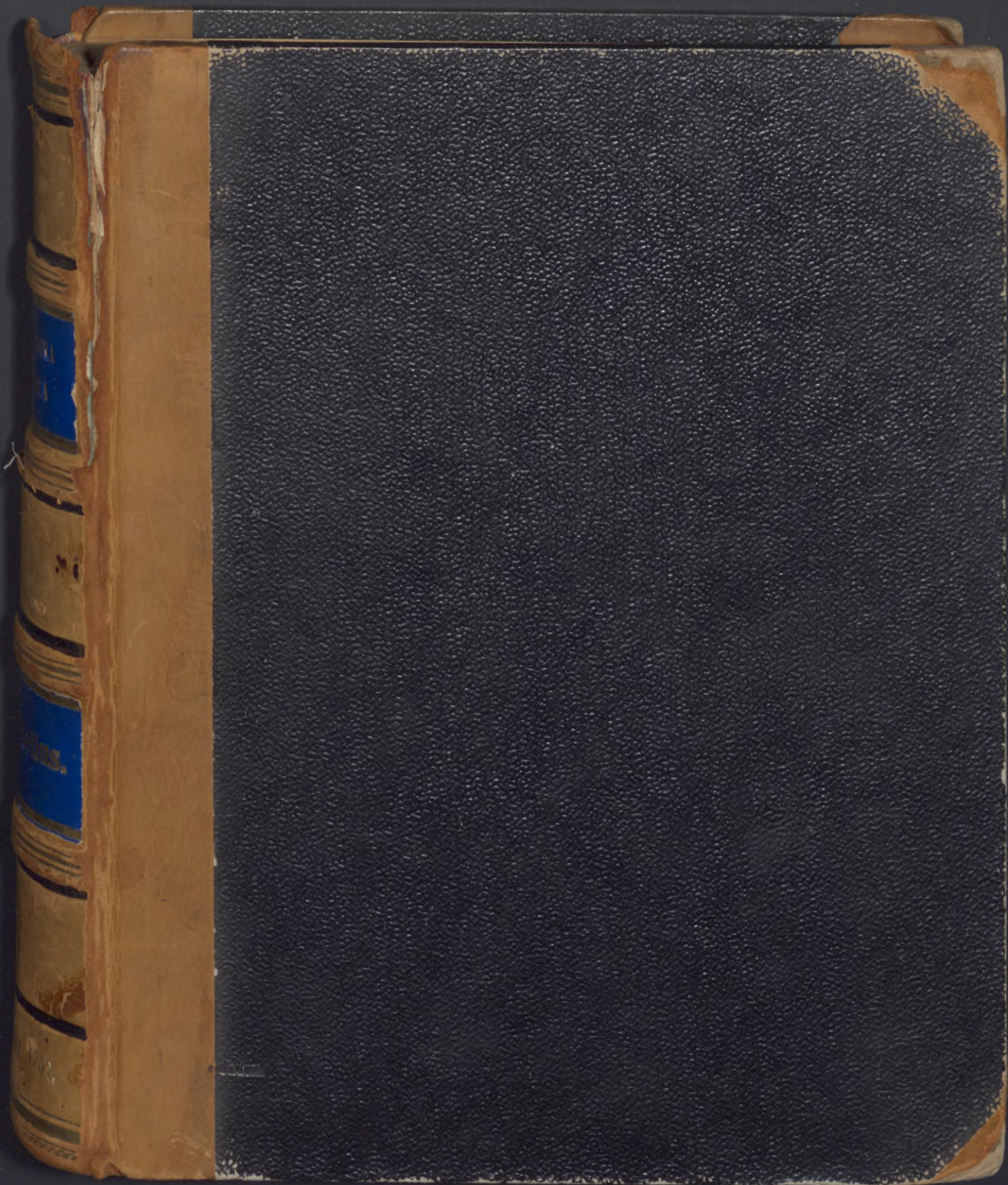

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

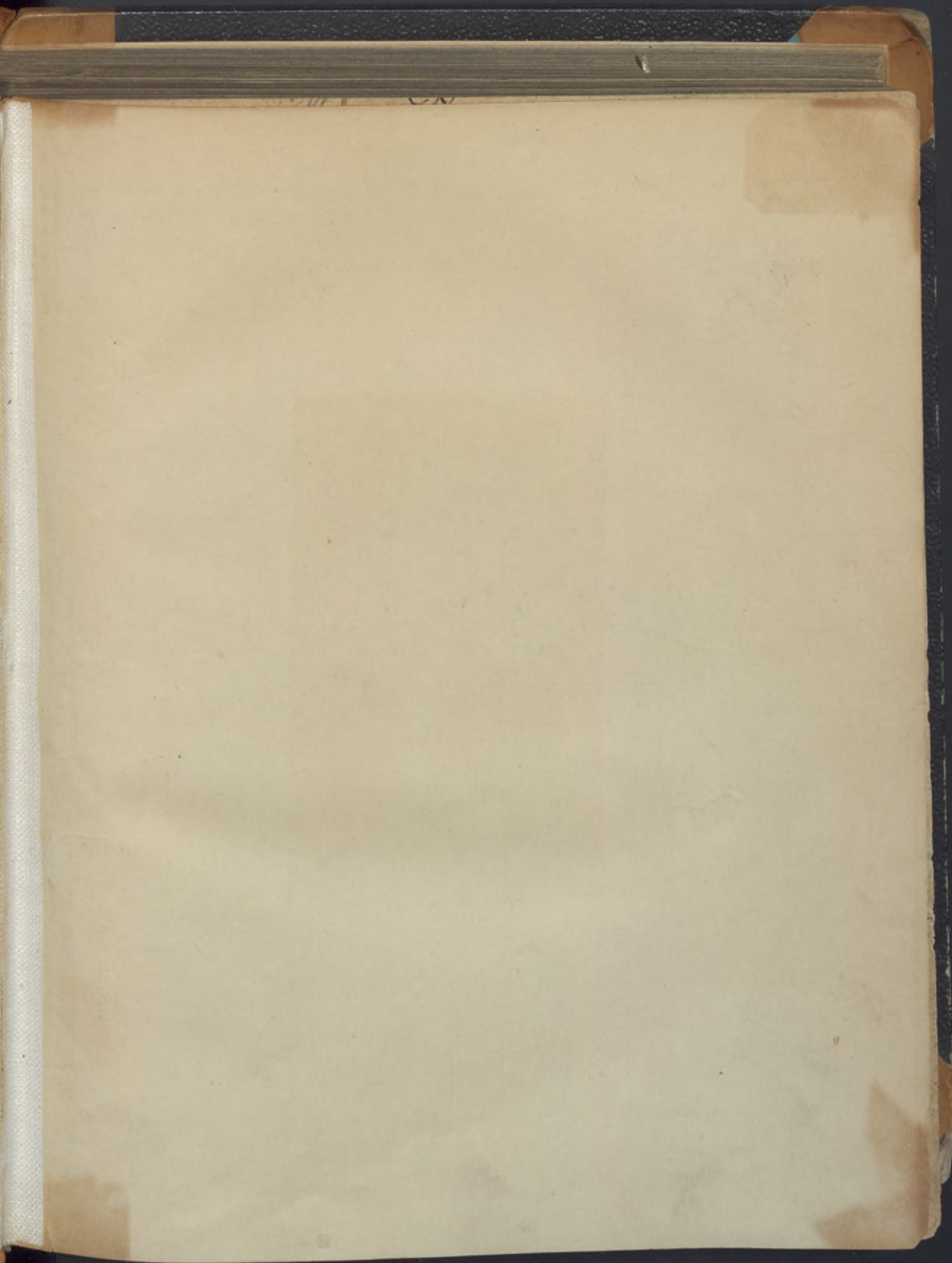

Allmänna Sektionen

Biogr.
Sv.
Saml.
[Eckl.Allm.]

Porträtt öfver Rhyzelius saknos
(pinns i kvittby-klemlent)

N 121. 1752
! 1752
ANDREÆ OL. RHYZELII,
S. S. Th. Doct. Episc. Lincop.

EPISCOPOSCOPIA SVIOGOTHICA,

Eller
En SweaGöthisk

Sticht- och Biskops- Shronika,

Om alla Swea- och GöthaRikets Sticht och
Biskopar, ifrå början, in til närwarande tid;

Bestående af två Delar.

Georgii. Med några anmärkingar *La Moxius*
Och fullkomligt Register.

FÖRRE DELEN,

Om the sju Gamla Swea- och GöthaRikets
Sticht och theas Biskopar.

—————
ANDREÆ OL. RHYZELII, tryckt år 1752 af Gabriel Biorckegren,
Lindöpings-Läns- och Stichts Boktryckare.

D. Nazianzenus Carmine 62.

Σῆτες ἔδουσι ἅπαντα, λίπης τὰ σὰ μηδὲ τάφοισιν.
Εξοδίη τιμὴ δέξιαν ἔνομον ἔχεν.

Höglöordige, Höglärde och Widtberömda
Herrar Doctores, Archibiskop, Biskopar
och Superintendenter,

Så och

Hela Swea- och Götha-Rikes pris- och
äretverda Prästestånd,

Mine i Christo IESU samt- och synnerligen
fiärleks- och hederwerdaste

Herrar, Bröder, Gynnare och Wenner.

Dessider kommer af Trycket, på Swensko och
thet Sammandrag af min lenge vnder händer hända och
på Latin tilämnada Episcoposcopia Sviogothicâ, hwil-
ket jag år 1747, wid slutet af then längsta Swea- och
Götha-Ständers Riksdag, blef, af the så närwarande vårt Ständs
Herrar Præsulibus, inrådd och åtog mig at giöra och utgifwa.

Om thetta ringa werkets Företal, hafwer jag fuller korteligen
berättat om mitt uppsåt härmed, min föresatta method eller ord-
ning

ning och annat, hwarom syntes tienligt och angeläget at något för-
orda; men dock finner mig föränlåten, at thertil legga något til
min enstyllan, enkannerligen thesfore, at härmed så lenge drögt
och med min föresattses fullbordan vdragets inpå siette året. Hos
mig fattades icke hog och lust at gödra, hwad jag blefwit annos-
dad om, och mig åtagit hade. Fast mina monga krämpor följde
mig ifrå Riksdagen hit hem och hela thet följande året 1748, så-
som ock ännu; blef dock, på lediga stunder, vnder oförsummada
Embets-sysslor, mitt föresatta arbete eller vdrag fulländadt, in-
nan thet året lopp til ända. Med högwederbörlig Censur war icke
eller något drögsål. Drögde ock icke länge, innan två hederlige
män här i orten, Lectores i thetta Gymnasiö, Herr Mag. Petrus
Schenberg och nu Probsten Mag. Wilh. Andr. Wennerdahl, til-
bödo sig at wilja om werkets vpläggande besörja, hwarmed (dock
longt mer med andra wigtigare bökers vplaga) the gjort sig til tack
och pris af Fäderneslandet wälförtienta. Men på sielfwa Trycket,
vnder Bokens aftryckande, hafwer, jemte min bortowarelse wid sid-
sta Riksdag, Pappersbrist, annat antaget arbete, med mera, för-
orsakat then senferdighet och tidens vdrägt, som mig nästan vt-
tröttat, och then jag önskar motte winna och finna gunstbenägen
orsächt och förlåtelse.

Thernäst moste jag bekenna, beklaga och asbedja, at thenna vplä-
gga är icke fri ifrå thet, som jag plägar kalla necessarium ma-
lum. jag menar Tryckesfel. Min vnderstundom nödsakade frånwas-
ro, och win af ålder och fleråriga krämpor ju lengre thes mer til-
tagande oachtsamhet, moste jag them tilskrifwa. Större delen bestå
fuller vti missatta bokstäfwer, signis Distinctionum och andra mi-
nutiis, som litet hindra och lätteligen kunna både finnas och rättas.
Wärst är, at åtskillige åretal års aldeles förwändt satte. Så men-
ga slika, som jag hafwer, emot min wilja och med harmiligt mis-
nöge,

nöge, funnit, hafwer jag wid slutet låtit trycka; thy anhåller jag
tienstfitteligen, at echo, som wil läsa thenna min Samling, tackes
wara af then benågenheten, och thes förinnan, på en kort stund, med
sin penna, retta sådana felachtiga numrer, och therhos icke mistenc-
ka mig för at hafwa låtit them inflyta, hwarken med uppsåt eller
af oförstånd.

Vti Förre delen om the sju äldre Stichten i Riket, hafwer
jag ganska ofta, antingen med tilökning eller ändring, gådt ifrå
them, som, för mig, hafwa therom skrefwit; men aldrig, utan jag
haft thertil goda skäl och pålitelig grund. Hwaremot vti then Se-
dnare delen, om the sju nyare Sticht, om hwilka ingen för mig
hafwer skrefwit, hafwer jag noga hållit mig wid thet, som genom
longlig vnderökning, mycken Skrifwärling och muntelig förfråg-
ning, jag kunnat samla och inhämta. Hafwer ock förmått lärda
män genomläsa, innan jag wägat mig gifwa thet ut för mitt eget.
Afwen såsom the nu lefwandes Biographier äro af them sielfwom
genomsedda; hwarigenom jag welat winna then försäkran, at intet
them misshageligt kan thevuti wara inslutet.

För alt öfriget Eder, Högwördige Herrar, Bröder och
Gynnare, tillika med hela Rikets Högwördiga Prästa-
stånd, wil jag härmed ödmjuk:ienst:wänligen tilskrifwa och til-
ägna thenna min enfalliga och korta Episcoposcopiam SuiGothi-
cam eller Swenska Sticht: och Biskops: Chroniko; dels
emedan I hafwen henne af mig begiärt och wäntat, och jag henne
Eder tillsagt och ännat; Dels emedan hon egenteligen angår vårt
Stånd och thes belägenhet här i Riket, i äldre och sednare tider,
lärande icke monge af the andra Respective Ständen gitta henne lä-
sa eller efterfråga; och Dels emedan Eder enkammerligen tilhörer och
ansår at pröfwa, om jag härmed giordt, thet mig anstådt och
bordt, eller helt annorledes. Skulle thet förre finnas, är thet mig

en glädje, och ware GUD thesfore högeligen af mig betackad, pris-
fad och ärad! Men om thet sednare skulle af någrom rönas, så an-
håller jag på thet högsta, at the tacktes sådant, ehwar något fins
nes vara felat, eller förbigånget, gunstbenäget gifwa wid handen
och för öfriget wille låta hos sig gella, til min enskyllan, the vnder
thetta mitt sidsta arbete, och äntå widare, swärligen tryckande do-
mar, ålderdom och sjukdom. Swilke icke skola hindra mig,
at, vnder bestendig wälmågos och all annan Guds nåds trogna och
dageliga tildniskan, in til döden lefwa

Edra Högwördigheters

Samt

Hela thet Högwördiga Prästeståndets

Linköping d. 30 Martii,
år 1753.

Hörsam, tro- och skyldigste
Tjenare

AND. OL. RHYZELIUS.

Al
Reverendissimo Padre ij Doctor
en divinidad,
ANDREA OL. RHYZELIO,

Illustre Historiador de las Vidas de los Archiebis-
pos ij Obispos, antepassados en Svecia.

~~~~~  
**L** Os Sanctos Varones al mundo ija muertos,  
In Cronica, O! Docto RHYZELI, cum immorta-  
lidad honora,  
Historiador illustre, de quienes en Dios abraçados,  
Con florido stylo ij lauros corona.

Scrip. in Tholefors,  
prope Lincop. in O-  
Gothia d. 28 Martii  
Ann.M.DCC.LIII.

**ERICUS von ROLAND**  
Regis Regniq̃ue Cancellariæ  
Confiliarius.

In

In  
EPISCOPOSCOPIAM SVIOGOTHICAM

Reverendissimi Domini,

ANDREÆ OL. RHYZELII,

S. Theologiæ Doctoris, Episcopi Lincopiensis & Polyhistoris SvioGothorum longè Celeberrimi.



**P**one modum calamo, RHYZELI, respice canos  
Sudatos, cerebrô parturiente gravi.

Sat Musis Famæque datum, jam Cirrha laborat  
Pignoribus mentis pæne referta Tuæ.

Scriptorum numerosa seges, numerosa tumescit  
Materies rerum, Tu mihi prima subis

Dextra Catechismi *a)* Sacrosancta ad lumina ductrix,  
Fulminei deinceps tela trifulca Jovis, *b)*

Scandia jam munita *c)* venit memoranda, subinde  
Ordo cucullatus, totque Monasteria. *d)*

Quomodo jamque suos sepelivit luce carentes  
Prisca superstitio, Christicolæque Gothi, *e)*

Mne-

*a)* Cateches-hand. edit. Holmiæ 1716 & Lincopiæ 1737 in Duodecimo.

*b)* Brontologia Theologico-historica. Holmiæ anno 1721 in Quarto.

*c)* SvioGothia munita, Holmiæ edita anno 1744 in Octavo.

*d)* Monasteriologia SvioGothica, Lincopiæ anno 1740 in Octavo.

*e)* Sepultura SvioGothica Ethnica & Christiana, partibus duabus absoluta, editaque Upsaliæ anno 1707 & 1709 in Octavo.

Mnemonicam Historiam tibimet Septentrio debet, f)

Novit & Angelicos per tua scita Choros. g)

CHOſchen Hammifchpath, bis ſex memorabile gemmis,

Prodit Judicibus norma ſequenda piis. h)

Non nunc commemorem Sermones Exſequiales, i)

Ingenii teſtes eloquiiſque Sacri

Svedica quid referam, quid carmina Græco-Latina, k)

Omnia quæ paſſim puncta tulere ſibi?

Ultimus acceſſit reliquis labor, ordine monſtrans

Perpete, quos nupſit Sacra Tiara, Patres.

Materies Auſtore ſuo condigna decenſque,

Dignus, quem fervet Bibliotheca, Liber.

Gratulor ingenium fœtum maris, acer Epopœta,

A ſerâ meritum poſteritate coli.

Quaslibet enumerem Spartas, quas cœlite Zelo

Es tuitus, charus Regibus atque gregi?

Te CAROLUS Sacra ſumſit famulante Synaxin,

Alta Satellitii cum Tuba Regis eras.

)\*(

Post-

f) Mnemonica Hiſtoriæ SvioGothicæ epitome, duodecade quæſtionum incluſa.  
Lincopiæ anno 1725 & 1751 in Octavo.

g) Angelologia tripartita, edita Lincopiæ anno 1722.

h) Peſtorale Judicii Chriſtianorum Judicum, Lincop. Latinè impreſſum ann. 1736.

i) Stockholmiæ, Lincopiæ & Norcopiæ diverſis annis editi; duæ dodecade.

k) Diverſis temporibus lociſque edita, conſtituentia volumen juſtæ magnitudinis,

Postmodo Præpositus Cathedralis; Episcopus at nunc,  
Quem Lincopensis pro Patre Clerus habet,  
Accitus summi potuisses scandere sedem  
Præfulis Upsalidum; si libuisset honos.  
Tempora cum Mitis diademate fulsit ADOLPHUS,  
Suggestu Orator Vota Precesque facis.  
Area longa patet meritum, Vir Magne, Tuorum,  
Quam mea non ausit currere Musa brevis.  
Vive, Vale, crudamque aquilæ transcende senectam,  
Vive Sibyllinos Nestoreosque dies!  
Sic Satur annorum, quæ se via lactea pandit,  
Sidus sideribus consociere novum!

Dab. Holmiæ, Svionum  
Protopoleos, A. O. R.  
CLO. ID. CCLIII.  
d. XX Martii.

AND. ANT. von STIERNMAN,  
Eques Ord. R. Stellæ Polaris, Consiliarius Cancellariæ & Secretarius Archivi S. R.æ Maj:ts Regni-  
que Sveciæ, nec non Frater Convivii  
Sancti Kanuti de Malmogia.

In  
Celebratissimum Opus,  
EPISCOPOSCOPIAM  
SVIO-GOTHICAM.

~~~~~

EN! prodit dextrò clarissima Apolline Cura
PRAESULIS Ost-Gothici, grandis ubique Viri.
Cura vel exactò millesima condita scriptò,
Quæ subiit lucem: plurima tecta latet.
En! referet curas Doctorem, quasque vel ipsos
Christiadum in coetu sustinuisse patet.
Curæ Antistitum avent etenim jam ANTISTITIS aptè
Curâ depingi, quò bene facta cluant.
Hanc tulit, & mentis præcellens munere doctæ,
Explicuit facili gesta legenda modo.
Totus Epopitarum Venerando assurgit EPOPTAE
Ordo, quod ipsorum fama perennis erit.

Ceperat en quondam multorum oblivio nomen,
Virtuti pretium quæ superesse vetat.
Hanc pepulit, statuitq; suis auctoribus amplam
Virtutis laudem, prisca notante manu.
Quin operam gratam gens postera jure rependet,
Nobiscum AUCTORIS nomen ad astra ferens.
At, meritis summis quas laudes rite canamus,
Dogmate quæ Celebris voce stilôq; probat?

Debitæ venerationis ergò scr.
JOH. SPARSCHUCH,
S. Theol. Lect. Prim. Gymn. Linc.
& P. in Skedâ,

In
EPISCOPOSCOPIAM SVIO-
GOTHICAM
Ode Adoni-Sapphica.

~~~~~  
**S**veciæ priscos Gothiæque pridem  
Præsules pauci studuere nosse  
Atque noscendos aliis stitisse  
Ordine fixo.

Hæsit ast illis aqua; namque tempus  
Multa, Vulcanus, furor atque torpor  
Multa corrumpit monimenta rerum,  
Debita scitu.

Hinc latent densis tenebris sepulta,  
Ante nos quæ sunt procul hinc peracta,  
Multi & æternâ meritis decori  
Nocte premuntur.

Difficultates superabit inde,  
Quisquis antiquas trutinare res vult  
Atque priscorum historicô referre  
Facta ténore.

Id facit pulchrè, tenebrasque pellit  
Antecessorum & veterum phalangem  
In diem profert serieque cunctam  
Ordinat aptâ.

Singulis ut, quas meruere, laudes  
Vindicat; sic queis mala facta famam  
Sordidarunt, nec calamus pepercit

RHYZELIANUS.

Omnibus libri Reverendus hujus  
Auctor est æquus; mera veritatis  
Cura scribentem cumulat labore  
Laudeque maectat.

Præfulum Cleri Venerandus Ordo,  
Clerus & Regni numerosus ultrò  
Hunc SUI foetum SENIORIS almis  
Excipit ulnis.

Omnibus charum niveis vehet Te  
Fama quadrigis; erit ævitatis,  
Quod Tui est, robur Senii canenda  
Fabula seræ.

Interim, ut vivas, peramande nobis  
PRÆSES & toti venerande Clero  
PRÆSUL, &, quando moriêre, fias  
Palmifer, opto.

PETRUS SCHENBERG,

Philos. Moral. & Hist. Lector,  
ut & P. in Landeryd.

Reve-

Reverendissimo  
EPISCOPOSCOPIÆ SVIO-  
GOTHICÆ  
Auctori.

~~~~~

SI quis erit titulos inter memorandus avorum,
Qui meruit serâ posteritate coli:
Et sua venturis transcribens nomina seclis,
Nec poterit, vitâ deficiente, mori.

Off Gothici Præsul pernotus nomine Cleri est,
Postera qui vivat secula dignus erit.

Quisque tuas, Vir magne, stupet sub pectore dotes,
Tu quoties calamo, vel celebri ore doces.

*Ignes describis celeres & fulmina, narras
Et Monachorum acri claustra vetusta stilo.*

Quin Svionum munimenta Tibi debemus & amplum
Ferris moliri NOBILITATIS opus.

*Sacra nitere facis sceptrâ & clarasq; tiaras;
Pluria, quæ versas, non memorare juvat.*

Hæc

Hæc sunt illa, quibus meritorum gloria crevit;
Hæc sunt illa, quibus Rex populusque favet.
Eruis antiquis hæc sedulus ex monumentis,
Idcirco antiquum nomen eritque tuum.
Atque triumphales agitabit gloria currus;
Conveniunt tanto præmia tanta Viro.

Gratulari debuit

JOHANNES JOHAN. TÖRNER,

In Gymnasio Lincopensi Mathes. & Histor.
Natur. Lector.

In
Reverendissimi Doctoris & Episcopi,
ANDREÆ OL. RHYZELII,
Chronicon Episcoporum SvioGothiaë.

HOrrenda jacuit noctis caligine multos
Obruta Svecorum gens generosa dies;
Turpia recordi cultu, Factore relicto,
Numina delirans est venerata diu.
Ceperat immanis cæcas vesania mentes
Visus & indomitus cuncta tenere furor.
Sed movit Cælum tandem miseranda benignum
Sors, atque emicuit iussa redire Salus.
Dispellit sensim tenebras Aurora profundas
Cultoresq; pios excitat alma DEO.
Plura brevi surgunt sancti Munimina Templi,
Et Populus Christi fortia bella gerit.
Cladibus inferni gravibus concussa Tyranni
Aula minas jactat, praelia seva ciens.
Interea captat Pietas animosa triumphos,
Et multus fervet Relligionis amor.
Hoc Stygius spectans serpens conversus ad artes,
Quos vi non valuit, vincere fraude parat.
Incautas mentes mox teter fascinat error,
Et vani offundunt dira venena metus.
Exercet latè torpens inscitia regnum,
Et tumidus fastus sceptrâ superba rapit.
Fædatur variâ sic turgens Insula labe
Peccat, & exemplis cetera turba malis.

)**(

Culius

Cultius ingenium vix paucos ornat; Honesti
 Enitet in raris & Probitatis amor.
 Numine sed miti duros miserante labores,
 Atras post nebulas reddita lata dies.
 Officium digni princeps Antistitis esse
 Cœpit commissi sedula cura Gregis.
 Hinc ornat Mitram sancti reverentia Verbi,
 Et veri studio fabula vana ruit.
 Hinc mores placidos monstrat mansueta Supremi
 Pastoris bonitas Præsulis esse decus.
 Hinc numerat florens Custodes Vineæ Christi
 Fidos, Arctoi Lumina clara soli.
 Hinc multos adeo decoravit Sacra Tiara
 Doctrinâ celebres & Pietate Viros.
 Hæc ea sunt, Lector, Chronicò hoc quæ provehit Auctor,
 Quò vix est patriâ major in Historiâ:
 Pervolvens, meritâ caperis dum laude Virorum,
 Quos memorat nullò fracta labore manus,
 Scriptoris studium gratus mirare perenne
 Et vigiles curas, fac, venerere memor.
 Incluta tot per quem, fatearis, Nomina vivunt,
 Dignum, qui vivat tempus in omne vigens.
 Posteritas certè præcellens tollet ad astra
 Nomen, & illustris gloria semper erit.

ERIC M. WALBOM
 Lect. El. & Poës. in Gymn. Linc.

Προσφώνημα ἐπιστολικόν,

Cum typis emittendum esset

CHRONICON EPISCOPORUM,
Reverendissimi in Christo Patris & Episcopi, Doct.
ANDREÆ OLAV. RHYZELII,

Devotissima mente transmissum, Ups. Kal. Aprilis 1753.

DEvenerande Pater, nostri pars inclyta secli,
Christiadum column, Thespiadumque decus.
Haecenus assiduo laudatrix fama volatu

Nominis audita est buccina clara tui.

Jamque, onerosa minor, circumque, infraque, supraque,
Vecta diu, reliquum supputat esse nihil.

Currat Hyperboreas, labor irritus ille, per oras,
Sat stupuit doctum terra paterna senem.

Forfan ad extremas portet tua nomina terras?

Cognita sunt dudum pluribus illa modis.

Quid faciat, dubitat, tantisque diutius impar

Rebus, desperat viribus usque suis.

Pondere lata tamen, famulantibus excita pennis,

Evolat, officii rursus, ut ante, memor.

Quæque tot a scriptis decorata superbiit ævi

Jam tumet en! titulis jure superba novis.

Implevisse tuis magis omnem laudibus orbem

Dumque cupit, meritis dant loca quæque locum.

)**(2

Quæ

Qua colitur Phœbus, colitur venerabile nomen
Præfulis, &, cultum quem tenet ille, tenes.
RHYZELIDES dici poterunt, pia numina, Musæ,
Hunc & ament titulum laudis habere novum.
Castalios latices aperit tibi sponte redundans
Pectus & hic Claræ fons novus exstat aquæ.
Quidquid in antiqui miramur dotibus ævi,
In te suspicimus, Devenerande Pater.
Seu referat celsum, seu claudit, Phœbus Olympum,
Intentum Sacris te videt esse suis.
Non frangunt morbi, non ærumnosa senectus,
Quod solet, ingenium diminuitque tuum.
Publica privatis nec juncta negotia curis
Languentem faciunt ad sua pensa manum.
NYSSENUM Grajus, VARRONEM jactet Hetruscus,
Plus tua laus aliâ qualibet ecce! valet.
Fortunate Senex, post tot tua tempora vitæ,
Vivida quàm genii sunt documenta tui!
Multa paras, gnavus priscumque recolligis orbem,
Subque tuâ surgunt sæcla sepulta manu.
Vindice te veteres repetit Polyhymnia lauros,
Quæ tibi tam longô tempore culta fuit.
Seu patrii signas munimenta illustria Regni,
Dissipat ingenium nubila cæca tuum.
Seu quoque Christiadum sacræque Sionis honorem
Adferis, hoc quantô robore surgit opus!
Testis adest, numerisque fidem tua pagina nostris,
Sint licet exigui, conciliare velit.

Quos celebres jactant divina oracula Myſtas,
Jam meritis celeberrima ſcribis, Epopſta, tuis.
Clara quibusque modis tenuerunt præmia, laudes
Tantumque refert penna diſerta Virum.
MESSENIUS quondam ſimilem pertexere telam
Sumferat, & Chronicon prodidit ille ſuum.
Hunc etiam tantum SPEGELIUS antè laborem,
Hauſerat, ingeniò ſummus & arte ſagax.
Æmula nunc pietas & pectoris impetus idem
Unà diverſi fortius urget opus.
Sic decuit paribusque ſuis clareſcit ab auſis
RHYZELIUS, Gothicâ Dux Venerandus humo.
Sic operis ſocius tu nunc eris alter ab illo,
Debebunt vitam cui, pia turba, PATRES.
Longius at tendis; tua mens plus nititur ultra,
Heic vetus atque novus nomina Præſul habet.
Efficis haud tenues parvis de fontibus undas,
Flumen & eſt magnum, qui modò rivus erat.
Cernimus heic nova multa pio ſudata cerebro
Et ſeriem rerum, quæ latuère diu.
Multa ſuis diſtincta locis quoque rara recurrunt,
Pondus ineſt verbis & lepor omnis ineſt.
Frendeat hinc livor, male candida Zoilus ora
Attrahat, invidiæ toxica nulla nocent:
Ipa triumphanti jam te Sapientia curru
Evehit & niveis ſplendida tollit equis;
Vivaque Neſtoreos diſtinguens laurea canos
Servat grande tuum, non peritura, decus.

Salicus adplaudit, viridi tibi cultus in ævo,
Phœbus & in plausus docta caterva ruit.
Quotque tuum nomen Patriæ veneramur alumni,
Adstrepimus famæ, sit licet ampla, tuæ.
Noster amor cultusque tui sed nominis ingens
Plausibus adjungit vota precesque suis.
Desine tantorum, Pater, O! Pater alme, laborum,
Viribus exhaustis robur & adde novum.
Sume tibi saltem a curâ graviore quietem,
Atque dies noli præcipitare tuos.
Non tuus es totus, multum sibi vindicat orbis,
Atque clientelæ pars quotacunque tuæ.
Non soli tibi vivis, habet quoque cura Sionis,
In te quod cupiat, quod putet, esse suum.
Sat scriptis calamoque datum est; partâ utere famâ,
Omnibus illa tuis sufficit atque tibi.
Posteritas te fera canet, dum Mænalis Urfa
Volvitur & Gothicæ nomina gentis erunt.

SAMUEL

Wil

Wil någor kenna

The myndiga Herrar och Prælater

Vti dyra kâpor, höga bifurcer och kosteliga krâklor,
Genom hwilka

2. Thef. 2: 3, 4. Antichristus, syndenes menniskia,

Som bor i Babel, Apoc. 17: 18.

Hafwer vti fem hundrade år,

För Nordens inbyggare

Inskänckt sitt win, blandadt med Guds Euangelio,

Ock listeligen budit til

At få Norda-Rikers Stormächtiga Drottar

Vnder sitt öfwerwâlde;

Wil ock någor kenna

The Guds och HERRANS Christi Tjenare,

Vti ren läro, helig Embets-nit och lysande wandel,

Genom hwilka,

Efter then priswerdasta REFORMATORENS,

Konung GUSTAF ERICSSons, eller then FÖRSTAS,

Wälsignada inrettning,

Swea-ock Götha-Rikes Kyrkio-ock Scholewäsende,

Nu snart i tuhundrade femtio år,

Genom Guds nåd ock Christelig Oefwerhets wârd,

Warit i önskeligit ikick och vpbyggelig ordning,

Til Guds äro, Rikets fällhet och hwars mans glädje;

Han läse thenna bok,

EPISCOPOSCOPIAM SVIOGOTHICAM,

Ock

Ock tage här af anledning
Til at
Både hierteligen priså HERRAN GUD
För hans altid hållna nådes-hand öfwer sitt Zion
Här i Norden,
Ock troinnerligen honom åkalla
Om wäsignelse öfwer Lärare och Åhörare.
Sluteligen
Bör Tu, som thetta läsår, med mig,
Ihogkomma
Thetta härliga werkets wårda Auctor
Med tack och heder,
Som vr mörkret dragit
Ock i ordning satt
Swea och Götha Rikes
PÅFWISKA och EUANGELISKA
BISKOPAR.

ERASMUS DALKARL.

Söretal.

S. I.

Eke allenast ganska sannolikt, utan ock så wäl af natur-
liga skäl, som af the gamla lärdas bewis och witnessbörder, är
ostridigt och otwifachtigt, at thenne norre delen af jorden, som
innefattar Swea; och Gótharike, wårt f. Fädernesland, blef
wit, om icke förr, ju, så snart, som the södre thes delar, blot-
tad af Syndafloedens watern och therigenom beqwämlig til fruchts-
barhet och boning A). Men dock kan icke med pålitelig wiffhet nämmas then tid,
när menniskior efter syndafloeden aldrast först kommit til at, genom landets ypodians
de, taga sig hemwist i Norden. Wisserligen motte några secula, eller hundrade
år, thes förinnan framledit; fast än icke så monga, at Swea; och Góthalandet
hafwa tillika med Norge, warit obebodde in emot (mycket mindre en rund tid
etter) Jesu Christi Guds Sons menniskliga födelse B). Med så monga och kraf-
tiga skäl hafwa lärde män bewisat, at wårt kiära fädernesland hafwer under gam-
la Testamentet, eller för berörda födelse, haft ganska länge icke allenast tilrecks-
liga, utan ock öfwerflödiga inbyggare C), at ingen kan komma på andra tanckar
och

A) Merkwerdig är then disput, som Justinus l. 2. c. 1. f. anförer hafwa warit om thenna sats emel-
lan the Egyptier och Scytherna, ther ock sådana naturliga skäl blefwit anförde, som än in-
gen kunnat omfull kasta.

B) At Swea; och Gótharike hafwer warit wid, ja, ock för Christi födelses tid bebodt, folkrikt
och bättre bebyggt, än Tyskland är warit; thet wetste then Romaren Cornelijs Tacitus, som
lesde när in til samma tid, och wti sin bok de Moribus Germanorum uttryckeligen sade, *Germani-
am urbibus tunc non habitatam fuisse*; men om Swionibus (hwarmed han inga andra kan haf-
wa ment, än våra förfäder här i landet) betygade han, *Swionum civitates ipsæ in oceanó viris,
armis, classibusque valuisse*. Här af är klart, at Swearna icke så först beghnt at krypa utur
sina kuffen, eller at ro hemma i sina skär; utan redan wisat sig med härar och skepsflottar i then
stora Ocean eller Wästersjön.

C) Aldrig hade PLINIUS och JORDANES eller JORNANDES kallat Scandinavien, thet är
ofselbarligen wårt f. fädernesland, officinam & vaginam gentium i sin tid, om icke redan för
theras tid, flere nationer eller folkslag hade af thetta land utgådt, och altså hema öfwerflödat
med infödingar och inbyggare. At thesa emigrationes gentium, eller folkswärmar, skedd icke
af något annat land, än af wår Scandinavia, thet kan then, som sanningen älskar, finna oemot-
sägeligen bewisadt af JOHAN PERINGSKÖLD wti hans Observationer til THEODORICI
Veronensis, O-Goth. Regis, Vitam pag. 306-240. Then ock, som til bewis om thetta och
thet föregående, wil, med eftertancka och utan hetsfjord fördom läsa hwad MICHAEL We-
xion. GYLLENSTOLPE mycket nått och kraftigt skrefwit de Antiquitate Gentis Swio-Gothicæ
wti sin Epitomæ lib. 11. hela tio Capitel; han lærer swäriligen kunna säga emot thet, som
twå

och theremot säga, som icke wil therigenom giöra sig namnkunnog, at han nekär och biuder til at draga all historisk sanning i twistwelsmål.

§. II. Ehuru omwif och obekant tiden är til Nordens första inbyggande, och swårt thet är at säga, hwilken af Noachs söner, Sem eller Japhet, warit Stamfader för thes inbyggare; Så är dock icke at twifla, thet ju the hit kommit med någon religion, Gudatienst och dyrkan, hwilken, ju sednare hitkomsten stedt, motte thes mindre haft qwar af then sanna saliggörande Guds och hans yppenbarada wiljas kundskap (then husrudsfäderne, Noach tillika med hans Söner, hade ägt) och thes mer warit fördunklad af och inwecklad uti ständeliga groft afguder. Med them hafwer thet, efter Guds rettwisa dom, gäddt, såsom med andra hedningar, och Paulus påminte the Romare om: nemligen, Rom. 1:21, seq. Emedan the, som förstodo GUD, icke hafwa prisat honom, såsom en GUD, ej eller tackat; så äro the wordne mörcke. The hafwa förwandlat then oförgängeliga Gudens herlighet uti beläte, thet giordt war efter säfengeligga menniskjors liknelse. Therföre hafwer ock GUD öfswergifwit them i theras lustar. The hafwa förwandlat hans sanning i lögn, samt ärat och dyrkat the ting, som skapad äro, öfwer honom, som them skapat hafwer, hwilken är wälsignad ewinnerliga, Amen. Therföre hafwer GUD öfswergifwit them i skamliga lustar. Och såsom the icke achtade hafwa GUD i kenslo; hafwer GUD öfswergifwit them i ett wrängt sinne til at bedrifwa obehwämlig ting. Ach! en gruswelig synd, ach! en swår dom och försträckeligt straff theröfwer. Si, sådan hafwer warit, sådan hafwer ock ju längre thes mer blewit, wåra äldsta förfäders, the första Swears och Gøthars, religion, Gudatienst och dyrkan, ifrå theras första fötfästade här i landet, icke allenast emedan gamla Testamentets tid warade eller in til thes Christus föddes; utan ock snart sagdt tusende år therefter. Om then theras hedna Guds-tienst eller afgudadyrkan, hennes ständelighet, longwarighet, styggelse och fördomelighet, wil man här icke mer nämna; emedan thet icke kan se utan wedersstyggande och medömkän; och monge förrvt therom hwarjehanda, dock mycket på gifningar, hafwa til vnderättelse lemnat.

§. III. Angelågnare wil thet synas, at weta: på hwad tid, på hwad sett och genom hwad medel eller werktug, berörde wåre förfäder äro utförde ifrå hedens

Do
 två utländingar funnit sig af hellska sanningen twungna til at säaa om wårt l. fädernesland: nemligen BERTIUS Rer. German. l. II. c. 16. *Nulla est inter Christianos gens, quæ certiora habet alioraque suæ antiquitatis documenta.* Och PHILIPP. CLUVERIUS German. Antiq. L. III. c. 41. sluter sålunda: *Atque hæc sunt duo illa vetustissima simul vastissima & absolutissima totius Europæ regna SVEONUM atque SITONUM, quæ ad CIO.DC jam annos, ex quo in Romanorum pervenerint notitiam, perpetuo eodem tenore durarunt. Quanto verò temporis spatium ante Romanorum notitiam in tanta corpora tantamque firmitudinem cohererint, incertum est.* Annot. stades, Geograph. introd. l. III. c. 21. utlåter han sig i thesa orden: *SVEDIA continuatâ certâque serie antiquissimum in orbe terrarum regnum, quod semper SVIONES sive SVEONES incoluere.*

domens mörker och beförbrade til Christendomens täcka lius och saliga dag. Guds domar äro obegripelige och ingen thör säga til honom: hwad gör tu? GUD hade redan loffwat, Patriarcherna, at i theras säd, som war Kristus, skul le alt folk, alle slägter på jordene wälsignade warda; Gen. 12:3. 18:18. 22:18. at han hade gjort Messiam til hedningarnas lius, så at han skulle blifwa Guds salighet in til werldenes ända, Esa. 49:6. och at hans Ande skulle hwila i norlanden. Zach. 6:8. När ändteligen JESUS war i tidens fullbordan född, blef han af Simeon erkend för ett lius til hedningarnas vplysning. Luc. 2:32. Ja, än mer, näst för sin himlafärd gaf Herren JESUS sinom Apostlom then befallning, at the skulle gå ut i hela werlden och predika allom creaturom, thet är, lära alt folk. Matth. 28:19. Hwilken befallning blef och efterkommen, när Apostlarna gingo ut och predikade allestädes, Marc. 16:15, 20. med then slit och kraft, at theras liud vegick i all land och theras ord til werldenes ändar, Rom. 10:18. så at Paulus kunde skrifwa til the Corossenser, at Euangelium war så redan i hans tid predikadt för all creatur, som vnder himmelen woro. Col. 1:23. Men likwäl finner man icke at Swea-rike blefwit Christet, såsom orden liuda i Herwora Saga, eller af Euangelii predikan vplyst och til Christendomen bragdt, förrän uti K. Störkonungs tid, när tio secula eller tusende år woro framledne ifrå Christi födelse. Huru wil man thetta förstå? Mon GUD, hwars barmhertighet går öfwer hela werlden, haftwer af wrede wägrat och vndandragit för thesa Nordiska länder fullbordan af sina nådas löfften om salighetenes kundskap och nådenes delachtighet genom och uti Christo JESU? Ingalunda. Utan säkert bör man tro, at Euangelium är, om icke af någon Apostel, dock af någon theras lärjunga, förkunnadt, at minstone kunnogt blefwit, för våra förfäder, som then tiden här woro boende i gräseliga mörklande; och at thet ordet, som så här predikades, war i sig sielf lefwande och kraftigt, en Guds kraft til salighet, Rom. 1:16. Men at genom thet ordets predikan Christendomen så icke här blefwit grundad, thertil kan ingen annor orsak hafwa varit, än at, såsom Apostelen skrifwit, thenna werldenes Gud förblindade thet otrogna och afgudiska folkets sinne, at them icke skulle lysa Euangelii lius af Christi Klarhet. 2. Cor. 4:4. The woro så insnärde och fördiupade i otro, synd och afgudadyrkan, at the icke kunde besinna sig ifrå diefwulens snaro, af hwilkom the woro fångne efter hans wilja. 2. Tim. 2:26. Si, så hafwer Christendomen, i början af nya Testamentet, blefwit af Gudi Sveom och Gøthom nådeligen tilbuden; men af them icke tilböriligen emottagen, utan wanslött och försluten.

§. IV. Ut i the följande tider, och vnder the Ynglingiska Drottare och Konungar i Norden D), war fuller then hedniska afgudadyrkans mörker beständig och tiöckt;

D) Ynglingste Drottare eller Konungar kallas i Swänska historien the, som hade öfwerwäldet både

tiöckt; men dock är troligt, at **GUÐ**, hwars barmhertighet är hwar morgon ny Thren. 3: 23. och warar slägte ifrå slägte, Luc. 1: 50. then ock utrecker sina händer hela dagen til ett ohörsamt folk, Esa: 65: 2. hafwer låtit i medeltid sin hümlestka och Euangeliska läros strålar tå och tå spridas til thesa Nordiska hedningar, at the hast tillfälle til at, om the welat, gifwa ther acht uppå, fråga thestefter och betiena sig theraf til uplysning och omwändelse. Wåre hedniste förfäder, som the tider lefde, kunde, under sina, til Christna länder och nationer ärligen företagna, både hernads- och handelsresor, icke annat, än både sielfwe inhämta, och med sig hem i landet bringa någon kundskap om Christendomen, then ock the, hopetals införde, Christne trälar förmodeligen underhållit och icke förregat. Sedan wåras slägtningar eller landsmän, the utländiske Gøther, uti 3die och 4de Seculis hade Christendomen anammat, hafwer för the hemmaboende icke kunnat tryta anledning til at få både kundskap om och någon sinak af then Euangeliska lärones sanning och sötna. Til thetta hafwer ock, såsom sannolikt är, icke ringa bidragit the SweaGöthiska Wåringars ferd til, Hoffienst uti och heimkomst ifrå Nitla-gård eller Constantinopel, ther Christi församling och lära then tiden i godt stic och stor war. Ut af alt thetta kan slutas, at Christus harwer, mitt under hedendomen, icke aldeles varit obekant i Swiawälde, och at ther blefwit ju lengre thes större blandning af Christendomen och hedendom. Men med werkstelligheten och fullbordan af wår Norra werlds omwändelse til Christum drögde lenge och gick rett långsamt til; emedan ingen tog sig före then saken med beständig alwar. Keisar **LUDOVICUS PIUS**, Caroli Magni Son, öfwerlade fuller år 817 i Alfen med några Biskopar om Nordens mögeligaste omwändelse til Christendom, bragte ock saken så wida, at Påswen Paschalis then förste skrifteligen förordnade then Naimiska Archibiskopen Ebbo til en Apostel i hela Norden; men Ebbo, ehuru han tyckte wäl om Påweliga Bullan, Apostels namn och the tillsagda förmodner; blef heller i godan ro hema i sitt Sticht, än han skulle resa öfwer hafwet til Swea- och Gøthalandet efter en blodig Martyr-krono. Berörde Keisar lät sitt berömliga upsat icke brytas af Archibiskopens nachlesighet; utan, upmuntrad af en Konglig bestickning ifrå Swea-rike, offerdadedit år 829 en Benedictiner munk benämnd Ansgarius, then Påswen Gregorius then fierde gjorde til första Archibiskop i Hamburg, med then macht, bested och myndighet, at han all mögelig slit anwenda skulle til at bringa alla nordiska nationer til Christendomen och under then Påweliga stolens lydno. Huru Ansgarii resa, i fölge med munken Wichmarð, lyckades,

huru både wid Gudstiensten och Landsstyrken alt ifrå Odens död in til Jwar Widfarna eller Widfarnne. The nämades Ynglingar (af Pliniö och Tacitö Ingeuones) efter Odini Asiatici Son, Inge eller Yngve Grey, som kom efter sin fader til Swea-welde. Swilket blef hos släkten, både för och efter Christi födelses tid, uti 700 år och thedfwer, warandes Ingela Tråde then sidste af Ynglingarna. Och under them war hedendomen så mycket starkare och tiöckare här i Norden, som Oden med sin fördomda offertienst, och willofatser bundit the förrut blinda folket uti wantro och hednist mörker til at tro, lyda och dyrka honom, efter all then galenskap, som han them föregifwit och inbillat hade.

huru han af then Swenska Konungen **BJORN** och almoga blefwit emottagen och hwad han här i landet then gången til Christendomens fördel vrettade, thet hafwer hans efterträdare Rimburtus och andre efter honom skrifteligen til efterrettelse lemnat. Han wann Christo monga själar, serdeles i Björkö eller Forn Sigtuna, och reste på följande året, med dyra stenker begäfwad, tillbaka til Kejsaren; men som then Christeliga läran icke blefwit af Rikens Konung och allmogga på Allshärjarting antagen, så kunde Swearike icke sägas ta hafwa blefwit Christnadt.

J. V. At then af Ansgariid i Upsland upstenda Christendoms gnistan icke aldeles motte utlofna, sendes wid år 836 af Påfwan Gregorio IV in uti Swea: rike en biskop wid namn Gautbertus eller Simeon, med Archibiskopelig heder. Denne, hafwandes i följe med sig sin slägtinga Nithardum, blef fuller wäl emottagen och en tid med nöge hörd; men med en ofkiälilig nit, högmod och hetfighet förderwadde han en god sak så i grund, at han sielf blef af landet jagad och hans följeslagare satte lifwet til, såsom Adamus Bremensis omstendeligen berättar. Thetta gick then wälmenande *Ansgario* nära til hiertat; ty sende han icke allenast, på följande år 837, Eremiten *Arageir* til Björkö eller Forn Sigtuna, til at thet med fogelighet förebygga then påbegynta Christendoms undergång; utan ock yrkade thet på, at biskopen *Gautbert* borde än en gång wäga sig in uti Swea: rike med sin Påfwe:liga Bullä och Archibiskopeliga myndighet. Men thenne Prælaten yrskade sig thet med, at han war hos Swearna redan misshagelig, blef heller hema, än at han skulle å nyo kasta sig i yttersta fara, och tilböd *Ansgario* en annan sin slägtinga, kallad *Erimbert*, til at blifwa en beständig Swea: rikets lärare. Andteligen och emedan annar ej wille, åtog sig *Ansgarius* år 860 at åter sielf göra en Religions: ferd in uti Norden, i följe med bemälda *Erimbert*, warandes hos en **K. OLUF** af Kejsar **LUDVIC** skrifteligen i bresta motton anmäld. Huru wänliga han af Konungen wardt emottagen, huru häftigt han på ett allmänt Landmöte blefwit emot: sagd; men dock likewäl wunnit både Konungens och Swea allmogens samtycke til at i Sigtuna och fringliggande land så predika Euangelium om Christo, samt huru hedrad och glad han återreste til Hamburg och sedan til Kejsaren med berettelse om sin lyckeliga reso, thet om är mycket at läsa, så wäl hos andra, som serdeles hos the förwrtänmda Scribenter, Rimburtum och Adamum Bremensem. Ofta nämnde *Ansgarius* hade fuller, under sin sednare Swenska reso, wunnit för Christendomen fri ingång och at landsfolket samwetsfrihet i Swea: rike; men thet war dock så fierran, at Swea: och Götha rike kunde sägas af eller under honom hafwa blefwit Christet, at han lade allenast en grund til thet, som nästan hela två hundra år moite wänta efter sin fullbordan.

J. VI. Schuruwäl *Ansgarius*, som dödde i Hamburg år 869, icke efter sin åter: komst wanwärdat then Christna lärans plantering i Swea: rike, utan til thet yrsk: tande tit sändt, förwtan andra, en god man *Raginbert*, och *Rimburt*, en annar icke mindre

mindre trogen lärare; Ehuruwål Ansgarii efterträdare, Archibiskoparna i Bremen, samma uppsåt och omsorg icke utur acht hafwa lemnat; ty Archibiskopen *Unno* hafwer, wid år 930, sielf öfwerrest til *Oppland* och, sedan han 2 å 3 år mycket arb. betat och utrettat til Christendomens utspredande, affomnat i *Sigtuna* och ther blefwit begrafwen, vndantagno hans hufwud, som af hans lärjungar, efter then tidens widspelle, är wordet fördt til *Bremen* (hwart Archibiskops sätet då war flyttadt ifrå *Hamburg*) och begrafwet fram för altaret i *S. Petri kyrkio*; Och ehuruwål hans efterträdare Archibiskopen *Adalgag* hafwer wid år 946 hit in sändt biskopen i *Ribe Lifdag*, til nationen en *Frisländare*, och fiorton år therefter *Odinkar Zwit* then äldre, af en förnämlig *Dansl* slägt E), hwilken, såsom språket mächtig, mycket bidragit til *Christna församlingens* tillwärt i *Swæa* och *Göthaland*, och så widare andre alt framgent, at *Christne* lärare här i thet *Swenska Norden* uti nionde och tionde *Seculis* icke warit sällsynte. Dock liksom kan *Swæa* och *GöthaRike* icke sägas hafwa all then tiden warit *Christnade* eller *Christet*, fast *Christendom* och *Hedendom* woro så blandade med hwar annan, at *Christne* och *hedningar*, vnder en inbördes samwets- och religions-frihet, tholde och omgingos med hwar annan.

J. VII. Skulle någor wilja weta, af hwad orsak thet skedde, at *Christendomen*, på the tider och i wårt *norden*, så sent och långsamt hafwer blefwit emottagen, fast rötter och kommit i stånd och til stadga; ther dock, på the äldre tider, uti *Asien*, *Grefeland*, *Italien* och flerestades med then *Christna religionens* utspredande och anammande, grundande och befastande, icke så swårt och långsamt hafwer tillgådt, som här hos våra förfäder i *norden*: Så är til wetandes, at orsaken til sådant drögsål eller senferdighet finnes hafwa warit tweggehandade: nemliga 1) *Dels* Lärarens förwända ordning, uppsåt och ändamål. Utom thet, at *lāran*, then the predikade, då redan war blandad med monga *menniskio*-stadgar och af *Påwist* surdeg stänkande *lärosatser*, så hafwa *lārarena*, som blefwit hit sände, icke warit allenast okunnoge i *Landets* språk, utan ock större delen bättre *Etats*-män och *Politici*, än *lārare* och *predikanter*. The predikade icke för *Landets* folk at med *Guds Ord* uplysa och winna theas hiertan; utan anmålte sig hos *Ronungarna* och the mächtige i *landet*, at genom theas *macht* och *myndighet* på wåld och trug grunda *omwändelsens* sätt och *befordran*, och, utom andra *munk*-konster, hafwer theas *hufwud*-uppsåt och *afficht* warit, icke allenast *Christna læröns* fortplantande och *hedningarnas* *omwändelse*; utan ock therjemte och, thorde wål henda, fram för thet nämnda, thesa *nordiska Ronungars*, rikens och *nationers* bringande vnder then *Påsweliga Stolens* i *Rom* öfwerwålde. At thetta då warit the *Christna Lärarens* *hufwudmål*, thet hade redan *England*, *Tyskland* och *Danmark*

E) Denne *ODINKAR* war af en *Hertiglig* slägt, sambroder med *Hertig Palne Tocke*, som räddde öfwer *Fomborg*, hvars *Son* *ODINKAR* then yngre, fast han war en *Hertigs* *Son* och *Anus Danakonungens* *Dotterson*, förachtade icke at wål studera och blifwa *andras* *lärare*.

förfarit. Thet hafwer ock wårt k. Fädernesland ju lenger thes mer fädt lära. Si, sådan the hit insända Christna Lärares förwenda ordning, ypsät och ändamål hafwer icke ensam warit wällande til Swea, och Gøtharikes sensferdiga Christnande; utan ock thertil hafwer warit orsaken 2) Dels och för thet andra the Swenska Konungars Politiska försichtigthet eller warsamhet för at förtörna någonthera delen af sina undersätare, Riksens Allmoga; antingen them, som ännu höllo sig til then gamla afgudatienssten, eller them, som bekände sig til then införda Christendomen. Thet war en Konungars Stats-klofhet, at the förklarade sig hwarcken för Christendom eller hedendom; utan tholde båda delarna, icke låtande merka, för hwilken delen the hade mästa och bästa tycke. Om k. ERJA SEGER, eller hans Fader k. EMUND, en så mächtig och älskad Konung, hade yppenbarligen förklarad sig för then Christeliga religion och läro, så hade förmodeligen hans exempel kunnat draga Landets folk och allmoga så hopetals med och efter sig til Christendomen, at hela riket kunnat blefwit kalladt Christet i hans tid, thet dock likwäl icke hafwer stedt.

J. VIII. Omfider, i tidens fullbordan af tusende år efter Guds Sons hugneliga fädelse, fick Swithiod, Swea och Gøtharike i Scandinavia, namn af at hafwa blefwit Christet eller Christnadt, under k. OLAF SKOTKONUNG, som i sin unga alder år 994 hade, efter sin Fader k. ERJA Emundson, then Segerfälla, med arfsrätt then Upsaliska Konga-thronen tilträdt. Swea och Gøtha rikets Christnande under honom hafwer dock icke gådt för sig uti en hoj och på en gång, utan ock smånigen och efter hand. Likwäl så, at thet stedt yppenbarligare, allmenneligare och merkwerdigare, än någon tid tilförne, mer i Gøtharike, än i Swearike; ty thet hedniska blothande, tillika med annan afgudatienssten, hafwer blefwit yppehållen i gamla Upsala, alt medan han lefde, och en rund tid efter honom. Ut rönas må, med hwad skäl wårt Swithiod kan sägas hafwa under thenna k. OLAV blefwit Christet, wil man anföra några merkwerdiga omständigheter. Norikes Konung OLAV TRYGGASSON, som år 1000 omkommit i ett sioslag wid Swalderå, hade haft ifrå England en bichtfader eller Hoffbiskop, benämnd Sigvard eller Sigurd, hwilken finnes blefwit ock nämnd Johannes och Bernhardus och Sigfrid och ändteligen John Sigurd, warandes en stor willerwalla theraf förorsakad i then tidens Rhytio-historia, at munkarna, som henne skrefwit, blandat thenna Jon Sigurd och gjort honom til en och then samma med then Sigfrid, som 20 år sednare kom til k. OLAV, ifrå Jork i England och pågar ypråkna ibland Wägslö-biskopar. Bemålde Sigurd eller Jon Sigurd, som icke wågade sig åter til Norike, ther han, med tilstyrkd wåldsam omwändelse hade gjort både sig och sin Konung förhatelig, tog sin tilflycht til Upsala. Konungen OLAV SKOTKONUNG, som tog honom wänligen emot, beriente sig af hans underwisning i Christna läron, och så han then hade grundelig fädt, lär sig af honom offentligen döpas i en Kello wid Husaby, en mil norr ut ifrå Skara, och

och blifwer samma kella än i dag kallad *S. Sigfrids*, ther hon borde ju så wäl heta *Sigurds*: kella F). Och thetta merkwerdiga *Konga*: *Dop* tildrog sig år 1001 i *Wästergöthland*, hwarmed thenne *Konungen* hafwer wist ett *Christeligt* hieltesmod, i ty han warit then förste ibland *Swea*: och *Götha* *Konungar*, som så wäpenbarligen antagit och bekänt sig til then *Christeliga* läro och religion. Hade thetta stedt wä uti *Swea*: rike, thorde thepå hafwa följt buller och ypresning emot *Konungen* af hedendomens enwisa förfäktare; men i *Götharike*, serdeles i *Wästergöthland*, war sådant så mycket mindre at befara, som *Christendomen* ther redan nästan öfwer alt war bifallen. Hwartil *K. Oluf Trygggason* icke ringa bidragit hade, genom åtskilliga *Engelska* *Presters* insändande til *Wästergöthland*, serdeles när han gifte sin *Syster Ingeborg* med *Wästgötha*: *Jarlen*, *Ragwald Ulfsson* *K. OLAV SKOTKONUNGS* *Systneborn*, som låtit jemte sig sielf, döpa sitt hoffolk, fränder och landsmän. Hwilket exempel, ju när *Konungens* *kommit* thertil, både höge och läge i then *landsåndan* troligen lära hafwa efterfölgt, så at man hafwer skäl til at tro, thet *Wästergöthland* i början af ofta nämnda *Konungs* *regements* tid, och alltså först ibland alla *Swea*: och *Göthländer* är wordet *Christet* eller til *Christelig* tro och läro omwändt. Doel hafwer berörde *Jon Sigurd*, under *K. OLAV SKOTKONUNGS* *fridsamma* *regering*, wtom *Wästergöthland*, wä igenom hela riket alt wä til *Sigtuna* i *Upland*, arbetat på then *Christna* *lärons* *utspredande* och *befästande*, med then *åhåga* och *nit*, at han, på *Christna* *fångars* *förlofning* wä *hednist* *tråldom*, berettas hafwa *anwändt* the *gyllende* *armband*, som *K. OLAV TRYGGASSON* *longt* *förryt* *honom* *hade* *förärat*.

J. IX. Thetta *berömliga* *förehafwande*: *nemliga* *Swea*: *rikets* *Christnande* *hafwer*, under *K. OLAV SKOTKONUNGS* *drift* och *beskydd*, *jemwäl* *blefwit* *fortsatt* *genom* *Odinkar* *Hwit* *then* *yngre*, *then* *åldres* *broder* *son*, *Gothebald* *en* *Engländer*, *Folquard* *en* *Dyfl* *och* *flere*, *som* *the* *Bremiske* *Archibiskopar*, *Libentius* *och* *Unvanus*, *antingen* *sielf* *mante* *eller* *anmodade*, *hafwa* *sändt* *K. OLAV* *tilhanda* *til* *hans* *Christeliga* *upsäts* *befråmmande*. Ibland thessa war ock en wid namn *Turgoth*, en wäl *studerad* och år 1015 så wäl *kommen* *man*, at han sielf döpa *Drottningen* med alla *Kongabarnen*, och blef *förordnad* til at *wara* *then* *förste* *biskop* i *Wästergöthland* eller *Skara*: *Sticht*, *bekommandes*, såsom *någre* *hans* *efterträdare*, *sitt* *biskopsäte* i *Husaby*, *medan* *och* *til* *thes* *Domkyrkian* i *Skara* *blef* *bygd* *och* *fullbordad*. *K. OLAV SKOTKONUNG*, så *lange* *han* *begiärade* *och* *emottog* *lärare* *af* *Archibiskoparna* i *Bremen*, *samt* *rettade* *sig*, *hwad* *religio-*

F) Skillnaden emellan *SIGURDS* och *SIGFRIDS* *personer*, *tid* *och* *förrättningar*, til *merkelig* *rettelse* i then *tidens* *Svenska* *Historia*, *hafwa* *Herrar* *JAC. WILDE* *och* *OL. DALIN* *frambracht* *och* *bewist*. *MESSENIUS* i sin *Scondiä* *Illustratä* *har* *wäl* *velat* *therpå*, *men* *icke* *warit* *så* *wis* *på* *saken*. *Then* *Stenkrift*, *som* *år* *1721* *blefwit* *efter* *Doc. LINNÆI* *beretelse* i *Wästgötha*: *reson*, *pag. 42* *seq.* *giord* *wid* *berörda* *kello*, *wisar* *ofunnogheten*, *ther* *på* *orten*, *om* *thenna* *merkwerdiga* *åtskillnad*.

ligionen angick, efter thesas föreskrift och förordnande, war hos them i then högs
 achtning, at Archibislopen Unvanus, såsom Påwens Legat i norden, bewerdiga
 de honom med thet hedersnamnet, som Konungarna i Frankerike nu prunka med:
 nemligen, at han af honom blef kallad Rex Christianissimus, then aldrachri-
 steligaste Konung (hvilken höge Tititel hans Son och efterträdare *AMUND*
JACOB och flere blefwit gifwen); Men Konungen hafwer hållit sådant smicker
 mistenkt, och merkt, at these andelige Prælater hade i sinnet at themed så små-
 nigen draga kongawäldet och riket, med religionen, under the Romerska Påwars
 wälbehag och föranskaltande. Thersfore begynte han se sig om efter Lärare ifrå nå-
 gon annan ort. Hårtill hafwer England legat mycket beqwämt, serdeles i anseende
 de tit WästtraGöthland, tit både genom Norike och Danmark, och eljest öfwer
 hafwet, monge Engellske lärare, både i *R. OLAFS* och hans Söners tid,
 hafwa kommit, som Christendomen både i Swea: och Göthariket infört, kring-
 spridt och merkeligen hafwa grundat. Ibland them är fuller aldramäst i the tiders
 historier, in til wår tid, gäten *S. Sigfridus*, som af hog til at Christna Swea:
 och Götharike, öfwer gifwit sitt Archidieknebdöme i York uti England, och i föl-
 je med 3 sina nepoter, Winaman, Sunaman och Unaman, kommit wid år 1020
 genom Norike in uti Götharike. Efter honom hafwa i samma wpsät och ärende
 följt flere berömlige Engellske lärare: Såsom *Eskild*, *David*, *Grimkild*, *Ulfrid*,
Rudolf, *Bernhard* &c, hwilke icke stannat hwar på sin plats; utan, såsom Apost-
 lar, wandrat genom thet ena landskapet efter thet andra, predikandes allestädes
 Euangelium om nåd och salighet genom *JESUM* Christum, til thes the, af äl-
 der och arbete uttröttade, omsider på någon wiss ort stannat och blefwit sittande
 såsom biskopar eller tillsyningsmän öfwer the länders församlingar, som the the
 planterat och anlagt hafwa. Så hafwer *S. Sigfrid*, sedan han i hela Götharike
 länge predikat, blefwit sittandes, såsom en Biskop, i Wägslö uti Småland in
 til sin död år 1067. *S. Eskild*, sedan han, ofwan stogen Kolmorden, i Swea-
 rike och enkannerligen i Södermanland, mong år gjort en rett Euangelists werk,
 tagit sitt tilhåll på gården Fors icke langt ifrå Strengnäs och, efter erhållen
 martyrkrono, år 1076, sådt främsta rummet ibland Strängnäs Biskopar. Och
S. Dawid, när han länge och wida hade predikat, serdeles i Wästmanland, haf-
 wer utwalt sig til boning then ort, som thes kallad än i dag *Munketorp*; emes-
 dan han the, jemte Fyrkion, ett munkeloster anlagt hafwer. På samma ort har
 han ock i hög ålder dödt år 1080, och anföres i första rummet ibland Wästerås
 Biskopar. Om thesa tre Biskopar och om the monga med them jämntidiga Nor-
 dens Lärare, som, under *R. OLAV SKOTVUNGS* regemente, hie
 in ifrå Tysk: och England kommit, och hwar på sitt sätt arbetat på, at Christ-
 na Swea: och Götharike, thet är, Christendomen thewrti införa och vpre-
 ta, kan, then som thet åsundar eller behöfwer, läsa, förutan flera andra, *Ada-*
mum *Bremenlem*, *Västovü Vitem Aquiloniam*, *Claud. Ornhjelms Histor. Ec-*
cles.

cles. och Doct. Haqu. Spegels kyrko-historia Part. II. c. II. s. II. Theraf, såsom af thet, som här i korthet är anfördt, kan förmodeligen med nöge finnas, med hwad grund och stiel Auctoren af Herwaras Saga kunnat säga, at *Sviuhiod*, *Swea*, och *Göthariske*, wårt *F. Fädernesland*, är i *K. Olav. Stötkonungs* tid Christet, eller Christnadt och til Christelig religion wordet befrämjad.

J. X. Then oftast nämnda *K. OLAV STÖTKONUNGS* regements tid är uti wår Swenska historia gansta merkwerdig icke allenast af thet anseelige *Eidehwarf*, som thevuti infallit, nemligen *Epocha millenaria*, eller fyllnaden af tusende år efter Christi saliggörande södelse; Utan ock thesöre, at ifrå then Konungs tid kan wår Swenska kyrko-historia med redighet och wisshet begynnas och alt in til wår tid ju närmer thes omständeligare fullföljas och anföras. Hwad här i norden förryt eller i framsarna tider, sig tilldragit, wid *Religionen* eller *Gudstiensten*, thet stöder sig större delen på mörka gåtor, runer, dikter och gisningar, och stannar uti disputer. *Silsachtigheter* och *owissheter* G). Men hwad som uti och ifrå *K. OLAV STÖTKONUNGS* tid passerat i wårt *F. Fädernesland*, uti församlingen, eller i thet andeliga Ståndet och wäsendet, thet är, på några frågor när, wid thet ellofte seculum, redigt, tydeligit, wist och påliteligit, så at man kan, ifrå thenna Konungen in til wår nu regerande Konung, yprättna i riktig och fast ordning alla thes emellan lefwande *Swea*, och *Götha* Konungar och them omständeligen beskrifwa. Sammaledes kan man anføra och beskrifwa alla them, som ifrå *Stichtens* första afdelning och anläggning warit thes styremän, föreståndare och *Biskopar* eller *opsyningsmän*, alt in til thenna wår tid. Man kan alltså hafwa fog til at säga, at under thenna Konungen och wid början af ellofte *Nya Testamentets Secul*, hafwer morgonrodnan upgådt för then lysande *Sol*, som här i norden gjort then historiens och *Tideräkningens* dag, på hwilken wåre förfäder alt sedan lefwat och wi ännu lefwet, kunnande thevuti (om icke öfwergå) tästa med alla, ju med the mästa, *Nationer* i hela *Europa*.

J. XI. Thetta hafwer ock gifwit mig anledning och orsak til at af berörda Konung och *Secul* begynna min *Episcoposcopiam Sviogothicam*, eller thet rittiga och enfalliga werk, som jag, på mongas anmodan, tagit mig söre at sammanskrifwa och til Trycket afgifwa om alla, både the gamla och nyare, *Sticht* i *Swea*, och *Göthariske*, och om alla thes *Förmän*, eller *Biskopar* och *Superintenden-*

G) Emedan alt hwad man wil och kan weta om tilståndet i wårt *F. Fädernesland* ej allenast under thes *Arlingiska* Konungar, som för then *Akatiske* Odins inkömt, här regerat, än mer längre tillbaka; utan ock under the *Ynglingiska* och jemmäl större delen af the *Lodbroksiska*, nästan in til *Epocham Christianismi*, söga har bättre grunder, än här nämnas; Så hafwer man stiel til at kalla then tiden *Fabel-tid*, *tempus Mythicum & Fabulosum*. Men sedan *Historiogr. JACOB WILDE* har med mycket snille lärt at af thet mörkret utdraga några historiska strålar, må hon, såsom han ock henne ofta nämner, wäl heta *Tempus Mythistoricum*.

intendenter. För bemälda Konung och Seculum war aldeles intet tekn eller tance
 fe til och om något Sticht i vårt l. Fädernesland; och ehuruwäl thevester
 råmeliga langt gick ut på tiden, innan riket indeladt blef uti wiså Sticht eller
 biskopsdömen; Dock finnes någon grund blefuit lagd, i thetta ellofta Seculd och
 i **R. OLAV SKOTRONINGS** tid til fyra af Rikets äldsta Sticht: Så
 som af *Turgoth* til Skara, af *S. Sigfrid* til Wägslö, af *S. Eskild* til Strengs
 nås, och af *S. David* til Wästerås, Sticht. Ifrå hwilka thesa Stichts up
 hofsmän eller fundatoribus thesas efterträdare lätteligen kunna uti någorunda
 richtig och obruten ordning upräknas. Hwillet äfwenwäl med slika lätthet och
 richtighet kan se uti och wid the öfriga Biskopsdömen, såsom jag här företa
 git mig at i selswa werket wiså: nemligen, huru, samt af och genom hwilka
 Christendomen är, til thes läro, ordning och religion, i Swea, och Götta
 länder, worden skött, handhasd, bewarad och förswarad alt ifrå then tid, då
Swishod är wordet Christet, under **R. OLAV SKOTRONING**. Si,
 thetta är hufwud-opsätet och rätta ändamålet af thetta mitt företagna arbete.

§. XII. Thetta opsät hafwer jag omgåts med snart i 40 år och thertil sådt
 tilfalle af thet, som nu kommer at nämnas. År 1710, då jag i Stockholm
 wäntade ifrå Bender i Turket Konglig fullmacht på en Theologisk Profession
 wid Academien i Ubo, hwartil Konglig Rådet och berörde Academies Cancel
 lair, Gref **GABRIEL SJÖKLEBERG**, mig föreslagit och recommende
 rat hade, anmodade mig skrifteligen då warande biskopen i Linköping, sedan Ri
 kets Archibiskop, *Doct. Haquinus Spegel*, jag wille åtaga mig at öfversätta
 hans Kyrkohistoria på Latin. Thetta arbete tog jag mig an, och medan påsten på
 samma år grasserade, lade thewid handen med all flit. Men, som jag strax mon
 de finna, at wälbemälda Archibiskop hade wid the siu bestrefna Stichtens äldsta
 Catholiska Biskopar, söga mer gjort, än låtit ifrå Latinen in på Swensson öf
 wersätta *Chronicon Episcoporum Johannis Messenii*, then han ibland sina för
 sta arbeten aldeles felachtig och ofullkomlig hade utgiftwit, och sedan funnit sig
 föränlåten uti sin *Scondiä illustratä*, och serdeles uti sina *Libris Analectorum*,
 at på flere, än hundrade ställen, retta, ändra och föröka; gjorde thetta mig halt
 och hinder wid min företagna Latinska öfversättning, och som jag icke langt
 thevester kom, på erhållen förnam kallelse, til at antaga ett arbetsamt Prä
 sta embete först wid *S. Nicolai* eller Storkyrkans församling, och sedan tilli
 ka wid Kongliga Hoffwet i Stockholm; som ock Auctoren Archibiskopen icke
 mycket langt thevester dödde; Så stannade then *Spegelska* Kyrkohistoriens
 påbegynta version eller öfversättning mitt i selswa werket platt af. Inmedlert
 tid, som jag, enkannerligen under then ängsliga och longa påftiden, hade myc
 ket läst, skrefwit och samlat til en fullkomlig och pålitelig Kyrkohistoria, lade
 jag thet i förwar til lägligare tid och tilfalle. Sedan jag war utu såldt hemkom
 men och år 1720 ifrå Hoffwet befördrad til Domprobstaembetet i Linköping,
 samt

samt ther kommit någorlunda i stik och ordning; begynte jag tenka på then sö-
rehasda Kyrkohistorien, sökte fram mina samlingar, eftertänkte saken närmas-
re och begynte sammanskrifwa på Latin en *Episcoposcopia* Sviogothicam,
bestående af Fjorton Böcker, efter Stichtens och Superintendentiernas antal i
riket. Hwarthera af thesa böcker belade jag uti åtskilliga Capitel: Såsom 1) Om
Stichtens ålder, storlek, gränstor och therwid gjorda ändringar. 2) Om the
Catholiska eller Påwiska Biskopar. 3) Om the Euangeliska Biskopar, som lef-
wat efter Reformationen. 4) Om the gamla Kloster och nu warande Lärohus
eller Scholar i Stichtet. Thetta Latinska werk, som redan lenge legat hos mig
uti utkast och concepter, hade kunnat blifwa, när thet genomgådt revisionen
och hunnit til renskrifning, en stor bok, söga mindre, än *Scondia Johannis
Messenii*.

S. XIII. Emedan ju lenger thes mindre hopp och liknelse blifwer hos oss, at
en stor bok, ju om hon är Latinsk, kan winna och behålla tycke, behag, Cre-
dit och Debit; Förthenstul har jag aldeles slagit utu hogen then tanckan, at
änna min Latinska *Episcoposcopia* genom trycket i dagsljuset til någon Publici
tienst. Men hafwer i thet stället, efter the wid sidsa Riksdag warande Bisko-
pars, mina werda Embetsbröders, anmodan och tilstyrkande, på thet mitt fle-
reåriga arbete icke må warda platt förloordt, gjort theraf thet extract eller
utdrag på Swensko, som nu utgifwes, under then wisas förmodan, at thet
warder ländande them til nöge och nytto, som antingen icke förstå Latinen,
eller ock icke haft lägenhet och tilfelle til at inhämta någon kundskap om Försams-
lingenes, eller Christendomens och religionens stik och tilstånd i vårt l. Fäders
nesland uti fiermer och närmer tider. Uti thetta utdrag brukar jag samma me-
thod och följer samma ordning, som jag uti min Latinska *Episcoposcopia* mig
hadé företagit och brukat, så at på thet sätt och uti the Capitel, som nämnas
uti näst föregående S, här beskrefne warda icke allenast the siu Swea: och Gö-
tharikers gamla Sticht eller Biskopsdöme: *Upsala, Linköping, Scara, Streng-
näs, Wästerås Wågsjö och Åbo*, them Salig Archibiskopen, *Doctor Haqui-
nus Spegel*, uti sin *Kyrko-historia* til thesas andeliga Styremän eller Bisko-
par beskrefwit hafwer, såsom *Doct. Johannes Messenius* uti sin *Chronicò Episco-
pum* för honom thet gjort, dock tilläggandes the Biskopars namn och Biogra-
phier, som Messenius icke kunnat nämna, emedan the efter honom uti näst frams-
ledna *Seculò* lefwat hafwa; utan jag ock här anförer och likaledes beskrefwer,
näst the siu redan uträknada, *Lunda: Sticht* öfwer *Skåne och Blekingen*,
som genom *Rostländska friden* år 1658 blefwit återlagde under *Swea: welde*, til
naturen them ämnat och lagt, och sedan the nyare och efter Reformationens tiden
anlagda och insichtada Biskopsdömen: Såsom *Borgos, Götheborgs och Calmars*,
samt tre Superintendentier: nemligen *Carlstads, Hernösands och Gothlands*.

S. XIV. Och hafwer jag fuller om *Lunda: Stichts* fordna Archibiskopar och
Bisko

Biskopar haft god vnderrettelse af Doct. *Messenii Scondiâ Illustratâ* och then Danska Canslerens *Arvids Zwitfeldts* Biskops Chroniko; Men om thes Euangeliska och the närmare in til vår tid lefwande Biskopar hafwer jag här och ther, huru och hwar jag kommit til, af Danska böcker, Epitaphier, Inscriptioner, Parentationer, Personalier och ändteligen genom correspondencer, icke vthan både mödo, tidsförderf och någon kostnad, most stassa mig kundskap. Genom slika medel och på samma sätt hafwer jag varit föränlåten at wärftwa mig någon skickelighet til at beskriwa the nyare, eller efter Religionens Reformation vti Svea och Gøtharike vpkomna, Sticht eller Biskopsdömen och Superintendentier, samt thesas föreståndare, eller Biskopar och Superintendentier. Och wil jag wenta mig thet witnessbörd och omdöme af alla opartiska och afwundsria, at jag med någorlunda lycko hunnit then wäg, som ingen för mig hafwer banat, beskrifwandes the Sticht och Superintendentier til början, ålder, gräntsor &c. och the Biskopar och Superintendentier med oswickeliga Biographier, som ingen för mig gjort hafwer. Härwid lära dock felachtigheter icke kunnat wara så fierran, som vpsätet at them begå; ty hwad man efter andras mun eller skrifteliga berättelser skrifwer, kan finnas med fel vti skriften; men icke så hos honom, som thet skrifwit, serdeles om them, som i sednare tider och närmer in til oss hafwa lefwat.

§. XV. Men langt större swårhet hafwer icke mindre mött mig, än allom androm, wid the gamla Stichtens första Biskopar, at finna them alla igen, och kunna bringa them vti en någorlunda riktig successions-ordning. Vti hwad mörker och owisshet *Johannes Messenius*, en så stor Antiquarius, therwid hafwer samlat, så han skrefwit sitt *Chronicon Episcoporum*, är nästan vndran werdt och lätt til at finna, så man blifwer warse, huru han the tiders biskopar, vti berörda Sticht, icke allenast fört til oretta år, och ofta blandat then ena om then andra; vthan ock monga aldeles förbigåt eller vteslutit: Såsom enkannerligen af *Wästerås* och *Wäggsjö* biskopar. Thetta hafwer jag winlagt mig at retta i möjeligasta motto, icke allenast efter bemålde *Messenii* sednare Skrifter, serdeles hans *Libros Analectorum*; vthan ock efter the Påwiska Bullas eller Påwabref, som vti Archivö Antiquitatum finnas, af hwilka Salig Secretairen, *Claudius Ornhelm*, som med mycken mödo them samlat och i ordning bragt, sig vti sin *Historiâ Ecclesiasticâ* merkeligen hafwer betient. Huru sådant mitt vpsåt och tilbud hafwer för mig lyckats, thet lägges här nu för allas ögon til stårs sådande. Imidlertid må jag thet nämna, fast vthan något mitt beröm, dock icke vthan någon synnerlig min sågnad, at min Salige företrädare, förordnade Archibisshopen, Doctör *Erik Benzelius*, hafwer thetta mitt arbete genomläsit, min restitutum *Episcoporum in SvioGothiâ Pontificiorum ordinem* ej allenast gillat; vthan ock thertil lagt thet omdöme, at man then samma tilförne icke richtigare och fullkomligare haft, eller för framtiden kan hafwa at wenta; hålft alt hwad som

til förbättring och lius härwid tienna kan, är så noga eftersökt, funnit och i acht tagit.

§. XVI. Skulle någon fatta misshag til thenna min Samlings namn, at hon blifwer kallad *Episcoposcopia*, och tadla therpå therföre, at hon icke handlar om Biskopar allena; utan ock om BiskopsSticht, theras inrettningar och mera, som thertil hörer; Så kan til wälment entskollan theremot lämnas til öfverwägande, at namnet är taget icke allenast af thet Grefiska ordet *ἐπίσκοπος*, som betyder en Biskop, tilsiare eller uppsyningsman, then öfwer andra uppsicht hafwer och hafwa bör; utan ock af thet samma tungomåls ord *ἐπισκοπή*, som bemärker samma mans embete, samt then district eller ort, hwaröfwen hans embete sig strecker, then hos oss kallas Sticht eller Biskopsdöme. Förthenskul röjer tadelandet på bokens namn mer öwighet, än snille, när sant är, at uti henne handlas både om Biskopar och theras Sticht. Dock kunde likewäl thetta namn emot widrigt dömande förswaras, om man än medgäfwet, at *Episcoposcopia* betyder intet annat, än Biskops-Chronika; ty så skedde denominatio à potiori, namnet toges så af werkets mästa och största del, som oförnekeligen är om the Påwiska och Euangeliska Biskopar, samt theras i embetet wedertlikar Superintendenterna. Hwad i hwarje bok ansöres förwrt om Stichtet, thes ålder, anläggning, gränstor &c. och wid slutet om thes Scholerwäsende, thet fler i forthet och gör minsta delen; men störste delen theras och förnämsta uppsätet therwid och theruti är, at funna uti richtig ordning och efter ofelbarlig tideräkning med möjligasta Biographier eller lefwernes beskrifningar til beständande föreställa alla ett Stichts Præsules, thet är, Biskopar eller Superintendententer.

§. XVII. Jag nämnde Biographier; men wil dock therwid för mig hafwa betingat, at ingen af mig här om the äldsta Biskopar, som lefwat under Påwedömet, wentar mer, än jag om them funnat finna, som ofta är ganska litet; icke eller om the Euangeliska eller sednare, theras fullkomliga Personalier, utan som kortaste theras lefwernes förnämsta omständigheter och besynnerliga gerningar. Min föresatts hafwer icke varit, at skrifwa Biskoparnas characterer och eloger, at döma, beröma eller lasta them och theras gierningar, widare än jag them funnit af andra blefwit lofwade eller strafsade. Någras Epitaphier och werda minnesmerken hafwer jag welat anföra them til förtient äminnelse och androm til upmuntran och påminnelse. Om mig och minom jennåldrigom lemnas åt efterwerldene domen, som icke lärer hwarken glöma eller stona oss, när wi uti werldenes buller neder uti thet tyfsta blefwet gömde. Inmedlertid är rådeliget så lefwa, at man hwarken fructar Guds, Samwetets eller Efterwerldens dom, ibland hwilka ingenthera är mögeliget at undwika.

J. XVIII. Allihensfund thetta är ej allenast en Samling om monga tiders och orters personer, samt theras hwarjehanda förretningar; utan ock ett utdrag af ett större werk; Så hafwer härtil icke kunnat påsa sig annan skrifart, än then, som helt enfällig är och fierran ifrå alt ordakrus, häst Sanningen, som här endast påsyftas, och i sig sielf är altid tåcl, fast icke allom behagelig, icke behöfwer hwarcken smink eller prång. Och må man här icke thesfore twifla om Sanningen, at inge Auctorer citeras eller thes ras ord och utlätelser finnas anförde. I thes ställe kan man fullwist försäkra, at intet här om någon berättas, hwarom man icke haft för sig trowers dig berättelse eller eljest pålitelig wisshet. För öfriget, ehuru man härigenom icke söker eller förmodar hwarcken tåcl, eller pris, eller lön och wedergållning; Doch likwål räknar man billigt thet här af för en stor winst och båtнад, om man med thenna Biskoparnas upräkning och theras samt Stichtens beskrifning kunnat wisa ögonstelnigen, hurulunda och genom hurudana personer Christendomen är i vårt k. Fädernesland införd, utspridd, plantad, handhafd, hållen och förwarad ifrå K. OLAF SKÖTKONINGS tid, uti sin och ett half Seculis, in til thenna vår tid.

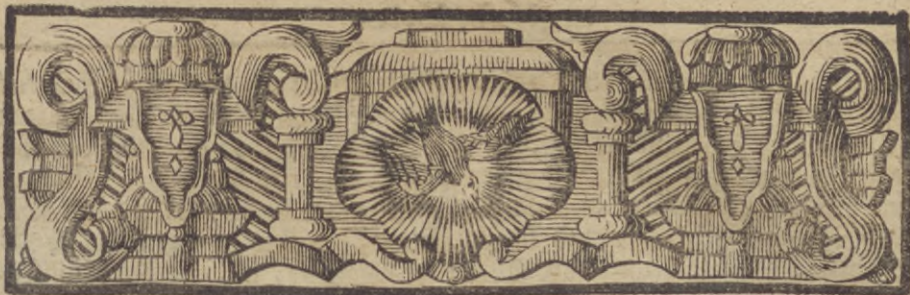
J. XIX. Dock wore thet wål, om någor, som äger kundskap i gamla Skrifter och handlingar, samt tillika tid och ledighet, til at gjörat, wille åtaga sig at af the befindliga Påwabref, Mötesbeslut, och andra uti Latiniska, Tyska, Franska och Engelska Ryrkis historien förekommande Documenter, på Swensko sammanskrifwa och utgifwa alla the bewis, som thet förekomma om then Christna lärans anbud, försök och predikande här i Swea- och Göttharike, för ofstanämnda OLAF SKÖTKONINGS tid, alt ifrå Apostoliska Seculd. Här om är fuller något rördt förwrt J. III. teqq; Men bleswe thet ex professid omstendeligen och ordenteligen utfördt, wisserligen stulle thet mongom behaga. Thet kunde, förwth annat, legga för ögonen, huru alswarligen GUD uthan återwendo welat hafwa våra Förfäder frälsta och förda til sanningenes kundskap; Och theremot, huru enwist och beklageligen mörkretsens Förste förebyggt sin rikes störing här i Norden.

J. XX. I medlertid kan utaf thenna os icke mindre nödwendiga, än anständiga bewisning och öfwertygelse, följa en kraftig upmuntran Dels til at hierteligen thesfore tacka GUD, at han, fast sent i anseende til andra, så longosedan i anseende til os, låtit sin Andas hwila i Nordlanden och sin Nåda sol med sin upgång, öfwer vår Nordiska horizon, begynna för våra hedniska Förfäder then Salighetenes dag, på hwilken wi än, Gudi ewig tåcl och pris! lyckeligen lefwe; Dels til at åfwen hierteligen bedja och åkalla GUD, thet han nådeligen wille, för sin stora barmhertighet och ewi ga sam

ga sanning skul, låta sitt H. Ords liusastaka blifwa här i Norden, thet han
 honom satt hafwer, ewerdeligen stående, på thet wi och wår barn efter oss,
 in til Werldenes anda, måge med hans Euangelii lius wägledde warda til
 thet himmelska Canaan! O! Herre Zebaoth låt Nordens Biskopar
 blifwa Klädde med rettferdighet och salighet, på thet dine
 helige måga glädja sig, Amen!

Psal. 132: 9, 16.

Första Boken
Om
Uppsala Sticht.
Första Capitel

Om
Dessa Stichtets begynnelse, ålder, gränstör, widd eller stora
lek och thes ändringar.

S. L.

Christendom hade lenge blefwit predikad i Swea och Góthariske, och på thes forplantande och stadgande af monga nitálstande Lärare med flit och trohet arbetats, samt támeligen anseentliga Församlingar woro här och ther öfwer hela riket, efter the tiders lágenheter, inrettade, innan thessa lades under thesas serkildra Styre eller Upsyningsmán, eller thesse fingo sina affkilda och tildelada landskap eller tracter, i hwilka the om the ther på begynta Församlingar, och serdeles om thesas Lärare, stulle hafwa omsorg, uppsicht och thesom wård, at alt motte, efter Christelig ordning, gå sticketliga til. Icke allenast alt in til K. OLAF SKÖTKONUNGS tid; utan ock en rund tid therefter, woro i Swea och Góthariske hwarcken asmättna och gränstlagda Sticht, eller på wisá orter Residerande Biskopar. The Christelige Lärare, som på the tider, antingen inkommo ifrá England, eller insendes af Archibiskoparna i Hamborg och Bremen, predikade, hwar the kommo át, eller hwar the fingo loff och funno thertil lágenhet. Then berómlige Secretarien *Claudius Ornhelm* wil fuller, såsom flere andre, för sanning påstå, at, i berórda K. OLAFS sidsta regements tid, up uti Swearike tv Sticht: Uppsala och Strängnäs, och så monga i Góthariske: Skara och Wågsjö, hafwa blefwit inrettade. Men, ehuru thet kan wara sant om Skara, hwarást Konungen på slutet sig uppehöll, *Thurgoth* war wigd Biskop och Domkyrkiobyggnaden företogs; hafwer man dock stor

stor orsål at therpå twisla om Upsala, Strengnäs och Wägsjö: Sticht. Ty i Upsala war thet hedniska afguderit och blothande tå och lenge thereafter wid macht och i full gång, hwarwid ett Biskops: säte icke kunde hafwa bestånd. Och the berättelser, som man af munke:legender hafwer om *S. Sigfrid* och *S. Eskild*, kunna icke mer giöra sannolikt, at *S. Sigfrid* varit en ordentelig och sittande Biskop i Wägsjö, som haft Småland til sitt Sticht, än thet är sant om *S. Eskild*, i Strängnäs och Södermanland. Mycket troligare är, at thesse begge nitiste Lärare hafwa, såsom andre för them, och någre jemte och efter them, hwarken varit ständige Biskopar eller haft sina enskilda Sticht, fast them är tillagd then hedren at hafwa fremsta rumet ibland the länders biskopar, i hwilka the måst presdikar, arbetat, lefwat och dödt hafwa. Thet är fuller berättadt, at *S. Sigfrid* ordinerat präster och förordnat några til Biskopar; men näpligen kan han thes som hafwa tilordnat wisla Sticht; emedan Christendomen på langt när icke äntå war allmanneligen här i riket antagen. Och fast *R. EMUND*, *R. OLAF SKOTKONUNGS* Son, förmåles hafwa låtit ordinerat sin Skara: biskop til Archibiskop; lærer dock thenne knapt hafwa haft WästraGöthaland til sitt särskilda Sticht, utan varit totius Regni Gothiæ Episcopus, som gjort hwad han kunnat och hunnit til Christendomens både utspridande och stadgande i Nitra och Wästragöthaland, Småland och Wermeland, om icke vidare.

J. II. Sticht eller Stift (på Grekiska διοικήσεις, επισκοπαι, Latin. Dioceses, Episcopatus, Biskopsdöme, thet är, wisla tracter eller Landskap, som vnder en Biskops uppsicht, styrsel och lydno lagde äro) hafwa icke varit i Svea: och Götharike ifrå Christendomens början, icke eller kunnat blefwit afdelade, förrän Christna Låran kommit här til stadga och nästan allmanneligen wordet antagen. Härmed gick thet, genom hedendomens kärlek och försäcktande, at them, som theruti varit uppsödde, langt ut och på tiden, så at hedendomen täflade här i riket med Christendomen alt in til thes *R. BLOTZSWER* med sitt hedniska medhang wardt at *R. INGEL* then äldre utu wägen rögd, och then gamla Afguda: och offertiensten i Upsala i grund förstörd. Therefter hafwa, utan twiswel af Påwelig möndighet, then Archibiskoparna i Bremen then tiden öfwer thesa Nordiska rikena ägde, wisse Lärare här och ther i riket, så wäl ofwan: som nedan: stogs, blefwit förordnade. Och thesse Lärare blefwo fuller til sitt embete Biskopar, the ther efter mögeligheten wardat Christendomens både tillwärt och ryckt, hwar på sin ort å alla sidor; men icke wil man tro, at the nu så kallade Sticht eller Biskopsdöme hafwa blefwit afsmätte och til sina gränstör likasom rörlagde ännu på någon tid, och förrän Biskoparna begynte fins emellan klaga och tala på nårgång, ingrepp och förfång, tå (om icke Kongl. macht) Påfwelig myndighet motte hafwa lagt them emellan, huru wida och ej vidare hwarthera af them skulle strecka sin jurisdiction, embets macht och wälde. För wisso kan man dock icke säga, ehuru thet

thet någrom kunde lift synas, hwarfen at thenna Stichtens gräntseftinad är giord i bemålte Konung **JAGES** tid, icke eller på en gång öfwer hela riket. Wißt är thet, at, när wid 60 år, efter **K. JAGES** död, Archibifkop af Pårwan Alexandrö then tredje förordnades aldrasörst hit, woro i Swea och Göttharife, förvtan Upsala, 5 biskops-Sticht, af Pårwan i thes Bulla uppräknade i thenna ordning: Skara, Lintöping, Strengnäs och Wästerås, med Wägfiö, thet Pårwan icke nämnde; emedan han ärnade thet til ett trätto:frö eller ämne emellan then Swenska eller Upsaliska och Danska eller Lundsta hierarchien. Inom få år thereafter blef Stichtens antal förökt med Åbo eller Finlands. Här wid blef thet, så lenge Pårwedömet hade gång och stånd här i Norden och in til Konung **GUSTAF** Erikfons eller then förstas tid, så år 1554 en del af Åbo, Sticht giordes til thet ottonde, hwilket hade namn af Wiborg, til thes Biskops:sätet blef år 1722 tädan flyttadt til Borgo, hwaraf thet Stichtet blifwer nu nämndt. Huru och när Lunda:Sticht kommit ibland the Swenska Biskopsdömen, Göttharborg och Calmar sådt sina enstilda Biskopar, samt Carlstad, Hernösand och Gothland blefwit Superintendente: Säten, thet blifwer på sina ställen härefter omrördt. Thesförinnan må thet här allenast nämnas, at nu för tiden äro vti Swea och Göttharife fiorton Sticht, af hwilka ellofwa äro Biskopsdömen och try Superintendentier.

§. III. Hwad i synnerhet Upsala:Stichts ålder widkommer; så är thet icke, om man wil tala och döma om BiskopsSäte och Sticht, icke thet äldsta, eller äldre än något af the fem gamla Sticht i Riket. En Everinus föregitwes fuller af Johan Peringschöld och andra, hafwa, wid slutet af **K. OLAF SKÖTKONUNGS** regements tid, suttit biskop wid thet hedniska offerhuset i gamla Upsala, och thet, med sådan blidlek och wåltalighet predikat Christendomen, at af gudadyrkarna honom när sig ledit. Men hwem kan thet synas troliget, at Kristus och Belial skulle så kunna tå förliskas, när thenne med allmacht, list och grymhet sökte til at förekomma sitt gamla mörks:rikes hotada fall? Sannolikast är thet, at thenne Everinus och någre andre både med och efter honom af the Bremiska Archibiskopar hit in sände, eller ifrå Angland öfwerkomne, Lärare hafwa sitt tilhåll i Sigtuna haft, eller hwar the kunnat i Uppland, icke försummande, vnder kringresande ther i landet, at astyrka afguderiet, förtaga wantron och föra folket til Christi kenedom. Imedlertid hade these lärare hwarfen Biskops:säte i gamla Upsala, icke eller något Sticht sig til och vnderlagdt. Man har altså icke ringasta skäl til at tilägna Uppland någon ständig och i Gamla Upsala sittande Biskop, förran i **K. JAGES** tid, efter afgudatienstens fullkomliga förqwäfsande, genom **K. Bloch**: Swens nederlag och offerhusets afbrännande, hwilket sig tildrog wid år 1086. Strax renade Konungen thet afbrända afgudas templet och lät helga thet Heranom, them sanna Gudi, samt til hans Christeliga tienst och dyrkan förordnas en Biskop af then förnämsta Slächt i riket, så

som berättadt blifwer i nästföljande Capitel. Men om han och hwilken af hans efterträdare hafwer sådt under sig något särskildt och enskildt Sticht at stöta och styra, therom är man nu och framgent så orwis, som tilförne är sagdt.

J. IV. Enär Stichten emellan Swea: och Götha: Biskopar anlades och delades, fingo Upsala: Biskoparna ämne och tilfelle til at gjöra sitt aldrastörst och sträcka thes gränstör så wida, som the förmätte utsprida Christendomen, serdeles norr och östert på en long tid. I söder mötte och tilstötte Strengnäs och Westeraås: Sticht, hwartthera med sina gränstör; Men norrt blef på 500 år intet Sticht anlagdt, som kunde mota och hindra Upsala: Biskopar, serdeles sedan the wordo Archiebiskopar, at sträcka sin myndighet så langt the wille och nånsin kunde. Östert ärnade the fuller ock thet samma; ty förmodeligen hade Upsala: Biskopen S. Hinrik i sinnet at legga Finland under Upsala: Biskopsstol och Sticht, när han öfvertalade Konungen S. ERIK til at med härsmacht twinga Finnarne til Christendomen, och gjorde honom fölge på samma felttog. Wlefs altfa Upsala: Sticht så widt och stort, at thet begrep uti sig icke allenast hela Upsland med Gästrik: och Helsingaland; utan ock alla Norrländerna: nemligen Medelpad, Jemteland, Angermanland, Wästerborn med Lapmarkarna och än widare östertom Torneå alt intil Bleå och Blotråsk. Ut Ubo: Sticht ther mötte och Upsala icke lengre borde komma; emedan gamla råmärken och gränst: stenar ther woro lagde, thet besannade trowerdige witne på ed, år 1374, tå Archiebiskopen Birgerus Georgii therom lät undersöka, såsom ännu behållna Pergamentsbref A) therom bära ett owerdösigeligt witnessbörd.

J. V. Wid thenna ofanteliga widd och storlek war Upsala: Sticht orubbadt, så lenge Påwedömet hölts här i Norden, och antå widare, vndantagno en disput, som upkom år 1288, tå Biskopen i Strengnäs Anundus d. 17 Junii uti en sammankomst på Färingö, Kristeligen, å sitt Capitels wagnar, protesterade es mot Upsala: Archiebiskopar, at the tilwälde sig icke allenast hela Stockholms Stad, utan ock Södermalm, som bägge lågo innom Strengnäs Sticht. Ut intet med thenna protest utrettades, år theraf klart, at, in til thenna tid, the behåller thet, som han tå i handom hade. Men genom sådan Stichtets widlöftighet sledde, at the lengst aflagna församlingar blefwo swärligen wanstötta; es emedan Archiebiskoparna, af ålder eller af wigtiga syflor hindrade, sällan förmåtte eller kunde komma så lenge och så langt bort, mer än hundrade mill ifrå sitt Embets: Säte. Såsom när Archiebiskopen Johannes Magni år 1325 visiterade i Helsingaland och något lenger norr, hade ther ingen visiterat församlingarna på flere än 50 år. Sammaledes hade för ålder och swaghet, på long tid, ingen Archiebiskop orkat visitera Wästerbotns församlingar och Lapmarkar, när Archiebiskopen, Doctor Laurentius Paulinus, år 1642 på sitt siutionde ottonde ålders år, them alla genomfor, besökte och förhörde. Hwilket hade bordt ske ostare, om icke, ibland

A) JOH. PERINGSKIÖLD hafwer tweene af them anfördt uti Monument. libr. 1. pag. 2 seqq.

ibland annat, aflågenheten gjort thet omögeliget för the merendels ålderstegna Archibiskopar.

§. VI. Thetta gaf Drottning *CHRISTINA* anledning och orsak til at med Råds Råde förminska thet tit intil alt förwidlöftiga Archibiskopsdöme på thet settet, at hon, när Archi: Stichtet war ledigt blefwet genom sidstnämnda Archibiskops, D. Paulini, dödeliga fränselle, stichtade en Superintendentia i Hertsönsand, under hwilken hon lade Angermanland, Medelpad, Jemtland och Wästerbotn med the 4 thertil liggande Lapmarkar, förordnandes d. 3 Junii år 1647 sin Hoffpredikant, Mag. Petrum Steuchium, til at theröfwer wara then förste Superintendent. Thetta war en merkelig förminskning och ändring af Upsala: Sticht, enkannerligen i anseende til widden; ty thy tyckes therigenom blef wit ifrålagde både flere och widlöftigare länder, än thet fick behålla, och än i dag hafwer under sig. Men thetta tyckes allenast så wara, och är sant i anseende til blotta widden; men wil man döma om ländernas folkrikhet och församlingarnas myckenhet eller talrikhet, så fick Upsala: Sticht, wid berörda delning behålla mer, än tredubbelt emot thet, som thy så blef ifråtaget.

§. VII. Ty nu för tiden sträcker sig Upsala: Sticht öfwer hela Uppland med Rodslagen, hela Helsinga: och Gästrikaland, samt någon del af Wästmanland. Thet omfattar med omkrets Kongl. Residence: staden Stockholm med alla thes förstäder, och thesutom 9 Städer, ibland hwilka någre äro mycket folkrike. Består altså thetta Sticht af 166 Pastorater, til hwilka lyda 242 Stads: och Lands: Soknar med 4 Capeller. Är ock ändteligen beladt uti 25 Probsterier, alla folkrika och wäl belägna; warandes på alla sidor kringgränsadt med haf och sid, samt med stora flogar. Thes strömar äro fiskrike, thes åker fruchtbarande, så at uti så många förmoner kan intet Sticht i Riket öfwergå Upsala: Archi: Sticht.

Andra Capitel

Om

Upsala: Stichts: Påwiska Biskopar och Archibiskopar.

§. I.

Sär wil man förrot något i gemen tala om Biskopar; om them, som här i Norden warit af then Catholiska religionen, eller haft sina läros: och lefnads reglor, jemte myndigheten, ifrå then Påweligas öfwerstol i Rom, hwilken the med Ed moste sig til wördnad och lydno strengeligen förbinda, innan the blefwo Biskopar, eller med embedets förwaltande i någon mårto singo sig beatta. Hwaremot the af Påwarna togos frie ifrå werldslig Öfwerhets bud och wälde, begåfwades med flere privilegier och större myndighet, än the kunde bära och åga under ett werldsligit regemente, uthan at thet oroa, förtrycka och på slutet aldeles öfwer ända kasta. Hwilket uthan twiswel, ju efter all liknelse, hafwer

wer varit the Påwiska Hoffwets hemliga afficht och hufwud-åndamål: nemligen, at med thes longt tillbaka förehafda, samt både listigt och mächtig påyrkade Hierarchie eller andeliga öfwerwälde, först smånigen och ändteligen aldeles blifwa Herrar, eller bringa vnder sig alt werldenes regemente. Hvilket motte blifwa en fullbordan af Apostelens spådom om Antichristo, 2: Theff. 2: 4, seqq.

§. II. The, hwilka the Romerske Påwar til thetta sitt högmödiga upfåts besfrämjande i Christenheten brukade, blefwo kallade Biskopar, som är ett godt och wackert namn, 1. Pet. 2: 25. gifwet Christo, wårorn Frelfare. Biskop är af thet Grekiska ordet *ἐπίσκοπος*, af samma bemerckelse, som ordet Superintendens, en up- eller tilsyningsman, som hafwer upficht wid stora werk, at the rätt besdrifwas, och öfwer andra, at the giöra, hwad them åligger, förswarligen efter sin skyldighet. Så brukades thetta ordet fordom hos the Greker och Romare om hwariehanda slika embetsmän; men i Kyrtio: historier och Skrifter hafwer thet ordet Biskop, alt ifrå Apostlarnas tid, betydte en man, som efter besunnen Rickelighet, warder förordnad och satt til at säga, styra och biuda öfwer flere församlingar och theras lärare, som themot skulle theras bud och förordningar med lydno och vndergifwenhet, emottaga och efterleswa.

§. III. Som Påwedömet war wri macht och myndighet redan tämeliga högt stegit, innan Christendomen kom til någon stadga i Swea: och Götha: rike; Så wetste Påwarne mycket wäl taga thet i acht, at inge andre motte här blifwa Biskopar, än the, som woro icke allenast wäl sinnade emot, och wäl vnderåttade om thet Påwelig Hoff och thes både läro: sätser och Etats: affichter; utan ock af förnåma och myndiga slägter i landet. Lärdom och Rickelighet til embetet sågs icke så mycket efter, som anseende i werlden och illfundighet til at rama och bewaka then H. Faderns hemliga politiska åstundan och regerings siuka. Sådant är kommit, at man finner så monga af the första Swenska Biskopar hafwa varit the förnåmsta Herrars, ja, ock sielfwa Konungarnas, frender och slägtingar. Drögde ock icke lenge, efter Christendomens fotande, innan Biskopsambeten blefwo så anseelige och fördelachtige, at the hög: och wälborne: råknade för en stor heder och winning at kunna thertil hinna, på hwad sett thet ock motte låta sig giöra.

§. IV. War ock thet en Påwelig försichtighet, at ingen motte vnderstå sig at bruka Biskops: embetet, innan han blefwo thertil wigd, eller i embetet insatt med the Ceremonier, som blefwo förefresna och woro then tiden brukeliga. I förstone och innan thesa Nordiske Riken erhöllo egna Archibiskopar, skedde wåra Swea: Göthiska Biskopars wigning merendels i Bremen, hwars Archibiskopar woro af Gregoriid then fierde, Påwa i Rom, befullmächtigade til at wara, öfwer alla thesa Nordiska länder, Vice: Påwar eller Påwarne Vicarier. Men sedan moste så wäl andre Biskopar, som serdeles Archibiskoparna, antingen sielfwe personligen, eller genom viskickade hederliga män, söka och taga sin wigning

wigning i Rom. På hwilketthera settet thet stödde, så aflop thet icke utan drög kostnad, så vnder then longa resen, som wid thet snåla och penninga: geriga Påwa: Hoff, ther all gunst och tjenst icke annorledes stenktes, än at hon på thet dyraste, så til Påwarnas Skattkammare, (Cameram Apostolicam) som hos the Påweligas Hoffstienare, måste betalas.

J. V. Biskopswigning stödde fordom och ster än i dag, vti Påwedömet, med mycket prång och står medelst monga, merendels widstapeliga, ceremonier. Then strud, som them så påsläddes, war både kostelig och besidande af monga stycken. Och som i Kirkiö: Historien ofta förekommit och nämnas två prydnader eller embets: teckn, hwilka egenteligen hörde Biskoparna til; Så wil man, til the wetgerigas tjenst och nöge, såsom Sal. Archibisshopen Doct. Haqu. Spegel i sin Kirkiö: historia ock gjort, något therom nämna: nemligen om Biskoparnas Stöl och Staf. Med Stöl menar man här icke thetas Sedem aut Cathedram, ther the säro vppå, icke eller någon stolam talarem, sotsid räckt af silke, lin eller ull, som är qwinmodragt, ehuruwäl thenna stola kan hafwa gifwit namn åt Biskops: Stöl, hwarmed man menar Pallium Episcopale, Biskops: Kåpa eller Kappa. Thenna war fuller för Archibisshopen, som henne måste hafwa, både owdgängeliga nödwendig; ty han icke dristade sig giöra någon embetsstylo, innan han henne hade sig skaffat, therfore sadet hon betyda plenitudinem Pastoralis officii, fullbordan af thet Archibisshopeliga Herda: embetet; och dråpeliga dyr, så at af alla Sticht i Riket måste se anseentiaa penninga: sammanskott, när en Archibisshopskåpa skulle i Rom köpas, hwilket måste se wid hwar vacance eller ombyste; ty aldeles icke fick eller kunde någor efterträdare betiena sig af sin företrädares Koppo, i hwilken thenne, efter strång befallning, borde blifwa begrafwen. Man finner af en gammal förteckning, at til en sådan Kappos betalning i Rom, at en Archibisshop i Upsala, dro af alla Rikets Sticht sammanslutna 2796 mark godt mönt, som i wår tids Kopparmönt har warit åtminstone 25164 daler. Skedde ock til thenna Kappos lösen, efter wis taxa, sammanskott af alla Probstar och Präster i hela Stichtet. Til Archibisshopens Olavi Beronis Kappoköp sammansköts af Archi: Stichtet 1097 och en half lödig mark silfwer, thet är 8780 spec. Riksdal. år 1316. Men ehuru nödwendig thenna Kåpa achtades, och huru dyrt hon måste betalas; Så war hon dock helt liten, gemen och föga werd; ty hon war spunnen och wäfwen af några Nunnor, som thertil tagit hwit lamb: ull. War ock så få liten och snöplig, at hon knapt räckte öfwer arlarna neder på halfwa lifwet. Med hwad widstapelse hon i Rom blef wigd, rökt, bestänckt, förwarad, framburen och ändteligen påslädd, är icke för oss werdt at weta. The Påwiske blygas icke, at sådant gnyckleri omständeligen beskriwa. Thetta här nog om then så mycket gåt na Biskopskappan. Man kan här af finna, hwad för en penninga: not hon warit för then Apostoliska Cammaren, när man estersinnar, huru monga Biskops: ledigheter sig alla år, öfwer hela Påwedömet, tildraga, och hwad för en hiskelig summa

Summa så monga taxæ Pallii Episcopalis årligen månde giöra. Thenna Biskops Stol eller Kappa war så then lefwande Påwens dyrköpta stånd, at Biskopen til hans embets insignie, tekn och prydnad.

§. VI. Emot en ny Biskop wiste ock then regerande Konungen sig then tiden äresam therwtinnan, at han honom begäfwade med Staf och jemwäl stundom med Ring af guld, til tekn, at han med Kyrkion blef wigd. Om Biskopsstafwen förekommer mycket i gamla skrifter. Munkarna kallade honom på sin Latin Cambutam eller Cambotam; emedan han i förstonne giordes af Hagtorn. Eljest nämndes han pedum Episcopale, baculus, & ferula Episcopalis. Af thes form kallades han af våra förfäder Kräckla; ty han war at öfre ändan bögd eller krokot, hwilken krok sedan förwandlades uti ett kors och för Archibiskoparna i tv och ändteligen til try. Såsom pracht i annat med tiden tog til; Så gick thet ock med Biskopsstafwen, at han giordes af kosteligt tråd; öfwerdrogs med guld eller silfwer; manubrium, handtaget blef af Cristall eller annat dyrt, och theruti förwarades något af lignad sanctid, Christi kors eller annan helgedom, och öfwerste spetsen eller Kräcklan utsmyckades med pärlor och ädla stenar. Thenne så dyre Stafwen bars af Biskopen, eller af någon annan fram för honom, ehwar han wille wisa sin pracht och embetsmacht inom sitt Sticht och thes gränstor. Men at bära eller låta för sig bäras sin Staf i ett annat Sticht, thet yptogs för ett ingrep och förfång, som södde af sig öwänskap, klagomål och longa trättor, hwarpå uti historierna finnas exempel. Af then H. Skrift är klart, at Stafhafwer blefwit buren både af Herdar och Regenter, och warit hos thesa sednare ett bewis, tekn och påminnelse om theras embetes skyldighet, heder, macht och myndighet. Så har ock Biskopsstafwen kunnat gifwa then samma påminnelse; enkannerligen med sin form och skapnad. Såsom en icke olård man ibland Munkarna hafwer therom rimat i thesa följande versar:

In baculi formâ, PRÆSUL, datur hæc tibi norma:

Attrahe per primum, mediâ rege; punge per imum.

Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes.

Attrahe, sustenta, stimula, vaga morbida, lenta.

Meningen här af blifwer, at Konungen welat med Stafwens gifwande sagt och Biskopom pålagt, at så sticka sig i sitt Biskopsembete emot sitt ombetrodda Sticht, som en trogen, flok och stitig herde sig sticker i sitt herdaembete emot sin anbefalda hiord, så han stöter sin får, såsom the äro suke til. Hwartil thes öfwerste Herden, våra själars Biskop, wil med sitt exempel ypmuntra och förbinda alla Biskopar genom Propheten Ezechiel, cap. 34: v. 15, 16. Ach! at the wille hörat och motte görat!

§. VII. Men nu wil man i synnerhet wenda sig til the Påwedömet tilgifna Upsala: Biskopar. Ifrå hwilka man wil betinga sig tilstånd at utsluta them, som hwarken thertil warit wigde, eller kunnat hafwa säte uti gamla Upsala. Går
altså

altså *EVERINUS*, som af somligom kallas Severinus, sielsmant ut, hafwandes intet bättre skäl til at äga rum i bland Upsala-biskopar, än Ansgarius, Adalvardus, then yngre och äldre, Stephanus och flere, som fuller kommit til Upsala, uti Sigtuna haft sitt Säte och ther någon tid lärt; men aldrig i Gamla Upsala, thet så wederskyggeliga Afguda-näste, suttit. Wid thenna förteckning på Upsala-Biskopar och Archibiskopar hafwer man betient sig af Cancellie-Rådets Joh. Peringskiölds samling, såsom säkraste, hwilken uti hans Monumentis Ullerakrensis. c. 9. är at läsas. Ibland Upsala-wigda, ordenteliga och ther residerande eller sittande Biskopar war altså

D) *NICOLAUS*, Wästgötha-Farlens Wissons Son, R. Stenkils Systonebarns eller broderkon; å mödernet af then, uti R. *ANUND* Jacob utgångna, Unglingiska Konga-slåkten; men å fädernet en Sonekon af then i historien mycket omtallda *Ragwald* Olsson, Jarl i Wästtra Götaland, hwilken både war utslågtad af the Swenska förra Konungar, och med the Norrka genom gifte beslyndad. På hwad år thenne Nicolaus blefwit i Bremen wigd och tagit sitt Biskops-Säte i Upsala, är mycket swårt at säga. Ifrå thet at R. *JASZ* Swerkerkon, gemenligen then gamle eller äldre kallad, afbrände thet gamla offerhus i G. Upsala och aldeles utrotade then hedniska afgudadyrkan, wid pås år 1097, motte wisserligen någon tid framledit, innan thet afbrända templet blefwit up- och inrestadt til en Christen kyrkio, och ännu mer, til en anständig Domkyrkio. Hwarwid anstalt nödwändigst most blifwet giord om Biskops-Säte eller boning, hans underhåll, Stat och betiening; ty innan alt thetta hade sin richtighet, hafwer Archibisken i Bremen hwarken siels welat, eller för Påwen wägat, at förklara G. Upsala för ett Biskops-Säte, och genom solenne wigning förordna tit en så högboren och förnam man til Biskop. Dock är sannolikt, at thetta begynt se, medan bemålte R. *JASZ* regerade. Ty är skäl til at twisla, om thenne Biskop haft ordenteliger säte wid G. Upsala; wian wid Sigtuna eller på någon annan ort, närmer in til Upsala. Ut icke thet någrom må otroligt förekomma, huru en så wida ättad Herre skulle på then tiden finnas både skickelig och hogad, at kunna och wilja emottaga ett Biskops-embete; Så är til wetandes, at skickelighet, som så icke mycket bestod i studier och lärdom, kunde han wäl hafwa sig werkwat, antingen wid utländska Scholar, tit ädlingar så icke sellan reste, eller hema i södelse-orten, wid then Schola, som Skara-bisken Thurgoth hade, nästan hundrade år förrot, ypretat, och sedan blef hällen wid macht, wid thet så warande Biskopsätet *Zusaby*, til thes thet sådan flyttes til Skara. Hade altså thenne Nicolaus wäl haft lägenhet til at blifwa til Biskops-embetet skickelig. Hog och lust thertil motte icke eller hos honom truttit, i anseende til the förmohner, som i början blefwo lagde under thetta Biskops-Säte: nemligen, om icke altsamman, dock större delen, af the lägenheter och inkomster, som afguda-prästerna, i heddomens tid, hade innehafst och gagnat ther i landet.

sig disposition, och gaf theraf rundeligen til the första Biskopar. Wid Upsala war så mycket mer at gifwa af, som ther hade varit then största afguda, och of fertienst i hela Norden. Ar altså icke til at vndra, at thenne Högädle Riddersmannen låtit sig behaga ett så rikeligen begåfradt Biskops: embete. Konungen, eho then så varit, motte och gierna sedt sin Slägtinga sittande när sig i sådan herlighet och myndighet. Vndteligen hade jemväl Påwen skäl til at wilja hafwa en sådan man til at blifwa then förste Biskop i Upsala. Hwarom något tilsörne S. III, är nämndt. Fast man icke kan i synnerhet något weta, hwad thenne Biskop utrettat i sitt embete, är dock intet twiswel, at ju Christendomen genom hans omsorg blefwoit merkeligen både styrkt och utwidgad i Upsala, och kan hända, widare. Huru länge han varit i embetet är äfwen obekant. Men thet är för sanning antekndt, at, som emellan **K. INGE** then Yngre och honom varit beständig samsja och kärlek; Så har bemälda Konungs död, som sig tilbrog af förgift i Wreta: kloster uti Östergöthland wid år 1129, gådt Biskopen så til hiertat, at han icke langt thereafter är af sorg död blefwen.

II) **SVENO ROSSON**, en Östgöthe, och, såsom någre föregifwa, **K. SWERKER** then äldres Faderbroder, **K. BlotSwens** Sonekon, andre wilja **K. SWERKERS** broder, och altså af en högförnäm slägt, sticketlig och werdig ansedd at genom wal och wigning komma til Biskops werdigheten i Upsala, år 1130. Med sitt råd och myndighet bidrog han mycket thertil, at Upswearnna togo hans Broder eller BrodersSon, **SWERKER COL** Korn-**Ubbes** Son, then Östgötharna förrvt hade utwalt, til sin Konung. Hwares mot åter **K. SWERKER** honom thet gjorde til wiljes, at gamla Upsalas Domkyrka merkeligen blef förbättrad och utwidgad, om icke aldeles å nyo omlagd på then grund, ther Afguda: templet städt, och genom Erik Jedwardson Bondes (som sedan blef Konung) påstyndande fullbordad. Wil och sägas, at berörde Konung på thenna Biskopens tilstyrkande hafwer wid Omberg i Östergöthland, låtit anlegga och bygga thet herliga Alfwastra: Kloster, uti hwilket Konungen, ihjälstagen, vnder wägen til Ottesongen i Tolstada: kyrkio, på Juledagen år 1151, blef begrafwen. Men Biskop Swen war elofwa år förrvt, nemligen år 1140, genom döden hädan kallad.

III) **SIVARDUS**, then tredje Upsala: Biskopen, kom til embetet år 1141, vthan twiswel ordenteligen, efter then tidens bruk, wigd af Adelberone, Archibiskopen i Bremen. Thet är icke antekndt af hwad slägt han varit. Mycket likt är, at then varit förnäm; ty på then tiden kommo icke andre, än ädlingar til Biskops: tiensster. Thet finnes hos utländska Scribenter, at thenne Sivardus öfwer gifwit sitt Biskops:embete i Upsala, och rest öfwer til Tyskland, ther han uti Odenburg blefwoit Abbot i Rasteds: kloster. Men hwarföre och på hwad år han thet gjort, thet är ingestades omördt. Wist motte thet wara, at han icke länge varit wid Biskops: embetet, icke eller en infödd Swensl eller Göthe. Ty thorde then

then mistancken yppas, at han blefwit af bemålta Archibisshop, emot Konungens och Landstolkets wilja hit satt, och thesfore af them, som icke wille låta truga sig, efter en kort tid försluten; Dock är thetta idel gifning.

IV. HENRICUS, en af the wälsinnade och merendels berömliga lärare, som kommo hit ifrå England. År 1152 såges han sådan hit hafwa följt then Påwelig Nuncium, Nicolaum Anglicum, Episcopum Albanensem, som sedan wardt Påwe med thet namnet Adrianus then fierde. Hwilken Cardinal på samma år wigde thenna Henric til Bisshop i Gamla Upsala. Han war i läro och lefwerne en nitist man, hafwandes god hielp och handräkning af *R. ERIK Jedwardson*, som framdeles wardt kallad then Helige, hwilken under thenna Bisshop tilträdde och förde regementet. Sedan *R. ERIK* hade fullbordat Domkyrkan i G. Upsala, som under hans företrädare icke så aldeles kunnat se, inwigde henne Bisshop Henric på then 15 August. år 1156. Therefter öfvertalade han Konungen til at med frigstrwång truga Finlands inbyggare, som alle woro grofwe hedningar och afgudadyrkare, til at antaga Christendomen. Med en anseelig macht for Konungen öfwer hafwet och Bisshopen gjorde honom fölge. Sedan ganska monge af thet arma folket, uti en stor del af Finland, blefwit antingen dräpte, eller strämde och trwungne til at låta döpa sig, reste Konungen tillbaka hem med folk och flotta til sitt rike. Men Bisshop Henric blef i Finland qwar, til at underwisa och styrka the nychristnade, samt både utwidga och i mögeliget stiel bringa Christendomen. Hwarwid emedan han, i sin wälmenta nit, war thewttinnan alfwarsam, at han wille, thet en Christnad Finne, benämnd *Lalle*, skulle för begånget drap undergå kyrkioplicht, lyckades thet icke bättre, än *Lalle*, som ibland sitt folk lærer warit något achtad, mördade Bisshopen d. 19 Januarii år 1157. B) Thetta drap uttyddes strax af the Påwisla för en Martyr: död. Blefwo också monga mirakel eller wonderwerk thet efter updichtade, sporde och samlade, at Påwen Adrianus IV fann sig mer hogad, än befogad, til at Canonizera honom, eller införa honom uti then Romerska Församlingens helgona: register eller antal, år, såsom föregifwes, 1158. Thenna Bisshop Henric, ändock han wetherligen warit then förste, som Euangelium predikat i Finland och Christendomen ther infört, och såges hafwa efter Konungens hemreso walt Rendamecki til sitt Bisshops: Säte; kan dock icke med stial räknas ibland Åbo: Bisshopar; emedan han icke ther til blefwit hwarcken wald, eller send, eller wigd. År ock aldeles öwift, om icke han mer tenkt at få Finland under sitt Upsala: Sticht, än öfwergifwa thetta och blifwa en arm och illa besuten Bisshop ibland Finnarna. Men ehuru härmed monde hafwa warit; Så blef dock thenne Bisshop Henric efter sin död, genom then Påweliga Canonizationen,

D 2

ett

B) HASSELOWIST in Rosa orbis Arctoi, BAAZIUS och andre hafwa om S. Henrici upfrände, om hans död och thepå följande järntekn en hel annan berättelse; men thewtt äro så grofwa munkadikter, at thet är förargelse både at skrifa och läsa them. Se Monument. SwioGothic. Benz. pag. 34. seq.

ett stort helgon på jorden, dräpeliga ärad ej allenast i Finland, hwars Patronus han varit, in til thes Påwedömet sådan vrbagades; utan ock jemwål öfwer hela Swea: och Gøtharike, ther, uti fast monga kyrkior, S. Henriks besläte, eller ock namn, än i dag finnes. I Stora eller S. Nicolai kyrkio i Stockholm war hans besläte af purt silfwer wägandes 285 lod. Ut ock Hindriksmeskan på d. 19 Jan. i Örebro ännu then största års: marknad emellan Swear och Gøthar. I Finland har Åbo: DomCapitel S. Hindriks, longt efter hans död på en is: flemp igenfunna, afhugna tumma, i sitt Sigill, och uti Noulis: kyrkio, 3 mill ifrå Åbo, är hans graf in til thenna tid merk: och synnerlig; Hwilken Biskopen i Åbo Johannes Petri så år 1370 kosteligen bepryda, och Biskopen Magnus Oluffson Tavast år 1429 beteckta med en dyrbar mesings: plåt eller tafflo, hwar på Biskopen i hela sin skrud är ganska konstigt inritad, och rundt omkring hans elogium eller beröm med prydlig münkestyl inskuren, bestående af thesa ord: O! vita commendabilis. O! mors desiderabilis, propterque venerabilis, hic Pontifex fit similis in gloria Sanctorum; Commenda nos amabilis Pater & honorabilis Martyr Regi cœlorum. Andteligen må ock thet nämnas, at Åbo herliga Domkyrkia är, när hon i Påwedömet inwigdes, helgad åt S. Henric och fick af honom sitt ewerdeliga namn. Ja, alla henne underlagda gods, gårdar och bönder blefwo kallade S. Henriks Landboar, på thet icke någor motte, af fruchtan för thenna Patroni wrede och hämn, understå sig at them oroa och klandra. Si, så wetste the Påwiste at immortalizera sina afledna, ofta för en ringa ting.

V. KOPMANNUS är, så snart S. Henriks ömteliga död blefwit bekant, befordrad til Biskopsembetet i gamla Upsala år 1157. Hwilket icke kan hafwa stedd, om han icke hade sunnits ther til werdig och stickelig. Til sin börd, embetsgåf: wor, bedrifter och annat är han hos historie: skrifware så okänd, at somlige icke en gång wetst at nämna honom. The som honom nämna, gifwa honom beröm för Gudsfruchtan, fogelighet, samt fridsamt och rebeliget sinne. Han lefde på then oroliga och sorgeliga tid, då R. ERJK then helige blef af the Dansta i Upsala öfwerfallen och af daga tagen d. 18 Maji år 1160. Hwilket fall berettas hafwa gädt honom så när til hiertat, at han sedan aldrig varit glad, utan med bitter sorg tilskyndat sig döden, som år 1162 på hans femte embets: år honom ifrå all sorg och elände önskeligen hädanskilde.

Si, icke flere, än these, igenfinnas hafwa varit wigde och sittande Biskopar i G. Upsala, innan Swea: och Gøtharike kunde af Påwan i Rom winna then heder och förmohn, at hafwa sin egen Archibiskop, och altså slippa at dependera uti allt hwad som hörde til Christendom och kyrkiowäsende, af the högmödiga Archibiskopar i Bremen. Komma altså nu i ordning at vpråkna och forteligen beskrifwas the, som under Påwarnas behag, styrkel och wälde, beklädt Archibiskops: Stolen först en tid uti Gamla Upsala wid pås 108 år, och sedan i Östra Aros eller Nya: Upsala, wid pås 253 år; men dock varit Swea: och Gøtharikes

Archibiskopar.

D) STEPHANUS blef ibland thesa then förste, hema i riket af Konung **CARL Swerkerfon** och begge Rikens Ständer eller allmoga wald och til Påwan **Alexandrum** then tredje, med thesas förestrift, afferdad til at erhålla confirmation och wigning, år 1164. Hwilken ock honom uti en stad i Frankrike, som heter Sens, på samma år, wedersfors på thet sättet, at then andre Archibiskopen i Lund **Eskillus**, som ock så thet war, uti Påwans närwaro, wiglsen förrettade och **Biskopskappon** påklädde, så at then kappo, som Cardinalen **Nicolaus Anglicus** några år förrot hade lämnat i Lund, ämnad at then första Swenska Archibiskop, icke blefwit thenna **Stephano** thet i Lund, såsom någre ment, påklädd, utan lærer antingen icke wordet nytjad, eller kommit til pass för någon hans efterträdare. Påwen **Alexander** wisade sig äresam emot thenna Archibiskop, i thy han för afreson, som stedde uti berörda års Augustid, gaf honom icke allenast en widlöftig och mycket betydande fullmacht, jemte ett bref til alla så warande **Swes** och **Götharikes** Biskopar, giörandes them til hans suffraganeos eller **Lydebiskopar**, som honom, såsom sin Förman, hedra och lyda skulle C; utan ock CC) en **Librum Evangeliorum**, en Euangelii-bok, then the **Andelige** sedan nämnde **KARLAKNAP**, uti twiswel af thes innehåll, som ingalunda motte wara Euangelist lära; utan några **Secreta Påwens** Artiklar eller hemliga **Instructioner** för Archibiskopen och hans efterträdare, huru the skulle efter hand **Knäppa Karlarna** thet är, styra, kufwa och under Hierarchien eller Påwaweldet bringa the werldsliga, ja, ock sielfwa **Konungarna**, eller alla, som för sin frihet wille sig **Karl** achtigt upföra. Wiserligen motte the, som wetste bokens innehåll, af sådant **Karlarnas Knäppande** nämnt henne **Karlaknap**, och ingalunda hwarken **Påwen**, eller thes **Cancellie** gifwit henne thet namn; emedan knapt någor i Rom så wetste hwarken hwad **Karl** eller **Knäpp** egenteligen monde betyda. **Thes** altså thesas bryderi warit onödigt, som wilja giöra thet ordets bokstäfwer alla **initiales**, hwaraf en hel mening kunnat diktas. Men här kunde frågas efter

D 3

orsaken,

C) Af ett Biskopens i **Linköping** **Canuti** bref til Archibiskopen **Johannem Jerechini** finnes, at Archibiskoparna hade macht fordra förklaring af **Lydebiskoparna** öfwer klagomål, som öfwer them kunde blifwa giörde, stemma them för sig och döma; men intetthera innan Archibiskoparna hade sådt *provisionem de Ecclesiâ Upsalensi per Papam factam*, thet är, **Wigsel** och **Kappo** af Påwan. Och thesom borde Archibiskoparna underretta the andra Biskoparna, förrän the kunde ässa lydnos af them.

CC) Ett **Kors**, som skulle bäras för honom, på serdeles högtider och stora solenniteter, til at wisa sin, såsom förskelig herlighet, blef ock honom gifwet. Thetta kors war Archibiskops-embetes enskildta merke och teken, **Cruz Archiepiscopalis dignitatis**, thet ingen Archibiskop fick låta bäras för sig, innan han blefwit wigd och uti kappo klädd. Thetta Archibiskopliga Korset war enkelt; men thet **Patriarckiska** dubbelt; dock begge ganska kostelige och dyrbara. Ut thes ställe hade Biskoparna sin **Bispeorstaf** eller **Arskäla**.
Se förrot pag. 24.

orsaken, hwarföre våre förfäder på then tiden varit så hogade til at så, och Påwen til at gifwa them en Archibiskop? Så är til wetandes, at thet icke sedde blott, å någon thera sido, för thet misshag, som Konungarna här i Norden, long tid tillbaka, hade fattat och förklarar öfwer the Bremiska Archibiskoparnas ju lenger thes större wårdslöshet, högmöd och sielfrådighet, som födde af sig misnöge, buller, oro, oreo och hinder både i regementet och Församlingen eller Christendomen, så at ock Lärarena, ja, ock sielfwe Biskoparna, gerna wille blifwa qwitte thet Bremiska Öfwerwäldet; Utan härwnder speltes ock en Påwisk intrigue eller konstig anledning til at genom Archibiskoparnas myndighet thes låtare och snarare få Konga; weldet nedertryckt och sin påsyftada Hierarchie til högd, mogenhet och stadga. Til then ändan sände Påwen Eugenius then tredje then förr omtalda Cardinalem, Nicolaum, Episcop. Albanensem, först til Norige, ther han wigde och med kapps begåfwade en ny Archibiskop, och sedan tådan hit in i Swea; Gøtharike til at giöra thet samma; men emedan på en allmän Riksdag i Linköping år 1152 Swear och Gøthar icke kunde komma öfwerens, hwarfen om then person, som skulle blifwa Archibiskop, eller om hans säte skulle warda hos Swearna i Upsala, eller uti Gøtharike i Linköping; moste han med öförrättada saker resa sina ferde, så han wnder hemwägen lämnade, hos Archibiskop Eskill i Lund, then them Swenska Archibiskopen tilämnade kappon, med then anordning, at Eskill skulle themed inwiga then, som Swear och Gøthar framdeles wordo wäljande sig til Archibiskop. Men härmed dröade, til thes R. CARL Swerkerfson war kommen til regementet. Honom lät Påwen Alexander then tredje genom the Andeliga i riket inbilla, at thet war honom och hans rike en wanheder, at icke så wäl hafwa sin egen Archibiskop, som Danmark och Norige. Thetta skäl gall hos både Konung och wnderfätare. Förrän the skulle gifwa sina grannar å någonthera sido efter, förenade the sig på thet settet om Archibiskop, at Gøtharna skulle honom hos sig wälja; men hos Swearna skulle han blifwa sittande i Upsala, ther högsta Gudatienst af hedenhös hade varit. Si, så blef Stephanus, som war en af lärdom, Gudsfruchtan och ostraffelighet bekant Munk eller Prior uti Allwastra-kloster i Östergøthland, af Gøtharna wald til Swea och Gøtharikets Archibiskop. Men the wille ingalunda, at han skulle wigas i Lund; utan til sielfwa Påwan affärdade the honom, såsom sagdt är. Monge hafwa föregifwit, at thenne Stephanus varit til börden en född Gøthe; men thet warder mycket olift och twiflachtigt både af hans namn, som ingalunda war Gøthiskt, och theraf at icke troligt wil synas, thet en infödd Gøthe kunnat i thet, icke mong år förryt ut och inrettada, Allwastra-kloster winna thet beröm af lärdom och annan skickelighet, at han af allom och fram för andra pröfwats werdig til at öfwer alla Biskopar blifwa satt til Archibiskop. Så sannolikt är thetta, at knapt någon therpå kan twifla, at thenne Stephanus varit en utländning, och en ibland the lärda munkar af Cisterciens-orden och S. Benedicti regel, som R.

SWERKER är 1150 hade låtit inkomma til thetta sitt nya kloster at the bringa studier i öfning och gång. At thenne Stephanus varit af berörda Orden, gids res theraf ofstridigt, at hans Contretait är vti S. Petri kloster i Erfurt, ibland andra berömliga mäns af samma Orden, än i dag til at se, med thenna påskrift: Stephanus Ord. S. Benedicti, Sveciæ Apostolus, Upsaliensium Archiepiscopus, obiit cl.c.LXXXV. Sedan han så ordenteligen och hederligen war insatt i embetet och återkommen i riket, hafwer han, twiswels vthan, wårdat Församlingens wälstånd med slit och wälmening, dock icke efterlåtit, enligt sin vndfångna instruction, at föröka then Påweliga myndigheten. The gerningar, som han i synnerhet berättas hafwa lagt handen wid, smaka af Påwist widskrepelse, och tillika witna om thet anseende, som han haft: Såsom at han hafwer år 1170, d. 25 Junii, tillika med Eskill, Archibiskopen i Lund, efter Påwens befallning, i Staden Roskilde vti Danmark, förrettadt then ofskyldigt mördada Hertig Canuti Canonization eller Skrinläggning, och vti återreson, efter samma befallning, förehaft en slit syslo med S. Helena vti Sköfde i Skara: Sticht. Andre mena dock, at han thetta hade förvt gjort: nemligen år 1164, thet ock troligare år. Emot Munkarna af sin Orden, wiste han sig synnerliga benägen, at the måtte blifwa både försmerade och til monga fördelar förhulpsne. Genom hans försorg stebde, at the fingo ett wackert kloster i Mälaren strax wid Sigtuna, benämndt Wiby, hwilket ock, medan han lefde, flyttes til Säby i Södermanland, theraf thet länge kallades Saba, och sidst *Juleta*. Som han lefde i förtrolighet med the två berömliga Konungar, *R. CARL Swerker* och *R. ALM Erik*; Så utrettade han mycket godt til församlingens och serdeles sitt Stichts froma. Blef ock vti om lands anleten at stichta frid emellan Danakonung, *R. WADENAR* then första och *R. MAGNUM* i Norge, samt thennes Fader Jarlen, Erling Schack. Sidst slöt döden thenna hedersmannens lefwerne d. 18 Julii år 1185 och år, såsom föregifwes, begrafwen i Alfwastra, hos sina Ordens-bröder.

II. **JOHANNES**, (I) af en adelig stamm, som sedan blefwt kallad **RUTBY** slägt, såsom war store Genealogist Johan Peringsköld funnit. Samma år, som företrädaren afledit, blef han ordenteligen hema wald, och, efter erhållen Påwens, Lucii then tredjes, confirmation, af Absalon, Archibiskopen i Lund, inwigd i embetet. Vti confirmations breswret, skrefwit d. 5. Nov. och vti verteknadit med eget Sigill af Påwan, som på zode dagen therefter dödde i Verona, och med 16 Cardinalers namn, confirmerades honom icke allenast alla the ägor och fördelar, som redan woro och framdeles kunde komma vnder then Archibisshopeliga Stolen; utan ock uttryckeligen förestrefs, huru han embetet skulle föra. Men vtom thetta finnes ingen ting om honom berättadt mer, än at han på sitt andra embets år, d. 13 Augusti år 1187, är wid Almar Ståket, sedan Biskops Ståket nämndt, ömkeligen mördad af Skånderna, thet år, af Finnar och andra hedningar, som östertv på hinsidon hafwt boende, då hade (såsom ofta el-
lieft

liest innan Stockholm blef byggdt) infallit i Mälaren och Sigtuna, med andra platser, åter afbrändt. Then illa medfarnne Archibiskopens kropp blef igensunnen, til G. Upsala förbd och ther med giörlig heder i Domkyrkiön begrafwen.

III. PETRUS I) är fuller år 1188, efter lagligt wal och wunnen Påwelig Confirmation, Kommen til embetet; elliest hade sidstnämnde Archibiskop i Lund icke wägat sig at insetta honom med ordentelig wigning. Hwilken heders förrettning: nemligen at wiga the Swenske Archibiskopar, Archibiskoparna i Lund, i stöd af Påwens Alexandri III förordnande wid Archibiskopens Stephani wigning, sig til wallade, såsom therigenom gjorde til Primates Regni SveoGothici. Häremot sades fuller och satte sig med all macht the Swenske både Biskopar och en del Konungar, wiljandes icke erkenna någon subordination; men Påwa: ordet hade kraft, och the Danske eller Lundiske Archibiskopar, (om icke alltid öfwade) behölo then prunckachtiga Primat-titeln, in til thes Påwens wälde här i Norden fick en ända. Hwad thenne Archibiskop Petrus widkommer, så skal af Påwan Clemens III han hafwa köpt then kappon, som Ablalon honom påklädde. Gif mildhet skal han therotinnan låtit påstina, at han för sin, samt sina före: och efterträdares siälars ryckt och gagn, stänkte all kyrkiotionden af Bålinge och Warhalla vndan Biskopsbordet, Canikarna til ewerdeliget nytjande. Prof af frimodighet gaf han thermed, at han icke allenast äggade Konung **KNU** Erikson til felttog emot Saracenerna til at jaga them af thet förlofwada landet; utan ock war hogad til at sielf giöra följe på then longa reson; men döden hindrade först Konungen, som dödde år 1195 och sedan Archibiskopen, som fölgde honom efter d. 18 Septembr. år 1197.

IV. OLAVUS, I) **LAMBARTUNGA** nämnd antingen af Familien, hwad dan han hade sin härkomst, eller (thet troligare är; emedan Familier då icke hade sin särstilda tilnamn) af sitt milda och liusliga tal, thermed han mongom kunnat behaga. Han blef af DomCapitlet enhelleligen utkorad, af Påwan Innocentiö then tredje confirmerad och år 1198 i Lund af samma Archibiskop wigder, som hans företrädare. Hwad han utrettat i embetet finnes ingensstädes nu igen, vndantagno, at han mycket wärdade sig om Juleta: kloster. Hos **R. SWERKER** Carlsson, eller then yngre, stod han uti synnerlig wänskap och gunst; therfore ock han bewerdigade honom med rum ibland sina Råd, thertil man icke finner någon Archibiskop förrot blefwit brukad. Men döden skilde honom snart ifrå then och all annan werldslig heder; ty han affomnade på tredje året efter sitt tilträde, och fick i Upsala: kyrkiö, jemte sina företrädares, hwilo för sin andelösa kropp. Hans dödsdag war d. 11 Novembr. år 1200.

V. VALERIUS, sedan Upsala: Sticht hade några år stådt ledigt, blef af Konung **SWERKER**, Bødebiskoparna, DomCapitlet och flere, som wederborde, sunnen werdig at beklåda Archibiskopstolen; ty han tilföre hade warit Capellanus Regis, thet är, Konungens HoffBiskop, eller, såsom han nu kallas,

las, Öfwerhoffpredikant. Och fast han icke war född af ähta säng, hade dock han ersatt thet selet med mycken dygd och stickelighet. Om hans steddawal strefs til Påwan Innocentium then tredje, som befalte Archibisshopen i Lund, Andream Sunonis, at wila och lämna honom Biskopskappon, och thetta alt steddewar 1207 och en del i början på thet följande. Theresfter tog **B. SWERKER** honom in uti sitt Råd, theruti han tiente honom och två hans efterträdare. Han war ock med **R. SWERKER** i fältslaget wid Lena d. 21 Jan. år 1208. Samt ock **R. Johan** then fromas förmyndare med flere RiksRåd, år 1216. Men hwad han gjort, såsom Archibisshop, til Församlingenes bästa, therom finnes altsintet. Dock innehade han embetet fulla tolf år; ty han dödde d. 7 April, år 1220, och wardt i **G. Upsala** begrafwen.

VI. OLAVUS II) BUSEMNER kallad, om hwilket tilnamn fast monse hafwa åtskilligt gifat. Thorde hända, at thet namn är af the Påwistinnas da therföre honom gifwit, at han wisat sig och warit modig, myndig och lyckelig til at tåmja, kuffa och styra **Basarna**, the hårdbandiga, styftwa och mächtige Herrar i landet, som icke gerna wille gifwa sina halsar under thet Påweliga oket. Dock är ock thetta en gifning. Thenne Olav, som ock blefwit kallad **Ulf** af **Mel-senio** och andra, hade någon tid warit Biskop i **Strengnäs**, innan han blef wald och åskad til Archibisshop. Sedan Påwen **Honorius** then tredje honom confirmation gifwit d. 30 Decembr. 1221, wardt han omsider år 1223 insatt i embetet af Biskopen i **Skara**, **Benedikt** then yngre. Thet wil sägas och synas, at han warit af förnäm härkomst; **B. ERJA** hin Lespe har uti bref nämnt honom sin frände; Han menas warit en Son af **Ulf** **Iwarson** **Bonde**, **R. ERJA** then **Heligas** Broderfson. Ty är icke at twifla, thet ju han, som under thenna Konungen warit en myndig Rådsherre, mycket nyttigt både rådt och gjort, fast thet icke finnes bestrefwit. Thet finnes dock, at han icke warit Konungen så trogen, som han borde, utan hållit med then yproriska **Folkunga**:Konigen, **Bnut** then **Longa**, efter hvars nederlag wid **Sparsåtra**, och död, han ständes at lefwa. Efter sin död d. 29 Martii år 1234, blef han begrafwen i **G. Upsala** **Domkyrka**, ther hans ben blefwo qwarlemnade, när the andra Archibisshopars, som ther warit begrafne, d. 4 Julii år 1273 tådan fördes til nya **Upsalas** **Domkyrka**.

VII. JARLERIUS. Sådant är hans namn uti hans Sigill än i dag at läsa, hwilket tyckes gifwa wid handen, at han motte warit af någon gammul Jarlaflächt. Hwad embete han förwrt beklädt, wet man icke. Efter ordenteliget wal och Påwens **Gregorii IX** wanna confirmation, wigdes han och fläddes uti then ifrå samma Påwa öfwerlända kappo, af **Linköpings**:Biskopen **Laurentid** d. 7 Octob. år 1236. At han warit en man af god drift och myndighet, then ock wal wetat nytja sidfånämnda Konungs mildhet, kan lätteligen finnas; ty genom hans befordran blef år 1237 i **Sigtuna** ett **Dominican**: eller **Swartbröders** kloster anlagt. Och wid Archibisshops: Sätet, **G. Upsala**, wardt thet lilla **Munka**: **Collegium**

legium förwandladt til ett anseeligt Collegium Canonorum Secularium, besående af sådana förnåma och lärda män, som icke woro bundne med någon Munke, Ordens reglor, utan kunde befordras til andra tienster, och i medertid beklåda hederliga platzar så wäl wid Domkyrktion, som uti DomCapitlet, blifwandes en Bero then förste DomProbst och Folko Johanson Engel then förste Archidiekn, och jemte them två Caniker eller Canonici. Til thesas försörjning och stat gjorde thenne Archibiskopen en rik anordning af tionden i Upsland; Sålsem han ock gjorde en stadga, at hwar bonde skulle årligen gifwa två penningar til sin Probst. I thenna Archibiskopens tid år 1248 hölls thet National mötet i Skeninge, uti hwilket Påwen Gregorius IX genom sin Nuncium, Cardinalen Wilhelm, Biskopen af Sabinå, påbåd the Andeligas renlesnad, eller försbåd Präster och Munkar at lewa i ächtenskap D). Sin froma K. Erik öfwerlefsde Jarlerius fem år; ty han afled d. 25 Aug. år 1255; och wardt, efter sin önskan och anstalt, begrafwen hos Predikebröderna eller Dominican; Munckarna i Sigtuna.

VIII. LAURENTIUS, af hans Sigill, som ån finnes under behållna bref och hafwer thenna inscription eller påskrift: Fr. Laurentius DEI gratiâ Upsalensis Ecclesiæ Archiepiscopus, kan man finna, at han förrot hade warit Frater eller Munk: nämligen af Franciscan; eller Gråmunkemunkarna i Eneköping; och the två Liljor, som äro i wapnet eller Sigillet, tyckas wiså, at han motte warit härstammad ifrå the gamla Folkongar eller Liljor. Han motte ibland Munkarna excellerat i lärdom och sticelighet; emedan *BIRGER JARL*, som då styrde riket under sin Sons *WALDEMARS* minderårighet, och Prælaterna i Upsala, med flere, som therwid hade at säga, kallade honom utu klostret och wille hafwa honom uphögd til Archibiskops; werdigheten. Påwen Urbanus then sjerde confirmerade walet; Men Archibiskopen Jacobus Erlandi i Lund förrettade wigsten och påklådde Archibiskops; Rappon år 1256. Af honom finnes föga ting blefvet förrettadt, undantagno, at han år 1261 gjort en förordning, huru nywigde präster skulle sticika och öfwa sig wid Domkyrktion, innan the kunde befordras til Prästelägenheter. Han affomnade d. 3 Martii år 1267 och wann lägerstad för sin döda kropp hos Gråbröderna i Eneköping, sådan han kommen war.

IX. FOLKO, E) som i Archibiskopens Jarls tid hade blefwit i Upsala then förste Archidiekn, war Riddarens Johan Engels Son och alltså med the förnåmsta slåg.

D) Thetta hade blefwit pårklåd af Påwarna wid monga tillsellen öfwer hundrade år. I Danmark blef thet bisallet redan år 1120, under första Archibiskopen i Lund Åker, som framdeles uti ottonde boken berettadt finnes. Men i Swea- och Gøtharike höll thet hårdt, innan thet blef samtyckt. Påwarna wunno ock härigenom en merkelig styrktio til sin Hierarchies besträmjande, thet widlöftigt kunde bewiså.

E) Både i sitt Sigill och i alla gamla skrifter blifwer hans namn skrefwit *FULKO*; men som thet är folklikare och enligare med vårt nu warande Språk, har man welat nämna honom *FOLKO*.

sta slågter i landet befründad; **R. WALDENARIS** och **R. MAGNI** Ladulæses Sysling. Efter Laurentii död, blef Probsten i Lund, Sacherus wid namnt til Archibiskop wald; men som han thet afbad, föllo allas röster på thenna Folko, hwilkom **R. WALDENARIS** gaf, såsom så sed war, Staf i hand och Ring på finger år 1267. Ifrå Lyon i Franckerike öfwerfände omsider Påwen, Gregorius X, med Upsala: Kaniken Rogerio, til honom confirmationen med Biskopskappon år 1274, hwilken hans broder, Israel Johanson Engel, Biskopen i Wästerås, wid en solenne wigning i Upsala Domkyrko, honom påklädde i Pingeshögstiden år 1275. I hans tid, dock medan han war Electus, och innan han wardt wigder, werksteldes then merkwerdiga Translatio Cathedræ & Reliquiarum, som Påwen Alexander III på Archibiskopens Jarlers anmodan hade redan år 1255 anbefalt Biskop Henric i Wästerås at bestyra om: hwilken ock **R. WALDENARIS** hade tillika med Rikets Ständer, på en Riksdag i Söderböping år 1270 d. 22 Sept. beslutit stola ste. Hwarmed hafwer så gådt til, at först på år 1273 sammankommo **R. WALDENARIS** med Rikets förnämsta Herrar och Electus Folko med några Biskopar och en stor hoy andeliga Prælater, til at flytta Archibiskops: Sätet ifrå Gamla Upsala til staden Sfraaros, som så fick och altsedan behållit thet namnet Upsala. Konungens **S. ERIKS** ben blefwo d. 24 Jan. med dråpeliga stor process ifrå G. Upsala borne och framsatte i then Nya Upsala: Domkyrko. Fram på Sommaren d. 4 Julii hämtades ock tilhoppa wtu stoffet och til nya Upsala boros the i G. Upsala begrafna Biskopars och Archibiskopars ben, vndantagna Olavi then andras, som blefwo ther qwar lämnade. The andras ben blefwo lagde vnder en wäl teknad sten i Domkyrkions högchor, hwilken hafwer ännu merke therefter. Hwad thenne förmodne och, genom slägtskap med sielfwa Konungahuset, myndige Archibiskopen gjort hafwer, både innan och sedan han blefwo Archibiskop, genom Testamenten til Domkyrkon, DomCapitlet, &c. är nu föga werdt at weta; om icke thet, at han til the fyra Kanikedömen, som Jarler hade stichtat, lade och på tilreckelig Stat vprettade otta andra, så at Canonici wid Upsala nya Domkyrko blefwo til antalet lika med Christi Apostlar. Wid embetet satt han icke lenge; ty han asled d. 3 Martii år 1276 och blef begrafwen i Upsala: Domkyrko, blifwandes, vnder Påwedömet, hans dödsdag, såsom ett årsmot, hållen med årlig almofowtdelning, efter hans thertil gjorda anstalt och anordning.

X. JACOBUS ISRAELIS, hema ordenteligen wald år 1276, af Påwen Nicolao III confirmerad d. 5 April. år 1277 och, efter hans befallning, af Thurgoth, Archibiskopen i Lund, wigd och kappo: klädd år 1278. Dock hade Upsala: Probsten, M. Andreas, och Simon Curatus i Girsstad lämnat then ifrå Rom hemsförda Archibiskops: kappon hos Biskop Henric i Linköping. Af thet wapn, som hans Farbroder fört hafwer, kan man sluta, at han monde hafwa warit af **S. Birgitas** Förfäder eller **Bræhe: slägten**, som brukat samma wapn: nemligen

gen två uppvända vingar med ett kors emellan. Denne Archibiskop var ock både rik och myndig. Han inrettade och gaf anseelig rento til thet trettonde Kanikedömet i Upsala. Skenckte sin gård Biskopskulla til uppehälle för 6 Chor-piltar, som altid skulle wara wid songen i Domkyrkion, med annat thylift, som om honom finnes opteknad. På ett Nationalmöte i Södra Tälje år 1279, gaf han, med sina Lydebiskopar, som ock ther woro samlade, ut några statuta Nationalia, om Prästernas lärdom, lefwerne och upförande. Giorde ock någon anstalt om theras underhåll, som af then Swenska Nationen studerade i Paris, så at thenne Archibiskop tyckes hafwa både ment och giort wäl then korta tid, som han war i embetet, ifrå hwilket han med frivillig upsägelse sig stilde d. 25 Octobr. år 1281, sedan han samma år d. 29 Jul. hade i Söderlöping, wid stor högtidelighet, fått Kongl. Krono på Drottning HEDEVIG, K. MAGNI Ladulåses Gemål. Therefter lefde han i enlighet in på året 1286, då han dödde och fick sin lägerstad jemte sin förträdare i Upsala Domkyrkios högChor.

XI. JOHANNES II) ADOLPHI F) må fuller här behålla thet rum ibland Archibiskoparna, som andre förret honom tilägnat, fast han sielf, medan han lefde, thet öfwer gifwit och ifrå sig sagt. Han hade warit Archidiekn wid Domkyrkion, när han år 1281 d. 29 Decembr. eller femte dag Jul, blef wald til Archibiskop, hwilket K. MAGNUS LADULÅS ock gillade. Lärer ock Påwens confirmation och Archibiskops-kappan icke ute blefwit, fast thet icke är så wist som thet, at han sielfswilandes, på ett möte i Orviedo uti Italien, resignerade eller affade sig embetet, och thet upgaf uti Påwans Martini IV händer år 1284, gåendes tillbaka til sin förra tjenst, Archidieknedömet. Til sin profession war han Frater eller Munk af Dominican- eller Predikemunkarna i Upsala. Både förret ut och sedan han blef Archielectus, gaf han til Domkyrkion mycket, både några gårdar och, utom 400 mark Silfwer, monga dyrbara saker; ty fick han ock i Domkyrkion en hederlig grifteplats, sedan han affomnat d. 26 Maji år 1290.

XII. MAGNUS BOESON, Bœtii filius, en man af förnämlig släkt och anseelig förmögenhet G). Blef af Capitlet wald, så snart företrädarens affägelse wardt bekant, år 1285, och lät sig strax til embetet inwigas af Johan Dros Archibiskopen i Lund, och som han dermed swärligen förtörnade ej allenast Konungen, och sitt DomCapitel; utan ock sielfwa Påwan; så wille han icke emottaga eller låta på sig af samma Archibiskop klåda then Biskopskappo, som Påwen Honorius then fierde til then ändan hade sändt til Lund; utan lefde en icke aldeles wigd Archielectus och i medlertid utrettade hwarshanda; ty under honom blef

Deca-

F) Sammaledes, som om Folke nämndt blefwit, har man welat wenda thenna Archibiskopens Faders namn Odolph eller Oddolph uti thet nu brukeliga och bekanta Adolph; hwarigenom historiska sanningen alsiatet lider.

G) Han war K. MAGNI Ladulåses Råd och sambroder med Riddaren och Kongl. Rådet Bengt Boson, som wardt en gäten Uae-Herre och Stamfader för the Släcter, hwilkas riddersliga ~~stam~~ ^{stam} wæxt sig til then Kongl. GUSTAVIANISKA Familien. J. Peringskiöld.

Decanats: embetet på god grund vpretadt, så Nicolaus Allonis wardt i Upsala then förste Decanus, år 1286. Sedan han med Testamente af sina monga gods och på andra sett gagnat både Domkyrkion och Biskops: Sätet, asled han d. 5 Junii år 1289 och läver blefwit begrafwen i Walsala; emedan han ther med sin bekostnad hade stichtat en Vicariam til ewerdelig siäla: ryckt för sig, sina Föräldrars och fränder.

XIII. JOHANNES III) ifrå Polen inkommen och blefwen then förste Dominican: eller Predikemunk i Sigtuna, ther han war Prior, så han år 1286 blef kallad til at blifwa Biskop i Ubo. Sedan wardt han med samhelliga röster, af Dom: Capitlet i Upsala, åskad til at åtaga sig Archibiskops: embetet, d. 19. Novembr. år 1290. På thet han icke motte, såsom monge hans företrädare gjort, blifwa för: anlåten at, sitt Archisticht til någon wanheder, emottaga wigsel och kappo af then högdragna Archibiskopen i Lund, Johanne Grand, sende ej allenast Upsala: Dom: Capitel sin Decanum, Nils Allonson och Laurentium Canonicum förrot til På: wän at afbedja then nelliga Lunda: wigslen; utan Archielektus gaf ock sig sielf på reson til thet Påweligas Hoffwet i Avignon; men siulnade under wägen och dödde i Franckerike, år 1291 d. 8 Septemb. Hans lik fördes hem först til Upsala och begrofs sedan med heder hos hans Ordens bröder, Swartmunkarna i Sigtuna år 1299. Thenne Archielektus berettas hafwa, förrän han reste ut, gjort then stadgan, at Sotnemån stola hålla sin Präst siu laga hus i hans gård; Item, huru mycket bonde skulle gifwa för brudwigning, kyrkiogång, begrafning, &c. Wid thenna tiden dödde then berömlige Upsala: Probstsen Mag. Andreas Petri, S. Birgittas Faderbroder, som emot kyrkior och the fattiga gjorde så mycket godt. Han lät wid Dombroen i Upsala bygga thet stenhus til Hospital, som ännu ther står. I Paris köpte han för stora penningar ett stenhus til thetas herberge och betiening, som af then SweaGöthiska yngdomen ther studerade. These studenter skulle efter thenna Archibiskopens them förestrefna Constitutioner, icke wara flere, än tolf. Han förordnade ock en så kallad Studente-Doctor, som at them skulle up: bära och disponera then tionde, hwilken här hema war anslagen til thetas underhåll.

XIV. NICOLAUS I) ALLONIS, sedan han ifrån år 1286 hade warit then förste Decanus i Upsala, blef han af Kanikarna eller Capitelsmännerna wald til Archibiskop år 1292. Någon tid thereafter reste han, af samma orsak, som hans företrädare, uth til Rom, sedan han sådt Bonifacii VIII samtlycke Skrifteletiget d. 16 Sept. år 1294, och blef ther wigd af Biskopen Johanne Tusculan vti Anagnias Biskops kyrkio d. 31 Julii år 1295, och sedan på Mariæ optagelses dag d. 15 Aug. med Biskops: läpo utjrad af Påwän sielf, som så song Messon, vti Biskopens ifrå Spejer Friderici och en Grekisk Biskops närwaro ifrå Negropont. I medler: tid hade han vti en Bulla d. 28 Oct. år 1294 sådt tilstånd, at på fem år med wig: wath städra the kyrkiogårdar, som med hor och mord blefwit ohelgade. Til Upsala, ther han ock södd war, återkom thenne Archibiskop S. Erici dag d. 18 Maji

år 1296 med stor ståt, och höll sammaledes sin första måfö på S. Olavi dag d. 29 Julii samma år. Therefter tog han sig före at visitera församlingarna i Stichtet och årliga Prästemöten hålla. Då han gjorde munga stadgar, en dels gagneliga: Såsom om Prästegårdars och Kyrkiors Inventarier, Siulostugors vpretande och wid macht hållande; Men större delen widspeliga och här söga werde at vpråkna. Vti sitt Testamente d. 18 Jan. år 1305 wisade han gifmildhet emot Kyrkor, Capell, Kloster &c. hwarefter han, sedan han 9 och ett halft år, til the Andeligas nöge och myckna bättnad, hade embetet beklädt, affomnade d. 4 Februar. samma år, och blef i Domkyrkion anständeligen begrafwen.

NICOLAUS II KÆTILLI, KETJLSONN, med thet tilnamnet Albus, Zwit, af en förnam och gammul Dansk Slägt. Hans broder kallade sig Carl Tydske, som war Kongl. Råd och Ståthållare på Stockholms Slott. Nicolaus hade år 1300 blefwit Biskop i Wästerås och tillika med K. BORG, af thenas broder, Hertigarna, S. Michælis dag år 1306, til fånga tagen på Hätuna, så redan år 1305, vnder fälttoget emot Hertigarna, wald til Archibiskop. Sedan han slapp lös, blef han, sedan Påwen Clemens V. hade gifwit honom sin confirmation af d. 22 April år 1307, wigd til Archibiskop år 1308. Af bemälda Påwa fick han 10. Kal. Dec. år 1310 sådan frihet, som hans företrädare, at på try års tid wiga ofskärada kyrkiogårdar. År 1312 påbödd samme Påwe en dryg sexårig penninga: afgift af alla Biskop, och kyrkiogods i Norden til thet heliga kriget. Af Upsala Sticht utgick årligen 788 och af Linköpings icke färre marker Silfwer. Ibland thet, som han sedan gjorde, må, til at wisa, med hwad strenghet och ständelig gerighet, redan så i Påwedömet, lärarena sökte mer sitt eget, än Siälarnas Salighet, then stadgan nämnas, som han på Prästemötet i Upsala år 1313 utgaf, at the, som icke betalte Präste, och kyrkionden til Medfasta, skulle icke få begå Herrens Nattward nästföljande Påscha, och om the dödde i medlerstid, skulle the icke på kyrkiogård eller i wigd jord begrafwas. Thet följande år d. 5 Martii, stadd på Visitation wid Sköns kyrkio i Medelpad, besalte han, at S. Oslufs Skatts, som förrest afförts til Tronhem i Norge, skulle thet efter lestreras til Upsala, thet S. Oslufs Altare war. Samma år 1314, andra dag Pingst, gjorde han sitt Testament til Domkyrkion, några Capeller thesammanstades och nästan til alla kloster i riket, på Arnö Biskops, gård, thet han efter så dagar d. 30 Maji afled, och wardt begrafwen i S. Mariæ Chor vti Upsala Domkyrkio, warandes han then förste ibland Archibiskoparna, hwaras grafsten än är qwar, och läses på stenen thesa ord: HIC: JACET: VENERABILIS: PATER: DOMINUS: NICOLAUS: ALBUS: QUONDAM: ARCHIEPISCOPUS: UPSALENSIS: QUI: OBIIT: ANNO: DOMINI: c1: CCC: XIII: CUIUS: ANIMA: REQUIESCAT: IN: PACE: AMEN: AMEN!

XVI. OLAVUS III SAPIENS, then Wifse, kallad af sin lärdom och förstånd, war Herre til Torfa i Tenstad Sogn, RiksRådets Vidern Nilsson Wäfs Sön

Son af Christina Israelsdotter And, och srende med Bplanda Lagmannen, Börge Pedersson. Wardt ifrå Kanikedöme uphögd til Archibiskops embete genom lagliget wal år 1314. Resse så strax til Lund och blef ther d. 9. Sept. wigd af Archibiskopen Esger. Häremot protesterade DomCapitlet i Upsala genom två Canonicos, Nicolaum och Thomam, på thet högsta. Thersföre stref och kallade thenne Olav sig Archielectum, til thes han omsider fick af Påwan tilhandla sig Pallium, som kostade honom, hos Påwan Johan XXI, 8780 R: Daler specie, thenn Probster och Kyrkoherdar öfwer hela Upsala Sticht most sammanskiuta, för wthan thet sammanslott, som af andra Sticht i riket thertil giordes H). Här med gick så langsamt til, för thet Schisma, som så war upkommet emellan Påwes säten Rom och Avignon, at han icke fick kappon af Påwen, förrän år 1319. Thet berättas, at när han skulle resa åstad efter kappon til Rom, blef hans följeslagare, Kaniken Nicolaus Sigvasti, efter Hertig Waldemars befallning, arresterad på Skepsbroen i Stockholm. Hwad han både förrvt och sedan han fick thenna dyrköpta Påwegåfwo, virettat hema i Stichtet med visiterande, gårdaköp och byte, samt andra then tiden brukeliga Biskopslyflor, löner icke mödon at här anföra. Icke eller hwad hus han byggt och hwad Testament han gjort. Han lämna de altsamman efter sig i döden d. 13 Martii år 1332, och blef högtideligen i Upsala begrafwen.

XVII. PETRUS II PHILIPPI. Han war Kongl. Rådets och Riddarens Philipp Finwidhsons til Runby och Fru Ingegerds Johansdotters Engels Son, en Dominican eller Swartmunk i Sigtuna, af thet anseende, at han blefwit Prior Provincialis eller Hufwudman för alla then Ordens munkar i thesa Nordiska riketen. Om tiden och sättet af hans wal och wigning til Archibiskops embetet finnes intet wist wara uptecknad, icke eller mycket om hwad han i samma embete gjort hafwer, vndantagno, at han 1336 i Stockholm frönt R. MAGNUM Erikson, sedan Snek kallad, och hans Franska Gemål *BLANCA* Johansdotter af Namur, och år 1340 byggt på Urnd en Sacristia af Sten och ther gjort anstalt til en klosterbyggnad, som sedan lærer affstannat. Ar dock intet twiswel, at han år 1332 eller thet följande blefwit Archibiskop och slött embetet, såsom så brukeliget war och Påwen wille hafwat. Efter Påwens Benedicti XII hotefulla befallning, stref han år 1338 om wären til sina Lydebiskopar, at the dwägerligen skulle af sina Sticht indrifwa then förrvt påbudna feråriga Passagium ad terram sanctam eller sublidium contra hostes fidei, thet war en dryg contribution alt i silfwer, som af Probsterierna skulle indrifwas och til Rom öfwerstyras. Af ett gammalt quittance finner man, at för ett år, år allena af Linköpings Sticht i thenna contribution utgånne 509 mark 6 och ett halft lod purt silfwer, motte å 16 lod på marsken, arminstone giöra 4075 Riksdaler specie. Af the andra Stichten mer eller mindre, efter theras storlek. När här til lägges then årlige Romsbatten, Denari-

us

H) Se fram förrvt i thenna Bokens 2. Cap. § S. pag. 23

us S. Petri, Pedersöre kallad, och hwad som tidast utgick för thet tilförne omrörda dyra Kappelöp, (Se Cap. 2. § 5.) kan lätt finnas, at Swea: och Götthariske måtte hafwa varit en kostelig miölske för Påvarna i Rom. Men om man wender sig åter til Archibiskop Petrum; Så kan theraf slutas, thet han varit en altsvarsam Bysyningsman; emedan han ock welat hånna the liberliga Franciscan: eller Grämunkars öfnyne; thy såges, at the förthenful tilfogat honom alhanda förtret och förfång. Någre hafwa föregifwit, at han ledsen wid sådant och annat består i Archibiskops: embetet, skal hafwa år 1338 thet öfvergifwit och åtagit sig åter Prioratet; men androm är troligare, at han dödt Archibiskop i Augusti månad år 1341, och, efter egen gjord anstalt, blefwit hos sina altid älskade Ordensbröder, Predike: Munkarna i Sigtuna, begrafwen.

XVIII. HEMMINGUS LAURENTII blef fuller strax år 1341 af DomCapitlet wald och kallad ifrå Västerås, ther han varit Domprobst; men Påwen Clemens VI gaf icke thertil sin confirmation, förrän d. 5. Nov. år 1342. Til sin härkomst hålles han för at hafwa varit af then så redan widagrenade Sparre: släkten Hb), hafwer ock wunnit namn af lärdom och reträdighet. Han motte ock hafwa varit en man af stark hells; ty han wiserade ända up til Tornea, ther han inwigde kyrkiogården och wid thet samma, uti ett stort far nedan för Capellet, döpte monga Lappar och Finnar. Om Archibiskops: Sätets och sin Doms kyrkios förmoner och riktande wisade han sig sorgfällig; ty lät han år 1344 på stort Pergament af några Kaniker sammanstrifwa Regikrum Ecclesie Upsalensis, thet än är behållet och begriper uti sig mongahanda hörande til then tidens Kyrkio: tilstånd i Upsala. Thes emellan förgat han icke at bibehålla sig Påwens och hans Hoffis ynnest genom årliga Penninga: summons öfwerstyrande til then Romerska Camaren, såsom gwarlämnade quittencer intyga. Thet wil nu synas ö: troligt, at ock han af Upsala: Sticht hafwer thertil på år 1343 upburit 1097 och en half mark lödigt Silfwer, år å 16 lod på marken och 2 lod på Riksdalern 8786 Riksdaler specie. Sedan han på 10 års tid förestådt embetet, och i mong motto befremjat Rikets bästa, såsom enfannerligen på mötet i Warberg år 1343 Skånes &c. återbringande under Swea: och Götthariske, siuknade han på Arnö: Biskops gård, ther han med sitt Testamente gaf tilkenna, huru utäpelliga både monga gårdar och dyrebara lösörön, serdeles i Silfwer, han för sig samlat hade och ägde. Hwarom pag. 147, seq. uti Peringskiölds Monumentis Ullerak kan läsas. På femte dagen efter sitt Testamente, d. 15 Maji år 1351, dödde han på Arnö, och wardt, efter egen östundan och anstalt, i Upsala: Domkyrkios stora Chor begrafwen.

XIX. PETRUS III) TYRGILLI eller Torkilsson, nämnes i gamla Skrifter, såsom

Hb) Hans Fader hade varit Lars Sparre, Riks: Drotens Ambidren Torkilsons Son, och hans Faster, Adelbeid Sparre, war gift med Riks: Förståndaren Matthias Kerrilmunds Son. Men Archibiskopens moder war Ragnild, jemwål af gammal ö: rneinlig släkt.

såsom Herre til Fären Tuna på Swartzölandet; men orsaken thertil är obekant. I Skeninge: stad uti ÖsterGöthland war han född af god ätt, som förde ett Lejonansichte i wapn, sådant, som Staden Linköping än brukar. Hade wäl studerat och mindre tienster förestådt, innan han med Påwens Benedicti XII. tillstånd och bekräftelse år 1338 blefwit Biskop i Linköping, och tillika *K. MAGNI* Smekts Råd. Med trogen tienst och försigtigt upförande wann han thet anseende, at han strax efter Archibiskopens Hemmings död blef, på Konungens befordran och samtycke, af DomCapitlet i Upsala wald til Archibiskop, hwarmed så fort gick, at Påwen Clemens VI berörda wal confirmerade d. 7 Novembris samma år 1351. Men Archibiskopskappan lærer, förmodeligen för betalningens fördrögande, icke strax blefwit öfwersänd; ty finnes han hafwa warit qwar i Linköping d. 18 Dec. år 1352. Omföder år 1353 sende Påwen Innocentius then siette honom Rappon med skrifte ligt tillstånd ifrå Avignon d. 2 Nov. Jan. at så uti henne klådas af Biskoparna i Linköping och Wägsjö. Han hafwer både för Rappon och uti årliga äreskencker mycket pungat ut wid then Påweliga stolen; ty år 1363 quitterades honom af then Romerska Kento: kammaren 25196 marcker penningar Swenskt mönt. Förwt d. 9 Julii år 1353 gaf han, tillika med sitt DomCapitel, Ringvido Archidiacono och Mag. Ingemaro Clerico tillstånd at sälja the hus, med thetas tomter och gator, som Upsala: Domkyrka ägde i Paris för sina Scholestugu: Studenter. Med *K. HA. BOLT* i Norge, *K. MAGNI* Smekts Son, som någon tid, under sin Faders fengelse, regerade ock thetta rike, hade Archibiskopen någon disput om förståndare, embetet wid Enköpings Hospital, hwartil Konungen förordnat Henricum, Ryrkioherdan i Thorstuna; men när Konungen år 1364 moste öfwer gifwa riket, fick Archibiskopen sin wilja fram, och satte ther Herr Ragwaldum, Ryrkioherdan i Thylinge. Ellest war hans embets tid upfyld med buller och bekymmer, thet han för sig dermed föröfkte, at han bestendig war med then olyckeliga Konungen, *MAGNO* Smek. Men döden stilde honom ifrå alt timeliget bekymmer d. 18 Octobr. år 1366 och fick han then 21 i samma månad sin lägerstad i Upsala: Domkyrkios Höghor.

XX. *BIRGERUS GREGORII*, Slägtning med S. Birgitta, Riddarens Jöran Jonsons Son, Biskopens i Wägsjö Thomæ broders Son, för studier och dygder eller wakra egenstaper mycket berömd. Sedan han hade warit Curatus eller Ryrkioherde i Östra: Haninge uti Södermanland och therefter, några år alenast, efter Påwans Innocentii then siettes förordnande, Domprobst i Upsala, samt tillika år 1365 *K. ALBERTI* Råd och Cancellor, blef, på sitt fyrationde ålders år, af Archidiaconö Hartlevo och 9 Domherrar på 3 dagar å rad, i början af Novembri, genom ett med bön och åfallan anställt wal, samhälligen lesad til Archibiskop. Hwilket DomCapitlet skrifteligen och omstendeligen d. 9. Novembr. år 1366 til Påwan Urbanum V berettade, anhållande om hans confirmation och Pallid, som begge ankommo på sölsande år d. 23 Julii, hwarpå intvigningen med

anständig pracht gief för sig d. 25, eller S. Jacobi dag. Berettar dock Joh. Messenius, at Archibiskopen sielf hafver uti Witerbo besökt bemälda Påwa och af honom sådt Rappon för 300 Gyllen. Sitt embete förwaltade han, efter then tidens Rik, med sit och nit. På ett Prästemöte i Upsala d. 27 Sept. år 1368 utgaf han, jemte andra förordningar, ett alswarsamt Statutum contra Concubinarios. På året 1374 visiterade han the Norra länder af sitt Sticht, så han ibland annat ransakade, uti myndiga mans öfwerward, om landaskiptet emellan Swearike och Norge. År 1379 d. 21 Junii på ett Riksmöte i Södra Tälge gjorde han ett slut de medietate, post Prælatum vel Canonicum mortuum per hæredes percipiendâ. Emot Påwan, thes Hoff och Skattkammare glömde han icke sin Skyldighet. Ett quittance, gifwet af Archibiskopen Petro i Biturien d. 23 Junii år 1378, wisar, at han til Apostoliska Kammaren hade erlagt 270 Rhenska Gyllen och 55 Gyllen til Påwens familiares & officiales, allenast för thet året. Thennas dödsdag war d. 10 Martii år 1383; men begrafningen stödde på femte dagen i Påschawekon. Til wedermåle om thenna Archibiskopens lärdom, må thet nämnas, at han förmåles hafwa skrefwit historias S. Birgittæ och Bothvidi, som förmodeligen warit korta och söga grundada Legender.

XXI. HENRICUS CAROLI, til börden (thet wapnet tyckes wisat) af en gammul adelig Familiâ, som kallades Stenstad, eller Lisa-slågt, och skref sig til Gårdsby, beläget i Wärend eller nederst i Småland. War en belåsen man och wäl förfaren uti Jure Canonicâ eller Romerska Kyrkiolagen. War Kanik både i Wägås och Upsala, samt tillika Curatus eller Kyrkiherde i Wpland wid Wändel, när han dagen efter Företrädarens begrafning, eller then siette dagen i Påschawekon år 1383, blef med samhelliga röster af DomCapitels männe wald til Archibiskop. Strax reste han til Stockholm til at erhålla R. ALBERTI samtycke; men emedan thet honom wägrades; steg han dagen therefter på stepp och skyndade sig til thet Påweliga hoff, hwarest, emedan han strax löste på pungen och gaf förwrt 147 Florener guld, 49 örtuger och 3 p:gar til Skattkammaren och 40 Florener guld, 41 örtug och 3 p:gar til Påwens Hoffbetienter, såsom quitto brefwet af d. 29 Julii år 1383 wisar; han fick Påwens Urbani VI confirmation; dock icke förrän d. 10 Jun. år 1384. Efter hemkomsten tilträdde han embetet och förestod thet längre, än någor af hans företrädare. Han war en förmögen, myndig och sitt fädernesland wälmenande Herre. Sin förmögenhet rögte han thet med, at han köpte under Biskopsstolen flere landgods, än någor för honom gjort hade. Om hans myndighet intyggar en DomCapitels original attest af år 1432 d. 16 Oct. at han uti Rikets angelägenheter och rådslag hade första rösten näst Konungen. Och hans wälmening för fäderneslandet röntes thet utinnan, at när Drottning MARGARETA med alla stämplingar sökte och ändteligen genomdref, at få sin systers dotterson, ERIC af Pomeran, förklarad för Swea och Gøtharikes Konung, så sade han rent ut, at thet med intet annat påstafades, än at få Swea

Swæa, och Gótharike i ewig tråldom vnder utländskt herrskap. Sitt Sticht visiterade han så wida giörliget war på the bullersamma tider, och gjorde några icke ogagneliga förordningar; serdeles hafwer han, efter Drot. *MARGARETÆ* förmaning af Malmö år 1389, winlagt sig at bringa Lapparna til någon Christeus dom. Thet Påweliga Hoffwets fördelar och inkomster försommade han icke med Pedersörens årliga insamlande och sina egna ärestenckers öfwerstyrande at minstone hwart tredje år, så kiärt honom war, at icke för menederi råka i banlysning. Vnder alt thetta förgat han icke sin egen siäls rycht; utan år 1401, d. 8 Julii insiichtade på anseentliga rentor och inkomster en Præbendam i Upsala Domkyrkiö, Gudi til äro, och J. Maria thes moder, R. Erik och Bisfop Henric Martyrer, samt sig, med sina före- och efterträdare, til Siälalifa. Til samma ändamål gjorde han litet för sin döb, d. 21 Febru. år 1408, på Bisfopsgården Marieborg, som nu kallas Haga, wid Eneköping, sitt Testamente, uti hwilko han til Upsala Domkyrkiö I), ther han wille blifwa begrafwen, gaf all sin egendom i löst och fast, och thesutom med monga gåfwor af åkrar, Spannemål, Creatur, Kläder, Penningar, Skinwaror &c. påtenkte sina tränder och betienter. När han alt thetta hade gjort, och yttermera på Påwisst wis til döden sig beredt, affomnade han på berörda gård d. 20 Martii och begrofs hederligen i Upsala d. 23 ejusdem, år, såsom sagdt år, 1408. Hans minne, som i Sten blefwit inbugget, är nu med fötter så utnött, at thet til minsta delen swårligen kan läsas; tyckes dock hafwa warit af thetta innehåll: *HIC JACET VENERABILIS PATER DOMINUS HENRICUS, OLIM ARCHIEPISCOPUS UPSALENSIS, QUI OBIT ANNO DOMINI*
cl. CD. VIII. XIV. KALEND. APRILIS.

XXII. JOHANNES IV) JERECHINI. Dagen efter Archibisfop Henrici begrafning, som war d. 24 Martii år 1408, woro fuller samtelige Domherrarne uti Capitels-huset aldeles ense i sina röster på Andreas Johannis, sin Domprobst, som tillika war Konungens och Rikets Råd, at han skulle blifwa Archibisfop. The förde honom strax med glädje och heder uti Domkyrkion, songo öfwer hans wal *Te DEUM* laudamus och, med hans mycna recommendation, skrifsteligen anhöllo hos Påwen om confirmation på thetta wal; Men Andreas Domprobst, ehuru han til thetta alt hade samtyckt, lät dock sig af Drottning *PHILIPPA*, R. *ERICI* Pomerani Gemål, öfwertalas til at i stället, för at warda Archibisfop, heller blifwa Bisfop i Strängnäs, thermed han drog på sig til wanheder thet tilnamnet *Andreas Smeck*. Härigenom fick Konungen, som fördrånad war theröfwer, at han war aldeles ohörd och förbigången wid Andrea wal, öpet tilsälle, at utom Upsala DomCapitels wetskap och wal, år 1409 til Archibisfop förordna thetta Johannem Jerechini, en Dansk man, som war Probst och Electus i Wästerås, och förwt samt tillika Konungens Cancellar, hwilken af Konungen, uti affledet

§ 2

ifrå

I) Om thet wåld och rån, som Drot. *MARGARETÆ* Fogde gjorde på thetta Archibisfopens til Upsala Domkyrkiö testamenterade stätt, kan läsas Ericus Ol. Femte bok strax ifrå början.

ifrå Cancellers embetet, fick sådan titel: *Jenis Archebiskoper i Upsala, wensdelit fader och waar Cancellor.* Men i Swenska Skrifter kallades han *Jenis Jeretason* then owalde. Ehuru owald han monde warit, satt han dock wid embetet wid tio års tid, och utrettade ett och annat. Pedersören, Denarium S. Petri, af sitt Sticht låt han upbåra och riktigt lefrera, såsom allena för 1413, 129 mark Swenska emot quittance. År 1415 d. 24 Dec. skref han, tillika med sitt DomCapitel, en solenne protestation emot Lunda Archibiskopens pretenderada Primariat öfwer Swenska Församlingen. Samma år hade han stänkt Upsala Domkyrkiö gården Thorsholm til en Cantoria vnderhåll. Han bewistade alla männa möten, såsom i Arboga år 1412, 1417 och 1418. Andteligen förbårade han ock Biskopsgårdarna med ett Stenhus i Upsala och med tre på Årnö. Men hans odygder och slemma gerningar woro flere och större; ty utom slöseri, dermed han försatte icke allenast Domkyrkions stora skatter öfwer 20000 Skyllen, utan ock utblottade både Kyrkior och Präster i Stichtet, blef han för lösachtighet, menederi, gerighet, wåld, förtryck och andra onda stycken så wanryktad, at icke allenast DomCapitlet i Upsala, utan ock Konungen sielf fann sig föranlåten, at för sådant klaga honom an hos Påwan, Martinum V. år 1419 d. 20 Sept. Påwen förordnade Johannem, Archibiskopen i Riga, til at upptaga, ransaka och döma thes öfwer. Swilken yferdade stemning, förelade tid och ort, och reste sielf öfwer til Stockholm år 1421; men Archibiskop Jöns hade redan år 1419 rymt ifrå Stichtet til Danmark, och så snart Stemningen blefwit honom tilståld d. 1 April. år 1421, stal han sig hemligen ut öfwer hafwet til Island, ther han såges blefwit i Skalhult Biskop och, efter 10 års förlopp, år 1342 fäddt sådan anda, som han förtient; i thy Isländarne, förtörnade af hans syndaleswerne, slagit honom ihjäl, och kastat kroppen, bundan i en säck, i then ther framlöpande Bruarå.

XXIII. JOHANNES V HAQUINI, en Swenskt Udeläman af then nu kallada Silfwersparre-slågten, såsom wapnet tyckes medgifwa. Han war wälkend i Påwans Hoff för goda studier och seder, therföre hafwa Capitelsmännen i Upsala, så snart then förrymde företrädaren war in contumaciam dömd ifrå embetet, kallat honom thertil år 1421. Han war en munk eller broder af S. Salvatoris eller S. Birgittæ Orden i Wadstena; ty fick han af Påwan, Martino then Femte, som confirmerade, hans wal, tilstånd at ändra sin förra drägt, och i thes ställe bruka the Augustin; munkars, (som kallas Regulares) såsom anstendigare för en Archibiskop. Så snart han kom hem med Påwelig Bulla och Pallid, låt han Pedersmesöaston, Dnica III p. Trin. år 1422, sig thewiti klådas och wigas wi munkchoret i Wadstena, af Biskoparna i Linköping, Skara och Strengensnäs. Sedan blef han i Swenska bref kallader Hederlig fader med Gudh Jennis Haqwonson, Archebiskop i Upsala. Han war en driftwande och myndig man. På mötet i Arboga d. 18 Jan. år 1423 gjorde han, med sina Lydebiskopars samråd, åtskilliga nyttiga stadgar, serdeles emot ocker, skörlesnad &c. Samma

ma år belade han Upsala: gods och gårdar emellan Domkyrkan och Biskopsbor-
det. Thenne Archibiskop war then förste, som å Presterskapets wagnar, wägade,
d. 19. Dec. år 1427, in för K. *Eric Pomeranö* offentligent protesterade there mot, at af
Kyrkior och Clerker något skulle fordras och tagas til krigshjelp eller andra Kö-
ningens och Rikens nödtorfter. Swilken wisa blef sedan af hans efterträdare
mycket sungen; men tödde af sig mer oredd och förderf, än gagn och froma. E-
mot slutet af sin lefnad blef thenne Archibiskop slagen med sår och etterbölder, så
dan berättas han hafwa dödt af Spetelsko, d. 9 Febr. år 1431. Han sweptes i
skinkläder och nederfattes i sin egen murada graf, som tecktes med en wälhuggen
sten, i Högchoret. Men berörde sten, tillika med then dödas mull och ben, flyt-
tes år 1665 affides bort på södra gången, ther han ännu behåller följande minnes-
merke: *HIC JACET VENERABILIS PATER, DOMINUS JOHANNES HAQU-
INI, OLIM ARCHIEPISCOPUS UPSALENSIS, QUI OBIIT ANNO DOMINI
1431. CDXXXI. VYDUS FEBR. CUIUS ANIMA SIT IN CHRISTO. AMEN!*

XXIV. OLAVUS V) LAURENTII K) född uti Trögds Hérad i Wpland,
en man af the studier, at han war blefwen både Magister Artium och Doctor Ju-
ris Canonici wid Universitetet i Paris. Honom, så warande Domprobst, hafwa
Capitel. Herrarna, dagen efter företrädarens begrafning, med samhellighet och
wanlig högtidelighet utwält til Archibiskop. Om thetta sitt wal skrefwo the ock
strax icke allenast til Consistorierna i Riket och Wästan, anhållandes om hans con-
firmation och Pallid; utan ock jemwäl ödmjukeligen til Konungen *ERIC* af Womern
om hans samtycke. Men han, högeligen förtrytandes, at the, honom oåtspord,
walet förhafstat, förslog them til Archibiskop, Biskopen *Thomam* i Strengnäs.
Häremot emedan förordnade Konungen til Archibiskop i Upsala Biskopen i Ber-
gen uti Norge, *ARNOLDUM CLEMENTIS*, recommendandes honom hos På-
wan til confirmation och förmanandes Upsala: DomCapitel at godwilligt taga
honom emot. Men som the thet icke wille; så bröt Arnold, wid Michaelis tid år
1433, sig med wåld in i Upsala: Biskopsgård, och therefter slöt sitt halfåriga Ar-
chibiskopsambete med en smertsefull död på Arnö: Biskopsgård in Aprili år 1434.
Strax therefter förordnade åter Konungen Probsten i Bergen, *TORLACUM*, en
Norrbagga, til Archibiskop, biudandes Capitelsmännen, at the ock skulle honom
thersöre anamma; men, som samma år en stor ypresning i hela Swea: och Göt-
tharife, genom Dala: höfswesmannen Herr Engelbert Engelbertson, hade fram-
gång emot K. *ERIC Pomeranum*; Så tog Torlacus räddhoga til sig, flydde tilba-
ka til Bergen, ther honom thet swåra öde skal öfvergådt, at han blefwit til döds-
slagen

§ 3

K) Man utsluter här the två af K. *ERIC Pomeranö* påtrugada Arnold och Torlac, såsom
hwarcken Canonice kallade eller wigde; fast någre Archibiskops-antalet med them förökt:
Såsom Joh. Messenius och Joh. Peringskiöld, hos hwilken, then som lust hafwer, om
them kan blifwa underrettad; *Moyument. Ullerakr. p. 157. seq.*

slagen af några Köpman, til straff thesfore, såsom föregifwes, at han wid flychten ifrå Upsala stulit med sig en tunmeknoka utu S. Eriks helgedoma: skrin.

I medlertid at Konungen hema så ifrigt arbetade på at förbehålla sig machten til at tillsätta Archibisshop, war then Canonicē utwalde Olavus Laurentii, förbi Konungen, genom Finland, Lissland och Polen, utrest til Rom, ther han, och aftada alla Konungens emotspanningar, af Påwan Eugenio IV erhöft d. 7 Maji år 1432 confirmation, som kostade honom anseeliga utgifter; ty, utom hwad Hoff-folket fick, betalte han; emot quittencer, uti åtskilliga poster til Apostoliska Kammaren 276 Florener guld. Han wågade sig antå icke hem för Konungens mächtige motstånd skul, förrän saken blefwit gillad på thet Baselska mötet och han thes föreskrift til Konungen vndsädt hade in Martii år 1435. Omfider, sedan han uti fyra års tid osägeliga mycket til lands och watern utstätt och kostat hade, kom han med allmän heder och glädje åter til Upsala, ther han uti embetet ypförde sig, såsom en allvarsam, försichtig och myndig Herre. Thet första han gjorde med någon synnerlig ståt, war at han, tillika med Thomå, Bisshopen i Strengnås, tredje dag Pingest, som war d. 7 Junii år 1435, inwigde Upsala Domkyrko, som hade ifrå år 1287 stätt vnder byggnad uti 148 år. Och som Konungen war på then tiden, genom thet förryt nämnda ypror, stött å sido, satte Archibisshopen sig i högsätet wid Rikets regemente; ty the Andelige Prelater hade då redan tilwållat sig förträdet för Riks-Råden af thet werldliga Ståndet. Hwilket ögonstentiget är af alla the bref, som om Rikets högtwårdande ärender år 1435 och the följande finnas hafwa blefwit utgifna. Hwad motstånd och försöjhelse Archibisshopen hade haft af *B. ERIK*, sökte han dock på all sett at winna hans ynness, och thet så wida, at han mistenktes af Rikens Ständer, för at wilja hielpa then allom misshägeliga Konungen åter til Swenska regementet igen. Thesfore mentes, at the, som thetta fruchtade, hafwa, vnder hans reso til en Riksdag i Calmar, ther Konungens sak skulle företagas, gifwit honom genom Magnus Höfswesmannen på Nyköping, in förgift, af hwilket han i Nyköping ändade sitt lif d. 25 Junii, år 1438.

XXV. NICOLAUS III) RAGVALDI, en förnämlig man af Lillie-slågten, lärd, förständig, anseelig och wåltalig, som år 1429 blefwit Bisshop i Wågsjö, och år 1434 å Swea, och Gøtharikets wågnar thes fullmächtige på thet stora mötet i Basel, ther han merkeligen wisade sin wåltalighet och Historiska kundskap med en herlig oration om Gøtharnas ålder, tapperhet, wålde och företräde för alla andra nationer eller folkeslag; L) jemwål ock sitt anseende och myndighet thewittinnan, at honom anförtröddes, at bilegga en högwigtig stridighet, som war emellan Konungen i Franckerike och Herrigen af Burgundien. På samma möte böd han til at ock winna thet, at Archibisshoparna i Lund icke skulle widare yphäfwä sig för at wara Primates Sveciæ, förwtan andra förmodner, som han

ther
L) Hans Oration, som här nämnes, finnes på Latin införd ibland Monumenta Hist Eccles. Bezeliana pag. 101 seq. Johannes Magnus hafwer honom ock libr. 16. cap. 28. seqq.

ther skaffade sitt Fäderneslands Församling. Thetta, jemte annat hans berömliga
 yppörande, gjorde, at han, än så stadd i Basel, af DomCapitlet i Upsala, strax
 efter Archibisshopen Olavi död och begrafning, blef samdrächteligen utwald til hans
 efterträdare, hwilket wal Fäderna på berörde möte d. 1 Octobr. samma år 1438,
 confirmerade; emedan Päwen Eugenius V så war af them satt ifrån embetet. I
 bland thet, som thenne Archibisshop, sedan han kommit til thetta äresäte, hafwer
 utrettat, blef thet räknadt för ganska stort, ehuru thet i framtiden lände riket til
 sorg och skada, at han, på ett Riksmöte i Arboga, måndagen näst efter Michels-
 mekon år 1440, fick skrifteliget loff af Ständerna, til at af Cronone, med fullt
 mot fullo, byta sig til Ulmar Ståket och ther, hwarest ett Cronones Slott
 tilförne städt, upbygga och besästa ett Archibisshopeligit fäste, sig och sinom efter-
 trädarom til säkerhet och styrkiö. Thetta bekräftade sedan K. CHRJSTOF-
 FER d. 12 Mart. år 1442 och K. CARL Knutson d. 14 Jun. 1448. Imedler-
 tid tilbytte sig Archibisshopen, jemmwal af Privatis, hwad han therpå orten kunde
 tillkomma, och dref med all macht therpå, at Slottet med Archibisshops bordets,
 Domkyrkiones och Prästerkapets medel och kostnad motte blifwa fullbordat til
 thet ändamål, som påsyftades thermed, nemligen at kunna pocka och trotsa med
 all werldslig öfwerhet i Riket. Archibisshopen hade redan anseelig förmögenhet til
 at bygga sådan fästning; ty han hade icke allenast fädt K. CHRJSTOF-
 FER förlänings bref dat. Lodoliz, thet är, Lödöse i Wästergöthland, d. 3 Decembr.
 år 1442, på Osthammars Lån i Wpland med allan Konglig rett och utskylder;
 utan ock med sina egna strenga Stadgar, gjorda i Arboga d. 14 Jan. år 1440,
 och i Upsala d. 18 Martii år 1443, vnder wite af banns-plicht, förbehållit och til-
 wållat sig och them androm Bisshopom, hwarje i sitt Sticht, alla wclagor och
 böter af alla Kyrkiö och Bisshopsgårdar, gods och theras hionom. Men
 mitt vnder sådan inkomsters idoga samling och irtiga Slottsbyggnad affomnade,
 af sorg öfwer then honom mycket fiära K. CHRJSTOF-
 FER, d. 5. Jan. nästförryt timada död, thenne werdige och weldige Fadren i Upsala d. 17. Febr.
 år 1448, och åtnöt så dagar therefter en anstendig begrafning i högchoret mitt fram
 för stora altaret, ther hans grufften än ligger, som hade intil sidsta eller 1702
 års brand följande påskrift tämeliga läselig:

HIC JACET VENERABILIS PATER, DOMINUS NICOLAUS RAGVALDI, O-
 LIM ARCHIEPISCOPUS UPSALENSIS, QUI OBIIT ANNO DOMINI *clj. CD.*
XLVIII. XVII FEBRUARII.

XXVI. JOHANNES VI) BENEDICTI til Salestad, af the äldsta och ypp-
 persta Slägter i Riket: på Fädernet af Örestiernor och Sparrar; men på Mös-
 dernet af Wasar och Moltcker. Til så förnam härkomst hade han, i the yngre
 åren, lagt the framsteg i studier, at han blefwit både Magister in artibus och Bac-
 calaureus i then Päweliga Lagen. These begge förmoner, af börd och lärdom,
 gjorde honom werdig til at år 1442, så hans Fader, RiksRådet och Wplandas
 Lagman

Lagmannen Bengt Jönsson til Salestad, war RiksFörståndare, blifwa Doms
 Probst i Upsala, och på siunde året thet efter at vphogas på Archibisfopsätet.
 Swartil han hema i Upsala wardt d. 22 Febr. år 1448 enhellegigen wald, d. 27
 April. nästföljande, på Mötet i Basel erkend och sedan af Pärwan Nicolao V con-
 firmerad, genom bref dat. i Rom d. 1 April. år 1449. Han hade dock, innan thet
 ankom, låtit, föga annorledes, än såsom en Konung, kröna sig af fyra Biskopar:
 nemligen ifrå Linköping, Strengnäs, Västerås och Åbo, på S. Petri och Pau-
 li dag. Til at än yttermera öka sin herlighet fick han år 1455 Pärweliget tillstånd til
 at kallas Primas Regni Sveciæ, och blef år 1457 antagen til Riksförståndare;
 thet förre prunkade han i sina bref med thenna stolta titelen: **Vi Jenis med Guds**
Nåd Archibisfop i Upsala, och Sweriges Furste, och på thenna tid Höf-
witsman och Riksfens Förståndare i Swerige. Och i sitt Sigill, förde han
 icke, såsom hans Företrädare brukat, S. Eriks bild; utan sin egen med krono på
 hufwudet och med spiro i then högra, och Riksäplet i then wänstra handen.
 Thet wille altså wara för ringa, at här anföra något af thet, som han, såsom Ar-
 chibisfop, gjort hafwer med aflatsbref til några Kyrkior, med några statuters
 utgifwande, några messors insichtande &c. Större saker och gerningar höfdes en
 så hög Herra. Sedan han i första åren af sitt embete hade bragt then af företrädas-
 ren anlagda Slottsbyggnaden wid Ståket til fullbordan, och thertil lånt icke al-
 lenast ganska mycket af Domkyrkion både i penningar och perzedlar; utan ock thet
 på användt alt hwad i flere år blef wet öfwer Stichtet samlat til taxam Pallii,
 eller Archibisfops läpans inlösen; så begynte han yppenbarligen wisa, hwad med
 Slottsbyggnaden war påsyftadt, och han förde i fiöld och sinne. Emot sin lag-
 frönta Konung, **R. CARL Knutsen**, med hwilken han war Sysling, förklarade
 han yppenbart frig, leggandes af sin bisfopskrud i Domkyrkion wid **S. ERIKS**
 skrin, tog harnist och hielm på, gick med wäpnad här i fält, stinnade Kongs-går-
 darna Haga, Swartsiö och Westerås, och lat år 1456 i landsorterna Almogen
 bylla sig, såsom läses i Rimchronikon. Men ändrade dock thesa sina höga rege-
 rings tankar, och tog sig före, at draga **R. CHRISTIERN I.** i Danmark in i riket
 på then Kongl. Swenska thronen. Hwilket han med sitt mächtige anhang så wida
 genomdref, at **R. CARL** nödgades wisa riket och i 7 års tid i Danzig sig yppen-
 hålla. Imidlertid, när thet begynte icke blifwa alt jemt emellan **R. CHRISTIERN**
 och Archibisfopen, fruchtade sig Konungen, och at icke Archibisfopen motte wäga
 samma spel med honom, som med **R. CARL**, lat han gripa Archibisfopen och håll-
 la honom sågnan i Danmark. Sedan Archibisfopens Syskonebarn, Bisfop Ca-
 tillus eller Bertil i Linköping, för Archibisfopens fengslande skul, hade med här-
 macht dreswit **R. CHRISTIERN** af thetta riket, och **R. CARL** war återkommet
 til Cronon, slöpte **R. CHRISTIERN** Archibisfopen lös, i förhoppning, at han ä-
 ter skulle förlaga **R. CARL**. Hårwitinnan selades icke Archibisfopens arg och dierf-
 het; ty han strax efter återkomsten tog wapn emot **R. CARL**, belägrade honom i
 Stock

Stockholm och twang honom år 1465, at å nyo upgifwa riket och åtnöga sig med Naseborgs: län i Finland. I medertid togo Archibislopen och Bislop Kettil, som samma år dödde, Rikets styrsel til sig; men thet drögde icke lenge, innan R. CARL, genom sina wenners öfwerhand, kom åter til regementet, då Archibislopen drog sig vndan in på Nland, ther han lefde på Borgholms: slott, til thes han, vthan twisfwel med ångslan och ånger öfwer all then oro, orett och blods: utgiutelse, som han i sitt fädernesland förorsakat hade, ändade sitt lif d. 15 Dec. år 1468. Hans andalöse kropp blef omsider tådan förd til Upsala, ther han d. 29 April. år 1472 lades i Domkyrkions högchor til sina Förfäders och Fränders ben.

Om man wil opartiskt döma om thenna Archibislopen, kan ingen neka, at han warit ogudachtig, wrångwis, ond och Skadelig; ty ehwad skäl han monde hafwa föreburit til sin vpresning emot sin retta Konung, så war dock then Påwelig hierarchien hufwudorsaken och thet yttersta ändamålet. Then Wåsterländiske Antichristus, Påwen i Rom, hade i monghundrade år gädt hafwande med ett allmänt öfwerwålde, och til then ändan i alla länder och Konungarikken, ther, genom thes försorg, Christendomen blefwit antagen, hemligen arbetat therpå, at thet werldsliga Öfwerhets: wäldet motte efter hand förswagas och ändteligen aldeles blifwa lagdt vnder thet andeliga Kyrkiowäldet. Med hwad konst, list och macht Påwarna thetta förehast och drefwit emot the Romerska Kejsare och andra Rikens Konungar, berettar widlöftigt the tidens werldsliga historia. Och om man wil med eftertanke genomläsa wårt K. Fäderneslands historia, skal man lätteligen finna, huru wåre Bislopar hafwa werst, efter thet Påwelig hoffwets maximer, principier och föreskrifter, at skaffa sig ju lenger thes större höghet, anseende och wälde, til thes the hade vnder sig the förnämsta jordagods och lägenheter i riket, werfwat sig gemena mans blinda lydno och wördnad, erhållit af Konungarna skattfrihet på alt hwad the kommo til at få åga, konsilat sig icke allenast in vti Rådet, utan ock til företräde för the werldsliga Rådsherrar, och ändteligen fädt loff til at bygga sig egna Slott och skåsten. Si, när alt thetta, med flere förmöhner, war wunnit, så war tid, at wåga thet spel, som thenne Archibislop wågade: nemligen at spenna bålte, såsom man plågar såga, med Konungen, Rikets högsta Öfwerhet, så honom af sätet och vphåfwa sig i stället til en Riksförståndare. Alt sådan dierf ogudachtighet sledde, efter then Påwelig Stolens gamla anleggning och honom til behag, kan theraf slutas, dels, at Påwarna hade gjort sammalles des med Kejsarena och, genom sina Creatur Bisloparna, emot Konungarna annors stades; dels ock theraf, at Påwen Calixtus hafwer icke allenast skrifweligen gratulerat Archibislopen then öfwer R. CARL erhållna segren; utan ock til at styrka honom til at fortfara vti en så ond och Skadelig gerning, sendt honom til Stånds twenne kosteliga drickes: kåril af silfwer, som ån skola finnas, för en raritet förwarada, hos en förnäm Slågt här i Riket. Men ehuru litet thenne Archibislop

Jöns båtade på alt sitt syndiga vptog och företagande, spelade likväl någre hans efterträdare på samma sträng; dock sig och fäderneslandet til oro, sorg och skada.

XXVII. JACOBUS ULPHONIS af en gammul adelig slägt, som kallats *Oteskõner* och fört i *Sköldmerke* en gol Ornefot med hvita fiedrar i blått feldt, hade i yngdomen wäl studerat och blefwit i Rom promoverad Magister. Så snart om Archibiskop Johannes Benedicti död berettelse war kommen til Upsala, hafwa Capitels Herrarna til efterträdare i hans ställe ordenteligen utvalt, en *Thordonem*, som warit Decanus i Linköping, af Adelig stemma, samt af wackra både studier och meriter. Hwilken, efter erhållet kallelse: bref instälte sig i Upsala och ther d. 6. Jun. år 1469 wid Archibiskops: embetets antråde, samt wid thes gods och es gendomars emottagande, uti hela Capitels öfverwaro, aflade sin lif: och skrifte: liga ed, bestående af 18 punctar, som på Latin ännu finnas uti antiquitets Archiv. Åfwen hafwer han samma år in Septembri, uti 4 RiksRåds och Riddares närwaro, skrifteligen försäkrat DomCapitlet, at hålla thy Ståtes: Slott och Län til handa, til thes han singe Påwelig confirmation på Archibiskops: embetet. Men medan thetta stedde hema och i Upsala, dref M. Jacobus Ulphonis, som war i Rom med titel af Archidiekn i Wägsjö och tillika Canik i Upsala, ther, förmedelst *STEN STURK* then äldres föreskrift, sin sak så lyckeligen, at han, efter Cardinalernas wal, fick Archibiskopsdömet i Upsala både i andelig och werldslig motto af Påwan Pauld then andra, som then 18 Dec. år 1469 skrifteligen befalte Stichtet erkenna honom för sin fader och Stålaherda. Hwarefter han d. 15 April. år 1470 blef wigd i S. Birgitas kloster: kyrkio i Rom af Archibiskopen Simon af Antibar, närwarande Biskoparna Benedicto af Meletin och Nicolao af Worms, såsom Cardinalen Marcus, Episcopus Vicentinus, på Pergament, witnat hafwer. Ändteligen gaf bemålte Påwe then 27 nästföljande Maji honom sin fullmakt, uti hwilken thet på Thord stedda wal aldeles ogillades, och theremot strengeligen, med hot af bann och förbannelse, befaltes, at alle andelige och werldslige, höge och låge skulle erkenna, wörda och uti alt lyda thenne Archibiskopen M. Jacob Ulphonis. Til Upsala anlände han d. 7 Oct. år 1470, och wardt med glädje och mycken heder emottagen, hwilken dag han themed gjorde minneswerdig, at han stadgade, thet S. Birgitas fäst och meßa på honom skulle årligen hållas ewerdeligen öfwer hela riket. Han befordrade ock thet, at Påwen Sixtus VI d. 6 Aug. år 1482 samtyckte til S. Birgite dötters S. Catharine canonization. Ibland annat, thet han, såsom Archibiskop, utrettat, förtienar thet i synnerhet nämnas, at han, jemte Riksförståndaren, *STEN STURK* then äldre, hafwer inrettat Academien i Upsala med the Privilegier, som Påwen Sixtus V. thertil skrifteligen gifwit d. 28 Eebr. år 1479, tillä siudande med them, som Reissaren Theodosius II Academien i Bononien gifwit hade, blifwandes Archibiskopen förklarad för Academiens Cancellar. Han lät ock i sin tid, genom en Wad: stena: mun, Petrum Dasypodium, för 250 mark, giöra thet konstiga Astronomiska

mista Horologium eller Vreverket, som in til branden år 1702 hängde i Upsala Domkyrko, bak om stora Altaretafon, hwilket uti en Sphæra utwiste dagar och stunder, samt, jemte månans af- och tiltagande, alla Planeters gång hela året. Andteligen lät han, efter uprettadt contract d. 29 Febr. år 1508, til sitt Stichtsienst, på egen belöfnad, i Lübeck trycka Missale Upsalense. Denne Archibiskop war en ganska rik Herre, hwilket nogsamnt inhämtas kan af hans Testamente, thet han gjorde d. 12. Jan. år 1496 och föröfte d. 27 April. år 1497. Kunde ock wäl hafwa blefwit rik; ty han hade fädt i förlåning fjerdedelen af Silfberget i Silms Sochn af Ständerna, i Tälge år 1481; Olunds häråd i Upland med all Konglig rett och renta, år 1483; Norrboten med alla thes Sochnar, under samma wilfor, i Calmar d. 20 Aug. år 1482. Hwilket ock R. HANS confirmerade i Stockholm nyårs-afton år 1497, then ock förrot d. 15 Decembr. samma år hade bebrewwat honom alt Ståtes-lån och hela Upsala-stad med alla afgälder. Sådan förmögenhet gjorde honom, som elliest war af ett fromt och fogeliget sinne, orolig och öfwerdådig, at han sökte bringa then gamla redeliga Herran **STEN STURK** ifrå Rikets styrelse och inwickla Fäderneslandet uti förtryck under Danst regemente. Men Riksförståndaren förebygge slika stadeliga anläggningar. Thet gjorde ock hans efterträdare. Omfider hafwer ock Archibiskopen, ledsen wid hela werldens och sitt Fäderneslands buller och farligheter, jemwäl på andras inrådande, efter 43 års förvaltning, godwilligt, dock under något accord med sin Efterträdare, år 1514, affagt sig Archibiskopsambetet, och utwalt sig en rolig boning hos Cartusian, munkarna i Gripsholms kloster, ther han in på ottonde året beredde sig til döden, som honom förlofsade uti dödeligheten år 1522. Hans döde och redan förmultnade kropp blef omfider, genom Archibiskopens Johannis Magni påwäskande och anstalt, år 1526 öfwerförd til Upsala, och på thet i Testamentet utnämnda runet i Domkyrkion, bak om stora altaret på gången, emellan S. Mariae Chor och Horologium d. 4 Febr. begrafwen.

XXVIII. GUSTAVUS TROLLE, af högäbla Slægter härstammad, i ungdomen underligen frelst och slitigt underwister; men sitt fädernesland til olycko och mycken wända. Han war en Son af Riddaren och RiksRådet Erik Arwidson Trolle och Ingeborg Torr. I barndomen såges han af enwisher icke welat följa sin Stysmoder, Fru Karin Gyllenstierna, på båt ifrå Strengnäs til Lagnö, och således blefwit frelst ifrå then undergång, som henne och the try medfölsjande barnen på sion tå timade. Til studier blef han med slit hällen, så at han uti Cöln lärde Grefiskan, thet knapt någor Swenssk för honom finnes gjort hafwa. Sedan han utom lands hade magistrerat, förfogade han sig til thet Påweligga hoffwet i Rom, ther heder och tienster wanckade för penningar. Medan han ther uppehöll sig, begick Fadren, som war en rik och mächtig Herre, thet här hema, at Sonen icke allenast blef d. 12 Dec. år 1512 Canonic wald til Domprobst i Linköping, utan ock, sedan thet, såsom en beredelse, stedt, d. 3 Octobr. år 1514 af Doms-

Capitlet i Upsala åskad och kallad til Archibiskop i Jacobi Ulphonis ställe, som på Gustavi Faders öfwertalande, sig ifrå embetet sagt hade. Med thenna walsåd, understödd med Riksförståndarens, **STEN STURZEN** then yngres samtlycke och föreskrift, affendes två Canonici ifrå Upsala til Rom, försedde med en stor penninga summo af Fadren Erik Trolle, hwartil **R. CHRISTIERN II**, til at få then nya Archibiskopen til sin medhållare, hade lagt 400 mark siltwer. Allt thetta gjorde wägen mycket lätt för unga Mag. Gustav Trolle til Archibiskopsstolen i Upsala, at han icke allenast fick Påwens Leonis X confirmation och fulla macht; utan ock blef ther inwoigd. Så snart Archibiskopen war kommen hem och i embetet, rögdess och röntess, hwarföre hans fader med så mycken drift, konst och kostnad hulpsit sin Son til then embetswerdigheten: nemligen, til at hemnas på **STURZEN**, som blefwit fram för Trolle Riksförståndare. Archibiskopen dref thetta med all list och macht, stemplandes at förråda fäderneslandet i then Danska Konungens **CHRISTIERN II** händer. Befäste sig på Stålets slott och drog Danska in til thes förswar, så at thet brast ut til yppenbar sägd och blodströmtelse. Riksförståndaren slöt thetta Archibiskopens ypförande under Rikens Råds och Ständers ransakning och dom, som funno och dömdo (thet the ock alle med samhellig underskrift bekräftade) Archibiskopen, såsom skyldig til förräderi, öwerdig til embetet, och at Slottet Stålet, såsom ett skadeliget näste, skulle förstöras, och thetta dömdo the år 1517. Hwilket ock år 1518 in Decembri Påwens Legatus Arcimboldus icke kunde ogilla, som så fick och gjorde sig hopp at blifwa Archibiskop efter Trolle. Domen blef werkståd och Archibiskopen insatt i förwar på Wästerås, til thes, efter Riksförståndarens död, **R. CHRISSTIERN II** kom hit in i riket med stor macht. Så kom ock Archibiskopen för en dag och til sitt embete igen, theruti han illisteligen icke allenast styrkte til **R. CHRISSTIERN II** anammande; utan ock hos Påwen Leo X en bannsdöm, dat. Mallian d. 13 Maji år 1520 utwerlade, uti hwilken Swearike med alla thes Herrar och män, som samtnekt til Archibiskopens fångslände och hans Slotts förstörande, banklystes och sakfåltess til hundrade tusende Ducaters penningaböter. Thet war så fierran ifrå Archibiskopen, at honom misshagade en sli sin Landsmäns ochristeliga medfart, at han på tredje dagen efter **R. CHRISSTIERN II** Tyrannens kröning, som war d. 8. Nov. år 1520, samma Påwadom framtog och af Tyrannen åskade thes execution, hwarpå thet omenniffliga blodbad fölgde i Stockholm, hwilket med nog bitra och beklageliga ord, än icke kunnat beskristwas. Huru thenne onde och förrådisske Archibiskopen, efter **R. CHRISSTIERN II** afwikande, satte sig med all macht emot rikets frälsande, genom **R. GUSTAF** Erikson, och therigenom bragte monga hundrade Swenska om lifwet, samt huru enwist och samwetslöst han, sedan han hade rymt af riket, arbetade, i mong år, på at kunna få **R. CHRISSTIERN II** tyrannen in igen til regementet, stämpandes all ondt, både in och utom lands, emot Danmark icke mindre, än Swearike, sitt eget

eget Fädernesland, therom förmåler then tidens werldsliga historia. Efter wädres
 wesse han dock wäl at wenda sin kappo. Så snart **K. CHRJSTJERN** af
 Danmark hade afwekit, instelte han sig hos **K. KRJDRJA** och krönte honom
 d. 7 Aug. 1524. Han säges hafwa, af **K. Christierns** anhang, som efter **K.**
KRJDRJAS död fick en tid öfwerhand i Danmark, blefwit satt til **Bisshop**
 i **Ottense** år 1534; men som han war mer hogad til krig och strid, än frid och still-
 het, gaf han sig i sält och war med i thet slaget, som hölts wid **Oreberget** på **Suen**
 d. 11 Junii år 1535. Ther blef han illa särad, til fånga tagen och sådan förb til
Schleswil, ther han i fängelse och elende ypgaf sin oroliga och blodtorstiga **Anda**,
 och åtnöt för kroppen begrafning i **Domkyrkion** therstädes.

XXIX. JOHANNES VII) MAGNI född år 1488 i **Linköping** af adelig slägt;
 ty hans Fader warit **Magnus Pederfon Store** och hans moder **Christina Kule**.
 Swadan **K. GUSTAF** then förste vti ett bref honom nämnt **Swinofot**, thet
 wet nu ingen säga med någon wisshet. Ifrå sin barndom studerade han i **Skara**,
 och sedan utom lands med sådan qwickhet, hopp och framsteg, at han til sina stu-
 diers fortsettande blef på sitt adertonde år **Kanik** både i **Linköping** och **Skara**. Med
 så merkelighet vnderstod fortsatte han sina studier i **Tyskland**, **Holland** och **Italien**,
 och serdeles i **Löwen**; och som han wida blef gäten för hög lärdom och ferdighet
 i monga språk, anförtrodde **STEN STURE** then yngre, **Riksförstånda-**
ren, honom at wara sin fullmächtige wid thet **Päweliga Hoff** i **Rom**. Efter be-
 målta **Herras** död åtog han sig at wara **Primus Theologiae Lector** wid **Gymna-**
sium vti **Brundisid**. Men så snart han fick höra, huru **K. CHRJSTJERN**
II, til at enskylla sig för thet i **Stockholm** föröfwada mord, hos **Päwan** bestyllas
 de the **astifwada Swenska Bisshopar** för hwarje handa illgerningar, begaf han sig
 åter til **Rom**, och ther förmatte **Päwan Leonem X** til at sända **Joh. Franciscum**
 de **Potenza** til **Norden** med fullmacht til at granneligen förnimma, om **Bisshopar**
 na warit **shydige** til the **synen**, som the **angästnos** före. Inmedlertid dödde **Pä-**
wen Leo år 1521 och **Adrianus** kom i stället, hos hwilken, såsom sin förra **Præcep-**
tor i **Löwen**, **Johannes Magni** ythan swärhet erhöill at med samma fullmacht
 och i samma ärende resa hem til sitt fädernesland. Då warande **Riksförståndaren**,
GUSTAF Erikson, tog ej allenast honom emot med mycken heder; utan ock,
 emedan han fann hos honom, jemte högt förstånd och manligt ypförande, ett ärs-
 ligt och patriotiskt sinne, recommenderade honom, så han årnade sig tillbaka til
Rom, hos **Päwan**, thet han motte få blifwa i then **afwekna Gustaf Trolles** stels-
 le, **Archibisshop** i **Upsala**. Denne recommendation hade then **werkan**, at **Johan-**
nes Magni, efter **Päwans Clementis VII** bref til **Riksens råd**, wardt d. 17 Maji
 år 1524 ordenteligen wald til **Sweda** och **Götharikes Archibisshop**, fast **Kanikerna**
 i **Upsala** hade förryt thertil walt **Kaniken** och **Probssten** i **Wästerås**, **Canutum**.
 Strax tog han före en widlöftig **visitation** vti **Nordlanden**, ther han icke allenast,
 emedan han icke sielf war wigd, genom en wigd **Bisshop**, wid namn **Vicentius**,

låt wiga Kloster, altare, belåten &c. och drifwa andra Påwiska widstepelser; utan ock upförde sig med alt förstor pracht til landets myckna tunga, resandes med ett följe af 200 hästar, och låtandes breda ut för sig gyllendul och annat kosteliger. Thetta straffade Konungen hos honom, såsom oanständigt för en Christi tienare och efterföljare. Befalte theremot honom foga then anstalt, at then heliga Skrift motte, til landsfolkets tienst och underwisning, såsom i andra länder stedt, blifwa öfversatt på Swenska språket. Thetta råd hörsammade Archibisken, och skref, thet följande år 1526, thetom på Latin ett merkwerdigt bref til alla Consistorier och the förnämsta munkeloster i riket, med förmaning och befallning, at hos them motte på Swensko öfversatte blifwa the böker af nya Testamentet, som wordo på them delade M). Embetet gjorde Archibisken högmödig, jemwål emot Konungen, kallandes han sig wår nåd, såsom stedde på ett gästbod i Upsala, ther han, warandes werd, sade til Konungen: Wår nåd dricker edor nåd til, och mante honom til at gjöra besked, sågandes: Thet är så wår nådes wilje. Huru Konungen tyckte thetom, gaf han tillenna, sågandes: Tin nåd och wår nåd rymmas icke under ett tak. För öfriget wiste han sig emot Konungen både i bref och omgångne höflig och ödmul; men emot mesones förändring och Religionens Reformation satte han sig med all macht, konst och iswer, och som han såg sig icke kunna then hindra; ty i Konungens wilja war kraft och framgång, genom Guds wålsignande; begaf han sig, under förwändning af ett angeläget Konungens ärende, utu riket, först til Dantzic och ändteligen til Rom, ther han, på Påwans Clementis VII befallning, blef, uti S. Angeli Kyrko, wigd til Archibisken i Upsala, d. 28 Julii år 1533, af Cardinalen, Alexandr de Cæsaribus. Sedan reste han åter til Dantzic, ärnandes sig öfwer til sitt Archibiskenbåde. Men emedan Konungen hade icke allenast för utreson förklarad misnöge för hans upptog och entwisheit i Religions-saken; utan ock, under hans frånwaro, år 1527 på Riksdagen i Wästerås, med Ständernas samtycke, erhållit Religionens Reformation, beslutit Bisksops, Kloster, och Kyrko-godsens reduction, och förnedrat thet andeliga Ståndets Förman, Bisksoparna, under the werldsliga Rådsherrar, ja, ock slutit them utu Rådet; Så hwarken wille eller wägade Archibisken sig in i fäderneslandet; utan skref några bref hit in, jemwål til Konungen, themed och elliest yrkandes på then Påwiska religionens återställande. Men emedan han themed intet kunde utretta, kallades han af Påwan til Italien, til at ther bewissta ett allmänt möte, som war berammadt at hållas i Vicenza. Hwilket dock icke blef af; ty stannade han, år 1537, uti Venedig, i herberge hos Patriarchen Quirinum, på 9 månaders tid, sammanskref Chronicon Svecorum Gothorumque bestående af 24 böker och sin Historiam Metropolitanam: Skrifter, uti hwilka han fuller lade å daga then ferdighet, som han ägde både i Latinska Språket och gamla tiders hand-

M) Thetta Archibiskenens Circulair-bref är werdt at läsas, ther thet finnes anfördt af Joh. Peringskiöld uti hans Monument. Ullerakr. p. 172, seq.

handlingar; men ock mongastådes mer kärlek för fäderneslandet, än för sanningsherberge uti Klostret de Saxiâ och lefde wid magert underhåll och söga annat, än af Pärwans och Cardinalernas almosor, til thes han af hetsig feber, then han af fattigdom, ångslan, bekymmer och osund lust på sig samlat hade, affomnade på sitt femtioude sunde ålders år, d. 22 Mart. år 1544 och uti Vaticanô, bredewid Venerabilis Bedæ graf, wardt jordader. En man, som thet han welat öfvergiftwa Påwedömet, hade kunnat med sina egenstaper och förmöhner, mycket bidraga til sitt Fäderneslands tjenst, heder och froma. Han war then sidste Påwiske Archibisshop, som i Upsala blefuit wald til embetet. Efter hans död, blef fuller hans broder, *Olavus Magni Gothus*, som för Religionens ändring skul, hade, såsom hans Secretair, följt Archibisshopen til Rom och thet med honom lefwar, af Påwan Paulo III d. 16 Oct. år 1544 förordnad til Upsala Archibisshop. Hema i riket hade han, förrän han reste ut, warit Domprobst i Strängnäs. Han war icke olärd, thet wäl Skönjas kan så wäl af hans företal för hans broders förrwt nämnda böcker, them han i Rom af trycket utgas år 1554, som af hans egen stora bölde moribus & rebus memorabilibus Gentium Septentrionalium, then han thesammansådes lät trycka år 1555, blifwandes nämnd af sig sielf wid begge tilfällen Archiepiscopus Upsalensis, Sveciæ & Gothiæ Primas. Men, som han aldrig, såsom Archibisshop, kom til Swearike; utan uppehöll sig i Rom uti S. Birgita Klostet, in til thes han d. 1 Aug. år 1558 ändade sitt wila lif, niutandes hos sin broder begraving i Vatican Kyrkion; Så tyckes han icke hafwa förtient något enskildt rum ibland Upsala Archibisshopar.

Alf then korta berettelse, som hit til giord är, om 5 Biskopar och 29 Archibisshopar, som i Upsala, först i thet gamla, och sedan i thet nya, haft sitt säte och giort sitt embete; är lätt at finna icke allenast theras frägd och embetes art och afficht; utan ock wärt l. Fäderneslands tilstånd under them, så wäl i anseende til församlingen, som til thet werldliga regemente. Archibisshoparna kunna fuller til en del hafwa warit frome och redelige män; Doct hafwer Påwen och thet Romersta Hoff förestrefwit sådana sätser til läros och lefwerens reglor, at the hwarcken kunnat eller sädt annat, än befrämja berörda Hoffes hufwud; afficht, som warit, at befasta sig sielfwa i förmögenhet och myndighet, på thet then helige Faderen, Påwen, motte, en gång, genom theras tilhielp, så all werldslig Öfwerhet under sina sötter, och sedan sielf blifwa en enwälds regerande Herre öfwer alla. Härigenom är håndt, at Archibisshoparna, ifrå Christiendomens i Norden införsel, hafwa, i förstone oförmärkt sträfwar therhån, at blifwa mer Herrar, än herdar, mer sökt at sig särens wll och setma, än särens trefnad och walmågo. Med tiden hafwer thenna Negeringsstuka blefuit stenbar och uppenbarlig, när Archibisshoparna tagit in högsätet i regementet, lätit kalla sig Zerredöme och Näder, giort sig til Riksförståndare, sedan the med härsmacht twungit frönta Konungar at dantfa efter

efter sin pipo, såsom någre af the sidsr uträknade antingen merkeligen gjort, eller budit til at giora. Thet har i sanning varit en ful och straffbar frågd hos Archibiskopar! Under sådana och så intentionerade öfverherdar hafwer varit omögeliget, at Christi särahjörd, församlingen, kunnat må wäl. Archibiskoparnas högsta flit har varit, at samla rikedomar och statter, draga under sig gods och jordalags genheter, och til then ändan narra rikets inbyggare til at med Siälagifter köpa siälamågor, aflatsbref och indulgentier; gifwa guld och penningar för olning, besstreckning med wiewatn, kyrkors, klosters, karkars, belätens &c. wigning. Guds ord hördes aldrig med förstånd til uppbyggelse, tröst och lärdom. Then Latinska meskon förstod knapt prästen, mindre någor af åhörarena. Catechesis hördes aldrig af. Men ave Maria och Pater noster frammumbladt uthan förstånd och eftertancka, räknades för en siälabielpande devotion och andacht. Man må wäl tilstå, at wår Swenska Församlings tillstånd war under thesa Archibiskopar i högsta motto ofsett och gansta beklageliget. War ock på slutet i thesas tid söga bättre bestafadt med thet werlsliga regementet i wårt k. Fädernesland. Hwad wända, oro och förderf thy påfördes genom Archibiskoparna i femtonde seculo och början af then sextonde uti **K. CARL KRUTSSONS, STURARIS** och första **Konung GUSTAF Eriksons** tid, gör thenna sanning aldeles otwifflachtig. Regementet war ju, såsom man plagar säga, på uphållningen och låg lifasåsom i Siälatoget, när **GUD** upwäckte, sende och utrustade högbemalte **K. GUSTAF** til regementets räddning ifrå undergång och sielswa döden. Men ho varit wäckande til sådant Swea: och Gøtharikets lägerwall, utan Archibiskoparna, andre förroff hemligen; Men Johannes Benedicti och Gustaf Trolle på slutet uppenbarligen? När man alt thetta tillsamman tager i meget öfwerwägande, fela icke wigtiga siäl til at med pris, tack och glädje besinna then barmhertighet, som **GUD** gjort wårt k. Fädernesland, när han frälste thy ifrå thet snöda Påwadömetts både mörker och förtryck, görandes en ända på the Catholiska Archibiskopars regeringsstuka och therigenom wunna wälde. Wi böre ock härjemte icke glöma, ej eller förtiga, thet ewerdeliga äreminne, som wi, såsom wåre fäder för oss, och wåra barn til alla leder efter oss, äre skyldige then priswerdasta hielten, **K. GUSTAF ERIKS SÖN**, som förlösat sitt och wårt k. Fädernesland ifrå thet Danska tråldoms ofket, utjagat the oroliga och rebelliska Archibiskopar af riket och brutit halsen af thet hos oss wäldiga Påwedömet; men i thet stället bragt Swea: och Gøthariske igen til lif, krafter, flor och anseende, satt Guds Ords liusastaka mitt i Församlingen, til läro, tröst och salighet klarligen lysande, och, i stället för Catholiska och Påweliga, satt i Upsala them, som alt hit intill, ifrå hans tid, varit, och härefter, genom Guds nåd, blifwa Euangeliske Archibiskopar.

Tredje Capitel

Om

Upsala = Stichts Euangeliska Archibiskopar.

Sedan efter Ständernas beslut på Västerås Riksdag år 1527, the Catholiske Biskopar blefwit törnedrade utur sin förra höghet och förmögenhet, war inret hopp, at then af riket wilke Archibiskopen skulle hafwa lust at widare komma in til embetet och åtnogas med samre wilkor, än hans företrädare haft; Förthens skull hafwer Konungen **GUSTAF Erikson**, sinnandes både nödwendigt och för sitt rikes heder anständigt, at en Archibiskop motte blifwa förordnad, welat, at then skulle wäljas icke allenast af Capitelsmännen i Upsala, såsom vnder Påwedömet warit merendels wanliget, utan af hela Rikets eller alla Stichtens Prästerkap. Til then ändan lät Han, wid Missommars tiden år 1531, med bref inkalla til Stockholm Biskoparna och the förnämsta af Prästoståndet, såsom Stichtens fullmächtige, at sia företaga ett ordenteliget Archibiskopswal. På thenna Kongliga befallning stredde wederböranders sammankomst in Septembri samma år, och på waldagen blewo these fyra satte i walet: nemligen Biskopen i Strengnäs **M. Magnus Sommar**, Archibiskop i Upsala **M. Laurentius Andreæ**, Diaconus thesammas steds Doct. **Johannes Laurentii** och Scholemästaren i samma stad. **M. Laurentius Petri**. När rösterna blefwit sammanhåmtade (hwilket stredde i Stads kyrkion, S. Nicolai kallad) befans, at then sidsnamnde, **M. Laurentius Petri**, hade fådt the mästa, öfwer hundrade, til hwilka **M. Laurentius Andreæ** lade the 14, som på honom hade fallit. The närwarande sände strax fyra förnåma af sitt samhelle vp til Konungen på slottet med underdånig beretelse här om, hwilke kommo på stunden tillbaka med the hugneliga tidender, at Hans Kongl. Maj: hade pluraliteten gillat och gladeligen samtyckt, at Swea och Götharikes Archibiskop, til then rena Euangeliska lärnes beförbrande, förswar och bestående blifwa skulle

I. Mag. LAURENTIUS D. PETRI NERICIUS, född i Drebro af årliga föråldrar år 1499, ther hans fader warit Smed. Ifrå barndomen fölgde han sin äldre broder **Olavum**, som af monga både skrifter och tienster gjorde sig namnkunnog wid Religionens Reformation och sidst war Stadsförsamlingens kyrkoherde i Stockholm in til sin död d. 7 April. år 1552. Ty begge lärde the läsa hos Carmolits munkarna i Drebro kloster, reste i mognare ålder til Academien i Wittenberg, hörde ther Doct. **Mart. Luther** och Doct. **Philipp. Melanchthon** med then förkofring, at the begge, **Olavus** på sitt tiugonde första, och **Laurentius** på sitt nittonde år, ther d. 10 Febr. år 1518, blewo til Magistrar promoverade. Begge hafwa the med goda witnessbörder och grundeliga studier kommit hem til Fäderneståndet år 1520, och d. 8 Nov. wid blodbadet på Stockholms torg, så när kommit til at öka the ofskidigt mördades antal. **M. Laurentius**, ynare broderen, wardt, så år thereafter, af Konungen **GUSTAF Erikson** send til Upsala, at wara ther Theologiae

logiæ Professor, och blef år 1527 Rector Scholæ eller Universitatis, hwilket em-
 bete han med then slit och nit för ren Euangelisk läro beklädde, at han icke alle-
 nast hölls skickelig och werdig at ibland the förnämsta lärare i Riket settas i wal til
 Archibisshop; utan ock blef hedrad med the flåstas röster och thet som mer war, at
 Konungen med nåd och glädje gaf thertil sitt samtycke, såsom redan blefwit nämndt.
 Emedan Konungen hade låtit thetta Archibisshopswal också för then orsak skul gå för
 sig, på thet han motte blifwa med sin betingada och til Stockholm förwentada Ge-
 mål, Fröken *CATHARINA* ifrå Saxen Lauenburg, af Rikets Archibisshop sammans-
 wigd; Så war ock Hans Maj:ts wilje, at med Archibisshopens wigning motte styn-
 das. Hon gick alltså för sig, i Gråmunkholms, nu Riddarholms. Kyrkion, Söns-
 dagen näst för Michaëlis, år 1521, i Konungens egen närwaro, som med egen hand
 leftrerade Archibisshopen Biskopsstafwen. Men sielstwa wignings acten förrettas
 de Biskopen i Wästerås, Doct. Petrus Magni, then Konungen hade låtit några
 år förrot wigas i Rom, hwilken ock hade, efter Konungens befallning d. 5 Jan. år
 1528 wigt M. Magnum Haralds Biskopen i Skara, M. Magnum Sommar Bi-
 shopen i Strengnäs, och M. Martinum Skytte til Biskop i Åbo, så at Sweas
 och Gótharikes Biskopar hafwa i sanning, genom thenna D. Petrum Magni, suc-
 cessionem Apostolicam & Canonicam ifrå Rom. Doch stedd thetta Archibi-
 shopens wigning icke med Påweliga widskapeliga cerimonier; utan med Guds
 Ord, böner och händer påläggning, samt med anstendig prydnung medelst Bi-
 shopsmösko och kappo, then likewäl icke blefwit köpt ifrå Rom af Påwan för Prä-
 sterkapets dryga sammanskott; utan genom Konungens frukostighet war alt sådant
 skaffadt, til at setta och hålla Archibisshopens både person och embete uti en thy an-
 stendig heder och werdighet. Hårom wisade Konungen sig altid mycket mohn, gif-
 wandes Archibisshopenom, både til säkerhet och anseende, femtio soldater til listwacht
 wid hans säte i Upsala, samt låtandes sig af honom wigas d. 1 Decembr. sidsta
 nämnda år med högbemålde sin första Gemål och äfwen med sin andra Gemål, Drot-
 ning *MARGARETA LEJONHUSWID*, i Upsala d. 6 Octobr. år 1536,
 samt ock med then tredje, Drottning *CATHARINA* Gustafsdotter *STENBOK*
 i Wadstena d. 22 Aug. år 1552. Efter högbemålte Konungs död, bewerdigades
 thenne Archibisshop med flera lika ärefulla förrettningar; ty han begrof thenna sto-
 ra Konungen med två hans Drottningar, i Upsala Domkyrkio d. 21 Decembr.
 år 1560. Krönte thesammastades *K. ERJB* then fiortonde på Pedersmesfos-
 dagen år 1561. Äfwen ock *K. JOHAN* then tredje, tillika med hans Drottning *CA-*
THARINA JAGELLONICA, i samma kyrkio d. 10 Jul. år 1569. Ibland then heder,
 som honom wedersfors, må ock thet räknas, at Konung *GUSTAF* tilstundade
 honom giftermål med sitt Snyfbarnsdotter eller sin Snyfving, *Elisabeth Mat-*
thesdotter N), som war Herr Christer Johanssons RiksRåds dotterdotter, med

N) Thetta henger så tilhoppa, at Konungens, *GUSTAFS*, Faderbroders, RiksRådets, *Chri-*
stiern Johanssons Wases til Orby, dotter, *Birgita Wase*, som gift med *Martins Peders-*
 son

hvilko han hade tre döttrar, ibland them blef *Margareta* gift först med faderens efterträdare til Archibiskopsambetet, M. Laurentio Petri Gotho och sedan med hans efterträdare, M. Andrea Laur. Björnram. Then andra *Magdalena* med M. Abrahamo Andr. Angermannö, then fjerde Evangeliska Archibiskopen, och then tredje *Christina* med Professoren M. Olavö Luth. Allt thet, som nu nämndt är, kan sägas varit både til heder, beröm och lycko för thenna Archibiskop; Men til hans aldrastörsta och odödeliga berömelse lender all then dienst, omsorg och arbete, som han, under sitt mongåriga embete, gjort och haft för vår Swenska församlingens utförelse ifrå Påwisla willolåröns mörker, och befordrande til, bibehållande wid, samt stadfästade uti then Evangeliska lärönes och himmelska sanningens lius. Alla the strider och anfektningar, som han thetöre genomgått, alla the böker och skrifter, som han utarbetat eller öfversatt och utgifwit; och alla the resor och widlöftige visitationer, som han til then ändan gjort, kunna icke här ypråkna. Om thet werdeligen skulle se, blefwe thet en stor bok. Han talade frimodeligen sanningen in för Konungar och Furstar, och weldeligen förswarade henne emot alla Fettare och emotsägare, samt wisade sig wid alla tilfellen in i döden af hierrat sorgfellig om Församlingenes ståndachtighet med Guds Ords sanning. När han mått af ålder och trött af arbete d. 26 Octobr. år 1573 i Herranom war affomnad, då begyntes strax rönas, hwad för en dräpelig församlingenes pelare thenne Archibiskop hade varit, så at han, dock alt genom Guds nåd, hade förtient at bära namn af Swea; och GøthaRikes både Apostel och Evangelist. Öfwer hans graf, i Upsala Domkyrkios Högchor, blef hans äreminne inhugget i sten med yphögda bokstäfwer, som nu äro utnötte, men borde förnyas. Skriften, hwaröfwer är inhuggen en brinnande lampa, liuder således:

Hic jacet corpus Reverendi Patris, D. M. LAURENTII PETRI NERICII, Archiepiscopi Upsalensis, qui, adjuvante DEO, depulsis doctrinæ tenebris, purò DEI verbò hanc Ecclesiam & Dioecesin fideliter pavit & rexit supra XL annos. Quò tempore pro retinendâ in hoc regno puritate doctrinæ cœlestis, multa piè & graviter scripsit & ordinavit. Ac cum vixisset annos LXXIV, placidè obiit die XXVI Octobr. anno Christi M.D.LXXIII. Nederst på stenen blef hans listext ristad: Credo me visurum bonum Domini in terrâ viventium. Psal. 27.

II. LAURENTIUS II) PETRI, GOTHUS så kallad allmänt, til skilnad ifrå företrädaren, af sitt födöslöland, hwilket war Östergöthland och staden Södersköping. Sin ungdom hade han på studier så lyckeligen använt i Upsala, at då warande Archibiskop, som sedan blef hans Swärfader, pröfwade honom sticket lig at blifwa R. **EXJA** then fiortondes hoffpredikant. Therwid wann han

son Upländing, af adel, hade födt *Elisaberh*, ^h hwilken Konungen gaf Archibiskopen til ähta ^{med} maka. Woro altså Erik och *Christiern*, begge R. Råder, Syskon; R. **GUSTAF** och *Birgita Christiernsdotter*, Hetr Mattheses Fru, Syskonbar; och Archibiskopinna *Elisaberh*, Sysling eller Trilling med Kongabarnen.

med sitt behageliga upförande och embetsgåfswor then nåd, at Konungen sände honom, med tilrecketligt underhåll, til the Twista Academier til at ther werfwa sig mogenhet i Theologiska studier. Efter hemkomsten hafwer han blefuit satt först til Professor och icke langt therefter til Rector wid Academien i Upsala. Här hafwer han kommit i thet anseende och tycke, at, när företrädaren och tillika Swärs faderen, war genom döden afgången, **B. JOHAN** then Tredie fann honom, om icke aldeles förtient, dock måst tienlig til at blifwa Archibisshop; emedan Konungen hos honom funnit både lust och maner til at söka och äga Hoffansst, och förthenstul icke fruchtade af honom motstånd, utan wentade lätt samtöcke til then ändring, som han redan i sinnet hade, at, sin Polska och Catholiska Drottning, **CATHARINA JAGELLONICA**, til behag, giöra i Religionen, mede si then så kallada Liturgiens, eller Romerska och Latinska Messens återintörande wid ofsenteliga Gudstiensten i wår Swenska Församling. Konungen lät altså år 1575 af Biskoparna i Wägsjö och Åbo wiga then nya Archibisshopen, aldeles med sådana ceremonier, som hos the Catholiska woro brukeliga, thet han dock både sielf afbad, och the andre Biskoparna sig emot satte; hade ock låtit honom för wigningen underskrifwa några Artiklar, hwarmed han, som war icke förryt obenägen, blef litasom bunden til at bestränka Konungens wisia wid berörda Religions mål. Ehuru alswarligen åtskillige rettsinnade warnade, och wisade honom, at then Pawiska läröns surdeg war blandad wti then af Drottningens Catholiska Präster, **Petrus Fectenid**, Drottningens Secreterare, **Johanne Herbestö**, **Laurentio Nicolai Norwegö**, Klosterlase kallad, och andra, illistigt sammankonstlada Messobofen; achtade han dock thet alsintet, utan lydde och gjorde, hwad Drottningen sielf och genom sina creatur gaf honom före, häst han hörde och förstod, at ock Konungen wille med alswar så hafwat. At Archibisshopen fullkomligen alt thet bifal lit hade, lät han yppenbarligen förstå år 1576 med sitt företal til samma Messobof, som thet året af trycket utgafs och blef af sitt band gemenligen kallad **Röda boken**. Hwad oro och förargelse thenna Messobokens gillande förorsakade; hwad sorg och bedröfwelse, förförljelse, fängelse och mycken annan olägenhet the moste kennas wid, som henne försakade och emotsade, är för widlöftigt at här anföra. Thet finnes annorstädes omständeligen beskrefwit O). Thet kan icke nekas, at Archibisshopen, som bordt och kunnat, om icke alt, mycket sådant förebygga, warit i början thertil wällande med sin snartrogenhet eller lättsinnighet. Hans embete är ock thesotom af ingen ting merkwärdigt; ty söga förtienar thet at nämnas, at Prästerna i hans tid begynte här i landet bruka hattar i stället för the tilförne wanliga mössor eller Prästelufswor. Hans ähtenskap med *Margareta* Lars Nericii dotter blef wälsignadt allenast med två döttrar. War ock hans embets tid icke long warig; ty han, icke utthan grämmelse och samwetsagg (såsom welat sägas och icke syntes

O) Serdeles wti **LAUR. RAIMUNDI** *Historia Liturgica*, af trycket utgifwen år 1745 af CancellieR. Herr **ANDR. ANTON. VON STIERNMAN**.

synes otroligt) öfwer then willerwalla, som han merkte, icke vthan någon sin skuld, vara i församlingen, hafwer dödt i Upsala d. 12 Februarii år 1579, när han föga öfwer 5 år varit Archibiskop, och allenast femtio hade lefwat. Hvars om Stenskriften öfwer hans graf i Upsala: Domkyrkios Chor wtnar med thesa följa ord: Öfwerst på stenen står: Lege, plus gratiâ. Mitt på Stenen: Hic sepultus est venerabilis & doctiss. Vir, M. LAURENTIUS PETRI GOTHUS, qui in Christo obiit XII die Februarii, anno salutis M. D. LXXIX, anno aetatis suae quinquagesimâ. Men nederst läsas thesa orden: i. Timot. I. Quicquid agis, retine bene conscia corda fidei quae. His sine nec dulce est vivere, triste mori.

III. Mag. ANDREAS LAURENTII BOTHNIENSIS, af gammul och förnäm släkt ifrå Nordlanden; ty hans Fader Lars Oluffson til Isnäs, som varit, för sina troana friastienster, af K. GUSTAF then första förornad först til Fogda på Wästerås, och sedan til Stårhållare i Norlanden, hade blefwit af K. ERJA then Siertonde adlad med thet wapn och namn Biorram, hvars Fru Anna Andersdotter Grubbe, varit af then offgamla Buraslågten; förs thenkul nämnde sig thenne theras Son, ju sedan han blefwit Archibiskop, både Bure och Biorram. För Faderns förtienster och egen stickelighet war thenne Andreas mycket kiär hos K. JOHAN; ty satte han honom, rå han nyh war hemkommen ifrå the utländiska Academier, år 1570 til Ryrkioherda i Gäfle; men wardt dock langt kiärare, när Konungen fann honom benägen til at bifalla Liturgiën, så at han war then förste präst i riket, som efter then nya meseboken i Stockholm mesade på Latin, aldeles efter Påwisst sett. Thetta behagade Konungen så wäl, at han år 1577 förordnade honom til Biskop i Wägslö. När Archibiskopsemetet wardt ledigt år 1579, blef thet icke på 4 års tid besatt; medan Konungen omhugade, hwem han kunde finna så benägen för Liturgiën, som then ofledne Archibiskopen hade varit. Omfider vifåg han theril, och d. 8 Sept. år 1583 fullmägtigade thenna M. Andream Laurentii. Härwinnan mistog sig icke Konungen; ty han fann thenna Archibiskopen aldeles sådan, som han wille hafwa honom. Han gillade och, på hwad sett han kunde, befordrade Konungens upfat och företagande med Liturgiëns påtrugande. I thet stellet han hade bordt til förlofsning befordra och til ständachtighet vpmuntra, eller at minstone trösta, the för Liturgiëns wedersakande sängliga Lärare, ibland hwilka woro följande Magistrar, Abrahamus Angermannus, Nicolaus Bothniensis, Petrus Kenicius, Ericus Schinnerus, Ericus Skepperus, Olavus Medelpadius, Petrus Jonæ och Olavus Luth; hafwer han strewit til them i fångelset, biudandes til både med smicker och hot at bringa them ifrå ständachtighet til Liturgiëns emottagande. Men the afslugo thenna anfåchingen med tålmod och förstånd, beswarande Archibiskopens bref, såsom them twcktes thet werdt vara. Bri åchtenskap med sin förerrådars ånkio, Margäreta, gamla Archibiskopens M. Laurentii Nericii dotter, hade han

han två döttrar, P) och lefde icke tiffyllest siu och ett halft år i embetet; ty handöds de nyårsdagen år 1591, och lemnades efter honom intet annat minnesmerke, än at öfwer grafwen, wid pelaren i Högchoret vti Upsala: Domkyrko, yphängdt blef hans adeliga *Biörnrams*: wapn med thenna korta vnderskrift: *Andr. Laur. Arch. Vps. Bur.*

IV. Mag. ABRAHAMUS ANDREÆ ANGERMANNUS, en wäl studerad och bereft man, som hade funnits werdig och stickelig til at blifwa Rector Scholæ i Stockholm, samt komma i ächtenkap med *Magdalena*, Archibiskopens gamla M. Laurentii Nericii dotter. Hans rättfärdighet och ståndaktighet i then Euangeliska läron bragte honom vti mycken onåd hos K. JOHAN, samt försöjelse och longwarig landsflychtighet. Ty när Konungen merkte, at han hwarken med strenghet eller mildhet kunde förmås til at afstå med Liturgiens emotsägande, flytte han honom ifrå Rectoratet i Stockholm til *Kyrkoherda*: embetet i Öregrund, med tillfäggelse, at therwid få behålla sin förra Rectorats: lön, menandes at således få honom utur wägen och til stilla: tiggande. Men M. Abraham, som icke kunde afwika ifrå sanningens försvar och willö: lärones förkastelse, emedan han förnam, at han lefde i osäkerhet, jernwål i Öregrund, för thet Liturgiska partiets försät och mordiska stämplingar, begaf han sig öfwer siön til Åland, ther han en tid, wid *Saltwils*: församling, blef sittandes såsom *Kyrkoherde*, tädan han ock med en alswarlam skrift warnade hela *Nilens* Prästerkap för then förföriska *Mesebo*: *ken*. Konungen, förnimmandes thetta, befalte, at M. Abraham, såsom vprofist, skulle gripas och fångslig föras til Stockholm; men på inlupen warning, drog han sig, vtu then förestående dödsfaran, med en hastig flycht öfwer til *Tys*: *land*, ther han, merendels vti *Lübeck* och *Hamburg*, sig ypphöll i tretton år, at niutandes til sin nödtorft wackra äressenker så af andra både *Herrar* och *Präster*, som serdeles och ofta af *Hertig CARL*, sedan K. CARL then *Tionde*. I medelertid lade han å daga sin både rettsinniga nit och lärdom med åtskilliga wäl utarbete betada skrifter, som han lät utkomma af trycket, them *Schefferus* vti sin *Sveciä* *Literatä* hafwer ypråknat. Ibland them äro måst werde at läsa, *Apologia* *fu*: *gæ*, *Tractatus de Sacerdotiä Christi* och *Forum Adiaphorum*. Sådan hans ståndaktighet, lidande och arbete, flit och nit tilwende honom icke allenast mongas medömsksamhet; utan ock thet förtroende och anseende, at han på thet än närvarande *Prästaståndet* wald och kallad til *Archibiskop* med samhelliga 243 röster. Dherefter begrof han K. JOHAN d. 1 Febr. år 1594 hållandes therwid en grundrif predikan öfwer *Job. 19: 25*. Men K. SIGISMUNDI samtycke til *Archibiskops*: embetet kunde han icke få, förrän, med mycken swårhet, d. 19 Febr. samma år,

P) En af hans döttrar *Birgita Biörnram*, gift med *Herr Johan Luth* på *Utternäs*, wardt; genom sin dotter *Christin Luth*; *Gref Lars Wallenstedts* modermoder, och således å modernets *Stammmoder* för *Grefswar Cronhielmar* af *Klostad*.

är, bittida om morgonen, så han strax kl. emellan 10 och 11 i Domkyrktion wigdes, och efter middagen, emellan kl. 5 och 6, sedan han predikat öfwer 1. Tim. 2: 1, 2. Kröntes **K. SIGISMUNDUM** och hans Drottning **ANNA** af Österrike. Hertig **CARL**, som honom länge älskat och mycket hulpat hade, wäntade af honom godt bistånd til then Euangeliska lärans förfechtande och til församlingens upbyggelse i mong motto, lät ock förthenstul honom företaga en allmän visitation öfwer hela Sweas och Gótharike, med befallning, at hwar biskop skulle i sitt Sticht wara honom följachtig, tillika med Lagmannen, Cronosfogdar och andra; Men, emedan Archibiskopen, vnder thenna widlöftiga reso, wiste sig alt försträng med syndares afstraffande och i andra stycken, som icke hörde til hans embete; wardt Hertigen dermed misnögd, tiltalandes honom therföre hårdeligen. Och som icke longt ther efter Archibiskopens bref blefwo uppsnappade, them han skrefwit til **K. SIGISMUNDUM**, och theruti klagat öfwer Hertigens hårdhet; hade ock, på ett utkommit falskt ryckte, låtit öfwer sitt Sticht påbiuda en tackfågelsedag för **K. SIGISMUNDI** Seger; misshagade sådan otacksamhet och trolöshet Hertigenom så swåriligen, at han fann sig theraf föränlåten at klagas honom an inför Rikens Ständer, af hwilka, jemwål af Prästaståndet, thenne Archibiskop, efter besurnen och öfwertygad grof skuld, wardt d. 3 och 7 Februarii år 1599 dömd istå embete, heder och äro. Han blef altså en usell fånge, sidsst på Gripsholms slott, uti fulla 9 års tid, til thes han i stort elende, af ohyra förtård, ändade sitt lif år 1607 och blef hans skropelige kropp begrafwen i then när in til belägna Kärnbo: Kyrkio.

V. Mag. **NICOLAUS OLAVI**, **BOTHNIENSIS**, så kallad af sitt födso-land, och Pithensis af Piteå Sochn i Wästerbotn, ther han war född; Hade genom studier och resor werkwat sig mycken lärdom, och med mongårigt arbete wid Academien i Upsala gjort sig Rickelig och werdig til at ther blifwa icke allenast S. Theologiæ och Hebraæ Lingvæ Professor; utan ock Domprobst. These embeten beklädde han med sådant beröm och förtroende, at han, ibland alla til Religions: mötet i Upsala år 1593 församlada lärare, af alla Rikets Ständers fullmächtiga, ja, ock af Hertig **CARL** och the närwarande Herrar af Rådet, ansågs måst beqwäm och mogen til at föra Präsidium på berörda möte. Härtill utwaldes och öfwertalades han d. 2 Martii, bekommandes sig til bisittare tolf för lärdom bekanta prästmän. Med en allom behagelig och af Gudi wälsignad wisbet, foglighet och försichtighet förde han, på 18 dagars tid, thetta högwigtiga wärf, med disputerande, Augustanæ Confessionis förklarande, Liturgiæns förläggande, the förargeliga Cerimoniers affstafande, Handbokens öfwerseende, alt Papisteries affsägande, med mycket annat, så lyckeligen, at han til allas hierteliga glädje sluteligen kunde öfwerliudt d. 20 Martii säga: **Tu är Swerige blefwit en man, och alle hafwe wi nu en Herr och en GUD.** Om någon sunnerlig wedergellning honom skedde för en så merck och tackwerdig förtienst, finnes ingenstädes upteknadt; men thet är wist, at han för thes skul och för sin af allom erkända werdiget,

dighet, fanns, såsom man plågar säga, sielsskrefwen til at blifwa Archibisshop, när M. Abrahamus Angermannus moste år 1599 d. 7 Febr. för grofwa öfwerthys goda förgripelser gå ifrå embetet i fengelse. Hertigen sielldömde M. Nicolaum Olavi hafwa beist förtient at tråda til thet hedersrumet. Men thet goda hopp något hwar gjorde sig om Swenska Församlingens widare gagn och vpbbyggelse af thenna werda mannen, blef af döden hastigt afbrutit d. 18 Maji på nästa år 1600, tå, vnder frögna förmaningar til samhällig ståndachtighet i trone, och hierteliga böner til GUD om Fäderneslandets och enkannerligen om Församlingens beständiga frid och wälferd, han i Stockholm saligen affomnade, blifwandes efter döden, en wälfsignad Stamfader, genom Sonen Olavum. åt Stiernmänner, och genom äldre dotteren Catharinam åt *Burenschioldar*, såsom genom then yngre åt *Rudbeckar*. Fast han icke blefwit genom wanlig wigning insatt i embetet, utan hädan dödde Electus; wardt han dock, efter döden, hedrad med begrafning ibland Archibisshoparna i Höghöret, ther hans namn lefwer på grafstenen med thenna forra skrift: *ελεος θελω, και ου θυσίαν* Hic: sepultus: est: Reverendus: atque: Doctissimus: Vir: M. NICOLAUS: OLAVI: BOTHNIENSIS: Sacra: Theologiae: atque: Lingvæ: Hebraeæ: In: Academia: Upsalensi: Professor: celeberrimus: & paulò: ante: obitum: Regni: hujus: electus: Archiepiscopus: qui: placidè: in: Domino: Stockholmiae: anni: 1600: die: 18: Maji: expiravit. Næderst på stenen är lil, texten ristad: Johan. 3 Capit. Sic: DEUS: dilexit: mundum: ut: Filium: suum: unigenitum: daret: ut: omnis: qui: credit: in: eum: non: pereat: sed: habeat: vitam: æternam.

VI. Mag. OLAVUS MARTINI, född i Upsala år 1557, tå hans Fader, Mag. Martinus Olavi Gestricius, ther war Rector Scholæ, hwilken sedan wardt bisshop i Linköping, ther han för Liturgiens ståndachtiga wedersakande, moste bisshoppskruden tillika med embetet offentligent aflåda, blifwandes sedan Kyrkoherde i Nyköping. Denne hans Son Olavus, sedan han, på Hertig CARLS befohning, hade studerat och år 1583 i Köpstad antagit gradum Magisterii, wardt Rector Scholæ i Nyköping wti tio års tid, ägandes i mehlertid thet förtroende, at han år 1593 på thet stora mötet i Upsala, ombetroddes ej allenast, at föra Protocollet, utan ock blef d. 14 Mart. af thet närwarande Präststånd, med the stas röster, wald til Bisshop i Wägsjö. Hwilket icke gick för sig; emedan then förre siel nåd och blef ther sittandes in til döden. M. Olavus behöll atfå widare sitt Rectorat, och hade then hedern at, öfwer then 133 R. Davids Psalm, hålla, i Upsala, Riksdags, Predikan d. 5 Febr. år 1594, när R. SIGISMUNDI Kröning skule gå för sig. Therefter blef han Kyrkoherde i Nyköping. Med goda maner bibehöll han sig beständigt wti Hertig CARLS nåd. Hwarföre ock högbemälde Hertig år 1602, tå warande Swea och Gøtharikes Konung, på Riksdagen i Stockholm in Junið, behagade, med Ständernas samtycke, förordna honom til Rikets Archibisshop, wti then ämtå i fängelse sittande M. Abrahami ställe, hwartil han ock sam-

ma gång lät genom wigning honom i embetet insetta. Han war en from, sachtmodig, försichtig och rådig man; men ock therjemte arbet: och wälsam i sitt embete. Serdeles motade han och krafteligen förlade alla försök, som i hans tid gjordes til at åter införa i riket willo: säror. Hwilket the Calvinianer med mycken list förre hade, och war en stor misstanke, at Konungen them hörde och led i sitt hoff, en kannerligen *Theodoricum Micronium*, then han isfrå Lifland med sig tagit. Men Årschibislophen afwende thenna saram med en wälgrundad Skrift, som utkom år 1604, emot the Calvinianers wilsfarelser. Och then Skotska Syncretisten *Johannem Forbesium*, som ock förre hade at med list införa Calvini lärosatser, lät han år 1607 uti en offentlig Disputation öfwertryga och hans tilbud om intet giöra Q. Mycket mer godt hade han utrettat, om hans lifstid blefwit lenger; men GUD kallade honom hädan i hans betsta ålder, på hans 52 år; ty han afled år 1609 d. 25 Mart. Ut Höghchoret, ther han wardt begrafwen, lät hans fordne Discipel, RiksRådet *Johan Skytte*, uti sten förwara hans äreminne med Latinisk Skrift, som af sinna Longobardiska bokstäfwer är swår at läsa; liuder dock så, och är af then form, som här följer:

IHS (MEMORIE SACRUM) CHS

Venerabili in Christo Patri, D: no M. Olavo Martini, Episcopi Lincopensis filio,

Exacto Rostochii, laurea ornantis, quinto sub lustro,

Nicopie primùm 10 annis Scholæ Rectori, dein 7 annis Pastori fideli,

Regni demum Sveciæ ultra septennium Archiepiscopo dignissimo.

Viro, ob literarum humanarum ac divinarum peritiam venerabili.

Ob pietatem & innocentiam incomparabili.

Egregio Doctrinæ Evangelicæ voce & scriptis defensori.

Principibus acceptissimo, bonis reliquis gratissimo.

Qui tandem ex hac militia, retentâ fide & bonâ conscientia.

Qvile successori Venerabili, Domino Magistro Petro Chœnicii Bothniensi,

(Uterque celsum Boreæ decus Gentis)

Et beatam sui bonis omnibus memoriam relinquens,

17 Martii, victo per CHRISTUM, ante annos 1609 natum, mundo,

In cœlestem Patriam lætus rediit.

Præceptori, ut optimè quondam merito, ita semper carissimo,

Titulum hunc posuit & tumulum

JOHANNES SKYTTE ab Elvesjö

Anno DOMINICÆ natIVItatis, 1610.

Vita hominis militia.

VII. Doct.

Q När then disputation skulle gå för sig, funnos these två disticha anslagne på Academie-tafel

lon i Upsala d. 17 Nov. år 1608:

Forbesius præsto est, ne mordeat ille cavete,
Forbesius nostrâ nam linguâ denotat illum,

Quas Christus sanctâ morte redemit, oves;
Balasem mordens qui vorat ore gregem.

VII. Doct. PETRUS KENICIUS BOTHNIENSIS; war, såsom någre hans företrädare, ifrå Norlanden och af then gamla wida utgrenada Bura slågten, född år 1555 i Bmeå, ther hans Fader, en Birkefärl, thet är, Handels- eller Köpman, Konik Oluffson i Baggeböle, höll thenna sin Son til studier i Wälsle och sedan i Stockholm, til thes han kunde begiära at blifwa präst, hafwandes icke större tanckar om sig, än at warda Capellan i sin födelse ort; men, emedan bönderna honom, för hans låga mål skul, icke wille anamma, reste han ut til the Tyska Academier, och kom, efter 6 års förlopp, hem en så hög lärard Magister, at han wardt år 1585 Professor Logices i Upsala, då han, för Liturgiens og gillande, kom ibland thesas antal, som af **K. JOHAN** ledo onåd, försöjelse och fångelse. Therefter blef han dock Theologiae Professor och en ibland the tolf, som på Upsala mötet år 1593 blefwo af prästaståndet utsökte til at blifwa Præsidis besittare. Emedan M. Henricus Gadolenus, som på bemätda möte, d. 14 Martii, blefwit wald til Bistop i Skara, war för tilträdet död, wardt thenne på Nilsdagen i Söderköping år 1595 utwald i hans ställe och år 1596 d. 12 Februarii af Archibisshopen M. Abrahamd Angermannsd therit inwigd. Sedan han med allas nöge och stort beröm hade mycket godt utrettat i Skara Sticht, blef han flytt til Archi Stichtet Upsala, therit nämnd, in Majo år 1609 af Konung **CARL** then Tionde, och med the til then ändan hopkomna Bistopars samtlycke stadfästad. Hwad mongahanda förmohner och ordningar genom honom war Swenska Församling fick, wil falla här för widlöftigt at förtälja. På hans tillstyrkande hafwer then i alt makalöse Konungen, **K. GUSTAV ADOLPH**, gifwit Upsala Academie then skat, ordning och skor, som hon hit intil niuter och nytjar; på herliga Privilegier uppretat en ny Academie i Dorpt; med Konglig befohmad och mongfallig förbättring låtit uplägga Swenska Bibelen; låtit, til en glad åminnelse af then Religions Reformation, som i hans glöwerdigsta Fadersfaders, **K. GUSTAF** then Förstas, tid skedd, hålla öfwer hela riket, Jubel-fest på d. 21 Jan. d. 21 Febr. och d. 21 Martii år 1621, samt ock stadgat år 1612, at årligen skulle firas tre allmänna bot- och bönedagar. Alt nu icke nämna the monga Kongliga förordningar, som ens kannerligen syftat på Prästaståndets förmohner, Scholewäsendets förbättring och Hospitalernas skick och försörjning, hwilka then store Konungen, på thenna fromma Archibisshopens inrådande, i sin regements tid, hafwer utferdat. Utom alt thetta hafwer Archibisshopen warit ganska flitig och arbetsam uti sitt embete med visiterande, skrifteliget förmanande och serdeles med trägen uppsicht på Academien, hvars Procancellarius han war. Nöt ock then hedren, at han blef then aldrasförste, som i Upsala wardt Doctor Theologiae, hwilket, wid **K. GUSTAVI ADOLPHI** kröning, honom, samt tre andra werdasta Theologis, wedersfors d. 24 Octobr. år 1617. Näst M. Laurentium Petri Nericium, hafwer han ibland alla Euangeliska Archibisshopar i Upsala aldraslångst beklädt embetet: nemligen uti 27 år, blifwandes på sitt ottationde första ålders år, therifrå kallad genom en så
lig

lig död d. 3 Febr. år 1636. Af sin maka, *Margareta Hansdotter Sammal*, som födde honom 12 barn, lämnade han fuller efter sig ingen Son; men hans dottrar blefwo Stammödrar för monga förnåma och än florerande slægter R). Vti Upsala: Domkyrkios Högchor, ther han med tilbörliq heder blef begrafwen, läses hans historia mycket kort, huggen i sten, och liuder sålunda: PETRUS KENICIUS, S. S. Th. Doctor, Archiepiscopus Upsalensis, & Pro-Cancellarius Academiae. Episcopus olim Scharenensis annis XV. Huic Dioecesi praefuit annis XXVII. Carceres & multa gravia pertulit in persecutione Liturgica. Constans in fide permansit ad finem, felicem vitae exitum sortitus die III Februarii, anno M.DC.XXXVI. Uxor MARGARETA Johannis filia, Consulis Gevaliensis, XII liberorum mater, cum marito vixit annos XLIV obiit anno M.DC. XXXI. ætatis LXI.

VIII. Doct. LAURENTIUS III) PAULINUS GOTHUS, född d. 10 Novembr. år 1565 i Söderköping, ther hans Fader Påwel Pedersson, til Professionen Smed, varit borgemästare, och moderen het Karin Pedersdotter. War altså Archibiskopens Laurentii Petri then yngres brodersson och sambroder med M. *Petro Pauli*, som för Liturgiens bifall och försvar blef på Upsala: mötet ifrå Kyrkioherda: embetet i Stockholms dömdar. Thenne broderen Laurentius studerade hema i sin födelsestad, til thes han med nytto kunde besöka the Tyska Academier, Rostock och Helmstedt. Sedan han wid then sednare hade d. 27 April. år 1592 blefwit Magister, reste han til Upsala, ther han thet följande året på thet ther hållna mötet, wardt brukad för Actuarius, och nästa år antagen til Professor Matheos. År 1598 d. 7 Aug. wigdes han til präst af Archibiskopen M. Abraham Angermannö, och år 1600 d. 22 Januarii höll, såsom tillika både Decanus och Promotor, then aldrärförsta Magister Promotion, i hwilken 7 wäl profwada Studenter blefwo Magistrar och 15 Baccalaurei. Året thernäst wardt han Theologiae Professor och then förste Rector Magnificus. Blef år 1606 af K. CARL then Nionde ämnad och kallad til at blifwa Biskop i Wästerås, i then ther affatta M. Olavi Bellini ställe; men råklade i någon onåd hos Konungen; ty moste han i tv år sitta Pastor wid then likla Sochnen, Näs i Wpland. I medlertid skref han och dedicerade til Konungen en Tractat om Cometer. Kom altså til nåd igen, och ärnades til Biskopsambetet i Åbo; men på Riksdagen i Trebro förordnades til Biskop i Skara, och thertil inwigdes af sin företrädare, i Upsala d. 3 Aug. år 1608. Men Konungen, som wille hafwa honom sig närmare, behagade d. 14 Febr. år 1609, ta stadd, tillika med några sina Nådsherrar, i Strängnäs: Biskopshus, gjöra honom til Biskop öfwer Strängnäs Sticht. Thet han sedan, med Stichtes myckna froma och sig til beröm, war vti fulla 28 år; ty han år 1626

32

Rassa

R) Förutan Clöer, Lagerförlbar och flere redan utgångne Adelige Familier, sålka ifrå thenna Archibiskop, genom hans dottrar, sin härkomst än florerande Gripshielmar, Ockelkornor, Ockelströmar, Bouzelkornor &c.

Stoffade, at i Strenandis, med Kongelige privilegier och på tilreckelig stat, wardt vpretadt ett Kongeligt Gymnasium, hwilket war thet första här i riket. Han inrettade ock thet sit eget Boktryckeri, af hwilket han lät utgå sina egna wäl utarbetada både Latiniska och Swenska Skrifter, som annorstädes til ett anseentligt antal finnas vpråkade, och wisa icke mindre hans rettsinniga ifwer för orthodoxien och församlingens stick och wälstånd, än hans stora och diuwa lärdom. Förthenstul blef ock han på K. GUSTAF ADOLPHS Krönings-fest i Upsala med fullkomlig werdighet Doctor Theologiæ d. 24 Octobr. år 1617. När ock Archibiskopsen Doct. Kenicius blefwit dödd, fann Prästeståndet, som til then ändan i Stockholms Storkyrko war samladt d. 11 Junii år 1637, ingen werdigare efterträdare, än honom, som war då redan öfwer 70 år gammal. Han tog, med Sverhertens nådiga behag, d. 5 Julii strax emot Archibiskopsambetet och förwaltade thet med ogemen styrko, slit och tofford, in på tionde året. Visiterade sitt widlöftiga Sticht längst norr ut, jemwäl uti lappmarkarna. Under honom war ock Upsalas Academie i största flor och förde han thet en Theologisk Doctor-Promotion, d. 2 Jun. år 1640 med stor sollemnitet. Gelades ock altsintet, at icke wår Swenska Församling kan sägas hafwa i hans tid warit i ett wälsignadt tilstånd. Omfider kallade GUD, genom en stilla dödd, uti jemmerdalen thettna Heders-mannen d. 29 Novembr. år 1646, som war hans ålders ottionde andra år. Han dödde; men hans namn blef lefwande icke allenast uti hans mongåriga förtienster och lärda Skrifter; utan ock uti hans widberömda Son, Johan Paulin-Olivenkrants och monga hederliga barnabarn af hans tre dötrar, som kommo i ächtenkap med förnåma män. Salig Archibiskopens döde kropp blef ledsagad til Strenandis, och thet, d. 6 Jan. år 1647, med anständig heder insatt i then grat, hwilken han, nästan 30 år förrut thet i Domkyrkion bereda låtit, och upsetta på södra muren emot Högchoret ett Epitaphium, på hwilket han sitt lefwernes lopp, in til then tiden, uti så konstiga Eteostichis eller tiderwersar sielf insattat, at ingen wågat sig them at continuera. Så liuda the:

NosCere PaVLInI PatrlaM pLaCet, hospes, & aCta.	} 1566
En! Patrlå gIgnor ConVLE Sörkoplä.	
Patrla tVnC flnglt IVVenantes DVLCter annos	} 1588
DoneC TeVtonICos Cernere IVflit agros.	
IVI ConspEXI LaVtas DoCtorIsVs Vrbes,	} 1592
AtqVe reDI CLarI CLarVs honore SophI.	
Vpsala Vt hoC speCtat reDVCI (Va pVLpIta Defert	} 1593
Et fVngI offIClo nobILI ore IVbet.	
VenI aC bls ReCtor, bls septem pLanItVs annos	} 1605
EXpLICVI bls Sophlen eXpLICVI eVfeblen.	
Me spartå pletas post aVrea EpIscopI aDornat . . .	1608
IMò & DoCtorIs ReX noVo honore beat . . .	1617

SICqVe eX Me ChrIstVs iVIt eXaLtatVs In orbe,
CVI nVnC

IX. Doct. JOHANNES CANUTI LENÆUS, född år 1573 d. 26 Jun. vfi Lena i Byland, ther hans Fader, Dn. Canutus Petri Gestricius, som hade varit **K.** **ERIK** then fiortondes Hoffpredikant, så war Kyrkoherde, hwilken höll thenna sin Son til studier så lyckeligen, at Sonen, nyh hemkommen ifrå the Tyska Academier, blef för sin mogna lärdom år 1601 antagen wid Academien i Upsala, ther han gief alla åreplattar genom, til thes han vpssteg på then högsta; ty han wardt Professor Logices år 1604, Lingvarum år 1610, Theologiae och til lika Archibiskopens Kenicij måg år 1612. Primarius Theologus och Domprobst år 1638 d. 22 Jun. och ändteligen år 1640 d. 2. Junii, jemte 4 andra thertil werdiga män, Doctor Theologiae. Med oförtruten slit samt med monga lärda disputationer och skrifter hade han werkwat sig thet beröm och anseende, at han på Riksdagen i Stockholm år 1647 d. 13 Martii blef wald och förordnad til at wara Rikets Archibiskop. I thetta embetet woro hans förrettningar icke allenast monga och nyttiga til Religionens försvar, församlingens wälstånd och studiernas förlofring så wid Academierna, som wid the andra lärohus i riket, hwilka i hans tid och efter hans råd blefwo fast monga i Fäderneslandet vprettade; utan och monga och förnåma; ty han hade then nåden at kröna både Drottning **CHRISTINA** d. 17 Octobr. år 1650, och Konung **CARL GUSTAV** d. 16 Junii år 1654, samt hans Gemål, Drottning **HEDEWIG ELEONORA** d. 26 Octobr. samma år; at begrafwa Unckedrottningen **MARIA ELEONORA** år 1655; at döpa **K.** **CARL** then Ellofte samma år d. 26 Novembr. och ändteligen at begrafwa **K.** **CARL GUSTAV** d. 4 Novembr. år 1660.

I hans tid fann höga Öfwerheten nyttigt och jemtwäl nödwendigt, i anseende thertil, at Upsala: Sticht war ganska widlöftigt, streckandes sig langt öfwer Torneå, hwarigenom hende, at Archibiskoparna, som merendels woro af hög ålder, sellan och icke vthan största swårhet, kunde komma til at visitera församlingarna i the längst aflägna Norländerna, thet dock så ganska wäl behöfdes; at år 1647 dela ifrå Upsala: Sticht the Wästre Norländerna med Lappmarkerna och setta ther öfwer en särskild Superintendent. Sålom tilförne år berettadt i första Capitlets 6§. Archibiskopen hade antå nog qwar, och thet slötte han efter yttersta krafter in vti en ganska hög ålder, som slöts med en salig och förnögd död år 1669 d. 23 April. som war hans niontonde siette ålders år, gammal 95 år, 5 månader, 3 dagar, och blef samma år begrafwen i Domkyrkions Högchor i Upsala, ther intet minnesmerke blef hwarken hugget eller vprest öfwer thenna minneswerdiga Mannen. Dock blef han efter döden lefwande vti sina barn och thes afkomma; ty Sonen adlades, medan Fadren lefde, d. 5 Aprilis år 1658 med thet namnet *Clo*, och dottrarna blefwo genom förnåma giften Stammödrar åt Gripenhielmar, Rosenmarkar, Lithmänner och Trotzenseldter.

X. Doct. LAURENTIUS STIGZELIUS, född d. 27 Octobr. år 1598 vti Stigfö Sochn, som är Annex til Säberå Pastorat i Angermansland, therwid hans Fader, Matthias Laurentii så war Capellan och sedan blef Kyrkoherde wid Eustorp i Medelpad. Hvilken lärde sin Son läsa, til thes han hunnit thes femtonde år, så han sende honom til Gåfle Schola, och efter fyra års mer sträng, än vybyggelig vnderwisning, tådan til Academien i Upsala, ther han af slit och qwickhet wardt så bekant, at Rijs Rådet, så Academiens Cancellarius, Johan Skytte, blef rådd at taga honom til Informator för sina Söner. Härwid sticade han sig så til nöge och tillika mognade i sina studier, at han, som år 1625 hade blefwit Magister, förordnades år 1630 til Logices Professor. Therefter reste han vt icke allenast til förnämsta Academier i Tyskland; utan ock merfeligen vnderstödd af Feldtherran Johan Baner och Rijs Cancellairen, Axel Oxenkierna, besökte lärda män wid Academierna i Frankrike, England, Holland och Danmark. Han kom altså, efter try års tid hem, en genomstwad Philosphus och en grundt lärd Theologus; Förthenstul wardt han år 1640 Professor d. 12 Octobr. och tillika d. 28 Jan. år 1648 Doctor Theologiæ, hafwandes förvt d. 17 Dec. år 1647 blefwit Primarius Theologiæ Professor och i Upsala Kyrkoherde eller Domprobst. Thenna dubla tienssten beklädde han, såsom the förre, med makalös slit, hög lärdom och til så almant nöge, at ock Drottning *CHRISTINA* ofta och gerna hörde hans både Lectioner och Disputationer. Hon gjorde honom mycken nåd och heder wid munga tilfellen, settandes honom wid sitt Kongliga bord, thet dock ingen Professor plågar wedersaras. Han behöll sig alt framgent i Öfwerhetens nåd och Ståndernas högachtning; ty wardt han, som redan war 72 år gammal, med allas samtycke, wald, fullmächtigad och wigd til Archiebiskop af M. Samuel Enander, Biskop i Linköping d. 13 Mart. år 1670, hvilket heders rum han med beröm vti 6 år innehade til Församlingenes froma och Academiens heder, niutandes i medlertid then nåden at i Upsala d. 18 Decembr. år 1675 sätta Kronan på Konung *CARL* then Ellofte, och samma år d. 20 Septembr. få sina barn, som *Christina Burea*, Biskopens i Strengnäs, Jacobi Burei Zebrozyntii dotter, honom födt hade, förhögdta til Adeliget Stånd vnder thet tilnamnet Liljemärker. Omfider trödt af studier och arbete affomnade han på sitt stutionde ottonde ålders år d. 31 Aug. år 1676 och wardt både i Academien och Domkyrion efter förtiensten ofsenteligen berömd. Til hans åminnelse fick hans grafsten in vti Högchoret thenna korta påskrift: Conditur hoc tumultu Reverendissimus Dn. *LAURENTIUS STIGZELIUS*, Sanctæ Theologiæ Doctor, Archiepiscopus Upsaliensis, & Regiæ hujus Academiæ Pro-Cancellarius, cujus natales, vitam, merita, obitum, in proximâ columnâ appensum, indicat Epitaphium. In vnder äro thesa orden i circel hugna: Marito contumulata est Conjux nobilissima Christina Burea.

Vti en swart marmor, taffo, fäst wid pelaren öfwer grafwen, är, jemte hwi

ta sinnebilder, Archibiskopen bestrefwen med hwita bo'ståfwer, således: Perenni Memoriae Reverendissimi Viri, LAURENTII STIGZELII, Archiepiscopi Upsaliensis, cui natale solum fuit Angermannia. Pater Matthias Helconius, Sacerdotiō venerabilis. A quō consecratus literis, cum in Acad. Ups. Apollinari laureā donari meruisset, Docentium mox adscribi numero, profectus peregre & post iter bienne, partamque apud exteros præclaram eruditionis famam, Patriæ redditus Professorem redauspicatus officium, Philosophiæ primò, dein Theologiæ, susceptō Doctoris titulo, insignem per annos XXX commodavit operam, cumque primarium sui ordinis locum diu tenuisset, & Pastorale simul in Eccles. Ups. obiisset munus, grandis ævō meritisque ad Archiepisc. dignitatem evectus est. Quā functus sexenniō, postquam augustum Sereniss. CAROLI XI caput regali diademate redimivisset, annō ætatis LXXVII piē placideque deceffit, magnam ingenio & doctrinā parēque morum integritate & vitæ sanctimoniā consecutus gloriam. Nobilissima & lectissima Matrona CHRISTINA BUREA, Reverendiss. Viri, Mag. Jacobi Zebrosynthi Buræi, Episc. Strengnes. filia, Thori sepulcrique consors, qua cum per XXXVIII annos mutū amoris & concordie certamine vixerat, quæ quatuor illi filios, natas septem pepererat, hoc monumentum poni curavit, post mariti funus extincta LXXVIII ætatis anno.

Vix sonuit sacras vox doctior ulla Camœnas;
Mitra nec ornavit dignius ulla caput
Obiit hoc par Conjugum

Ille

Illa

Anno post nat. Christ.
M.DC.LXXVI.

Anno post. nat. Christ.
M.DC.XCVI.

XI. Doct. JOHANNES II) BAZIUS, en höglård, from och behagelig man, född d. 13 Julii år 1626 i Jönköping af M. Johanne Bazid seniore, som så thet i Staden war Rector Scholæ och sedan länge Kirkoherde, til thes han blef Bisshop i Wexjö. Sonen studerade i Jönköping och Linköping i sin ungdom. Sen des sedan til Academien i Dorpt och sådan til Upsala, therifrån han år 1646 reste öfwer til Academien i Königsberg. Men war redan så bekant af qwickhet och lärdom, at han blef hemkallad til at emottaga och på utländskt reso sölja Gref Nils Brahe. Härigenom fick han anledning til at werfwa sig grundelig lärdom, enkannerligen uti Theologien, thet han måst och bäst gjorde i Wittenberg, Leipzsig, Jena och Helmstedt, ther så dräpelige Theologi lärde. När han år 1652 war hemkommen, satte Riksdrotsen Gref Peder Brahe honom til Kirkoherde wid Skärstad i Småland, hörande til hans Grefwestkap. Men Drottning CHRISTINA kallade honom icke langt thereafter til at blifwa Hoffpredikant, hwarwid han gjorde thet nöge, at K. CARL GUSTAV behöll honom qwar, så han, under

Romus

Konungens fränthvaro i thet Follta kriget, hade then nåden, at med Gudstienst
 yrwachta hans Gemål, Drottning **HELVIG ELEONORA**. På Riksdagen i
 Götheborg år 1659 d. 24 Mart. fullmächtigade Konungen honom, til at warda
 Kyrkoherde wid then stora Wingåfers församling i Södermanland. År 1668 flyt-
 te han, med Kongliga Regeringens fullmakt af d. 27 Julii år 1667, til Bistopsbeset-
 tet i Wägsjö, ther, genom sin Gudsfruchtan, flit och snille, han mycket godt utret-
 tade, til thes han år 1674, efter Konglig befallning och fullmakt af d. 11 Dec. år 1673,
 moste tiltråda Skara Bistops döme. Året näst therefter d. 1 Octobr. blef han, wid
A. CARL then Elloftes kröning i Upsala, primò locò ibland flere hedrad med
 Doctoris titel uti Theologien, och tv år åter therefter d. 29 Jan. år 1677 kallad,
 och fullmächtigad d. 23 Maji samma år, til at blifwa Rikets Archibiskop. I thet-
 ta embete war han sitt Stånds Taleman på Riksdagen i Halmstad år 1678, och
 nót then hedern at i Stockholm d. 25 Novembr. år 1680 kröna Drottning **UL-
 RICA ELEONORA**. Som han hade tilförne haft then lyckan at, wid alla sina
 embeten, äga kärlek och heder genom sin sachtmodighet och försigtighet; Så sak-
 nade han icke eller then, sedan han blef Archibiskop. Konungen såg och hörde ho-
 nom med nåd och någe; ty han merkte, at hans råd woro Christeliga, mogna
 och wälmenande; förthenskul beklagade han hans död, som af slag (Paralyti)
 honom hastigt öfverkom i Stockholm, om natten emellan d. 11 och 12 Maji, näst
 för Christi himmelferdsdag, år 1681. Ty när han hade ätit aftonmåltid hos Ko-
 nungen, och hel frisl något talat med sitt werdsfolk, böd han god natt, sågandes:
I morgon skole wi, i Guds namn, fara med Christo til himla. Och si,
 om morgonen fans han död liggande i sängen, utan at hafwa thet ringaste rört
 sig. Han wardt, jemte Archibiskoparna, begrafwen i Upsala Domkyrko, och
 brede wid honom hans efterlätna änka Ella Honthera, som dödde d. 10 Nov.
 samma år, allenast 26 wekor efter mannens död. Barnlöst hade thetas ächters
 skap warit, icke eller blef någon minneswård lämnad efter thenna berömmwärda
 mannen. Dock kan hans namn förekomma och witna om hans lärdom på några
 af honom genom trycket utgifna skrifter.

XII. Doct. **OLAVUS SVEBILIUS**, född d. 1 Januarii år 1624 på Näsby-
 gård i Ljungby Sochn icke langt ifrå Calmar. Hans fader Jöran Erikson, en
 Fogde, förmätte sända thenna sin Son på thes 16de ålders år ifrå Calmar Scho-
 la til Academien i Königsberg, och efter någon tid tädan til Upsala, ther han
 antog gradum Magisterii d. 7 Maji, år 1649, och fick nästa år anledning til at re-
 sa, med två bröder Nils och Claes Gyllenstiernor, genom Tyskland, Holland,
 Frankrike och Italien, och i medlertid icke allenast lära the förnämsta Europeiska
 Språk; utan ock mogna i hwarjehanda nyttiga wetenskaper. Efter hemkomsten
 blef han i Calmar Rector Scholæ år 1656, och Theologiæ Lector år 1658, samt
 tillika Slotspredikant och år 1663 d. 15. Jul. Kyrkoherde i Ljungby församling,
 sin födelseort. År 1666 fick han Kongl. fullmakt til en Theologisk Profession wid
 then

then nya Caroliniska Academien i Lund, then han sig dock vndanbad; ty tecktes Konung *CARL XI* år 1668 kalla honom til sin Hoffpredikant, och d. 23 Maji år 1671 til Hfverhoffpredikant och tillika til Kyrkioherda, embetet wid Storekyrkion i Stockholm. Hvarifrån han, sedan han d. 1 Oct. år 1675 blefwit Doctor Theologiae, d. 16 Jun. år 1678 förordnades til Biskop i Linköping, och sidst d. 8 Sept. år 1681 til Archibiskop i Upsala. Sålom Archibiskop wärdade han icke allenast sitt Sticht och Academien med all slit och i båtsta motton, såsom en lustig förman och myndig Pro-Cancellarius; utan ock befordrade, efter sin souveraina och nådiga Konungs befallning och pådrift, mycket, som lände hela Swenska församlingen til förmon, heder och hugnad. Sålom enkannerligen, at Kyrkio:ordningen, Handboken och Psalmboken, wäl öfwersedde och nödtorfteligen förbättrade, blefwo af trycket utgifne och til alla kyrkior i hela riket utdelade. Afwen ock, at Jubel-festen blef år 1693 i Upsala hållen och, til ewerdelig äminnelse theraf, ett exemplar af then Augsbürgiska bekennelsen, å nyo så utplagd, skänckt til hwar kyrkio. Både ock ingalunda förqätas, at hans förtreffeliga förklaring öfwer Lutheri Cateches är af allom gillad och af then stora Konungen befalld at läsas och brukas af Lärare och åhörare öfwer hela riket i alla församlingar. Med hwad omsorg, redelighet, försigtighet och framgång han på the allmänna Riksdagar, yptog, förebrachte och til godt slut befordrade sitt Stands wärf och angelägenheter, thet kan icke tillsfyllest berömmas. Under alt thetta hade ock han i sin tid högförnåma förretninggar: Sålom, at han begrof the Kongliga Printsar, Prints *CARL GUSTAV* d. 8 April. och hans Bröder Printsarna *GUSTAV* och *ULRIC* d. 10 Julii år 1685; Thearas Frumoder högsalig Drottning *ULRICA ELEONORA* d. 28 Novembr. år 1693, och Thearas Herrfader, then priswerdigsta Konung, *K. CARL XI* d. 24 Nov. år 1697 samt strax thereafter d. 14 Decembr. smorde til Svea och Götha: Konung Hans Herr: Son, then i ewigt minne lefwande, Konung *CARL TERTIUS*. Ut i ächtenkap lefde Archibiskopen alt ifrå år 1658 med *Elisabeth Gyllenadler*, Biskopens i Linköping, M. Samuel Enandri, dotter, som wardt, genom sina sju Söner och fem Döttrar, en stammoder för monga förnåma än florerande familier. Sönerna blefwo d. 4 Augusti år 1684 adlade med thet tilnamnet Adlerberg. Ibland döttrarna blefwo tre gifte med biskopar S). Faderen Archibiskopen afled i Upsala, med en lindrig dödd, på Pedermeke: dagen, d. 29 Junii år 1700, och blef d. 8 Nov. samma år, så hans andalöse kropp, med anstendig heder, nedsattes uti thes förrvit beredda graf, i Domkyrkion, af Domprobsten och Professoren Jesper Swedberg, och dagen thereafter i Academien, af Professoren Laurentio Norrmanno så berömd, som han thet wäl hade förtient. Hans efterlemnade Anhörige anstaltade om at giöra hans namn odödeliget både med en wäl ristad Stenskrift på Grafstenen, hwilken så liuder: Hic situs est B. M. Archiepiscopus Upsal-

R

salien-

S) Förutan Adlerbergar, äro af Archibiskopen Svebilio, genom hans döttrar, härstammade Baroner Cederströmar, Cronstedter, Adlige Cederströmar, Linnærhielmar, Arneller &c.

faliensis & Academiae Pro-Cancellarius, Doctor OLAUS SVEBILIUS, cum Nobilissimâ suâ Coniuge, Domina ELISABETHA GYLLENADLER. Quorum ille natus est anno 1624 primâ Januarii; denatus anno 1700, d. 29 Junii, ætatis suæ 76. Hæc verò nata Lincopiæ 1639 d. 4 Octobris, denata anno 1689, primâ Martii. Bran ock med ett wäl utarbetadt och förghidt epitaphid, som af Wiltbuggare gjordes i Stockholm, och blef sendt til Upsala til at wid en pelare jemte grafwen uphängas. Men thet blef af then håstiga wäld, som år 1702 gick öfwer Upsala, in uti Domkyrkion förbrändt. Dock, som thes påskrift blefwit, genom Salig Cancellie-Rådet Johan Peringschiölds berömliga omsorg, i Stockholm för öfwersendningen, aftagen, och hon korteligen innefattade Archibiskopens och hans Frues lefwerne beskription, wil man här af samma affskrift sig betienâ, och war hon så liudande, som nu följer:

DEO UNI ET TRINO S.

ATQUE MEMORLÆ MERITISQUE

OLAVI SWEBILII,

S. Theol. Doct. Archiepiscopi & Acad. Usal. Pro-Cancellarii,
Cujus ingentes animi corporisque dotes
Arcta brevis tabulæ minimè capit angustia.

Qui kal. Januariis anno 1624 natus,

Ac primùm in patriâ sapientiæ Præceptis imbutus, deinde

Ab exquisitâ peregrinatione per insigniora Europæ loca,

Anno 1656 redux,

Primò biennio Rectoratum Collegii Calmar. gessit;

Alterò Theologiæ Lector & Pœnitentiarius creatus,

Eòque exactò,

Quum Ecclesiæ Liungbyësi non sine laude integrò octenniò præfuisset,

Ad Professionem Theologicam in Academiâ Lundensi evocatus,

Modestè renuit, mox tamen Aulæ Regiæ concionator Primarius,

Elapsòque trienniò

Primariæ Ecclesiæ Stockholmensis Pastor

Ac Consultorii per octennium itidem Præses esse meruit.

Inde Lincopensem Episcopatum

Incomparabili vigilantia per triennium tenuit,

Magnò denique Ecclesiæ Christianæ fructu

Ad Archiepiscopatum evectus,

Eò munere vegetâ senectâ decem & octo annis

Strenuè, sollicitè & prudenter defunctus,

Annò ætatis supra septuagesimum septimò, exactè dimidiatò,

Omnium Virtutum exemplar amoremque sui

Pariter ac admirationem & desiderium relinquens,

Vitam

Vitam naturæ, animam DEO servatori,
 Pridie kalendas sextiles Ann. M.D.CC.
 Plenus fide reddidit
 Nec non

Generosæ Ipsius Conjugis,

ELISABETHÆ GYLLENADLER,

Quæ nata Lincopiæ 4 Non. Octobr. anno 1639,

Undevigesimo ætatis anno nupsit virgo,

Septemque filiorum & quinque filiarum sæcunda mater,

Rarè candoris, pudicitæ & amoris conjugalis exemplò vixit,

Et kal. Martiis anno 1689 placidè obdormivit.

Horum cineres

Vicino commendaturi dormitorio hæredes,

Æternæ felicitatis societatem sperantes,

Testatissimum debitæ pietatis monumentum, nullâ vetustate abolendum,

Grati posuere.

Ex debitò officio monumentum consign.

JOHANNES BILBERG,

Episc. Streng.

XIII. DOCT. ERICUS BENZELIUS, född i Västerbotten, Luleå: Soln och Stattes gården Bentseby d. 7 Decembr. år 1632. Fadern var Tolf: eller Nämndeman Henric Jacobson och Moderen Margareta Jönsdotter. Sedan han isfrå sitt trettonde år hade blefvit vnderwist i Hernösands, så nyss inrettada, Schola, begaf han sig med ganska ringa medel til Upsala: Academie, ther han med trägen slit, merkelig qwickhet och dygdigt lestverne vann thet förtroende, at han fick Nils: Drottsens, Gref Magni Dela Gardies äldsta Son, Grefve Gustaf Adolf Dela Gardie, til at informera. Härigenom blef han så vnderstödd, at han icke allenast d. 13 Junii år 1661 kom til at med allas nöge blifwa Magister, utan ock til at giodra en widlöftig och vpybyggelig reso til vtländska Academier. Efter hemkomsten blef han strax år 1666 Historiarum och Philolophiæ Practicæ Professor, och år 1668 d. 11 Sept. Theologiæ. Hvarwid han så merkelige arbetade til yngdomens vpybyggelse, at K. CARL TERTIËLLÖSTE höll honom icke allenast werdig at wid sin kröning, år 1675 d. 1 Oct. blifwa Doctor Theologiæ, och år 1687 d. 7 Jan. Biscop öfver Strängnäs: Sticht; utan ock thet, som langt mer var, strax thefter ansötrödde honom sin enda Herr: Sons, Cronprintsens, sedermera K. CARL TEN TOLFES, information vti Theologien och Historiæ Ecclesiasticæ. Theraf fick han anledning til at sammanstrifwa och sedan af trycket vtgifwa thet Breviarium Historiæ Ecclesiasticæ, som än läses med stor nytto vti alla Lärostädder öfver hela riket. Imidlertid efterfatte han icke något, som hans Biscopsembete af honom fordrade; utan stötte sitt Sticht med slit och trogen omvårdnad, fast ock än honom blefvit anbefalda och ombetrodda åtskilliga

högmåttiga värf: Såsom Ryrkiolagens, Handbokens och Psalmbokens nogare genomseende och nödvändiga förbättrande. Öfver och efter alt thetta blef honom pålagdt, at besörja om then *H. Ryrkiö Bibelen* öfverseende wid thes Swenska uttolkning, och thes riktiga upläggning i Regal Folio, såsom then ock med Archibiskopens företal år 1703 af trycket utkom och til alla kyrkor i Swea, och Gótharike blef fringsänd til at ewerdeligen nyttjas. Med hwad synnerlig nåd *K. CARL TERTIUS* ansåg så monga sin trogna Præceptoris förtienster och arbeten, lät han wid monga tilfellen påstina; dock så serdeles, när han, under sin utreso af fäderneslandet til thet longa swära kriget, benådade honom med sin Kongliga fullmakt på thet lediga Archibiskopsemetet, daterad i Carlshamn d. 29 Sept. år 1700. Sedan han på följande år thetta embetet hade tiltrådt, gjorde han med stor omsorg, til allas wälbehag, alt hwad thy och Pro Cancellariatet wid Academien tilhöra monde. I synnerhet lät han sig angeläget wara, at utu affan åter uphielpa Domkyrkion, Hospitalet och andra publice hus, som i Upsala af en häftig brand d. 16 Maji år 1702 blefwit förderfwade. År 1705 d. 1 Junii förretade han, efter Kongl. erhållet tilstånd och befallning, en solenne Doctor Promotion, then 6 the werdigste Theologi vndergingo. Tri ächtenskap lefde han ifrå år 1668 med *Margaretâ Odheliâ*, then berömliga Professorens, Doct. *Erici Odhelii* dotter, född af *Margaretâ Laureliâ*, och altså Saliga Archibiskopens Doct. *Retri Kenicii* dotterdotters dotter, hwilken sedan hon födt honom Söner och Dötrar, dödde år 1693. Hwarefter han åter år 1697 gifte sig med *Anna Mackej*, som ock honom, til sorgelig saknad i hans ålderdom, genom döden ifrånsöll år 1704. Tri barnen af förra giften och thes afkomma, blifwer hans blod och namn med dige heder ewerdeliget. Ibland Sönerna blefwo *Olav*, *Lars*, *Nils* och *Gustav* d. 25 Junii år 1719 försatte i Adeliget Stånd med thet tilnamnet *Benzelstierna* och förtiente wackra hederställen i thet werldliga Ståndet. Men the tre öfrige, *Ericus*, *Jacobus* och *Henricus*, upstego genom studier och Academiska förtienster til Biskop och Archibiskopelig werdighet, och komma framdeles hwar på sitt ställe at blifwa anförde SS). Theas Fader Archibiskopen, lefde, efter sin sednare Makas död, i enslighet, dock til mongas hugnad och tjenst, in til d. 17 Febr. år 1709, så han mått af lefwande, 76 år och en och en half månad gammal, sachtmodeligen affomnade, och wardt d. 18 thernäst på följande Maji af Profess. Prim. och Domproben, Doct. *Laurentiö Molin*, med tilstendig heder begrafwen i Domkyrkion. Til wälförtient Minneswård öfwer sin så ärewärda Fader, lät barnen wid en pelare uphenga ett Epitaphium, som innefattar efterföljande Skrift:

Piæ Memoria

Doct. ERICI BENZELII senioris,
Nati Anno CIO.DC.XXXII. vergente,

55) Af thenna Archibiskopens dötrar lefwa och borera hans barnabarn, *Esbergier*, såsom af Sönerna, *Benzelstiernor* och *Benzelier*.

In Luleå Bothniæ Occident.
 Per annos XX in hac Univerſit.
 Theolog. Profeſſ. ordinarii
 Hinc M.DC.LXXXVIII Episcopi Strengneſenſis
 Et PRINCIPIS REGII in Theol. Informator.

Anno hujus ſeculi primo
 ARCHIEPISCOPI regni Sveciæ.
 Felicis quoque bino Conjugio
 Marg. ODHELIAE XII libr. Matris
 Et Annæ MACKERIAE;

Parentis Optimi,
 Anno M.DCCIX. imminentibus Patriæ malis beate erepti,
 Poſuerunt ſeptem Filii
 Et duæ Filiaſuperſtites

XIV. DOÅ. HAQUINUS SPEGEL, född d. 14 Jun. år 1645 uti Blekingen och ſtaden Ronneby, ther hans Fader, *Daniel Zäkanson*, war köpman, af en gammal präſterlig ſlägt ifrå Småland, och hans moder, *Margareta Fiſcher*, af en Wäſtphaliſk familie ifrå Munſter, hvilken för Religionens förföljelſe moſt öfvergickwa orten och här i norden ſig nedersätta. Sedan theſas Son hema någon grund til ſtudier hade lagt, och theſteſter med flit och nytto beſökt the förnämſta Academier i Danmark, Tyſkland, Holland och Engeland, wardt han wid Academien i Lund Magiſter år 1671, och ſamma år Ankiedrotningens *HEDEWIG ELEONORÆ* Hoffpredikant. Hwarwid han, ſemte behageliga embets: gåſwor, wiſade then altwarsamhet och förſigtighet, at *R. CARL* then Elloſte kallade honom år 1675 d. 7 Oct. til ſin Öfwerhoffpredikant, och betiente ſig af honom til Bichtfader och Präſes uti Hoff: ſeldt: Conſiſtorio, under hela Danſka kriget, ſamt år 1679 d. 1 Nov. förordnade honom til Kyrkoherde och Probt i hans födſleſtad Ronneby; Men theſteſter ſtrar, d. 3 ejusd. förordnades han til Superintendentens på Gothland och ſöljande år d. 16 Maji förrettade han then Kongliga wignings: acten emellan *R. CARL* then Elloſte och Danſka Cron: Printſekon, *ULRICA ELEONORA*, på Skottorp i Halland, ſamt alt framgent ſedan med råd och dåd i all underdånighet gick Konungen tilhanda. Beſynnerligen angående the angelägna ſaker, ſom angingo Kyrko: och Scholewäſendet, och eſter thet blodiga kriget behöfde mycken förbättring. Til then ändan blefwo, genom hans wälmenta tillſtyrande, eſter Konglig beſalning, en ny Kyrko: ordning och en nyttig Scholes ordning upſatte och genom trycket utſende til allmän eſterleſnad, hwarigenom icke ſtudier allenäſt, wid Gymnaſier och Scholar, ſingo ett godt ſtick och lyckelig gång; utan ock en allmännelig bokläſning blef hos gemene man öfwer hela riket bragt i bruk til Catechizations förtreffeliga befordran. Förwtan näſtan oräknelig annan nyttig anſtalt och förordning, ſom war Swenſka Förfamling haſwer, näſt

GUD och then Gudfruchtiga stora Konungen, at tacka thenna Archibisken fö-
 re. Hvilken hade år 1685 d. 28 April. blefwit biskop öfwer Skara Sticht, och
 år 1692 d. 23 Octobr. erhållit Konglig fullmakt på Biskopsdömet i Linköping,
 thet han, sedan han på Jubel-festen i Upsala d. 23 Febr. år 1693 hade blefwit
 Doctor Theologiæ, tiltredde och i aderton år med alfwarsam uppsicht, obesmittad
 embetsnit, samt dräpelig nytto och uppbyggelse, äfwen som förrewt på otta års tid i
 Skara, förwaltade; hafwande Domkyrkior, Scholar och Hospitaller, med
 alt annat, i begge Stichten, af honom blefwit berömligen wärdade och så för-
 bättrade, at han them efter sig i fullkomliga godt stånd lämnade. K. CARL then
 Tolfte, hwilkom thetta alt war wäl bekant, kallade förthen skul och förordnade
 med fullmakt, gifwen i Bender d. 21 April. år 1711, honom til Nilsens Archibisken
 och Upsala Academies Pro-Cancellarius. Thetta högwärdande embete tiltråde
 de han strax, och med sådan flit, nit, wärd och waksamhet beklädde, som the
 förre, wisandes alt stendigt sig om och sorgfellig om Guds äro, Religionens ren-
 het, församlingens wälstånd, yngdomens förkofring, fäderneslandets bestånd och
 räddande, samt Konungens höghet. Sedan han lefwat öfwer tretio år i ächten-
 skap med ANNA SCHULTIN, framledna Biskopens i Wästerås, Doct. Johan-
 nis Brodini, änkio, gjort sitt namn odödeliget med monga både Poëtiska och an-
 dra, Latinska och Swenska, lärda och gudeliga Skrifter, och på alla orter, thet
 han lefwat, warit, uti embete och lefwerne, en klart lysande Dygda: Spegel,
 serdeles för Swea: och Gótharikes Biskopar och Prästastånd, siuknade han vns-
 der Nilsdagen i Stockholm; reste dock til Upsala, thet han, såsom han hade
 lefwat, gudeligen och Christeligen affomnade d. 17 April. år 1714. I Domkyr-
 tion thetstädens blef han fuller d. 22 Maji nästföljande med all tilbörlighet begraf-
 wen af Biskopen i Ubo, Doct. JOHANN GEZELIO; Men hans döde kropp
 wardt dock sedan nederförd til Linköping, och thet insatt uti then ansenliga graf,
 som han mong år förrewt låtit åt sig och the sina, bereda och pryda i Domkyrkion.
 Thet hwilar han i odödeliget äreminne, tillika med Fru, barn och mäg, NilsRä-
 det Gref JOACHIM Von DÄBEN, hafwandes öfwer sig wid muren uppsatta kos-
 teliga Epitaphier. Archibiskenens eget hafwer med gyllende bokstäfwer följande
 inscription.

DEO gloria! Lectori Salus!

In affiduâ mortis suæ &, nascentis ex morte JESU Christi,
 Eternæ vitæ meditatione,

Vixisse Conjuges, Christianâ fidei mutuâque caritate conjunctissimos,

HAQUINUM SPEGEL & ANNAM SCHULTIN,

Exile hoc monumentum posteris significabit.

Quod ne ullius obtrectet violetque invidia,

Deprecabitur lugentium filiarum pietas,

Si intercedere nequit incolumis Parentum fama

Et

Et indefessum de bonis merendi studium.

Cui immoriebatur *ILLE* anno Christi 1714, ætatis suæ 69,
Cum huic Diocesi, & prius aliis, ac tandem ArchiEpif. Upsal.

Annos 39, solâ *DEI* gratiâ, sollicitè præfuisse.

ILLA v. annò Domini 1730, ætatis suæ 74.

Postquam quinque liberorum mater, in matrimoniò 31 añ, sanctè honesteque vixisset.

Vale & vive, ut discas mori.

Memento igitur mortis & parce mortuis.

År 1719 d. 23. Maji benådade Drottning *ULRICA ELEONORA* thenna högför-
tienta Mannens Antiefru och Döttrar med adelskap och thes privilegier. T)

XV. Doct. *MATTHIAS STEUCHIUS*, född i Stockholm d. 26 Octobr.
år 1644, af så warande Kongl. Hoffpredikanten, sedan första Superintendenten
i Hernösand, Mag. Petrus Erici Steuchiö och Birgitå Matthesdotter Ilsbodina.
Sedan han hema i fäderneslandet studerat och i Upsala blefuit Magister d. 10
Decembr. år 1668, samt wid utländiska Academier bewisat sig wara en grundlär-
man, förordnades han år 1671 til Lector Theologiæ i Hernösands Gymnasio,
d. 8 April år 1676 til Professor Logices & Metaphysices wid Academien i Upsa-
la, år 1682 d. 8 Apr. til sin Faders Vicarius uti Superintendente, embetet öfwer
Norlanden, och til hans werkelige efterträdare d. 16 Dec. år 1683. När han på Ju-
bel-festen i Upsala, ibland andra förnåma män och Lärare, hade d. 23 Febr. år
1693, vndsådt gradum Doctoris uti Theologien, behagade *K. CARL* then *El-*
lofste d. 29 Jan. år 1694 falla honom til Primarium Theologiæ Professoratum i
Upsala, med thet bested, at han skulle wara Archibiskopen behjelpelig, så
innom, som utom *Consistorium*, såsom orden i Kongabrefwet lydde. Dock tect-
tes Konungen strax gjöra then ändringen thevtinnan, at Doctor Steuchius sam-
ma år d. 14 Junii förordnades til Biskop i Lund öfwer Skåne och Blekingen,
samt Pro-Cancellarius wid Caroliniska Academien. Dit flytte han ock med sin
Familiå thet följande året, och, när han efter yttersta krafter, til allas nöge, ha-
de vii hela 20 års tid, icke vthan mycken mödo och olågenhet, jemväl af thet i
medlertid år 1709 timada fiendteliga infallet ifrå Danmark, sökt och befrämjat i ge-
men hela thet Stichtets, och i synnerhet Academiens, Scholars, Hospitalers,
och hwar enskyldt församlings förkofring, bestånd och wälstånd, enfannerligen
bringandes the länders församlingar til at inretta sin Gudstienskt på Swenskt språk
och efter then Swenska Rytis ordning och handbok, med mycket annat til gode
stick och ordning; blef han med *K. CARL* then Tolstes kallelse-bref, gifwet i
Stralsund d. 14 Dec. år 1714, förhögd til Archibiskops-werdighet. Thenna, fast
han gern i Skåne hade asbidat sitt lefnads-slut, emottog han med vnderdånig
lydno

T) Thenna hedersmannens ende Son, *JACOB* Spiegel, dödde ganska qwid i sin yngdom;
Men af döttrarna, som blefwo förnåmt gista, lefwa, och löffwa beständig Postericet, hans
barnabarn Grefwar *VON DUBEN* och *Watrangar*.

lybno, och uti följande års Martid begaf sig ut i Swea-rike; emedan honom blef befallt at i Stockholm, på d. 24 i sidstnämnda månad, sammanwiga Hertig FRIEDRIK LandGrefwen af Hessen-Cassel, som sedan blef Swea- och Gøthartskes Konung, med enda Art-Princessan ULRICA ELEONORA. Sedan han thet hade förrettat, tog han embetets wård och styrsel an med wanlig sit, drift och försigtighet; Men som therpå inföll för fäderneslandet bistra, swära och omskifteliga tider; Så måste han kennas wid mycket bekymmer och bryderi, så wäl wid the tätt på hwar andra följande Riksdagar, som med andra förekommande förrettningar. Såsom at han år 1719 d. 26 Febr. begrof Anekie-drottningen HEDVIG ELEONORA, som blefwit död d. 24 Nov. år 1715. och hennes Soneson, then hielmodiga Konungen, K. CARL TERTIOLSTE, hwilken blefwit för Friderikshall i Norge stuten d. 30 Nov. år 1718. Bemålde år 1719 d. 17 Mart. krönte han i Upsala högstberörda Konungs enda Systers, Drottning ULRICA ELEONORA, och dagen näst therefter förrettade en anseenslig Doctoral-Promotion, i hwilken fiorton werdige män blefwo Doctores Theologiae. Och åter på följande år d. 3 Maji krönte i Stockholm til Swea- och Gøtharikes Konung, LandGrefwen af Hessen-Cassel, FRIEDRIC högbemålte Drottningens Gemål. Uti ett wälsignadt ächtenskap hafwer han lefwat nästan 50 år med Anna Terserå, then berömliga Doct. Jöns Terseri, Biskopens i Linköping, dotter, som honom ifrändödde år 1723, och warit moder för monga barn, som alle kommit til hederliga tienster och giften, och blefwit förhögte til Adeliget stånd d. 23 Maji år 1719 U). Efter uti råkadat äncklingastånd lefde han än några år, och som han warit af stort förstånd, behagelig sachtmodighet och trägen embetsdrift; Så stötte han ock sina embetsyrflor wid Stichtet och Academien i thet yttersta. Blef dock tv år för sin död, i sin bokkammar, rörd af slag, at han måste therefter städs hålla wid sängen, och ther, under en dageligen andectig och gudelig beredelse, afbida en salig förlofning, hwilken honom, genom en helt stilla död, wedersfors d. 2 Aug. år 1730, sedan han med allmänt beröm, til fäderneslandets merkelige tienst och höga Öfwerhetens sonnerliga behag och nöge, hade lefwat in emot 86 år. Uti sin graf, then han i Upsala-Domkyrko sig låtit bereda, wardt han hederligen begrafwen d. 17 Sept. sidstnämnda år. Och hafwa arfwingarna, uti kosteliga taflo, på wäggen welat hos efterwerlden hans namn til en wälsfortient äminnesse, recommendera med följande Skrift:

D. O. M. S.

In vicinò Terserianæ gentis conditoriò
Mortales deposuit exuvias Immortale Conjugum par;

DO.

U) Archibiskopens andre Son MATTHIAS STEUCH, som war Protocoll-Secretair i Kongl. Senaten, hade för sin person år 1714 d. 19 Augusti af K. CARL then Tolfte blefwit benådad med Adelskap; men som han redan d. 6 Aug. dödte Squalds, blef therq icke sökt introduction på Adidarhuset.

Reverendissimus Pater ac Dominus,
DOCTOR MATTHIAS STEUCHIUS,
 Vir pietate, eruditione ac rerum usu summus,
 Natus d. XXVI O&. A. M.DC.XLIV.
 Denatus d. XVI. Aug. A. M.DCC.XXX.

Et

Nobilissima tori virtutumque socia,
 Dna ANNA TERSERA,
 Nata d. XVII Julii, A. M.DC.LIII.
 Denata d. XXIV. April. A. CIO.DCC.XXIII.
 Ambo foli coeli que deliciae.
 Her. fac. cur. A. M.DCC.XXXVII.

Rom. 8. v. 38, 39.

Jag är wis therpå, at hwarken lif eller död ic skal skilja oss ifrån Guds
 kärlek, som är i Christo JESU wår om HERRA.

Under thenna berrömliga HERRANS i koppar ristada bild, blefwo honom til äres
 minne stuckne thesa verkar.

Hoc datus est terris MATTHIAS STEUCHIUS ore,
 Qui summum aeternò gessit honore pedum.
 Nativa his habitant virtutum semina rugis,
 Divinaeque animi, quas stupet orbis, opes.
 Matth. Alp.

XVI. Do&. JOANNES STEUCHIUS, sin nästa företrädares Son, född
 af Annå Jönsdotter Terserå d. 3 Jan. år 1676 i Hernösand, ther hans Fader då
 var Theologiae Lector. War en man af grundelig lärdom och titräckeliga förtien-
 ster, innan han, efter Archi: Stichtets och Consistoriernas i Riket enhetliga kallelse,
 d. 20 Nov. år 1730, fick B. FRIDERIKS fullmakt på ArchibisKops: embetet efter sin
 samma år affonnada Fader. Ty sedan han, med synnerlig flit och qwickhet,
 hade under faderns uppsicht, både i Hernösand och wid Academierna i Upsala
 och Lund lyckeligen studerat och the wanliga lärdoms prof aflagt, samt gjort en
 widlöftig och gagnelig reso, genom Tyskland, Frankrike, England, Holland
 och Danmark, nyttjandes allestädes lärda mäns omgång och publice Biblio-
 theker med annat, som til förkofring och mognande monde tiena, blef han, es-
 ter hemkomsten, wid Caroliniska Academiern i Lund, ther hans Fader då war Bi-
 shop och Pro-Cancellarius, med Kongl. fullmakt Extraordinarius Professor, Bi-
 bliothecarius och Præpositus Communitatis d. 6 Novembr. år 1702 och Logices
 Professor d. 24 Jun. år 1707; Men flyttad til Academiern i Upsala d. 23 Febr. år 1710,
 at warda Moraliæ Professor och strax d. 19 April. Logices, samt år 1719 d. 16 April.

tillika Pastor i Näs. Sedan han, jemte flere berömliga lärda män, hade, wid Drottning *ULRICA ELEONORA* Kröning i Upsala år 1719, blefwit Doctor Theologiae, erhöill han på wederbörandernas kallelse d. 19 Mart. år 1723 Kongl fullmakt på Carlstads Superintendentia. När han med allas kärlek, nöge och glädje then wti 6 år hade förestådt, och i medlertid bewissat en Ecclesiastique deputation i Stockholm, kom år 1730 til honom ohappandes Kongl. Maj:ts fullmakt af d. 21 Jan. på Biskops embetet i Linköping, thet Prästerkapet, som med monga röster hade honom kallat, lefde i mycken wäntan at få honom til sin förman. Men, som hans Fader Archibiskopen hade thet året på Sommaren dödt, och thenne hans Son, både fans werdig, och blef allmänneligen kallad; ty kom han, sedan han blefwit i Skara wigd til Biskop, til at warda, såsom ofwan förmådt är, immediate Archibiskop efter sin Fader, hwilket tilförne här i riket icke hade stedd. Som han med sin lärdom, tjenstwillighet och fromhet, samt tals och sinnes liuslighet, ganska mycken nytto hade giort, och kärlek sig werfwat wid Academierna; Så hafwer ock han, efter sin Swärfaders och Fadens förelifsande exempel, warit en icke mindre behagelig och uppbyggelig Biskop och Archibiskop, hafwandes jemwäl therigenom mycket godt kunnat utretta, at han altid hafwer stådt i synnerlig nåd hos höga Öfwerheten, samt med sin fromhet, sachtmodighet och försigtighet bibehållit förtroende och wördnad hos Rikens Ständer på Riksdagarna, serdeles hos Prästaståndet, hwars Taleman han warit med en allom rettsinnigom behagelig fogelighet. Hwad han utrettat wid Superintendence embetet i Carlstad, blifwer på sitt ställe icke förgätet. Om thet han, såsom Archibiskop och Pro-Cancellarius i Upsala befrämjat och giort, bör icke eller glömmas hos Posteriteten och hans Etterträdare, såsom at hwilka han skaffade, at Archibiskops huset wardt iträ grunden ombygdt och anseeligare giort. Sina två hustrur, *ELISABETH SPIEGEL*, som, gift d. 24 Aug. år 1705, d. 18 Julii år 1720 afled i Upsala, och *ULRICA ELEONORA FRATE*, som, gift d. 8 Jun. år 1724, wti Carlstad, efter enda Sonens födelse, d. 5 Julii år 1725 saligen affomnade, jemwäl ock alla barnen af förra giftet, hafwer han öfwerlefwat. Omfider, efter en longlig sjukdom och en andechtig dödsberedelse, kallade GUD thenna sin trogna tienare wtu dödeligheten, genom ett stilla afsidande d. 21 Junii år 1742, då han 66 och ett halft år här i werlden hade lefwat. Hos sina saliga föräldrar blef han d. 21 Sept. samma år i Upsala Domkyrko hederligen begrafwen, då han med monga, så wäl thether studerande Nationers, som andra lärda mäns, äreskrifter efter döden wardt hedrad. Ibland alla stref dock ingen nåttare af Saliga Archibiskopen, än Landshöfdingen Baron *JOHAN BRAUNER*, då redan öfwer sutio år gammal, med masklös qwichhet gjorde wti tre versar, som blefwo stuckne i koppar, vnder hans i lifstiden säta wäns portrait, och liuda så:

Hoc REGI & Patriæ se STEUCHIUS ore probavit,
Qui Patriæ Antistes summus in orbe fuit.

Dignus

Dignus hic in tantò successit munere Patri
 Filius, exemplò laus caret ista iud.
 Doctrina & pietas, bonitas probitasque fidesque
 Imbuerant sancti pectora tota Viri.

Ende Sonen lærer wäl ifrå förgåtenhet förwara sin Faders werdasta namn,
 med någor tienlig Skrift uti taslo, öfwer grafwen i Upsala: Domkyrko.

XVII. Doct. ERICUS II) BENZELIUS, then här förrvt anförda och beskrefna Archibisshopens, Doct. ERICI BENZELII, äldste Son af MARGARETA Erikssdotter ODHELIA, född d. 27 Jan. år 1675, i Upsala, ther hans Fader då war Theologiæ Professor. Sedan Sonen hade hema i Faderns hus i Strängnäs, medan han ther war Biskop, och therafter wid Academien i Upsala så wida bragt sina studier, at han en lård disputation sammanskrifwa och förswara kunde, företog han år 1697 sig, understödd af Kongliæet stipendiò, en til mongahanda nyttiga wetenskaper gagnande resa, genom Tyskland, Holland, England och Frankerike, wärfwandes sig ej allenast allestädes bekantskap med the berömligaste män; utan ock namn af mycken qwickhet och lärachtighet. Efter återkomsten 1700, fölgde han sin fader til Archibisshops: sätet Upsala, ther han medelst Kongl. fullmacht år 1702, wardt Academiens Bibliothecarius, hwilken tienst han icke med mindre gagn och heder, än slit och mödo förwaltade uti 22 fulla år, til thes han, sedan Theologiæ Doctoris heder blefwit honom, semte flere lärda män, år 1719 d. 17 Mart. wid Drottning ULRICÆ ELEONORÆ fröning, tillagd, och d. 20 April. samma år Pastoratet Hagby, förordnades år 1723 d. 30 April. til then sierte Theologiska Professionen i Upsala. År 1726 d. 7 Mart. benådades han, då wistandes på Riksdagen, efter Stichtets inkomna kallelse, af K. FRIDERIK med fullmacht på Götheborgs Biskopsdöme, hwilket embete han med inbördes nöge, uppbyggelse och heder förestod i fem år. År 1731 år han, emedan Doct. JOANNES STELCHIUS, som året förrvt hade fådt kallelse och fullmacht til Linköpings Sticht, i medlertid kommit til Archibisshopsdömet efter sin Fader, af Prästerkapet kallad och af högbemälte Konung d. 5 Maj. fullmächtigad til at warda Biskop i Linköping, tit han ock ifrå Götheborg samma år med sin Familia d. 16 Julii anlände, och strax antog Stichtets wård och styrsel, then han med all giörlig slit, drift, omsorg och trohet uti tolf år fullföljde. Dock i medlertid fyra longa Riksdagar i Stockholm bewistade: nemligen år 1734, 1738, 1740 och 1742, samt under the två sidsta, med flok försichtighet, til eget beröm och the flästas nöge, fast under tiltagande åldersdoms främpor, war sitt Stånds Taleman. År 1742 d. 20 Septembr. wardt han, på inkommen kallelse ifrå Upsala: Sticht och Rikets Consistorier, med Kongl. fullmacht giord til Archibisshop och Upsala: Academies Pro Cancellarius; men sjukdom och swaghet togo så hos honom öfwerhanden, at han emot slutet på äntå warande Riksdag, reste med litet lif ifrå Stockholm, och strax efter hems

Komsten til Linköping, affomnade sachtmodeligen d. 23 Sept. år 1743. Han kom
altså icke til at werkeligen tiltråda Archibisbops-embetet; Dock lämnas honom
här rum ibland Kålets Archibisbopar; emedan han hade erhållit Kongl. fullmakt,
war thertil kallad och oförnekliga werdig, samt förrettat dermed en Archibisbops
pelig sysslo, at han d. 1 Decembr. år 1742 begrof then högstaafnada Drottningen
ULRICA ELEONORA, styrde och Stichtet genom breswering med Consistorierna
ett helt år. I ächtenskap hade han, ifrå d. 16 Junii år 1703, och altså öfwer 40 år,
leswat med *Anna SVEDENBORG*, Bisbopens i Skara, Doct. *JESPERI SWED:*
BÆRGS dotter, som med 4 Söner och 2 dötrar lefde efter honom, och låto
honom på d. 8 Nov. år 1743 begrafwas med anständig heder uti Linköpings Dom-
kyrkios Bibliotheks-chor, af hans Esterträdare til Bisbops-embetet, som då för-
klarade then förrot visedda Texten Matth. 10: 20. Frögder eder, at edre namn
äro skrefne i lifsens bok, til wedermåle, at han i lifstiden haft måsta lust af
böcker och mycken hog och mödo i Bibliotheker. Thenne Archibisbopen war både
ägare och befordrare af lärdom, en stor Kennare af Swenska Antiquiteter och
Historien, thet utkomna Skrifter nogsamnt intyga. Han gjorde år 1720, at Socie-
tas Literaria Upsaliensis kom i gång. Hans Versio Latina Ulphilæ och hans illu-
strerade Philo, som begge efter hans död trycktes, wisa för then lärda werlden,
hurudan man han warit.

XVIII. Doct. *JACOBUS BENZELIUS* then tilämnada och näst förrot ans-
förda Företträdarens Sambroder, född i Upsala d. 25 Febr. år 1683, när hans
Fader ther war Theologiæ Professor. Emedan hans äldre broder war bleswert
död, förrän han kom at tiltråda embetet, bles han på Consistoriernas och Ups-
sala-Stichts inkomna kallelser, år 1744 förordnad til Archibisbop, thertil wäl
wärdig genom myckna studier och mongåriga tienster; ty sedan han, efter wanli-
ga lärdoms prof, hade i Upsala d. 11 Dec. år 1703 bleswit Magister, år 1704
Philosophiæ och år 1706 d. 26 April. Theologiæ Adjunctus, och thereafter år 1707
och thet följande gjort en nyttig reso til the förnämsta Academier i Tyskland och
widare, wardt han wid then sidsinända tiensten, then Theologiska Adjuncturen,
til then studerande yngdomens merkelige upbyggelse, qwarstittandes, nästan i 14
år, til thes *K. CARL* then Tolfte tenckte på honom, och år 1718 d. 22 Jul. med
sin fullmakt satte honom til Theologiæ Professor wid Academien i Lund, och secun-
dus d. 13 Aug. år 1728. Ther bewiste han sig icke mindre slitig och upbyggelig, en
kannerligen in Theologicis; wardt och ther år 1725 d. 8 Jun. promovrad til Do-
ctor Theologiæ. När han tretton år hade ther berömligen och oförtrutet arbetat,
wardt han år 1731 d. 16 Aug. på Prästerskapets kallelse i Stichtet, med *K. FRI-
DERIKS* fullmakt, efter bemålde sin äldre broder, befordrad til Bisbops-emb-
etet i Göteborg. Om hans orthodoxie är hans *Repetitio Theologica* med thes
Epitome ett offentligt och ewerdeligt witnessbörd, hwilken på Nilsdagen år 1734
wann

wann then adprobation, at hon, efter Kongl. befallning d. 19 Decembr. samma år, läses wid alla Academier, Gymnasier och Scholar i hela riket. These så många meriter gjorde honom werdig til at blifwa Archibisshop. Hans första Archibisshops förretning war, at han år 1744 d. 18 Augusti på Drottningeholm sammanwigde Swea och Götharikes Arffursta, *ADOLPH FRIDRIC* med then Kongl. Dreuisiska Prinsekon, *LOVISA ULRICA*. Therefter flötte han isfrå Götheborg til Archibisshopsembetet i Upsala år 1745, efter Kongl. fullmacht af d. 8 Mart. år 1744 och fick i följande årets Januari en ny Archibisshops sylla, som war at d. 16 Jan. döpa, then til hela rikets fågnad på d. 13 Jan. födda, Arsprinsen, Prints *GUSTAF*. Archibisshopen hade isfrå år 1709 lefwat i ett wålsignadt åchtenskap med Legations-Secretairens, *Matthiæ W* Edenbergs, dotter, *Catharina Edenberg*, som honom wålsartada Söner och Dötrar födt hafwer, ablade vnder sina Faderbröders numer och nämñ *Benzelskiernor*, d. 7 Aug. år 1747. Vnder påstående Nilsdag samma år, hade han efter en swår sjukdom och Christelig beredelse, afledit sachtmodeligen i Herranom uti Stockholm d. 19 Junii, sedan han til mycken nytto berömligen hade lefwat 64 år och nästan 4 månader. Han blef ock i Stockholm uti S. Claras kyrko d. 17 Julii näst therepå följande, wid Nilsens Ständers närwaro, högtideligen jordfäst af Bisshopen i Linköping, Doct. *Andreas Ol. Rhyzelid*, då likpredikan höll Kongl. Öfwerhoffpredikanten, *Samuel Troilius*. Dock wardt hans döde kropp sedan förd til Upsala til at niuta hwilo i hans Faders graf. Then efterlämnada makan tillika med barnen warda wål görande ånstalt om en så fiär mans och faders wårda Åreminne

XIX. Doct. *HENRICUS BENZELIUS*, sambroder med the två föregående och altså then tredje af gamla Archibisshopens Doct. *Erici Benzeli* Söner, som til thenna heders grad hunnit, född d. 7 Aug. år 1689 i Strengnäs, ther hans Fader så war Bisshop. Isfrå år 1701 studerade han i Upsala in til år 1711, då han med disputation och examine wisse sin förkofring, och sedan han hade besedt Wästerbotn med Norlanden, företog han år 1712 sig en längre och beswårligare resa genom Preussen, Schlesien, Ungern, Siebenburgen och Moldawien til *K. CARL* then Tolfstes då warande Fältläger i Turkiet wid Bender, ther han icke langt efter ankomsten, vnder then så kallada Calaballiken, hotades med lifsfara, eller ewig tråldom. Men blef dock frälst och wardt sin Konung följachtig til Timurtesch och Demitocka wid Adrianopel. Ther fick han Konungens befallning och vnderstödd til sin Orientaliska reso. Begaf sig år 1713 til Constantinopel, och,

§ 3

W) Hans Fader *CLAES EDEN* född i Bremen år 1598, gjorde Cronon förstreckningar, vnder Daniska friget år 1644, och ablades af Drottning *CHRISTINA* d. 20 Maji år 1654. Hans Son *CLAES EDENBERG* född i Upsala år 1638, Holm-Major år 1676, fick afsted d. 28 Junii år 1686, dödde år 1688; Ut *MATTHIA EDENBERG*, emedan han ingen Son lämnade efter sig af sin Fru *ELISABETH Larsd. Stigzeliä* *ELZJENARÅ*, gick thenna Familien ut å mans-lincken.

när han thet ett halft år hade nyttjat alla tillfellen efter sitt upfåt, gaf sig til siös öfwer thet Egeiska hafvet, besåg thes i wägen liggande öar, och for sedan genom Syrien til Palestina och Arabien; och sådan således ifrå Joppe til Egypten. Vnder thenna longa och swåra wägen passerade han och besåg Damascum, Libanon, Nazareth, Bethlehem, Jerusalem, Arabiska öfnen, berget Sinai, röda hafwet och oråknelige mycket annat, som Europeiske Peregrinanter råfna syna och merkwärdigt i the orter, Städer och Länder. Och är til at beklaga, at thenna resons beskrifning icke än utkommit af trycket, som then lärda werlden länge wäntat. Sedan han år 1716 hade besökt Egypten och serbeles Alexandria, gick han therifrå, öfwer hafwet på ett Engelskt skepp til Europa, och tog sin wäg genom Italien, Frankrike, Tyskland och Holland; dock så, at han uti och wid the förnämligaste Städer och Academier observerade thet, som syntes wara thy wärdt, samt allestädes sökte och nyttjade lärda mäns belantkap och omgånge. Förthens skul kom han icke förr, än om hösten år 1718, öfwer ifrå Holland til Göttheborg, då han på siunde året warit utom såderneslandet, och i medletid mycket förfarit, ledit, sedt, lärdt och samlat, såsom, utom mycket annat rart och dyrt, monga Manuscripter, hwaraf en god del kommit til Upsala Academies Bibliothek. Mycket theraf hafwer han ock behållit för sig, thet letteligen kan finnas af hans wid Caroliniska Academien i Lund skrifna och utgifna både Philologiska och Theologiska Disputationer. Wid berörda Academie blef han strax efter hemkomsten, år 1719 d. 9 Oct. Præpositus Communitatis och år 1720 d. 3 Mart. Extraordinarius Professor. År 1728 d. 30 Decembr. Lingvarum Professor. År 1732 d. 10 Oct. Professor och d. 31 Julii år 1733 Doctor Theologiæ. Sedan år 1735 d. 28 Julii Secundus och år 1738 d. 6 Dec. Primus Theol. Professor, samt Domprobst. Vnder alla thessa tienster förwärfwade han sig med trågen tjenst och arbete sådant trefse, kärlek och wärdighet, at både Academien och Stichtet förklarade honom, såsom sielfskrefwen, til at, efter Doctor Carl Pape, blifwa Biskop i Lund. Hwilket R. FRIDERIK d. 18. Aug. år 1740 med sin fullmacht bekräftade och faststälte, och ändteligen, när, vnder påstående Riksdag, hans broder Jacobus blef wit död, och Archibiskops, Sätet ledigt, förordnade och befullmächtigade honom d. 16 Sept. år 1747 til at warda Rikets Archibiskop. Gift d. 15 Jul. år 1725 med Biskops, dotter i Linköping, Emerentia Torstensdottern Rudenskiöld.

Fierde Capitel

Om
Schole = Wäsendet eller Ungdomens Infor-
mation i Upsala = Sticht.

§. I.

Ingen kan twifla, at icke ifrå then tid, då en sittande Biskop blef i Upsala, ther ock, genom honom, blefwit anlagd någon barna Schole; ty så är thet stedt wid the andra Biskops Säten här i Riket. Sakens nödwändighet krafde thet samma ock; ty om then Christina Religionens utspridelse i landet skulle ske med någon framgång, war angeläget, at någre qwicke af landets ungdom motte lära läsa i bok, skrifwa och siunga, som med tiden och efter hand kunde brukas til at meka och giöra annan Gudstienst i Städer och på landet, ehwar och så snart kyrkior eller Capell kommo til at blifwa byggda. Biskopen, som i första tiden merendels war utländning, kunde med the så, som han hade med sig eller fick til sig, ifrå England eller Tyskland, icke komma fort med Landsfolkets underwising, hvars språk han icke wäl kunde; thesfore moste han wara omtenkt at få ju förr thes heller några infödingar sticfeliga til Läro = embetet. Som thetta icke annorlunda kunde ske, än genom bokläsning; ty hafwer han haft af nöden at giöra ther til all giörlig och skyndsam anstalt med lärohusets uprättande. Så gjorde *Thurgoth* i Husaby wid *Skara*, *Sigfrid* wid *Wägsto* i *Gälbo*, *David* i *Munkastorp* wid *Wästerås*, och andre annorstädes most giöra sammaledes; Afwen så then förste Biskopen i Upsala icke mindre, än the andre. Och är mycket troliget, at the förste Upsalske Lärare, som bodde i *Sigtuna* eller *Björks*, hafwa ock warit mohne om at giöra äftwen sådan anstalt i sin tid. Emedan *Benedictin* munkar, som först kommo hit i landet, blefwo brukade til Informatorer i thesa barna Scholar, så worde the nämnda eller hållna för at hafwa warit *Benedictin* kloster, fast the icke warit kloster, utan blotta lärohus eller Scholar. Och kan icke twiflas, at ju i gamla Upsala hafwer, all then tid, som Biskops sätet ther warit, en Schole ther blefwit hållen wid macht. Kan ock wäl stedt i *Östra Aros*, som när in til läg, och nu heter Upsala; emedan ther hafwer warit ett *Franciscan* eller *Gråmunka* kloster langt förr, än *Archibiskops* sätet ifrå gamla Upsala tit flyttades. At om then Schola, som i gamla Upsala lenge warit och florerat, nu ingen es terrettelse hafwas och gifwas kan, må ingen vndra; ty monga både langt wigtigare och nyare saker äro, genom tidens längd och bisterhet, rådade så diupt i försättenhet, at the aldrig kunna sådan uphielpas.

§. II. Förrän *Archibiskops* sätet blef flyttadt til *Staden Östra Aros*, hwilket stedde, efter *Påwans Alexandri* then fredes år 1163 gifna tillstånd, omsider år 1273 af *Archibiskopen Folko Johanson Ängel X*, giordes anstalt til en större Schole

X) Om thetta finnes tillförue utförligare berättadt uti andra Cap. pag. 35. ther *Archibiskopen Folko Ängel* beskrifwes.

Scholas inrettande, än ther tit intil varit hade; ty R. ERIK then tredje eller Lasse kallad, hafwer, i samråd med BYRGE PER, redan år 1246, i thetta Aros til vnderhåll för Scholemästare och fattiga Dieknar, anordnat af Upsala Stichts Sochne-tionde, then så kallada *studente*: eller fattigtionden, hwilket Påwen Innocentius III i Lugdun d. 3 Decembr. år 1250 hafwer confirmerat. Men Archibiskopen Farler hafwer, d. 5 Novembr. år 1253, lagt en del af samma *studente*: och fattigtionde vnder Archidieknes-bordet. Förthänskul och, at Scholemästare motte wid thet nya Archibiskops: Sätet settas i tillståndigt stiel, hafwer Domprobsten Andreas And, vti sitt Testamente år 1316, skänckt Holmen i Upsala: å (ther nu Qvarnen är) med alla the hus, som therepå woro, til en Scholas vpretande och wid macht hållande. Håraf blef samme Holme i longa tider kallad *studente*: holmen; emedan ock Academien ther sedan blef anlagd och lenge hade sin belägenhet, til thes hon langt therefter kom til at få beqwämligare hus och plats, såsom framdeles §. V. skal sägas,

§. III. Sedan Hstra: Aros sådt både Upsala: namn och Archibiskops: Sätet til sig, blef thes så wäl begäfwade och funderade Schole försedd med beqwämliga och stieliga Lärare, hwilkas Förmån blefwo kallade både *Rectores* och *Scholastici*. The woro ock så förnåme, at the woro af *Canonicis* eller *Domherrarna* i Upsala; warandes then förstas namn, som man igenfunnit, *SVENO*, hwilken affomnade år 1277 d. 1 Dec. En stor del af them hafwa varit *Magistri*, promoverade i Paris eller annorståds vtom lands; thesöre the ock, efter några års trålsamma Schole: arbete, finnas befordrade til hederligare och indrägtigare tienst. Imidlertid hade the anseentlig stat och tilsräckelighet vnderhåll både för sig och en del af sina discipular. Och som man finner, at någre af thesa Upsala: *Scholasticis* blefwoit nämnde *Rectores Scholarum Upsalensium*, tyckes thes kunna slutas, at på then tiden ther i Staden varit en mindre Schole, vtom thenna *Stora*, eller ock thet troligare wil vara, at thenne varit delad vti twenne *Scholar*: then nedre eller barna: *Scholan*, och then öfre, i hwilken the, som then nedre genomgådt och thes sunnits lärachtige och beqwåme til högre studier, blefwoit vnderwiste på Latiniska språket vti hwarjehanda så gängse wetenskaper: Såsom *Dialecticâ*, *Musica*, *Mathesi*, &c. Hwarigenom the hunnit til then mogenhet, at the icke allenast sunnits stielige til at blifwa *Chorales* och *Altaristæ* vti *Domkyrkiön*, samt *Præbendater*, och wid landsförsamlingar *Curati* eller *Pastores*; Utan ock at resa til vtländska *Academier* til at thes på kort tid med beröm antaga *gradum in Philosophiâ*, *Jure* eller *Decretis*, eller ock vtan sådana dyra titlar och kostsamma resor, vpsliga til hederliga tienst vti *Dom: Capitlet*, *Scholasteriet* och annorstådes i riket. Håraf tyckes man kunna sluta, at thenne Scholen, såsom stiel wid the andra *Domkyrkiön* i riket, hafwer varit så anseentlig, at han gjort gagn för både ett *Trivium* och *Quadrivium*, såsom the *publicus Scholar* på then tiden

til ättsinad nämndes, thet är, at vti honom lärdes icke allenast Grammatica, Rhetorica och Logica; utan ock en del af the Philosophiska wetenskaper. Y)

J. IV. Eroligit är, at, vnder Påwedömet, hafwa i Upsala: Sticht, vtom Upsala, varit flere Lärohus eller publice Scholar. Om Stockholms Schola, på then tiden, kan icke twiflas; emedan man finner thes Scholastici och Rectores nämnde i gamla Skrifter. Om Sigtuna och Enköpings kunde vara skial til at tro thet samma. Men thet är wist, at en stor del af Munkelostren woro nyttige Lärostäder, serdeles Dominican- och Cisterciens Klostern. Såsom thet idkades lärda studier; så kommo ock sådan wäl beläste män. Ehen förste Rikets Archibiskop kom ju utur Alfwasira: kloster. Och huru monga finner man icke ibland Biskoparna, ja, ock sielfwa Archibiskoparna, som kallade sig *Fratres* til bewis, at the ifrå Munkelostwernet vpsigit til Biskopswärdigheten. Hwilken heder icke kunnat them wedersaras, om the icke hade i Klostren idkat studier så, at the gagnat fäderneslandet med yngdomens underwisande och andra lärdoms yrken. I medlertid moste man sig föreställa, at med Scholewäsendet eller yngdomens underwisning moste vara litet bewändt vti norra delen af Upsala: Sticht; emedan intet kloster finnes hafwa varit norr om Gäfle, vtom thet ligla Bura: kloster, som kom dock sent til at anläggas och icke lenge hölls wid macht; Z) emedan ock i the sig widastreckande Norrlander, vtom Torneå och Hernösand, icke en enda Stad thet blewit byggd, förrän i the sednare tider.

J. V. Man wil altså wenda om til Upsala igen, thet Scholewäsendet steg til större högd, när genom then priswerda Riksförståndarens *STEN STURE* then äldres och Archibiskopens *JACOBI ULPHONIS*, samt the andra Biskoparnas befordran, ett Generale Studium eller Univeritet thet wardt inrettadt, med Påwans Sixti IV thepå gifna bifall och privilegier, skrifna i Rom d. 28 Febr. år 1476. til samma heder och friheter, som then Bononiensiska Academien i Italien then tiden hade och nyttjade, at i Upsala skulle, vnder Archibiskoparnas Cancellariat, wara ett ewerdeliget *STUDIUM GENERALE* in Theologia, nec non in Canonicis & Civili Juribus ac etjam Medicinâ, Philosophiâ & quibuscunque aliis Facultatibus; samt ock honores Academicici så utdelas til them, som thes werdige woro, såsom orden med flere siuda vti sielfwa Påwa: brefwet. Så monde ock Rikets Råd, Herrar och män d. 2 Julii år 1477, på en Sammankomst i Strengnäs, tillegga thenna nya Academie eller Collegio Privilegiato och alla thes personer alla the förmoner och friheter, som Academien i Paris af the Fransöfka Konungarna war blefwen benådad med. Hwarefter Riksförståndaren tillika med Rikets Råd,

M

Herrar

Y) Swad *TRIVIUM* och *QUADRIVIUM* monde hafwa varit för Scholar, och om ättsinad them emellan, kan läsas M. Zach. Torpadii Rect. Sudercop. korta Disputation, hällen i Linköping år 1748.

Z) Om thetta kloster, thes ålder och öden, finnes något förmåldt vti min Monasteriologiâ eller kloster-beskrifning, 2 Vol 13 Cap. 72 pag.

Herrar och Män af begge Stånden, thet andeliga och thet werldliga, i Upsala sig d. 21 Septembr. sidsinnamnda år församlade och på d. 7 Oct. som war then *H. Birgitæ* fest förrettade Academiens invigning. Då 10 lärde män blefwo förordnade til at wara Professore. Om thenna Academiens i Upsala foundation, hwarjehanda sänre eller bättre öden, om thes Privilegier, Cancellairer, Pro-Cancellairer, Professorer och hwad mer, som thertil hörer, hafwer man med skäl wentat och ännu wentar en utförlig och ämnet werdig beskrifning af någon ibland the monga witra och lärda Män, som borde besinna sig hafwa at tillskrifwa thenna Academie all sin heder, vpkomst och wälstånd, som the niuta och nytja. Sådän, som then Caroliniska Academien i Lund nyligen fädt, genom en sin arbetsamma ledamot, then dock en utländing war och redan är död *(Æ)*. I medlerstid, emedan man thetta wentar, wil man här allenast något nämna om samma Academie.

§. VI. Academien, så snart hon blefwit privilegerad, såsom sades, och på tilräckelig stat funderad, fick strax lärda män til Professore, som med slit och lofford drogo disciplin til sig hopetals ifrå alla orter, jemwål förnåma Herrars barn, ibland hwilka *GUSTAV ERICSSON Wase*, som sedan wardt *Swæ*: och *Götharikes* makalöse Konung, i sin yngdom warit hade. I hans regements tid och jemwål under hans Son *K. ERIC* then *Storlonde*, ja, och så länge then förste Euangeliske *Archibiskop*, *M. Laurentius Nericius* lefde, war Academien i godt skick och stånd, försedd med rettsinniga och nitiska lärare; men therester, i *K. JOHAN* then tredjes tid, råfde hon uti stort lågerwall och ganska när in til vndergång, när the bästa Professorer förföljdes och fångslades för Liturgiens emotsägande; när och Konungen, til Liturgiens befrämjande, vprettade i *Stockholm* ett Collegium, söga annat än *Catholiskt*, tit och så sinnade Lärare förordnades. Härigenom drogs både mängd, och flor och nästan listwet ifrå *Upsala Academie*; ty allenast någre Professore och få *Sudenter* funnos then tiden ther. Academien, som förror hade florerat, tycktes ligga i själatoget. Dock at hon icke aldeles dödde, fick hon at tacka *K. CARL* then *Tionde* före, som, då *Hertig* i *Södermanland*, efter *K. JOHANS*, sin broders, död, sira på *Upsala Religions* möte år 1593 wisse sig mild och sorgfällig om Academiens vprettande, och år 1595, på *Prästaståndets* begiäran, satte sig före thet samma med allwar at i werket bringa. Mycken oro och örlig hindrade thetta, såsom mycket annat nyttigt. Professorernas antal blef fuller strax både vpsyllt och föröft; men år 1608 bewiste Konungen sin synnerliga friskostighet ther med, at han förordnade ett anseentligt *Stipendium* för 30 *studerenter*, som måstedelen blefwit braswe män. Si, så wardt under *K. CARL* then *Tionde* Academien både lefwande igen och florerande, at hon år 1600 d. 22 Jan.

Æ) Nemligen *Doct. JOH. JAC. VON DÜBELN*, *Prof. Med. Acad. Carol. Lund.* *Assessor Colleg. Med. Stockholm,* och *Ledamot af Societ. Upsal. & Imperial.* hwilkan år 1738 utgaf *Historiam Acad. Lund.* och år 1742, ejusdem continuationem.

höll, med glädje och heder, sin första Magister-Promotion. Men hans Son, then Store K. *GUSTAV ADOLPH*, gjorde thenna Academien så stor, at hon blef en ibland the största Euangeliska Academier, och, Gudi ära! alt sedan war rit och ännu är; ty han gaf henne til Stat och underhåll trehundrade sina egna hemman, förötan andra lägenheter, til ewerdelig possession och disposition. Han skref henne förtreffeliga Privilegier och fullkomliga Constitutioner, om Professorernas embeten, Studenternas lefwerne, alla betienters skyldigheter, hwad syflor hwar borde ståta, hwad årlig lön hwar skulle få, med annat, som gäller til efterrettelse och Academien til stånd och styrlo, såsom en kraftig lag, än i dag och framdeles. Lindteligen funderade ock ett rikt Stipendium för hundrade studenter dels uti penningar dels uti spisning OE). Thenna Stora Konungens exempel bewekte ock andra förmögna til at påtænka thenna Academien med åtskilliga anseensliga Testamenten, Donationer och Stipendier AU, hwarigenom hon är worden satt och sitter i ett beständigt wälfstånd; allthensund the följande gloriösa Konungar therom sig icke allenast altid berömligen hafwa wärdat; utan ock thet med mongahanda nådagierningar förbättrat, wisande dermed, at the ansedt thenna Academien; såsom en juwel och dyr prydnad i sitt Konunga-rike, til hwars stor och wid macht hållande Rikets och hela Nationens heder och wälmåga til en stor del hon merkeliggen bidragit, och framdeles, genom Guds nåd, bidragandes warder.

§. VII. Ingen motte giöra sig then tanckan, at Scholen i Upsala är ödelagd genom Academiens uppretande. Han war ther och på andra ställen i Stichtet så mycket nyttigare och angelägnare, som Academien icke hade kunnat få och hafwa stickeliga Studenter, om icke Scholar hade hållits i stånd, i hwilka yngdomen kunnat göras beqwäm til Academiiska studier och föreläsningar. I Upsala: Sticht hafwa Scholarna aldrig blefwit nederlagde och förminskade, utan hålre vprätt hållne och förökade. At icke nämna, hwad the föregående Gustavianiske Konungar, hwar efter annan, gjort til Scholawäsendets stånd och förökning, så hafwer Drottning *CHRISTINA* dermed förwerfwat sig ett odödeliget namn; ty hon af Stockholmens Collegiö, som ifrå K. *JOHANS* tid ther hållits, inrettade i Stockholm ett Kongeliget *Gymnasium* år 1640, hwilket sedan år 1668 är flyttadt til Gäfle, så dock en Trivial-Schole blef qwar, Stor-Scholen gemenligen kallad, i anseende til the mindre, som äro flere, än kyrkiorna i Stockholm. Hon gjorde ock then

M 2

OE) Om K. *GUSTAF ADOLPHS* mongsalbige friskostighet emot, och Kongl. omsorg för Upsala-Academie; Såsom om hans Donationer, Privilegier och Confirmationer, är wärdt at läsas Biskopens M. *JOH. BAZII* Inventar. *Hist. Eccles. Lib. V. C. 7, 8, 9, 10 & 11.*

AU) Riksrådet Friherren *JOHAN SAXTE* war then förste, som näst then stora Konungen, med Generouse gismildhet påtænkt Upsala-Academie, inrettades, d. 1 Jan. år 1622; then Skyttianiska Professionen på runda och fasta förmoner, som af Konungen ewerdeligen confirmerades samma år d. 2 Jun. Hans exempel efterföljde sedan andre, såsom *GYLLENHJELM*, *MORNAZ*, *ANNA TROLLE* och mange alt in til wår tid, at knapt några Academie hafwer flere Stipendier.

then anstalt och Stat, at i hwar Stad skulle hållas åtminstone en barna-Schoule, och i Stockholm nästan wid hwar församling.

§. VIII. Emedan thenna berömliga och ganska vpybyggeliga inrettning är allt sedan hållen, och icke i någon motto ändrad, utan thet skedt til förbättring EU; Så är nu för tiden *Informations*-verket eller Schole-wäsendet i Upsala Sticht i ett önskeligt tillstånd; ty förutan Academien i Upsala och Gymnasium i Gäfle, äro Trivial-Scholar i Upsala, Stockholm, Gäfle och Hudwitswall; sex Scholar i Stockholm, med Rectore och Collegis hwarthera försedd; och thes utom Barna-Scholar wid Fransöska, Kongsholms, Dantviks, och Barnhus-Kyrkiorna; Ufwen och Barna-Scholar i Städerna: Encköping, Sigtuna, Norrtälje, Öregrund och Söderhamn. Alle försedde med sticketliga Lärare, och these med nödforftig lön och underhåll, efter tienstens och ortens wisfor och belägenhet. Öfwer allt Academie-Gymnassii och Scholewäsende äger Archibisshopen, såsom Academiens Pro-Cancellarius och Gymnasiorum Scholarum-que Ephorus, at hafwa trogen wård och slitig vpsicht på Informations-verket så i större, som mindre Lärostäder, öfwer hela Stichtet, at i gemen til hela Fäderneslandets nytto, och i synnerhet til yngdomens vpybyggelse må idas tas. Wil man estersinna, hwad dräpelig kostnad, som Höga Öfwerhetens ärligen gör på så munga Lärabus i thetta enda Sticht; så får sannerligen man orsak til at hierteligen tacka GUD, hwilken i nåder gifwit hafwer och gifwer lars det en nådig och Christelig Öfwerhet, som om sina underfåtares timeliga wälfärd och ewiga salighet så priswerdeliga sig alltid wårdat hafwer och städse wårdar.

EU) Schole-statens förbättring i Stockholm pålystade uthan twiswel Doct. Jöns TERSEUS, när han, warande då Kyrkoherde wid S. Clara, förehade, at byretta år 1674 ett COLLEGIUM ILLUSTRÉ CLAREMONTANUM, som omtalas uti Sal. Doct. Jöran Norrbergs S. Clara-Minne, Cap. 2. §. 23 pag. 175 seqq.

ANDRA BOKEN

Om
Linköpings Biskops Sticht.
Första Capitel

Om
Thetta Biskops Stichtets namn, början, ålder, widd,
gränstor och ändringar.

§. I.

S Taden **LINKÖPING** mitt i Östergötland, wid floden Stång, icke langt ifrån Sion Koren i söder belägen, är ibland the fem thet ländets städer förnämst, i thet asseende, at han altid varit Residence eller säte både för werldslig och andelig Öfwerhet, eller både för Landshöfdingar och Biskopar, och jemwäl äldst, hafwandes sitt namn hwarlen af Lin, lino, som på åkern växer, eller af thet trädet tiliä, lind; utan af thet gamla Gøthiska ordet Liung eller Liunga, hwilket betydte tingta eller döma, theraf ännu Landsfolket kallar thetta Staden icke Lin, utan Lyngköping, såsom han i gamla Skrifter ock finnes blefwit nämnd Liungakaupung. Sådän kan man komma på then tankan, at thetta Stad redan i hedna tid, och för Christendomens införsel i Norden, hafwer varit Östergötharnas både allmänna Rättegångs- och handels-plats. Är ock icke otroligt, at thet i hedendomen blefwit hällen afguda-tienst; emedan man finner, at the förste Christendomens Lärare budit til at få ypretta Christelig Gudstienst på samma ställe, thet hednisk förryt varit hällen; dels til at thes förr och bättre utrota thetta sednare; dels ock emedan folket i landet war want at på the platsar hålla sina sammankomster A). Af thetta gamla Östgöthiska Stad hafwer både Sticht och Biskopar fådt thet namn, som the än behålla, at thet kallas Linköpings Sticht, och these Linköpings Biskopar, fast thetas Sticht hafwer fordom sträckt sig, och giör thet än i dag, mycket wida utom Östergötland, hwars Metropolis, Hufwud, och Biskopsstad, Linköping altid varit, och ännu är.

§. II. Om thetta Stichtets ålder hafwer en long tid varit mycken strid. Öst

M 3

Göthars

A) När, för then tillämnade Tornbyggnaden skal, ett stycke af Domkyrkions wästra gäfwel på Sommaren år 1748, nedertogs, fans in uti muren til fullnad inlagdt ett stycke af en hwit Marmorsten, förtrefseliga wäl huggen til ansende såsom ett diurs eller menniskio-hufwud. Theraf kan slutas, at här på orten förryt motte hafwa varit ett wäl utgiradt Stenhus! utthan twiswel til någon Afgudatiens, ett blod- eller pfferhus. Bemälda Sten lät jag förwaras i Dymkyrkion.

Götharna, såsom Johannes Magnus, Johannes Messenius och andre efter them, hafwa, menande sig therigenom tiltvinna sin Nation någon heder, at theras hedniska förfäder, lifasom förgätne af then Göthiska ståndachtigheten, strax bifallit och anammat then Christeliga läron och affallit ifrå sin gamla hedniska, ypdiktat sig en Herbertum, som redan år 813, och alltså långt för Ansgarium, skolat, på en **B. BJORNIS** begiäran, af Kejsaren *CAROLO MAGNO* blefwit hit in i Riket sänd til at här predika Christi Euangelium, och thet gjort med then framgång och så allmänt, serdeles Östgötharnas, bifall, at han icke allenast blefwit sittande Biskop i Linköping; utan ock funderat och til en del bygga låtit then herliga Domkyrko, som ther nu står. At Johannes Messenius motte kunna giöra thenna ditt trowerdig, lät han hugga henne i en sten, som är til sinnandes icke allenast på Korsfogelstvet, ther Originalen ligger; utan ock en annan sten af samma innehåll är insatt i en pelare emot södra gängen med förgyllda bokstäfwer. Och thenna stenskrift ansåg then lärde Östgöthen, Claudius Wrnhelm, för så riktig och pålitelig, at han uti sin *Historia Ecclesiastica*, Libr. I. C. 3. grundar sin mening om Linköpings Stichts början och then nu warande Domkyrkions anläggning vnder thes första biskop Herberto eller Herbricto i begynnelsen af nionde Seculö efter Guds Sons födelse. B)

J. III. Men utom thet, at man icke bör twisla, thet ju Östgötharna hafwa på then tiden med samma ståndachtighet eller enwighet, som the andre Swenska och Götheska nationer, behållit och försvarat then hedniska religion, i hwilken the blefwit upfödde; Så finnes intet spår i then tidens hwarken Dyfl eller Franfl eller Swensfl historia, efter sändningabod eller förbund emellan bemalte Kejsar *CARL* och någon Swensfl Konung af thet namnet **BJORN**; Icke eller hwarken om någon Christendom här i Östergöthland, eller någon Christen Lärare, som hetat Herbertus i thet Seculö. Man hafwer alltså af monga stäl fullkomlig orsak til at hålla alt thet för idel dikt och ypspunnet werk, som är både i bok skrefwit och i sten ristadt om Herberti Biskops döme i Linköping uti nionde seculö, samt om thenna Domkyrkions anläggning och byggnad af och vnder honom. Ty om än någon Christen Lärare skolat i Östergöthland ta begynt at predika Christendomen; hwent

B) Stenskriften är thenna: *Fundatio Templi Lincop. Anno Christi 813 fundatum est hoc templum sub Rege Berone. Anno 1260 ad occidentale auctum est 40 ulnas sub Rege Waldemaro, qui coronatus est anno 1251. Anno 1400 ad occidentale adauctum tribus choris sub Erico Pomerano & absolutum anno 1499 sub Rege Johanne 2. Combustum est hoc templum quater. Anno 1416 sub Rege Erico Pomerano, Anno 1490 sub Governatore Stenone Sture. Anno 1546 sub Rege Gustavo. Anno 1567 sub Rege Erico 14. Anno 1465 obiit Cattillus Episcop. Lincop. Både sielfwe bokstäfwerne eller stelen och Skriftens innehåll giöra aldeles ostridigt, at thenne Stenskrift icke är gammul, ju yngre, än 200 år, huggen efter **S. BJORNIS** 14 tid.*

hvem kan dock thet troliget synas, at en fremsling, i ett hedniskt land, skulle kunna begynna en så dräpelig kyrkobyggnad? Ingalunda kan thet någor tro. Mer än 250 år sednare blef Biskops sätet i Linköping och nästan hundra år åter thet efter, kom Domkyrkan thet till at anläggas, såsom här efter med goda skäl omständeligen skal blifwa bewist. C)

J. IV. ÖstGötharna motte icke kunna räkna thet sig till någon nachdel eller wanheder, at biskopsdomen och sätet blefwit, förrän hos them, vpretade hos VästerGötharna i Husaby wid Skara och hos Smäländigarna i Gålbo wid Wäggsjö. The Christina-Församlingarna, som i medlertid uti Östergötland warit, hafwa blefwit en tid wärdade och jemwäl besökte af Biskoparna i Lund och Skara, och sedan af några Wäggsjö-Biskopar, intill år wid påsk 1080 eller något sednare, då uti **R. INGEL** then äldres tid, Herbertus blef satt till Biskop i Östergötland, tagandes Linköping sig till Säte, hwarvnder ock hela Småland wardt lagdt, och blef sedan liggandes vnder några hans efterträdare uti 70 eller 80 år. Högre ålder för Linköpings Sticht kan man icke finna grund till, icke eller tilägna thy någon äldre Biskop, ehuru man sig therom wille bemöda, så framt man wil blifwa wid sanningen. Doch är thenne ålder rätt anseentlig; ty Linköpings Sticht thet uti öfvergår både Upsala- och Åbo-Sticht, och litet eller alsintet eftergifwer Strengnäs- och Wästerås. Och fastän Skara- och Wäggsjö-Sticht hafwa förerråde i åldern; hafwer dock Linköpings Sticht wunnit för them rum och företräde uti werdigheten, och thet i anseende till thes widd och solkrikhet, genom **R. SVERKER** then äldres och hans Sons **R. CARLS** synnerliga gunst och bedrifwande, som begge woro ÖstGöthar D,) och icke försummade något tillfelle, till at pryda och hedra sitt **F. Fädernesland**.

J. V. Ifrå thetta Stichtets början hafwer fuller Biskops Sätet allt ständigt warit i Linköping, hwarom i begynnelsen af thetta Capitel något blefwit nämndt; men thet, såsom annorstädes, hafwer fuller i förstonne allt warit ringa, utan anseende af prach och Stat. Kyrkan, wid hwilken Biskopen hade sin dom och andra luga Domstol, war ett träd-Capell, till thes S. Laurentii kyrka blefwit så wida bygd, at domen thet, tillika med högtidelig Gudstienst, kunde hållas. Thetta steddde icke allenast till thes Domkyrkan blef anlagd eller funderad; utan ock till thes med hennes byggnad så wida kommit war, at hon kunde inwigas, ju till höghor och thes medlaste del, hwarmed, efter foundationen, icke monga år drögde; th

- C) Then, som wil weta flere skäl till at omfullkasta thetta Mundebicht om en så offgammal Herbert och Domkyrka, kan läse Dock **ERICI BENZELII** Sonens Prolegomena till hans Monumenta Vetera Ecclesiarum SwioGothicarum, tryckta i Upsala år 1709.
- D) The woro af then gamla Konga-Familien, och rätt Christne Konungar, som woro födde och upfödde i Östergötland, thet the ock mycket bodde uti Sätuna, när inwid Sidan Norren, och uti Alguwi icke långt thet ifrå, än i dag två stora byar, en half mill ifrå Linköping, i Raga Sökn, hwaråst, utom allmän sagn, nog bewis finnes, at Konungar thet boning haft och sig uppehållit.

ty med wisshet wet man, at thenna Domkyrkions anseentliga grundwal ar lagde i **K. SVERKER** then aldres regements tid, emellan ar 1138 och ar 1157, ta Gilla war Bistop i Linköping. Grunden blef lagder, af en snäll Architect eller byggesmästare ifrå Tyskland, både mycket diup och fast, och så widlöftig, som kyrkian sedan efter hand och i long tid ar til fullbordan bracht. Ty vnder bemälda **K. SVERKER**, **K. ERIK** then Zelige och **K. CARL Sverker**son, kunde, ehwad samlingar ther til blefwo giorde och ehuru munga indulgentier eller aflat therfore utloffwades, the två idoge och drifwande Bistopar, Gille och Colo, icke widare hinna med kyrkiones byggnad, än at hennes medlaste del tillika med högchorret, blef upford, hwälfd och täckt. Wid hundrade ar therefter byggdes på wästra ändan 40 alnars längd tillika med wästra gaswelen; dock alt på then longt förwrt lagda grunden. Hwartil halftwa Cronotionen blefwit anslagen ar 1247 af Cardinalen Wilhelm Sabinensi, och ar 1280 af **MAGNO** Ladulås, samt ar 1321 af **R. MAGNO** Erikss. Smet. Hafwa ock förwrt Påwarne Gregorius IX ar 1232, d. 2 Nov. och Innocentius IV ar 1245 d. 9 Aug. Kristeligen förmant Prälater och Präster i Stichtet at med all macht hielpa sina Bistopar fullborda Domkyrkio byggnaden. Therefter hafwer then östradelen af Domkyrkion, som ar framför högchoret, med the try ther tilbygda Choren, S. Nicolai, S. Andreæ och S. Thomæ, lenge stådt vnder byggnad. Bistop Canutus tog sig thet före ar 1400; men dermed kom dock icke til fullbordan, förrän i Bistop Henrici Tidemannasons tid, hwarom han låtit en Stenskrift, på Domkyrkions östra Chor och thes södra sido bära witnessbörd, thet med munkestyl så liuder: *Vi Henrik med Guds nådh Bistop i Lyneypung. Guds rena heder byggs dz hus. Anno dñi cis. cd. LXX. III. deo gratias. Gingo altså mer än 300 ar förbi, innan thenna Domkyrkia kunde hinna med murning, hwälfning och täkning til then storlek, som hon nu äger, och hwaroti, men serdeles uti thes nåtta och symmetriska structur, hon ingen Domkyrkia i hela norden estergifwer, men wäl the flästa östwegår. E)*

S. VI. Man motte altså tro, at thenna Domkyrkian i Påwedömetis tid haft flere zirater både innan och utan til, än hon sedan haft och nu för tiden haftwer, fast hon ofta af brand ledit stor skada: såsom allena i femtonde seculd tre gånger: nemligen ar 1416, 1422 och 1490. Sedan hon til byggnaden blefwit fullkomnad, fick hon, i Bistopens Doct. Hans Brasckes tid, 1516 och the följande åren, ett kostbart kopyrtal. Hon hade ock dräpeliga inkomster årligen, och therfore os troliga rikedomar och dyrbara saker uti guld, silfwer, altaretyg och mesestruder, hwar

E) Mycket ar merkwärdigt wid thenna kyrkions structur, såsom, at intel par af thes steupelare warit thy andro likt, dock hwart par sins emellan så likt, såsom the begge woro i ett mott gutne. Äfwen sådan både likhet och olikhet ar emellan hwälfwen. Murens frants vnder talet synes warit af sten buggen, såsom silgrans arbete. All muren utom och innom ar af jernbuggen Sten. Och wil sägas, at hennes Fenster, mindre och större tillsammans räknade, hafwa warit til antalet tusende &c.

hvarom langt mer trowerdig sagn är, än wärkelige bewis kunna gifwas. Hennes stat, med monga högre och nedrigare betienter, war thet så stor, talrik och tilreckelig, som wid någon Domkyrkiö kunnat wara, och thet langt, förrän hon wardt fullbordad. Biskopen Benedictus i Linköping war then förste ibland Sweas och Gótharikes Biskopar, som år 1232, när K. *ERIK* hin Láspe regerade, erhöill af Påwan Gregoriö then Nionde tillstånd, at wid sitt Biskops-säte förordna Capitaner och andra werdigheter: Säsom Archidiakon, Decanus, Cantor &c. Hwar af dem han eller hans efterträdare försommade thenna friheten at nytja. Kanikerne woro på slutet, förutan the högre Domherrarna, at minstone tolf til antalet Residentes, stadsse sittande wid Domkyrkion. Therutöfwer woro nästan oräknelige Vicarier, Präbendater, Altarister, &c. som alle rikeligen (en del öfwerflödelliga) hade sin näring af och wid the monga altare, themed Domkyrkion å alla sidor, och på slutet nästan i hwar vrå, blef upfyld; ty man hafwer igenfunnit namn på 26 Präbender, som alla warit uti och wid Domkyrkian, med Inventarier försedda, med jordagods och andra inkomster rikeligen begäfwade och theröfwer med Siälagifter för Siälamässor och annan Siälaryckt som oftast ihogkomna. Härigenom, och emedan nästan alla herligheter, eller the bästa lägenheter, omkring bela Stichtet, efter hand, på hwarjehanda sett, bragtes antingen under Biskops-bordet eller under Domkyrkion, sedde, at, utom Biskopens hoffhållning, som i macht och pracht war icke sämre, än Fursteligen, the andre Herredömmen (säsom the två kallade bleswo) ja, ock Kanikedömmen woro til boning och inbrägt så anseeliga, at the förnämstas Söner i landet räknade för en lycko och förmohn, at blifwa thertil befordrade. Si, så stod thet til wid Biskops-Sätet i Linköping på then tiden.

§. VII. Linköpings Stichts gränsthor woro ifrå thes början dräpeligen widlöftiga; ty then förste Biskop Herbertus, och någre hans efterträdare, hade under sin andeliga Jurisdiction, utom hela Östergóthland, allt Småland. Then första breche eller brötning i thetta stora Sticht gjorde Biskop Stenarus, som förtrytandes, at han icke blef Archibiskop, öfvergaf Biskops-embetet och gick i kloster; men förwadde sielt, och genom sina wänner, sedan hos K. *CARL* Swerkerfson, at han satte honom til Biskop i Wärend, thet är, neder i Småland, thet Wäggsjö Sticht är. Thenne Stenarus gaf sig alltså strax til at träta med sin efterträdare til Linköping, Biskop Col, om grense-skilnad thesas Sticht emellan, och wann så mycket, at ifrå Linköpings Sticht drogos af Småland tio härader, af hwilka ewerdeligen blef Wäggsjö Sticht och Tio häraders Lagmansdöme. Thenna förminskning kunde Linköpings Sticht wäl tola; ty thet behöll och hade under sig, så lenge Påwedömet streckte sig öfwer thesa Nordista Riken, flere folkrika ländar och traäcker, än en Biskop kunnat tilböriligen wårda och stöta. Ut i en gammal bok är igenfunnen en thetta Stichtets indelning, then Biskopen med sina Capitelsmän gjort; men om hon af Påwan är faststald, kan man icke wist weta.

I följe af then samma Skulle hela thetta widlöftiga Sticht visiteras eller genomfåras af Biskopen på try år eller på tre resor: nemligen på första året Östergöthland och Tiust (som är ett ganska widtbeläget härads af Småland). På andra året Gothland, Öland och Ambyrde, som ock ligger i Småland och nu lyder til Calmar: Sticht. Och på tredje året alt thet öfriga, som af Småland lydte til Linköpings Sticht: Såsom Kind, Ödre, Norr: och SödreWidbo, Östrehärad, Västrahärad, Wisthärad, Swetahärad, Östbo: Wästbo: och Sunderbo: härader, Siavidehärad och Åboland. Om Biskoparna skolat efter thenna afdelning och förordning visitera Stichtet, sannerligen the tå hade sällan sådt wara hema wid sitt Säte och Dom: Capitel, icke eller wårda andra sina embets: sysslor och så monga allmänna möten och Riksdagar bewista, thet the dock befinnas hafwa som tidast gjort. Men man måste sig föreställa, at så tå, som nu, osmögeligheten hafwer warit en gällande orsäck. Biskopen Henricus Tidemanni, som war öfwer tretio år i embetet, hafwer icke-mer, än femte gången hunnit at visitera på Gothland, thet dock til hans beröm, eller til bewis af hans makalösa flit, blefwit vnder östra Chores: hwallf i Domkyrktion opteknad med thesa orden: H. T. visitavit Gothlandiam quintâ vice.

§. VIII. At then förrot anförda afdelning är lätt at finna, af hwad widd Linköpings Sticht warit, och huru wida thet sträckt sina gränstor, så lenge thet lydde och wördade Påwarna i Rom: nemligen, at thertil låg alt, hwad nu thertil hörer, samt hela nu warande Calmar: Sticht och Gothlands Superintendentia, med sju härader af Småland, som nu höra til Wägås: Sticht. Men, efter Påwawaldets affläffande genom Religionens reformation och ändring, hafwer thetta Sticht kommit til at vndergå åfskilliga ändringar til thes merkelige förminskning; in först kom Gothland, som tå war vnder Dansk regering, therifrå, och lydte vnder Biskoparna på Säländ eller i Köpenhamn, til thes thet fick sina egna Superintendenter, warandes Dock. Hans Braske then sidste Linköpings: Biskop, som thet, vnder sten at visitera, warit hafwer. Therefter bereddtes någor ändring och minskning för Linköpings Sticht therigenom, i K. GUSTAF then förstas tid, at Cronprinsen, Hertig, sedan Konung, ERIK, när han hade af Konungen sin Fader sådt Calmar med kringliggande härader til Lifgedinge, kallade Ryskioherdan i Skeninge, M. Petrum Caroli, år 1557 til Calmar och satte honom ther likasom til Superintendent, som fuller skulle lyda vnder Biskopen M. Erik Falk i Linköping; men wille dock i mycket råda sielf. När M. Falk war död, lade K. JOHAN then tredje Calmar: län med Öland vnder Biskopen i Wägås, M. Nicolao Canuti; emedan han förstådt honom icke ebenågen til at emottaga Liturgien eller then Påwiska Måseboken. När åter thenne M. Nicolaus blefwit död, och bemålte M. Petrus Caroli, som för samma besporda benågenhet blefwit Konungenom behagelig, war ifrå Calmar kommen til Biskops: embetet

betet i Linköping, så behagade K. JOHAN uti bref, skrefwit i Stockholm d. 28 Sept. år 1583, åter legga under Biskop M. Petro och Linköpings Sticht, ifrå Wägsjö, Öland och Calmar med en del härader i Småland, som af ålder förrot til Linköping lydt hade. Härwid blef thet ständandes, såsom af Upsala mötets underskrifter år 1593 är at se, in til thes K. CARL then Tionde förordnade år 1607 med sin fullmacht M. Johannem Petri Unge til fullmyndig och werkelig Superintendentens i Calmar öfwer 4 fringliggande härader och Öland, som så, och aldeles, bletwo söndrade ifrå Linköpings Sticht. hwilket ock kom til at lida någon minskning til en tid therigenom, at, sedan staden Calmar år 1611 wardt genom förräderi kommen i the Danskas händer, fick Superintendenten, M. Unge, til Säte Rumsålla i Sewede härad; blef ther Pastor, och hade han, såsom ock hans efterträdare Mag. Jonas Rothovius, under sin uppsigt och styrelse, hela Calmar Län, och altså ifrå Linköpings Sticht (utom thet förra) hela Tiust, Tuna län, Sewede och Aspelands härader, intil år 1627, eller i 16 års tid, hwarefter the återlades til Linköpings Sticht.

§. IX. Sedan, jemwäl i K. CARL then Tiondes tid, Wista och Tweta härader äro lagda ifrå Linköpings Sticht under Biskoparna i Wägsjö, hafwer öfwer hundrade tiugo år Linköpings Sticht, uttan rubbning och ändring, haft sina gränstor och tilbörigheter, så at therunder nu för tiden lyder och ligger 1) Hela Östergötland, utom Soknen Öwarsjöbo, som på hin sidon Bråwis Fen är under Strängnäs Biskop. 2) Ut Jönköpings län i Småland, Norra och Södra Wedbo härader. 3) Ut Calmare Län, Norra och Södra Tiust, Tuna län, Sewede och Aspelands härader. Theruti äro belagne 8 Städer: nemligen Linköping, Norrköping, Söderköping, Skeninge, Wadstena, Wåsterwit, Ekeshö och Wimmerby. Thet består af 148 Pastorer, hwartil höra 219 Soknar tillika med 5 Capeller, 4 Hospitals kyrkior och Krigsmanshus kyrkian, öfwer hwilka, under Biskopen, en och tiugo Probster äro förordnade at årligen hafwa inseende, och thesöre göra Biskopen bested.

Andra Bokens Andra Capitel

Om

Linköpings Stichts Catholiska eller Påweliga Biskopar.

HERBERTUS, af somligom HERBRICUS nämnd, then förste Östergötlands Biskop, som i Linköping med biskopelig myndighet hafwer sutit och tillika Småland vnder sin uppsicht haft. Ingen må twifla, at icke Christendom hafwer blefwit i Östergötland, både med framgång predikad och med glad lydighet emottagen, langt för thennas tid, aldrastid i **R. OLAV** Skötkonungs tid, så hela Swea, och Gøtharike såges hafwa blefwit Christnade. Men the Christna församlingar, som i medlertid warit i Östergötland, hafwa blefwit efter nödorsten besökta och wårdada ömsom af Skara, och Wägsjö Biskopar, så som omrördt är i föregående Capitel. Ehuru mycken disput hafwer warit om thenna Herberti tid, namn och härkomst, hafwer dock ingen funnit på wiß sanning om något therä. Med wißhet kan man icke säga, at thenne warit then samme Heribertus, som wid år 1065, sutit Biskop i Wiburg på Jutland. Utländning motte thenne Linköpings Biskop hafwa warit, och förekommer thet sannolikast, at han tit blefwit satt, eller ther sitt Säte tagit, i **R. INGEL** then äldres tid, och altså sedan, efter **R. Blot**, Swens och hans hedniska parties nederdämpande, bemålte **R. INGEL** kom igen til regementet, och Christendomen i hela riket fick bättre stiel och ordning, än han någonsin förröt kunnat fågna sig af. Och thetta emellan år 1080 och 1097 och ännu lenger, vnder the söljande Frid, och Gudållande Konungar. Man bör förthenskul icke neka, at thenne Biskop hafwer, efter then tidens bruk, skött sitt Sticht, och efter thet Påweliga hoffwets redan fattada principer och förestrefna reglor, förmerat sitt säte och besatt sitt embets myndighet med all slit och konst; fast therom ingen berättelse är til thenna tiden öfrig. Förhårdt wore thet handladt emot then tidens historia, ther man skulle påstå, at ingen Heribertus warit Biskop i Linköping; emedan man nu icke wißt kan säga, hwarken, hwad han utrettat, icke eller när han lefwat, tillträdt och ifråfallit. Nog wiß grund är thet til thenna historien om Herberto, at han uti ett 4 å 500 års gammalt Manuscript F) uttryckeligen såges hafwa warit then förste Linköpings, Församlings Biskop, och at ifrå S. Sigfrid in til honom hafwer Wägsjö warit vnder 3 egna och en Skara biskop. Här af kan man någorlunda finna igen tiden, på hwilken Heribertus kan sågas med sannolikhet hafwa warit

Biskop

F) Thet trowerda Manuscript har **D. ERIK BENZELIUS**, så Bibliothecarius Acad. Upl. igenfunnit uti en gammal Pergaments-bok och låtit år 1708 tryckas emot slutet af sina annotationer til *Vakovii Vitæ Aquiloniam* pag. 77.

Biskop i Linköping. Then tid och namn, som man thenna första Linköpings Biskop här tilågnat, förbiuda at bifalla then gifningen, at han warit then Biskop af Sverige, som, jemte 3 andra Biskopar och 600 Präster, blefwit i fält slagne wid Jotawil i Skåne år 1135.

II. RICHARDUS hafwer ibland Linköpings Biskopar fuller sådt thet andra rumet; men bewis thertil, hwarföre thet skedt, kunna icke framwisas. Och som icke eller man skäl hafwer til at sluta honom ut, blifwer han stående. Ofelbart är, at Herbertus icke lämnat Biskops-sätet efter sig i sämre tillstånd, än at någor hederlig man kunnat och welat therpå vpstiga. Tiden, när thet skedt, kan fuller icke wist nämnas; men knapt lærer thet sig tildragit för, än wid eller något efter år 1100. Hwad han til sitt sättes, embetes och Stichts heder och gagn i sin tid gjort, är ock obekant; men therföre icke förnekeligit, fast än han warit en wäländning; ty til Biskops-embeten befordrades på then tiden icke andre, än witre, myndige och tiltagsne män. Är ock troligt, at thenne Biskop Richard wetst at nytja K. PHILIPPI och K. JENSE then yngres fromhet och gismildhet til sin och sitt Stands bättnad och froma.

III. GISLO then tredje ibland Linköpings Biskopar, en Swenssk man, af en förnäm slägt, kom til embetet i K. JENSE then yngres tid, och, såsom likt är, år 1115. Han berömes för at hafwa warit en Gudfruchtig och skickelig man, then mycket godt utrettade i sitt Sticht, then longa tid, som han ihet förestod, thet han lenger gjorde, än knapt någon af them, som i Linköping warit Biskopar: nemligen i hela 43 år. Efter hans tilstyrkande häfwer K. JENSE anlagt och begäfwat thet Nunne-kloster af Cisterciens-orden i Wreta, hvars byggnad och fullbordan han, efter Konungens död, med all slit befordrade, icke låtandes sig theruti hindras af then orolighet, som i riket war emellan Swear och Góthar om Konunga-walet i K. RAGNOLD Knaphöfdes och K. SWERKERS tid. Sedan K. SWERKER kom til rolig besittning af regementet, fick Biskop Gislo så mycket lättare för at gagna och pryda sitt Sticht, som Konungen sielf, en Ostgöthe, sparde hwarcken slit eller kostnad til at vprätta och förbättra Kyrkio-wäsendet i sitt födsloand; ty blefwo på then tiden, genow thenna Biskopens påstundan, med Konungarnas SWERKERS och ERIK then heligas merkelige tilhielp, utom Domkyrktion, monga kyrkior i Linköpings-Sticht af sten anlagde, en stor del fullbordade och inwigde, som än i dag äro af enahanda form och struktur. Han wiste sig ock mycket sorgfellig om at få, til Christendomens styrkio och stadga, Kloster byggda i sitt Sticht, ty blefwo, twiswels utthan med hans råd och pådrift, the twenne stora Klostren, Alvastra i Ostergöthland och Nydala i Småland, med K. SWERKERS merkelige tilhielp, som them begge rikeligen begäfwade, på behageliga orter funderade och byggda. Och wil thet för sanning utgifsas,

gifwas, at på samma dag, som *K. SWERKER* lät legga grunden til *Alwastras* Kloster för middagen, gjorde thet *Bisshop Gillo* til *Nydala* Kloster efter midnatten; begge med *Påwans Eugenii* then tredjes samtycke. Hwad annat thenne *Bisshop* hafwer gjort, som motte warit mycket och mongahanda, hafwer tiden med sin förgåtenhet gömt of vndan. Allenast finnes thet anteknad, at han år 1145 war tilstådes på thet *Conciliö*, som *Påwens Nuncius Theodignus* höll i *Lund*, så *Domkyrkian* inwigdes, och thet vnderstref thet beslut, at *Fratres Canutiani* eller *Bröderna af S. Knuts* gille, stulle thereafter ock få wälja *Danmarks* *Rikets* *Archibisshop*. Andteligen at *Bisshops* *Sätet* i *Lindköping* så redan haft vnder sig monga gårdar och flere jordågor, kan theraf slutas, at *Bisshop Gillo* hafwer, utom hwad *K. SWERKER* thervnder lade, gifwit til ewerdelig egendom vnder *Nydala* Kloster några gårdar med ränta, belägna thernedder i *Småland*. Men ifrå embete och alt jordiskt skilgdes *Bisshopen* i en mycket hög ålder genom en filla död år 1158.

IV. STENARUS, en *Göthisk* man af en förnam och förnögen familj, blef, efter then tidens stiet, genom wal, med *Konungens* samtycke och *Påwens* confirmation, *Bisshop* i *Lindköping* öfwer *Östergöthland* och hela *Småland* (såsom ock hans företrädare hade warit) år 1159 eller thet följande. Han såges hafwa warit en anseelig, myndig och driftwande man; men ock theriente äregeria, ostadig och trätodrig. När hans hopp slog honom felt at blifwa *Archibisshop*, hafwer han så högeligen förtruttit, at *Stephanus* en utlånding och munk ifrå *Alwastra* Kloster, blefwit honom föredragen til then werdiabeten, at han på sit femte *Bisshops* embetes år, ypgaf thet och antwardade sin *Bisshops* staf med alt, hwad thet med betyddes, uti *Archibisshops* i *Lund*, *Eskilli*, händer, och gick sielf i Kloster. *Bevälde* *Archibisshop*, såsom *Primas Regni SwioGothici*, berettade thetta til *Påwan Alexandrum* then tredje, hwilken tyckte helt illa om *Bisshop Stenari* vpsägelse; men stref dock til *Archibisshopen Stephanum* i *Upsala*, at han wäl måtte samtycka til *Stenari* åstundan och tillåta honom wara munk, emedan han icke wille wara *Bisshop*. Men *Stenarus* ångrade icke langt thereafter sin resolution, och stemplade genom wänner och slågtingar, them han monga och mächtige hade, at icke allenast *Wärendsboarna*, eller *Smålåndingar*, som förtröto at ligga vnder then så fierran ifrå them boende *Lindköpings* *Bisshopen*, begiärade *Stenarus* til sin enskilda *Bisshop*; utan ock at *K. CARL Swerkers* *Son* samtyckte til thetas begiäran och år 1166 förordnade honom til *Bisshop* i *Wäggsjö*, såsom uti föregående *Capitels VII* §, nämnt blefwit, och framdeles, wil *GU*, widare sagdt warder uti siette *Bokens* andra *Capitel*. Si, så war thenne *Stenarus* thetill wällande, at *Wäggsjö* *Sticht* skildt ifrå *Lindköpings*, kom sedan aldrig mer til at med thy vnder en *Bisshop* ligga.

V. COLO blef, så snart Stenar hade affagt sig Biskops-embetet, thertil ordenteligen wald och år 1160 à 6 Id. Sept. af Påwan Alexander then tredje confirmerad at hafwa vnder sin wård och styrfel alt thet, som hans företrädare haft; men thet drögde icke munga år, innan bemålde Stenar, ledsen wid eller misnögd med Klosterlefnaden, genom illsnedighet bragte sig til ett nytt Biskops-Säte i Wågsjö, och strax begynte en widlöftig och håstig träta med Biskop Colo, som bød til at förswara, hwad han en gång lagligen sådt hade. Men Stenar wille hafwa sitt Stichts gränser i måsta motton utwidgada. Thenna träta warade mycket lenge och kunde icke biläggas, förrän Påwen Cœlestinus III. år 1191 befalte, at Petrus Archibiskopen i Upsala och Jerpulphus Biskopen i Skara Stulle, vnder then Påweliga Nuncii Cardinalens Laurentii in Laterand, öfwerwaro, ranssaka och afgjöra thenna saken, at beständig gränstse-Åsknad måtte blifwa lagd emellan Linköpings- och Wågsjö-Sticht. Hwilket låter blefuit verkställt wid år 1191. Biskop Colo hafwer worit en förnäm och friskostig man. Vti Hårestada-Sofn i Dals härad wistades han mycket på en sin gård och lät ther i grannskapet med stor konst och kostnad gjöra then, efter honom nämnda, Colsbro, af huggen sten, hwilken med sina fem hwall än icke aldeles är förfallen. Han lagade ock, at K. CARL Swerkerfön i Östergötland fullbordade munga Kyrkior, som hans Fader lätit anlegga, eller uppbyggde många aldeles ifrå grunden. Här til hafwer ock Biskopen förmått anseenteligt förskjuta, jemwål af Biskops-bordets inkomster, som then tiden woro ärligen dräpeliga stora; ty vti en Påwelig Bulla, thet med Biskop Colo fick confirmation på alla the gårdar, som så lydde vnder Biskops-Sätet, upräknas, utom Biskops-gårdarna i Linköping, Munkeboda (nu Norsholm) och en wid Skeninge, samt en ganska stor hopy mindre gårdar, belägna icke allenast i Östergötland på the bästa orter; utan ock här och ther neder i Småland, ja, ock in på Nland. Och dock litwål kallas af Påwan i samma Bulla Ecclesia Lincopiensis tenuis & paupella, ringa, arm och fattig. Ibland annat, som thenne Biskop, på the 32 år, som han beklädt embetet, berettas i synnerhet hafwa gjort, är ock thet, at han fullbordat och inwigt S. Laurentii Kyrkio i Linköping, som, efter öfwergången brand, lenge stådt vnder byggnad, samt gjort then förordning, at the omkring Staden liggande byar och gårdar stulle thewnder lyda, såsom enskyld församling eller Sofn ewerdeligen. Men Baptisterium eller Font och dop-rettighet fick thenna Inferior Lincopiensis Ecclesia icke, utan stulle thewoti, såsom vti annat, dependera af Domkyrkion. Thetta hafwer Archibiskopen Jarlerus tillika med sina Lyde-Biskopar in Concilio Scarensi d. 2 Non Maj. år 1241 vnder allas Sigill bekräftat. Vndteligen wil ock thet sägas, om thenna Biskop, at han blandat sig vti frigsaker G- (men at han gjöres jemwåldrig med Birge Jarl

G) At Biskop Col war vnder sin Biskops-kåpa en modig frigsbuz, wittnar then gamla Run-
Chronikan om Linköpings-Biskoparna med thetta rim:

En fullsiga man i delig och feid, I hwilket som bäst torptis wid.

ge Jarl af Bielbo och tillika med honom begärd menederi emot Folkungarna (kan icke varit sant) och theröfwer råfat i sådan ånger, at han til at försona sig therföre, tagit sig före en Pelegrims reso til thet förloffwada landet och vnder samma reso dödt i Jerusalem år 1195. H)

VI. JOHANNES I) hafwer vti gamla förtefningar thetta rum sådt ibland Linköpings Biskopar; men alskintet finnes förmåldt, hvarken om hans härkomst, eller förra tienster, icke eller om hans gierningar i embetet, til hwilket han, efter Colonis försporda död, icke kan hafwa blefwit hema wald och åstad, eller af Påwan confirmerad, om han icke ägt thetill werdighet och sticketighet. Om han hade gjort annat, än thet lofliget varit, så hade thet icke blefwit förtegad. Om hans goda frågd, samt at han varit af förnäm slägt, kan någorlunda theraf slutas, at han welat och kunnat på sitt yttersta testamentera en del af sina gods och ägodelar til Linköpings Domkyrko. Vnder **K. SWERKER** then yngre är han fuller kommen til embetet; men på hwad år, är owist. Troliget är, at thet med något drögt hafwer, innan säker berettelse om Colonis död kunnat komma ifrån Jerusalem til Linköping. Sammaledes owist är thenna Biskop Johannis döds år. Han lærer dock 8 å 10 år hafwa sutit wid Stichtets styrkel.

VII. CAROLUS I) kom efter Johannem på Biskopstolen genom ordentelighet wal, med **K. ERJK** then tiondes och alla andras så mycket större wälbehag och nöge; som han varit icke allenast en lärde, gudfruchtig och rettwis Herre; utan ock af then förnämsta familiä i landet, Jarlens *Birge Broses* broders Son, Herr *Magni Minneskiölds*, *Östgötha Lagmannens*, Son, af *Ingrid Nwa*, och altså *Birge Jarls* af *Bielbo* sambroder, *Konungarnas WALDENARS* och *MAGNI Ladulåses* Faderbroder, ifrån Drottning *SIGRID Storråda* en descendent af *Danska Konunga* släkten. Påwen *Honorius* then tredje hade honom i embetet confirmerat, och hos *Konung JOHAN* then första stod han i synnerlig nåd, blifwandes vti bref af år 1218 af honom kallad *Cognatus* och *Cancellarius*. Tillika med *Archibiskopen* i *Lund*, *Andreas Sunonis*, som nämndes *Primas Sveciæ & Apostolicæ sedis Legatus*, hafwer han förnyat och befäst then förrot giorda förordningen, at *Biskoparna* i *Linköping* skulle hwart tredje år visitera på *Gothland* och hwar gång fara öfwer halfwa thet landet. Så skulle hwar *Soknes präst*, som blef besökt gifwa *Biskopen* tre måltider och hans *Soknemån* ställa honom 12 *Skuts* hästar. Men then andre halfdelen af landet skulle, med en wispenninga gift af hwarje *Kyrko*, förskylla *Biskopens* omak. År 1219 fick han af **K. JOHAN** *Siatafund*, och stäffade *Röpmännen* på *Gothland*, af *Archibiskopen* *Alberto* i *Riga*, *frihets* bref til at med säkerhet idla sin handel i the *Lifländiska hamnar*.

H) *Sw*, *BIRGE JARL* war i thenna Biskop Cols tid knapt född, och then Col, som bewistade, och kan se gillade Jarlens lastbara handel emot Folkungarna år 1251, war Biskop i *Strengnäs*.

nar. Sedan han hema i Stichtet hwarjehanda utrettat, som hörde til hans embe-
te, och i synnerhet wisat mycken gismildhet emot the fattiga, kom honom på en o-
tidig och enorm Biskop söga anstendig, doch then tiden högtprisd, iswer, at med
härsmacht truga hedningar til Christendomen. Han gaf sig alltså i sölse med sin Fa-
der: broder, Ostgötha: Jarlen, Carl Bengtson then döfwa, och reste öfwer haf-
wet med frigsbår åt Estländska sidon och widare. Thetta aflopp icke bätter, än at
the begge med alt sitt folk bleswo, sedan the hållit några efter sitt tycke lyckeliga
strider, af the ther boende hedningar wid en ort, som hette Rotala i Landstapet
Wiken D, d. 8 Aug. år 1220 öfwermannade och nederlade. Hwilken döb, efter
then tidens uttydning, satte martyrs: kronan på them begge, och förwisade
them om en både ewig och herlig salighet.

VIII. BENEDICTUS D vthan twistwel både af förnäm slägt och annan twers-
dighet til at, så snart Biskop Carls döb wardt bekant, genom wal och Påwelig
confirmation befordras til Biskops: embetet, thet han med berömlig drift bekläd-
de uti tolf år, och i medlertid försummade icke at både sielf gödra, hwad han för-
mädde, och styrka then milda och froma Konungen ERJK hin Lasse til at
antingen bygga eller förbättra Kyrkior och Kloster i Stichtet, serdeles at the två i
riket inkomna Franciscaner och Dominicaner, eller Grå: och Swart: munkar.
Thesom skaffade han, med Konungens nådiga tilstånd och runda föråring, beqwa-
ma boningar eller Kloster både i Skeninge och i Calmar. Af sina egna medel haf-
wer han instichtat S. Nicolai Præbendam i Linköpings Domkyrkio, på thet han
motte kunna få ett Collegium Canonicorum uprettadt, hwartil han sökte och om-
söder år 1232 erhöft Påwens Gregorii bifall. Förwyt, nemligen uti Perus. d. 8 kal.
Febr. år 1229, hade han sådt Påwans fullmacht at aflösa alla banlysta, som icke
thes gröfste sig försedt hade. Wid en visitation på Gothland år 1225 hafwer han
i Wisby at the ther boende Tyska handels: män inwigt S. Mariæ kyrkio, then
the sielfwe mycket härlig hade byggt, gifwandes them frihet både til at kalla sig
Kyrkio: herdar, och utwålsja sig hederliga grassstellen. Omföder, owist af hwad or-
sak, hafwer han godwilligt år 1232 affagt sig Biskops: embetet, och therefter i still-
het lefwat in til d. 4 Januar. år 1237, då han i Heranom affomnade.

IX. LAURENTIUS D blef efter Biskop Benedictum ordenteligen kallad och
förordnad år 1233, så at intet rum kan lemnas åt en Col, then någre hafwa här
infört i Linköpings: Biskopars antal. Thenne Biskop Laurentius war icke sänre
hwarcken i myndighet eller embets: drift, fast om hans härkomst intet och om hans
Beringar litet finnes upteknadt. År 1236 d. 7 Oa. bewistade han och förrettade By-
sala:

D Om thenna ortens både namn och belägenhet hafwer owissheten förorsakat mycken gisning. Han
finnes bleswit åtfylligt nämud: Rokel, Rokalum, Rotalum, Rotala, som tyckes wara likast:
emödan Rokel, i Estland eller Wiken år än i dag en bekant ort.

sala, Archibiskopens Jarleri wigning. Vti hans tid höll Påwans Gregorii IX Legat Guilhelmus, Cardinalis Sabinensis, år 1248 i Februariid vti Skeninge thet merkwerdiga mötet, på hwilket, vnder sträng bands, plicht, them af thet andeliga Ståndet ächtenskapet blef förbudet, såsom tilförne pag. 34 finnes berättadt. Så blef ock stadgad, at til thet minsta fem Kaniker skulle stadsbo i Linköping, såsom wid andra Domkyrkior i riket, på thet Biskopen motte alltid hafwa them til hands och hielp i Dom: Capitlet. Til thenna ändan instichtade han på tilreckerlig rento, i sin Domkyrkio, S. Laurentii Præbendam. Han dref ock therpå, at the Kloster, som **K. ERJA** then Låspe hade åt Dominicanis eller Swart: munkarna anlagt i Skeninge och Calmar, motte bringas til fullbordan. Sedan han år 1251 hade frönt **K. WALDMAR** i Linköpings: Domkyrkio erhöil han så anseelig vnderstöd, at han förmatte föröka samma kyrkio 40 alnar, på långden å wästtra ändan, in til år 1260. Sådän och annan hans nit berömde Påwen Innocentius IV vti bref, skrefwet til honom ifrå Perusio d. XI kal. Nov. eller d. 21 Oct. år 1252. Man kan ej för wisso säga, huru lenge thenne Biskop warit i embetet; men icke monde han thet warit efter år 1258, fast han finnes, efter så brukelig uppsägning, hafwa lefwat år 1270 och altså i en ganska hög ålder hädans skids och bleiwt i Domkyrkion hederligen begrafwen.

X. HENRICUS D emottog, med wederbörandernas samtycke, Biskops: Staftwen af sin företrädare år 1258, hwarpå sedan hafwer följt Påwelig confirmation. Ingen twiswel är, at han warit en förnäm, myndig och driftwande man, som til församlingenes bästa mycket vtrettat och befrämjat, serdeles sedan **K. MAGNUS** Ladulås, hvars kröning han år 1277 på Pingedagen i Upsala beswiftade, kommit til regementet. Förrest hade han vti bref, dat. 2 Id. Oct. år 1265, fådt af Påwan, Clemens then andra, 40 dagars afstat för alla, som med gästwor, på S. Petri dag, besökte Linköpings Domkyrkio. Och år 1272 hade han med bref, skrefwet i Kastlösa på Öland, ifrå Archibiskopen i Riga tagit, och sig tillwållat Jus Patronatus eller Disposition öfwer S. Jacobs Capell i Wisby på Gothland, thet Lifsändiske Köpmän ther åt sig hade byggt, förordnandes Helgonem, som war Plebanus, Sokenpräst eller Kyrkioherde, wid H. Trefaldiga hets Kyrkio i berörda Stad, til Upsyningsman öfwer samma Capell. Item strifteligen stadgat, huru thet offer, som söll i S. Sluffs Capell wid Åkergarn på Gothland, skulle delas emellan Nunnorna i Solberga: Kloster och Sokenmännen i Helgarwi, samt theras Probst. År 1277 gjorde han then förordning, at ingen wigd präst skulle befordras til någon Prästelägenhet, innan han i tv år hade, för 3 lödiga markers årliga lön, tient i Domkyrkions Chor, och i medlertid wäl lärt, huru tidegård eller Gudstienst borde hållas. Item at Vicarii, Hielp: prästerna, skulle wara lydige och höflige emot Ordinarios och Plebanos eller Pastores, samt icke hafwa mer i årlig lön, än 4 och en half mark så gängse penningar. Ibland mycken

mycken annan förmohn, som han tilskaffade sitt Sticht, blifwer ock thet nämndt, at han år 1279, Sabbathd post festum B. Bartholomæi Apostoli, fick **R. MAGNI Ladulåses** skrifteliga tilstånd, at anlegga en Stad (villam Forensem) i Finlonden neder i Småland, på Berga Biskops, gårdens ågor, alt efter, som han finner gagneligit vara. Omfider, när han hade förwaltat embetet i 24 år, tog han sig före en widlöftig Pelegrims, reso år 1282, och på wågen genom Frankerike hafwer han uti Marseille, innan han steg til sjö, d. 11 Aprilis år 1283, gjort ett anseentligt Testamente, thevri han, jemte Domkyrktion, monga hederligen påtenckte. Han war tå redan siul; kom dock med lifwet öfwer hafwet; men dödde uti staden Akkaron i thet förloffwada landet, sidstnämnda år 1283, innan han kunnat hinna fram til Jerusalem.

XI. BOETIUS, kallad BOWE, eller ock af Messeniö nämnd BONO, kom i sanning år 1284, näst efter Biskop Henrik på Biskops, Stolen i Linköping, så at the hafwa felat, som åter här welat intruga en wid namn Colo. Så snart thet blef i Stichtet belant, at Biskop Henrik war död, utwaldes i hans ställe thenne Bo eller Bowe, hwars härkomst och lefwerne är lika obekant. Dock må man icke förthen skul twisla hwarfen om hans werdighet eller stickelighet; ty om någonthera hade felat, hade han antingen icke blefwit wald och antagen, eller ock icke efter döden vndsluppit widrigt omdöme. Thet endast man för wisso wet om honom, är, at hans embets, tid warit mycket kort; ty icke hafwer han kunnat komma til embetet förrän år 1284, och ofelbart är, at han genom döden thy ifrå fallit emot hösten år 1286. Imedlertid lærer han icke vnderlåtit at til Stichtets förmohn nyttja then tå med mildhet regerande Konungens, **MAGNI Ladulåses**, gunstbenågenhet emot församlingen och hennes föreståndare.

XII. BENEDICTUS II, Börge Jarls af Bialbo Son och också Sambroder med Konungarna **WALDENAR** och **MAGNO LADULÅS**. Ehuru wäl han, för sin höga härkomst och Faderns stora förtienster af Fäderneslandet, hade blefwit hertig til Finland; hade han dock ifrå yngdomen utwalt thet andeliga ståndet, at thevuti tienat sitt Fädernesland; ty hade han redan år 1268 blefwit Archidiaconus i Upsala och år 1272 emottagit samma embete i Linköping. Förutan mycket annat, som han berömmes före, war hans fridåstlande sinne; thet han lät themed påstina, at han, warande Archidiaconus, tilböd sina bröder, **R. WALDENAR** och Hertigarna **MAGNO** och **ERIK**, alt sitt gods och sitt Hertigadöme, om the wille förlikas och lefwa, såsom bröder, uti inbördes kärlek och samsja. När Biskops, Stolen i Linköping wardt ledig år 1286, blef han thepå uppsatt genom Capitels enhelliga kallelse och sin broders **R. MAGNI** icke allenast samtyckande, utan ock tilstyrkande, hwarpå icke kunde annat, än följa Påwens confirmation. Til Stichtets både heder och gagn kom thenne myndige och förmögne

gne Herre til thes styrelse; ty han icke allenast sielf wille och kunde mycket nyttigt utretta; utan ock förmodte alt efter önskan hos Konungen sin broder, til Kyrkiors och Klosters, samt sitt Biskops: Sätets froma. År 1287 visiterade han på Gothland och så gaf Cisterciens: Nunnorna i Solberga: Kloster frihet at hålla stationsdagar på hwar Söndag, som inföll efter någon Wårfru: dag om året. År 1289 gaf han under Biskops: bordet sin gård Lena (nu Kongs: Lena kallad) i Wästergöthland, som hade under sig, utom andra lägenheter, 26 bonde: gårdar, hwaraf mycket ost och smör, utom annat, årligen utgiordes. Ut i sitt Sigill förde han ömsom Gripens, Östergöthlands wapn, och Götharikets wapn, som är Lejonet öfwer tre floder. Sin broder, **K. MAGNUS**, öfwerlefde han icke tillfyllest 5 månader, blifwandes under en grasserande påst genom en stilla död hädan kallad d. 25 Maji år 1291.

XIII. LAURENTIUS, II en ädel man af then gamla Lilje: slägt, lärdd och wälberest. När han, tillika med Östgötha: Lagmannen, Bengt Magnusson Winqnekiöld, war nyss hemkommen ifrå Pelegrims: reso til Christi graf, wardt han år 1291 enhellegigen wald och therefter af Påwan confirmerad til Biskop i Linköping, samt högtideligen wigd i Skara uti Septembri år 1292 af Biskop Bryngel then första af thet namnet; emedan Archibiskops: sätet så war ledigt. Ehuru thet stod wäl til i riket, efter **K. MAGNI** död, så lenge hans Son **K. BJRG** war under förmynderskap, finnes dock alsintet utefnad, som thenne Biskop Laurentius til Församlingens ock sitt Stichts gagn hafwer bedrifwit; om icke thet enda, at han år 1308 skaffade af Hertigarna, **ERIK** och **WALDENAR**, som så wore stadde på Kongegården Stjärkind, ett bestydds: bref at Linköpings Domkyrko. At honom tilågnas S. Laurentii kyrkos byggnad i Linköping, har alsingen grund; ty hon war langt äldre, och blef, efter fledd reparation, mer än 100 år förwrt inwigd af Biskop Col, såsom om honom är berättadt. Om Saceristian wid Linköpings Domkyrko af honom, eller i hans tid, är bygd, kan gifas; men icke med wisshet slutas, theraf, at på en sten i hennes murs södra hörne finnes en Biskop inbuggen med Lilje: wapnet jemte sig. Så obekant hans lefwerne är; så owist är ock at utsetta hans döds: år. Icke lärer han lenge efter år 1308 warit i embetet, såsom af thet följande kan inhämtas.

XIV. CAROLUS, II af Messeniö kallad **KIELDIS**, Son af Riks: Rådet Jon Pederfson til Fliskult, af then gamla förnåma the Örtneiska Grefwars Familja, som efter inkomsten här i Riket, förde Båte: wapnet och theraf blefwit kallade Båtar. Samma wapn finnes ock thenne Biskop hafwa fört i sitt Sigill. År ock ett stycke af en listen ån i Linköpings: Domkyrko öfritet, på hwilket läsas thesa orden: Hic jacet Carolus Batyr, hwaraf wil gifas, at then stenen blefwit fordom lagd öfwer thenna Biskopens graf i Högchoret. Icke allenast hans här somst,

Fornst, utan ock hans bekanta stickelighet gjorde, at han ordenteligen tilträdde Biskops-embetet efter then nyssnämnda Laurentium. At han varit en myndig, fridsälskande och gismild man, kan slutas af mongahanda, som om honom finnes upptecknad. År 1311 sende han två sina Canonicos, Nicolaum Sigvasti och Erlandum öfver til Gothland, til at bilägga en träta, som hans företrädare hade haft med föreståndarena af Tyska församlingen i Wisby. Hvilken sak han sedan aldeles afgjorde wid sin visitation ther på landet. År 1315 war han tillika med flere Rikets Herrar på ett häfda: byte, som då blef hållet i Staden Lödöse uti Wästergöthland, emellan Hertigarna ERIK och WALDENAR samt thesas bröder R. BJERGE å Rikets wagnar. Som han hade haft sorg och mödo af then förderfweliga oenighet, som lenge varit emellan bemälda Kongliga bröder; Så gjorde han ock sig, såsom utnämnd Exsecutor af thesas d. 20 Jan. år 1318 gjorda Testamente, mycken slit om, at, efter Hertigarnas ynckeliga död och R. BJERGE'S affättning, så Hertig Eriks späda Son, MAGNUM, til regementet, til hwilken ända han bewistade en sammankomst år 1319 i Upsala, och en annan år 1322 i Skara. Hans stäbse betygade sorgelighet för Fäderneslandets wälferd och enkannerligen för Konga: Familien, blef så wäl ansedd, at Konungen med Ständernas samtycke år 1332 gaf honom Skälwiks gård K) med alla thes tilhörigheter, såsom en nådegårdo och hederstänk; Men han, som sådant för sig icke behöfde, lade samma gård och gods under Biskops: Sätet. Sin gismildhet wisste han ock dermed, at han af egna medel i Linköpings Domkyrko stichtade S. Sigfrids och S. Erics Præbender, förwthän mycket annat, som then tiden räknades en Biskop til beröm. Såsom, at han år 1336, uti ett Latinsk bref, besalte, at Curatus eller Ryrkoherden i Ed, Dn. Lucas, skulle en gång i hwarje månad sunga messo för Arwid Erlandsöns Siäl. Sedan han, med icke mindre Rikets, än Stichtets gagn, hade varit Biskop, affonnade han d. 6 Julii år 1338.

XV. PETRUS TYRGILLI, Skeningenensis. Så snart Biskop Carl war död och begrafwen, togo Capitel: männen, såsom sed war, strax för sig Biskops: walet och sammanstämde med sina röster på sin Archidiekn, wid namn Nicolaus, som varit af förnam familie, thet hans Sigill witnar, uti hwilket han förde til wapn ett Lejona: hufwud, sådant som Linköpings Stad än i dag brukar i sitt Signete. Men som något hinder war för walets confirmation hos Påwen, reste han ut sielf i mening at rösa thet utu wägen; men döden stäckte hans reso, at han icke kom lenger än til Brügg i Flandern, ther han afled. Miste altså Domherdarna i Linköping strida til ett nytt wal, i hwilket thenne Petrus Tyrgilli, som

D 3

war,

K) Kallades af Munkarna Castrum Skeldowik och är thet santua, som sedan och in til war tid är kalladt Stegeborg, beläget i Östergöthland och Hammar: linds härad. Ett förra namn hafwer orten sådt af then wid Östersjöns wik, Skätsbaken nämnd, i Christendomens början ther byggda Ryrkions Skälla, thet är, Alocka, Och heter Ryrkian, än i dag Skälwik.

war, utom thet embete, som han hade i Dom: Capitlet, Konung *MAGNI Smecks* Cancellarius, redan år 1335, fick the flåstas röster och erhöåll vthan hinder Påwelig confirmation. Hwarefter han år 1339 antog sig Stichtets wård och Stötsel. War ock Konungen och Riket biständig med råd och dåd så annorstädes, som år 1343 på mötet i Wardberg, tå beslut gjordes om Skånes &c. inbördande til Sverige. Under hans Biskops: embete, grasserade Digerböden, en påst som bortryckte 2. tredje delar af menniskiorna i Norden, och ibland them gansta monga Wrafter. Hwad eljest om honom kunnat berättas, år förrest anfördt uti Första Bokens Andra Capitel om Upsala: Archibiskopar, ibland hwilka han år 1351 år ansedd wårdig at få sitt rum. Se pag. 40.

XVI. NICOLAUS D sedan Biskopen Petrus hade år 1351 d. 17 Nov. fådt Påwens Clementis VI confirmation på Archibiskops: embetet, och emot slutet på thet följande året afflytt til Upsala, blef thenne Nicolaus, nästan för Konungens *MAGNI* trug och hot skul, tagen til Biskop. Ehuru ofånd han år både til sin börd och förra embete; år dock troliget, at han förrot, jemte någon andeligienst, haft Cancellair: embetet hos then tå redan mishageliga Konungen *MAGNUM Smeck*. Han hade then åron, at med Biskop Thoma i Wägsjö, efter Påwans Innocentii VI tillåtelse, dat. Avignon d. 3 Jan. klåda Archibiskops: Kappon på sin företrädare. Thenne Biskop lastas fuller mer, än han berømmes; men han lefde i oroliga tider. Honom war swårt, at behaga två stridiga HERRar. För trogenienst och medhåll ågde han nåd hos *K. MAGNUM*, som år 1353 d. 3 Maji confirmerade honom förra privilegier, och sedan skånckte honom några heman i Sarg, hwarpå bref ån finnes. Ut *K. ALBERT* war ock honom gunstig, år theraf klart, at han, på hans anmodan, icke allenast gaf Domkyrkione Kongs: gården Stång, belågen när in til Linköping; utan ock lämnade Twårestög i stället för Rumlårum. Sitt Sticht och Dom: Capitlet försummade han dock icke eller. Ibland annat finnes han hafwa år 1363 stadgat, at the penninga: böter, som Biskoparna tillsålo för mandrån, skulle framdeles tilhåra Canonicis, på thet the måtte kunna stånse uppehålla sig wid Domkyrkion. Omfider förderfwade han sig self genom sin trofasthet emot then odygdiga och olyckeliga Konung *MAGNUM*, i thy han öfwer gaf Sticht och embete, och flydde til honom i Norge. Härigenom råfde han i ogunst hos Dom: Capitlet, *K. ALBERT* och sielfwa Påwan, som satte honom ifrå Biskops: embetet i Linköping, såsom then ther sig, til Stichtets skada, hade förmycket blandat i krig och werldsliget buller. Påwen såges fuller, för embetets heder skulle, gifwit honom titel eller namn af Biskop i Sclavonien; men Biskop Nicolaus frågade ther icke efter; utan lefde i landsflychtighet, til thes böden gjorde en ånda på hans elände, i Bohus år 1374.

XVII. GOTSKALCHUS wardt, när Biskop Nicolaus befans hafwa alder
les

les öfvergiftwit Stichtet, insatt i stället genom **K. ALBERTI** bedrifwande, med hwilken han war inkommen ifrå Nickselburg, hwaråst han, innan han kommit i Konungensienst, hade warit munk, owist af hwarad Orden; emedan han i gamla förteckningar nämnd är *frater* eller broder. Ther säges ock, at han förrvt hade warit Confessor eller Skriftefader i Rom. Han motte altså icke warit aldeles hwarlen olärd eller oförtient, när han år 1365 kom til embetet. Och ehuru han, såsom utländing och icke ordenteligen wald, litet berömd blefwit, lærer han dock med sit och alskar wårdat både Sticht och embete, synnerliga drifwandes ther på, at thet, som, genom hans företrädares wårdslöshet eller misshagelighet, blefwit på hwarjehanda sett taget eller draget ifrå Domkyrkion och Biskops sätet, motte antingen återställas eller tillfyllest wedergållas. Så förmådde han bringa Konungen **ALBERT** til at å nys försäkra Domkyrkion om full ersättning för thet henne ifråtagna Rumlarum, wid Jönköping, ther Slottet Rumlaborg blefwit anlagdt. Genom sådant strengt återfordrande drog han öfwer sig hat och owilja af them, som med Domkyrkions och Biskops bordets skada sig riktat hade. Ibland thessa war en rik Ridderman, wid namn *Matthias Gustaffson L*, som, för sådant förtörnad på Biskopen, i wrede slog honom ihjäl, icke langt ifrå Linköping wid Tinderyd, i S. Laurentii Sokn. Någre wilja, at thet stedt wid Lindarsås kyrkio i Wedbo härad wti Småland. Thetta skändeliga mord stedde d. 3 Febr. år 1374, då Biskopen nys förrvt, d. 13 Jan. samma år, hade fädt **K. ALBERTS** bref på Lethoberga och Lutherhowuth (nu Ledberg och Luderhus wud) twisweis vthan til någon ersättning för thet Domkyrkion afhända Rumlarum. Berörda på Biskopen begångna dråp blef grusweliga högt bestradt; ty dråparen wardt icke allenast handlyst, utan ock giord biltog och landsflychtig. Han moste ock til Påwan, til at anhålla om försöning, then han ock, genom Konungens och andras förböner, wann, sedan han löst sitt lif med en stor summa penningar, 400 mark til Domkyrkion, och thesutom sig skrifteligen år 1376 feria V proxima ante festum b. Luciae, eller d. 8 Dec. förpligtat, at inom en wis tid giöra ena Provento i Linköpings Domkyrkio för sig och alla sina följarer, som med honom warit, då Biskop Gotskalk blef dräpen. Munkarna hafwa försökt hans straf med sina dikter, inbillandes folket, at Guds hämnd icke allenast så fölgt thenna mördaren, *Matthias Gustaffson*, at han af twinesot tränade bort, och ingen af hans afföda hade någon trefnad och lycko; utan ock at i thet hus, i hwilket han war, aldrig någor gryta kunde siuda, eller något ölkar gåsa. Thetta sednare blef sagdt och then tiden mycket lättare antaget för sanning, än thet på thenna tiden låter sig giöra.

XVIII. NICOLAUS II) HERMANNI, then förrvt anförda Petri Tyrgilli
Systers

L) *Matthias Gustaffson* förde i waynet Sparre med tre Koser. Hans Fru war *Birgira Måns* dotter *Blå*, som, jemte andra barn, födde honom Sonen *Gustaf Mattheson*, hwilken igenlöste *Måseboda* och *Allakra*, them Fadern hade pantfatt för böterna.

Systers Son, född i Skeninge af thes Syster Margareta. Han hade, efter wäl anlagd yngdom hema, studerat i Paris, och sedan i Orleans, ther han hade blef wit Doctor utriusque Juris. Så snart Biskop Gotskalks död wardt spord, skref Marsken Sten Bengtsson ett strängt bref til Capitelsmännen i Linköping, at the skulle til Biskop wälja Decanum i Skara Arnoldum, som war **B. ALBRECHTS** Cancellair; men the gåtuo therpå ingen acht; utan föllo med sitt wal på thenna Nicolaum, som war theas Archidiaconus. Thetta ångrade them så aldeles icke, at han befans giöra med flit, försigtighet och alswar alt, hwad nånsin wentas kunde af en Biskop i the büllesamma tider. Enfannerligen berömmet Messenius hos honom then dierfhet, som han brukat emot krönta Konungar, sättandes både **B. ALBERT** och **B. HÄKON** af Norige i band; hwaraf är klart at han mindre hafwer sonat andra. **B. ALBRECHT** hafwer han hårdt angripit thes före, at han wille hafwa Stång; Kongsgård och Twärestog ifrå Domkyrkiön, sedan hon för Kumlarum hade sådt i ersättning Ledberg och Luderhuswud. Sådän Biskopens öfwerhörighet hafwer så wäl behagat Påwan Gregorio XI, på hwilken han thewtinnan slägtades, at han år 1375 Kristeligen berömde hans Gändachtighet, och befalte, at han thewti skulle fortfara och serdeles försächta the Testamenten, som woro giörde eller framdeles kunde blifwa giörde til Kyrkior och Kloster: såsom Guthenal på Gothland, Nydal och Warnhem. Sammaledes hafwer Påwen Urbanus VI år 1381 uti bref berömt hans ständachtighet och styrkt honom, at med all macht setta sig emot lättare, neml. the, som icke uti alt wille dantfa efter Påwans pipo och siunga med the adeliga, eller hans slawar, samma wiso. Med ett ord: Han bewiste, wid alla tillsellen, sig wara en myndig och stolt man, som förde i sitt Sigill ena ros och ena dufwo, hwaraf man kunde gissa, at han warit af then adeliga Familien, som i sednare tider af thetta wapn kallades Rosendufwor. Ibland thet myckna, som han hema i Stichtet giort, war wäl thet, at han år 1384 instichtat hade både Nunne- och Munke-klostret i Wadsstena, som samma år af Archibiskop Henric och Biskopen i Strängnäs Thord blef inwigdt M). Uti werldsliga Rikets ärender war han icke lotlös: utan ett myndigt RiksRåd, och en ibland the 17 Drogens Bo Jonssons Testamentarier, samt thesutan mycket brukad. Prof af lärdom hafwer han lämnat med Latiniska songer öfwer S. Birgita och några andra Helgon, samt themed, at han på Swensko öfwersatt Ansgarii lefwernes beskrifning, then Rembertus på Latin

hade

M) Efter Påwens Urbani then Femtes Bulla af d. 5 Aug. år 1368 för sig gif Kloster-Inwigningen med mycken högtidelighet d. 23 Oct. år 1384, så allenast 46 Nunnor och 16 Munkar blefwo til Kloster-lefnad inwigde, samt Påwen Urban VI, hade uti Bulla af år 1378, tilstادت, at 60 systrar och 17 Bræres skulle få intagas. Thetta antal wardt altid hållet; dock wille thetta Kloster-sällskapet gerna hafwa om sig thea tabillingen, at the å Man- och Dwinnokönet tilhopa woro så monge, som Christi Apostlar och Lärjungar: nemligen 87, utom Abboten och Abbedisan; ty Apostlarna hade med Paulo warit 13 och Lärjungarna 72.

hade sammanskrefwit. Sedan han med stort beröm i 17 år förestådt Stichtet, af-
sommnade han d. 13 Sept. år 1391, och wardt med mycken gråt och ståt begrafwen
uti Linköpings Domkyrkios norra Chor, ther hans grafsten än i dag finnes tef-
nad med thesa efterföljande Munka: verlar omkring, samt hans, med hela Bi-
skops: skruden i sten inbuggna, bild:

Hic OstGothorum Præful NICOLAUS humatus;
Mens pia, vas morum, cœlesti dogmate gratus;
Annam, Birgittam solenniter historiavit;
Ansgarii vitam celebrique stilo decoravit,
Hunc annus tulit CIO. CCC. XCI.

Efter döden blef alt, hwad han gjort hade, i bästa motto uttydt, ja, och under-
werk honom tillägnade; therföre gjordes på mötet i Costnits år 1417 af samtliga Bi-
skoparna, och sedan på mötet, som begyntes i Basel år 1431, ansökning, at han
motte blifwa canonizerad eller i Helgonens tal instrefwen. Men thet wardt dock
icke så bewiljadt, innan, genom närmare undersökning hema i riket, serdeles i
Stichtet, flere bewis kunde uppspanas och framwisas om hans helighet och werka-
da jerntekn. Thermed gick långsamt til, så at öfwer hundrade år framleddo, in-
nan han blef i Rom erkänd för Helgon, och skedd omsider hans canonization el-
ler Skrinläggning, år 1520 i Linköping, med dräpeliga stor pracht och kostnad;
blef alltså S. Nicolaus then sidste ibland the Swenska Helgon. Likwäl wedersfors
honom, til thes Påwedömet aldeles affskaffades, mycket offer, wördning och til-
bedning uti hans graf, hwaruti Biskopen Doct. Johannes Braske lät, thenna
Heliga til thes större äro, bygga och uppsätta ett dyrbart Orgelwerk N). Sådant
är thet Choret in til thenna dag wordet ömsom kalladt S. Nilses: Chor
och Orgel: Choret.

XIX. CANUTUS, Riddarens och Nils: Rådets So Bosons Son af then
gamla Slågten, som kallas Natt och Dag. Han hade studerat wäl och elliest
gjort sig så förtient, hafwandes redan år 1388 varit Cantor, at Capitels: män-
nen, strax efter Biskopens Nicolai begrafning, walde honom sig til Biskop, och
afferbdade honom til Rom, at ther stassa sig Påvens, Bonifacii IX, confirmation,
hwartil the år 1392 af Hofwitsmannen i Drebro, Algot Månson Sture, län-
te 900 mark Swenska. Därmed, förwthän hwad han sielf thertil lade, wann han
i thet Påweliga Hoff sin önskan, och kom hem begäfwad med en dyrköpt Pallid
eller Biskops: kappo, som honom i Wadstena på samma tid, som S. Birgitas
Skrin

N) Uti ett gammalt Dom: Capitels Protocoll fanns efterföljande anteckning: Anno CIO. D. XIII.
die mensis Augusti penultima contentavit Capitulum Magistrum Jacobum pro novis Orga-
nis, in parte Ecclesie orientali per eum hac ætate completis, assignans ei primum C mar-
cas Danicas, eidem in primo contractu promissas, superaddens donum balthei argentei
de xxiii lothonibus, item unam marcã puri &c.

Skrinläggning med stor högtidelighet ther förordades O), blef påklädd af Archibis-
kopen Henricus Caroli, hwilken wigning bewistade Biskoparna Torstanus i Skar-
ra, Bene i Wästerås och Hemming i Wäggsö. Och these två solenniteter steds-
de på then 1 Junii år 1393, hwarwid otroliga mycket folk af alla Stånd, ifrå thes-
sa try Nordiska Riken, war församladt. Denne Biskop lade sig mycken win-
ning både i synnerhet om Stichtets bästa och i gemen om hela Fäderneslandets
wälfärd, som war så kommet vnder Danst regering. Han war tillstådes i Cal-
mar wid K. ERICI Pomerani krouning år 1397 på H. Trefallighets Söndag, och
så ther vnderstref, jemte flere Herrar, Calmar-Unionen, såsom ock på andra an-
gelagna Riksmöten. Med the andra Rikets Herrar lade han sig kraftigt emot
bemälda Konungs hårda regemente, hafwandes tillika med them vnderstrefwit
monga bref, så therom, som om andra Rikswärdande ärender. Sina visitatio-
ner försummade han dock icke. Ty ehuru Gothlångarna hade hos Påwen kla-
gat, at hos them på 20 års tid ingen Biskopelig visitation hade varit, bewiste
han dock med ett merkeligt bref til Archibiskopen Johannem Jerechini, at han så
redan 1411, hade två gånger ther på landet visiterat. Om sin Företrädares cano-
nizerande lät han giöra ansökning på the Baselska mötet, och at then saken mot-
te winna framgång, lät han år 1400 legga grundwalen til the try Chor, hwar-
med Linköpings Domkyrka är worden föröft på thes östra ända. Ibland hwilka
Chor han thorde hafwa ämnat thet norra til S. Nicolai heder, hwartil thet hun-
drade år thefter är wordet helgadt och inwigdt. Vtom thetta hafwer han ock i
samma Domkyrka, af Biskopsbordets renta, instichtat S. Birgite Præbenda.
Och hände vnder honom then olycka, at åskan slog ned och gjorde stor skada på
Domkyrkan år 1416, på en natt i wefon näst efter Christi himmelsferds fest. Hwil-
ken skada han med all flit böd til at förebygga. Dock likwäl legges honom thet til
last, och beskylles han thesöre, at han förminskat Domkyrkions inkomster och
försatt Biskops Stolens egendom therigenom, at han gjort sina bröder, Bo och
Bengt Bosöner, försträckningar, genom pantsättning af några gårdar, som
icke skolat blefwit igenlöste. Men then tiden stod thet så til, at ingen Biskop blef
berömd, som icke mer lämnade efter sig, än han hade emottagit. Sedan Biskop
Canutus hade, såsom Gisle, längst ibland alla sina både före och efterträdare,
wärdat sitt embete nemliga 44 år, och enkannerligen wisat sig sorgfellig om Wad-
stena Klosters wälstånd, samt, i kraft af Bonifacii IX och Innocentii VII och fle-
re Påwars til honom ankomna Bullis, wisat alswar och nit för Påwiska Hierar-
chiens

O) Med hwad otrolig ståt och kostnad S. Birgitas Canonization hade gädt för sig i Rom d.
7 Oct. år 1391, och hennes Skrinläggning hema i Wadstena på H. Trefallighets Sön-
dag, som war d. 1 Jun. år 1393; therom är mycket och mongafådes skrefwet. I korthet
kan then, som lust och tid hafwer, thet läsa, som therom finnes uti Diario Wadstenens
pag. 8, 9, 10, item pag. 12.

chiens befästade, affomnade han mått af ålder, arbete, och sorg öfwer Fädernes-landets oroliga belågenhet, år 1436 die Gregorii eller d. 12 Martii.

XX. BENEDICTUS III) LAURENTII, såges varit född i Jönköping, och hade tient i Dom: Capitlet för Kanik och sedan Succentor eller Under: songes mästare (hwilket then tiden war ett förnämligt embete P). samt tillika varit Föreskrädarens Cancellair, när han år 1436 i Dom: Capitlet genom ordenteligen wal utnämndes til at blifwa Biskop. Hwarpå Påwens confirmation förmodeligen är sökt och erhållen, samt wanlig wigning hafwer följt. Han råkade fuller strax uti en swår och förtretelig tråta med sin Föreskrädarens slägt, som wågrade sig at till Domkyrkion och Biskops: bordet återställa the gårdar, som the hade sådt pantsätta; Men lät dock icke sig therigenom hindras ifrå thenienst, som han både Sticht och Fädernesland war skyldig och kunde giöra. År 1438 war han på Herredagen i Tälge, ther Stenderna förbundo sig med Ed, at skola sambelligt, emot **B. ERIC** af Pomeran, förswara Rikets Rätt och Privilegier. Samma år war han ock jemte flere Herrar, såsom fullmyndigt Sändingebod, i Jönköping på ett wigtigt wärf med några Danska Rikets Råd. År 1440 feria 6 proxima ante Dominicam Palmarum, gaf han Rättstada: Kyrkio i Rinden ett aflats: bref, som ther ännu förwaras in originali. Här af tyckes kunna slutas, at, thet icke utan någon försmädelse, om honom blewit berettadt, at han af sorg, öfwer bortmista gods och förminskada inkomster, skal hafwa tillkyndat sig döden, och efter 4 års med ångslan förda Biskops: embete, afledit d. 24 Decembr. eller Jula: aften, år 1440.

XXI. NICOLAUS III) KENICIUS eller König nämnd, född af hederlig slägt i Calmar, ther han, efter studier och resor, war Curatus eller Kyrkoherde, samt tillika Succentor wid Linköpings: Domkyrkio, när han år 1441 d. 21 Januar. blef wald til Biskop. Walet stadfästes strax af Fäderna i Basel, så at han på Dominicâ Oculi samma år blef af Archibiskopen Nicolaus Ragvaldi genom wigning insatt i embetet. Tri nästföljande Pingest: welo höllo Swea, och Gøthar: Rets: Biskopar ett Concilium Provinciale i Söderköping, ther han ock war tillstädes, så ibland annat blef beslutet, at S. Annæ fest skulle ock här i Riket ärligen hållas. År 1448 d. 29 Junii bewistade han i Upsala **B. CARL BILTS: SONS** kröning. Och några dagar therefter thersammastädes Archibiskopens Johannis Benedicti icke mindre ståtliga wigning. Han wistades fuller mycket och gerna i Calmar, sin födelse: stad; men stötte dock Stichtet med all slit. Emot sin

P 2

Konung

P) Om Succentoris: Ambetet har jag funnit en sådan Stadga varit giord i Linköpings: Dom: Capitel: Succentoria habebitur semper à modo pro personatu in Ecclesiâ Lincopiensi, & qui illam occupaverit, habebit stallum immediatum post Prælatum in suo choro & aliis Canonicis præferatur; at si doctorali præfulgeat dignitate, in nullo verò alio gaudeat prærogativâ, nisi in reverentia & honore hoc adjecto, quòd non cantabit Euangelium, sicut ceteri Canonici, quando Episcopus cantat summam missam, propter officium incompatibile.

Ronung *CARL RUTSSON* war han trogen, och förthenskul lade sig med all macht emot the stadeliga stempingar, som Archibisopen förehade at förråda Fäderneslandet i then Danska Ronung *CHRISTIERNI* I händer. Theremot wiste han och then tapperhet, at han, förnimmandes, at the Danske woro på wägen at wilja bryta in genom Slogen Holaweden, samlade folk, mötte the Danska och slog them til rygga med sådant nederlag, at (såsom Rim: Chronikan om Linköping: Bisshopar säger) the Danske woro glade, som åter kommo hem; boro to woro fyra af hwarje fem. För sådan mandom, trohet och omsorg för Fäderneslandets wälfärd och säkerhet, förlänte honom Ronung *CARL* och Rikens Råd med Stegeborg och thet therunder liggande Län. Emot Wadstena: Kloster wiste han sig både sorgfellig och huld, och then i Linköping påbegynta Chor: byggnaden fortsatte han, så wida tiden och lägenheten thet kunde tillåta. Under en resa til Stegeborg, siuknade han i Söderköping och thet afled Dñica Jubilate eller tredje Söndagen efter Påsta år 1458. Hans kropp fördes sådan til Linköping, och blef thet uti Högchoret hederligen begrafwen, såsom nästan alle hans Företrädare, ehuruwäl, hwarcken efter honom eller någon af them, något minnes: merke finnes wara til vår tid förwaradt.

XXII. Mag. *CATILLUS WASE*, som sig sielf uti ett bref hafwer kallat Mäster Kettil, hwaraf är klart, at han hade utom lands wäl studerat. Han war Riddarens och Riks: Rådets *Carl* Christerssons Wases Son, hwilken *Carl* war *B. GUSTAF* then Förstas Faders Faderbroder. Så högförnam slägt, när studier eller lärdom och skickelighet, samt förtienster, thet til kommo, gjorde honom werdig at af Dom: Capitlet wäljas och af Pärwan Pio then andra confirmaras til Bisshop år 1459. Hwad tjenst och nytto han gjort sitt Sticht finnes icke antecknad, vndantagande thet ena, at han igenwann och sedan förswarade the Dom: kyrkiones gods, som Bisshopens Canuti fränder alt tit intil, öfwer 60 år, hade under sig haft. Men mycket finnes skrefwit om hans frigstog och werldsliga förretningar. Med Archibisopen Johanne Benedicti, hvars Systeonebarn han war *Q*, gjorde han ett emot *B. CARL* och med *B. CHRISTIERN*, fast icke aldeles yppenbarligen. Men när *B. CHRISTIERN* hade gripit Archibisopen och fengslig förd til Köpenhamn, kunde Bisshop Catillus thet icke lida; utan gjorde yppenbart thet hierta, som han under sin Bisshops: strud gömde. Han gick up i Dom: kyrkion med sina Capitels: män, klädde sig i sin fulla strud och steg för altaret, thet i alla theras och hela församlingens närwaro aflade struden och swor wid *GUD*, at han then icke skulle pådraga, innan han hade frälst Fäderneslandet ifrån *B. ERICUS* wälde, och Archibisopen uti fengisset. Strax klädde

Q) Systeonebarn woro the i sanning; ty *Carl* Christierson Wase Bisshop Kettils Fader war Sambroder med *Christina* Christiersonsdötter, Bengt Drenskiernas til Sallstad Husfru, Archibisshopens *Jönkes* moder.

Flådde han sig i Krigs-flåder, samlade här, tog in Kronones Slott, först i Öster-Göthland och sedan vidare. Belägrade Stockholm, slog af **R. CHR. STJERN** med blodigt nederlag wid Haraker. Han twang ändteligen Konungen med härsmacht at wika riket och gifwa Archibisshopen lös. Thetta allt skedd är 1464. Imedelstid war ock Biskop Catillus ibland them, som rådde Kong **CARL** at komma, efter sin års Landsflychtighet i Dantsig, åter hem til regementet; men han lät förleda sig af then lösgifna Archibisshopen til at än vidare sätta sig emot och utsluta **R. CARL** ifrå regementet. Genom sådant upförande sleg thenne Biskop, så i högmöd hos sig sielf och i anseende hos andra, at han wardt någon tid Rikets Förståndare, prunlandes med then titelen i några bref, som han utgifwit och ännu finnas öfriga. Och litet för sin döb fick han af Rikets Ständer hela Östlands-härad i Ö-göthland til ersättning för then skada, som han hade ledit, af **R. CHR. STJERN**, med thet förord, at berörda härad icke skulle blifwa igenlöst til Kronon för mindre, än 8000 mark Stockholmska. Men mitt under sådant sitt werldsliga begher och welde, blef han i Stockholm af then öfwer hela riket grasserande pesten angrepen, så at han ther uti Augusti månad år 1465 upgaf sin friggeriga själ; men kroppen blef nederförd til Linköping och, såsom menas, begrafwen i Domkyrkions södra Chor. Hans korta Biskops-embets tid war upfylld med mycken wederverdighet af allahanda plågor, såsom krig, hunger, pestilentia, upror och twedragt. Ibland annat olyckelighet, som då timade, brann Skeninge-stad, tillika med Kyrkior, Kloster, Kongshus och allt annat, genom wädseld, så aldeles af, at han aldrig thereafter kunnat hinna til sin förra herlighet.

XXIII. HENRICUS II) TIDEMANNI eller Tydemanni berettas warit född i Wånga, en Sökn i Bergslagen, wid 2 mill ifrå Linköping. Hans slägt är oberant; men lærer dock warit förnämlig och förmögen af Adel, thet ett wapn, i södra tornmuren uthugget, besyrker. Ifrå yngdomen hade han studerat och rest, samt några år warit Canonicus och uti allt blefwit funnen af the egenstaper, af Capitels-männen wette ingen werdigare, än honom, at sig til Förman utkora uti Septembris månad år 1465. Han wardt strax samma dag med glädje, heder och song af them upfatt på Biskopstolen; men med hans Påweliga confirmation och inwigning lærer någon tid hafwa drögt; emedan han år 1467 finnes hafwa uti bref nämnt sig icke Biskop, utan Electum. Han war för Sticht och Rike en nyttig man; ganska flitig, friskostig, arbetsam och drifwande. Såsom ett Rikets Råd bewistade alla the Herredagar, som då blefwo hållne, och understref the beslut och afhandlingar, som ther gjordes. År 1497 blef han, såsom mistenckt för thet Danska partiet, af Sten Sture then Äldre grepen och i fångelse hållen. Om Stichtet wärdade han sig i alla motto, at han ther lämnade efter sig i helt annat stiel, än han thet hade emottagit. I Domkyrkion insichtade han icke allenast på tillräckelig ränta en Gudstienst, kallad Sacrum Auroræ, som skulle hållas hwar morgon

morgon med meso, Jressaren Christo och hans moder Mariæ til äro; utan tog ock med alswar före at fullborda the try Chor, som Biskop Canutus för flere, än siutio är, hade lagt grunden til, och nästan alt sedan städt orörda. Til then ändan instref han en snäll muremästare ifrå Cöln, benämnd Gerlach, som med sina geseller therpå arbetade i fulla 30 år, innan the til pelare, hwall, fenster och annat kunde hinna til then fullkomlighet och prydnad, som the än i dag äga. Han lät ock giöra med konstigt bilthuggare: arbete trädstrank omkring Högchoret, hwar på han, ibland annan jirat, lät inhugga sitt wapn, som tyckes wilja gifwa wid handen, at han warit af then gamla *Snäcke: familien*, hwilkens Descendenter lära kallat sig *Jacobsköldar*. Om *Wadstena: Kloster* hade han i all sin tid mycken omsorg, så at han somliga år flere resor thet besökte, och theruti intwigde 93 Nunnor och Munkar. Synnerliga merkwerdig för hans tid nämnes S. Catharina, S. Birgitæ dotters, Canonizatio eller *Skrinläggning*, som år 1489 uti **STEN STURK** then äldres, alla Riks: Rådens, och otaliga andra Herrars närwaro, med otrolig kostnad och ståt, flere dagar å rad, förrettades af Archibisken Jacobo Ulphonis, hwarwid, utom thenna Biskop Henric, Biskoparna Brynolph i Skara, Olavus i Wästerås och Nicolaus i Wägsjö, tillika med en stor hop andra Prælater, woro tillstädes. Om Biskops: bordet war thenne Biskop icke mindre, än om annat, sorgfellig; ty han med dräpelig kostnad lät icke allenast förbettra, utan ock å nyo bygga, alla Biskopsgårdarna i Stichtet. I Linköping lät han mer åt sina efterträdare, än åt sig, ifrå grunden upmura thet stora Stenhus, som nu är Slottet eller Kongshus. I *Wadstena Biskops: gård*, som nu är Probstegård, hafwer han låtit giöra the tv Stenhus, som thet annu stå, dock ströpeliga. På *Nor*, fordom *Munkeboda* kalladt, thet nu heter *Norsholm*, bygde han ock ett stort och starkt Stenhus, såsom ett Slott; thet Biskopen Doct. Joh. Braske mycket bodde. På *Skärkinds Prästegård*, (thet war tå Biskopens Præbenda) *Kongs: bro* och *Kongs: Norrby*, tå *Biskops: bro* och *Biskops: Norrby* nämnda, finnas jemwål lämningar efter Stenhus, som thenne Biskop Henric thet anlegga låtit. Andteligen hafwer han låtit påstina sin frifkostighet til hela landets både heder och merkelige nytto, i thet han hafwer icke allenast anstaltat och befalt; utan ock merendels sielf giort omkostningar, at påliteliga broar, somligastades af sten och stenkar, elliest af träd, blefwit giorda öfwer strömar och bäckar, thet tilförne farliga wad warit hade eller allenast spånger. Såsom förwisso wil sägas, at för hans tid hafwer wid *Motala* icke warit bro, utan wad, öfwer then breda strömen, och äfwen så annorstädes. Af thetta alt är klart, huru flitig, frifkostig, drifwande och gagnelig Biskop thenne warit, och altså öforneliga wäl förtient til eit ewerdeligt äreminne efter döden, thet dock icke finnes i then af honom så wäl omlagada Linköpings: Domkyrko, thet han förmodeligen med tilbörlig heder är worden i Högchoret begrafwen, sedan han, wid S. Thomæ tid uti Decembris månad år 1500, i en hög ålder hade affomnat.

XXIV. Doct. HEMMINGUS GADD, til börden en Finne, af mogna studier och bekant för sådant snille, förstånd och försigtighet, at Riks-Förståndaren **STEN STURZ** then äldre förtrodde honom sina angelägenheter, at them bewaka uti the Påweliga Hoff, serdeles emot **K. HANS** i Danmark. Thetta gjorde han icke allenast med mycken frihet, wältalighet och sanning, uti starpa Orationer, in för Påwan och Cardinalerna, ypteckandes alla the konster och ränker, som the Danste alla tider brukat til at förtrycka och underkufwa the Swenska, hwarmed han drog öfwer sig then Dansta Nationens och serdeles Konungens hat och miswilja; utan ock werfwade sig synnerliget wälbehag hos Påwarne Sixtum V, Innocentium VIII och Alexandrum VI, som tog honom til sin Cammar-herra och Mathematicum. Som han ägde icke allenast en stor Påwagunsti; utan ock hade på the 20 år, som han lede i Rom, werfwat sig monga förnåmas bekant och wänskap; Så war honom icke swårt, helst sedan (hwilket mycket troligt är) Riks-Förståndarens **STEN STURZES** förefrist badade honom wägen, at af sidstnämnda Påwa Alexandro få tillsägelse på Linköpings Biskops-embete år 1502. Men the Danste och andre hans motståndare hindrade, at han icke kom til at blifwa wigd. Hwilket han sökte och förgäwes wendade i Rom, ther han ock hade dragit på sig så stor skuld, at han ock icke therför kunde komma sådan, så framt icke Stichtet wille betala för honom monga 1000 ducater. Thetta fruchtade icke allenast Stichtet; utan ock emedan Hemming, som på **K. HANSES** eller **JOHAN** then Andras ledebref, war år 1504 hemkommen, altsintet brydde sig om Stichtet, utan blandade sig uti krigs-saker både til siös och lands; therför funno Capitels-männen sig nödsakade, at se sig om efter en ordentelig Biskop. Anhöllo therom både genom viffickade och genom bref ödmjukeligen hos Påwan. Men, som the viffickade förnummo, at en Cardinal, wid namn Jacobus Arborensis, hade bleswit af Påwan några år förwt i Gaddens ställe förordnad til theas Biskop, och thenne icke eller welat infinna sig i Stichtet, togo the, efter then instruction, som the fädt af Dom-Capitlet, sig före, at begiära sin Dom-Probst, Doct. Johannem Braske til sin Biskop, hwarom framdeles. Inmedlertid hade Gadden, merkandes sitt mächtige motstånd, ypsagt år 1512 thet honom tillsagda Biskops-embetet, inwicklat sig i en widlöftig frätta med Cardinalen Arborensi om the framledna årens Biskops-inkomster af Stichtet, och begynt at draga lappon på begge arlerna eller hålla nu med Swenska, nu med Dansta. Af werldsliga historien är at läsa, huru han med flere Swenska män hade, emot ord och loffwen, bleswit af **K. CRISTJERN** then Andra bortförd til Köpenhamn, och kommit med honom åter til Stockholm, och då war en ibland them, som rådde **STEN STURZ** then yngres änkia, **CHRISTINA** och hennes redeliga medhållare, at gifwa sig i tyrannens wäld och händer. Men Tyrannen lönte honom för thetta hans förrådska och förderfweliga råd, såsom han af sina landsmän hade förtient och Tyranner plagar giora.

ra. Ty efter hans, **K. CHRJSTJERN** Tyrannens, befallning, then han, efter slutadt blodbad i Stockholm, lát d. 11 Nov. år 1520 afgå til Finland, blefwo monge Swenske Herrar ther i landet omkeligen om lifwet bragte, och mo-
ste ibland them Hemming Gadd samma år wid Juletid i Raseborg råcka hals för
bödels-yran. Hade han rett brukat sina naturs och snillegåstwor, haft GUD för
ögonen, och welat af hiertat sitt Fädernesland wäl; wisserligen hade honom bá-
tre gádt, och han icke en så snöpelig ánda sádt. Men nu ár hans fárd och utgång
allom oredeligom och ostadigom skrefwen til warning.

XXV. Doct. JOHANNES II) BRASKE, född år 1464 i Linköping, ther hans
Fader warit Borgmästare, hwars lifsten, mitt för prediko-stolen på stora gån-
gen i Domkyrkion, finnes teklad med thesa verfar:

Ni virus mortis vitam difrumperet, istic
Non foret inclusus Birgidâ cum conjuge Petrus
Braske. Pias animas te dignas redde creator!

Sönnen Johannes studerade först hema, och sedan i Gripshwald, ther han år
1488 wardt Magister; lærer och thereafter besökt andra Academier och jemwål thet
Päweliga Hoff i Rom, samt hema wid Dom-Capiclet warit Canonicus, in-
nan han blefwoit wid år 1505 Domprobst. Thet war han med thet anseende och så-
dan myndighet, vnder Biskops-embetets longa ledighet, at han hölts werdig och
stickelig til at blifwa thet så i stor oredo råklada Stichtets Biskop. Han áskades
af Capitel och Sticht, fick och Päwans confirmation; men mo-
ste dock med en
anseentlig summa penningar förnöga Cardinalen Jacob, som warit förordnad hit
til Biskop, såsom sagdt ár. Blef altså Doctör Braske, til allas nöge och glädje,
i Linköpings-Domkyrkio, år 1513 på Söndagen näst för Lars-meson, som war d.
6 Aug. eller S. Sixti dag, af 4 Biskopar, Vincentiö i Skara, Matthiä i Strengs-
näs, Otto i Wästerås och Ingemari Wägslö, offentliggen med the så brukeliga
cerimonier införd i embetet. Han tog thet emot med karla-händer, såsom så wäl
behöfdes; ty han war en raff, klok, myndig och redan förnögen man. Kyrkior
och Kloster visiterade han och satte alt förfallet i förra stiel igen. Domkyrkio och
Biskops-bordets gods och gårdar föröfkte han genom köp, byte och andra sett mer-
keligen. Domkyrkion lát han täcka med koppar, pryda med ett nytt orgelwerk och
i andra mottor röna sin både drift och frifostighet. Han war then förste, som här
i Riket vprettade Pappers-bruk, och thet år 1523 i Linköping. Hade och någon
tid Boktryckare i Söderköping. R) Han förrettade S. Nicolai Scheningensis
Skrin-

R) Äret, när thetta Boktryckeri vprettades, kan fuller icke förwiso nämnas; men wist ár
thet, at år 1511 war Boktryckare boende i Söderköping, at han hette Olavus Ulrici
Presbyter, at Biskopen ther lát trycka sådana Skrifter, som **K. GUSTAF** then första
missagade, och at Konungen förthenful förbödd år 1526, at thet Pránt ej länger skulle
blifwa i Söderköping.

Skrinläggning i Linköping med dräpeligit ståt och gysleri, nästa Söndag efter Kyns
 delmesa, år 1520. Han erhöll ock, på ett Riks: möte i Söder: Dalie, Ständer:
 nas samtycke thertil, at Segelsart skulle göras vtu Västeren förbi Nor, nu Nors:
 holm, och Söderköping in vti Östersjön, hwilket, såsom mongaledes nyttigt och
 i sig sielft wäl gjordiget, Rikens Ständer, i wår tid, på Riksdagen år 1741 allmens
 neligen åter beslutit hafwa. På Herredagarna bewiste han sig både mohm om Fä:
 derneslandets wälsfärd, och försichtig til sin egen förmohm och säkerhet. Härigenom tråls
 ste han sitt lif, när the andre Biskopar moste, för sitt samtyckande til Archibiskopens
 Gustaf Trolles affettande och Slottet Stråkets nederbrytande, räcka sina halsar
 för bödelen i Stockholm på Stortorget år 1520. Han wetste mycket wäl at stic
 ka sig efter tiden, både när K. CHRJSTJERN then Andre inträngde sig
 til Swenska thronen, och sedan, när K. GUSTAF KRJSSON, ges
 nom Guds sticckelse, sig therpå vparbetade. Men när thenne sednare tog sig före
 at, genom Religionens reformation, kasta Påwedömet öfwer ända, kunde Bis
 kop Braske thertil icke tåga. Serdeles rörde honom, at han, efter Västerås re
 cess år 1527, moste astråda til Konungen och Kronon sitt Slott Munkeboda el
 ler Norsholm, tillika med andra i Stichtet belägna stora herligheter, samt se ifrå
 Domkyrkion, andra Kyrkior, Kloster och hela thet andeliga Ståndet tagas,
 hwad, öfwer 400 års tid, therunder war kommit, och med så monga Påweliga
 privilegier befastadt. Sådan reduction astrådde han med all flit, styrkte ock an
 dra til at med all macht setta sig theremot. Men dock thetta så konstligt och hems
 ligen, at Konungen icke kunde öfwertygga honom någon werkelig trolöshet och vps
 resning. Omfider, när han såg sig icke kunna hindra thet, som GUD och Konung
 en wille hafwa fram, satte han sig före, at på en tid gå vtu landet til at winna
 mer macht och bättre tilfelle til at bibehålla i riket then gamla Catholiska Religio
 nen. Han böd altså Konungen til gäst på Munkeboda, och begiärade af honom
 tilstånd at visitera på Gothland, hwilket ock Konungen honom tilstodde. Men Bis
 kopen hafwer strax rögt, hwad han i sinnet hade; ty han med i hast sammanrassa
 da medel af Guld, Silfwer och annat dyrbart, som war til hands i Domkyr
 tion och Klosteren, S) seglade förbi Gothland til Dansig, ther han, med then af
 wen afwerna Archibiskopen Johanne Magni, en tid sig vppehöll, och icke försun
 made, hwad han förmodde, både in och vtom lands, at astråda och hindra thet
 lyckeligen för sig gående Reformation: werket. Skrifteliga bewis therpå hafwer
 man, ibland flere, ett hans bref, thet han på Michaelis dag år 1533 skref til alla
 honom elskeliga Dandemän, både andeliga och werldsliga i hans Bis
 kops: döme, förmanandes them til at, efter hans them förr gifna förs
 manins

S) Vti Rim: Chronikon om Linköpings Biskopar wil sägas, at Biskopen Doct. Hans Braske
 hafwer, wid sin vtrös, thet af sina och Domkyrkions dyrasta saker, som han icke kunde ta
 ga med sig, lätit hemligen mura in vti en Domkyrkiones Cammar, af en sin trogna Dräng.
 Hwilken thet förbodt, in til år 1568, så han lönligen vptagit thet, och mått thetas til en
 tid wäl.

maningar, stadeligen blifwa wid then retta Christeliga tro, som förfa-
der ifrå Christendomens begynnelsen hållit hade, och ingalunda wita
therifrå med Lutherst lärdom. I samma bres enskollade han sig för at haf-
wa stemplat något vpror, hwarföre han falskeligen bestyldes; Han loffwade ock,
wilja, efter nål förrettada saker, komma hem til sitt Sticht igen. Thetta stedde
dock icke; utan, sedan Archibiskopen Johannes Magni skildes ifrå honom, förso-
gandes sig åt Italien, hafwer Doct. Braske lefwat någon tid i Oliva: Kloster, och
sådan begitwit sig in i Polen, stannat uti ett Kloster wid namn Lenda, ther ful-
nat och med en stilla död slutat sitt oroliga lefwerne år 1538, tidsdagen näst efter
Slufs: mekon.

Thenne Doctor Johannes eller, såsom han merendels nämndes, *HANS BRASKE*
war then sidste ibland the Linköpings: Stichts Biskopar, som erkände Påwarna
i Rom för sina Förmån, och styrde Stichtet efter thetas föreskrift, behag och
stats: maximer.

Ut then beskrisning, som om thesa 25 här i korthet giord är, kan lätteligen fin-
nas, at Siäla: wården hafwer hos them varit ganska ringa, ju longt mindre,
än omsorgen om annat, serdeles om thet Påweliga öfwerwäldets införande, och
om thetas egen myndighets och förmögenhets tillwärande. Thersföre gick nästan all
theras diktan och trachtan therpå ut, huru the motte, genom gåfwor, Testamen-
ten, böten, löp, byten och på andra yptenckeliga sett, få vnder sig, Domkyr-
kion, andra Kyrkior, Kloster, Kanikedomer, Präbender, &c. vndan Kronon
och jordäganderna, allahanda jordägor: Såsom Gäterier, byar, gårdar, hus,
qwarnar, fiskerier, bergwerk och hward annat, som någon rento af sig kastade,
ja, ock anseentliga penninga: summor. Förförift inbillning, at genom testamen-
ten och gåfwor eller så kallada Siäla: gifter, kunna löpa sig lisa i Skärs: els-
den, eller lott i himmelen, eller Kloster: folkets förböner, eller öfwerlopps: gier-
ningar, eller ock Biskopars afstats: bres; hafwer ganska mycket bidragit til thet
Andeliga Ständets och thetas Biskopars rikande. Ty genom alt sådant är hendi,
at these Romer: Catholiske Biskopar äro wordne ju lenger, thes mer besutne,
förmögne och mäch:ige, icke såsom Siäla: herdar och Christi tienare, utan såsom
werldlige Herrar och landets Förstar. Hwarom något blefwit nämndt uti thenna
Bokens första Cap. 6 §. Man kan af thetta ögonstentligen finna, om man wil
korteligen sig föreställa, uti hward förmögenhet, macht och herlighet thenne Doct.
Braske war sittandes, innan reductionen gick honom öfwer, och han af landet
reste. Hans wedertlikar, the andre Rikets Biskopar, woro knapt af sämre wilkor.
Ut ock wäl troliget, at en del af hans företrädare icke stort hafwa i sin tid gifwit
honom efter. Dock satt thenne Doct. Braske så högt och fast, som någor Biskop
eller andelig Prälat här i riket kunnat komma, i macht och herlighet. 1) Satt han
högt i regeringen och Rikets Råd, näst Archibiskopen, öfwer Riks: Förstånda-
ren, som kallade honom *Edor Råd*, *Edor Herlighes*, och ledde honom på
sin

sin högsta sids. 2) Som han war wäl lärd, jemwäl i Etats saker och Historien, och therjemte både wältalig och försichtig; så gall hwad han sade, och hwad han wille hafwa fram, thorde knapt någor emotsäga, hwilket röntes ofta och i mônga angelägna mål. 3) War han swära til, förmögen och mächtig. Ägde sielf mônga gods och gårdar, som han både ärft och wärfwat hade. Men såsom Biskop ägde han (thet och Biskop Henricus Tidemanni och andre för honom gjort) nåstan oräkneliga gårdar och lägenheter omkring hela Stichtet, som doch woro lagde vnder wisa Biskopeliga Hoffhäll. Och sådane woro thesa efterföljander nemligen 1) Linköpings-gård, hwarvnder lägo, utom 20 åkrar, ångar och haigar wid Staden, Järestad-gård, Frögård i Stårkinds Sökn. Tunagård i Rystad Sökn och Jerfstad wid Djäbro. Men alle åboer i S. Lars-Landerö, Kerna, Kaga, Sleda, Slaka och Wisbo. Söknar, stulle årligen födra timmer och wed til Linköpings-gård. 2) Biskopsörpa-gård i Normlösa Sökn med mônga vnderlydande gårdar, torp, vtjordar, ångar &c. 3) Biskopsforsgård i Rappestad-Sökn, hwarvnder hörde mônga gårdar, qwarnar, stogar, ångar, torp och andra tilågor. 4) Biskopsberggård wid Skeninge i Åsle-härad, med thet myckna, som ther vnder war liggande. 5) Norberggård i Klockerike Sökn och Bobergs härad, som hade vnder sig öfwer 60 hemman med torp. 6) Munkeboda-gård eller Nor, i Stårkinds-Sökn och härad, med fast mônga gårdar, qwarnar, fiskerier och torp. 7) Rönögård med oräkneliga gårdar, holmar, torp och fiskerier uti Stårgården. 8) Lena-gård i Wåstergöthland, som bestod af 26 gårdar, förvthan andra lägenheter. 9) Wadstena-gård, som hade vnder sig, utom hela Staby och flere Stadsågor, Riälkestad, Wåfversunda, Zårstad och flere gårdar. 10) Motala-gård med mônga vnderliggande gårdar, torp, qwarnar och fiskerier. 11) Grenna-gård, hwarvnder lydde Byarum, Stockaryd, Torkilstorp och wäl 100 andre gårdar i Småland. 12) På Nland ett stort gods, bestående af mônga mindre och större gårdar, samt andra tilågor. Si, af alla thesa Biskopeliga Hoffhäll, och af alla ther vnder liggande bönder och torpare, hade Biskop Bralke stätt och lydno, såsom en souverain Herre, hawandes Påwarna, wid bands-pligt, förbudt werldslig öfwerhet at them bestatta, betunga eller något befalla; utan the woro Biskopens omedelbarlige vnderfätare, honom allan lydno skyldige at bud hans fullkomna. Wid alla Hoffhäll hade han Ladegård, och Ridfogdar, samt mônga andra betienter: såsom Bryggare, Måltare, Bagare, Mölnare, Fiskare, Tegelslagare, Sägemåstare, Humblesman, Dikefvennar, Trågårdss- och Swinegårdss-karlar, Skyttar och Dre-karlar; men wid Linköpings-gård och på Munkeboda, på hwilla begge ställen Biskopen merendels residerade, woro, utom thesa vpräknade, longt flere, icke allenast förnamare: Såsom Cancellarius, Capellanus, Scholaris Capellæ, Camerarius, Köle, Källar, och Stallmåstare, med Höfswitsman och Fodermarsk; utan

utan och monge ringare, enkannerlige Hoff-betienter: Såsom Rök, Skänck, Bisfare, Redare, Spelemän, Små-svennar, Stall-svennar, Döra-svennar, Portändrar, Slåde-svennar, Pulvermästare, Muremästare, Bergs-fogdar, Wäpnare, Byfestyttar, Styremän, Båtmän, Swene-tienare, Barberare, Smedar, och andra flere, som alle hade löner och sina förestrefna stykor. War altså hans Hoff-stat dräpeliga stor och manstark. Hwarvid är merkwärdigt, at ther woro allenast twenne qwinfolk: Fateburs-qwinnan och Miölk-dejan eller Fäkonan. Utom all thenna betiening, tiente honom, såsom then gamla Rim-Chronikan säger, monge Riddare och förnåma Herrars Söner, så at han war starkare på folk och hoffmän, än sielfwe Nils, Förståndaren. Andteligen skades Biskopens macht och anseende mycket therigenom: dels, at hans Dom-herrar eller Capitels-män: Såsom Präpositus, Archidiaconus, Decanus, Cantor och Succentor, med, åt minstone, 12 Canonicis, woro icke allenast af sig sielfwa förnåma och förmögne; utan och innehade monga och stora embers lägenheter af sådana inkomster, som satte them i stånd, at söra sig vp, såsom myndige Herrar; dels och therigenom, at han bodde, såsom en Förste, i herlighet, på thet af Biskopen Henric i Linköping vpbyggda Biskopeliga Palais och i särkerhet på Slottet Norsholm eller Munkeboda, som war utan til med wallar, grafwar och murar wäl förwaradt, och innan til med besättning, Archelic, stycken och andra gewår så försedt, at thet icke stod til at eröfras, utan med en swår och longsam belägring. Af thetta allt och mer thylift, som skrift- och omständeligen kunde bewisas, kan lätteligen slutas, huru rik, hög, myndig och mächtig Herre *Doct. HANS BRASKE*, lika med the andra Romer-Catholiska Biskopar, war i sin tid, och huru högt thet Påweliga Kyrtio-wäldet, Hierarchien, hade yparbetat sig här i Norden, när Doctor Braske, med flere slika Biskopar, rymde af landet, och Påwe-dömet, genom Religionens Reformation, fick, efter förtiensten, hos oss en snöplig anda.

Andra Bokens Tredje Capitel

Om

Linköpings Stichts Euangeliska, eller så kallada
Lutheriska, Biskopar.

Sedan Doctor Johannes Braske hade, genom frivilligt afwikande, öfver-
gifvit både Sticht och embete år 1528, stodo the begge, medan man wenta-
de, at Doct. Braske skulle bättre besinna sig och komma igen, någon tid ledige;
hållt hos Dom-Capitlet och alt Clericiet war en stor willrådighet, med håpens-
het och befymmer öfwer thes ständs och tillstånd med macht för sig gående ändring
och förnedring. Omfider, när hwarken hopp eller liknelse war om Biskop Bralkes
återkomst, hafwa Capitelens-männen, förmodeligen icke vthan Konungens, *GU-
STAF Erikssons*, befallning och samthet, most skrida til Biskops-wal. Ehus-
tu ogerna the thet monde hafwa gjort, af bätwan för Påwan, som än hängde
them i hiertat, nämnde the dock år 1529, Söndagen efter Larsmefion, thertil sin så
warande Domprobst, *JOHANNEM Haquini*, som hade utom lands studerat och
blefwit Doctor Decretorum, efter hemkomsten warit Canonicus, thernäst Cantor,
och år 1513, emedan *GUSTAF TROLLE*, som ordenteligen blefwit i Capitlet thertil
wald, icke wille taga emot Domprobsteriet efter Doctor Braske, wardt thenne
Doctor *JONS* Domprobst. Thetta embete hade han in til år 1529, så han,
såsom sades, blef utnämnd til Biskop; ty uti thet årets skrifter finnes han kallad
Electus Lincopiensis. Huru en Johannes Magni af Bielbo kommit af Johanne
Messeniö til at nämnas för Doct. Bralkes tilämnada efterträdare, och af andra en
Doct. Jacobus Magni af Bielbo, thertil hafwer man nu swårt at finna stid, såsom
ock at förwisso säga, om thenne *JOHANNES HAQUINI* warit bördig af Bielbo
eller någon annan ridderlig släkt. Men thet tyckes wara sannolikt, at han warit
en from och stilla man, som icke med häftighet satt sig emot Religionens Retor-
mation, och at Konungen förthenskul anringen befallt, at han skulle til Biskop
wälias, eller ock gerna sedt, at han blefwit wald, såsom af hwilken han wenta-
de söga motstånd wid berörda Reformation. Han tog fuller emot embetet och
wardt Biskop; men hade hwarken mycket at säaa; ty hans Företrädares stora in-
komster, welde och herlighet wardt honom ifråtagen, i kraft af Wästerås-Re-
cess; icke eller mycket i embetet at giöra; emedan Konungen sann nöwendigt,
at, om Påwedömet skulle omfull fastas och then Euangeliska läran blifwa i stels-
let införd, sielf legga henderna ock wid Kyrko-wäsendet eller Församlingenes styr-
sel i riker T) Thetta hafwer vthan twiswel mycket bidragit thertil, at thenne Electus

D 3

Johan-

T) Kyrkoherden Jonas P. Klint, som motte på then tiden studerat i Linköping, och altså haft
sig

Johannes Haquini hafwer på några sina Capitels:måns, serdeles en Canonici, Mag. Thuronis, inrådande, någon tid efter sitt wal, affagt sig Biskops:embetet, sedan han mycket litet therwid vtrettat, och åter bekant sig til Påwelig Religionen. I honom är han ock, sedan han, efter vpsägelsen, i enslighet och vthan embete hade lefwat, genom döden hadankallad år 1535. Emedan thenne hwarken kan anses för en Påwelig Biskop; allthenfund han vthan Påwelig twett och confirmation kom til embetet; icke eller förtient at vpsöras ibland the Euangeliska Linköpings: Biskopar; ty han intet en Euangelisk Biskops werk finnes hafwa gjort, och af kiärket til Påwedömet thet Euangeliska Biskops: embetet sig sielf ifrå sagt; Så får han hwarken tal eller rum ibland Linköpings Stichts Biskopar; utan ibland the Euangeliska blifwer

I) NICOLAUS, kallas ock CLAUDIUS, på Danska Claus, född uti Danmark, och blefwen Dominicaner: munk i Skeninge, af studier och mycken iswer för Påwisla Religionen. Om honom berettas för sanning, at när han fick höra, huru Doct. Lutherus predikade i Tyskland emot Påwan och förkastade hans lärosatser, reste han ut i thet vpsätet, at stoppa munnen til på Doct. Luther eller ock med disputerande öfwerwinna honom; Men när han i Wittenberg hade hört Doct. Luther några gånger disputera, fann han sig af then himmelska sanning öfwerwunnen, kastade bort munke: kappan, och wardt Doct. Lutheri slitige lärjunge, til thes han hos honom fattat en god grund til then Euangeliska läron. Kom så hem til Östergöthland, ther han, efter Doct. Lutheri exempel, gifte sig med en Kloster: Jungfru i Skeninge. Härigenom samlade han på sig mycken owilja och försmädelse af sina förra Professions: bröder och alla, som woro kiäre i Påwedömet. Men han förswarade sig weldeligen, och vtspridde, samt försechtade, Lutheriska läron, ehwar honom gafs tilfelle. At af thenna Saul hade blefwit en Paulus, kom för Konungen, som tyckte ther wäl om, och, sedan han funnit honom både renlärig och beständig, gaf honom d. 3 Febr. år 1550 fullmacht til at förhöra Församlingarna i then del af Småland, som låg vnder Linköpings Sticht, och sedan, eller tillika, förretta några stycken, som hörde til Biskops: embetet i Linköping, hwilket en rund tid hade stådt ledigt. Han föres altså vp ibland Linköpings: Biskopar; men hwad han i embetet, såsom Biskop gjort, är icke nämndt. At han med liten myndighet och wid ringa vnderhåll ther lefwat, kan theraf slutas, at han antingen affatt eller vpsäganges sig ifrå thet embetet, räknade år 1558 sig för en förmohn at så blifwa Ryrkioherde i Söderköping, thet han war wid tio års tid med mongas nöge och församlingenes vpybyggelse. Han dödde wid S. Andra: tid år 1567, då ganska illa stod til här i landet; ty the Danske brände och

löfla
 sig bekant thenna Electi lefwerne, hafwer så rimat om hans syflor:
 Efter han hade intet annat at göra, Utan åplegardar frichts och rödja,
 Åter och humblegardar rett försann, Bekymrade han sig om som en man.
 Stenbroat på gator och wägar lägga, Timmer och wed huru man thet skulle hugga zc.

flöflade öfwer alt, och dagen efter, sedan the d. i Decembr. hade plundrat och afbrändt Söderköping, blef Kyrkoherden Nicolaus begrafwen, då quinsfolk moste bära honom til grafwen; emedan alt mansfolk hade vndan fienden rymt af staden. Fast wid hans begrafning hördes ingen Klärka-song, efter alla war rå illa gångert i hand, såsom läses i Rim-Chronikan; fick han dock sitt lågers ställe uti Stads-Kyrkans Högchor.

II. M. ERICUS I) FALCK, som hade, såsom någre mena, varit K. GU-
STAF Eriksons Informator i yngdomen och uti någon frendskap med honom. Thet är wist, at han varit en lärdd, försichtig och alfwarsam man, både allstad och betrodd af Konungen. År 1547 hade han blefwit förordnad til Biskop i Sta-
ra, och sedan han thet Stichtet, såsom på sitt rum sagdt warder, hade förestådt, flyttes han år 1558 med Konglig fullmacht hit til Linköping, thet han mycket win-
lade sig, at Prästerkapet i läro och lefwerne motte finnas ostraffeligt, samt stic-
och ordning hållas i församlingarna. År 1561 blef han, tillika med Wästgötha Lag-
mannen Bengt Gylta och Secretairen Oluf Larsson, uti ett wigtigt ärende för
ett sendingeboð sänd til IWAN WASILIWITS, Storfursten i Ryssland, då han tog
med sig sin Capellan, Dn. Nicolaum, som sedan blef Kyrkoherde i Löt. Denne
Biskop mädde wäl och hade monga barn, som gjorde hwarjehanda lycko. En hans
Son, af samma namn med Fadren, wardt K. JOHAN then tredjes Hoffjun-
fare, mycket berest och lärdd, som år 1582 uti Wien med en oration gratulerade
sin Konung thes erhållna seger öfwer Ryssen, och år 1591 sendes til Crimsta Tar-
taren til at emot Ryssen sluta med honom förbund, samt fick af samma Konung
thet adelskap förnyadt, som hans Fader blefwit stänckt; han hade ock vnder sina
utländska resor blefwit slagen til Christi grafs Riddare. Efter K. JOHANS
död bekende han sig aldeles til then Catholiska Religionen, höll bestendigt med
K. SIGISMUNDO och blef år 1606 sticad til Spanien, thet han stemplade alt
ondt emot sitt Fädernesland och then Euangeliska Församlingen; thesöre han af
Kejsare, Påwa och K. SIGISMUNDO hade stor nåd och rikt vnderhåll. En an-
nar thenna Biskopens Son Bengt Falck blef år 1600, för samma troloschet emot
Fäderneslandet, i Linköping halsbuggen. Men thetas berömlige Fader hade i hög
ålder blefwit död år 1569 och med heder bearafwen i Domkyrkans Högchor, thet
på hans graffen läsas thesa ord: Then Ärewördige och Höglärde Herren,
Magist. Eric Falck, fordom Biskop i Linköping, blef här begrafwen år 1569.

III. Mag. MARTINUS OLAVI, HELSINGUS, hade varit Konglig Hoff-
predikant och sedan Kyrkoherde i Gåfle, af thet beröm för lärdom och embets-nit,
at han achtades werdig och sticelig til at befordras til Biskops-embetet i Linkö-
ping, år 1569; thet han dock icke tilträdde, förrän år 1571, och bewiste sig wara
en til embetet mogen man. Hade ock wäl mycket nyttigt utrettat i Stichtet, om
icke

icke Konungens ogunst, för Liturgiens eller then Påwiska Messobokens försakelse skul, hade kastat honom af sätet. Härmed tilgick sålunda: **K. JOHAN** then tredje, som hade misshag til Biskopen Martinum, icke thesfore allenast, at han i Stockholm hade emot Archibiskopen och the andra Liturgisterna så hästigt och kraftigt disputerat; och Liturgien grundeligen förkastat; utan ock emedan han offentligt förklarar Påwan i Rom för at wara AntiChristus; kom år 1580, sedan han d. 18 Maji samma år Biskopen tilskrefwit ett ganska strengt bref, til Linköping, och uppgad af Cardinalen Antonid Possevid, kallade Biskopen för sig och honom hårdeligen tillsporde, om han än wedersakade Messoboken, then han tillstäl med the andra Biskoparna år 1572 hade gillat? Och om han hölle Påwan för at wara AntiChristus? Emedan Biskopen til begge frågorna swarade med frimodigt bejakande, befalte Konungen, at han skulle klåda sig i Biskopskrud och med thes afseggande på altaret i Domkyrkan offentligt affåga sig Biskops-embetet. Thetta gjorde ock Biskopen med oförskreckt mod, i Konungens, Cardinalens och hela församlingens åsyn och åhöro, til thes nöge och glädje; men ock icke uthan mongas håpenhet och tårar, hwilkom til hiertat gick icke mindre Biskopens beståndighet, än hans försöjelse, at han för Christi sanning skul moste mista sitt embete. Biskopen räknade thenna smålet sig til äro; lämnade Linköping, och begaf sig under Hertig **CARLS** beskydd, såsom andre för samma sak then tiden fördrefne präster gjorde, in uti Södermanland, ther han, icke long tid thesfter, blef kyrkoherde i Nyköping, och lefde i heder, ro och nöge, til thes döden åndade hans jordiska wandring år 1585. Hans Son Olavus, som wardt Archibiskop, finnes införd uti första Bokens tredje Capitel, pag. 64.

IV. Mag. **PETRUS I MICHAELIS**, war en lärbd man och snäll Poët, som hade år 1571 låtit i Rostock trycka ett wäl skrefwit Carmen eller Poëtiskt dikt de Angelis, then han dedicerade Biskopen, M. Martino Hellingo, kallandes sig tå Alumnum Inclitæ Wadstenensis. Hwadienst han haft wid Dom-Capitlet, när Biskop Martinus affattes, kan förwisso icke sägas; menas dock hafwa varit Dom-Probst. Men så wäl af then förrvt nämnda Dedication, som thesfor, at han til at behaga Drottningen, *CATHARINA Jagellonica*, tilskref henne en bok, i hwilken han Davids Psalterium til wisso tros; artiklar och dygdalårer hade sammandragit, kan man gissa, at han icke war sierran ifrå then Påwiska läron, eller aldeles emot Liturgiens emottagande. Thesfore drog **K. JOHAN** intet betenckande wid, at strax förordna honom til Biskop i then affatta M. Martini ställe. Men han kom hwarcken til wigning eller werkelig embetsförvaltning; utan dödde samma år, såsom thetta på hans grafsten är at inhemta, samt at han kommit til förnämnt giste af then Gyllenstierniska Familien. Stenskriften liuder så: Här hwi-las i Gudi Zederlig, Gudfruchtig och Wällärde man, Mag. **PETRUS MICHAELIS GOTHUS**, Linköpings utwalde Biskop, som affomnade d. 10 Oct.

Anno 1580, Anno aetatis 80, med sine hustru, then ädla och Wälbördig Karin Jöransdotter, med sina döttrar Anna och Elin, som affömnade d. 5 Julii. Item Karin Pedersdotter och Gunnil Pedersdotter. Zwars själar GUD ewinnerligen beware! Amen.

V. Mag. PETRUS II) CAROLI, SKENINGENSIS kallad af sin födslos stad, sedan han wäl studerat, jemt wäl wid utländska Academier, hade blefwit **K. GUSTAF** then Förstas Hoffpredikant in til år 1541, då han fick Konungens bref på S. Martini Präbenda i Linköping och strax samma år på Byskyrkan i Skeninge, at wara therwid Kyrkoherde. År 1555 blef han af Cron: Printsen, Hertig **ERIK**, som hade sådt Calmar med kringliggande tract af Konungen sin Fader til Lifgedinge, kallad til Calmar at blifwa ther Kyrkoherde. Honom tilläges mer ondt och skadeliget, än godt och gagneliget. I synnerhet gifwes honom skuld, för at hafwa warit i samråd med then onda Rådgifwaren Jöran Pedersson, och styrkt **K. ERIK** then Fiortonde til monga mistanckar och hårdheter, som bragte honom af thronen i elände och fengelse. Sedan **K. JOHAN** kom til regementet, wetste thenne Mäster Peder at skicka sig honom til behag, warandes benägen at emottaga och ifrig til at försähta Röda boken eller Liturgien. Therigenom skedde, at ingen tycktes för Konungen wara tienligare til at befordras til Bispsömbetet, efter M. Petri Michaelis hastiga fränfelle, än thenne stenbarlige Liturgisten, M. Petrus Caroli. Han blef altså med fullmacht af d. 11 Febr. år 1682 förordnad hit, och at han thes willigare motte finnas til at befrämja Konungens wilja i berörda mål, fick han, genom Konungens bref af d. 28 Sept. år 1583, med sig åter til Linköpings Sticht, Calmar: Län och Öland, som legat någon tid vnder Wägstedts Stichts Biskop, ifrå d. 2 Febr. år 1569. Thenne M. Petrus war fuller wäl til ålders, när han kom til Linköping; dock word the laster, för hwilka han förwrt blefwit berömtad, icke hos honom förswagade. Han lopp så sedan, som förr, med Hoffswaller och bragte monga oflydiga, genom bakdantan, i onåd hos Konungen. Dti embetet befans han wara gerig, hatesfull, twär, obillig och oretträdig, så at Prästerskapet i Stichtet tillika med andra, både litet åstade honom, medan han lefde, och icke eller mycket sörgde öfwer hans död, som ändade hans lefwerne år 1587 d. 26 Octobr. U) Hans ben hwila nästan mitt i Domkyrkans Höghor vnder en hwitachtig sten, hwarpå icke mer kan läsas, än thetta:

Här ligga begrafne Ärewördig och Höglärde Mag. **PETRUS CAROLI** Biskop wti Linköping, hwilken affömnade Anno 1587. Och hans Son Mag. **NICOLAUS PETRI GRUBB**, fordom Domprobst i Linköping, som affömnade anno 1591, samt hans Son Mag. **NICOLAUS NICOLAI GRUBB**. Thet öf-

R

tiga

U) Mycket sula Personalier hafwer thenne Biskop tillika med sin hustru sådt af Herr Jona Kliint wti Linköpings-Bisshopars TimEhroniko, ther läses ibland annat af samma innehåll thetta rim:

Thes han sade war bierst ifrå;

Ty achtades för wglä i hwarje wra 2c.

riga är vdnödt, at thet nu widare icke kan läsas; dock kan thet finnas, at thet icke lærer warit mycket. Men utom Choret ligger vnder en annan sten en themna Biskopens Son, Mag. Andreas Petri Grubb, som warit Rector Sch. och dödt 1622.

VI. Mag. PETRUS (III) BENEDICTI, OELANDUS kallad af sin födelseort Oland. Sedan han hade studerat, jemwäl utom lands, och thet blefwit Magister, pröfwade gamle Archibiskopen, M. Laurentius Nericius, honom stickelig til at blifwa Rector Scholæ i Upsala, thet han ock 1572 wardt Professor. Som han war en sachtmodig och fridsam man, af hwilkom K. JOHAN hwarken sporde eller fruchtade någon motsägelse wid Liturgiens eller then Påweliga messans återinförande; Så hade han för honom synnerlig nåd och förordnade honom först til Rytlioberda i Söderköping och strax år 1581 til Biskop i Wästerås, samt år 1589 här i Linköping. Men han finnes dock altid haftwa warit rettsinnig och stadig i then Euangeliska läron. Här i Stichtet hafwer han förtient och efter sig lämnat allmänt beröm både för sin råttådighet i Dom: Capitlet och waksamhet i Stichtet, thet han, ehuru orolig tid tå warit, serdeles vnder K. SIGISMUNDI regemente, hafwer sitigt visiterat, och thetvnder mycken oreda och widspelse afläsfat, samt i thet stället mycken god ordning infört, så i synnerhet wid then offentliga Gudstiensten, som i gemen i församlingen öfwer hela Stichtet. Monga Påwisla ceremonier wid barnadop, brudwigning, lifferder &c. lät han aflägga, så som blefwit beleswat på thet allmenna Religions: mötet i Upsala år 1593. Med sådant alfwar och myndighet vpsörde han sig emot Prästerskapet, at han rättade mongas ofeder i embete och lefwerne; men war dock af them icke mindre älskad, än wördad. Han war en fader af monga barn. Hans Söner, som kallades Petreji, höllos til studier, och någre blefwo lärde och nyttige män; men siu af them dödde för fadren. På the monga Herredagsresor, som i hans bullersamma tid påbödos, använde han mycken möda och kostnad, och omsider sielfwa listwet; ty på Riksdagen i Drebro siulnade han och efter få dagar, på sitt siutionde semte ålders år, thet affonnade d. 10 April. år 1606. Hans döde kropp fördes til Linköping, och blef vnder ingången til Högchoret med heder begrafwen. På grassienen läsas följande versar, som hans måg, tå här Rector Scholæ och sedan Superintendentens i Sköfde och thet efter i Göteborg, Mag. Silvester Johannes Phrygius, strefwit hafwer:

Vir bonus, eximius, cordatus, sobrius, æquus;

Vir gravitate pius & pietate gravis.

Vir probus, assiduus, verax, industrius, arte
Clarus, amans pacis, consiliisque celer.

Hic fragiles PETRUS BENEDICTI condidit artus,

Quâ gnati septem cum genitrice jacent.

Ille quater denos & quinque fideliter annos

Commillas sacro gramine pavit oves.

Lustra suæ vitæ ter quinque peregit, atroci
 Mors fera dum solvit fila suprema manu
 Præmia nunc coelû curæ fidiqûe laboris
 Fert, quôvis factus sidere splendidior.

VII. Mag. JONAS I) KYLANDER, född år 1566 i Drettinge gård och Samlakils Sökn, wid en mill ifrå Linköping, af ringa dock årliga föräldrar. Fadern war Nils Jonson och Modern Karin Haraldsdotter. Innerlig lust til studier gjorde, at han på sitt ellostte år öfvergaf sina föräldrar och them ovetandes blef Scholepilt i Linköping år 1577, och, efter try års förlopp, i Söderköping, ther han på andra try år så förkofrade sig, at en Ryrkioherde i Wårdsberg, Herr Nicolaus Biugg, sende honom med sin Son år 1583 til Academien i Upsala; men emedan icke langt thestefter Discipelen dödde ther, och Fadern hema; moste han begifwa sig hem sin fattiga Moder til hielp wid gårdsbruket, hwarvnder han dock så idlade sina studier, at han år 1586 förfogade sig åter til Academien med stor fattigdom, och vnder Professorernas M. Nicolai Bothniensis och M. Jacobi Schinneri vndervisning, sådana framsteg gjorde, at han år 1591 af Biskopen M. Petró Benedicti sans werdig at wigas til präst. Samme Biskop merandes, hwad man af honom blifwa kunde, stassade honom Stichtets Studente-Stipendium W), hwarmed han reste vt til Academien i Wittenberg på tv års tid. Efter hemkomsten fick han, genom Biskopens recommendation, ett Kongl. Stipendium, hwarmed han reste åter til berörda Academie, ther han sedan studerade i 5 år, och imedeltid, emedan stipendium drogs in eller uphörde, trycktes han af armod, til thes han kom at få privata disciplar hos förmögna män ther i staden, ther han informerade några, som sedan blefwo berömlige män: Såsom Egidius Strauchius, Rungius, Hutterus &c. Härigenom gjorde han sig förtient och

R 2

werdig

W) Ut Swenska Församlingen måtte få och hafwa wäl grundada Theologos, blef på Upsala möte år 1593 beleswad, och år 1595 thesammasådes af Biskoparna värlade, at två Studiosi Theologiæ skulle ifrå hwart Sticht vnderhållas wid Euangeliska Academier på 2 års tid, och sedan efter them två andre. Til thesas vnderhåll bewiljades fuller något af Publico; men ock årliga frivilliga sammanskött både af Prästerskapet och något af hwarje kyrkio. Thetta sammanskött kallades STUDENTE-STIPENDIUM, hwaraf 14 å 16 Swenske qwicke Studiosi lesde och mognade årligen in Theologicis wid utländska Academier. Thesse skulle examineras både, när the reste vt, och när the kommo hem, så strar andre vifändes i the förras ställe. En ganska nyttig anstalt och inrettning, som än i somliga Sticht är icke aldeles bortlagd, utan fler årliga Samlingar til medellösa Studentar antingen genom sammanskött eller Collecter. I Linköpings-Sticht nämnes thet Stipendium Territoriale eller Collectaneum; ty thet samlas hwart år medelst tre Collecter af Församlingarna. Annorsådes gifwas årligen af Pastoribus och af kyrkior the så the kallade Studente-penningar. Vnder Påweddmets tid här i nordén, användes en del af Lionden härtil, som kallades Studente-Tonde. På then tiden, och jennväl efter Religionens Reformation, hafwer härigenom thet wunnits, at i Riket warit lärds och bereste män, som kunnat blifwa Biskopar och andra hederstienster beklåda.

werdig til at thet wid Academien gratis blifwa Magister Philosophiæ år 1598, och wid återkomsten här hema Rector Scholæ i Linköping år 1599. Som han war både af mogen lärdom och herliga embetsgåfwor, wardt han snart wida känd och af monga älskad och älsad. **K. CARL** then Tionde tilböd honom blifwa **Kyrkoherde** i Stockholm. Til **Mariestad** kallades han, at thet warda **Pastor** och **Superintendentens**; men som han helst wille tiena i sitt södslo: **Sticht**, tog han emot, på **Bisshopens** tilbud, **Wreta: Pastorat** och icke langt therefter **Wadstena**, thet han satt allenast 6 år; ty innan the woro framledna, fick han **Stichtets** kallelse och **K. CARLS** fullmacht på **Bisshopsembetet**, och thertil wigdes i **Upsala** af **Archiebisshopen M. Olavo Martini**, tillika med **D. Laurentio Paulino**, **Bisshop** **Strengs**, nås år 1607. **Stichtet** tilträdde han år 1608, och förestod uti 22 år med sådan flit, waksamhet, försigtighet, myndighet och fogelighet, at honom icke tröt öfwerhetens och andras kärlek och wördnad, medan han lefde, och icke eller efter döden en ärefull äminnelse. Han skaffade år 1627 tillbaka under **Linköpings Sticht** **Tiust**, **Tuna: lån**, **Sewede** och **Åspelands härader**, som alt ifrå år 1611 hade legat til **Superintendentien** i **Calmar**. Ibland mycket annat, som i hans tid wäl beställes, war at ett **Kongligt Gymnasium** i **Linköping** af **K. GUSTAF ADOLPH**, år 1627 på tilräckelig stat anlades och genom **Bisshopens** omsorg och pådrift högtideligen inwigdes d. 8 Sept. år 1628. Sammaledes blefwo under honom the tvenne **Domkyrkions torn** på östra gafwelen omlagade, täckte och spante, som förrut hade lenge stådt helt **ströpeliga**. Ut i **ächtenskap** hade **Bisshopen** ifrå 1599 lefwat med **Kyrkoherdans** i **Gamla Kil**, **Herr Haquini Canuti** dotter, **Elin**, som södde honom 12 barn, 8 Söner och 4 Döttrar. En af the 3 Söner, som honom öfwerlefde, wardt **Afessor** i **Swea: Hoff** och hans måg, **Mag. Petrus Wiigg**, kom ifrå **Söderköpings Probsteri** år 1642 til **Wiborgs: Bisshopsdöme**. Efter thenna **Bisshopens** död, som tildrog sig d. 30 Maji år 1630, och begrofs d. 9 Junii af **Dom: Probsten M. Magnö Harald** **Wallerstadi**, blef icke allenast hans **lefwarne** af then lärda **Professoren**, **sedermera Præsidenten**, **Anders Gylle** eller **Gyllensflo**, uti en wäl utarbetad **Parentation** omstendeligen beskrefwet; utan ock, hwad til hans **beröm** kan sägas, är på listnen korteligen af så warande **Domprobsts**, **M. Magni Harald** **Wallerstadii**, **Latinsta** **verlar** och thewnder af en **Svensk Stenskrift** af **inhemta**, hwilka begge man här wil anföra. The **Latinste** **verlar** äro thesse:

Conditur hoc tumultu Gothiæ decus, ille KYLANDER.

JONAS, præclarum; Relligionis honos,
Lincopiæ fuit is Venerandus Episcopus olim,
Doctrinâ eximius, fax quasi Thejologa.
Judiciô excellens, multâ & gravitate celebris,
Qui studuit factis integer esse suis.
Zelo qui magnô verâvit dogmata sacra,
Pro grege qui curam nocte dieque habuit.

Quippe inopes juit, qui fovit templa scholasque,
 Totus in ardenti qui pietate fuit.
 Totus item mitis Cleri moderatus habenas,
 Exemplum meruit Præfulis esse boni.
 Ast cum lustra decem bina & quoque quatuor annos
 Vixisset, mentem redidit ille DEO.
 Defunctus vitâ, mundo placidè valedixit,
 Excelsi capiens otia læta Poli.
 Hodie mihi, Mors certa,
 Cras tibi. Hora incerta.

Nedan vnder thessa verfar liuder then Swenska Stenskriften sålunda:

Här vnder hvilat sig then Ärewyrdige och Höglärde Herre, Salig
 hos GUD, Måster JOEN KYLANDER, fordom Biskop i Linköping uti
 22 år, hwilken i Hærranom affömnade then 30 Maji, år 1630, på sitt 64
 ålders år. Så ock hans älskelige Kiära Hustru, Gudfruchtig och dygdes
 samma Matrona, Hustr. ELIN Håkansdotter, hwilken ock i Hærranom
 affömnade then 21 Febr. år 1642, på sitt ålders thet sextionde fierde. Samt
 några af theras Kiära barn. GUD förlåne them alla en frögdefull up-
 ståndelse på then stora Hærrans dag! Rundt omkring stenen är Liktexten in-
 byggen på Latin: nemligen Apostelens Pauli språk 2. Tim. 4:7, 8. Certavi &c.
 Ar ock thenna hedersmannen til äminnelse en tafsa uphängd wid norra pelaren,
 gent öfwer grafuven, then Esterkommanderna snöpligen tillåtit aldeles förfalla.

VIII. Doct. JOHANNES I) BOTHVIDI född om hösten år 1575 i Norkö-
 ping af en borgmästerlig slägt X). Sedan han frequenterat Scholarna i Linkö-
 ping, Söderköping och Stockholm, begaf han sig på sitt tiugonde fierde år til A-
 cademien i Upsala och på fierde året thestefter: nemligen år 1603, til Tyskland,
 hwarifrån han tillika med andra utom lands wistande Studenter, ick langt thestef-
 ter, wardt af K. CARL then Tionde strengeligen hemkallad, och wigdes til präst
 i Upsala 1604. Dock tillåts honom åter at resa ut, då, han vnderstödd af Stock-
 holms Stads Stipendid, besökte the förnämsta Academier ick allenast i Tysk-
 land; utan ock i Franckerike, Hålland, England och Danmark. Efter hemkomsten
 antog K. GUSTAV ADOLPH honom til sin Hoffpredikant d. 14 Sept. år 1616.
 Thet war han med så stor nåd, at, när han hade i sinnet at tredje gången år 1616
 resa ut til at antaga gradum Doctoratus in Theologia, hwartil ock Stockholms
 Stad honom medel gifwit hade, tillåt honom Konungen, wid sin Kröning år 1617

R 3

d. 14

X) Hans Fader war Stadskrifwaren Borshvid Hanson; men hans Fadersfader Hans Borshvids-
 son, såsom ock hans Fader, begge Borgmästare i Norköping. Biskopens Moder Ingrid
 war Jörans Suneßons Dotter, K. JOHANS Fogdes öfwer Norköping, Bråborg och
 Bråbo-härad.

d. 14 OÅ. tillika med Archibiskopen Petrus Kenicid, Biskopen i Strengnäs Laurentius Paulin och Johanne Rudbeckid, Biskopen i Wästerås, at gratis blifwa i Upsala Theologiae Doctor; emedan han så i bemålde Rudbeckii ställe skulle blifwa Kongl. Öfverhoffpredikant eller Bichtfader. Under thenna swåra och ansvariga tjensten, wardt han then Stora K. GUSTAF följachtig på alla hans widlöftiga och ärentyrliga härfårder, icke allenast emot Ryssen och Polackarna öfwer Rosska gränzen, i Est-, Lit- och Curland och Polska Preußen Y; utan ock sedan, emot Rejsaren och then Catholiska Ligan, öfwer nästan hela Tyskland. Hwad han i medeltid arbetat och utstätt, kan wäl tenckas; men icke beskriswas; icke eller, hwad trohet och ömhet han wisat emot sin Konung, hwad sorgfellighet och nit han haft för Gudsfruchtan och Gudstiensten i felbt, ja, och för hela then Euangeliska Församlingens förswar, wälstånd och goda stiel utom lands, så wäl i the sedan blifwande Swenska Provincier på hinsidon hafwet, som widare i Tyskland; ty han war then makalösa Konungens Hoffpredikant och Bichtfader eller Confessionarius; samt tillika hans Consistorial- och Kyrko-råd. Jag äger en stor hopy Biskopens egenhendiga concepter til Tyska och Latiniska bref, som i Konungens namn utgådt til Furstar, Biskopar och andra Stater i Tyskland, berörande then Euangeliska lärans och församlingens angelägna mål. Theraf kan hans omhugsamhet och waksamhet tydeligen inhämtas, serdeles huru rettsinnigt han sig stieldade wid sitt Kongliga Kyrko-Råds-embete. Konungen behagade sådant ganska wäl, at han gerna hade behållit honom städse hos sig. Men när år 1630 Linköpings Stichts kallelse kom ut, theruti the begiärade thenna sin berömliga Landman sig til Biskop, benådade Konungen honom d. 21 Jan. år 1631 med fullmacht på Stichtets Biskops-embete. Han reste altså hem til fäderneslandet och wardt samman år af Archibiskopen, Doct. Petrus Kenicid i Stockholms Stora Kyrko wigd til Biskop. Men moste strax, efter befallning, följa Drottningen MARIA ELEONORA åter ut til hennes gemål, Konungen, i Tyskland. Då befalte Konungen honom giöra en resa in i Saren til at, til then Euangeliska Religionens bästa, giöra anstalt om ett Consistorii ypretande både i Magdeburg och Minden. Han kom altså icke til at werkeligen tilltråda sitt ombetrodda Sticht, förrän år 1632 in Augusto, så han strax lät i alla motto röna sin wälmenta embedsdrift. År 1633 d. 5 Julii utgaf han en alswarsam underwisning för Stichtets Prästerkap, huru the i läro och lesiwerne borde stielka sig til församlingarnas tjenst och uppbyggelse. Om Scholarnas och Hospitalernas wälstånd lade han sig all winning, hafwandes Consistorium än i dag god hielpreda af hans therwid använda stiel. Ut i Dom-Capitlet och wid visitationerna i Stichtet war han slitig, försichtig, rådig och alswarsam.

Y) År merkwärdigt, huru högbemålde Konung, så han höll ett fältslag wid Meve i Preußen och stiel se under Actionen honom med några Krigs-präster stående på ett berg och med yrrådta händer bedid GUD om seger. Hwarföre Konungen om aftonen sagt til honom: Zere Doctor, thet hafwer icke warit wärt för oss at strida i dag; emedan Moses stod på berget och striede med bönen.

varsam. Men hans altid å daga lagda nit och trägenhet, samt longa mödosamma resor hade försvagat hans krafter, hvaraf han, sittandes i DomCapitlet, wardt rörd af ett häftigt slag, som förtog honom mål och minne, och, efter få veckors sängliggande, ändade hans lif och elende; men ock beröfwade Stichtet en heder, och kärleksward Biskop d. 24 Octobr. år 1635, när han allenast 60 år lefwat hade, och begrofs d. 22 Nov. i Domkyrkan af Lectoren M. Jonâ Petri Gothd. Efter döden blef han dock lefwande icke allenast vti sina monga lärda och Gudeliga Skrifter, som til ett stort antal äro af trycket utkomna. Hwaribland förtiena at nämnas och läsas hans disputation, then han blef af Konungen besald at i Stockholm sammanskrifwa och förswara: An Moschovitæ sint Christiani? och hans Lifpredikan öfwer **B. GUSTAF ADOLPH** med therwid bifogada Personalier; utan han blef ock lefwande vti sina barn, två Söner och två Döttrar, them hans Hustru **KARIN**, Handelsmannen **NILS** Jonsons dotter, som sedan blef gift med then olyckeliga Arnold Messeniö, honom födt hade, hwilke ock för sin faders förtienster och egen stickelighet, blefwo af Drottning **CHRISTINA** benådade med adelig stånd under thet namnet **Örn**, d. 18 Juli år 1650 Z). Ändteligen lefwer hans namn på hans grassien, som finnes vti thet östra, S. Andreæ, nu Bibliotheks-Choret, ther hans efterträdare, M. Jonas Petri, honom begrof d. 22 Novembr. på dödsåret. På Grassienen är Biskopens bild helt wäl inbuggen vti then drägt, som han i lifstiden brukat, och therunder allenast thesa ord:

Här ligger begrafwen, **Doct. JOHANNES BOTHVIDI**, som war Biskop i Linköping, sedan han hade warit Konung **GUSTAFS** then Andras och Storas Öfwer-Höfwpredikant och Kyrko-Råd.

IX. Mag. **JONAS II) PETRI GOTHUS**, om hvars södelse, studier, resor och tienster, innan han blef Biskop, aldraviskaste witnessbörd är wordet ihugget vti hans grassien i Domkyrkions stora Chor. Thertil behöfwes icke något leggas. Dock thet icke til at förtiga, at hans fader warit borgare **Peder Larsson** och moderen **Margareta Pedersdotter**, samt huru han wigd til präst af Biskop **Kylander** d. 8 Dec. år 1613, rest ut och efter hemkomsten ifrå sina try års resor, gjort prof af sin werfwada lärdom med orerande wid Prästemötet och therefter år 1617 blefwit ConRector, år 1623 Lector och år 1624 Rector vti then i Linköping stå warande Cathedral-Scholan. Men, när år 1628 thet stå inrettade Gymnasium skulle besettas med tienliga Lärare, hafwer han blefwit Theologiæ Lector. Under thesa sina Scholetienster hafwer han icke allenast warit altid trägen i embetet; utan ock arbetsam, thet wäl finnas kan af hans af trycket utkomna predikningar och andra Skrifter, hwaribland thet lenge bekanta Lexicon Lincopense tydeli-

2) **SAMUEL** och **NOE** eller Noach woro Sönernas namn. **SAMUEL** den war Dwartermästare wid Artilleriet, när han abrades, tillika med sin broder. Och gick thenna adeliga familien strax ut, medelst brift på manliga bröstsvingar.

tydeligen wisar, at han hwarken spart mödo eller kostnad til at gagna fäderneslandet, och serdeles then studerande yngdomen. Härjemte ägde han i hela landet, och i synnerhet hos Stichtets Prästerskap, mycket förtroende, kärlek och anseende, såsom en lärd, försiktig, warfam och tillika iuslig man. Thersföre blef han år 1636 til Biskops-embetet kallad med the flåstas röster, hwilka hans Styffson, då warande Secretairen, sedan Vice-Præsidenten, *ISRAEL Israels-son LAGERFELDT*, medelst then nåd, thervti han stod hos Drottning *CHRISTINA*, så understödde, at Styffadern erhöit Biskops fullmacht d. 22 Maji år 1637, och blef under Drottningens öfwerwaro, wigd til Biskop i Stockholm d. 2 Julii samma år. I Stichtet lemnade han efter sig mycken saknad och icke mindre beröm, sedan han under Nilsdagen i Stockholm, efter en Christelig beredelse, på sitt 57 ålders år, saligen afledit hade d. 13 Dec. år 1644 och begrofs d. 1. Jan. 1645 i Domkyrkan af Domprobsten *M. Magnô Harald Wallerstadid*. Men hema i huset lämnade han i sorg sin sednare Hustru, *Sigrid Olufsdotter*, med hennes enda dotter *Margareta*, hwilken wardt gift med då warande Lectoren, sedermera Biskopen, *M. SAMUEL ENANDER*. Hans förra Hustru, *Elisabet Olufsdotter*, som icke nämndes på thenna grafstenen, dödde, medan han war ConRector 1622 *Æ*); ty satte han sig och sin sednare hustru år 1641 ett kosteligit Epitaphium i Domkyrkan wid södra muren, mitt emot Lectorerernas bänk, hwilket är än wäl behållet *OE*); Men Stenskriften på Biskopens graf i Choret war af trampande aldeles utnött, at intet theraf kunde läsas år 1744; thersföre blefwo på Stenen öfwer grafwen, som redan war *AU*) at en annan familia försäld och murad, til Biskopens minne inhuggna thesa ord: Under thenna Sten ligger *M. JONAS PETRI Lincopiensis*, född här 1587. Biskop 1637. Död d. 13 Dec. år 1644. Men för 50 år tilförne, då Stenskriften kunde, fast med swårhet, läsas, hafwer då warande Biskop, Doct. *HAQUINUS SPEGEL*, låtit henne affskrifwas och funnit henne warit af följande innehåll: Härunder ligger begrafwen

Æ) Med henne, som war Kyrkoherdens i Horn, Dni Olavi Simonis Clarevallensis, dotter, blef han gift år 1618. Och är Stenskriften öfwer hennes graf, utom Choret, såsom följer: Här hvilas i Heranom Hederlige och Gudsfruchtige Hustru salig *LISBET OLUFSDOTTER*, Herr *JOEN PETRI* ConRectoris här i Scholan, Fare hustru, hwilken på sin ålders 26 år i Pestilenti-tiden, anno 1622 d. 1 Septembris affomnade och wardt tillika med sin nyfödde dotter *Karin Jonsdotter* begrafwen d. 4 Septembr. *GUD* förlåne dem och oss allom en frögdewit upståndelse. Amen!

OE) Therpå år *ICELUS* i örtegården afmålad, och vpsöfwer thenne vers: Sangvineas guttas prece sudat Christus in horto. Redan under: In DEI honorem, Templi ornamentum, sui suorumque memoriam posuit *JONAS PETRI* Gorbus, Episcopus Lincopiensis, Anno clo. lxx. XLI. Etatis 54.

AU) År 1720 sålde KyrkoRådet thenna, då warande mullgraf, efter *Taxan*, til Domprobstens Prof. *THOMÆ IHRES* arswingar, som låto henne mura; men år 1739 låt då warande DomProbst, Biskopen Doct. *ANDR. OL. RHYZELIUS*, ej allenast täcka grafwen med en wäl huggen Sten; utan och wid pelaren thersfwer, hänga en förgylt Messingstaf, som i Stockholm war ristad, sin Waka *CATHARINA IHRE*, som då ther begrofs, och androm, som i grafwen hvilat, til wälment äminnelse.

wen Ärewördige och Wallärde Herre, JONAS PETRI GOTHUS L. fordom Biskop i Linköping. Född här i Staden af enfalldiga, dock ärliga föräldrar, Peder Larsson och Margareta Pedersdotter Anno 1587 (d. 7 Febr.) Och ifrå 94 til 1610, här i staden upfödd, och sedan i Upsala och Tyskland på ättskilliga Academier, Jena, Giesen, och Wittenberg, 4 år studerat. Therefter warit ConRector, Lector och Rector här sammastädes ifrå d. 5 Maji år 1617, til thes han til Biskop förordnad och wigd blef i Stockholm d. 2 Julii, 1637, och i Hærranom afled d. 13 Decembr. år 1644, när han hade lefwat 57 år. Samt hans andra k. hustru, hederlig och dygdesam Matrona, Hustru Sigrid Olufsdotter, född i Seljestad i Södermanland, hwilken förr hade warit i ächtenskap gifwen med Mag. PEDER JONÆ, fordom Biskop i Strengnäs, sedan med Mag. ISRAEL Pastore, och med Mag. NILS GRUBB, Theologia Lector här i Linköping, och affomnade i Hærranom Christo then år 16 på sitt ålders år. GUD upwecke them til en ewig frögd och glädje! Nedanföre hafwa warit ristade Symbola hic sepulcorum eller Epitaphierna, såsom man gifår, Pl. 86: 11. och Pl. 55: 23.

X. Mag. ANDREAS I) PRYTZ, född år 1590 i Urboga, ther hans Fader, Mag. Johannes Claudii Prytz, som år 1591 blefwit Kyrkoherde i Söderköping, då war Rector Scholæ. Modern hette Margareta Persdotter. Sonen Andreas hade så studerat både hema och utom lands, at han blefwit Magister och sunnits werdig til at blifwa Professor Eloq. i Upsala d. 20 Febr. år 1621. Therefter wardt han Rector i Linköpings Cathedral Schola år 1623 och år 1628 ännu til at blifwa Theologia Lector uti Gymnasio therstädes; men som han war af herliga predikantwors, behöade K. GUSTAF ADOLPH taga honom til predikant wid sitt Kongl. Hoff. Ther arbetade han med godt behag icke lengre, än in til år 1629, då högstbemälte Konung förswade honom stickelig til at blifwa Superintendens i Göttheborg. Hwad godt genom honom ther blefwit utrettadt, kommer på sitt rum at anföras. År 1647 d. 13 Mart. sedan företrädarens änkia nyttiat tv nådår, tilträdde han med Konglig fullmacht thetta Biskopsambetet. Ther förestod han med flit, sachtmodighet och allment nöge, til thes han i Norrköping, på Påschadagen, d. 7 April. år 1655, saligen afled, lemnandes efter sig allenast en dotter Catharina, som, icke langt efter sin Faders död, blef gift med then efterträdande Biskopens broder, Haac Enfeldt; och en Son Petrus, som lefde utanienst, nyttjandes the anseensliga jordågor, som hans fader sig werkwat, och honom lämnat. Denne Biskop erhöill thet af Höga Öfwerheten, at Wårdsbergs Pastorat blef ewerdeligen lagdt under Biskopsambetet til en Præbenda, hwilket stedd på hans dödsår 1655, hans Efterträdarom til nytto. Han war en lärdd och arbetsam man; dock fins intet af hans arbete utkommit af trycket, utom några Academiska Disputationer och Orationer, samt wäl utarbetada predikningar.

På Biskopens grafsten, som än ligger i Choret wid trappan up åt Altaret, hafwer blefvet inhuggen efterföljande Latinska Skrift, then dock nu är vtdödt.

Psal. XXXI. In te, Domine, speravi. Domine, non confundar in aeternum. Hic in Christo requiescit Vir admodum Reverend. Dn. Mag. ANDREAS PRYTZ, nat. Arbogæ anno 1590. Professoriô munere funct. Upsaliæ annos 3. Post Scholæ Lincop. præfuit quinquennium. Aula Reg. concionatorem egit biennium. Superintendens Gothoburgensis 17, Episcopus autem Lincop. existit 7 & amplius annos. Vixit cum uxore, nobilissimâ Matronâ, CATHARINA STIERNFELDT, annos 23, sex ex illâ liberis susceptis, quorum 4 eidem cum matre tumulo Gothoburgi illati sunt. Denat. Norcopiæ 7 Aprilis anno Domini 1655.

XI. Mag. SAMUEL ENANDER, en mycket berömlig, myndig och förmodgen Biskop, om hvilken til hans pris knapt mer kunnat sägas, än thet, som blefvet med förgyllda bokstäfwer inhugget vti en stor stentaflo, then wid muren öfwer hans graf, wid then mindre södre dören i Domkyrkion, är vprest. Swars affskrift kommer här at införas. Men, emedan åretalen, som wid en lefvernes beskrifning achtas nödvändige, ther icke finnas; förantåtes man fölla then bristen vti efterföljande korta berettelse: Biskopen Enander var d. 20 Sept. år 1607 född i Eneby-prästegård vti Östgotha: Rinden, ther hans fader, Dn. NICOLAUS PETRI, var Ryrkioherde och på slutet Probst. År 1632 d. 8 Martii hade han blefvit Magister i Upsala och på följande år Lector i Linköpings Gymnasid. År 1643 d. 25 Nov. hade han kommit til Ryrkioherda: embetet i Söderköping. Ther kom han i then bekantskap och synnerliga nåd hos Arffurstan CARL GUSTAV, at han d. 27 Jun. år 1648 gaf honom fullmakt på at blifwa Superintendens wid Armeen i Dystland. Med högbemålte Herre, som samma år reste vt, til at befordra executionen af then Westphaliska friden, fölgde han til Nürenberg och vidare, behållandes dock imedlertid Söderköpings: Pastorat, til thes han d. 7 Sept. år 1650 med Drottning CHRISTINE fullmakt tilträdde Superintendentien i Calmar. Ther var han icke långer, än 6 år, innan han d. 1 Junii år 1655 wardt förordnad til Biskop i Linköping af K. CARL GUSTAV, eller then Tionde, som ock d. 19 Jun. samma år gaf honom Torpa: Socknas Ryrkionde på lifstid, samt förvthan andra nådes: betygelser, hafwer d. 1 Maji år 1658 benådat honom och hans barn, som varit monge, och alstrat af sig monga familier EU) Adelskap, vnder thet namnet

EXL

EU) Thette Biskop må wål beta Pater Familiarum; ty han, som med sina två Fruer, MARGARETA, Biskopens M. Jonæ Petri dotter, och BIRGITTA, Superintendentis Calmar. M. Nils Eckilli dotter, hade 17 barn, wardt Stamfader ej allenast genom sina Söner för Skölenadlar; utan ock genom sina döttrar för Adlerbergar, Durietzar, Lager Cronor, Dejeqwistar, Danchwarter, Steglingar, Österlingar och Klingenshiernor; och åter genom thessa för Cederströmar, Cronstedter, Linnerhielmar, Klingspårar, Götherhielmar, Arneller &c.

GRLETTADLER. Han dödde d. 17 Dec. år 1670, och wardt med heder begrafwen i sin beredda graf, vti hwilken på en yprest Sten kan läsas, huru han lefwat och embetet förwaltat hade. Så liuder Skriften:

Sacras exuvias Viri,
Longiori vitâ dignissimi,

Quam, abnuentibus fati, concedent facta, piis superstita manibus, hoc compositas tumultu venerare viator, & plura si cupis, paucis accipe. SAMUEL ENANDER hic situs, qui Præposito Enebyensi NICOLAO satus, Patrem sequendo prætergressus, Viri Sacri implevit fastigium. Deinde PRÆPOSITUS Sudercop. Hinc Superintendens exercitus per German. & Sveciam. Postea Præsul Calmar. Ultimò (ubi primùm alumnus) Lincop. Diæces. EPISCOPUS. Deprecatis Pastoratu Holmensi & Episcopatu Wexionensi, Gratia Regia & suffragiorum æmulò consensu expetitus, ubique excellis animi ingeniiq; dotibus. Quam profuerit seculo conscia dicant Cathedræ, suggestus, Consistoria, Comitia Regni, vitæ merita & virtutes, Cunctorum amor, Cunctorum desiderium. Si quos tamen fortasse torsit innoxia virtus (more Clarorum virorum) virtute & fama, eorum quiescere jubet livorem mortuus, antè iniquum, jam inutilem & deprecatur. Posteris, quæ non acceperat, dedit; quæ acceperat, luculentò cum scœnore, reliquit; inter alia nobilitatis decus, omen nominis ENANDRI implevisse visus, quod alius factus ab eò, qui natus, suis ordinem Equestrem meruisse contentus, ipse nominibus & insignibus prudenter abstinuit. Et quid opus habuit ascititio decore, ipse per se satis insignis? Opum nec curâ peccavit, nec incuriâ, utpote in his posterorum magis negotium cernens, quàm suum, Diligens semper aliorum, sui ipsius (hoc unò redarguendus) semper prodigus. Ex MARGARETA, filia Jonæ Petri, Episcopi Lincop. Filios habuit 4, Filias 3. Quorum Cœlis præmisit NATHANAELEM, CHRISTINAM, HELENAM; inter vivos mœrentes reliquit ELISABETAM, NICOLAUM, JONAM & SALOMONEM. Ex secundâ Conjuge, BIRGITTA, Nicolai Superintendentis Calmariensis filia, superstites CAROLUS GUSTAVUS, MARGARETA, BIRGITTA, SAMUEL, ANNA CATHARINA, CHRISTINA, CATHARINA HELENA, HELENA MARIA, JOHANNES; MARIA autem luctum mortis paternæ effugit suâ XVI Kalend. Januar. Clima clericò magnò ægrè eluctatò, quò DEO hominibusq; adeo gratus, animam reposcente DEO, perpiti placideq; & rite resignavit, censorium jam expectans diem non metuens. Hunc & tibi faustum opto, Viator. Vale. Et si quid didicisti in rem tuam, abi.

XII. JOANNES II) Elavi TERSERUS, född d. Martii år 1605 vti Östersdalarna och Leksands prästegård. Hans Fader Herr ELAVUS A) Engelberti TERSERUS,

A) Så nämnd efter sin Morfader, Herr ELAVUS, Kyrkoherden i Dilsbo och Helsingaland, hward

SERUS, (så nämnd; emedan han allenast 3 gånger kommit sent i Græcæ Lingv. Professorens vti Leipzig, Joh. Posselii, Collegio) var född år 1554 i Umeå, och har sedan han studerat, rest och ifrå 1593 varit Rector Scholæ i Wåsterås, blefwit Pastor i Leksand år 1600, död år 1617; Men Fadersfaderen Herr *ENGELBERTUS* Olavi, född i Helsingalands: Tuna, hade tient *K. GUSTAF* then Första för Hoffpredikant, och sedan vti 43 år varit i Leksand Ryrkioherde. Biskopens Moder (Stormoder i Dalom kallad i sin tid) hette *ANNA*, Herr Daniel Forckilsons Swinhuswuds, Ryrkioherdens i Wita, dotter, född år 1570 d. 3 Octobr. gift år 1597 och dödde 1609. Sedan han, efter privat Information, ifrå år 1619 blefwit hällen i Wåsterås, och ifrå år 1623 i Drebro: Schola, tog Biskopen, Doct. *JOHANNES RUDBECKIUS*, honom med sig på then Estländska visitationen för en Amanuensis, och år 1628 styrkte och halv honom til at resa til Academien i Upsala, och, när han ther in på fierde året hade studerat, wigde honom d. 1 Nov. år 1631 til präst at warda sin Styffaders, *M. UNONIS TROILII*, Capellan i Leksand; men, efter någon tid år 1632, gjorde honom til Gr. Lingvæ Lector i Wåsterås: Gymnasid. Under thenna tiensten, fick han loff, år 1633 wid Midsommarstiden, at resa vt til the Tyska Academier, och godt tillsåle at sölja med Riks: Amiralen *CARL GYLLENHJELM*. Dherefter vpphöll han sig någon tid wid Swenska Arméen, til thes FältMarstkallen, *JOHAN BANER*, och RiksCancelleren *AXEL OXENSTIERNA*, vnderstodde honom med så anseensliga Stipendier, at han kunde, i sölje med Doct. *LARS STIGZELIUS*, besöka the förnämsta Academier i Öfre Tyskland, Frankrike, England och Holland. I medlertid hade RiksCancelleren d. 14 April. år 1635 förordnat honom til sin Bibliothecarius i Mainz, och Fältherren Baner antagit honom til sin Hoff: och Fältpredikant; men år 1636 fördrögde han någon tid i Hamburg, til at nytja lärda Judars vnderwisning in Rabbincis. År 1637 kom han hem til sitt Lectors: embete i Wåsterås och d. 24 Jun. ingick han ägtenskap med Elisabeth, M. Unonis Troilii samt sin Styfmoders *MARGARETA* Johannis BURES dotter, som affomnade d. 4 Jun. 1655. År 1639 d. 29 Jul. wardt han promoverad til Philos. Magister i Upsala och var så Primus wid Promotion och blef om Hösten samma år Theol. Lector i Wåsterås och tillika Ryrkioherde i Skårike. År 1640 d. 26 Martii blef han af Drottning *CHRISTINA* förordnad Professor Theologiæ wid then så i Åbo funderade Academien, blifwandes tillika Ryrkioherde i then lilla Staden Nådendal. Emedan Högberådda Drottning hade i sinnet, at låta honom, som war mæchtig vti Philologiä Hebræå, försärdiga en nått Latinsk öfversättning och tillika vtläggning öfwer Hebreiska Bibeln, hafwer Hon, at han motte wara närmare til hands, kallat honom d. 30 Nov. år 1647 ifrå Åbo til Upsala, at ther warda Secundus Theol. Professor och tillika Pastor i Walsala; dock at han förvrt stulle i

Åbo
hvars ena dotter Birgita blef gift med Herr Engelbert Olavi och then andra Gundelina med M. Olavo Stephani, Biskopen i Wåsterås.

Ubo antaga gradum Doctoratus in Theologia, hwilket ock skedde d. 16 Maji år 1648. Hwarefter han ingick andra gången ätenskaf med Maria Grubb Pedersdotter d. 12 Jul. 1657 på Skånella i Wpland. När han hade i Wpsala, på 10 års tid, gjort merkelig wybyggelse, blef han år 1658 kallad och af *K. CARL GUSTAF* benådad med fullmacht af d. 15 Maji på Ubo: Biskopsdöme, samt af Archibiskopen, Doct. *LENEO*, thertil wigd d. 14 Jun. 1659. Thet han ock med mycken sit och nytto förestod in til d. 25 Aug. år 1664, så han för några anstötliga meningar i en af *Erkebiskop* utgifwen bok, them han försechtade, måste gå ifrån Biskops-embetet B). Men fick dock, efter Kongl. Resolution af d. 8 Sept. samma år, behålla thet årets Biskopslön, samt confirmation på *Estilsstrups* Canonicat. Men sedan han en liten tid wybehållit sig wid en Församling på Uland, wid namn *Saltwif*, blef han d. 10 Jun. år 1665 *Kyrkoherde* wid *Riddarholms* Församling i *Stockholm*, hwartil han d. 1 Maji år 1666 fick *Bromma*: *Sochn*, then han behöll så länge han war i *Stockholm*. Imedertid flyttes han d. 29 Jul. år 1668 til *Pastoratet* wid *S. Clara* thersammastädes, samt år 1671 d. 7 Aug. på *Stichtets* kallelse, til *Biskops*embetet i *Linköping*. Ther war han med mycken heder, glädje och kärlek, in til thes han i *Söderköping* af slag hastigt affomnade d. 11 April. år 1678. Han hade haft then nåd och heder, at wid *K. CARL* then *Elftes* *Fröning*, promovera 8 til *Doctores Theologiae* d. 1 Oct. 1675 C). Han war en mycket arbetsam D), lärd, wältalig och lustig man; älskad och ärad, ehwar han war rit. Ägde ock alltid mycken nåd hos sin höga *Hwerhet*. När han gjorde sin wywachning hos *K. CARL GUSTAF*, under *Köpenhamns* belägring, fick han af honom d. 16 Oct. år 1658 *Estilsstrup*: *Kanikedöme* i *Skåne*, hwartil så lydde 43 gårdar, samt 1000 *Riksdaler* til rese- och flyttings kostnad til *Ubo*. Efter hans död blefwo hans *Söner* adlade d. 10 Maji 1683 och introducerade år 1686 med thet namnet *Terfer*. Med them är dock stammen på mans:linien utgången; men af hans döttrar och i synnerhet af hans dotter *Anna*, som wardt gift med *Archibiskopen* Doct. *Matthia Stencho*, är hans afkomma än lefwande uti monga *Slägter* E). *Ufrvund* stoffade honom förförljelse, then han dock med tolamod emottog

S 3

och

B) Huru den höga *Hwerheten* så war om *Orthodoxien* eller *Renlärigheten*, och med hwad allwar hon befrade the i hans *Catechesi* utmärkte anstötliga meningar, kan finnas af the thers emot uferdada Kongl. *Placater* af d. 9 och 14 Aug. år 1663, som äro ibland the utyiligen sammantryckta *Religions*: *Stadgarna*. Men uti hwad nåd dock *Auctoren* stod, kan skönjas af thet, som sedan med honom skedde.

C) Nemligen *Johannes Bazius*, *Biskop* i *Skåne*, *Johannes Brodinus*, *Superint.* på *Gothland*, *Olavus Srebilius*, *Præses* *Consist.* i *Stockholm*, *Henricus Gerzsius*, *Änkedrotningens* *Hfwerhoffpred.* *Martinus Brunnerus*, *Profess.* *Th.* i *Wpsala*, *Erius Benzelius*, *Profess.* *Theol.* i *Wpsala*, *Samuel Skunk*, *Profess.* *Theol.* i *Wpsala* och *Jacobus Helvigius*, *Pastor* wid *Ubo*: *Församlingen* i *Stockholm*.

D) Hans arbetsamhet, iswer och wälmening för fäderneslandet, wisse sig ock merkeligen wid hans *uppsät* och *anslag*, med *Illustri Collegio Sanctæ-Claræ*, hwarom tillförne något blefwit nämndt pag. 92.

E) Nem-

och igenomgick; ty tröst tröt honom aldrig af Guds ord, theruti han war ganska wäl hemma; serdeles uti Davids Psaltare, then han kunde på Hebraisk läsa utar bok, såsom en Lera, på en gång, ifrå begynnelsen in til ändan. Thenna förtrefseliga Mannens äreminne lefwer både i hans egna F), och monga andra lärda Mäns skrifter, i hwilka han med heder ihogkommes; dock aldrum i Linköpings Domkyrko, ther hans efterlemnade anhörige hafwa låtit i pelaren wid södra Chordören uppsätta ett ganska kostbart Epitaphium af hwit och svart marmor, efter Italiensk konst så wäl utarbetadt, at knapt något dyrbarare Biskops Epitaphium eller Minneswärd finnes i någon Domkyrko här i Riket; ty Biskopens bild i krops storlek ligger wäl utthuggen, med all Biskopskruden, uti hwit marmor. Upsatwer är uti svart marmor; tafflo hans lefwerne lopp innefattadt uti 36 Latiniska Elegiacis, som Prof. Johannes Columbus skrefwit G). Nedan under bilden äro äfwen i svart marmor följande ord ristade: D. JOHANNES Elavi TERSEUS, natus 1605 in Lixan Dalekarlorum, post præclara in Ecclesiam DEI merita, constitutus Episcopus Aboensis ann. 1658. Et postremo Lincopensis ann. 1671, piâ morte obiit ann. 1678. II Aprilis, postquam expleverat annos 73. Cujus ossa heic sita sunt.

Gravstenen, som ligger öfwer gravsten på Chor; golfwet hafwer thenna skrift: Pl. 71. v. 17. GUD tu hafwer lärt mig af yngdomen, therföre förkunnar jag tin under. Och förlåt mig icke GUD i ålderdomen, när jag grå warder.

Hoc tumulo conduntur ossa JOANNIS ELAVI TERSEUS, S. S. Theol. Doctoris & Dioeceseos Lincopensis Episcopi Celeberrimi, quem stupenda vis ingenii, & ingenii par diligentia ad summa in Ecclesiâ DEI munera extulit. Cujus, per omnem vitam, candorem, affabilitatem, modestiam virtutesque reliquas expers livoris posteritas rectè æstimabit, æstimatasque desiderabit semper, quandoquidem in publicis negotiis, in re literariâ omni, in Ecclesiâ ubi vis, industriæ suæ exempla reliquit. Vixit sanè, ut par erat sacrorum Præsuli, & ad

E) Nämliken Stouchar, och uti barnabarnen von Hermannsöner, Watrangar, Bruncronor, Gripenstedtar, Aspar, Ihrar, samt Barnabarns barn Alstriner, Rhyzelier &c. Thessa allena af then ena dottern ANNA. Af the andra dottrarna äfwen monga familier, såsom Fegerstiernor, Adlerheimar, Wagnrar &c. &c.

F) Salig Biskopen har sielf skrefwit sitt Diarium eller Annales Vitæ suæ på Latin, slutandes med then Theologiska Doctoral-Promotion, som han, wid R. CARL then Elloftes fröning förtettade i Upsala d. 1 Okt. år 1675. Thenna Biographic är icke utkommen af Trycket, hwilket wäl skulle mongom gagna, ju til at besinna Guds underbara skickelse med them, som honom frucht och tiens.

G) Så wäl Profess. Johannis Columbi Elegiska Epitaphium i svart marmor wäl inhuget, som Historiographi Johannis Widekindi Latiniska Carmen sepulchrale, utrumque biographicum, har CancellieRådet Herr Andr. Anton, von Stierman insört uti sin Bibliothec. SwioGoth. Tom. 2. pag. 324 seqq.

& ad vitæ finem, quem negotia curans publica, Sudercopiæ est consecutus anno 1678, post expletos tres & septuaginta annos.

Ita obitus beatissimi VIRI omnes jubet mortalitatis suæ esse memores; me autem saxum loquax.

XIII. Doct. OLAVUS SVEBILIUS blef d. 16 Jun. år 1678 ifrå Stora Kyr-
fions församling i Stockholm förordnad til Biskopsambetet i Linköping, och när
han thet, allena in på andra året, hade berömligen förwaltat, fick han K. CARL
then Elloftes fullmacht d. 8 Aug. år 1681 til at blifwa Archibiskop i Upsala,
ther han ock dödde d. 29 Jun. år 1700. Såsom vti första bokens tredje Capitel
finnes omständeligen berättadt.

XIV. Mag. MAGNUS PONTINUS född år 1623 i Calmar af ringa föräls-
drar; ty hans Fader hade ther varit Skräddare. I födelse-staden och sedan i
Linköpings Gymnasid bragte han med flit och snille så vida sina studier, at han
med godt witnessbord reste til Academien i Upsala, ther han, vnderhulpen af pæ-
dagogier, wardt Magister d. 29 Febr. år 1652, och strax samma år Lector Elo-
quentiæ i Calmar. Som han var wällsignad med behageliga predikogåfwor; så
wardt han år 1654 kallad af Drottning HEDEVIG ELEONORA, som tenkte sig at
resa öfwer til Preußen, til at blifwa hennes Hoffpredikant. Wid Kongl. Hoffwet
upwachade han icke lenger, än til år 1661, då han fick fullmacht til at warda Kyr-
fioherde i Eskilds-tuna; men som S. Jacobi församling i Stockholm i medeltid
blefuit ledig, benådades han dermed d. 28 Jun. 1662, och tillika med Ammirali-
tets Superintendence, sysson. Thesea begge tienster beklädde han i fulla 20 år med
wederbörandes nytto och nöge, ägandes ock K. CARL then Elloftes synnerliga
nåd; thy förordnades han af honom til Biskop i Linköping d. 24 Dec. år 1681.
Han flytte ock strax tit, och lade sig all winning om at fullgjöra, hwad embetet
krasde; men, som han år 1677 hade blefuit rörd af slag på predikostolen, war
hans helsa mycket swag; dock hårdade han vt med embetets syssor in på tionde å-
ret, eller til d. 21 Aug. år 1691, då samma passion, efter någon tids swaghet, af-
hende honom litwet. Han hade lefwat i ähtenskap först med en Probstedotter, AN-
NA VALLERIA ifrå Högaby, som hade födt honom 6 barn; och sedan med HE-
LENA STRÖMSKJÖLD, som blef en moder åt 15 hans barn. Mer än
hälften barnen lefde efter Fadern, och spribdes vida vt til tienster och hederliga
gisten, at efter honom är af them ännu mycken afföda. Af hwad studier, em-
betsgåfwor och andra förmöhner han hafwer varit, thet kan hemtas af hans ges-
nom trycket utkomna Skrifter H); men dock tydeligare så wäl af Portraitet, thet
en snäll Poët, JOHAN BRAUNER, sidst Landshöfding i Upsala, utjirat med
nästa

H) Man hafwer af Trycket utkomna en hop hans lifpredikningar, ganska wäl skrefna, och en
mycket nått Paraphrasia Verbalem eller Orda; förklaring öfwer Pauli bref til the Galater.

nåtta verlar, som af the Elogier, hwilka Biskopens Efterträdare honom och hans sednare hustru behagat gifwa på the gent emot hwarandra på pelare i Choret uphengda tafel och tillika af verlar på grafftenen. Hwilka Elogier så wäl, som verfarna förtiena at här införas. Biskopen är begrafwen mitt i stora Choret under then största grafften, som i Domkyrkan och annorstädes (kan ske) finnes, ty han är 4 och en half aln long och nästan så bred. Verfarna på stenen liuda sålunda:

Hic situs est MAGNUS PONTINUS, Episcopus olim,
 Scripturæ Interpres solers, quem gratia lingvæ,
 Ingenium, candor, probitas, doctrina loquuntur;
 Sed magis officii cura & sanctissima vita.
 Æmula quam Conjux STRÖMSKILÖLDIA rite secuta
 Illecebras mundi verâ pietate rejecit,
 Exemplûque suû docuit virtutis amorem.
 Hinc pia posteritas decus ingens addet utrique
 Et soboles leget hæc vestigia pulchra Parentum.

Hq. Sp.

På samma Sten uti thes fyra hörn äro mycket nått inbuggane these efterföljande Sinnebilder och Emblemata; nemligen 1) En duswa emellan två ormar, Matth. 10: 16 med biskrift: Prudens simplicitas. 2) En såsning mitt i en ström med en Grip uputi, och thesa orden: Mediis servatur undis. 3) En bro öfwer en ström, och thenna öfwerkrift: Pons manet immotus, nec curat marmura ponti. Och 4) Två händer uti en sky emot strömmande watern, och therwid skrefwit: PONTINI Clypeus fluminis obstat aquis.

Werserna, som under Conterfattet eller Portraitet äro instuckne i koppar, liuda sålunda:

Præsul Hyperboreû quondam clarissimus orbe,
 Infula cui meritum cinxit honora caput,
 Sic oculos verâ PONTINUS luce refertos,
 Oraque cœlesti nectare plena tulit.
 Innocuos mores si quæras, nulla dedere
 Sanctius exemplum secula, nulla dabunt.

Job. Brauner.

På tafeln wid södra Chor: pelaren hafwer Biskopen af sin Efterträdare sådt thetta prisord:

Siste, si probus es, Viator,
 Causamque moræ si quæris, accipe.
 Hæc, quam vides, tabella,
 Nec pretiû, nec artificiû, sed solû, quod refert, nomine æstimanda,
 Indicabit tibi merita Viri,

Qui Latinû Eloquiû LACTANTIUS, sacrâ facundiâ AMBROSIVS,
 Christianâ prudentiâ AUGUSTINUS, docendi gravitate CHRYSOSTOMUS,
 Scripturarum notitiâ HIERONYMUS meritû appellari possent;

Sed

Sed suò ipsius nomine perinde magnus fuit
 Mag. MAGNUS PONTINUS,
 Gymnasio Calmariensi, cujus *LECTOR*;
 Aulae Regiæ, cujus *CONCIONATOR*;
 Ecclesiæ Holmiensi, cujus *PASTOR*;
 Diœcesi Lincopenfi, cujus *EPISCOPUS* fuit,
 Apprimè notus gratusque,

Quia pius, fidelis, sedulus, sincerus.

Doctrinâ solidâ, moribus integris, consiliis egregiis ubivis venerandus.

Idem verò his titulis tantus, spe tamen major erat,

Si senili corpusculo plenior vita fuisset;

Menteque maximus, quia Christo unicè vivens,

Dictis, scriptis, precibus, exemplò constanter servierat:

Bonos inter Sacerdotes tantò eminentior, tantò humilior.

Animam igitur ejus quamvis cœlum custodit, cineres tumulus vicinus servat,

Famam posterì suspicient, desiderium Liberi superstites retinent;

Memoriam tamen templum hoc, quod horum beneficentia locupletius ornatius-
 (que reddidit,

Publicè ostendere debuit.

Hq. Sp.

På Chor-pelaren, tvårt theremot åt norr, hafwer, af samma berömliga Man,
 Biskopens sednare Måsa erhållit til äreminne ett således iudande witnessbörd:

Monumentum Matronæ honestissimæ,

HELENÆ STRÖMSKIÖLD,

A maritò, quondam Reverendissimò Episcopò,

M. MAGNO PONTINO, Conjugi Optimæ & fidissimæ destinatum;

Ne nesciret Posteritas,

Quòd lectissima pariter & dilectissima scœmina,

Inter probas summa, inter castas prima,

Inter nobiles non postrema, sed tamen humilima;

Placidò ore, severâ virtute, ingenuâ conversatione gratissima;

Quid? quòd pietate in DEUM, obsequiò in maritum,
 caritate in liberos, benevolentia in omnes laudatissima vixerit.

Sed, cheu! annos tantùm quadraginta quinque in terris;

Viginti autem duos plusque menses septem in matrimoniò vixerit!

Prolem interea numerosam enixa;

Sed ultimam dum pareret, subitò perierit.

Fatiscente demum scœcundi corporis robore!

Quod igitur, donec splendidius aliquando resurget, in pulvere hoc tantisper reclii-

Anima verò, fidei speique plena,

(navit;

Ad cœlos, quorum incola dudum fuerat, rediit.

¶

Matri,

Matri, aeternum desideranda, Liberi Generique,
Merito moerentes, ponendum curarunt. Hq. Sp.

XV. Doct. HAQUINUS SPEGEL blef d. 23 Octobr. år 1691 af *K. CARL* then *Ellofte* förordnad til at blifwa Biskop i Linköping. Tit kom han ifrå *Skara* Sticht år 1693. Befordrades år 1711 til Archibiskops-werdigheten, och dödde i *Upsala* d. 17 April. år 1714. Han finnes wäl ansörd och beskrefwen uti föregående eller första bokens tredje Capitel, ibland *Sweda*; och *Bötharikes* Euangelista Archibiskopar; men hwad nytto och uppbyggelse han i thetta Sticht wid *Kyrkior*, *Scholar* och *Hospitaler* genom sin makalösa waksamhet och embets nit utrettat, thet kan icke hwarken tillfyllest beskriwas eller berömmas; kan ock aldrig glömmas, så länge något öfriget blifwer af thet *Stick* och ordning, hwaruti han hafwer satt och efter sig lämnat thetta Stichtet i gemen; men enkannerligen betrefvande *Kyrkio*- och *Schole*-wäsendet. Aldramäst prisas hans namn och förwaras i obödelighet uti *Linköpings* begge *Kyrkior*: *Uti* *Domkyrkion*, then han mongaledes lät pryda, och uti *S. Lars* *Kyrkio*, om hwars uprettande, efter then hennne och nästan hela *Staden* år 1700 öfvergångna branden, han sig sorgfelligt wårdade. *Schole*- och *Gymnasil*-huset, som genom samma wädelid blefwt giordt til en stenhop; men genom hans merkelige omsorg och pådrift, inom ett år, sattes i stånd, wittnar i alla rum, å alla sidor, huru makalös *Biskop* *Doctor* *Haquinus* *Spegel* hafwer warit i *Linköping*.

XVI. Doct. JACOBUS Jacobi LANG, född i *Gäste* d. 1 *Maji* år 1648, och upfödd uti *Nsterbotn* i *Uleå*, så hans *Fader*, som war af *Bngersk* slägt, thet war *Tullenär*. Sedan han ifrå år 1664, både i *Ubo* och *Upsala*, studerat och disputerat, samt i medeltid förnäma mäns barn informerat, reste han ut til *England*, thet han en rund tid sig uppehöll, serdeles wid *Academien* i *Oxfurt* år 1677. År 1678 kom han til *Paris* och wardt thet halftannat års tid *Extraordinarie* *Envoyens* *NILS* *LIL FEROTS* *Secrétaire*. När han thet och annorstädes, särdeles i *Holland* werfwat sig mogen lärdom och förfarenhet, kom han til *fäderneslandet* år 1681, och blef d. 4 *Maji* år 1683 med *Konglig* fullmacht förordnad *Probst* och *Kyrkioherde* i *Staden* *Nyen* uti *Tngermanland*. Therafrå befordrades han på samma sett år 1688 til *Superintendence*-embetet i *Narwen*, och, sedan han i *Ubo*-*Academie* hade pro *Gradu* disputerat de *Introductione* *Catechumeni* in *Scripturam* *Sacram*, och thet på blefwt *Doctor* *Theologiae*, wardt han år 1700 d. 16 *Jul.* genom *K. CARL* then *Tolftes* fullmacht, *General* *Superintendens* i *Lifland*, och sålunda, genom *Guds* nådiga *Sticke*, ryckt vndan then nöd och fara, som *Ryska* belägringen två månader thet efter satte *Staden* *Narwen* uti. Året thet på följande d. 4 *Jul.* förordnades han af *högbemälte* *Konung* til *Biskop* i *Niewel* öfwer *Estland*. Thetta embete tillträdde han år 1702 och förestod uti 8 års tid, med

med samma slit, nit och trohet, som the förre, til thes land och stad å alla sidor insparrades af Rykarna år 1710, så han, finnandes sig icke kunna med sin tienst thet skaffa någon vidare nytto, begaf sig, såsom monge andre gjorde, öfwer til Stockholm, at, efter Guds försyn och höga Öfverhetens wälbehag, blifwa brukad på något annat ställe. hwilket ock icke langt therefter skedde; i the R. CARL then Tolste d. 21 April. år 1711, med bref ifrå Bender i Turket, satte honom til Biskop i Lincöping. Thetta Sticht tilträdde han strax, och som han war en myndig och försiktig, samt tillika liustig och behagelig man, förwaltade han thet icke uthan beröm och nöge, intet eftersettandes, som, under the swåra och bullersamma krigstider, war gjordiget, til Stichtets och säderneslandets wälfärd och vprrettande. Omfider affonnade han saligen d. 17 Febr. år 1716, sedan han litet förut d. 28 Januar. hade erhållit, för sin familie, adeliga Privilegier med thet namnet *LagerCreutz*. Then 28 Febr. wardt han hederligen i Domkyrklion begrafwen; men i en främmande eller annans graf. Dock hafwa hans efterlefwande Anhörige, några år sedan, gjort hans Årewinne ewerdeliget med en Sten, insatt uti nedersta Chorpelaren å norra sidon, hwilken Sten med gyllende bokstäfwer hafwer sådan skrift, som nu följer:

Doct. JACOBUS LANG

Natus Gevaliæ d. 1 Maji 1648.

Upsaliæ & Aboæ literas gnaviter doctus,

Apud Anglos & Gallos ultra 4 annos maturuit.

Anno 1683 Ecclesiæ Nyensum P. & Præpositus,

Anno 1688 Narvensis per Ingridam Superintendens.

Anno 1700 Superintendens per Livoniam Generalis.

Anno 1701 Episcopus Estoniæ constitutus.

Anno 1710 per vim Bellonæ Moscoviticæ sede pulsus,

Anno 1711 Cathedram jussu Regis conscendit Lincop.

Anno 1716 Nobilit. Posteris suis LagerCreutzii nomine ornat. meruit,

Et paulò post

Anno 1716 d. 17 Febr. spatia terrenæ peregrinationis emensus,

Placidè obdormivit Lincopiæ

EPISCOPUS DESIDERATISSIMUS.

Vir ceteroqui bonus, probus, gravis, prudens & amabilis,

Cujus ossa prope ad hanc columnam requiescunt.

XVII. Doct. THORSTANUS RUDEN, född d. 9 Martii år 1661 i Wermland och Lyswicks Sökn, thet hans Fader, Herr Håkon Rudén, så war Capellan, och Moderen hette Christina Falk. Ifrå år 1670 hade han studerat i Carlstad, och ifrå år 1678 i Upsala, innan han d. 10 Dec. år 1691 blefwit Magister, med then mogenhet och beröm, at han 2 månader therefter, d. 18 Febr.

år 1692, med Kongl. fullmacht sattes til Professor Poëleos wid *Ubo*: Academie. Ther arbetade han med icke mindre nytto och vpbbyggelse, än nöge och beröm, och wardt d. 25 Sept. år 1706 Professor Theologiae, samt d. 14 Novembr. samma åe Stichtets Domprobst. Men icke lenger, än tv år; ty år 1708, d. 11 Martii gaf *R. CARL* then *Tolste*, på Prästerkapets allmänna kallelse, honom fullmacht på Superintendentien i Carlstad öfwer *Wermeland* och *Wästgöthadal*. Af och hos sina Landsmän war han allmänneligen wälkommen, vrettade ther mycket godt med inbördes nöge; ty tenckte han så i sitt *f. Fädernesland* lefwa sina öfriga dagar; men högbemälde *Rönung* flytte honom, med sin fullmacht af d. 24 Sept. år 1716, rådan til *Lindöpings*: *Bischofsdöme*. Thetta tilflytte han nästföljande år, och med berömlig wälsamhet, försichtighet, alskar och lufslighet förestod, så at honom aldrig tröt hwarken wördnad och kärlek i gemen af allom, icke eller synnerlig nåd af höga Öfwerheten. Icke allenast embetet, utan ock hans altid wisade lärdom gjorde honom werdig at hafwa första rumet ibland the grundlärda män, som blefwo *Doctores Theologiae* wid *Drottning ULRICE ELEONORE* *kröning*, i *Upsala* d. 19 Martii år 1719. Hwarpå then nåden fölgde, at han d. 23 Maji samma år blef begåfwad med adeliga friheter och förmohuer, vnder thet tilnamnet *RUDENSKJÖLD*, för sin Fru, *Magdalena Wallwik*, och barn, som hafwa merkeligen rönt sin Faders wälsignelse och til anseufliga hederstienster vpsstigit. Wid *Riksdagarna* år 1723, samt år 1726 och 1727, hafwer han, vnder *Archibisshopens* oförmögenhet af hög ålder, warit *Prästaståndets* *Taleman* til *Öfwerhetens* och *samteliga Ständernas* fullkomliga behag och nöge; doel vtnötte han ther vnder, serdeles then sednare nämnda *longa Riksdagen*, så sina krafter, at hans helsa thet efter dag ifrå dag astog, til thes han d. 9 Sept. år 1729, på samma dag, som thet af honom vstrefna *Prästämötet* skulle begynnas, bittida om morgonen *sachtnodeligen* i *Herranom* *astod*. På *fjerde* dagen thet efter wardt han, vnder allmännelig sorg och klagan, måst af *Stichtets* närwarande *Prästskap*, *beledsagad* til sitt *hwilorum* i *Domkyrkions* *Ehor*. Hans *exemplariska* *andacht* wid *Gudstiensten*, hans *ostraffelighet* i *lefwerne*, hans *försichtige* *embetsnit*, hans *lufslighet* i *umgänge* emot alla, hans *vprichtige* *wälmening* och *hwad* *annat*, som en *slit* *Embetsman* kan *beprisas* *före*, hafwa *fuller* *giort* *thenna* *Bisshopen* *til* *namnet* i *Stichtet*, och *än* *widare*, *odödelig*. Doel hafwa hans *Söner* och *Mågar* *sunnit* *sin* *skyldighet* *wara*, at *giöra* *sin* *Faders* och *Swärfaders* *äresminne* *ewerdeliget* *wid* *hans* *graf*, *hwar* *öfwer* *the* *vi* *en* *i* *en* *pelare* *inhuggen* *Sten*, *lätit* *med* *gyllende* *bockstäfwer* *rista* *efterföljande* *lorta* *äreskrift*:

Här hwilar

Doct. TORSTEN RUDEN

Född i *Wermeland* d. 9 Mart. 1668

Professor i *Ubo* i 16 år,

Superintendent i *Carlstad* i 8 år,

Biskop

Biskop i Linköping i 13 år,
 Talman för sitt stånd 1723 och 1727,
 Gift med ANNA BRUNELL 1692,
 Med MAGDALENA WALLWIK 1696,
 Död d. 9 Septembr. 1729,
 Nitfull i sitt kall,
 I lefwernet saktmodig,
 I alt en ärlig man,
 RUDENSKIÖLDARS Stamfader;
 Dem och Dig Wandringsman,
 Om du will, en eftersyn.

XVIII. Doct. JOANNES III) Matthiæ STEUCHIUS, hade fuller, på Prästståndets samhälliga kallelse, blefwit af K. FRIDERIK, med fullmakt af d. 21 Jan. år 1730, förordnad hit til Biskop, och efter Kongl. befallning af d. 2 Nov. til Biskopen i Skara, Doct. JESPER SVEDBERG, i Domkyrktion therstädes, af honom wigd til Biskop d. 15 i samma månad och år; Stichtet hade ock helst sådt behålla honom til sin Biskop, så wäl för hans egen skul, hwars beröm war allmänt, som af then kättele och wördnad, then än i landet war öftrig för thes förra Biskopar, Doct. JONS TERSEUS och Doct. HÅKON SPEGEL, then förre hans Moderfader och then sednare hans Swärfader; men Kongl. Maj:it behagade, med fullmakt af d. 20 Nov. ofswannämnda år 1730, befordra honom, efter hans Fadert til Archibiskops: embetet i Upsala. Han kom alltså icke til at werfeligen titräda thetta Sticht, utan allenast förrettade, såsom Biskop i Linköping, två Prästewigningar. Förthen skul finnes han, til sina förtienster, dygder, sinne och lefwerne korteligen beskrefwen ibland Rikets Archibiskopar uti första boken pag. 87, samt ock anford uti tolfte bokens tredje Capitel, ibland Carlstads Superintendenter.

XIX. Doct. ERICUS II) BENZELIUS, är fuller sammalunda upptecknad, och berättelse om honom giord omständeligen ibland Archibiskoparna; Men som han icke kom til at titräda Archibiskops: embetet, utan dödde, och ligger begrafwen i Linköping; ty borde han ock här med bättre rett hafwa rum; emedan til thetta Stichtets Biskops: embete han wardt kallad och af K. FRIDERIC fullmaktigad år 1731 d. 5 Maji. Han flytte ock hit samma år uti Julio ifrå Götteborg, och förestod Stichtet (ehuru hindrad af longwariga Riksdagar och tillstötande sulkdomar) med berömlig sit, alswarsamhet och trohet uti tolf år, winleggandes sig, at alt motte hållas i stick och ordning. I synnerhet wisade han sig wara sorgfellig om tre sina Pupiller (såsom han plögade säga) nemligen om Förmyndingen, Scholarna och Hospitalerna i Stichtet. Mer finnes om honom, såsom

som sådes, vti första bokens tredje Capitel, pag. 83 seq. Man wil dock här an-
föra then Latiniska Minneswård, som är ännad at blifwa öfwer honom i Sten-
huggen och ypsatt i Upsala Domkyrko, så ljudande:

Memoriae

ERICI BENZELII Er. Filii,

Qui bono Ecclesiae ac literati orbis natus.

Primum ad Uptalensem Academiam

Bibliothecae publ. per XXII annos Praefectus,

Literariam quoque Societatem instituit.

Postea Theologiae Doctor & Professor Ord.

Hinc Episcopus datus Gothoburg. 1726.

Ac interjecto quinquennio Lincopensibus,

Ubiq. perenne reliquit sui desiderium.

Tandem ad Archiepiscopi & Procancell.

Paterna fastigia euectus 1742.

Spem nobis fecit mansurae felicitatis;

Sed ereptus morte heu praepropera,

die 23 Septembris 1743.

Annos natus LXVIII. m. VII. d. XXVI.

Osia servat Lincopia;

Monumentum tamen in natali urbe P. C.

ANNA SWEDENBORGIA Uxor moest. Liberiq.

Collacrymante *JACOBO CRONSTEDTIO*,

Quem & privatum & Regni Senatorem

Amicum habuerat fidissimum.

XX. Doct. *ANDREAS II*) *Olavi RHYZELIUS*, född i Wästergöthland och
Ods församling d. 4 Oct. år 1677, ther hans Fader, Dn. *OLAVUS* Andr. *RHYZE-*
LIUS, war Kyrkoherde. Moderen het *SIGRID* Andersdotter *ODHELIA*, så at han
war syssling med sin företrädare. Sedan han hema hos Faderen, thernäst i Skaras
Schola och Gymnasid och sidst i Upsala hade studerat, wardt han d. 28 Maji
år 1707 Magister, och strax samma år förslagen til at blifwa Professor Philoso-
phiae i Pernau-Academie, samt år 1711 kallad af Kongl. Rådet Præsidenten och
Cancellairen Gref *GABRIEL FALKENBERG* til Theologiae Professor i Ubo. Men,
som Ryßens inträngande frigsvalde gjorde thetta til intet, blef han år 1712 icke
allenast kallad och i Upsala d. 27 Maj. af Archibiskopen Doct. Haq. Spegel,
wigd til Underkyrkoherde wid Stora församlingen i Stockholm, utan ock, på
samma Archibiskops och Consistorii kallelse, af Kongl. Senaten fullmächtigad til
at blifwa Adjunctus Theologiae i Upsala; men, som *L. CARL* then Tolfte
med

med sin fullmacht, Krefwen i Demirtesch wid Adrianopel i Turkiet d. 13 Octobr. år 1713 gjort honom til sin Hoff: och Drabante: predikant, moste han affåga sig then Academiska tiensten och tiltråda prediko: arbetet wid thet Kongl. Hoffwet först i Stockholm, och sedan år 1716 hos Konungen sielf i feldt. År 1717 d. 13 Junii, blef han högbemålda Konungs Confessionarius eller bichtfader och tillika Præles uti Kongliga Hoffält Consistorid. Wardt altså högbemålta Konung följachtig år 1718 in uti Danska Norge och in til hans beklageliga död d. 30 Nov. vnder Friderikshalls belägring. Sedan upwachtade han wid thet Kongl. Hoff i Stoek: holm, in til thes han år 1720 d. 24 Martii, benådades af Drottning *ULRICA ELEONORA* med fullmacht på Domprobsta: embetet i Linköping, thet han på följande år tilträdde och uti hela 22 år och något theröfwer förwaltade. I medeltid hade han ifrå åttilliga Sticht, men serdeles två gånger: nemligen år 1730 och år 1731, blefwit med the flåstas röster i thetta Sticht åstlad til at warda thetas Bisshop, och år 1732 d. 23 Febr. tillika med 14 andra werda män, i Upsala giord til *DOCTOR* Theologiae, samt d. 23 Decembr. år 1734 antagen til medlem uti then Kongl. Literaria & Scientiarum Societate i Upsala. Omfider sielf han, på Stichtets Præsterflaps tredje samhelliga kallelse och med hela Kongl. Rådets samtycke, Konung *FRIDERIKS* fullmacht d. 20 April. år 1743 på thetta Bishops embetet, thet han, emedan företrädaren samma år d. 23 Sept. genom döden ifråföll, strax emottog, blifwandes theruti offentligen insatt af Archibisshopen *DOCT. JACOB BENZELIO* i Linköpings Domkyrko d. 9 Sept. år 1744. Ehuru han så war aftråget arbete, hög ålder och monga krepnor redan tung och swag, selade honom dock icke hwarken hog eller slit til at bewaka embetet både i Consistorio och uti Stichtet med visiterande och annat, som behöfdes. Vnder årens 1743, 1746 och 1747 Nilsdagar, hafwer han, fast en swår sjukdom honom vnder then sidsta, lenge giorde sengliggande, most, vnder Archibisshopens sjukdom, och efter hans död, wara sitt Stånds Taleman; dock med mycken swårhet och swaghet. Här af wardt han ock föränlåten, at med vnderdånig skrift d. 14 Sept. vndanbedja sig Archibisshops: werdigheten, til hwilken Consistorierna i riket ock honom sina röster gifwit hade. I ähtenslap hade han, ifrå d. 15 Jan. år 1721 til d. 17 Jan. år 1739, lefwat med *CATHARINA IHRE*, Archibisshopens *D. Matthiæ Steuchii* dotterdotter, som honom 10 barn södt och hälften theraf efter sig lämnat hade. För öfrigt, hwad Skrifter han utgifwit, huru han i lefwerne och embete sig sticket, om han last eller loff förtient, thet blifwer wäl, efter hans död, icke förtegdadt af en opartist och orweldig sanning.

Andra Bokens Fjerde Capitel

Om
Schole: wäsendet eller Ungdomens Information uti
Linköpings Biskops Sticht.

§. I.

Wet the förste Christne Lärare, på hwad ort, som the här i norden satt sig ned til at fortplanta Christendomen, sunnit nödwendigt at inretta något lärohus, uti hwilket någre ynglingar af landets folk motte lära läsa i bok och kunna therigenom blifwa med tiden skickelige til läro-embetet; thet är uti föregående boks fjerde Capitel, i thes början, med giltiga skäl bewisadt; ty anses icke angeläget at them här utprepa. Utthan sådan anstalt hade Christendomen aldeles most, med then utländska lärarens antingen utreso eller död, förfalla och dö ut, eller blifwa til intet. Hwilket fast ofta beklageligen här sedt all then tid, som war emellan Ansgarium och R. **OLAF SKÖTKONING**, så så munga gånger Christna läran af nitiska utifrån inkomna lärare blefwit med god framgång här eller ther i riket predikad; men af hedendomen åter förqwasd. Thetta kan med exempel af then tidens historia lätteligen bewisas; men i en otwifwelachtig och aldeles trowerdig sak, synes thet icke wara af nöden.

§. II. Om icke tillörne någon Lärostad i Östergöthland för landets ungdom blefwit anlagd; så motte wisserligen Herbertus, så snart han, såsom Biskop, här i landet fast fot och sådt beständigt säte, thet lätit sig wara angeläget och therom gjort anstalt. Thet är för wisso berettadt och lenge för sanning hållet, at then förste Östergöthlands barna-Schole hafwer af munkar blefwit inrettad och hålles på then ort, som theraf lenge blefwit kallad Munkeboda; men förwrt hetat **Tor**, såsom thet ock nämndes all then tid, så the Catholiske Biskopar ther, på sitt befästa Slott, residerade och stor Hoffhållning hade. Nu är ther ett adeligt Säteri wid namn **Torsholm**, beläget mitt emellan Linköping och Norrköping wid stora landsvägen. Ortens af naturen angenäma belägenhet gör troliget, at utländske Munkar sunnit och utwalt honom sig til en behagelig boning. Benedictin Munkar, som aldrast först kommit hit i Norden, hafwa utan twifwel så här, som i andra Sticht, warit the förste Præceptores eller barna-lärare. Men huru lenge these warit ensamme i then sysson, innan Cisterciens och andra Orders munkar inkommit och dragit til sig informations-arbetet, är nu swårt at säga. Om Munkeboda-kloster och Benedictin-Munkar finnes något uti min Monasteriologia eller Klosterbeskrifning, pag. 140 & 364 seq.

§. III. Sedan andre Munkar, såsom serdeles Cistercienser och Bernhardiner, som woro icke annat, än reformerade Benedictiner, hade hit i riket kommit och

fådt

fäddt åt sig byggda och inrettada Kloster, hafwa the bleswit Lårohus, i hwilka, utom the förestrefna Gudachtighets öfningar, studier idkades med sådan framgång, at vti them sunnos Munkar af thet anseende i lärdom och andra egenstapen, som gjort them werdiga til at blifwa Archibiskopar och Biskopar. Stephanus ifrå Alftwastra war fuller then förste här i riket, som vtu Kloster vpsstegit til sådan werdighet; men icke ensam eller then sidste, ty ibland alla Stichts Biskopar, såsom ock ibland Rikets Archibiskopar, finner man några, som på samma wäg kommit til embetet. Och ho kan twisla therpå, som hafwer sig bekant, eller låter sig bewisas, at i en stor del af Munkelostern hafwa warit anseeliga Bibliotheker: Såsom hos Cisterciencerna i Alftwastra, Gråmunkarna i Stockholm och Bjiby, Swartbröderna i Sigtuna och andre annorstädes. At the thesa bokförråd brukat til sin egen och andras vnderwisning, är både theraf klart, at Mathematici och andra slags lärde män kommit vtu Klofren, och theraf, at af Munkarna i Klofren hwarjehanda icke olärda böker och tractater bleswit med arbete, flit och snille sammanstrefne både på Latin och modersmälet, vti hystorien, moralen och andra på then tiden allskada wetenskaper. Af thetta alt blifwer öftridigt, at Klofren i Linköpings Sticht hafwa vnder Påwadömets tid, warit merendels nyttige Scholar eller Lårostäder.

J. IV. Munkeboda, om hwilket i andra J. sagdt är, hafwer wäl warit thetta Stichtets förste och endaste Lårostad för Landets yngdom, til thes, wid Biskops Sätet i Linköping, lägenhet och förmögenhet war, at thet inretta en med ordenteliga och sticketiga lärare försedd Schola. På hwad tid thetta stedt, kan man icke med wifhet säga; Thet är dock wifst, at thet, sedan kallade Cathedral Schole, hafwer, jemte twenne Kloster i Linköping, warit i stånd hällen in til thes Påwadömet tog en ända, och at en af Capitelsmännen eller Kanikerna haft honom vnder sin vpsicht och styrrel, hwilken theraf blifwit nämnd Scholasticus. Och thenna inrettning med Linköpings Schola hafwer warit alt ifrå B. ERJK then Låspes tid, sedan Biskop Benedictus I år 1232 fick Påvens Gregorii then Diondes bifall til at wid sin Domkyrko stichta ett Collegium Canonicorum, ibland hwilka altid en skulle wara Scholasticus, then thet hade, jemte sin Präbendam, så god del af Kaniktionen, som hans wedertlikar, at han kunde wäl lefwa. Kunde ock befordras til förnämre embete, om han fans thertil sticketig och werdig.

J. V. Här bör man icke obemålt lämna, at thet mästa och förnämsta, som förhadet och vrlades then tiden i Linköpings Schola, war Songen, Musica Figurativa, på thet icke allenast snelle Altaristæ eller mekepräster wid Domkyrkions monga altare motte wara at tiggå; utan ock at Chorsongen motte altid funna hållas i stånd, såsom anstendigt wille wara på then tiden, när förnämsta Gudstiensten bestod vti Latinst mefande eller sungande, fast minste delen af Prästerna, men altsingen af lefmän och allmoga, förstod, hwad som med saselig röst och rop
blef

blef sunget. Huru strängt thet war med Chorhållningen och at thet tillkom Scholastico at theröfwer hafwa uppsicht, kan man klarligen se af Biskop Henrici I stadga, giord tredje dag Påscha år 1272, hwilken hafwer thenna Inscription: Ordinatío Chori committitur Scholastico. Theruti finnes stadgadt, at Scholasticus, såsom en myndig man ibland Kanikarna 1) hade macht at kalla the andra på förefrefna timar til Choret til at thet läsa och siunga. 2) At then, som försummade sig någon tima, morgon eller afton, skulle plichta 2 eller 4 öre. 3) Skulle en vara hebdomadarius, then the fränwarande eller försummeliga, wid straff tilgidrandes, upstekna skulle. 4) Om Vicarii sig försummade, skulle Kanikerne plichta för them, och afforta thet på thetas salarid. Och 5) skulle hwarje welo hållas Consistorium öfwer the brott, som wid Chorhållningen begingos. Af thetta tyckes kunna slutas, at Linköpings Schole hafwer warit på then tiden mer en Songe än en Läse Schole; Dock hafwa the, som welat med någon ferdighet meffa eller siunga the Latinsta mycket corrupte strefna songar, nöwendigt most lära at i bok läsa them. Och söga mer fordrades af them, som skulle blifwa Altaristæ och Chorales i Domkyrklion, samt sedan, efter 2 à 3 år, Curati eller Söknepräster i församlingarna på landet.

J. VI. Tilförne är berättadt, om then information, som blefwit idlad i Klosters; Men som icke then sträckt sig widare, än til them, som warit Fratres intagne under ordens reglor. Så finner man, at wid the större Klostren hafwa warit barna Scholar, i hwilka Städernas och Landets inbyggare sådt insätta sina barn til at lära läsa och skrifwa. I Wadstena blef år 1474, med Klostrets kostnad, bygd ett Scholehus af sten, i hwilket M. Petrus Magni war år 1499 Rector Scholarum, theraf tyckes kunna slutas, at then Scholen warit delad i åttilliga Classer, eller ock uti öfre och nedre Scholan. Ut i Söderköping hafwer jemwäl jemte Klostren warit en Schole. Om Linköpings Schola är redan nämndt. Om the Scholar, som i Påwedömetis tid warit i Calmar och Wisby, som så lågo under Linköpings Sticht, skal på sitt ställe något blifwa omrördt. I medlertid är af thet, som här blefwit anfördt, otwifachtigt, at the Catholiske Linköpings Stichts Biskopar hafwa i sin tid wårdat Scholewäsendet och så befrämjat studier inom sitt Sticht, at monge af landets ungdom kunnat resa til Italien, Frankrike och andra länders Academier, thet the på en kort tid med heder blefwit graduerade både Magistrar och Doctorer.

J. VII. Fast genom Religionens Reformation både Klostret efter hand lades öde, och Kanikedömen wid Domkyrklion miste sina stora inkomster, war dock **K. GUSTAF Erikson** eller then förste, som thenna nöwendiga och nyttiga Reformation wann och werkstälde, så försichtig, at han icke wille, thet Scholewäsendet eller Informationswerket i Riket therigenom skulle afkomma eller nedersleggas. Han anordnade tilreckeliga rentor och inkomster för Scholomästare och Hörare

rare wid Scholarna i Linköping, Söderköping och Wadstena. I thesa Scholar hafwa lärde män i hans och i hans til regementet efterträdande Söners tid, giott så lärda disciplar, at the kunde tådan besordras til Prästa:embetet wid församlingarna. Doct war Linköpings: Schole störst, som fick namn af Cathedral: Schola. Söderköpings och Calmar: Scholar gåfwo honom likwäl icke mycket efter. Hwad studier, och huru the i thesa Scholar lærdes och dreswos, thet kan finnas af then Ryrkis: ordning, som Archibisctopen gamle M. Laurentius Nericius sammanstref, hwilken af trycket utkom år 1572. Under thet Liturgiska öwäsendet i **K. JOHAN** then Tredjes tid, och under krigsbullret emellan **K. SIGISMUNDUM** och hans Faderbroder **K. CARL** then Tionde, woro Scholarna i Linköpings Sticht merendels i godt stånd. Men **K. GUSTAF ADOLPH**s och hans dotter, Drottning **CHRISTINA**, hafwa begge, besinnande, hwad gagn, styrko och heber studier tillhynda ett regemente, genom Konglig klofhet och gifmildhet, satt thet offentliga Informations: werket i Linköpings: Sticht, såsom öfwer hela Swea: och Göttharike, i thet wälstånd, som thet, Gudi loff! in til thena dag niuter och nytjar. **GUD** gifwe ewerdeliga!

J. VIII. K. GUSTAF ADOLPHs hafwer år 1628 d. 20 Jan. igenom sitt bref gifwit i Sahla: Stad, sunderat och med tilreckeligit underhåll för 6 Lectorer eller Läsenaftare donerat ett Gymnasium i Linköping, hwilket, när, genom Biskopens M. Jonæ Kylandri omsorg och pådrift, hus war thetill förferdigadt, blef d. 8 Sept. år 1628 högtideligen inaugureradt eller inwigdt. År 1649 d. 7 Aug. förordnade Drottning **CHRISTINA**, at en Lector skulle til the förra 6 hit blifwa satt; emedan andre Gymnasier redan blefwo försedde med siu, hwilket ock stedsde. Högberämlta Drottning befalte at halfwa Trivial: Scholan i Westerwik skulle läggas til Söderköpings d. 22 Dec. 1649. Hon inrettade ock år 1652 d. 24 Dec. en större lönings: stat för alla Docentibus både i Gymnasierna och Scholarna öfwer hela riket. Hwarefter hwar Lector Gymnasii 120 och hwar Rector Scholæ Trivialis skulle af Cronotionde årligen hafwa 100 tunnor. Jemte Gymnasium skulle ock blifwa, såsom ock än är, i Linköping en Trivial: Schole, försedd med en Rectore, ConRectore, tre Collegis, en Apologist, Cantor och Subcantor. I ti Norrköping blef af samma Drottning äfwen anlagd sådan Trivial: Schole; men **K. CARL** then Ellofte befalte, genom bref d. 28 Junii år 1673, Biskopen Doct. Jöns Terlerus yphäfwä Trivial Scholan i Norrköping och dela thes Rectoris lön emellan Rectores i Wästerwik och Ekelsö. Men bewakeliga föreställningar kommo emellan, som hindrade thet beslut. År altså Trivial: Scholen i Norrköping, doct nu uttan ConRectore, allenast med två Collegis, hwar jemte en Apologist underhålls med lön af Stadens Cassa.

J. IX. I ti Söderköping är äfwen så en Trivial: Schole, uttan ConRectore med två Collegis, jemmwal i Wästerwik Rector med full lön och allenast en

Collega. I Eklesiö lifaså; Men i the andra Stichtets Städer: Säsom Wadsstena, Skeninge och Wimmerby äro fuller Rectores hwarthera med en Collega, vndantagna Wadsstena, ther två äro; doch hafwa the icke full Rectors-lön vran mindre än hälften af Cronotionde och tillsöning af Solnegångar. Äro alls i Linsköpings Sticht, nu för tiden, vrom thet Kongliga Gymnasium i Linköping, 8 publique Scholar, af Öfverheten försedde med lön dels af Cronotionde efter Drottning *CHRISTINE* Lönings stat, dels ock af Solnegångar. These äro fuller nu så förminskade emot thet, som the förr kunnat gifvit eller kastat af sig, at Scholare-betienter hafwa fast ringa lön och armt vnderhåll. Dock om Præceptorena giöra sin flit och så sticka sig emot Lärjungarna, at Stads- och Landsfolket wil betiena sig af them til sina barns vndervisning, kunna the begå sig och hafwa sin nödtorft. The rettsinnige låta sig ock dermed åtnöga vnder thet hopp, at, efter höga Öfverhetens nådiga tillsägelse, sedan the 7 högst 8 år arbetat i Scholan, niuta befordran til läro-embetet wid församlingarna i Stichtet.

At thetta är klart, vti hvad stånd Scholewäsendet eller Informations-werket i Linköpings Sticht hafwer varit både för Religionens Reformation vnder the Påweliga Biskopar, och efter samma Reformation vnder the Euangeliska. Ingen tid hafwer thet fuller aldeles eftersatt och försummadt blesvit; Men så är dock oförnekeliget, at thet hafwer varit i langt bättre stånd, efter berörda Reformation, vnder the glorverdiga Gustav-Carolinska Konungar; dock måst ifrå *R. GUSTAV ADOLPHS* tid öfver hundrade år. Då i medeltid så många, någre af ringa härkomst, hafwa kommit vtu Stichtets Scholar, som med tiden sunnits stickelige och verdige til at bestiga the högsta embets platsar i Riket. At andre så giöra framdeles, wil man hoppas och önska.

Anledning thertil skal icke tryta them i Scholarna.

Tredje Boken
Om
Skara Biskops Sticht.
Första Capitel

Om
Thetta Biskops Stichtets ålder, gränstor, och ändringar,
samt namn och Biskopsfåten.

§. I.

SOm Skara Sticht när man i gemen något wil berättta, som grund, gagn och någe hafwer, måste man gå langt tillbaka och något wist nämna om thetta Stichtets ålder och första begynnelse. Då man strax finner monga stial til at bewisa, thet Skara Sticht är thet aldradsta i hela riket. Hwilket icke allenast thesfore mycket troligt synes, emedan thetta landet ligger närmast in til Wästerhafwet, öfwer hwilket the förste Christendomens forplantare kommo in i riket ifrån England och alltså aldrad först landade och upstego i Wästergöthaland; utan ock emedan **K. OLAF Erikson, Skötkonung** kallad, under hwilken allt Swerige blef Christet, såsom Herwora: Saga förmdler, flytte, när han icke i Swearike och Uppland fick frihet at hålla Christendomen, neder til Wästergöthaland; thet han icke gjort hade, om icke Christna lär ran thet warit wedertagen A). Förthen skul hafwer icke allenast thenne **K. OLAF** wid år 1024 flytt til Wästergöthaland och thet sin öfriga tid lefwat; utan ock hans Glorwerdigste efterträdare, **K. AMUND-JACOB** och **K. EMUND** Olafsoner, **K. STELTJL**, **K. HANON** then röde &c. merendels här i landet sig uppehållit och imedlertid med Kyrkiors och Klosters byggande, samt på andra sätt, Christendomen så bekrämjat och utwidgat, at, såsom Johannes Messenius förmdler af ett ofgammalt Manuscript ifrån Grönland, allena innom Skara Sticht blefwit i thet Ellofte Seculo, thet är, under the förenämnda Konungar och några theras efterträdare, bygde Tusende och hundrade Kyrkior, förutan några Kloster; såsom **Zusaby, Gudhem, &c.**

§. II. Här af hade **K. EMUND** Olafson sunnit sig, wid år 1033, besogad, at giora Biskopen i Skara Asmund til Archbishop i riket, thet han ingalunda gjort hade; om icke thetta warit äldre och i bättre stånd, än the andra Stichten, som på then tiden knapt woro til. Dit kommer ock såsom ett stial til at bewisa thetta Stichtets ålder, at studier blefwo här strax i thet ellofte Seculo idlade och lants

U 3

dets

A) Här om är tillförne berettadt uti förtale § 8, 2, pag. 7 seq.

dets ungdom thertil så hållen, at studerade Wästgöthar berättas hafwa kommit til at blifwa förste Biskopar i Ubo och förnåme män i andra Sticht; förvtan thet at the yppwachtade wid the monga Kyrkor hemna i Stichtet. Man nekaf icke, at ju åtskillige tilbud blefwoit, för *OLAF Skötkonungs* tid, gjorde med Christina lärans införande både i Wpland, Östergötthland och annorstädes; Men hedendomen hafwer behållit, tid efter annan, öfwerhanden, så at ingenstädes något Sticht är inrättadt, med Biskop, Domkyrko, Kyrkor, Kloster, studier och inländska präster til nödtorft försedt, förän i Skara: Sticht eller i Wästergötthland, så at med the anförda, och flera andra skäl kan bewisas, at Skara: Sticht är thet äldsta i hela Swea: och Göttharile.

§. III. Om thetta Stichtets gränstör, widd och storlek om man wil sig utlåta, är til wetande, at i första Christendomens begynnelse här i Norden, woro inga Sticht til wisa gränstör och rådmärken utstakade och affskilde; utan the Christine lärare gjorde all mögelig flit at utspida läron at alla sidor, thet något tilfälle gafs och hopp gjordes om framgång. Emot slutet af ellofte Seculo, emellan 1080 och 1100, håller man före at Stichten i riket äro begynte at afdelas. Och då hafwer Skara: Sticht sådt behålla en emot sin ålder proportionerad widd och storlek. Then trowerdige Scribenten Adamus Bremensis, som nästan på samma tid lefde, hafwer härom lemnat öf thet esterrättelsen, at begge Götthalanden, Öster och Wäster, tillika med Wermeland och Finveden eller Småland hafwa legat under Biskopen i Skara. Hwilket til någon tid stedt hafwer, som af gamla monimenter bestyrkas kan. Thi the följande tider, medan Påwens wälde häröfwer sträckte sig, jemwäl ock en god tid sedan, låg under Skara Biskopsäte hela Wästergötthland, Wästgötthdal och Wermeland, så at Biskoparna i Skara hade då widare sträckande wälde, än någor annar Biskop i riket.

§. IV. Men såsom han och the andre Biskoparna miste, wid och genom reformationen, sitt alt för stora werdliga wälde; så är ock thetta Stichtet, til thes Biskops andeliga jurisdiction, efterhand på åtskilliga tider, blifwit förminskadt och förändradt. Then första förminskning och förändring stedde wid år 1583 uti *K. JOHANNIS* then tredjes tid, när Hertig *CARL*, sedan *K. CARL* then Nionde, uprättade uti sin nys bygda stad Mariæstad en ny Superintendentia, lades thewunder Wermeland, Wadsbo: och Walla: häråd, som då togos undan Biskop Jacob Jönsson i Skara, hwilken med Liturgiens bifall och samtycke hade dragit öfwer sig Högbemålte Hertigs onåde. Then andra förminskning och förändring af thetta Sticht stedde år 1612, när Hertig *JOHAN* i Östergötthland satte en Superintendent i Skjöfde, *M. Sylvestrem Joh. Phrygium*, och lade under honom Rätinds: härads församlingar och hwad mer til hans Hertigdöme hörde af Wästergötthland; men thenna Superintendentia wardt genom Hertigens död år 1618 til intet, dock fölgde thepå år 1619, then tredje Skara: Stichts förändring och tillika förminskning; ty *K. GUSTAV ADOLPH* inrättade en ny Superintendentia.

intendentiam i Gøtheborg, flytte tit M. Sylvestrem Phrygium ifrån Skiofde och lade vnder honom en stor del af Västergöthaland, såsom Rinden, Markt, Vallebygd, Aftthems, Säfwedals, Wätle, Ale, Glundre, och Mo, härader. Ehen fierde förändring med Skara: Sticht skedde år 1646, eller thet följande, när efter Superintendentens, M. Jon. Orientaliani död, Superintendents: sätet flyttades ifrån Mariestad til Carlsstad; någon tid thereafter lades Wadsbo, och Walsla: härader åter vnder Skara: Biskopsäte. Men Västgötha: dal blef i stället taget therifrån och lagdt vnder Carlstads Superintendentia, såsom thet ännu är. På samma tid lærer icke Mohärad kommit tillbaka vnder Biskopen i Skara.

S. V. Här af kan man lätteligen finna, huru litet Skara: Biskopsdöme nu är i anseende til thes första widd och storlek. Fordom sträckte thet sig öfwer 3 å 4 stora folkrika landskaper; men nu begriper thet föga mer vti sig, än två tredjedelar af Västeradthaland, så at vnder Biskopen i Skara höra nu för tiden 10 Städer: Skara, Mariestad, Lidetöping, Borås, Alingsås, Saleköping, Wennersborg, Bogesund, Skiofde och Hjo; Ett hundrade fiorton Pastorater och två hundrade sextio åtta annexer eller redkyrkor och theribland 7 Capell. In summa 379 Kyrkor. Öfwer alla thessa, samt ett Kongliget Gymnasium och Trivial: Scholan i Skara, och otta andra mindre Scholar i städerna, tillika med ett Hospital i Skara, äger han, at efter Guds ord, Kongl. Kyrko: lagen, Gymnasii och Scholeordningen och andra stadgar, såsom en myndig Ephorus och tilsyningsman, så styra och förwalta, såsom han wil thet för Gudi, mannom och sitt eget samwete förswara.

S. VI. Wil man vtlåta sig om Biskopsätet, hwar thet varit, wid Christens domens första begynnelse i thetta Sticht; så moste man samla i mörkret, och antingen lita på orimliga munberättelser, eller ock benöga sig med the sannolikasta gisningar. Hwilket i så bestaffat mål måtte se. Emedan thet är wist, at Brunsbo, som nu är och länge varit, ingalunda varit the första Biskopars säte, som af thet följande finnas kan; ty moste man vpsöka och tilägna them en annan bosing. Ehet kommer mycket troligit före, at Husaby war Konung **OLAF SKÖT-KONUNGS** antingen Kongs: och arfgods, på hwilket han efter sin flyttning ifrån Swea: til Gøthariket sig vppehöll. Wid thenna sin gård lät han år 1001 sig döpa af Sivardo eller Sigfrido, såsom han gemenligen kallas, hwilken war ifrån Angeland kommen til Norge och sådan, efter Olaf Tryggafsons död til R. Olaf på Husaby år 1001, så han döpte Konungen. På thenna tiden kom bemålte Konung i sinnet at inrätta här i landet ett ordenteligt Biskopssticht; men thetta all wille hafwa tid och icke mindre bekostnad; förthenstul lät ofta nämnda Konung begynna med litet. Wid sitt hoff Husaby lät han vppbygga en kyrkio, som imedertid skulle wara Domkyrkia, til thes en i Skara tilämnad Domkyrkia kunde blifwa färdig och fullbordad, som icke skedde vnder 140 år wid pas. Thesförinnan war Husaby: kyrkja domkyrkia, hwarwid then Christnitälstade Konungen lät ei allenast

allenast anläggas ett munkelöster, såsom en Schola, uti hvilken någre af landets ungdom kunde undervisas, at med thet första motte af infödda blifwa män, nyttige til församlingens tjenst, thet ock lyckeligen stedd; Utan ock bygga ett ansenligt Biskopshus, i hwilket Thurgotus then förste och någre följande Biskopar hafwa bodt, at the motte wara til hands wid Konga: hoffwet, Domkyrkan och Klofret. War altså här i Zusaby, utan twiswel thet första Biskops: säte, på thet rum, på hwilket Biskop Bryngel, then tredje med thet namnet, lät wid år 1490 med stor bekostnad upbygga ett stenhus, i hwilket han alla sina antecessorer lät afmåla, och therunder hwars och ens lefwerne i korta Swenska rim innesatta B). Efter hwilket Biskopshus än i dag lämningar finnas.

§. VII. Någon tid efter **K. OLAF SKOTKONUNGS** död, under hans äldre, men oächta, Söns **K. EMUNDS** regemente, blef en gård närmarre til Skara belägen, wid namn **Mildeshed C)** förordnad och gifwen af sistnämnda Konung **EMUND** til Biskopsäte. Ther hafwa åtskillige af the första Biskopar haft sin Curiam, i. e. sin boning och hoffhåldning, ja ock sin biskopeliga grifteplats, på hwilken någre af them berättas blifwit begrafne. Men hwar samma Biskopsäte varit beläget, är, efter så mong hundrade år, nu swårt at utwisa. En liten gård, Domkyrkion ännu tilhörig, wid namn **Mildesmaden**, är fuller än qwar; dock ser ther icke ut, som någöt Catholiskt Biskopsäte ther städt hafwer. Jag skulle lätteligen tro, at **Mildeshed** varit thet samma, som ännu är Biskopsäte, och är blefvet kallat **Brunsbö** eller **Bryngelsbö** af Biskop **Bryngel** eller **Bryndolpho** then första, som sedan är på Påwiskt wis instrefwen ibland helgonen; eller af Biskop **Bryngel** then andra, som samma gård mycket förbättrade och til många ågor förmerade wid år 1406. Hwilket ock äfwen wäl then tredje Biskop **Bryngel** med stor slit och bekostnad gjorde, wid år 1490, upbyggandes thet än för ögonen stående stenhuset, så at thet nu warande Biskops: säte är ganska gammalt, och hafwer sådt sitt namn **Brunsbö** af the trenne Biskopar **Brynglar** eller **Bryndolphis**. Härjemte måste man tro, at Biskoparna i Skara uti Påfwerdömet's tid hafwa thesotom haft, här och ther i landet, the bästta lägenheter och största gods, såsom **Högnatorp**, **Zusaby**, **Säckestad**, **Läckö**, (thet the, sin werldsliga myndighet til befästelse, gjorde til en stark fästning eller slott) och monga flera; äfwenwäl ett prächtig residence eller säte in i staden wid Domkyrkion. Hwilket såsom all annan thenna stadens Catholiska härlighet och pracht, bestående uti Kloster, Kyrkior, Kanikehus, Gillehus, &c. elden hafwer lagt i aska och tiden i glömskones möcker nedsänkt. Allenast Domkyrkion, thes bättre, är qwar innom staden, som dock (hwilket längre fram förmålas skal) monga swår:

B) Theenna RimCrönika finnes ibland the Monumenta Ecclesiastica, som Doct. Ericus Benzelius Fil. så Bibliothecarius Acad. Ups. af trycket utgaf år 1709. Af samma Öhöndis kan ses, huru smag både Poët och Historicus thenne **Måster Bryngel** varit.

C) Theetta Biskops: säte kallas uti berömda Rimcrönika **Walleshed**, och säges blefwit funderat til Biskopsstol af **Archibiskop Almund**, som motte stedt emellan år 1051 och 1061.

svårheter och förvandlingar varit underkastad, och utom staden thet offgamla bis-
kops: sätet Mildeshed, som nu uti 400 år blefwit kalladt Brunsbo.

J. VIII. På Brunsbo hafwer alle Euangeliske Biskopar bodt och större delen
dödt, undantagandes Doct. Petrus Kenicius och Doct. Johannes Bazius samt
Doct. Haq. Spiegel, som blifwit Archibiskopar, och up i Swearike dödt D). Och
hafwer thetta Biskopsätet monga swåra öden utstådt af wädeld och eljest, hwaris
bland i synnerhet kommer at nämnas then häftige wädeld, som år 1712 d. 11 Febr.
om nattetid Biskops: sätet Brunsbo öfvergick och aldeles i asko lade. Hwarutu
thet dock strax vprättades, genom Biskopens Doct. JESPERI SVEDBERGS på-
drift och sorgfällighet, som med anställda publice- och privata- förskotts: medel
upbygde Brunsbo härligare, än thet på tubundrade år varit hade, så at knapt nå-
got Biskops: säte i riket kunde med Brunsbo förlifnas. Men brändes åter alde-
les af om natten emellan d. 18 och 19 Aug. år 1730, medan bemälte Biskop än lef-
de, som åter gjorde hwad han förmådde til thes återbyggande.

J. IX. SKARA, hwaraf Sticht och Biskopar blifwa nämnde, hafwer namn af
at altid varit och än vara Biskopsäte; emedan ther är then rätta Domkyrkian och
the Catholiske eller Påwiske Biskoparne jämwäl i staden sin hoffhåldning haft.
Thenne stad är utan twifwel en af the äldsta städer i hela riket, nämnd icke af nå-
gon Konung Skarino, som skal honom bygd och bebodt; ty så skulle staden beta
Skarinia eller Skarins: stad: utan af Skara, thet är folks samling och myckenhet.
Fjordomdags hafwer thenne stad varit mycket större, än han nu är, hwarefter
nog lämningar och minnesmärken finnas å alla sidor, ty kallades han af Adams
Bremensi civitas maxima. Antingen uti Skara bodde K. OLAF Skötkonung och
andre Konungar efter honom (dock underfundom) eller på Skaraborg, E) som
varit ett gammalt fast slott, hwilket legat norr ut ifrå staden, på thet så kallade
Skaraberg, som sedan med flög varit öfverwuret. Och äro för 60 år tillbaka
i bemälte flög igenfundne wallar, grafwar och andra tekn efter thet gamla slottet.
Thet nyare Kongshuset, som städt öde sedan år 1611, så thet med hela staden brändes
af the Danska, och aldeles borttogs emellan 1702 och 1708, war icke äldre, än
at thet i K. GUSTAF then Förstes tid begyntes af the gamla Kloster: husen at
upbyggas och sedan af K. JOHAN then tredje fullkomnades.

J. X. Ut i staden hafwa varit förutan Domkyrkian, några Kyrkor och tu
Kloster: Såsom S. Peders, S. Nicolai, S. Larses, S. Olufs, S. Catharinæ
och S. Korskyrkor. Ut then äldsta, som nämndes, nemligen Zelga Korskyr-
ko, är, efter reformationen, Stichtets Hospital anlagdt, såsom thet ännu är.
Thesse, hafwa, förutan Domkyrkian, Christi Moder helgad, varit kyrkor här
i staden;

D) Biskopen M. Jacobus Johannis dödde och icke ther; utan på sin gård i Tångene, såsom
framdeles i hans biographic blifwer berättadt.
E) Om gamla Slottet Skaraborg kan then, som lust ther til hafwer; läsa berättelse uti
min SrioCorhiä Munitä pag. 164 seq.

i staden; men Kloster finnas här icke hafwa varit flere, än tvåanne: Dominican- och Franciscan- munkars Kloster*; ty hvad som af gamla traditioner såges om flere kloster, hafwer ingen grund; utan bör förstås om Capell- Kanike- och Præbendæ- Hus och Gillen. Hvilka här, såsom wid andra Domkyrkor hafwa gjort ett stort antal och varit af anseeliga inkomster. Här hafwer ock förvtan Klofren, sedan the öfvergifwit at vara Lærohus, varit ett Collegium Canonicum, i hwiiket Schole- yngdomen, fick then mogenhet i sina studier at the kunde blifwa präster, eller få andra högre tienster. Denne staden är af fienda- och wåd- eld ofta antingen aldeles förbränd, eller illa medfaren, såsom år 1277, 1280, 1566, 1611, 1719 die Bartholomæi &c. Hvarigenom är skedt, at Skara nu hafwer allenast ringa och ströpliga lämningar qwar af sin gamla storle, prakt och härlighet, som therigenom är märkeligen föröft worden, at åtskilliga Riksdagar och namnkunnoga möten äro här håldne, och theribland årliga Rikssteting och Wapnesyn, såsom gamla lagboken säger. Men nu består staden knapt af 100 tomter, hwaraf hälften wid pas innehafwes af Borgerskapet; the öfriga af Präste- och Schole-ståndet.

* Se min Monasteriol. 4 bok. I. C. 160 pag.

Tredje Bokens Andra Capitel

Om

The Påwiska eller Catholiska Skara: Biskopar.

De som icke med tilbörlig och mögelig flit och omhugsamhet läst våra Historier och them jämfört med våra grannars, hafwa mycket felat uti Skara: Biskopars upräkande. Hwaribland icke minsta fel är, at the pådiktat them the Biskopar, som uti eller wid Skara aldrig sate haft. Så blifwa twenne, nemligen Sigfrid och Unne satte främst i ordningen för Skara: Biskopar, twert emot all sanning. Sigfrid, som Helig kallas, war fuller hos K. OLAF Skötkonung på Husaby; men aldrig war han här i landet Biskop, om icke i Wägssjö; utan wandrade omkring, såsom en Apostel, til at upretta eller besöka församlingarna i riket. Sammalunda hwad Unne beträffar, så wetste Adamus Bremensis, som thenna tid lefde, at icke nämna honom för Biskop i Skara. Unne hafwer fuller lämnat sitt Biskopsdöme i Bremen åt Adalgar och rest til Swearike; men kan omögeligen hafwa kommit efter Sigfrid til at blifwa Biskop; ty berörde Unne dödde wid år 936, thet år äret efter han kom til Swearike, och Sigfrid kom icke in i Gøtharike för år 1020, då Unne war 84 år död förvt. Förthen skul hafwer man orsak til at aldeles utsluta både Sigfrid och Unne utu Biskoparnas antal i Skara, fast monge ther ibland them rum lämnat hafwa. Man bör uti thet här efterföljande Biskopa: antal icke fela med them, som af gamla ogrundade Munkes berättelser försörde blifwit til at fela; utan blifwa wid sanningen, som på goda stäl och trovärdiga berättelser sig grundar. Genom thet at man våra Historier med all flit genomläst och med them jämfört våra grannars historier, såsom the Ungelskas, Danskas, Bremensers, Hamburgers, &c. tiltror man sig kunna upsäta en rättigare förteckning och ordning på Skara: Biskopar, än någon förvt gjort hafwer. Hwarmed man dock ingen wil betaga at härwid hafwa andra meningar. Warandes man försäkrad at ibland Skara: Biskopar hafwer warit

I. THORGOOTHUS eller THURGOOTHUS, sielfwa namnet gifwer wid hans den, at han antingen war en Gøthisk man, eller af Gøthisk extraction utifrån kommen öfwer Norge til K. OLAF Skötkonung i Gøtharike. Hwilken begärade af Unvano, Archibisken i Hamburg, (som af Påfwen i Rom war satt så som til en Patriarch öfwer norra Tyskland och hela Norden) at han wille förordna thenna Thorgoth til biskop i Gøthalandom. Thet Archibisken ock gerna gjorde år 1014, tillika förordnades staden Skara til en Metropolin eller Cathedral stad, i hwilken Biskop och Domen skulle blifwa framdeles. Sedan Thorgoth wid på 6 år hade hos K. OLAF i Husaby sig uppehållit och all mögelig flit använt

på Christendomens både inrättande och fortplantande, hände sig at S. Sigfrid kom tit up, och så i Husaby, Domkyrko inwigde Thorgoth til Biskop öfwer församlingen i Västergöthland, och thetta steddde år 1020. Af thenna Sigfrid eller Thorgoth lät **K. OLAF** döpa sin Drottning **ESTRID**, twenne sina söner, **AMUND**, som i dopet kallades **JACOB** och **EMUND** (hwilke sedan blefwo Konungar) tillika med mycket folk, såsom Adamus Bremensis förmåler. Genom thenna Biskops inråbände blef ej allenast grund lagd til Skara Domkyrko; utan ock ganska många kyrkor öfwer hela landet bygde, så at i hela Stichtet inom 100 års tid 1100 kyrkor såges blefwo uprättade; dock må man tro Adami Bremensis ord, at Skara Sticht så begrep uti sig, förutan andra länder, jämwal Östergöthland med Småland. Sedan Thorgoth ifrån 1014 intil **K. OLAF Skötkonungs** död år 1026, kan ock wäl stedd, någon tid thereafter, hade inrättat och förrestadt Skara widasträckande Sticht, blef han gammal och orklös; reste förthen slut öfwer til Archibisken i Bremen, ther han på sidstonne blef spetelsk och dödde år 1030, blifwandes begrafwen uti S. Paders kyrko thersammastades. Och altså ingalunda i Warnhems kloster, såsom somlige falskeligen föregiswa; ty Warnhem bygdes icke inom 120 år efter Biskop Thorgoths död.

II. **GOTSCHALCUS** en Tysk man och Benedictin munk i Ramsola kloster, blef af Archibisken i Hamburg eller Bremen, Libentio II, som dödde d. 25 Aug. år 1032, uti Biskop Thorgoths ställe ordinerad til Skara år 1030. Han war, efter Adami Bremensis witnessbörd, en lärdd och god man; men afstade mer ett roligt Munkesworne, än ett farligt och mödosamt Biskopsambete: ty kom han aldrig öfwer sön in i Gøthariket til sitt ombetrodda Sticht. Han såges sedan hafwa blifwit Abbot uti S. Michaëlis kloster i Lüneburg, och omsider ther affomnat. Någre sluta honom aldeles utu Skara biskoparnas antal; men han må wäl stå ther; emedan han thertil ordenteligen är förordnad blefwen.

III. **ASMUNDUS** eller **OSMUND**, en Swensk man, thet af namnet stönjas kan. Wid år 1020 blef han, jemte några andra Gøthiska ynglingar, på **K. OLAF Skötkonungs** befohnd, af S. Sigfrid sänd til Bremen, at ther uti Christendomen grundeligen undervisas. Hädan kom han hem wäl lärdd, at han blef efter Thorgoths afreso och under wäntandet efter Biskop Gotschalks ankomst ombetrodd at förestå Stichtet. Hwilket han gjorde uti hela tiugo år, med så godt maner och almant beröm, at emedan Biskop Gotschalk icke wille til Stichtets stödsel inkomma, Kong **EMUND Olafson**, som efter sin äkta yngre broder **K. AMUND-JACOB** kom til Regementet, ledsen wid at för dyrbara gästwor köpa orwilliga utländska Biskopar at Stichtet, af Archibisken i Bremen eller Hamburg; af egen Konglig myndighet, gjorde thenne Asmund ej allenast til Biskop öfwer Skara Sticht, utan til Archibiskop öfwer hela Gøtharike. Thetta förtröt

Archibis

Archibisshopen i Bremen Adelbert, så at han hvarken sielf wille wigga Asmund til embetet, eller icke kunde tillåta, at thet i Rom ske skulle; utan thet ther med monga gåftwor förebygge. Thersöre reste Asmund til Polen, och wart ther til Archibisshop inwigd. Thetta gjorde, at then elst gode Konungen af the Påwisla, som then tiden alla historier krefwo, blef kallad *K. EMUND* then stemme, och Archibisshop Asmund fick af them monga smådenamn, hålft som Adalvard, hwilken af Archibisshop Adelbert sändes til at blifwa Bisshop i Skara, blef, för Bisshop Asmunds skull, sådan försluten. Hwilket alt stredde emellan år 1051 och 1061. Af Munke scribenterne blef Asmund til försmådelse kallad *acephalus*, *gyrovagus*, *hæreticus*, *Stensinder*. Hwilket öknamn gifwit tillfälle, at en Stenfrid hafwer med drått sådt rum ibland Skara bisshopar. Asmund, försont med Archibisshopen i Bremen, begynte först bo på *Mildeshed*, fortsatte Skara Domkyrkios bygnad, dödde wid år 1062 och begrofs wti Mildsheds grift.

IV. ADALVARDUS then äldre, en Munke ifrån Corbeia Kloster och sedan Decanus i Hamburg, blef af Archibisshopen Adelbert år 1052 förordnad til Bisshop i Skara Sticht; men för Bisshop Asmunds skull, som sagdt är, försluten, så han återreste til Bremen. Hwarifrån han, efter Asmunds död, blef wid år 1062 kallad til Stichtet, mycket åldrig, så at han thet följande året dödde, medan i Skara sig uppehölt Adalvard then yngre, som på *K. STENARJES* begäran war af Archibisshop Adelbert sänd til Sigtuna, hwarifrån han efter *K. STENARJES* död, på fjerde året efter ankomsten, blef fördrefwen och reste til Skara, ther ännu ingen blifwit Bisshop. Men som han thet gjorde utan Archibisshopen Adalberts loff och samtycke; ty blef thenne Adalvard then yngre med ogunst strax hemkallad til Bremen, ther han dödde, wid år 1070, och bör icke hafwa rum ibland Skara bisshopar. Adalvardi then äldres lesverne bestref Archibisshop Adelbert, som honom mycket älskade.

V. AGILINUS, blef wti Adalwards ställe, af Archibisshopen Adelbert, förordnad til Bisshop i Skara sticht, en storwuxen och commod eller lat man, som icke wille taga sig thet beswäret och resa öfwer til sitt Sticht, utan lefde wti lathet och wällust i Cöln, in til sin död år 1067. Sammalunda gjorde en i thennas ställe förordnad til Bisshop i Götthalandom, benämnd *Tedico* eller *Tadicus* ifrån Ramfolla Kloster, som hafwer thet witnessbörd af *Vastovio*, at han wille helbre wara per *ingluviem ventris domi famelicus*, *quam foris Apostolus*. På thetta sättet war, under swära krig och mycken förförlig och orolighet, ingen Bisshop i Göttharrike wti hela 10 års tid; utan Bisshop *Egino* i Lund wårdade sig imedlertid något om Götthiska församlingen, then han både sielf och genom Abboten wti Dalby sitigt besökre.

VI. RODULVARDUS, en Angelsman, blef Bisshop, sedan thet inbördes kri-

get i fäderneslandet sig stillat hade, och then fridsamme **K. ZARATI** hin Røde til regementet kommen war, kallad af bemalte Konung och af Archibiskopen i Bremen förordnad til Biskop i Gøtharike wid år 1077. Efter Konungens död ledte han och Stichtet styrde; men under **K. BLOTSWEL** blef han utkörd och begaf sig til Rom, hwarifrån han efter någon tid hemkom, med Påvens Gregorii then siundes bref til Konungarna **INGO** och **HALSTAN**, twenne bröder, wid år 1080. Thet följande år skref Biskop Rodulvard ett merkeliget bref til samma Påwa, om församlingenes tilstånd här i landet; hwilken han förestod in til sin död med girighet och strenghet, så at han i ett gammalt Biskops register kallas aldre thagna wærster; i. e. werst af sina företrädare; hwilket utan twiswel war orsak thertil at Ostgötha-församling kom undan Skara-Biskops-döme och fick wid år 1080 sin första Biskop Herbert. F) Rodulvard hade sin dom i Husaby; men bodde för Domkyrkio-byggnaden skul, merendels på Mildshed, ther han dödde och begrofs wid år 1093.

VII. **RICOLPHUS**, ock en Ängelsk man, som war en tid sin företrädare til hielp och af Archibiskopen i Hamburg eller Bremen Liemaro förordnad til Biskop wid år 1094. War en tytt och fridsam man, som gjorde hwad han kunde, både i gemen uti Stichtet och wid Domkyrkobyggnaden i Skara, ther han mycket sig uppehöll; men hade sin Dom ännu i Husaby. Then frome **K. INGE** och hans efterträdare **K. PHILIPPUS** älskade thenna Biskop Ricolph mycket, som lærer på Mildshed döde och blefwit begrafwen wid påf år 1101.

VIII. **HEDUARDUS**, ock en man ifrån Ängeland, ther han lemnade hustru och barn, och kom öfwer til Gøthaland, blifwandes efter Ricolph Biskop år 1102; han war icke snål och konstig at draga under sig och til Biskopsrådet gods och egens dom; ty hafwer han icke berömligit namn i Munkeskisterna. Förorsakade ock hans gistermål honom någon förtretlighet; förthen skul, sedan han på siette året hade Biskopsdömet förestådt, samlade han sig resepenningar och något annat godt, och reste therrned öfwer igen til sitt Ängeland. Hwarmed han gaf Scribenterna orsak at tillägga honom hwarjehanda besyffningar.

IX. **STORBERNUS** eller **STURBJÖRN**, en Wästgöthe, then förste, som Påwen i Rom lærer förordnat til Biskop i Skara G), som efter Hedwardi afredo en rund tid städt ledigt. Wid år 1113 blef Storbiörn Biskop och försummas de ingen ting, som af en Påwisk Biskop fordras mände; at draga gods och ägor under

F) Om thetta är utdeligare berettadt uti 2 Boken 2 Cap. pag. 100.

G) Sit in til hade Konungarna förbehållit sig then myndigheten at tillsätta Biskopar på thett stället; at the gifwo them Seaf i hand och Guldring på finger, såsom hedersteken til thetas Herds och Läro-embess. Hårom är tillförne anfördt, uti 1 Boken 2 Cap. § 6 pag. 24.

vnder Biskopsbordet och Domkyrkion; om hwilkens fullbordande han sig mycket winlade, men kunde icke dermed til slut komma, innan döden slöt hans lefwertne år 1131. Han war then förste Biskop, som bodde och dödde i Skara, men hade dock vnder sig både Husaby och Mildeshed med flere gårdar.

X. OEDGRIMMERUS, utan twifwel en Gøthiff man, såsom af namnet inhämtas kan. Blef af Påwan Innocentio then andra fullmächtigad til Biskop år 1132. War lär'd, slitig och försiktig, som mycket godt i Stichtet vträttade, och jemwål annorstädes gjorde heder; år 1145 d. 1 Sept. war han, tillika med Biskop Gillo ifrå Linköping, i Lund wid Domkyrkions prächtiga wigning. Ibland hans gerningar kommer i synnerhet at räknas, at han, genom *R. SVERCHERS* tilhielp, fullbordade Domkyrkion i Skara och henne med hela landets tilhielp och sammanstött inwigde Maria, Guds Moder, til äro. Hwilket skedde wid år 1151. Han wigde kyrkiona til fem penningar blå af hwarjom bonde, eller skulle gälla sin skäppor hafre eller tre biuggs, såsom gamla Chronikan säger. Thenne Biskop Odgrimmer flytte Domen ifrå Husaby, ther han ifrå *R. OLAF* Skötkonungs tid, eller Stichtets första begynnelse, varit hade. Han lät ock med heder hämta sina företrädares ben ifrå Mildesheds grifteplats, och nedsätta them uti en grat i then nya Domkyrkios Chor, ther ock han sielf blef hederligen begrafwen, strax efter sin död, som tildrog sig år 1157.

XI. BENEDICTUS 1) *HJN GODE*, så kallad af sin gifmildhet och friskoflighet. Han war af then gamla Ridderliga Bonde-familien och altså en frände med Konungen på then tiden, *R. ERIK* then Zelige, H genom hwilkens recommendation han af Påwan Hadriano then fierde, blef satt til Biskop i Skara år 1158. Hans gerningar til församlingens, Stichtets, Biskopsätets och hela landets heder och wälstånd, äro flere, än the här kunna upräknas; ty 1) Skaffade han dubbelt flere gårdar vnder Biskopsbordet, än han emottog. 2) Lät han i monga motto wårda sig om Domkyrkion; han lät måla henne mycket kosteligen, bygde til thet södre Choret, i hwilket Consistorium nu hålles; skaffade en dyrbar Bibel tit ifrå Ungeland för sina penningar; lät göra en kostbar Altaretaslo på höga altaret; anskaffade monga Helgons-reliquier, och lät ther at göra kosteliga Helgedomar; lät öfwerst på taket sättia ett stort förgylt kors. Förutan mycken annan dyr prydnad, som Domkyrkian af honom fick. 3) Bygde han, begäfwade och inwigde på sin omsöfnad i Skara S. Peders och S. Nicolai kyrkior; 4) Thet samma gjorde han med fyra andra kyrkior i Stichtet, nemligen Gøthala, Agnifstad, Dimbo och Wing. 5) Skänkte han 2 kloster til hwarje af thessa tre kyrkor, S. Niclas i Skara.

H) Förmodeligen Konungens broders, Ivar Jedwarsson Bondes, son, och på then händelsen motte hafwa warit Faderbroder at Archibiskopen Olaf Bakardömer, eller hans Cousin, Son af Ulf Jedwarsson Bonde.

i Skara, Eriksberg och Medelplanda. 6) Låt han med otroligt arbete och icke mindre befohnsnad upröbja allmänna wägar öfwer tilförene otwägada flogar och marker genom hela Wästergöthaland, samt göra stora Stenbroar öfwer floder och strömar, så at Ösebro, nu Nybro, Sjunwadsbro, Biörnabro och Ullarwadsbro äro så försärdigade. 7) War han emot fattiga och studerande mycket gisfild och benågen och 8) Emot Stattdragande Allmogea mycket estergisfwen och lindrig: men dock lemnade han efter sig ganska stora rikedomar; mer penningar, silfwer, dyrbara horn, gråskin och kostliga kläder, än tiugo hästar goro hafwa dragit i godo före, såsom gamla Chronikan intyggar. Thet dock icke war mycket underligt; ty han warit en rådande Herre öfwer the mästa och största gods och gårdar i hela Landet. Allt jordiskt quitterade han uti hög ålder, genom döden, i Skara år 1190, och begrofs i Högchoret i Domkyrkion.

XII. JERP - ULPHO eller GARP, ULF kallas R. ERIKS frände, född i Hwarfs församling af en Adelig släkt, och mena någre, at hans namn hafwer warit Ulf Jerpe D. Sedan han en tid warit Probst wid Domkyrkion och sin försörjare til hielp uti thes ålderdom, blef han af Påwan Clemens then tredje förordnad til Biskop, och war en berömlig man. Han hålles före hafwa bygt Jerpås kyrkio, och then förste ibland Skara-Biskopar, som pålade landets inbyggare then så kallada Biskops-tionden; hwarpå han fick Konung SVERKERS then yngres och Riksråds confirmation eller bekräftelse, på then Riksdag, som år 1200 hölts i Uleåker. Wid begynnelsen af sitt Biskopsembete blef thenne Biskop Jerpulf, af Påwan Coelstino then tredje, skrifveligen d. 31 Decembr. år 1191 besald tillika med Archibiskopen i Upsala Petro, at bitåga then strid, som om Stichtens gränstör och skilnad war upkommen mellan biskop Colo i Linköping och Biskop Stenar i Wägså. Man kan annat icke finna, än at Biskop Jerpulf hafwer affomnat och blefwit begrafwen i Skara år 1201.

XIII. JOHANNES D. HYRNE eller HORN, och icke Bengt, uti gamla Chronikon kallas han Jon eller Joannes, hwilket lärer och vara rättast; emedan icke songt efter fölgde Benedictus, som kallades Junior eller then yngre, och altså ej motte haft mer, än en Bengt, Benedict hin goda, framför sig. Thenne Joh. Hyrne war af adelig släkt, född i Wäringes församling, af then wrgamla Horn-familien, såsom gissas, blef af Påwan Innocentio then tredje år 1201 förordnad til

1) Emedan allt wid then tiden kommer an på gifningar: må och thet med mycken sannolikhet nämnas, at thenne Biskop warit af then så mycket förnäma, mächtige och med Konga-familien beslyndade Ulfwa-Släkten, så at han hetat Jerpe eller GARPE ULF. Är och thet ganska troligt, at hans företrädare, ju Storbörn, Odgrim och Bengt, warit af the yppersta adeliga Slägter i Götthariket; emedan så redan warit, genom Påwa-hoffwets entriguer, så wida konmit, at hälft så the förmodnaste Herrars barn til Biskops-Embete och andra andeliga Prælaturer eller Herradömen.

til Biskop i Skara. Hwad han til Stichtets besta gjort hafwer, är uti förgåtenhet kommit; vndantagandes, at han hålles för hafwa vpbbyggt och efter sitt namn nämnt Horns kyrkio i Wadsbohäråd. Chesutan hafwer han i gamla skrifter beröm af, at hafwa varit en klof, försichtig och allom mannom behagelig man. Vti Biskops embetet lefde han icke länge; ty döden slilde honom thet wid år 1205.

XIV. BERNHARDUS lærer varit, såsom namnet tyckes gifwa tillkänna, en vtländning och Munt ifrå Ulwastra, eller Abbot ifrå Wårnhem. Vti gamla Biskops registret kallas han Wårnarder. Han wardt efter Joan Horn, af Påwan Innocentio then tredje satt til Biskop år 1206, och förestod sitt embete med sådan lufslighet och godt maner, at han af höga och låga ärades och allfades, såsom en fader. Hwad han i synnerhet vtrettat, är i glömsko förfallet. Men dock kan man icke thesfore neka honom sitt beröm. Thet är aldeles emot historien och sanningen, at han byggt Wårnhems Kloster och thet efter sitt namn nämnt; ty Wårnhem funderades wid år 1150 och altså öfwer 50 år, förrän thenne Bernhard kom til Biskops embetet. Hvilket han, fast vnder bullersamma tider, förestod in til år 1216, då han affomnade i Skara; och twifwels utan hos sina förestådere i Domkyrkiones Höghor wardt begrafwen. The, som hålla före, genom en ogrundad gifning, at thenne Bernhard eller Wårnarder hafwer mycket kostat på Wårnhems Kloster, och thet i monga motto förbättradt, samt thet åt sig lågers ställe beredt, måge, om the gitta, thenna sin mening förswara.

XV. BENEDICTUS II HJN BNGE, eller yngre, så kallad i anseende til Biskop Bengt Hin gode, som ensam af thet namnet för honom i Skara varit Biskop. Thenne hålles af någrom för at hafwa varit af en Adelig slägt, som kallat sig Bngar, hwilket dock icke står lätteligen til at tro; men thet är wist, at han war af en hög förnam familjä; ty han af B. ERIK hin läspe kallas frende uti ett bref skrefwit år 1223. Chesutan hafwer han, sedan han af Påwan Honorio then tredje blef år 1217 Biskop, icke såsom en Adelig man sig vpfört; utan såsom en werldlig Herre och Ridderman, med monga hästar, wapn-brak och kostsam hoffhåldning. Hwarpå han ej allenast vtkostade hwad hans företrädare sammanlagt hade; utan ock nödgades betunga Stichtet med swåra vtlagor och och sammanlott. Thenne Biskop finnes hafwa vnderskrifwit monga wigtiga skrifter år 1219, 1224 &c. och skaffat af B. JOHAN Swerkerfson frihet åt alla andeliga gods för allehanda vtlagor och tungo til Kronon eller Konungen. Sedan Biskop Bengt något öfwer 12 år hade varit Stichtet och hela fäderneslandet til last och bekymmer, reffe han vp til Swearike at bewisfa en Diksdag, då han vnder wågen fluknade uti Bpland och dödde. Så skrifer här om Messenius; men man är af then mening, at thet Bpland, i hwilket thenne Biskopen dödde, är then del af Wästgöthaland wid Kinnelulla, som nu kallas Öster-Medel och Wäst

sterplanda, thet är Uplanda. Här visiterade eller på något gods uppehöll sig thetne Biskop, när han siuknade och dödde år 1230, blifwandes med stor prackte begrafwen i Warnhem.

XVI. STENARUS en Hstgöthe, af förnämlig slägt; ty han kallas ock **K. ERIK** Sin Lespes frände, såsom Konungen sielf honom i ett bref kallar, i hwilket han af synnerlig nåd bekräftade alt thet, som **K. JOHAN** Sin Onge hade tillsagt och gifwit Herr Stenari företrädare Biskop Bengt. Af Gregorio IX blef thetne Stenar förordnad til Biskop år 1231 och förestod sitt embete med en berömlig mildhet, saktmodighet och gismildhet serdeles emot the skaderande K). Omfider blef han af ålderdom och andra tilstötande bräckeligheter så angrepen, at han nödgades begära afsted ifrån embetet af samma Påwa, som ock honom dimitterade skrifte-ligen med ett bref dateradt uti Laterano 18 Kal. Febr. i. e. then 15 Jan. år 1237. Huru lenge thetrefter Biskop Stenar i ro och enslighet lejde, hafwer ingen räknat mödon wärdt at uppteckna.

XVII. LAURENTIUS I. en Jorsala-sarare, som wandrat wida til Jerusalem och thet förlofwada landet. Under hemreson besökte han thet Påwiska Hoffwet, och wardt ther så wäl känd, at han pröfwades wärdig af Påwan Gregorio then nionde, til at antaga thet lediga Biskopsdömet i Skara år 1238. Hwilket han med godt maner och loffwrd förwaltade, warandes en man af stor myndighet och merkeligit förstånd. År 1252 gjorde han och andre Rikets Herremän **BIRGE** Jarl och hans dotter *Richissa* följe in i Norge, som thet skulle blifwa **K. HÄROLD HÄROLDSSONS** then yngres Gemål. Under honom fundrades ock Dominican Klostret i Skara wid år 1240. Ett Påwans Innocentii, then fierdes bref, skrefwit til thenna Biskop Lars, III Idus Febr. i. e. d. 11 Febr. år 1254 om Theodoro, en Kanik i Hammar uti Norge, finnes ännu förwaradt. År 1257 d. 6 Octobr. underskref thetne Biskop Lars, tillika med the andre Rikets Biskopar, ett Archibiskopens Laurentii påbud, utgiftwit och skrefwit i Laglöfsköping om sammanskott af Helsingeland och Jemtland, til then afbrända gamla Upsala-moder- och Zufwudkyrkios förbättring. När han ifrån Upland om sidhösten hemkom, dödde han d. 31 Octobr. år 1257, sedan han Skara Sticht med mannsnille förestädt hade uti 19 år. Hade dock några år för sin död lemnat Stichtets styrsel at sin efterträdare, hwilket then tiden icke war orwanligit.

XVIII. WALDEMARUS, tilförene Decanus uti Skara DomCapitel, blef swar efter Biskop Larks uppsägelse, enhällesigen wald til Biskop år 1246, och thet

K) Thetta säges, i Bispa-talet efter slutet af Wästgötha-lagen, med sådana ord: An lardir äghu goss bidia swäl hans, forethy at han frälladi them wäl, med allum ærlikum löstom.

följande år af Påwan Alexander then fierde, i embetet bekräftad. Han war af en förnam släkt, med wälsalighet och andra flere dygder härligen begåfwad; ty styrde han Stichtet til mycken froma och med allas nöge nästan i fem år. Han affonnade i Skara och hans döda lekamen befordrades med mycken sorg til hwi- lo i Domkyrkiones Högchor år 1250; medan hans företrädare ännu lefde.

XIX. RAGWALDUS hade länge varit Kanik och sedan några år Decanus i Skara, af en Adelig familia ursprung, blef korad och äskad til Biskop strax efter Waldemars fränfalle. Om honom gjorde man sig thet goda hopp, at mycket gagneligt genom honom skulle i Stichtet och wid Domkyrkion blifwa utrettadt; Men som han war tämeligen til ålders kommen, så gjorde ock döden ända på hans timeliga lif, strax efter Påwans Urbani then fierdes confirmation honom til han- da kommen war, så at han waldes, confirmerades och dödde år 1252.

XX. ULPHO en Bernhardiner munk, som såges hafwa Abbote, Dömet uti Warnhems Kloster med så godt förstånd och beröm förwaltat, at han pröfwades werdig, til at wid begynnelsen af år 1257 utwälas och thereafter strax af Påwan Urbano IV stadfästas til Biskop i Skara. Hwilken beställning han med allmänt lofford och hvars mans nöge förwaltade in yppå trettonde året; ty han affonnade i Skara 1266 och wardt, hos sina Ordens bröder, med gråt och ståt begrafwen i Warnhems Klosterkyrkio.

XXI. ERICUS, som ock af Landsfolket blef kallad ÅKE eller Acatius, hvars af några blefwit förledde til at af thenna ena giöra tvenne särskilda Biskopar. Han war af Ridderlig släkt, dock af Adeligit stånd, hafwandes beklädt något hederligt embete wid Domkyrkion, til thes han år 1267 blef utkorad och confirmerad af Påwan Clemens then fierde til Biskop i Skara. Man finner thenna Biskop hafwa underskrifwit monga publica bref och affhandlingar; men hwad han egenteligen hema i Stichtet hafwer utrettat, finnes icke igen. Dock må man icke thesfore mena, at han uti the ellostwa år, som han war Biskop, sina arbets- plichter tillbaka satt hafwer. Sedan han uti inbördes kriget emellan bröberna, R. WALDEMAR och R. MAGNUS Ladulås, serdeles af the Danska, som af R. WALDEMAR indrogos i Wästergöthland och ther ganska illa huserade, mycket ondt ledit hade, dödde han i Skara år 1278, d. 25 Julii och blef ther begrafwen.

XXII. BRYNULPHUS eller BRYNJOLPHUS D, Wästgötha Lagmannens Algoth Grips Son, å mödernett af Folkunga släkten. Sedan han 18 år studerat i Paris, blef först Kanik i Skara, thereafter Decanus i Linköping och sidst med en hålliga röster d. 20 Aug. kallad til Biskop, efter Biskop Eriks död, år 1278, hwarpå Påwen Nicolaus then tredje gaf sin confirmation. Som han lefde lång-

re i embetet, än någon af alla hans företrädare, nemligen uti 38 år; Så hafwer han ock ganska mycket utrettat både til Stichtets och hela Rikets froma och heder, både på Riksdagar och eljest, såsom man sluta kan af the monga publica skrifter och handlingar, hvilka han, såsom ett förnämt Riksråd, tillika med the andra Biskopar, understrefwit hafwer. Han stichtade; Præbender wid Skara, Doms kyrko. Sammanstref S. Eskilli och S. Helenæ Skedvienlis Legendas. Saf år 1281 ut, för en lag, thet merkelige bref, som finnes tryckt, näst efter Wästgöthas lagen. Andteligen stiftade han the största gårdar ther i landet under Biskopsbordet. År 1287 kom han, för sin broders, Riddarens FolkeGrips, Jungfrusöfwerie skull, uti **R. MAGNI** Ladulås ogunsti; ty nödgades han fly vndan och en tid hemligen uppehålla sig uti Alvastra Kloster i Östergöthland. Dock kom han til försoning igen och sitt embets förvaltning, ifrån hwilken han, sedan han hafte mycken grämelse af thet inbördes krig emellan **R. BÄRGE** och hans broder Hertis garna **ERIK** och **WALDEMAR**, genom en salig död blef skild, uti sin höga ålder, S. Dorotheæ dag eller d. 6 Febr. år 1317. För sin lefwerne helighet, embets: sit och nit, samt efter döden updichtada underwerk, måst wid hans graf steddä, blef thenne Biskop Bryngel, omsider 181 år efter sin död, nemligen 1498 af Påwan Alexandro VI, i Helgonens tal inskrefwen, eller canonizerad. Af thenne Biskop Bryngel menar man Brunsbo wara byggt och nämndt, hwilket tilförene hade hetat **Mildesheds Biskops: säte**.

XXIII. M. BENEDICTUS III TUNASON, THYNNESON eller **THOMÆ**, hade studerat ock Magistrerat i Paris. Sedan han hade warit en tid Ranik och thereafter Domprobst i Skara ifrå 1287, blef han thesammanstades Biskop efter Biskop Bryngels död år 1317, blifwardes af Påwan Johanne XXII confirmerad i embetet, hwilket han icke längre förestod, än in på fierde året. Thereföre såges han hafwa thet berömligen förwaltat, emedan han lade sig all winning om, at både genom köp och byte stifta under Domen och Sätet, anseelige fastigheter, gods och gårdar. Såsom han ock, medan han war Domprobst, förwärfwat hade under thet embetet, then frälsegården **Towarp**, som nu gemenligen kallas **Tubbes torp**. Ibland andra förrättningar war han såsom utnämnd Exsecutor af Hertis garnas i Nyköpings torn, d. 20 Jan. år 1318 projecterada Testamente. War med tilstades, och utwalde **MAGNUM**, then til döds hungrada Hertig **ERIKS** Son, som ännu ett barn war, til Swea och Göttha Konung, hwilken sedan blef kallad **MAGNUS** Smek. Thenne Biskop asled i Skara och ther begrofs år 1321.

XXIV. ERICUS II ifrå Aklinga, hwilken blefwit ock, såsom then förste Biskop Erik, understundom kallad **Åke** eller **Acatius**. Han war född i Aklinga församling, och hade, såsom någre mena, warit ther en long tid Curatus eller Pastor, och sedan Decanus, eller aldraminst Canonicus, wid Domcapitlet, med så godt

godt beröm af lärdom och försigtighet, at han hölls vara werdig och sticket till at blifwa Biskop. Hwartil han år 1321, af Capitelsmännen enhälligen blef kallad och af sidstnämnda Påwa bekräftad; men som han då war mycket gammal, förmåtte han icke något merkeligit utretta, eller i embetet lesa lenger, än alle näst ett år, och thet icke til ända; ty han affonnade i Skara år 1322, och lærer sådt sitt lägerställe, ibland the andra Biskoparna, som för honom varit, uti Högskolan i Skara: Domkyrka.

XXV. PETRUS LAURENTII blef kallad PETRUS de HUESBY, hvars rest han lærer varit född. Sedan han en long tid varit först Canik i Skara, och therefter tillika Curatus eller Pastor i Forshem wid Kinnakulla, wardt han strax efter Biskop Eriks fränfalle kallad til Biskops: embetet, och af Påwan Johanne XXII thet uti confirmerad år 1322, på hwilket han, såsom Biskop i Skara, d. 2 Nov. uti Upsala understref och bekräftade med Sigill ett Archibiskopens Olaf hin wisas protestations: bref. Han war en lärd och nyttig man; fast mycket få af hans förretningar finnas vara utpekade. Ut i Skara: Domkyrka stichtade han S. Birgittæ Senensis Præbendam och henne med tilrekeligit ärligit underhåld af sina egna gods begåfwade. Af hans Sigill kan man finna, at han varit af samma slägt med Birger Jarl och altså en släktinge med Konga: familien. Sedan han några år löstigen hade Stichtet förestådt, nödgades han taga til sin medhjelpare, uti Biskops: sysslor, then Gunnar Thunnesson, som efter honom blef Biskop; ty han sielt war af ålderdom mycket betungad och icke mindre af ögne: siuka plågad. Dock finnes han hafwa underskrifwit och beseglat ett publikt bref på sitt döds år, som war 1336, då han saktmodeligen dödde i Skara och hederligen hos the förra Biskoparna blef begrafwen.

XXVI. GUNNARUS THOMÆ eller THUNNESON, utaf Hårda: släkten ifrå Hälle, född på Redsala: gård i Säfvara: Sochn, icke langt ifrå Lidköping. War en berest och lärd man, som, sedan han ett Kanikedom någon tid i Skara innehaft hade, blef antagen år 1331 til Vicarium eller medhjelpare af sin företrädare, Biskop Peder Larsson, efter hwars död, han med Capitels wal och samtycke, och Påvens Benedicti XII confirmation, antog Biskops: embetet strax år 1336. Han wårdade sig både om Stichtet i möjligaste mätto, och om Domkyrkan, gifwandes henne dyrbara meketng. Han affonnade år 1340 d. 8 Junii och begrofs hos sina företrädare i Domkyrkan.

XXVII. SIGGO Jonsson STAKE, bördig ifrån Måseboda, som då war then berömlige Stake: familiens stamgods. Waldes strax efter Biskop Gunnars död, och confirmerades af Påwan Clemens then siette, år 1341. Om hösten samma år d. 19 Nov. försäkrade han skrifteligen uti Wardberg, tillika med the andra

Riksens Herrar och Biskopar, **R. MAGNIS** Eriksson, Smek kallad, om sin tro och huldhet. Han regerade så Stichtet, at han med sin försigtighet och rådhighet gagnade både thet och hela fäderneslandet uti 7 års tid; ty år 1350 blef han genom döden hädanryckt, utan twiswel af then öfwer hela Europa uti hela fem år och theröfwer grasserande pestilentien, som kallades Digerdöden eller Swartas döden. Af hwilken, förvtanoräkneligit annat folk af högre och lägre stånd, 466 präster allena i Wästergöthaland hädanstildes. Til åminnelse af thenna stora påstdöden gjorde Munkarna thenna åre: wers.

Rastrum, tricrumbum, spuitlongum maxima pestis, i. e.
CIC. CCC. L. eller 1350.

XXVIII. **BENEDICTUS IV**) owist af hwad slägt och ifrån hwad ort han war kommen. Efter then swära påstens stillande, är han blefwen Biskop, under **R. MAGNI** Smeks regemente, som så war bedröfweligt och oroligt. Om han är ordenteligen blefwen wald til Biskop, och i embetet bekräftad, är ingestades be-rettadt; ej eller något om hans förhållande och lefwerne, mer än thet allenast, at han warit lättfinnig och narr: eller gäckachtig, gifwandes Kanikerna eller Capitelsmännen förtreteliga smådenamn. Förthenkul är ock sielfwa thenna Biskopens namn honom til smålet så förwandladt, at han i stället för Benedictus är worden kallad Smekinus eller Sminkinus. Ellest hafwer han fuller icke aldeles försummat sina embetsyflor; ty om honom finnes förmåldt, at han under visitation i Stichtet dödde år 1356, och fick utan twiswel i Skara: Domkyrko sin lägerplats.

XXIX. **LAURENTIUS II**) ifrån Wadsbo: härab och såsom then lärde Johan Messenius skrifwer, ifrån Bergs: Pastorat. Ther han war först Curatus eller Pastor och sedan en long tid Kanik och på slutet Decanus i Skara, en wis och saktmodig man. Therföre ock han, när Biskopsstolen wardt ledig genom Benedicti död, blef samdrägteligen utkorad til Biskop år 1356, och thertil confirmerad af Påwan Innocentio IV år 1358. Han lefde icke lenge thereafter, och altså icke heller mycket förnåtte utretta. Atminstone finnes therom alsintet bekräftwit, mer än at han förårade til Domkyrkion twenne Stöna och wäl utarbetade mullöggor eller handbäcken af silfwer, hwilke honom til åminnelse lenge woro qwar ibland Domkyrkiones silfwer. Han lefde i embetet allenast in på tredje året; ty han affonnade wid begynnelsen af år 1358 och begrofs i Skara: Domkyrko.

XXX. **NICOLAUS** de KALN, så nämnes han i ett gammalt Biskops: register, och om thet är rätt, så måst han warit af en gammal Dyff Adelig familia. Thet är troligare, at han hette Nicolaus af Källand; ty bref finnes i Råda: kyrko annu, som tydeligen wisar, at han war född, och hade, såsom ock hans föräldrar,

älbrar, bodt på Råda i Källands: Hårad. Hwad tjenst han wid Domkyrkion eller annorstädes i Stichtet haft hade, innan han blef Biskop, är ingenstädes beskifwit. Strax efter Biskop Laurentii död wardt han enhälligen kallad, och af Innocentio VI stadfästad til Biskop, nemligen år 1358. Sedan led han, vnder Konung ALBRECTS bullersamma regemente, mycket förtret och försöjelse; thet han dock gjort med råsamod och godt förstånd, icke försummandes at bewaka Kyrkionnes rätt och Stichtets fördel. År 1379 confirmerade Päwen Urbanus VI honom the gårdar, som K. MAGNUS Smet hade, vnder sin landsflyktighet, honom pantsatt för 1000 mark Stockholmska. Emot Domkyrkion och andra kyrkior war han hederfam och gismild, i sonnerhet gaf han til Skara, Sköfde och Wadstena: kyrkior mycket dyrbara kläder. Sidst stilsde döden honom ifrån all timelig orolighet år 1386. På samma år d. 25 Mart. hade han beseglat ett bref, hwarwid hans Sigill hänger, som hafwer vti sig en Bielka.

XXXI. RUDOLPHUS eller RODOLPH af then Mechelburgiska Fursta: slågten och altså K. ALBRECTS frende L); som år 1386, genom bemålde Konungs pådrift och myndighet, både i DomCapitlet och hos Päwen Urbanum VI, til Biskops: embedet, hwilket han på utländingarnas maner förwaltade med strenghet och hvariehanda egenyttighet, Strapandes all elden vnder sin gryto. Han föregifwes och hafwa hemligen borttagit och til sin slägt i Tyskland öfwerfändt monga dyrbara saker af guld och silfwer, Domkyrkion tilhöriga. Ingen ting förmåles han hafwa gjort til Stichtets eller Biskops: sätets nytto och heder, vndantagandes, at han d. 2 Januar. 1389 lade Asaka: sockn vnder Domprobsteriet. Vti thet blodiga fältslaget, som emellan K. ALBRECT och Drottning MARGARETA af Dannemark hölts wid Åsled på Falebygden och Nyckelängen i Wästergöthaland d. 24 Febr. år 1389, blef tillika med Konungen och monga andra förnåma Herrar, thenne Biskop Rodolph, som af helig nit hade bytt Biskopskruden i Hieltedragt til at utgiuta menniskio: blod, til fånga tagen och gifwen i Drottningens segerwinnarinnans händer. Hon släpte honom efter någon tid lös; men han torde icke lensge stanna i Skara; utan blef therefter Biskop vti Schwerin i sit fädernesland, sedan han dock år 1390 hållit Prästämöte i Skara och ther tå några bref utgifwit.

XXXII. TORSTANUS, sedan Biskopsstolen i Skara efter Rudolphs fångelse och flycht, några år warit ledig, togo Capitelsmännen Biskopsualet före och utkorade thenna Torstanum, som warit tilförene Kanik och tillika Curatus eller Pastor i Eriksberg vti Gåsene: hårad. Han blef wald och af Päwen Bonifacio then

nionde
L) Eljest finnes af våra Swenska Historiescribenter thet obserueradt, at K. ALBRECT, som hade med sig, och drog efter hand, hit in i Riket monga sina Landsmän ifrån Mechelburg; hade thet för en konst eller sed, at han kallade them, fast monge af them woro af noa gemen slägt och ringa börd, sina cousiner eller fränder, på thet han såmedelt motte bana them credit och wägen til giftermål vti förnåma och förnåma Adelige familier här i landet.

nionde confirmerad år 1395. War en försiktig, anseelig och myndig man, som med råd och dåd war fäderneslandet, i then farliga tiden, til hielp och tröst, i synnerhet på the stora Riksdagar, som höllos wid begynnelsen af *R. ERIKS* regemente af Pomern. Såsom uti Nyköping d. 21 Sept. 1396, uti Calmar år 1397, thet han tillika med andra tvenne Biskopar krönte samma *R. ERIK*, och underskref *För-*eningen om thesa try Nordiska Rikens förblifwande under en Krona och Konung *M*; och uti Köpenhamn war han år 1398. Hemma i Stichtet försummade han ej heller, när tiden wille thet tillåta, at se församlingen til gods, och söka Domkyrkiones bästa. Såsom han förmåles år 1392 underskrifwit Drottning *MARGARETA* bref til Gudhems Kloster. År 1403 stadfästat Peder Eriksons Testamente til Larfs Kyrkio och tilbytt Domkyrkion några gårdar i Tengene församling, af hvilka sedermera äro blefne Sätessgården Malma. Omsider år han uti hög ålder, trött och mödd af monga resor och mycket annat embetes besvär affomnad i Skara 1404, och hafwer sådt sitt lägerställe på södra sidon i Skara Domkyrkios Chor, thet i sednare tider, then kostbara Gopiska grafwen är upprettad, år 1637, öfwer *N. N. Frih. Erik Soop* och hans Fru Anna Possé.

XXXIII. BRYNULPHUS II ERICSON, född år 1351, en uti andeliga och werldliga lagen genomswad man, som utom lands länge studerat, blef sedan Kanik och thernäst 1390 Domprobst i Skara. När Biskop Torstan wardt död, blef thenne med samhälliga röster i Capitlet wald, och af Påwan Bonifacio then nionde bekräftad til Biskop år 1404. Hwarefter han strax begynte på med all flit at uprätta samt i ordning och stic fatta, hwad under then longa och stadeliga örliken war förstördt och försummadt i Stichtet. Hwilket han visiterade flitigt och eljest thes bästa i gibriligaste måtto befrämjade. På thet han sitt Sticht och Biskops sate någon synnerlig heder och förmohn (såsom then tiden mentes) tillsynnda måtte, arbetade han med all macht på, med *R. ERICI POMERANI* tilhielp och förbön eller recommendation, uti thet stora mötet i Costnits (in Concilio Constantiensis) at få Biskop Bryngel then förste inkrefwen i Helgonens antal; men thet wille dock icke för honom lyckas. Til at uphielpa kyrkiorna i Stichtet gaf han ut åtskilliga ablatbref (literas indulgentiales) såsom 1419 at *Ullewads kyrkio*, och år 1430 at *Horns kyrkio*. Thenne Biskop Bryngel förbåttrade mycket *Brunsbö Biskopsgård*, förutan mycket annat, som af honom uträttades, under then tid af *R. ERICI Pomerani* regemente, som war någorlunda rolig och dragelig. Biskop Bryngel blef omsider gammal, trött och nästan mållös, ty nödgades han med Capitlets samtycke, år 1419 taga sin Decanum Siggo Udds-

M) Om thenna Unione Calmariensis, Calmar-föreningen, är werd at läsas icke allenast *Ol. Dalios Swea Riks historia* 2 del. 15 cap. 9 §; utan och Prof. Sv. Brings dissertat. *Krefswen och utgifwen* i Lund 1745 at man må weta, hwad hennes påhyste eller ändamål war, af hwad punctar hon bestod, och hwad förderfwelig påfölgd och werkan hon hade.

Uddesson, til sin coadjunctorem, hwarefter han lefde länge; ty han affomnade omsider år 1430

XXXIV. SIGGO UDDONIS ock en mycket lagfaren man, af then ädla och gamla Winstorpa, eller Gyllensstierna, släkten. Blef fuller år 1419, då han war Decanus, antagen til Biskop Bryngels medhjelpare wid hwarjehanda embetsstyffor. Men wardt dock icke uti embetet ordenteligen insatt förr, än efter Bryngels död, år 1430. Ifrå hwilken tid han med full myndighet regerade Stichtet och på Riksdagar med sin klofhet och frimodighet gjorde fäderneslandet mycken nyttig tjenst, vnder **K. ERICI** Pomerani wäld och bullersamma regemente. År 1434 blef han tillika med flere andra til fånga tagen uti Wadstena och twungen at upfåga then trolösa **K. ERIK** lydno och huldstap. Förrvt år 1432 d. 2 Decembr. hade han stadgat råmärke om Prästegårds ägor och ångar i Råda. Hwilket bref in originali än finnes. År 1345, på S. Sylvestri dag d 31 Decembr., såges han blefwit af them, som mistänkte honom för at hålla med **K. ERIK** af Pomeru, på en Riksdag, med förgift, af daga tagen. Hwilket alle andre mycket sörgde och beklagade.

XXXV. SVENO GROTTE eller **SEORE**, af then gamla the Storars släkt, född i Östergöthland. Blef år 1436 ifrå Decanetet och Probsteriet öfwer Wärmeland, genom ordenteligit och lagligit wal, samt Påvens Eugenii IV confirmation, uphögd på Biskopstolen. Hwarefter han tog sig före at tilböriligen wårda sig om Kyrkior och Gudstiensten. Domkyrkion lät han å nyo måla och stichtade ther Christi Läkamens och S. Eriks Capeller med nödtorftig ränta. År 1436 inwigde han S. Laurentii beläte i Horns kyrkio, samt gaf Undanås och Göthene kyrkior 40 dagars ablat. År 1441 vnderstref han, jemte andra Rikens Råd, förbundets förnyelse (i Lödöse d. 9 Febr.) emellan the Swenska och Norska. Samma år lade han vnder Decanetet i Skara, til ett beneficium Ecclesiasticum, the 4 Sochnar, **Ekeby**, **Åstrum**, **Ogelunda** och **Stiårf**, som nu heter **Stiårke** eller **Warnhems** Pastorat, och blef år 1714 Biskopens præbendes gäld. Han war eljest i alt en ärlig och klof man, som fäderneslandets allmänna wälfärd gerna eftertrachtade; Men thermed ofta litet vträttade, vnder **K. CHRISTOPHERS** beswärliga och stadeliga regemente. Förthenslul öfvergaf han embetet godwilligt och satte sig år 1449 uti ro och stillhet, at lefwa sin öfriga tid och afsida döden, på sina gods uti Östergöthland. Dock hafwer han samma år 1449 tertiid die synodi, som war d. 8 Julii, i Skara förseglat ett bref om Laxfisket i Wärmeland, som med orätt war ifrå Gudhems Kloster kommet vnder Diefnes bömet i Skara. Han wårdade ock sedan Stichtet; ty år 1455 die Gordiani & Epimachi Martyrum, hafwer han i Gudhem förseglat Mæreta Bengtsdotters donationsbref på **Flöda** gård til Gudhems Kloster. Men då lærer hans efterträdare hafwa öfvergifwit Stichtet och warit i Dannemark, hos **K. Christiern**.

XXXVI. BENEDICTUS IV) GUSTAVI, Wästgötha-Lagmannens Gustaf Månssons Son, af then gamla Mörby och Lindholms släkten, som förde i slöden trenne roser. Sedan han hade utländskt rest, och warit först någon tid Kamrik och sedan Archidiekn i Skara, blef han efter Biskop Sven, som antingen godwilligt eller twungen öfvergaf embetet, utwald til Biskop år 1450, och fick confirmation af Påwen Nicolao then femte. Samma år war han tillika med the andra Biskopar och Rikens Herrar på ett möte i Halmstad, och vnderskref ett förbund, som the förnyades emellan thessa Nordiska Riken. Någon tid therefter wardt han af Archibiskopen, **JENS BENGTSSON** Oxenstierna til Galsstad, inrådd och öfvertald, til at antaga Danakonungens, **CHRISTIERN** then Förstas, partie, så at han år 1452 öfvergaf Stichtet och flydde öfwer til Danmark; hwarmed han ej allenast sielf kastade sig uti sin egen Konungs **CARL KNUSSONS** onåde, utan ock drog öfwer hela fäderneslandet mycken wedermödo och bedröfwelse. År 1457 kom han fuller med **K. CHRISTIERN I.** in i riket och intog sitt Biskopsembete; men orolighet och förtret tröt icke honom, så länge han lefde. Hvilket icke warade längre, än til år 1461, då han genom döden slapp werlden, och fäderneslandet blef befriadt ifrån en mycket orolig och bullersam Biskop.

XXXVII. Doct. BERO LAURENTII, uti RimChronikon blifwer han, men helt orätt, kallad Peder Larsson. War en lärd man, Doctor i lagen och så snäll Mathematicus, at han för then wetenskapen hade anseeligt underhåld en tid uti Kejsarens **FRIDRICI** then Tredjes Hoff. När Biskop Bengt hade gjort sig til en trolös öfwerlöpare, blef thenne Doctor Biörn, efter **K. CARL Knutssons** befallning eller pådrift, af Capitelsmännen utwald til Biskop år 1452; men som i the följande åren mycket illa stod til både i församlingen och regementet uti Swea- och Göttha-rike; så antingen wille icke, eller ock kunde icke, Doct. Biörn komma til at blifwa ordenteligen inwigd til Biskop. Icke thes mindre gjorde han, hwad han förmätte, til Stichtets dienst och heder, in til thes **K. CHRISTIERN** kom in i riket och åter insatte Biskop Bengt Gustafsson i embetet igen, då Doct. Biörn måste wika vndan år 1457. Och wet ingen, hwart han sedan tog wägen. Nämnes ock i then tidens historia en Tycho, och strax en Benedictus, som then ene efter then andra warit Biskopar i Skara, twifwels uthan förordnade af **K. CHRISTIERN I.** i Danmark, och med honom most wika, när **K. CARL Knutssons** parti åter fadt öfwerhanden.

XXXVIII. JOANNES MARQUARDI, en wälboren man af en Adelig familia, som förde ett hästehufwud til Sköldemärke; war ock studerad och wälfortient; ty han hade länge warit Decanus i Domcapitlet, som sände honom til Rom, at i thet Påwesta Hoffwet bewaka Stichtets bästa. Medan han thet sig uppehöll, hände

hände sig, at Biskop Bengt i Skara dödde; therföre ramade han tillfället och skaffade hemma ifrå Wal och af Påwen, Pius then andra, som förrvt hette Aneas Silvius, confirmation, så at han ock i Rom wigdes år 1461. Så snart han kom til Stichtet, begynte han at igenbringa the gods och lägenheter til Domkyrkion, som vnder hans företrädares tid, woro therifrå komne eller tagne. Hwaris genom han fuller skaffade sig hat och illwilla af them, som therwid kommo något til at lida och mista. Men hos alla rättssinnada wamm doct Biskopens rättwisa och nit kärlek och pris. Thenne Biskop bewistade monga Riksdagar och vnderskref monga publica handlingar och beslut, såsom år 1466, then förening, som i Jönköpning förnyades, om thesa try Nordiska Rikens förblitwande vnder en Crono och Konung. År 1474 vnderskref han, tillika med flera andra, Ständernas beslut om Kong CHRISTIERNES wieslutande ifrå Swenska Konga-thronen. Han förordnade wisa tider och orter i Stichtet, på hwilka Aftatsbref skulle säljas. Gaf ock self vt sädana bref för åtskilliga kyrkior, såsom i hymmerhet at Wörene-kyrkio i Als-häråd, tillsägandes them allom 40 dagars syndafrihet, som samma kyrkio med gåfwor och offer besöla wille. Biskoparna i Skara hade langt tillbaka haft af Prästerkapet i Wermeland årlig Kalkstinsstätt, at the måtte hafwa tilräckelig Pergament til at skrifwa böker på. Emedan thenne stätt vnder then longa örligen kommit nästan utu bruk; så lät thenne Biskop Jöns honom åter blifwa å gånge bragt 1470 och the söljande. Omfider skilde döden honom ifrån thenna werldenes bekwimmer och wedervärdighet år 1480, hafwandes try år förrvt, med Påwens samtycke, lemnat the måste embetsylstor at sin efterträdare.

XXXIX. BRYNULPHUS III GERLAKSSON, war såsom hans nästa företrädare, en Adelsman, såsom menes, af Gylte-familien, blef sedan han andra förnåma embeten beklädt, utwald til Biskop, medan företrädaren lefde, år 1477, och fick therpå sedan confirmation af Påwen Sixto then fierde. War en försiktig, arbetsam och frimodig man, som på Riksdagar och wid andra tillfällen, såsom på then tiden wäl behöfdes, manligen försäktade församlingens friheter, samt såderneslandets säkerhet och wälfärd. Hwilket med monga exempel af än bekwintliga bref och skrifter kan bewisas. Om Stichtets heder och wälstånd lade han sig icke mindre winning, än the andre tvenne Biskopar, som för honom warit hade, af samma namn. År 1487 gaf han serdeles friheter at Zalna-kyrkio i Wödenäs-församling. År 1498 erhöil han omfider thet, som hans namne Biskop Bryngel then andre förgäfwes sökt hade, nemligen, at Biskop Bryngel then försöke blef canonizerad och ibland Helgonen instrefwen af Påwan Alexandro VI; therföre lät han skrinlägga hans ben, hwarefter af gemene man therwid steddemycken widskrepelse. Samma år lät han uti Nürnberg, med stor besöfnad, trycka Breviarium Skarense eller Latinsk Messbok at Skara-Sticht N). Vnder ho-

32
N) BREVIARIUM war en bok, som innehöll alla the böner och sangar, som wid Tidegården el-

nom blefwo genom hans tilhielp och pådrift monga Kyrkior och andra publique hus reparerade här och ther i Stichtet. På Biskops- sätet Brunsbo bygde han, til sin äminnelse, thet Stenhus, som thet än i dag står; jämwäl lät han bygga och besätta Läckö- slott, thet på muren hans wapn och namn än i dag finnes tecknad med B. G. thet är Brynolphus Gerlachi; Men wapnet tyckes likna the Tottars eller Bildars. Han lät ock uprätta igen thet äldsta Biskopshuset i Zusaby och thet måla alla sina företrädare, samt under hvars och ens Conterfait på Swenska rim O) infatta thes lefwerne. Han dödde på Brunsbo år 1505.

XL. VINCENTIUS BELLENACK, om thetta är hans öknamn eller Abels- namn, kan icke wist sägas; tros dock säkrare thet sednare, hwilket ock af wapnet, ett Gumsahufwoud, bestyrkes; kan se af then gamla Lakefamilien, som samma wapn förer. Men han förgifwos warit til börden en Holländare ifrå Middelhusen; wist war han en studerad man. Jefe är han blefwen af Dans- Konung HANS (som icke tå rådde här i landet) år 1505 Skara- Sticht påtvingen; utan med lagligt wal, ifrå Decanats- embetet i Skara, kallad, och erhöill confirmation af Påwen Julius then andra. Hwarefter han d. 25 Jan. 1506 i Upsala blef solenniter wigd. Hwad han til Stichtets gagn och heder upträttat, finnes lister wara upptecknad. År 1507 underskref han, tillika med the andra Riksråd, en stadga therom, at arfsrätt skulle sträcka sig til semte led i nedstigande Linea. År 1517 samtyckte han, såsom andre Rikets trogne män, och med underskrift bekräftade, at Archibiskopen Gustaf Trolle skulle sättas ifrån embetet, och Skars- slott i grund förstöras. Förthenstul måste ock thenne Biskop Vincentius, efter Tyrannens, K. CHRISTIERN then andras, befallning, tvärt emot ed och löffwen, råcka hals, tillika med flere Biskopar och Riksråd, för bödelen på stora Torget i Stockholm d. 8 Nov. 1520.

XLI. THEODORUS SLAGHECK til slägten en Westphalisk bondesson, som i ungdomen lärt saltflärs- handwärlket. Hwarmed han en tid sig uppehöll i Rom. Kom sedan til Danmark, och, genom then onda Raringens Sibrids konstlande, wann en synnerlig nåd hos K. CHRISTIERN then andra, som sände

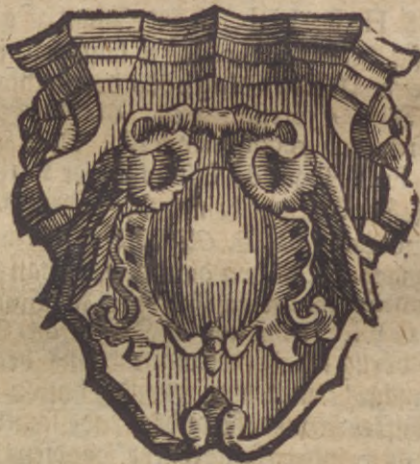
then-
ler Gudstiensten året igenom, på alla högtider och helgedagar, skulle läsas eller sungas af Prästen, som ofta intet theraf sielf förstod, langt mindre åhörarna; ty altsamman war på Latin. Förut strefwos thesa Breviaria, på Balsstinn eller Pergament, af wisa Librarianer, thet til öfwada personer, med fast monga abbreviaturer, them Resepprästen icke förstod, utan las galeit, såsom pe nam Dnm Chrüm, i stället för per Dominum nostrum Christum, och så mycket annat. Theraf wordo Biskoparna förärlätne, at, sedan Boktryckeri- Konsten kommit i bruk, låta hwar för sitt Sticht utom lands trycka slika Breviariar.

O) Thesa biographiska Rim lät Doct. ERIC BENZELIUS Sonen, så warande Bibliothecarius i Upsala, år 1709 tryckas, och the finnas ibland hans utgifna Monumenta Eccl. Svecicæ pag. 72 seq. Hans noter theråfwer pag. 215 seqq. hafwo restat monga fel och gifwit mig mycken uplysning til rettelse wid Skara- Biskopar.

thenna Thöres, (emedan han wäl kunde Italienska språket) til Rom, at thet anklaga the Swenska &c. I Rom practicerade han sig til en Biskops: kapp och förde tådan med sig Påwens Leo X bandlysnings: skrift öfwer the Swenska, för thet the hade affatt Gustaf Trolle, och nederbrutit hans näste, Slottet Ståket. Som **K. CHRISTIERN** i samma skrift war giord til Bannlysnings Exsecutor öfwer the Swenska; ty war thenne Biskop Thöres honom mycket kiär, at han tog honom med sig til Stockholm och thet mycket lydde hans råd til at anställa thet Tyranniska blodbad. När thet war stedt och Skara: Biskop Vincentius thet om lifwet bragt, förordnade Tyrannen sin kiära Thöres Slaghöf thet til Biskop. Han kom, såsom en höf ibland dufwor, och en wlf i särahuset. Dock mins ingen eller hafwer opteknat, hwad han i Skara gjorde. Hans wälde war mycket kort; ty **GUSTAF Erikssons** tiltagande macht strände honom strax år 1521 på fluchten til Danmark, thet han blef af Tyrannen inträngd til Archiebiskop i Lund; Men efter Tyrannen fann honom warit en stadelig rådgifware, lät han thenna skalken fångsta och på bål brenna i Köpenhamn d. 24 Jan. 1522. När, wid afråts teplatsen, han sade til M. Caspar Brochman, som honom bichtat: Vale, M. Caspar, hæc sunt præmia laborum nostrorum. På Brochman swarade: Non, non, sed poena peccati. Om thenna finnes något ock framdeles, uti Ottonde Bokens tredje Capitel om Lunda: Biskopar.

XLII. M. MAGNUS HARALDI, en Adelsman af gamla Wånga: slågten, som nu för tiden kallar sig Strömsfeldtar. Efter han war en studerad och andelig man, blef han år 1522, efter Biskop Slaghöfs bortflychtande, af Capitels: mannen kallad, och af så Rikes: Föreståndaren, **GUSTAF Eriksson**, hos Påwan Hadrianum IV. til confirmation recommenderad. Men fast Påwen år 1526 confirmerade en wid namn Franciscum de Potenna eller Potentiä til Biskop i Skara, hwilken sändes til Rykland, til at bringa thet vnder Påwiska Stolens lydno, och i medlertid recommenderades hos **K. GUSTAF** af Cardinalen Laurentio Compegio; så lät dock Konungen thet blifwa giordt, som han sielf giort hade, och utan någon Påwelig confirmation wigade Biskopen Magnum Haraldi til Biskop i Skara, d. 5 Jan. år 1528 uti Strängnäs af Wåsterås: Biskop, M. Petrus Magni, på thet han med tilbörlig myndighet måtte kunna bewissta bemälte Konungs Kröning. Hwarwid han såges, men utan grund, hafwa förwaltat Archiebiskopens syflo. Fast thenne Biskopen, med the andra, hade samtwelt år 1527 til Wåsterås: recess om Religionens reformation och kyrkiogedsens reduction, samt then samma med vnderskrift bekräftat på Fastelags Söndagen i Örebro år 1529; lifwäl hade han ett widrigt och afwogt sinne både emot Reformationen och emot Konungen, för samma Reformation stul; hwilket han ej allenast skrittelligen til Konungen bewisade; utan ock med en wärfelig sammangaddning och vpresning emot honom; then han tillika med några mächtige Wästgötha: Herrar förehade uti Lurf

om våren år 1529. Men som thet icke lyckades, tog han räddhoga til sig och i följande Maji månad rymde uti land och Sticht, först til Helsingborg, thersfrå han swarade Klara Prästerskap d. 21 Octobr. samma år, på ett theras bestraffnings-bref. Sedan for han öfwer til Tyskland och gaf sig til then fördrefna Kong *CHRITIERN* Tyrann, hwilken han år 1531 följde til Norge, och blef ther tillita med Konungen fången af the Danska, som förde honom til Köpenhamn och sedan förwiste honom uti Danmarks rike och thes länder. Therefter lefde Biskop Magnus en long tid uti Nechelburg och the omkringliggande städer, altid, när tilfälle gafs, stämpandes ondt emot sitt fädernesland. Ett hans bref war skrifwet i Wismar d. 27 April. år 1550 och år troligit, at han ther dödt och blifwit begrafwen. Thenne war then sidste af the Catholiska eller Påwiska Biskopar här i Stichtet. När han rymde af land och Sticht, tog han med sig sin broder, Herr Bengt Haraldsson til Wånga, som lemnade efter sig twenne små söner, them *B. GUSTAF* then förste lät hålla til studier. Af hwilka then ene Dn. Johannes Benedicti blef först Pastor i Söderstad och sedan i Jägerhed, en stamfader för Strömfeldt- och Fegre-slågter. Och then andre Harald Bengtsson tiente sig vp i werldsliga ståndet, blifwandes en stamfader för Apelbomar och flere än florerande familier.

Tredje Bokens Tredje Capitel

Om
The Euangeliska Skara-Biskopar.

I. Mag. SVENO JACOBI SCHENINGENSIS, först Lector, sedan Canonicus, thernäst Domprobst i Skara, omsider wid slutet af thet år, på hwilket Biskop Magnus bortrymde, nemligen 1529, af Capitlet och Prästeståndet utwald, och uti Upsala-Riksdag år 1530, med Kongl. fullmacht stadfäst stad, dock med thet wilkor och förskrifning, at han skulle gifwa åt Konungen årligen af Stichtet 2000 och af Skara-stad 50 mark Danska. Han wardt af **K. GUSTAVO I.** mycket afskad ej allenast för thes slit och nit wid then Euangeliska lärnes utspridande och stadgande i landet; utan ock för thes eljest altid försporda försigtighet och alswarsamhet. Thersföre blef han ock af Högberämda Konung twenne gånger utfärdad, såsom fullmyndigt Sändningebud, til the Danska, såsom år 1530 til Warberg och år 1532 til Köpenhamn. År 1535 d. 8 Febr. besökte **K. GUSTAF** honom på Brunsbo och då gaf honom en skriftelig försäkring på tillräckeligty understödd för Prästeståndet i Stichtet. År 1536 d. 20 Nov. skref ock samme Konung til Biskopen ett annat mycket nådigt bref. Af hans Sigill, i hwilket står en Blf vpreft på baksfötterna, hafwande en half lilla bal på ryggen, kan finnas, at han varit af Adelig slägt. Förthenskul såges han ogera tagit emot Biskopsambetet; men gernat thet lemnat; hwilket skedde, efter hans åstundan, år 1544. Ifrå hwilken tid han i stillhet och ro lefde Kanik, in til år 1556, då han saligen dödde.

II. Mag. ERICUS SVENONIS HJÖRE, sedan han en tid hade varit Hoffpredikant hos Konungen, **GUSTAF ERIKSSON**, eller then Första, blef han af honom förordnad til at wara Kyrkio-herde i then största Skellefteå-församling i Wästra-boten år 1541. Folket tyckte icke stort om honom; emedan han aldes aflade then Latiniska Messon och annat Påwådömers stic; han blef altså år 1543 af Högberämda Konung sänd Biskop Sven i Skara til hielp wid thes embetes förrättningar. Thet gjorde han ock med alswar och eftertryck, i anseende til then Euangeliska Religionens inrättande i Stichtet. När Biskop Sven begärade och erhööll dimission ifrå sitt embete år 1544, blef strax thenne M. Erik Svensson Diort med Kongl. fullmacht d. 27 Febr. samma år förordnad til Biskop igen i stället, hwar til han war både hugad och wuren. Hade ock förmodeligen mycket godt i församlingen uträttat, sedan han blefwit en fullmyndig Ordinarius. Men döden lemnade honom icke long tid at lefwa på; utan ändade hans lif i Dymbelwefon år 1545.

III. Mag.

III. Mag. ERICUS FALK. Man kan icke weta, hwad han varit tilförene; menes dock hafwa varit Kongl. Hoffpredikant, och såsom somlige gissa uti någon frändskap med R. GUSTAF Eriksön. År 1547, d. 3. Julii är hans Kongl. fulla macht på Biskopsambetet daterad på Gripsholm. Han berättas hafwa varit en slitig och altwarsam Biskop; dock är icke mycket antecknad, hwad han i Stichtet til gagn och heder gjort hafwer. När han visiterade, hafwer han utdömt och för öfwerflödiga förklarar monga kyrkior, som i the Catholiska tider varit wid macht hållna, såsom uti thet enda Hösna Pastorat, blefwo på visitationen år 1554 uti Novembris månad, these tvenne kyrkior til ödeläggande förklarade: Kindaryd, Töfseryd och Strängseryd. Medan han war i Skara, blef thenne Mäster Erik Falk anlagad swärligen för en wis sak eller förgripelse; men, när theröfwer war lagligen noga ransakadt, befans hans oskyldighet, then ock Konungen sielf honom skrifteligen tillsade år 1557, och hade för honom sedan then nåden, at han honom thet följande år 1558 gjorde til Biskop i Linköping. Hwad han ther vrråttade, behöfwes icke här omröras, mer än, at han år 1569 ther dödde och begrofs i sin egen graf mitt i Choret, ther hans graffen än i dag med en liten Swenssk påskrist finnes. Se här om förrot 2 bok. 3 cap. pag. 127.

IV. Mag. ERICUS PETRI HWASS, tilförene wid Domkyrkian Pastor och Probst, tit ifrå Kongl. Hoffwet sänd och förordnad, at wara Mag. Eric Falks Vicarius, then tid, han för then gjorda beställningen icke fick förättat sitt Biskopsambete. Men när Biskop Falk blef förordnad til Biskop i Linköping, fick thenne Mag. Erik Pederfön Hwass, år 1558 d. 18 Septembr. af Konungen fulla macht, at wara Biskop i Skara. I hwilket ambete han använde all möjelig flit; men såsom han war redan tämeligen gammal och thertil mycket swag och sukelig, hinte han icke langt dermed, utan affomwade om sommaren år 1560. Han lemnade efter sig några barn, som icke kommo til synnerliga tienster. Theras barnabarn, om icke ock thesas barn, finnas dock ännu ther i Stichtet.

V. ERICUS NICOLAI SWART, en borgares son i Upsala, studerad hemma och wid utländska Academier, blef thesammasådes år 1514 Professor, då ock GUSTAF Eriksön Wase, som sedan wardt Konung, war hans discipel. Ifrå år 1530 til 1556 war han i Upsala Domprobst, då han af Högberäkte Konung blef satt til Biskop i Strengnäs uti Biskop Bothvids ställe, som genom Konungens ogunst blef på en tid satt ifrå Biskopstiensten P). Men som Biskop Bothvid, efter R. GUSTAFS död, kom til Biskopsambetet igen, år 1561; så wardt Biskop Erik Swart befördrad til thetta då lediga Skara Sticht, hwilket han förestod med mycken beskedelighet, sachtmodighet och försigtighet in på tionde året. Han war

P) Orsaken war, at han något satte sig emot Konungens giftermål med Christina Stenbock, then afledna Gemälens, Drot. Margareta Lejonhufwuds, Eysfönabarn.

var en grundlärdd och allvarsam man; ty blef han år 1549, medan han var Doms
 probst i Upsala, af K. GUSTAF then Första besald at examinera och gifwa sitt
 betänkande om then så förtreteliga Interims-boken Q). År 1569 d. 25 Jan. wits
 nade han, med the öfriga Riksens Herrar, om Sturernas oskyldighet R). År 1570
 nödgades han af ålder och swaghet upsäga sitt Biskopsembete och flytta til Upsa
 la igen, ther han saligen dödde d. 8 Oct. 1572 och begrofs i Domkyrkion på stora
 gängen mitt för predikstolen, ther hans grafsten ännu finnes med thenna korta
 Inscription:

Hic sepultus est venerabilis Vir,

M. ERICUS SWART,

Quondam hujus Ecclesiæ sincerus Pastor,

Postea & Strengis & Scaris Episcopus,

Inde tandem huc revocatus, in natali

solò animam DEO reddidit

die VIII. Octobr.

Annò CHRISTI M. D. LXXII,

VI. M. JACOBUS JOHANNIS W. GOTHUS, lærer wara then samme,
 som war Probst i Örebro och år 1569 d. 25 Jan. underskref Ständernas förklar
 ring om Sturernas oskyldighet. År 1570, när Biskop Erik Swart begärte och er
 höll dimission, fick han fullmacht på Biskops-embetet, och thet strax tilträdde. År
 1572, underskref han, med the andra Biskoparna, i Upsala d. 22 Aug. then betyg
 gelse och contestation, som thet så gjordes om then Evangeliska Religionens bibes
 hållande. Men dock wardt han, af Konga-gunst och genom the Påwistnas ränkor,
 förledd til at bifalla Liturgien, så at han henne ibland the aldrastörsta emottog och
 underskref i Stockholm d. 16 Febr. 1577 och d. 15 Jan. år 1582. Hwarigenom steds
 de, at the rättfärdige präster i Stichtet, för Liturgiens emotsägelse, mycket förtret
 wstods och en del ifrå sina lägenheter blefwo fördresne. Men när K. JOHAN III.
 war dödd och thet Liturgiska wäsendet stadnade af, besinnade Biskop Jacob sin dår
 skap och lät uti Upsala-mötet, tit han, för ålderdoms bräckelighet ej kunde kom
 ma, in för the ther församlade Ständer, genom sin Son, M. Olav. Jacobi Co
 lumbum,

Al

Q) År 1548 blef, efter Kejsar CARL then femtes befallning eller råd, thenna bol af tre Theo
 logis sammanstrifwen, til at wara en Epitome Credendorum & Agendorum in Ecclesiâ u
 niversâ, imedelstid at Concilium Tridentinum hölls, och tils thes Decreta eller Canones ut
 kommo til allmän esterrättelse; och bestod hon af 26 articlar. Men theruti besans insindr
 jad så mycken Påwist Särdeg, at the Evangeliske Lärare ingalunda kunde henne gilla och
 emottaga. Hon kallades af them per metathein MENTIRI och Sphinx Augustana. The sat
 te sig och skrefwo theremot. Och wordo monge förthenful assatte och i några år förjagade
 och förföljde. Såsom af Kyrkio-historien är bekant.

R) Sielfwa Original-brefwet, af alla så närwarande Riksens Ständer bewitnad, finnes än
 wäl förwaradt i Upsala-Domkyrkio, och upwisas för them, som hafwa lust at se eller lä
 sa ett så werkwärdigt document.

Iumbum, Past. i Larf, afbedja sin och DomCapitlets selactighet, utlofwandes bättring. Under sin longwariga embetstid utrettade han och mycket nyttigt i Stichtet; i synnerhet at studier bleswo idlade och Domkyrkian wäl omlagad, hwilken han lät hwitlimma, så många curieuſa och märkwärdiga Inscriptioner öfwerströfös. Öfwer norra dören läses in öti Domkyrkion therom theſa verſar:

Anno CIO. D. LXXXI.

Mille annis Domini quingent octgint datur unus,
Quo simul albatuſ paries pariter prope totuſ
Scarenſis, templique arcuſ teſtudiniſ apte,
Præſule ſacrorum bene procurante JACOBO.

Öti thet nämnda Uſſala-mötet år 1593 d. 14 Mart. blef Profeſſoren M. Henricuſ Gadolenuſ förordnad til at emottaga Skara-Sticht, ſaſt Biſkop Jacob ännu lefde; men döden ſtäckte reſon för Mäſter Henrik, at han icke kom hit neder. Öherför blef en annar Profeſſor, M. Petruſ Keniciuſ, på Riſksdagen i Söderköping år 1595, menſe Octobri, enhälletigen äſtad och förordnad hit til Biſkop; Men Biſkopen M. Jacobuſ lefde dock tolf år thereſter, in til d. 12 Decembr. år 1607, så han på ſitt niotionde år dödde, ſåſom liſttenen i Choret wiſar med thenna följande ſcriſt:

SPES MEA CHRISTUS!

Conditur hoc tumultuſ Corpus Reverendiſſimi Patris,
Domini JACOBI JOHANNIS,
Epiſcopi Scarenſis

Qui puram Euangeliū doctrinam annos 60 docuit
Et hunc Epiſcopatuſ an. 37 fideliter gubernavit,
Tandem, ætate conſectuſ & docendi laboribuſ
Atque morbuſ attenuatuſ,

Ann. 1607 d. 12 Decembr. ætatiſ ſuæ anno 90,
Placidiſſimè in Dominuſ abdormiuit.

Cujuſ anima, cum omnibuſ electiſ, in cœleſti eccleſiā
Apud filium DEI uiuit.

Beati mortui, qui in Dominuſ mortui ſunt.

Han ſick dock icke niuta ſin beredda lägerſtad; utan i Tengene kyrkio ſåges han bliſwit begrafwen; Emedan han i thenna Solnen på ſin gård, the ſidſta åren lefde och aſſomnade S). Hans huſtru war en af Duſwo-familien. Twenne hans Söner M. Olauſ, war Decanuſ, ſom gjorde aſbön för fadren på Uſſala-mötet, och M. Petruſ, bleſwo bågge Paſtores i Larf, efter hwar annan.

VII. Doſt.

S) Med Liturgiens biſall och medhåll tillſkyadade han ſitt Sticht thei miſtning, at Hertig CARL, ſedan K. CARL then monde, tog thy iſtå the tv närgräntſande Härader: Wadabo och Wälſa, ſamt hela Wermeland, wid år 1580, och lade them under ſin så i Mariſtad utrettada Superintendenciā, hwareſter the bleſwo iſtå Skara-Sticht inmot 70 år. Se thenna Bok. I. Cap. 3 ſ. 158 pag.

VII. Doct. PETRUS KENICIUS Westerbotnienſis, tiſförene anförd och efter gideligheten beſtrefwen uti förſta boken, 3 cap. pag. 66, ibland Rikets Archi: biskopar. Ther berättas ock, huru han på 14 års tid gjorde i thetta Sticht alt, hwad af en ſlitig och rättsinnig Biskop, på the oroliga tider, kunde uträttas.

VIII. M. PAULUS PAULI, född af en lifanämnd fader, ſom varit Paſtor uti Sköfde ifrån år 1556 til 1583 och tiſförene Rector i Skara. Studerat i Skara, Gripſwald och annorſtades. Blef efter hemkomſten förſt Lector Theol. 1576, ſedan Rector i Skara: Cathedral - Schola, therefter 1587. Paſtor och Probt i Broddetorp, på hwilken tid han underſtref Uppsala: mötet år 1593. Härifrån wardt han kallad och förordnad til Paſtoratet uti Nyköpings: ſtad år 1596. Thereſt han lefde med heder och kärlek in til år 1609; ty när Skara: Capitel och Preſterſkap förnummo, at D. Petrus Kenicius ſulle ifrån them flyttas til Uppsala, kallade the förſt ſig til Biskop Mag. Petrum Jonæ, Biskopen i Wäſtbo; men emådan han för ſin ålderdom ſkull wedersakade kallelsen, ſöllu the med ſina röſter på M. Paulum Pauli, Paſtorem i Nyköpings: ſtad, ſom i Stichtet för alt godt mycket wäl känd war. B. CARL then Nionde hade fuller imedertid årnat och låtit i Uppsala d. 8 Aug. 1683 wiga Profſorem, M. Laurentium Paulinum, ſom ſedan kom til både Strengnäs och Uppsala; men ſom wiſa orſaker kommo i wägen, gick Stichtets kallelse för ſig, at M. Paulus tiſträdde Biskops: embetet år 1612. Hwilket han til allas nöge och ett ännu lefwande beröm, föreſtod; men icke längre, än in på femte året; ty han dödde år 1617 och begrofs innom Chorsdören på ſödra ſidan under en ſten, ſom hafwer på ſig vthuggna theſa Latinſta verſar:

P. P. E. S. B. T. D.

Eheu! quàm ſæva eſt rabies, violentia mortis
 Juncturam ſoluit corporis atque animæ.
 Si, niſi ſpes juſtos animaret morte redemptos
 Eſſe DEO charos lætitiæque frui;
 Viveret in bardô nemo feliciter ævô,
 Mors in viventes ſpicula dira vibrat.
 Quod modò præclari demonſtrant funera Pauli;
 Nuper enim vegetans corpore, mente fuit.
 Munus & officium per ſeptem luſtra ſubivit
 Monſtrando populo rite ſalutis iter.
 Interea vicibus multis jactatus ab annis,
 Edocuit veram ſalvificamque fidem
 Officium magnâ cum dexteritate docendi
 Creditur in noſtrâ ſuſtinuiſſe Scholâ.
 Improviſus adeſt multorum providus Heros,
 Præſulis officio præſciturque gravi.

Quattuor ætates & per tot frigora brumæ
 Sustinuit clari præfulis officium,
 Nunc tandem curâ & senio attenuatus obivit,
 Cœlestem in Patriam factus & ipse redux.
 Conditur hoc tumultû corpus, mens evolat astra;
 Inque sinus Abrahæ dulcis & alma quies.
 Exiit post PAULUM conjux BIRGITTA, relinquens
 Omnia mundana & cœlica tecta petens.
 Conjugis ipsa sui intravit recubando sepulchrum,
 Quorum animas cœlum, corpora terra tegit.
 Felices animæ, felicia corpora sunt,
 Quæ simul & vita & mors simul atra beat.
 Anno M. D. CXVII.

Han lemnads efter sig en Son, Dn. Thorchillum, Pastor i Norunga, och 6 döttrar, som blefwo, genom gifte med 6 berömliga Ryrkioherdar i Stichtet, Stammodrar för monga förnåma familier, Så blifwer hans Såd wälsignad, som fructar Herran.

IX. SVENO SVENONIS, född i Skär af bonde, förädrar år 1565. Un-
 der stadigvarande fattigdom, studerat allenast i Skara, och icke wid några ut-
 ländska Academier, blef i Skara Cathedral-Schola först Collega och Conre-
 ctor, och sedan år 1590 Rector. När han uti 7 år med godt maner och mycken
 uppbyggelse hade förestådt Scholan, wardt han kallad och befordrad til Domprob-
 sta-embetet. Hvilket han förwaltade med så allment nöge och beröm, at han år
 1609, blef tillika med M. Paulo Pauli af Stichtets Prästerkap nämnd och afskad
 til Biskop; och efter Biskop Pauli fränfälle, genom enhällig kallelse och B. GUSTAF
 ADOLPHS fullmacht, til Biskops-embetet förordnad år 1618. Hvilket han så
 förwaltade öfwer 20 års tid, at hans namn är i Stichtet ännu i wördsam ämin-
 nelse, för hans berömdwärda waksamhet, allwarsamhet, försigtighet, fromhet
 och gifmildhet. Han lät i Stockholm giuta then nästan makalösa Storkläckan d. 4
 Maji 1635. Han war lyckeligen gift; hafwandes 6 Söner, ibland hwilka en Sve-
 no Svenonis Scarinius reste ifrå Wittenberg hem 1619. En annan wardt Öfwers-
 ste och blef adlad med thet namnet Oluf Brössfeldt, Anders och Arwid twordo Ca-
 piteiner. Och 5 Döttrar, ibland hwilka Johanna, som hade så longa bröst, at
 the, när hon satt, räckte henne neder til knän, giftes med M. Hans Nilosien-
 sedan Biskop; Margareta med M. Olavo Swensson Fristadio, jemwål Biskop;
 Helena

T) Adlad af Drottning CHRISTINA d. 16 Jan. år 1646, och introducerad på Riddarhuset
 år 1647, då han war Ryttemästare af Wästgötha-Cavallerie. Blef sist theras Öfwers-
 ste, och är hans Adelskap longesedan utgånet; men i sednare tiden hafwer, af then Tyska
 Familien von Böttel, någon tient wid Swenska Asimoca.

Helena eller Elin, sedan hon haft Lectoren M. Erasmus Waffander, med M. Andrea Omoenid, äfwen och Biskop; then fjerde het Ebba och fick Herr Laur. Ralf, Pastorem i Gällstad; och then femte Catharina fick Herr Andream Grotte, Ryrkioherden och Probsten i Thunhem. Alla thesa blefwo wälsignada Stammödrar för monga hederliga Präste- och andra familier, som både innom Stichtet och i andra länder, ännu äro uti flor och wälstånd. Fadren til alla thesa, Biskopen M. Sveno, affomnade år 1639 och ligger begrafwen på Norra sidan i Choret, under sin grasssten, på hwilken nu swärligen kunna läsas allenast these versar:

Hoc requiem ducit decus immortale sepulcrò,
 Svenno Svennonis, lumen amorque soli
 Quem varios Christi pro plebe tulisse labores
 Dicimus, arctòd quotquot in orbe sumus &c.

X. Doct. JONAS MAGNI WEXIONIUS, född i Wägsjö d. 11 Mart. år 1583. Hans fader war Herr Magnus Petri, då Sylloman wid Hospitalet, och thes efter Ryrkioherde i Lekarnd och sidst i Brestad; sedan han gädt någon tid i Wägsjö och Linköpings Scholar, reste han til Upsala Academia år 1600, ther han wann then qwickhet och mogenhet, at han reste år 1603 utomlands och blef år 1610 Magister i Wittenberg. Hwarifrån när han kom, wardt han strax Professor Ethices i Upsala år 1614 d. 21 Decembr. Politices & Historiarum år 1624. Under hwilken tid han råfåde med Biskopen i Strengnäs, M. Laurentio Paulino, uti en widlöftig tråto om Ethica Christiana och Aristotelica, hwilken sednare han manligen försvarade, med twenne lärda skrifter, nemligen de Ethices defensione år 1615 och Vindicatione defensionis år 1616. Andra hans Philosophiska skrifter upsätknar Sat. Johan Scheffer, til ett langt antal, uti sin Svecia Literata. År 1626 blef han Professor Theologiæ, då han gjorde sig bekant med lärda skrifter, såsom egenteligen med Tubâ suâ Angelicâ, som af trycket utkom år 1637. Med all sådant och annat Academiskt arbete gjorde han sig förtient, til at af Drottning CHRISTINA d. 30 Jan. år 1641, på Riksdagen i Nyköping, förordnas och fullmäcktigas til Biskop i Skara. Hwartil kom then hedren, at han then söljande 22 Junii, efter samma Drottning befällning, gjordes til Doctor Theologiæ af Archibiskopen, Doct. Laur. Paulino. Ut Stichtet fullgjorde han i alla mätto berömligen sitt Biskops-embete, med flitigt visiterande och annat. Hos Drottning CHRISTINA förmatte han så mycket, at uti Skara blef ett fullkomligt Gymnasium inrättadt, som försågs med nödwändiga Docentibus och thesas titrädeliga underhåld, blifwandes Gymnasii-huset genom hans omsorg och pådrift upbyggt år 1642, såsom Stenen i södra gafwelen ännu vittnar. Af sin Hustru, Sigrid Johansdotter Bubb, såmnade han efter sig hederliga barn, som kallade sig SALANER, blefwo lärde män och hafwa redan utspridt sig i monga grenar U). Omfider dödde

Ua 3

han

U) Ibland thesa blef Petrus Salanus Assessor i Svea-Hoffrett, Magnus och Jonas Lecto-

han år 1651 d. 3 April. och ligger begrafwen i Domkyrkio: Choret, ther hans griftesten hafwer en sinnrik påskrift: nemligen, at vti en cirkel omkring ett brinnande lius stå thesa orden: Ipsa consumor aliis inserviendo, och nedanföre låses thenna skrift:

Vir Pietatis exemplar, Ecclesiae fulcrum, Scientiarum lumen, Gravitatis theatrum, Constantiae speculum, JONAS MAGNI WEXIONENSIS, S. S. Theol. Doctor, olim Episcopus Scarensis, hoc tumultu clauditur, qui pie obiit anno M. DC. LI. III. Aprilis, cum conjugē, SIGRIDA JOHANNIS BUBB,

XI. M. OLAVUS SVENONIS FRISTADIUS, född vti Ystorp i Marks: häråd, ther hans fader så war Capellan, som sedan blef Pastor i Fristad. Hans födelse: år war 1588. Sedan han i Warberg: Lund: och Skara: Scholar en tid studerat, reste han til utländska Academier, Gripswald och Rostoch, ther han år 1614 blef Philosophiae Magister. När han war hemkommen, blef han först Con- Rector, thernäst Lector Theol. och sedan Rector vti Skara: Cathedral- Scho- la vti mong år. Hwarifrån han blef befordrad til Domprobsta: beställningen, es- ter M. Svenonem Svensson år 1618; vti hwilket embete han öfwer 30 år sig så be- römliken sticade, at han för sin ålder, förtienster och goda förhållande, fick Prä- sterkapets kallelse, och then strax til godo nyttjade, så at han på Nilsdagen i Stockholm både fick Kongl. fullmacht och wardt inwigd til Biskop år 1651. Efter hemkomsten til Stichtet; tog han fuller sig före, at med all mögelig flit giöra thet, som hans embete tilhörde; Men åldren war redan så hög och swagheten så stor, at han icke langt thermed hinte; utan måste merendels sedan hålla wid sängen. Dock styrde han och anstaltade i Stichtet, icke utan någon beskyldning af gerug- het. Han war gift med Margareta, Cal. Biskop Svens dotter, som födde ho- nom några Söner, hwilka kallade sig Skarandros. En hans dotter Christina gif- tes med M. Laur. Haqu. Odhelio, Phys. Lectore och sedan med M. Johanne He- dræo, Lect. Math. som blef P. & P. i Högskolan på Wästgötha: dal. En annor, wid namn Elsa, blef d. 17 Julii år 1653 gift med Lectoren M. Arvido Grundelio, som kom til Wänga: Pastorat; och hon änka lefde länge efter honom i största es- lände. På hans grafsten i Choret finnes, at thenne Biskop Oluf haft 13 barn, 6 Söner och 7 Döttrar; men man wet icke, om the gjort någon Ineko. Fadren Bi- skopen dödde år 1653 och begrofs vti sin bestälta graf i Domkyrkions Högchor, så som thenna korta stenskrift vittnar:

Torcular solus calcavi, Esa. 63.

Vita mihi mors, Christus lucrum!

Hic jacet OLAVUS SVENONIS Episcopus, unā

Conjux & casti pignora pulcra thori.

Vir erat eximius, nulli pietate secundus;

Nomi-

res i Skara: Gymnasio, Nicolaus P. P. i Røping och Johannes Borgmästare i Upsala.

Nominis æternùm splendida fama vires
 Qui tumulum spectas, dic: molliter ossa quiescant,
 In nihilum donec machina tota ruit!

XII. JOHANNES KEMPE Nilosensis, född d. 13 Junii år 1596 vti Nylobese stad, ther hans fader Christoffer Anderson, war en förmögen och förnam Dansdelsman. Sedan han in til år 1611 hade hemma blifwit vnderwist, sändes han til Skara och ther så sitigt studerade, at han 1615 blef förordnad til Collega i nedersta Classen; men reste strax til utländska Academier och efter 4 år kom igen, så han af Biskopen Sven Svenonis wardt ordinerad til Präst år 1620, blifwandes sedan någon tid wid sitt Collegat, til thes Gouvernearen öfwer Wästergöthaland, Clas Stiernskiöld, utwalde och kallade honom til at resa med sina Söner, Jöran och Carl. Med hvilka han twenne år war ytom lands, måst wid Academien i Leiden, och wid hemkomsten sattes til Rector i Skara: Schola 1627. Hwilken tiensst han i 15 år til allas nöge förestod, til thes han år 1642 blef förordnad til Pastor i Fogel:ås. Vti thetta embetet så wäl, som the förra, ypsörde han sig med sådan alswarsamhet, försigtighet och behagelighet, at han både af Stichtets Prästerskap, som honom äskade och kallade, och af höga öfwerheten, som honom fullmägtigade, skattades wärdig, til at öfwer Skara: Sticht blifwa Biskop, som skedde d. 1 Jun. år 1655. Om församlingens, Prästerskapets, Scholars och Hospitalers beffa, winlade han sig med all sit och sorgfällighet, så at hans alswarsamhet, nit och rätttrådighet i Stichtet länge berömd blef. År 1628 d. 21 Junii hade han haft bröllop på Brunsbo med Biskop Svens Dotter Johanna, som födde honom 5 Söner och 5 Döttrar. En Son Christophorus blef Pastor efter Fadren i Fogel:ås; en wid namn Daniel dödde i Upsala Student år 1673; then tredje Johannes blef Rådman i Skara, om the andra är ingen kundskap; ej heller om Döttrarna. Thenna Biskopens halfbroder war Præsident i Götheborg, Nils Börgefson, Drakenbergista Slågtens Stamsfader V). På slutet blef Biskop **HANS KEMPE** så gammal och swag, at han måste hålla wid sängen en long tid, innan han dödde d. 6 Novembr. år 1673 och begrofs d. 8 Febr. år 1674 af Doct. Joanne Tersero; Biskopen i Linköping, vti sin egen graf i Choret, öfwer hwilken, wid wäggen, är såst en sten med thetta påskrift: In memoriam Reverendissimi & Amplissimi Domini, *M. JOHANNIS CHRISTOPHORI*, olim Episcopi Scarenis celeberrimi, ingenio, virtute & industriâ ac summa officii curâ laudatissimi. Qui placidè abormivit anno 1673 d. 6 Novembr. Et conjugis Lectissimæ *JOHANNÆ* Svenonis, quæ obiit anno

XIII. Doct.

V) ÖfwerstLieutenanten Börge Nilson blef d. 13. Decembr. år 1643, och hans broder Ryttemästaren Erik Nilson, d. 5 Octobr. år 1647, adlade af Drottning *CHRISTINA* vnder thet tilnamnet Drakenberg. Begge vnder en Numer på sidnamada år introducerade på Riddarhuset, och på sidswone öfwerstar.

XIII. Doct. JOHANNES BAZIUS, hafwer i första bokens 3 Capitel, 71 pag. ibland Archibiskoparna fäddt sitt rum, ther ock om hans lefwerne är anfördt, hwad wetas kan. På the try är och något theröfwer, som han förestod Skara: Sticht, gjorde han thet, icke allenast med all slit och waksamhet; utan ock med then sogetlighet, at han icke kunde annat, än allmänneligen älskas och wördas.

XIV. M. ANDREAS AMBERNI OMENIUS, född år 1608 af fattiga bonde: förälbrar icke langt ifrå Sköfde, uti Sm en by, theraf han tog sitt namn. Sedan han hade lagt någon grund til sina studier ifrå 1615 uti Sköfde: Skara: Lins Pöping, Nyköping: och Wästerås: Scholar, reste han med ett ringa förråd til Academien i Upsala 1628. Hwarifrån han på sitt 25 år hemkom med sådan mognad och stadighet, at honom anförtröddes Rectoratet uti Sköfde: Schola. Men, som han war af berömlig både qwickhet och åtank, fattade han lust til at besöka utländska Academier, reste förthenskul år 1630 först til Rostoch, sedan til Gripswald, ther han med allas nöge blef Magister Philosophiæ. Sedan han war hemkommen, blef han år 1632 Notarius i Domcapitlet, år 1633 Rector Scholæ i Skara, år 1642 d. Octobr. Lector Theologiæ och år 1654, uti M. Laur. Lekandri ställe, Domprobst. Hwilken tienst han in på fierde och tiugunde året til församlingens merkelige uppbyggelse och med hela Prästerkapets nöge, samt höga Swer: hetens nådiga behag, så wäl förestod; at han, efter Stichtets enhälliga åstund och kallelse, blef d. 3 Junii år 1677 benådad med Kongl. fullmakt på Biskops: embetet, efter Doct. Joh. Bazium, som så befordrades til Archibiskops: sätet i Upsala. När thenne M. Andreas Omenius blef Biskop, war han fuller af ålder och mongårigt arbete uti Scholan, Gymnasid, Domcapitlet och wid Församlingen, mycket utsläpad och afmattad; icke thes mindre lade han sig all winning om, at sina embetsyflor i acht taga och beskedeligen uträtta både wid Domcapitlet och uti Stichtet, så at han intet tillbaka satte, så länge några krafter woro öfrige. På slutet måste han gifwa sig til sångs och lemna Stichtets skötsel åt Domcapitelsmännen. Ändteligen affonnade thenne berömlige och behagelige Biskopen på sitt Siutionde siunde ålders år, 1684 d. 6 Sept. och lemnade efter sig en Son, M. Erik Omenium, Pastor i Tunhem, som utan barn dödde år 1701, och fem Döttrar, af hwilka, som woro gifta med fem hederliga Kyrkoherdar och Probstar, Sal. Biskopens efterkommande äro i landet ganska monge: Af sin förra Hustru Elisabeth, Mag. Gunnari Bergins Dotter, Probstens i Sköfde, hade han thessa barnen, M. Erik, Anna, M. Jacobs Odellii och M. Sven Silvii Pastorum i Odh; Karin, M. Laur. Victorins, Domprobstens; Maria, M. Andrea Rydenii Probstens i Flo; Sara, M. Petri Wetterstens Probstens i Borås; och Christina, M. Sven Brodds och Herr Gabriel Timels Pastorum i Warola Hustrur. Thessas moder dödde d. 4 Martii år 1658. Sedan gifte han sig med Helena, Biskop Svens yngsta Dotter, som tilföre warit gift med M. Erasmus Walsänder.

sänder. Denne Biskopen ligger begrafwen i sin egen graf i Domkyrkionens Höga Chor på norra sidan, ther en kort Latinsk stenskrift är at läsa, af thetta innehåll:

ANDREAS OMENIUS

Episcopus Scarenfis.

ELISABETH GUNNARSDOTTER.

Qui lapidem spectas, hominis mirabere mentem,

Consilii plenam, tum pietate parem.

Nec dices alium graviolem: Omenius ipse

Conjuge cumque sua prole quiescit ibi.

XV. Doct. HAQUINUS SPEGEL, til sina exemplariska bygder och många förtienster, med mögelig flit beskrefwen, uti första bokens tredje Capitel, pag. 77 ibland Swea- och Götharikes Archibiskopar. Swad beröm, som han uti och af Skara: Sticht, på the så år, som han isrä år 1685 til år 1693 war thes Biskop, hafwer förtient, kan icke tillfyllest utföras. Han förwaltade här sitt wärda embete med sådan nit, allwar, flit och myndighet, at Sticht, Prästestånd, Scholar och Hospitalet, bragtes i thet sticck, ordning och stånd, som förrot ther aldrig funnat warit. Genom ärligit visiterande inträttade han församlingarne, efter then så utkommande Rorkis: ordningen, och Gymnasium med the öfriga Stichtets Scholar, efter then nya Scholæ: ordningen, beforderandes förtienta och bepröfwada män, utan thetas ansöknig, til the tienster, som han fan them sticckeliga til. Härigenom lemnade han Stichtet i alla mätto longt bättre efter sig, än han thet hade emot tagit. Med ett ord: som hans största lust och högsta nöge war, at giöra gagn och heder i Skara: Sticht; så lefwer ock hans namn ther i Stichtet ewinnerligen i en ärefull äminnelse. Kan ock icke annat, så länge något är qwar af thet goda, som han ther inträttade. År 1693 flyttade han til Linköping, och år 1711 tådan til Upsala, ther han dödde Archibiskop d. 17 April. år 1714.

XVI. Doct. PETRUS JOHANNIS RUDBECKIUS, född d. 19 Junii år 1625 i Wästerås. Hans fader war gamle Doctor Johan Rudbeckius thesammanstädes så Biskop, och moder Magdalena Hising. Ifrån år 1631 til 1640 war han discipel i Wästerås: Schola och Gymnasid. Sedan studerade han uti Upsala intil år 1645, så han reste ut til Academierna i Saren; men måste thet följande år 1646 komma hem igen til sin saliga faders begrafning. Sedan for han åter utom lands och besökte the förnämsta Academier och orter i Danmark, Hålland, Angeland, Franskerike, Switserland och Tyskland. När han efter några år kom hem, wardt han år 1652 Adjunctus wid Aeademien i Upsala och år 1655 extraordinarius Theologiae Professor. Hwarwid han med ungdomens flitiga information och wackra disputationer gjorde sig förtient til at år 1663 blifwa Ordinarius Theologiae Professor. År 1667 d. 27 Octobr. blef han tillika med tvenne sina äldre bröder, M.

B b

Nico₂

Nicolaus och M. Johan Rudbeckier, giord til Theologiæ Doctor, och år 1674 d. 27 Juli til Domprobst och Primarius Theol. Professor i Upsala. Fast han hade kunnat, efter 30 års Academiskt arbete, blifwa honorarius och slipa at vidare publicè läsa; höll han dock med all mögelig flit dermed fort uti hela 40 år, til thes han d. 23 April. år 1692 blef med Kongl. fullmacht förordnad til Biskop i Skara. Ut han thet följande året sig för fogade, sedan han förret om wären, på then stora Jubelfesten i Upsala, hade efter Kongl. befallning, såsom Promotor, giort 15 förnåma lärda Mån til Doctores Theologiæ. Sedan han Biskops-embetet wärfeligen tilträdde, hafwer han, så wida hans höga och tunga ålder kunnat thet tillåta, med all flit fullgiort sina embets-sysslor både i Consistorio och uti Stichtet med visiterande och annat. Wid Gymnasium och Scholarna höll han god uppsicht, så at then goda ordning och anstalt, som hans berömwärde företrädare giort hade, icke kom i hans tid at förfalla eller i werre förwandlas. Omfider affomnade han på Biskops-sätet Brunsbo sachtmodeligen, trött af arbete och mått af ålder d. 3 Nov. 1701, och wardt i Skara- Domkyrko af Domprosten M. Laur. Victorin begrafwen; men hans lik fördes til Upsala, ther han redan år 1689 i Domkyrkan sig graf bereda låtit, med thenna påskrift:

Hoc Monumentum,
In templi & columnæ hujus ornamentum,
Nec non
Sui, suæ Conjugis Suorumque memoriæ,
Erigi fecit
PETRUS RUDBECKIUS,
Theol. DOCTOR Senior, Professor Primarius,
Pastor utriusque Ecclesiæ Upsalensis,
Anno 1689.

Biskopens Husfru war en Stiernhök, med hwilken han i ägtenkap lefde i 29 år och aflade 8 barn, som til hälften, förr än faderen, hade bortdödt. Treenne ogifta Döttrar och en Son Johan von Rudbeck, Håradshöfdinge i Wadstena Län, lefde efter W). Theswtan lefwer Biskopen Doct. Peder til sitt namn uti åttiofylliga skrifter, som han utgaf, then tid han war wid Professoratet i Upsala, af hwilka Cal. Joh. Scheffer en del upteknat, uti sin Sveciæ Literatâ.

XVII. Doct. JESPERUS SVEDBERG, en Dal-farl, född d. 28 Aug. år 1657 uti Sweden, en gård wid Falun, ther hans fader war en bergsman. Gemma i Stads-Scholan frequenterade han til år 1666 och sedan studerade i Upsala til år

W) Om Rudbecka-Släktens ålder finnes något framdeles uti femte Bokens tredje Capitel. Thenna Biskopens ende Son, Håradshöfding, af R. CARL then Elloste adlad d. 15 Octobr. år 1692, immatriculerades år 1693 med thet namnet Johan von Rudbeck. Hwilket och gick ut med honom, som Sonalds dödde, then äldste Håradshöfding i hela Riket, år 1748.

år 1669, då han reste til Lunds nya Academie, och under Professorerna Puffendorf och Holm uti 4 år merkelige framsieg gjorde, så at han år 1674, tillbaka kommen til Upsala, blef, af Doct. Martino Brunner, tagen til hans Sons Præceptor. I medlertid lade han af sådana lärdoms-prof., at han i Upsala d. 12 Decembr. år 1682 blef Magister och år 1684 Pastor wid Lifregementet. Sedan han samma år gift sig första gången, med Sara Behm, reste han utomlands och besökte Academierna i Holland, England, Frankrike och Tyssland. Efter hemkomsten blef han år 1690 d. 23 Julii med Kongl. tullmacht satt til Pastor i Wingåker, och år 1692 d. 24 Sept. förordnad til Professor Theologiæ i Upsala, ther han d. 17 Oct. år 1694 wardt Primarius och Domprobst. År 1696 gjordes han af K. CARL XI til Ephorus öfwer then Swenska församlingen i America. Och d. 21 Maji år 1702 af K. CARL XII, som då war i Polen, til Biskop öfwer Skara-Sticht. Hvilket han thet söljande året tilträdde och sedan i long tid på monga sätt med margfaldig flit besträmsade thes vybyggelse. År 1705 så han i Upsala blef Doctor Theologiæ, walde then Swenska församlingen i London uti England honom til sin Biskop. År 1707 förskaffade han, med Kongliga privilegier, Boktryckerie til Skara, som ther aldrig förr varit hade; af hvilket monga hans egna skrifter äro utkomne, som witna om thenna Biskopens lärdom och arbetsambet. År 1712 d. 11 Febr. afbrann Biskops-sätet Brunsbo om natten, då hans kosteliga Bibliothek och en stor del både tryckta och til trycket färdiga skrifter lades i aslo. Brunsbo-gård vprättade han bättre, än han nånsin tilförene varit hade, och Skrifterna blefwo å nyo försärdigade med hans idoga penna. Under honom afbrann hela Skara-Stad d. 23 Aug. år 1719 af en häftig eld, som förderfwade mycket Doms kyrkion och aldetes öbelade Gymnasii-huset; men innom 5 år blef dock alt vprättat igen. På Nilsdagen år 1719, skaffade han sig och sina barn Adelskap, och kallade them Svedenborger, hafwandes ingen Adelig Biskop, ifrå then Catholiska tiden, varit i Skara, förrän themme Biskop Doctor Svedenborg, som i sina monga Skrifter, Adeliga barn och mongåriga meriter och tienster för efterwerlden lefwande är. Ut sig och twenne sina sednare Fruer hafwer han låtit giöra en graf, wid norra sidan af Wårnhems Klosterkyrlio, uti hwilken han, död d. 26 Julii 1735 nästan 82 år gammal, begrofs d. 29 Januar. år 1736. Thesförinnan hade honom stedt then olycka och sorg, at Biskopshuset på Brunsbo, med thet ther af honom wäl vplagada Stenhus, åter af en häftig wådel, om natten emillan d. 18 och 19 Aug. år 1730, i största hast afbrunno, då hans mäfte och bästa lösa egendom, tillika med alla hans tryckta böker och Manuscripter, som åter til trycket woro färdige, i röf vpgingo, til en obotelig skada.

XVIII. Doct. PETRUS ANDREÆ SCHYLLBERG, född d. 15 Maji år 1669 i Synnerby-Söchn, icke langt ifrå Skara, ther han med ringa medel, dock makalös flit och idoghet, och sidst vnderstödd af förnåmna barns intormerande, stude-

studerade ifrån år 1682 in til år 1697, då han wäl mogen både i ålder och studier reste til Academien i Upsala, ther han merkeligen blef vnderstödd icke allenast af wackra pädagogier; utan ock år 1699 med Kongliget stipendii, som icke allenast, år 1703, förbyttes uti stipendium Choreanum, utan ock blef år 1705 förökt med ett ansenligare stipendio Cathedrali af Skara-Domkyrko. Härigenom fann han, som redan aflagt the wid Academier wanliga lärdoms-prof, sig wara i stånd, at, efter sin högeliga åtrå, giöra en reso til utländska Academier. Haf alltså sig til wägs samma år på hösten, och sedan han besökt Academierne i Lund och Köpenhamn, stannade öfwer wintren i Gripswald, ther General-Superintendenten Doct. Johan Frid. Majer, såsom ock sedan Doct. Johan Fectius i Kostoek och Doct. Ezzandi i Hamburg, gjorde honom både gunst och gagn. På följande året fortsatte han reson på nyttiga platser, genom Holland och England, och när han wintrat öfwer i London, återkom til fäderneslandet år 1707 in Aprili, då han på d. 28 Maji blef Magister i Upsala, ther han d. 23 Dec. år 1710 kom til at blifwa Professor Poeseos, och efter mycket och mongårigt arbete therwid, år 1729 d. 10 Apr. Theologiae, therföre ock Theologiska Faculteten i Gripswald på sitt näst therpå följande Jubel-år 1730, förklarade honom, jemte andra Swenska Lärare, för Doctor Theologiae. Andteligen såg K. FRIEDRICH honom, d. 23 Jan. år 1736, förtient och wärdig til at, på Stichtets kallelse, förordnas til Biskop i Skara. Thenna Kongliga nåd wördade han med så mycket större glädje, som han således fick komma til sitt fädernesland, ther han öfwer 40 år icke hade warit, nu med större heder, än han kunnat tilförene förmoda. Embetet tog han emot med hog och lust, och stötte thet i alla motto slitigt och oförsummeligen, så wida hans då redan höga ålder kunde thet medgifwa; ty han alltid warit idog och wälmenande; och som han städse funnits af ett glädt, förnögd och sachtmodigt sinne, så wedersfors honom ock af Gud then nåden, at han helt stilla och sachtmodeligen affonnade d. 19 Junii år 1743, sedan han 74 år och en månad här dödelig hade lefwat, lemnades efter sig i sorgen sin f. Måka, Margareta Carlsdotter, och en Son. Begratwen blef han uti Domkyrkan med anständig heder, d. 23 Aug. näst följande, af Biskopen i Linköping, Doct. Andr. Olav. Rhyzelio, som då förklarade then longt förwrt wisedde texten; 1. Cor. 3: 11. Men hans döde kropp blef sedan afförd til thes egit beredda hwilo-rum i Upsala.

XIX. Doct. DANIEL DANIELIS JUSLENIUS, född d. 10 Jun. år 1676 i Finland och Wirmo-Sohn, ther hans fader då war Ryrkoherde, hwars försäder hade kallat sig Ankar. Efter Faderens död, och alltså under fattigdom, blef han i Åbo student år 1691, och halp sig fram med Pädagogier, til thes han år 1702, wärdt ther Academiens vice-Secretarius, år 1703 d. 14 Decembr. Magister, och år 1705 Facult. Philosoph. Adjunctus. Then 26 Febr. år 1707 blef Secretarius och d. 28 Oct. år 1712 Lingv. Orientalium Professor. Men moste thet följande år

1713, tillika med hela Academie-staten, blifwa i Stockholm flychting vndan fiend
 den Ryssen. I medlertid tog han år 1715 emot Eloqu. & Poef. Lectoratet i Wä-
 sterås: Gymnasid, ther han ock år 1720 blef wigd til Präst. Kom efter slutet frid
 til sin Profession i Åbo år 1722 tillbaka igen, ther han år 1725 wardt tillika Finst
 Pastor wid Domkyrion; d. 9 Aug. 1727 infimus och d. 5 Jan. år 1728 secundus
 Theolog. Professor. År 1732 d. 23 Febr. blef han jemte 14 andra lärda män, fast frans
 warandes, i Upsala promoverad til Doctor Theologiae. År 1734 erhöil han både
 af Åbo: och Borgo: Stichts Prästerkap vota til at blifwa Bisshop. Kom dock
 med Kongl. fullmacht af d. 18 Martii til thet sednare, hwilket han allsammans med
 mycket beswär visiterade och i all annan motto med flit och beröm förestod in på gde
 året; ty år 1742 föränlåtts han lemna måsta delen af sin egendom i sticket och an-
 dra gången rädda sitt och the sinas lif vndan fienden Ryssen, med flychtande til
 Stockholm. Ther bewistade han Riksdagen och som hans Sticht, Borgo, war ge-
 nom frids: slutet förminskadt, Præbendan Wilmanstrand iemnad åt Ryssland och
 alt illa medfarit, gjorde K. FRIEDRICH honom then nåd, at han med sin Kongl.
 fullmacht förordnade honom til Bisshop i Skara. Tit kom han thet följande år
 1744 d. 12 Jun. och wardt af Wästgötherna, med mycken heder, kärlek och hielp:
 sambet emottagen; ty han war en höglärd, förtient och wälbepröfwad man, thet
 ock, ehuru i en tämelig hög ålder, war af the krafter, at han jemte annan em-
 bers: stötsel, förmåtte flitigt visitera i Sticket. Hwilket behöfdes wäl;
 ty hans företrädare hade, på flere år tillbaka,
 icke förmått thet göra.

Tredje Bokens Fjerde Capitel,

Om

Ungdomens information eller Schole-wäsendet i Skara Biskops = Sticht.

§. I.

Swad i fjerde Capitlet så wäl i första, som andra boken förrest, är anfördt, behöfwer här så mycket mindre upresas, som hwad the förste Biskopar i Upsala, Linköping och the andra Stichten hafwa berömligen och försigtigt gjort med Scholars eller Lärehuses inrettande för qwicka i Stichten födda piltar eller ynglingar, ther hafwa the haft anledning til och tagit sig efterdomelse af thet, som stede hade i Skara Sticht, såsom thet äldsta. Af thet, som om *ANSGARIO*, then första med wisshet namnunnoga Euangelist i Swearike, berättas: nemligen, at han til at besordra Christna lärans utspridande i Norden, hafwer thet ut i Tyskland uti träldom köpt lösa, eller eljest skaffat sig, Swenska ynglingar, och them låtit underwisas i Christendomen, på thet the motte kunna blifwa Christelige Lärare i sitt Fädernesland på modersspråket; kan man sluta, eller mycket sannolikt hålla, at the andre Lärare, som i the följande tider antingen efter befallning, eller af eget bewäg, kommit in i Swea och Götahrike, brukat samma försigtighet och på lika sett beredt sig til at med någon framgång utföra sitt werf, hafwandes med sig sådana, som på landets språk kunde med landsfolket tala om Christo och saligheten genom honom. Och ho kan neka, at icke *Thurgot*, *Eskild* och andre, som haft Swenska namn, på sådant sett utom lands blefwit underwiste, och således berömlige Christendomens Lärare hemma i sitt Fädernesland?

§. II. Är icke at twisla på, thet ju *Thurgoth* hafwer, så snart af *R. OLAV SKOTKONUNGS* han fick *Zusaby* til Biskops = Säte, både sielf funnit och öfvertygat Konungen, at aldeles woro nödwändig, thet wid samma säte, ju för thet heller, en Schole blefwe anlagd, så framt then Christna Lära skulle i landet hålla stånd och hafwa framgång. *Benedictin* = *Munkar* blefwo *Præceptorer* i thenna Schola, i hwilken Informations = werket blefwet så flitigt och lyckeligen drefwet, at sådan efter hand kommit större delen af them, som blefwit Lärare wid the monga kyrkior, som i Skara = Sticht berättas blefwit byggda under *R. OLAV* och hans Söner *ANUND* och *EMUND*, såsom nämndt är förrest uti thenna bokens andra Capitel. Fast ingen nu kan wisa, på hwad plats wid *Zusaby*, thenne Schole, eller Kloster, såsom thet så hette, hafwer legat, hwad studier ther idats och hwad ordning ther hållits; må man dock säkert tro, at han af the Gudfruchtiga Konungar och nitiska Biskopar är hållen i godt stånd, flit och ordning;

men

men studierna hafwa föga andra varit, än lära at läsa Latin af bok och något förstå i gemen af then Christna läron; ty til at blifwa Curatus eller Plebanus, thet är Soknepräst wid en församling, behöfdes på then tiden icke mer, än at kunna pladdra något om Christendomen för bönder, och af Rituali eller messeboken läsa Latiniska böner och Legender, them knapt prästen, och alsintet åhöraren förstod. Si, thetta war then förste Schole i Skara:Sticht, och jemwål en long tid then endaste.

S. III. När Biskop Sögrim wid år 1150 hade flött Biskops: Sätet och Domen ifrå Husaby til Skara och then ther fullbordada och inwigda Domkyrktion, kunde han wål haft upfat och orsak til at ther inrätta ett offentligt Lärohus; men som therom finnes altsingen berättelse, synes troligt, at Benedictin: Munkarna hafwa i Husaby sutit wid Informations: werket än en rund tid, och, thör hända, til thes, under K. ERJA Eriksons hin Låspes regemente, Kloster blefwo i Skara anlagda åt Dominican: och Franciscan: Munkar. These idkade andra studier och på helt annat sett. The woro, ju the förre, sielfwe lärde och merendels försedde med wackra Bibliotheker, them the förökte; ty kunde the ock giöra andra lärda, som nyttjade thesas underwisning. Hwarigenom Husaby: Schole eller Kloster tog af och ändteligen wardt til intet. Men Kloster: Information i Skara wann pris och skaffade mycken nytto, så at sådan Kommit lärde män, jemwål til Biskops:werdighet och andra hederstienster i andra Sticht. Monge reste ock ut til andra länder med then grund och mogenhet i studier, at the på en kort tid ther wunno the så kallade honores Academicos, blifwande Magistri Artium, Baccalaurei och Doctores juris Canonici & Decretorum.

S. IV. Sedan i Skara så wål, som wid the andra Domkyrkior i Riket, blef wet, med Påwens samtycke och genom Konungarnas frifostighet, på tillräckliga inkomster inrettadt, ett Collegium Canonicorum, fick Scholewäsendet ännu bättre stiel och anseende; ty en af Kanikerna war, såsom han så nämndes, Scholasticus, hvars embete war at hafwa inseende på Scholan, som så blifwit twistwels utthan inrättad i Skara; emedan Munkarna i Klostren icke befattade sig med andras underwisning, än thesas, som i klostren wordo intagne; emedan ock med thesas information begynte gå lamt och wårdslös til. Dti then så kallade Cathedral: Scholan (hwilkes namn han ock efter Reformationen behöll) war fuller Songen thet mästa och förnämsta Studium, at Chorhållningen motte wara wid sådant stiel, som i en Domkyrkio höfdes och behöfdes. Ty moste i thenna Scholan alle the lära at i bok och efter noter sjunga, som wille i Domkyrkion wid thes monga altare warda Vicarier, Altaristæ och Chorales, innan the kunde niuta besordran til ett Pastorat eller annan prästetienst på landet; likerwål motte i samma Schola andra studier blefwit tracterade af the lärda män, som ther hade tienst och lön; emedan både för och wid Religionens Retormation, monge studerade Wästgöthar hafwa sunnits icke allenast i Skara: Stad och Sticht, utan ock an-

norstådes både uti och utom riket, som icke hade varit af munparna underwiste hvarken i Skara Kloster eller i the andra, som varit i Skara Sticht.

§. V. När **K. GUSTAF Erikson** eller then Förste, sedan Religionens ändring, med Påwadömets ogillande, blefwit år 1527 allmanneligen af Ständerna samtyckt, sände en wid namn Magnus Magni til Skara Skola til at ther läsa en ren Theologiam år 1529, hafwer Schole yngdomen, såsom Johannes Messenius förmlar, så när stenat honom til döds. Här af är klart, at Skara Schole ån nu så war i stånd och hölls wid macht. Thet war så fierran, at Högberäde Rönung honom ödelade, at han honom icke allenast renade ifrå then Påwisla lärdomens surdeg; utan ock försåg honom med sådana Lärare, som lärde Guds ord rent, och therjemte intet annat, än thet nyttigt war; försåg han ock Lärarena med rundeligt underhåll, så at i Skara wardt af en Påwis en Euangelist Cathedral Schole, bestående af 4 Classer. Uti then första eller öfwersta läste Rector Rhetoricam, Lector Theologien och ConRector Logicam, hwarjemte Arithmethica och Musica icke försummades. Then andra Classis kallades Grammatica, then tredje Donastica och then fierde eller nedersta Alphabethica eller Elementaris, af the stycken, som uti them förestådes. Sättet eller methoden, huru berörda studier äro dresne uti Cathedral Scholan wid Domkyrkiön, kan man lätteligen finna af then Gamla Kyrkis ordningen, som sammanfreswen af Archibisshopen, M. Laurentii Nericii, kom år 1571 ut af trycket.

§. VI. Uti sådant tillstånd hafwer Cathedral Scholan i Skara varit nästan hundra år, under **K. GUSTAF** then Förstas och hans Söners regemente, hafwandes thet buller, som Liturgien förorsakade uti **K. JOHANS** tid, och then förstöring, som under thet Danska friget i **K. CARLS** then Tiondes tid gick öfwer Skara stad, icke så honom skadat, at han ju varit en tillräckelig lärostad för yngdomen af thet så mer, än nu, widlöftiga Skara Sticht, hwarunder hela Wermeland lydde allt in til år 1585, och allt Wästergöthland in til år 1620, så en thes del lades under Superintendenten i Göteborg. Man finner swärligen skäl til at bewisa, thet förrut i hela Stichtet varit någor offentlig Schole, utom thenna i Skara. Han ensam hafwer upammat och ifrå sig giftwit tillräckeliga ämnen, som varit sticketige, at sköta och förestå alla församlingar i Wermeland, hela Wästergöthland och Wästgöthadal, uthan at behöfwa resa til någon Academie til at skaffa sig större mognad i studier. The, som thertil lust och medel hade, woro så hema i lärdom för sig komne, at the på en kort tid wordo werdige funne til at hedras med gradibus Academicis. Här af är lätt at sluta, både at Skara Cathedral Schole varit all then tid försedd med grundlärda Præceptorer och at thesse med all flit dreswit icke blotta barna lexor; utan ock sådana studier, som nu tracteras i Gymnasier, både Theologiska och Philosophiska.

§. VII. Dock, emedan wid Domkyrkiorna i Linköping, Strängnäs, Wästergöth och Åbo redan af **K. GUSTAF ADOLPHS** Gymnasier woro funderade, hafwer

hafwer then så til Skara förordnade Biskopen, Doct. JONAS MAGNI Wexionius, på Riksdagen i Nyköping år 1640, hos Drottningen CHRISTINA i vnderdånighet anhållit, at ock Skara: Sticht måtte benådas med ett Gymnasium. Thetta så hade then goda werkan, at Drottningen, med Ständernas bifall, beleswade at så skulle ske, förordnandes strax af Cronotonden årlig lön för 6 Lectorer i Skara: Gymnasium. Biskopen, som fick befallning, at thetta inretta, tog sig werket an med then flit och drift, at ett anseeligt Stenhus af ett gammalt förstördt, blef af grunden upmuradt, vti hvars öfvervåning Gymnasium skulle hafwa sina Auditoria. Til åminnelse häraf blef en Sten insatt i husets västra gäfwel, med stora bokstäfwer innehållandes thessa orden: CHRISTINA REGINA SVECIÆ, domus hæc in gloriam DEI & commodam juventutis institutionem, funditus reparata & dimidið amplior facta est, curâ Episcopi Jonæ Magni Wexionii S. Th. Doct. & Consistorii, Anno M. DC. XLII. X). När thetta anseeliga Gymnasii: och Scholehus war til alla delar serdigt, inwigdes thet af Biskopen, vnder Londshöfdingens, mycket Herrskaps och oräkneliget annat folks närvaro, med bön, tack, oration, musk och sång d. 20 Sept. år 1643. Thet stod sedan, til merkeliget Landets och Rikets gagn, in til d. 23 Aug. år 1719, så thet med en häftig wädeld om middags tiden, tillika med hela Staden, i grund afbrändes; men wardt dock, genom höga Hfwerhetens nåd och andras tilhielp, hertiligare återbygdt, så at Biskopen Doct. JESPER SWEDBERG d. 20 Sept. år 1722, semt 80 år efter then förra inwigningen, thet nu warande Gymnasii: och Scholehuset til wanligt bruk inwigde.

J. VIII. Thetta Gymnasium hafwer och har haft 7 Lectores ifrå år 1686, så R. CARL then Ellofte behagade hit flytta Rectors: lönen ifrå Mariestad, och med henne här setta then siunde Lectoren. Alle Lectores hafwa, utom Präbende-Pastorater eller hemman, fulla Lectors: löner, efter Drottning CHRISTINÆ år 1652, på Cronotionde inrettada Lönings stat, så wäl som wid andra Gymnasier och Trivial: eller andra Scholar i hela riket. Och som thetta Gymnasium ifrå thes fundations tid hafwer haft utwalda och berömliga män til Läsamästare; Så hafwa ock församlingarna altid therifrå haft upbygdeliga Siälaförgare, Academierna qwicka Studenter, Domstolarna laglösa Domare, andra tiensler dugtiga män, ja ock the högsta Rikens areplatssar sådana Herrar, som them med all heder beklädt hafwa. Kan man altså wäl säga, at Gymnasium i Skara hafwer tillkyndat Stichtet och thes utom hela Riket ju så stor nytto, tiens och heder, som något af the öfriga slika Läro: hus i Swea: och Götharike.

J. IX. Genom Gymnasii funderande blef fuller Cathedral: Scholen, som

Ec

tit

X) Vti nebre wåningen af thetta Stenhus, then icke är med flisemurar eller strand afbelad, är Trivial: eller, såsom han thet kallas, vnder: Scholen, bestående af fyra Classer eller Lektor. Thetta är ett anseeligt rum; ty warda theruti hållna the årliga Prästemöten och andra solenna Acter.

tit intil hade ther varit, ändrad; men Ingälunda upphäfwen eller affläffad; wä-
 tan i thes ställe en fullkomlig Trivial: Schole på Konglig Stat uppretad; bestå-
 ende af Rectore och Conrectore, samt tre Collegis eller Hörare med en Apo-
 logist, så at the stycken, som lästes och lärdes förrut i Cathedral: Scholan, lä-
 sas och läras sedan i Trivialen. Hwilket nödwändigt most ske; ty eljest hade Gy-
 mnasium icke kunnat sådt eller nånsin så dugliga Lärjungar. Denne Skara:
 Trivial: Schole har länge varit then talrikaste ibland alla slika Scholar i Nör-
 ket; emedan han ensam är i hela Stichtet, sedan, genom Rectors lönens flyt-
 tande til Skara: Gymnasium, Mariestads: Schole wende igen, at kunna ans-
 ses för Trivial; emedan ther så wäl, som i Borås, är fuller en Rector, men
 med mindre lön och allena en Collega. I the öfriga Städerna: Lidköping,
 Sköfde, Wennersborg, Galeköping, Alingsås, Hjo och Hofwa äro
 små Pædagogier eller Barna: Scholar, som hwarthera hafwa sin Præcepto-
 rem eller Pædagogum med fast ringa lön. Utas thetta, som här blefwit an-
 fördr, kan någorlunda inhämtas, hurudant Scholewäsendet varit i Skara:
 Sticht både under Påwedömet eller the Catholiska Biskopar för Religionens
 Reformation, och huru thet blifwit skött och wärdadt, efter berörde Reformation
 af the Euangeliska Biskopar. Gior Biskopen, som är Ephorus Scholarum,
 härwid sin skyldighet, och Docentes med Discipulis wisa hog,
 lust och slit framdeles, så blifwer thet alt fram-
 gent wiserligen i wälstånd.

Fierde Boken

Om

Strengnäs Biskops Sticht.

Första Capitel

Om

Thetta Biskops: Stichtets ålder, namn, Säte, Gräntför
och nu warande widd eller storlek.

S. I.

År, wti **K. CARL** Swerkerfsons tid, år 1163, Swea: och Götha:
Rike kom til at få Archibisshop, så bleswo Stichten i Riket satte i
ordning sine emillan, och thesas Bishpor wordo Suffraganei eller
Lydebisshopar under Archibisshopen. För Upsala: Sticht war första
rummet oförnekeliget, sedan afgjordt war, at Archibisshops: Sätet ther skulle
blifwa Lintöpings: Sticht fick thet nästa eller andra rumet för thes storlek och
therfore, at then så regerande Konungen war sådan bördig. Skara: Sticht
kunde thet tredje rumet icke nekis för thes förmohn i åldern, theruti thet them an-
dra wida öfwerigick. Thernäst bles fierde rumet tillagdt Strengnäs: Sticht, så
wät för åldren skul, som för andra nu obekanta orsaker. Thenna ordning emel-
lan Stichten gillade och tillika bekräftade, Påwen Alexander then tredje wti
sin Bulla eller fullmacht, som han d. 5 Aug. år 1163 gaf Stephano, then första
Archibisshopen i Upsala. Allt sedan hafwer Strengnäs: Sticht warit, såsom thet
än är, thet fierde i ordningen ibland Swea: och Götha: Rikets Biskops Sticht.

S. II. Om thes ålder och första anläggning är swårt at med pålitelig wisshet sig
utlåta, sedan munkarna med sina Legender förderfwat och mistänkt gjort, såsom
flere andras, S. Eskilds lefwernes beskrifning. Honom hafwa the gjort til then
första thetta Stichtets Bishop, och tillika förwisso honom utgifwit för samtida
med S. Sigfrid, som i **K. OLAV** Skötkonungs tid skal inkommit ifrå Angland,
i Götharike predikat, warit Bishop i Wägsid, thenna S. Eskild til Bishop wigt
och mycket annat utrettat, som swärligen kan med historisk sannning bestå. Ty
om man än skulle medgifwa, at S. Sigfrid hafst med sig eller inkallat S. Eskild ifrå
Angland; så motte antingen S. Sigfrid icke lefwat under **K. OLAV** Skötko-
nung, eller S. Eskild kommit hit in på S. Sigfrids sidste år. Men at S. Sigfrid
wigt S. Eskild til Bishop, och at S. Eskild warit Södermanlands Bishop, thet
motte man så frihet til at twisla på. Ty at förordna och wiga Bishpor at thesa
nordista länder, hade Archibisshoparna i Hamburg och Bremen af Påwan sådt
macht

macht til, then the icke gifwit ifrå sig hwarfen åt S. Sigtrid eller någon annan, ehwad Munkarna therom hafwa diktat. Och hwad S. Eskilds Biskops-embete widkommer, så mister ock thet sin troverdighet. Thet hafwer man orsak til at hålla sant wara, thet S. Eskild, antingen send, eller af eget bewåg, kommit in uti Södermanland, och thet med flit och nit predikat Christi Euangelium för thet hedniska folket med god framgång, enär och ehwar han fädt tilstånd och lägenhet thertil. Men at han, såsom Landets eller Stichtets Biskop, bodt i Fors, som nu är Annex-kyrka til Eskilstuna-församling, thet förbuder then tidens belägenhet at antaga för sanning. Men thet är sannolikt och nästan otwifwelachtigt, at S. Eskild hafwer warit then förste, til namnet bekante, Södermanländingars Apostel eller Euangelist, och at han hos them blefwit, för sin predikan om Christo, lönt och krönt med Martyr-krono, såsom Legendan säger, fast doct theruti torde wara monga omstendigheter uthan grund tillagda A). Beträffande tiden, på hwilken S. Eskild lefde och dödde; så är thet aldravissaste, at thet skedde under **K. INGEL** Stenkilson eller then äldre, och så hans Swäger, **BLOT-SVEN** kallad, sedan han hade stött honom ifrå regementet, hedniska Gudatiensten åter vpretade och Christendomen med alla thes Lärare grufweligen förföljde. På then bistra tiden och, såsom likt wil sägas, d. 12 Jun. år 1080, dr S. Eskild med en wäldsam död af daga tagen. Fast han icke hade något Biskops-döme öfwer Södermanländingarna; beredde han doct wäg ther til, så at icke langt therefter, sedan **K. BLOD-SVEN** war af daga tagen och hans hedniska medhang förflingradt, samt **K. INGEL** återkommen til regementet, hafwer Christendomen icke mindre i Södermanland, än i andra Swea-rikets lännder kommit i bättre stånd och stadga. Man kan alltså räkna thetta Stichtets ålder ifrå thenna **K. INGEL**s sednare regerings tid, at thet fädt en sittande Biskop, och Biskopen sitt beständiga säte.

G. III. Thetta Sticht nämnes i S. Eskilds Legendå Öfwanstog i anseende til Görhaland, hwaritrå Södermanland slises med Skogen Kolmorden, för Dondags Mörkwojder kallad. Men när, och all sedan Biskops-Sätet blefwit fastställt, nämnes Stichtet af samma Säte Strengnäs, och thetta åter af thes belägenhet; ty Staden har blefwit först anlagd på ett i Siön Mälaren vpsligande näs eller udde, hwarit en Skog ifrå landsidon sig sträckt, som af heden rima hette Streng, och så hafwer orten fädt thet namnet Strengnäs och theraf åter Stichtet sitt namn. Om Strengnäs warit Stad, förrän Biskops-Sätet ther anlades, thet är mig obekant. Kan wäl warit ther, såsom annorstades, thet the förste Biskopar togo sina boningar och byggde Domkyrkior, förrvt landsfolkets

hednis

A) S. Eskilds Legendå finnes uti Vite Aquiloniæ **JOHANNIS VASTOVII** pag. 45, segg. utlagd i Upsala år 1708 af så Bibliothecarien, sedan Archibiskopen, Doct. **ER. BENZELIO**. Item then Biskopen S. Bayngel i Clara hålles för hafwa skrifvit, hwilken finnes i förhörd ibland Monumenta Ecclesiastica af samma Benzeliö pag. 29, segg.

bedniska offerplats, ther the idlat sin afgudadyrkan, then the förste Christine så rare ment sig aldrabäst kunna vtrota och folket til sig samla, om the på samma ställe et så fanna Gudens dienst och dyrkan anlade och söre hade. Om så varit och stedi i Strengnäs, thet lämnaas them til at bewisa, som hastwa tilfelle och hog at vtforska thet landets antiquiteter. Hurudant Residence eller hus Biskoparna haft at bo vti, innan Biskop Conrad Rogge byggde thertil thet nu warande Gymnasiehuset, emellan år 1480 och 1500, är ock swårt at säga. Thet är dock otvifslachtigt, at the bodt wäl, haft stora inkomster och anseelig hoffstat, ju the sednare Catholiske, som woro myndige Herrar.

§. IV. Stichtets Domkyrka är fuller, ju til grundläggningen, nästan jemna äldrig med Biskops Sätet, fast man nu icke wet, hwilken af the första Biskopar låtit legga hennes grund. Lenge stod hon vnder byggnad, innan hon kunde hinna til fullbordad; ty hon wardt icke inwigd, förrän år 1291 af Biskop Anund, och thet med stor skät; men ock icke med mindre olycko; ty hon samma dag brann af genom wäld. Hwilken skade henne flere resor sedan hände hafwer: Säsom i K. JOHAN then Tredjes tid, så Ryrkiortornet til 16 alnar af thes högd, jemte öfwersta senster raden af brann. Item år 1630 och sidst år 1723. Vnder Påwes dömet war hon dock både rik och prächtig, hafwandes stora inkomster ärligen af thes monga gårdar och andra jord ägor och lägenheter. Hon war ock nästan å alla sidor upphild med altare, therwid oräkneliga Siälmeffor bleswo hållna, som varit köpte med testamenten, gåftwor och Siälagifter, af hwilka, utom Domherrerna och Kamikerna, en weldig hop Präbendater, Vicarier, Altaristæ och andre slike hade sin rikeliga nödtorf. Stora Choret tilbygde Biskop Conrad Rogge i sin tid. Han gjorde ock tornet högre. Synes ock at Kyrkian är å båda sidor tilöft eller utwidgad. Efter Religionens Reformation hafwer hon ock mycken och mongahanda prydnad af kosteliget innanrede och prächtige grafwar, ibland hwilka K. CARL then Fjördes och then Gyllenhielmiska äro måst syn- och merkwerdiga B). Guds mildhet bör thet tilskrifwas, at then eldskade, som hennes taf, torn och klocker tilfogades år 1723, icke henne innantil förderfwade; ty år, efter berörda skadas börande, Strengnäs Domkyrka nu ett anseeligt och kostbart Herrans hus, 150 alnar longt, och 56 alnar bredt.

§. V. I förstonne hade fuller Strengnäs Sticht icke wisare gräntfor, än the andre. Södermanland är så widlöftigt, samt slog och sidbundet, at Biskoparna hade händerna fulla med arbete och huswuden med omsorg, til at så alla thes inbyggare til samhällighet och stadga i Christendomen, så at the icke åskade widlöftigare Biskopsdöme, förrän Biskopen Wilhelmus erhöi af K. SWERKER then yngre, at Nerike lades til Strengnäs Sticht, hwilket ock Påwen, med sitt samtycke

Ec 3

tycke

B) Begge thesa herliga graf-Chor kan then, som them icke sielf sedt, med någe se them mycket wäl wara astagna af Salig RiksRådet, Gref ERIK DALBERG vti hans Resa Antiqua & hodierna.

tycke bekräftade. Någon synes troligare, at thetta skedt tillörene, vnder bemälda Konungs Fader, **K. CARL** Swerkerfson år 1660, och at Pärven Alexander then tredje thet confirmerat; emedan på then tiden, så riket fick Archibiskop, hans Lydebiskopar lärer blifwit tidseldt; hwad til thetas Sticht höra och lyda skulle. Blom the tv landskapen, Södermanland och Nerike, hafwer Strengnäs Sticht, alt ifrå then tiden, icke sträckt sig; icke eller finnes någor af thes Biskopar hafwa haft tråtor med sina grannar om gränstor, thetas utwidgande eller förminskande; vndantagande, at Biskop Anund hafwer på en sammankomst, som hölls på Färingö, år 1288 d. 17 Junii, å sitt Capitels wagnar, skrifteligen theremot protesterat, at Archibiskoparna i Upsala tillwålde sig icke allenast Stockholms Stad, utan ock thes södre malm, som begge lägo söder om norra ström, och altså innom Strengnäs Sticht. Men at han med thenna Protest, altså intet utrettat, är klart af thet, som alt sedan warit, och än i dag är.

§. VI. Nemligen, at, förutan Stockholm med Södre Malm, som, efter **K. MAGNI** Ladulåses wslag, bör, såsom ett Kongl. Residence, ligga vnder ingen annan, än Rikets Archibiskop, hafwer Strengnäs Sticht än i dag sin gamla widd, at thet til ligger och lyder hela Södermanland, och altså alt Nyköpings Landshöfdingadöme och af Stockholms Landshöfdingadöme Söderörn, samt Soknen Owarsebo vnder Linköpings Landshöfdingadöme. Thernast strecker thet ta Sticht sig in emot Wästergöthland mitt in på stora Stogen Tidweden, och fattar uti sig nästan hela Nerike, vndantagande Fälingsbro härad med Nora och Lindes Bergslag, som lyda vnder Wästerås Sticht, samt Leka och Carlstoga Bergslager, hwilka, i sednare tider uptagne, äro lagde vnder Carlstads Superintendentia. Men theremot är Torpa Pastorat, af Wästmanlands Landshöfdingadöme och Blfsunda Län, lydande til Strengnäs Sticht.

§. VII. Si, af thesa tv stora Landskap består och innom så ganska widlöftiga grentser inneslutes Strengnäs Sticht nu förtiden, såsom thet ock af ålder giort hafwer. Thet består af 158 Sokner och 7 Capell. These äro så indelade, at the giöra 102 Pastorater eller Kyrkoherda gåld, ibland hwilka somlige äro mycket både widlöftige och folkrike. Pastoraterna äro åter delade uti 15 Probsterier, öfwer hwilka hwarje Probst åligger, genom visiterande och eliest, hafwa then uppsicht, at han ärligen kan giöra Biskopen besked om församlingarnas tilstånd.

Fjerde Bokens Andra Capitel,

Om

The Catholiska eller Påwiske Biskopar i Strengnäs.

S. ESKILDUS blifwer fuller hos alla, som Strengnäs Biskopar beskrefwit eller blott ypråkna, anford i första rummet ibland them. Men, som han hwarken blifwit Canonicè wald, eller bewilligen ordenteligen wigd, icke eller warit sittande wid Stichtets Dom och Domkyrko, tyckes man hafwa skäl, såsom sagt är i föregående Capitel, til at anse honom för at hafwa warit heller Södermanlands Apostel eller Euangelist, än en thes Biskop. Han är then förste, som til namnet är bekant at hafwa ther i landet predikat Euangelium och arbetat på Christina lärans utspridande och anammande; men, om the föregående tidens historia wore fullkomlig skrefwen och nu til hands, skulle man wisserligen finna namn på flere, som haft samma upsat och arbete för sig i Södermanland, som S. Eskild. Ty ingen kan twisfa, at icke mycken Christendom och monge thes bekännare longt för hans tid warit ther i landet, icke allenast therom underwiste och omwende af Ansgarid och the monga Christina Lärare, som sedan, för, under och efter **R. OLAV** Skötkonungs tid, inkommit och Christum predikat, icke mindre i Södermanland, än i the andra thetta rikets länder; utan ock må man tro, at the på Christina orter antingen handlande eller i frig tienande Södermanländingar, Christendomen både sielfwe lärt och med sig hem i landet fört, samt then hos sina anhöriga, wenner och grannar fringspridit och med flit och lust implantat. Dock fast S. Eskild icke här får behålla numer och rum ibland Strengnäs Biskopar, bör han likwäl icke aldeles missa wälförtient äreminne. Han säges warit kommen ifrå England, och altså til börden en Engländer; men hans namn är aldeles Gothiskt, och i England knapt brukeligt. Han lærer warit en Gøthe södd här; men i England hållen til studier af S. Sigtrid eller någon annan, som tenkt bruka honom til en Euangelii predikare i Fäderneslandet, Swea och Gøtharike. När han til then ändan war hemkommen sielfwilsandes, eller sänd, hafwer han med all flit och rettsinnig nit gjort en Euangelist predikares werk och vträttat sitt embeta redeliga. Ifrå hwad tid och huru lenge, kan nu icke sägas med någon wisshet. Zmedlertid hende thet, at **R. INGEL** Stenkilson, genom thet at han tog sig före, wid början af sitt regemene, at aldeles förstöra then gamla Afgudatienssten i Upsala, råfåde i hat hos then delen af sina underfätare, som ännu woro hedningar och samma stygga afguderi tilafne. Thezas parti tilföll och antog sig Konung **INGEL** Swäger, **SVEN** Tuttilson, som wid thet tilfelle til heddomen återföll. Honom utropade then hednisse allmoge för Konung. Partiet blef

strax

strax så starkt, at **R. JAGÉ** måste wisa; men then nye Konungen, som blef theraf nämnd **BLOT, SVEN**, emedan han åtog sig at åter vpretta thet hedniska blotande eller offerande, förstörde och ödelade then Christna gudstiensten först i Upsala och Wpland, och sedan amorstådes, så fort han kunde. När han thet samma gjorde med mycken grymhet hos Södermanlänningarna, och i Strengnäs förbehade ett stort hedniskt offerande, tog S. Elkild, som då hade sitt tillhåll i Fors, driftighet til sig, skyndade sig til Strengnäs, straffade och afskräddde afgudadärlärena, och när han thermed intet vrettade, erhöill med sin bön thet hos **GUD**, at ett hästigt wäder förstörde offeret. Häröfwer bleswo the församlade hedningar högeligen förbittrade, så at en theras offerpräst, wid namn **Spabods**, slog honom i hufvudet med en sten, och en annar högg honom ett diupt sår med sin yra, hwaraf han föll halddöd til jorden. Blef dock framläpud och, så som then thet med truldom försmådat thetas Gudstienst, anlagad för Konung **SVEN**, efter hwaras befallning han wardt til döds stenad på samma plats, thet Dominican- eller Predikebröders kloster i Strengnäs langt therester är anlagdt. The Christne togo up hans kropp i mening at bära honom til begrafning i Fors, thet han bodt hade; men när the kommo tit, thet **Elkildstuna** sedan blef bygd, wardt them hans lif så tungt, at the nödgades thet sätta thet, hwaräst therwid så monga jernsteln eller vnderwerk hafwa stedt, at han bleswit achtad werdig at af Påwan inskrifwas ibland helgonens antal. Si, sådan lön fick S. Elkild för sitt Evangeliska arbete hos Södermanlänningarna. Sådan ändalyckt fick thetne berömlige läraren, om man kan sätta tro til then legenda, som Munkarna om honom och hafwa lämnat. Och war hans Martyr-dag d. 12 Junii år 1080 eller några år sednare.

När **R. JAGÉ**, efter try års förlop, sedan **R. BLOT, SVEN** war om lif-wet bragt och thet hedniska öfwerwelldet dämpadt, kom til Svea- och Götha-Rikes regemente igen, hafwer han förmått sätta sitt förvrt fattada vpsåt i werket med then hedniska Gudstienstens fullkomliga fullkastande och Christendomens vpsrettande igen, icke allenast i Upsala, utan och äfwen amorstådes öfwer hela sitt rike. Förthenskul hafwer thet samma och wäl stedt i Södermanland. Men hwilken, som i thenna **R. JAGÉ**, och i 3 å 4 hans efterträdares tid, vti hela 50 och om icke flere år, warit satt och setat såsom Biskop eller Vpsynings- och Styremann öfwer then Christna Religionen i Södermanland; then hafwer än ingen funnat finna igen eller hans namn; ty ofelbart motte en, om icke två, haft then tienst, efter S. Elkilds död, eller rättare sagdt, efter **R. JAGÉ** then Åldres återkomst til regementet, innan then kom til at få Biskops-embetet, som nu kommer at nämnas, såsom werkelig Biskop i Strengnäs.

I. GERDERUS, ofend til härkomst, förtienst, egenstaper, förretningar, ja, och tiden, på hwilken han embetet både tilträdtt och ifråfallit hafwer. Doch wore förthens

förhensfull obilligt, at twisla antingen om hans werdighet eller stickelighet, eller ock om hans slit och nit i embetet, så wäl til at giöra god ordning wid församlingarna i Stichtet, som til at förse sig och sina efterträdare om förmoner och inkomster wid Biskops: Sätet. Thet kan man med någorlunda wisshet hålla före, at han icke kommit til embetet näst efter S. Eskilds död, utan en rund tid therefter, hwilket theraf lätteligen kan slutas, at han tillika med Biskop Henric i Upsala, som icke förr, än år 1148, kommit til embetet, hafwer inwigt S. Bothwidi eller Bothkyrkio i Södermanland. Och thetta är thet endaste, som man om thenna Biskop Gerder hafwer funnit anteknad, hwaraf man dock om then tid, på hwilken han lefwat, kan döma. Han lærer hafwa genom döden ifråfallit wid år 1159.

II. WILHELMUS icke mer bekant, än företrädaren. Namnet wil wisa, at han motte warit en utländsk man. År 1160, är han kommen til embetet, och af R. CARL Swerkeson blef under hans Biskopsdöme Nerike lagdt, hwilket Påwen Alexander then tredje d. 7 Idus Sept. år 1165 med sitt bref hafwer bekräftat. Utthan twiswel hafwer både han sielf utrettat mycket och så wäl Stichtet, som Biskops: Sätet moga förmoner skaffat på the 48 år, som han hade Stichtets styrsel. Ibland annat är Domkyrkions grund lagd i hans tid, och thepå mycket bleswit bygd. År 1179 berättas han tillika med Archibisopen i Upsala hafwa inwigt, Christi moder til äro, Bothkyrkio, som så war ombbyggd af sten, och samma gång förklarar Bothwid för ett helgon. År 1189 hafwer han tillika med några andra Biskopar underkrefwit R. CANUTI Eriksons donationsbref på Eskarlsby: siske til munkarna i Juleta Kloster. Wid embetet lærer han warit in til år 1208.

III. OFFO, eller CHRISTOFFER, eller ock UWE, som warit ett fordom brukeligt Swenskt mans namn. Johannes Messenius nämmer en Trogillum, som skal kommit efter Biskopen Wilhelm; men om han dödt för tilträdet, eller aldrig warit til, wet man nu icke. Om Biskop Offo hafwer man icke något serdesles igenfunnit. Thet är wist, at han i Strengnäs warit år 1216, at ock under år befintliga bref hänger hans signete, i hwilko läses thesa orden: *SIGILLUM U-FONIS STRENGNENSIS EPISCOPI.*

IV. OLAVUS BASATAMIR utslutes af Johanne Messeniö; men är ingen twiswel, at icke han ifrå år 1220 warit Biskop i Strengnäs en kort tid, innan han blef Archibiskop. Ibland Archibiskoparna finnes han ock anförd uti första bokens andra Capitel, pag. 33.

V. COLO, jemtwäl ofänd och onämnd af Johanne Messeniö; men är likwäl wist, at han år 1223 hafwer bleswit i Strengnäs Biskop, och thet mycket lenge warit; ty år 1224 gaf han Gråbröderna eller Franciscanerna i Östra äros, thet

är, thet nu warande Upsala, 2 mark Silfwer. Han lærer varit then förste ibland Strengnäs-Biskopar, som tillika varit Rikets Cancellair; ty skref han sig med denna titelen: Col DEI gratiâ Strengnensis Episcopus, Cancellarius Regis Sueciæ, såsom är af se af hans testamente, hwilket än finnes i Antiquitets Collegid förwaradt. År 1257 hafwer han tillika med Archibiskopen Laurentio förseglat ett bref om hielp til Upsala kyrkio. Sedan han alt, hwad mögeligit varit, gjort til Domkyrkiobyggnadens fortsättande, affomnade han år 1268, vnder sin Pelegrimsferd, then han såges hafwa sig åtagit til at förjona at han med falskhet och menEd kommit Folkungarna om lifwet, eller förledt Börge Jarl til at twert emot gifwit löfte dråpa them år 1252 wid Herrewadsbro i Wästergöthland. Angeren häröfwer kom honom til at företaga thenna reso, på hwilken döden mötte honou C).

VI. FINVEDUS af en förnämlig Slägt, hade studerat och en tid varit Ranik i Strengnäs, innan han blefwit Biskop wid år 1269. År 1271 d. 8 Sept. vnder skref han tillika med the andra Biskopar om Upsala-Archibiskops Sätets flyttning ifrå gamla Upsala til Nstra Åros. Förrest, nemligen år 1270 vti Junii månad, tå stadd vti Husaby Trögd i Uppland, hafwer han skrifveligen försäkrat them om 40 dagars affat, som i en sann bättring och med någon gåswo wille besöka S. Laurentii kyrkio i gamla Upsala. Hwad han mer utrettat, finnes icke förmåldt, icke eller om hans döb, som tyckes hafwa stedt år 1274.

VII. ANUNDUS, i Swenska Skrifter merendels kallad *And*, kom genom ordenteliget wal och med Päwelig confirmation til embetet efter Finwid, och wardt tillika med Archibiskopen Folko på Pingestdagen år 1275 wigd af Biskopen i Wästerrås *Israel* Angel. Han war af adelig börd, mycket försichtig och drifwande i embetet, samt mycket trodd och älskad af K. MAGNO Ladulås, ty fick han af honom för sig och sina efterträdare vnder Biskopsbordet en del af Mustö wid Fåringe, år 1278. År 1281 d. 6 Kal. Febr. köpte han af Konungen för 600 mark penningar Husaby gård i Enhörna-Sokn. Några bemälda Konungs-bref hafwer han ock vunderskrifwit eller bewjtnat. Såsom en förordning af år 1285 och en donation til S. Clara-Kloster i Stockholm, bestående af några jordågor, som Konungen tillika med sin broder Benedictö år 1288 tit gifwa monde. Ibland thet myckna, som thenne Biskop til sitt Stichts nytto och heder hafwer gjort, må biligt thet räknas, at han d. 17 Junii sidfinämnda år, tå stadd på Fåringö, hafwer, å sitt Capitels wågnar, påstådt, at Stockholm med thes södra malm borde ligga, icke vnder Archibiskopen i Upsala; utan med rett höra til Strengnäs-Sticht.

C) För namnets likhet skul, kom then berömlige Linköpings-Biskopen Colo til at af oachtsamma Historieis beströkas för berörda menEderi; men aldeles utan skäl och grund. Såsom förrest blefwit nämndt vti andra Bokens andra capitel pag. 104.

Sticht. Dock war thet mycket mer, at han hafwer Domkyrkion i Strengnäs, hwarpå hans företrädare så mycken tid, slit och kostnad användt, ändteligen med stor herlighet och prydnad fulbordat och inwigt. Men therwid skedde then olyckan, at berörda kyrkia på selswa inwigningsdagen, genom wårdlösheit, wid the monga så brukada waxlius, råklade i brand och til alt, hwad brenna kunde, förderfwades år 1291. Hwarefter Biskopen icke lenge hafwer lefwat; utan antingen af sorg, eller af then så grasserande påsten, ändat sitt lif.

VIII. ISARUS kom strax, twisfwels öthan, ordenteligen och med Påwens samtycke, efter Biskop Anund, på Biskopsstolen; ty år 1292 bewistade han ett möte i Örebro, ther han, tillika med Biskop Laurentio i Linköping, bewitnade skrifteligen, at gården Staf, på Färinge belägen, borde höra til Upsala-Domkyrkio. Hwad som behöfdes til hans egen Domkyrkios upprestade och annat, som hans embete af honom fordrat, hafwer han icke uti acht lemmat, fast om honom intet finnes skriftwit, utan thet allenast, at han år 1305 i Februario war **R. BORG** söljachtig på fälttoget emot hans bröder Hertigarna, och, jemte andra Rikets Råd, befrämjade och bekräftade then önskada förlikning, som så skedde; samt at han med en stilla död ändat sitt lif år 1308.

IX. STORBIRN, finnes ock blefwit nämnd Styrbernus, blef samma år, som Isar dödt, hans efterträdare genom wanligit wal och med Påwelig confirmation, såsom til embetet både werdig och skickelig. Utom thet, at han, såsom så sed war, rammade wid alla tillsellen sitt och Stichtets bästa, serdeles at Biskopsfåtet och Domkyrkian på hwarjehanda sett motte komma til ju lenger thes större förmögenhet, hafwer han fast monga riksmöten och sammankomster, på then besdröfweliga och oroliga tiden, så **R. BORG** och hans bröder Hertigarna lefde i förderfwelig oenighet, bewistat, och icke försummat at med råd och död styra alt til thet bästa. År 1318 d. 20 Jan. hade han, tillika med Biskop Carl i Linköping och Biskop Bengt i Skara, af Hertigarna i Nyköpings torn, ther the så af sin obarmhertiga broder, **R. BORG**, swältes til döds, blifwit förordnad til executor af thesas testamente. År 1319 in Julio war han, såsom andre Rikets Herrar i Upsala, när Hertig Eriks Son, **MAGNUS**, sedan Smet kallad, blef wald til Konung; och så gjort ock, såsom the andre Biskopar och Herrar, underkrifwit en Stadga om Rikets rett och alla gamla Privilegiens bestånd och kraft. År 1330 förordnades han til Bysyningsman öfwer **R. MAGNI** Eriks sons Lag och stadgar för Närke. År 1322 d. 2 Nov. hafwer han ock underkrifwit thet swar, som then Norska Archibiskopen Olavo blef gifwit, hwilken påstod, at Hertig Eriks lif borde öfwerföras til Norge, ther bemalte Hertig hade varit gift. Af andra skrifter, ther thenna Biskopens namn finnes, kan man sluta, at han varit en myndig och mycket drifwande man, samt at han nästan 35 år hade förea

förestådt Stichtet, varit lenge *R. MAGNI* Cancellair med beröm, och icke slutat sitt lefwerne, förrän Påscha-afton år 1343.

X. FRENDEUS, på Swensko *FRENDE*, blef dagen näst efter Företrådarens begrafsning, d. 9 Maji år 1343 af Capitelsmännerna wald, hwarpå Påwens confirmation hafwer följt. Han war en man af gammul familia, mongåriga förtienster, och tåmeliga til ålders kommen, tå han blef Biskop. Therefore blef ock hans embets tid icke long. Af hwad han theruti utrettat, finnes intet anteknadt mer, än at han år 1343 in Novembri, hafwer, såsom the andre Lydebiskoppar, med Archibiskopen Hemming i Halmstad varit, och för reda penningar köpt Skåne, Halland och Blekinge vnder Swea- och Gøtharikes Krona ewers deliga. Men året thereafter är han död blefwen: nemligen år 1344.

XI. SIGISMUNDUS I) eller finnes han merendels blefwit nämnd Sigge, som ett mer Swenskt namn war. Strax efter Frenandes död walde DomCapitlet honom, såsom then ther i Stichtet war wål bekant; ty han hade en tid varit Curatus eller Ryrkioherde i Ostmo-Församling, innan han år 1340 blefwit tådan til Danmark's Canikedöme wid Upsala-Domkyrkie kallad. Hans wapn wisar, at han varit af en adelig familia. Hos *R. MAGNUM* Smeck stod han i sunnerlig nåd, then han ock wetste bruka sig til fördel; ty han år 1345 af honom skaffade sig bref på Bergwerken och Jernhytterna i Nerike, them ock hans efterträdare för sig sedan behållit hafwa. Han öfwerlesde then så kallada *Diger*; eller *Swarta döden*, som 1350 borttryckte en stor del af Stichtets präster; men Biskopen dödde icke förr, än år 1360.

XII. TURGILLUS war både berest och studerad; ty hade han blefwit Decanus i Strengnås, och wid anstaldt wal werd at med allas röster bliwa wald til Biskop år 1361, hwarpå Påwens confirmation är sökt och utwerkad af Fru Catharina, S. Birgitas dotter, som tå wistades i Rom. Zeke äro monga hans gerningar ypteknade; dock är han icke aldeles onämnd i gamla Skrifter. År 1366 köpte han vnder Biskopsbordet thet godset Bredetorp af Herr Måns Pederfson och hans Husfru Eliana Bosdotter. Brevwet är dateradt wid Ulfwads-Kyrkie på Edsb. År 1369 stadgade han, at at Kaniken och Ryrkioherden i Stockholm Johanni Ludolphi stulle hållas ett anniverfarium, eller årsmot i Strengnås-Domkyrkie, för the anseentliga gåfwor, som han tit hade förårat. Omfider dödde Biskop Tyrgil d. 27 Martii år 1370.

XIII. THORDO blef ifrå Probsta-embetet, genom DomCapitlets wålsande och Påwelig confirmation befordrad til Biskopswerdigheten år 1370, then han med woghhet, försigtighet och myndighet merkeligen förökte och prydde i trettio år, fast
han

han lefde på en beswärlig tid vnder K. ALBRECHTS och Drottning MARGARETAS regement'e. Han förgat dock icke, at, såsom man plägar säga, sträpa eld vnder sin arvo. Han har om sig thet witnessbördet, at han vnder Biskopsbördet och Domkyrkion skaffat flere gårdar och större inkomster, än någor af alla Företrädare. Han hafver, såsom en Rikets man bewistat Riksdagar, som på then tiden blifwit många hållne. War ock en ibland the 17 RiksRåd, som år 1386 förordnades til Bo Jonssons Testamentarier, som banade Drottning MARGARETA vägen til Swenska thronen. År 1593 blef han af the så kallada Vitalianer, Hättes brödernas parti, grepen och wid to år fången hållen på Stockholms Slott. Wid K. ERIKS Pomorani Kröning war han tillstådes i Calmar år 1397 på S. Trefallighets Söndag. Vnderstref ock then säderneslandet högtfadeliga Calmar-Union, om thesa tre Nordiska Rikens sammanblifwande vnder en och samma Kronung D). Förret hade han, med Archibiskop Henric, såsom ock flere Biskopar, åtskilliga gånger warit i Wadstena både på Råstating och wid andra förretningar, och sidst S. Andrea dag år 1400, hwilket ock lærer warit hans sidsjälresa ut om Stichtet; ty han siuknade icke langt therefter och dödde d. 28 Febr. år 1401, blifwandes, såsom större delen af hans Företrädare, i Domkyrkions högchor hederligen begrafwen.

XIV. PETRUS JOHANNIS. Johannes Messenius, försörd, såsom tyckes af Arild Hwitfeld, nämner en Conrad, som i Strengnäs skolat efter Thord blefwit Biskop; men för honom gifwes icke rum; emedan thet är ofelbart, at thenne Petrus Johansson år år 1401 til Biskop wald och på följande år af Påwan Confirmerad. Han war ock thertil werdig och wuren; ty han hade redan år 1374 studerat i Prag och sedan hemma wid Domkyrkion warit Kanik, samt therefter några år Decanus. Thet både år vndran och misnöge werdt, at icke thet ringaste finnes om thenna hederliga mannen, hwadienst han gjort både i Stichtet och emot sitt Sädernesland. Hos Påwan Bonifacium then Nionde war han wäl kend; ty han skref ifrå Rom d. 3 Sept. år 1403 honom til ett wackert Latiniskt bref, hwilket ännu är i behåll, anmodandes honom, at, i landet noga undersöka Abbedissans i Wadstena, Ingegerdes, lefwerne och förhållande, på thet pröfwes måtte, om hon med någon synnerlig helighet hade förtient at blifwa förklarad för ett helgon och ibland helgonen inskriwas: Huru thenna undersökning aflupit, wet man icke; men thet wet man, at Biskop Petrus år blefwen död d. 3 Sept. år 1408.

XV. GIORDERUS en snäll och werdig man, som wäl studerat och några år warit Archidiekn, när Capitelsmännen, strax efter företrädarens begrafning, samhälleligen åskade honom sig til Biskop, och för honom skrefws til Påwan om

D d 3

con-

D) Härwid kommer at erhindras thet samma, som förret finnes anteckadt vnder pag. 176 om Calmar = Föreningen.

confirmation. Men emedan Drottning *MARGARETA* och *R. ERIK Pomeranus* lade sig theremot med all macht, wardt han föränlåten at sielf resa til Rom år 1049 til at hos Påwen Alexander then femte giöra sitt lagliga wal gellande; men kom themed icke til slut, så länge Påwen lefde. Hans efterträdare, Påwen Johannes XXIV seendes sig ingen wert komma för Konung *ERIKS* bestendiga och medeltiga motstånd, förordnade år 1411 Giorderum til Biskop i Gallicollis, ther han år 1413 säges hafwa dödt, och alltså icke kunnat komma til at werkeligen blifwa Biskop i Strengnäs.

XVI. *ANDREAS JOHANNIS*, Smek kallad; emedan han lät sig af *R. ERIK* och Drottning *PHILIPPA*, som wille hafwa en Dansk Archibiskop i Upsala, med smekachtiga ord och löften öfvertalas til at säga sig ifrå Archibiskopsembetet, til hwilket han war enheligen och lagligen kallad år 1409, och i thes ställe emot taga Strengnäs Biskopsdöme, tit han icke war kallad, utan af Konungen intrugad, medan Giorderus ypphöll sig wid thet Påweliga Hoff i Rom. Biskop Andreas, som år 1410 tog Stichtets stötsel an, hade mycket förtret och hinder i början, jennwal af Påwarna; men genom Konungens mäktiga bistånd, öfwerwan och yndatrogde han them alla efter hand. Swad gagn ochienst han gjort hema i sitt Sticht, thet är icke bekant. Han motte dock hafwa warit en lärdd och duglig man; emedan han war Domprobst i Upsala, så han wardt med samheliga röster kallad til at blifwa Archibiskop, hade ock blifwit åskad til Wästerås. Then tid, som han satt i Strengnäs, hafwer han år 1414 på S. Laurentii dag, d. 10 Aug. i Upsala Domkyrko inwigt S. Michaelis och S. Annæ Chor och altare, och samma år d. 8 Oct. the heliga Lärars, S. S. Doctorum, Chor. Utom thetta är thet wisaste, som man om honom wet, at han är dödd S. Damiani dag, d. 27 Octobr. år 1419 och med tilstendig heder i Domkyrkon begrastwen. Man bör icke här förtiga, til at wisa, hwad macht och myndighet Påwarna i Rom togo sig i ett så fierran afläget Konungarike, som vårt k. Fädernesland war, at Påwen Alexander then femte hade befallt tre Biskopar: nemligen i Linköping, Skara och Wästerås, at offentligent d. 1 Aug. år 1410 banlysa Andrean Johannis, thesöre at han satte sig emot Giords kallelse och befattade sig med Strengnäs Sticht. Påwen Johannes XXII befallte, at fem Biskopar skulle giöra thet samma d. 27 Febr. år 1411. Men thet war kraft i Konungens ord och befallning, som gjorde, at Andreas Smek blef Biskop i Strengnäs, tils döden kallade honom thesifrå.

XVII. *ARNOLDUS*, gemenligen i Swenska Skrifter nämnd *Arnd*, war en Dyfl man, inkommen med *R. Erik Pomerano*, blef strax samma år, som föres trädaren hade dödt, om icke efter Konungens befallning wald af Capitlet, dock af Konungen hos Påwen anmäld til confirmation, then han ock öwägerligen strax fick, hafwandes förrut warit Konungens Secretaire och Wichtfader. År 1420 Domini-

minica VII. p. Trinitatis wardt han i Wadstena insatt uti embetet af Biskoparna i Linköping, Wästerås och Wägnö, hwarest han tog sig Stichtets wård an, och jemwäl, såsom Riks Cancellair, war tilstådes på allmänna Riksmöten. År 1422 d. 15 Junii war han, tillika med Nordens Biskopar i Köpenhamn och ther underskref thet förbund, som tå slöts emellan ERIK å hans Rikens wagnar och Hånsfestäderna. År 1427 hafwer han gifwit 40 dagars afiat åt them, som wille med bättring och gåfwor besöka alla Siälars altare i Skara Domkyrko. Hans döds dag blef d. 9 Dec. år 1429, hwarpå följde en hederlig begrafning.

XVIII. THOMAS, ofend til härkomst och förra tienster; dock tyckes i hans wapn warit inbuggna 3 liljor, motte hafwa warit en anseelig och werdig man, emedan han först på år 1430 är utthan motsägelse walder til Biskop. Han ägde och godt tycke och then nåd hos K. ERIK af Pomern, at han år 1431 mycket stieligen anmälte honom hos Domherrarna i Upsala, at the wille wälja honom til Archibiskop. Hwaremot Biskop Thomas gjorde Konungen trogen tienst wid thet förbunds uppretande, som gjordes med Konungen i England i Kalenberg d. 28 Nov. år 1432. Men år 1433 hafwer han wendt om kappon, och tillika med Biskoparna i Skara och Wägnö uti en offentlig Skrift betygat, thet the i Köpenhamn blef wit twungne til at gifwa sitt witnessbörd om K. ERIKS lagliga wal til then Kongliga Swenska thronen. Och år 1434 underskref i Stockholm, tillika med flere Biskopar, ett bref som skulle afgå til Norrbaggarna om K. ERIKS omilda regementte. Dock likwäl wardt han, såsom K. ERIKS medhållare, af Högdingen Engelbert til fånga tagen i Wadstena. Men blef likwäl lösgifwen, så at han tredie dag Pingest år 1435 hafwer biträdt Archibiskopen, Olavo Laurentii Trögdenfi, wid Upsala Domkyrkios inwigning. Sedan hafwer han, såsom en Rikswärdande Prælat, warit tilstådes på the monga Herredagar, som på then tiden årligen höllos, och alla bref om Rikets wigtiga ärender underskrifwit. Men hwad han, i sonnerhet sitt Sticht til någon froma, gjort hafwer, therom hafwer man swårt at finna ett ord. Dock lærer han icke therwid warit aldeles wärdslös; utan och ther på någon acht gifwit, til thes döden skilde honom ifrå werlden och tiden d. 22. Januar. år 1443. På hans grafsten hafwer thenna skrift tilförne funnat läsas; som nu merendels är vändt: ANNO DOMINI *ab. CD. XLIII. OBIIT VENERABILIS PATER, DOMINUS THOMAS EPISCOPUS STRENGENENSIS XXII die MENSIS JANUARI: REGNET IN COELIS, ORET QUICUNQUE FIDELIS.*

XIX. ERICUS af Ericö Olawi uti hans Chroniko kallad Skrytare, thör hans da af hans stortalighet. Han war, såsom Johan Peringskiöld funnit, af then förnåma Slågten, som nu kallas Gyllenstiernor. Som han hade studier och meriter, så wardt han ifrå Decanatet med allment samtycke kallad til Biskopsembetet, dagen efter Biskops Thomæ begrafning år 1443. Han motte fuller icke warit

rit fåfeng hwarfen i Stichtet eller i Fäberneslandet, fast ingen berättelse om hwad han gjort hafwer, förekommer i then tidens handlingar. År 1444 ser. 5 post Dn. Sexages. på Tinnelsö fick han af K. *CHRISTOPHER* stadfästelse på Nöb i Dunker och på en half Crono-hyttö i Noraberg. Thet är ock til hans beröm anteknad, at han tillika med flere rettsinniga gerna wille hafwa Fäberneslandet skildt ifrå then Danska regeringen, och förthen skul bidrog, hwad han kunde, thertil, at, efter K. *CHRISTOFFERS* *Bravari* död, en infödd Herre, Riksmarsken, *CARL KNUTSSON* Bonde, blef i Stockholm wald och i Upsala d. 29 Junii år 1448 krönt til Swea- och Gótharikes Konung. Han bewistade och samma kröning, och tillika Archibiskopens, Johannis Benedicti Orenstiernas, icke mindre prächtig wigning, som på samma ort och tid giel för sig E). Hwarefter thenne Biskop icke lenger lefde, än til d. 2 Martii år 1449.

XX. SIGISMUNDUS II) eller SIGGE Vlfson Sparre, af Hiustada Slågten, Archidiekn ifrå år 1441, kom strax, genom ordenteliget wal och med Påwelig confirmation, på then lediga Biskopstolen, then han både klädde och prydde; ty han war en myndig och drifwande man, dock war, såsom wil sägas, hans måsta hog och drift at kunna försöka thet andeliga Ståndets förmohner och draga gods under Biskops-Sätet, Domkyrkion och andra kyrkior. Til then ändan wette han wenda, såsom man plagar säga, kappön efter alla wäder. Med Archibiskopen höll han parti emot K. *CARL* Knutson; ty gaf Archibiskopen, då warande Riksförståndare, år 1457, honom hela Sälå-härad, med Faxinge-Sokn, i hans lifstid at fulkomligen äga. för the trogna tienster, som han gjort riket. Så liudæ orden i brefwet. När åter Konung *CARL* Knutson war wid wäldet, höll han med honom. Med sådan ostadighet tilskyndade han sig selfwom mycken olåghenhet, oro och bekymmer; ty han säges hafwa genom affal ifrå Konungen två gånger mist sina gods, och genom försoning med Konungen två gånger sådt them igen. Han wardt ändteligen genom afbön och andras förböner aldeles tagen til nåd, och höll Konungen tro in til döden, som ändade hans lif d. 8 Jun. år 1463. Han wardt hos sina företrädare hederligen begrafwen, och är then förste af Strängnås-Biskopar, hvars grafsten är in til vår tid hel och wal förwarad, på honom är Biskopens bild och adeliga wapn at se, och therjemte thenna skrift med munkestil, som är dock nu swår at läsa: *ANNO DOMINI cl. CD. LXIII. OCTAVA DIE JUNII OBIIT VENEABILIS PATER, DOMINUS SIGGO ULFONIS, DEI GRATIA EPISCOPUS STRENGNES. CUI, AN. REQ. IN PA. AMEN.*

XXI. JOHANNES I) MAGNI hade genom studier gjort sig werdig och felig

E) Om thenna Archibiskopens kröning och hans högmodiga updrande emot Konung och Rike, förtienar at läsas thet, som finnes tilförne i första Bokens andra Cap. pap. 48 seq.

felig til Domprobsta-embetet och thet så berömligen förestådt, at Capitels-mäns-
nerna hade intet betenlande wid at wälja honom til sin Biskop i then fränfallna
Biskop Sigges ställe. Walet stedde strax år 1463 och wann både Konungens bifall
och Påwans confirmation. Sedan war han med the andra Biskopar och Rikets
män wid alla förekommande högwigtiga werf. Sålom när år 1465 thet blef sam-
tyckt och med underskrifter bekräftadt, at Archibiskopen Johannes Benedicti Sku-
le hafwa Ståkets Lån under Ståkets Slott, och, förwthän flere gånger,
år 1474 in Januariid bewistat thet Religions-mötet, som blef hållet i Arboga. I-
tem när yti Strengnäs, i **SEKEL STURK** then äldres tid, Upsala-A-
cademies Privilegier år 1477 d. 2 Jul. eller Mariæ besökelse dag, allmänneligen
blefwo understrefne. Honom hände then sorgen, at se sin Domkyrko til tal, flo-
ror och thes kosteliga innardöme, tillika med Predike- eller Swartbrödra-Klo-
ster, S. Erikilds Capell, tolf wälbyggda-Kanikegårdar, samt en stor del af Stads-
den år 1473 d. 5 Junii, som war Helga Trefallighets Söndag, wid Middagstis-
den, af en häftig wädel, ynckeligen brinna af. Han böd wäl til at yprätta then-
na Stadan med all flit, samt elliest gjöra, hwad hans embete af honom krafde;
men fäderneslandets orolighet och hans egen sukklighet hindrade honom mycket, til
thes döden löste honom ifrå all oro och bekymmer d. 15 Aug. år 1479.

XXII. CONRADUS ROGGE, Kallas ock Kyle, thet hans wapn, inhugget
på grafstenen bestyrker. Han war född i Stockholm, thet hans fader Rogge Ky-
le war en hederlig Köpman, bördig ifrå Westphalen. Sonen Cort eller Conrad
hade, sedan han först hema och thet efter utom lands studerat och yti Perusid i Ita-
lien år 1460 blefwoit Doctor Decretorum och utriusque Juris, efter hemkomsten
färdt i Upsala Laggahärads Kanikedöme och sedan Archidiekens-embetet.
Thet ypförde han sig så berömligen, at Dombherrarna i Strengnäs d. 12 Sept. år
1479 med enhälliga röster åstode honom til sin Biskop. Hwartil han år 1480 af
Archibiskopen Jacobo Ulphonis, Biskopen Henric i Linköping och Biskopen Ly-
dechin i Wästerås är worden inwigd. Han fick i embetet händerna fulla med ar-
bete, och thet til war han både hogad och wuren. Han tog sig strax före med macht
och allwar at fullborda thet, som hans företrädare hade begynt, med Domkyr-
kions och the andra publiques husens ypretande efter then stora branden. Dom-
kyrkon gjorde han större och anseeligare, än hon nänsin tilföre warit hade;
ty han ypförde thes torn högre och föröfste henne med thet stora Choret. Biskops-
gården, som ock war afbrunnen, gjorde han atdeles ny, byggandes at sig och sin-
na efterträdare til hedersäte, Stenhus, som **R. GUSTAF ADOLF**, halft
annat hundrade år thet efter stänkte til ett Gymnasium. År 1482 skaffade han äs-
ter under sin Biskop: stol Bergshyttorna i Nerike, som lenge warit therifrå.
Hwilla Biskop Sigge then förste af **R. MAGNO Smet** thet under hade färdt. Then
Påwiska Gudstiensten föröfste han på monga sett och med stor omkostnad; ty ut-

om några Präbender som han vpretade eller förbetrade, såsom år 1487 Präbendas quinque Vulnerum, eller the helga fem färs, hafwer han och år 1496 på goda inkomster grundat en Infirmariam eller Hospital för gamla siuka Präster. Item kort för sin död, d. 25 Martii år 1501, instichtade han wisa Wårfruer tider, woro perpetuæ horæ Canonicae, som af 6 skinklådde präster skulle, i S. Eskilds Capell, Jungfru Maria til äro, på hwar dag i wekon, undantagna Sön- och Lögerdagen, siungas ifrå först kommande Påsta alt in til Domedag. Och thesa präster, som skulle beta Jungfru Maria Psaltars bröderkap, söreskref han en tydelig och streng vnderretelse. Si, thetta och mycket annat dylikt gjorde han, såsom Biskop, hema i Stichtet, som på then tiden tycktes wara ganska wäl giordt. From Stichtet i Riket hafwer och han icke varit färsång eller lottlös ibland the andra Ri'es Råd och myndiga män. Han war med både år 1483, när Danakonung, R. HANS blef antagen til Swea Konung, i fölse af Calmar-Recess, och år 1467 när samma sak stadfästes. Han skref också vnder thet bref, som Rikets Råd låto samma år utgå til Stenderna om allmän vnderdånighet emot bemalte R. HANS. Jemwål samtyckte han och lånte sin hand år 1499 d. 24 Jun. til föreningen, om R. HANSES Sön, CHRISTIERN then andra, at han skulle blifwa Swea och Gøtharikes Konung. Men lyckelig war han therotiman, at han icke lefde, til thet thet stedde; utan dödde en naturlig död i Strengnäs d. 5 April. år 1501, och fick thet i Domkyrkion en hederlig begrafning vnder en wäl huggen sten, på hwilken Biskopen synes ritad i sin strud, med kråkla eller staf i wänstra handen, och Ryzlewapnet, två i kors lagda horn, wid fötterna. Omkring lasas i Munkesyl thes sa ord: ANNO DOMINI 1501. DIE MENSIS APRILIS, OBIIT REVERENDUS IN CHRISTO PATER, DOMINUS CONRADUS ROGGE, DEI GRATIA EPISCOPUS STRENGENENSIS. Ingen af thetta Stichtets Wäreliga Biskopar hafwer hos Landsfolket på orten något namn eller ämminelse qwar, utan allenä thenne Biskop Cort, såsom han gemenligen nämnes; Ibland annat wisas vp i tornet, thet rum, hwar han skal haft sin Bönkammar och thet hans toflor med annat dylikt. Theen Conrad Rogge tenckte ock göra sitt namn odödeligit i Upsala-Domkyrkio, thet han, då warande Archidiaconus, vfi S. Botwids Chör inrettade, med Archibiskopens och Capitellets samtycke, en ny Präbendam, til hwilken han, warande då Biskop, Pingest afton år 1482, gaf ellofwis sina aflinges gods i Upland, och en gård med hörnsten hus til Präbendatens Säte, för 4 mekor i hwar weko, för sin och sina föräldrars siälaro. Theen Biskop war en klok, och icke arg man. Med R. HANS stälde han sig wäl in; men mente dock icke illa med STURU STURU then äldre, hwilken han fräste ifrå döden, then R. HANS honom ärnat, på thet sättet, at han liknade STURU wid ett gammalt ägg, som helt kan handteras; men gifwer end stank från sig, om thet slås sönder.

XXIII. Mag. MATTHIAS GREGORII, kallad af Erico Olavi RYNING, tyckes heller varit en Lilje; ty han war en Son af Riddaren, RiketsRådet och Bplanda-Lagmannen, Greger Mattheson til Tyresö. Han hade wäl studerat, blefwit år 1489 Magister i Gripshwall, thestefter Doctor Decretorum, sedan år 1495 Domprobst i Strengnäs, och år 1500 d. 10 Jan. i Rom af Coronatö de Plancä giord Comes Palatinus. Med hans besordran til Biskopsambetet gick thet så lätt och fort, at sedan han blifwit hema i DomCapitlet lagligen wald, wardt han af Påwan Alexandro VI d. 27 Aug. i Rom skrifteligen confirmerad på samma år, som företrädaren hade afledet. Han war en försichtig, alswarsam och myndig man, som sig så mycket at giöra med fäderneslandets oroligheter, at honom föga tid lämnades til at löta Stichtet och embetets angelägenheter. År 1502 hafwer han med the öfriga Rikets Råd gifwit Archibiskopen Jacobo Ulphonis skriftelig försäkran at så fritt och orubbada niuta sig gods; fast och sedan han K. HANS Danakonung tro och huldskap hade ypsagt. År 1504 reste han, i sölje med sin broder, Riddaren Bengt Rynning, på vndfånget Lesdebref, til K. HANS med Rikets högwigtiga ärender, så ock en förening blifwit slutet emellan Riken. Han war med i Warberg år 1508, och i Malmö år 1512 och på flere ställen til at dagtunga och sluta förenina. Uändteligen war han så olyckelig, at han år 1520 i Upsala, med the andra Rikets Råd, samtyckte, at CHRISTIERN K. Hansson eller then andre, skulle ock blifwa Swea- och Göttha Konung. Härefter tycktes och tyddes thet lända honom til äro, at han d. 5 Nov. samma år, i Stockholms Stadskyrkiö, tillika med Archibiskopen Gustavo Trolle och Biskopen Vincentid i Skara, sig sätta sitt Fäderneslands Kongliga Krono på bemälda Konungs hufwud. Men på tredje dagen thestefter wardt han för thenna hederliga gerning grusweligen illa belönt; ty han, efter Konungens tyranniska befallning, blef, vthanloga dom, på Stadsens stora torg, tillika med monga the förnämsta Swenska Herrar, snöpligen af bödelen halsbuggen, hans hufwud lagt til hån emellan hans ben, kroppen lämnad några dagar obegrafwen och sedan med the fleras affides upbränd. Si, så löna tyranner wälgierningar; Thetta hisseliga blodbad fledde d. 8 Nov. år 1520. När Biskop Matthias afrettades, betans, at han hade en hwass hårdut vnder skioran närmast kroppen. Hwaraf wil slutas, at han icke warit en kåtesfull och wällustig man, utan lefwat i spålt och återhåll.

XXIV. JOHANNES II) ANDREÆ BELLENACK, til börden en Jute af fattiga och ringa föräldrar. Hade dock något studerat och rest, at han kunnat wid år 1504 wara K. HANSES Secretaire, som hulptit honom til at blifwa Biskop öfwer Ottense Sticht på Fyen. Huru han thestefter kommit, är obekant. När tyrannen K. CHRISTIERN tog sig före sin Swenska reso til Stockholm, söjde thenne afdanckade Biskopen, Herr Hans med. Och som han war dierf och talande, sökte ock wara sin Konung til behag; ty lade han icke allenast sig mycket winning

ning om at öfvertala the Swenska til at emottaga tyrannen til sin Konung; utan ock, när tyranniet genom blodbadet skulle gå för sig, wisse Herr Hans in för Konungen sig themed aldeles nögd, gillade thet i alla måtto och gjorde til thes werkstallande, hwad han kunde och honom monde anstå. Thetta behagade K. **CHRISTIERN** så wäl, at han til at wedergålla illgerning med wälgierning, gaf honom bres eller fullmacht på thet, genom Biskopens Matthiæ afidande lediga, Strengnäs Sticht. Han begaf sig tit; huru han bleswit af DomCapitlet och i Stichtet ansedd och emottagen, är lätt täncka om honom, som war hwarfen kallad, eller confirmerad eller wigd. Om han ther lagt handen wid någon embetsysso eller något funnat utretta; så motte thet hafwa stedt af fruchtan för tyrannens wrede, som så gjort alla bäsowane. Icke mon han bleswit gammal i thetta Biskopsembe-
te. **GUSTAF ERJASSONS** tiltagande welde lærer satt harefötter under honom, at han på följande året stundat sig til sin Konung i Danmark. Hwad öde thenne Biskop Bellenack ther och sedan haft, är icke sunnit någorståds optecknad. Om hans ondsla och arghet icke annorlunda blifwit wedergullen; så är wist, at Samwetet hafwer honom aggat, så lenge han lefwat.

XXV. Mag. **MAGNUS SOMMAR**, efter studier och resor til utländska Aca-
demier, samt några års mindre tienster wid DomCapitlet, therwid han ock en tid warit Domprobst, bles år 1522, efter så warande Riksförståndarens **GUSTAF Eriksons** befallning, af Capitelsmännen, såsom ibland then werdaste, wald til Biskop. Wälbemälte Herre skref sielt til Påwan, Leonem then tionde, begiärandes hans confirmation. I medlertid tog M. Magnus sig an Stichtets wärd och styrjel; men wardt icke i embetet inwigd, förrän d. 5 Jan. år 1528 af Biskopen i Wästerås, Doct. Petro Magni, som sielt i Rom en Påwelig wigning hade fådt, och på förenämnda dag, efter Konungens befallning, hafwer wigd, jemte thenna, två andra Biskopar: nemligen M. Magnum Haraldi til Skara, och M. Martinum Skytte til Ubo. Thenne Biskop Magnus war en lärd och alswarsam man; therför ock han, när Rikes Prästerkaps fullmächtige woro år 1531 i Stockholms Stadskyrko församlade til at wälja Archibiskop, war han en ibland the tre, som bleswo satte i walet. Men han bles doct qwar wid Strengnäs, ther honom hände then sorgen, at år 1535 d. 15 Junii, större delen af Strengnäs Stad genom en häftig wädelid lades i asso, så S. Eskilds och S. Gregorii Capeller ock afbrunnit; men Domkyrkan med Swaribrödra eller Dominican Klostret och Biskopshuset, bles doct så förskonat. Ehuru Biskop Magnus wesse sielta sig efter tiden och gå Konungen under ögonen; sann doct then skarpsinnige Konungen med honom, at han hemligen i hertat dölgde Papistisk Surdeg, så at hwad Religionens Reformation beträffade, altsintet war på honom at lita. Konungen förhöll honom alswarligen sådant hans danstendiga skymteri åtskilliga gånger; men serdeles d. 6 Octobr. år 1536 på sitt andra bröllop; och emedan Biskopen

skopen något obetenksamt theruppå svarade, lät han setta honom ifrå embete och förwara honom i fengelse. Konungen lät dock sedan försöna sig, och, efter otå månaders förlopp, gaf honom ej allenast löd d. 24 Maji år 1537; utan och någon tid therefter, af Kongl. mildhet, gaf honom tillstånd at lefwa sin öfriga tid på **KROKERS** Kloster, hwilket beläget mitt in på Skogen Kolmorden, i gräntseffinaden emellan Östergötha; och Södermanland, Johannit-munkar tå hade förlupit och tomt efter sig lemnat F). På thetta munkenäste lefde Biskop Magnus i stillhet och godan ro, hafwandes frihet at tencka om Påwvan och hans widskapeliga Religion thet wördsammaste, som han wille och kunde. Han led och här ingen nöd; utan hade tilrekelig försörkning; ty Konungen hade benådat honom med årliga rånion af Jönåkers häråd i Södermanland. Huru lenge han på Kroket lefde, på hwad år han gådt uti dödligheten och hwar han nutit sin besgrafning, thet hafwer man icke kunnat utforska; men thet är wist, at han ännu lefde år 1542; ty uti en thet årets förteckning är han upford, såsom lefwande **Biskop Måns i Kroket**.

These tiugo och fem hit in til upräknade Andeliga Herrar och män hafwa wid wåf fyrahundrade år warit Strengnäs Stichts Biskopar, som haft sin mästa embets både myndighet och regel af Påwvarna i Rom. Af the korta och ofullkomliga berättelser, som om them kunnat giöras, kan lätteligen finnas, at större delen af them hafwa mer hatt at göra med werldliga saker och regerings ärender på Herredagar och möten, än hema i Stichtet med Biskopsambetet tilhöriga syster; och mer omsorg giort sig at rikta Domkyrkion, Biskopsbordet, Kyrkior och Kloster genom gårdagåfwor, köp och byien, än om at winna Christo själar genom Guds Ords predikande til Landsfolkets underwisning, uplysning, tro och salighet. Förthen skul hafwer Strengnäs Sticht, såsom hela vårt kära Fädernesland, stor orsak til at med hiertelig glädje tacka och prisfa GUD, som ifrå nord den fördrifwit thet Påwiska läromörker, och i stället för Påwveliga Biskopar gifwit rettsinniga Lärare och Euangeliska Biskopar.

F) Wid thetta **KROKER**, som ifrå hedentuna hetat Swintuna, lät Drottning **GUNNILDA BIELKE**, tå lefwande Makia på Bråborgs Slott, år 1594 bygga en träkyrka, som thet warit Solne-kyrka, til thes år 1747 en anseelig Stenkyrka (hwar til mycken sien nyttjades af thet försalna Klosters lämmingar) af grunden upmurades. Hwilten d. 6 Mart. eller Dominica Oculi år 1748 blef solenniter af mig inwigd och kallad **Kong SÄDRIAS** kyrka.

Fjerde Bokens Tredje Capitel

Om

Strengnäs BiskopsStichts Euangeliska Biskopar.

BOTHVIDUS SUNONIS, sedan han i ungdomen studerat, jemwål utom Lands, och varit några år Canonicus i Linköping, blef af **K. GU- STAF** then Första, som honom wäl kende och synnerligen älskade, strax efter Biskop Sommars afsettande och fengslande, år 1536, nämnd och förordnad til Biskop i Strengnäs. Embetet tilträdde han strax och wärdade thet med mycken flit til uppbyggelse i läro och lefwerne; ty han war en behagelig och berömlig ordningsman. Wäl lärd och tillika stamsam. När Konungen en gång frågade honom: *I hwad Capitel i then 3. Bibel thet tillåtes Biskoparna at bo i prächtiga stenhus?* Svarade han: *I thet, uti hwilket Konungom tillåtes tagga tionde af sina undersätare.* Hwilket swar Konungen lät sig behaga. År 1554 wigde han, på Konungens befallning, **M. Michaëlem Agricolam** til Biskop i Ubo, och **M. Paulum Justum** til then första Biskop i Wiborg. Förrest år 1551 d. 18 Junii hade han haft then sorgen, at hans Domkyrko genom wädelid brand af, så hela landet plågades af sådan torka, som all grödan förderfwade. Domkyrkions uprettande tog han sig före med all macht och flit; men honom tillstötte then olycka, at han icke allenast för några mishageliga utlätelser om Konungens regemente uti then Chronico, som han tillika med **M. Olavo Petri** sammanstrifwit; utan ock emedan han emotsade och afrådde Konungens ächtenskap med hans afledna Gemåls Systerdotter **CATHARINA STENBOCK**, råkade i Konungens onåd och blef insatt på Gripsholms Slotts fengelse år 1556. Sedan slapp han fuller, sedan han plichtat femhundraade mark silfwer, gjort afbön och gifwit en ny försäkring om sin undersäteliga trohet; men til embetet kom han icke, så länge Konungen lefde. Efter Konungens död lät **K. ERJK** öfvertala sig til at setta honom på Biskops stolen i Strengnäs igen år 1561; men han lefde thet efter icke mer, än allenast ett år.

II. Mag. **ERICUS D. NICOLAI SWART**, född i Upsala, ther, sedan han rest och blifwit utom lands Magister, wardt Professor år 1514 och Ryrkiherde år 1530, kom til Strengnäs år 1556 at wara ther Biskop i then affatta Biskopens Bothvids ställe; Men när thenne fick år 1561 igen embetet; blef Mag. Swart flytt til Skara, ibland hwars Euangeliska Biskopar uti föregående Tredje Boks tredje Capitel pag. 184, något mer om honom finnes.

III. Mag.

III. Mag. OLAVUS NICOLAI HELSINGUS, för lärdom och alfwarsamhet wäl känd, hade tient för Hoffpredikant hos K. GUSTAF then Första, och warit sedan Kyrkoherde i Gäste, innan han år 1562 blef af K. ERIK then fjortonde förordnad til Biskop i Strengnäs. Thet war han uti 23 år med then slit och trohet, at han ett berömligit namn efter sig lämnade. År 1563 vnderstref han, jemte the andra Biskopar och flere Lärare Archibiskopens M. Laurentii Nericii skrift emot Liquoristerna, eller them, som yppade then galna lärosatsen, at man i nödfall kunde bruka watn i stället för win uti Altarens Sacramente. År 1569 d. 25 Jan. stref han ock vnder Stendernas bref om the Sturars ofskyldighet, som hade i Upsala blifwit mördade af K. ERIK. Stref ock bemålste Konung til året förryt ett bref, at han skulle hålla en allmän bönedag, til at hos GUD försöna Konungens på Sturarna och flere begångna mord. Åsven år 1572 then merkelige skrift, hwarmed the tå i Upsala församlade Biskopar och Prästeståndets fullmächtige förbundo sig, at orygaelige blifwa wid then antagna Euangeliska Religion och utgifna Kyrko-ordning. Härwid stod han, ehwad butsler Liturgien förorsakade i riket, fast och stadig in til sin död, som honom hädans ryckte år 1585. Ut i ächterskap hade han lefwat med *Elin* Larsdotter af Bura-flegten, hwilken födde honom en dotter, som wardt gift med Professoren, M. Henric Gadoleno, hwilken förordnad Biskop i Skara dödde år 1593.

IV. Mag. PETRUS JONÆ, för studier och förtierster wäl wärdig at blifwa Biskop; ty sedan han hema och utom lands wäl studerat, hade blifwit Theologia Professor i Upsala, hwarifrån han år 1577, när K. JOHAN then Tredje hade strengeligen befallt, at Liturgien skulle öfwer alt emottagas, begaf sig in i Södermanland, vnder Hertig CARLS beskydd, thet han ock, jemte mycken nåd, merkelige åtnöt, hafwandes tillräckeligit vnderhåll och annan nödförst, til thes M. Martinus Olavi, som warit Biskop i Linköping, wardt död, tå han fick thet efter honom i Nyköping lediga Probsta-embetet. Kort tid therefter wardt han af Stichtets Prästerskap kallad G) och af Hertig CARL förordnad til Biskop i Strengnäs år 1586. Tå tilträdde han fuller embetet; men, emedan Konung JOHAN war theremot, kunde han icke blifwa wigd, förr än år 1593, när K. SIGISMUNDI Kröning skulle gå för sig. Thesförinnan hade han sammanskrifwit then merkelige och wälgrundada förwarskrift, som the bätste och mätte Präster i Hertigdömet, eller Strengnäs: Sticht, vnderstrefwo, anförande the skäl, hwarföre the icke kunde eller borde twingas til at emottaga Liturgien. Och när icke allenast K. JOHAN, utan ock the öfrige Biskopar med sina Prästerskap hade dömt Strengnäs: Stichts Prästerskap, för berörda Skrift skul, skyldiga til olydnö och

G) Emot hans wäl stref K. JOHAN, d. 12 Febr. år 1586 i Calmar ett ganska strengt bref, theruti han ej allenast förklarade thet för aldeles olagligt och ogilt, utan ock alla them, som dermed sig widare besattade, för fridlösa innom och utom Förstendömet.

och vpror emot Konungen, kallade, efter Hertigens befallning eller samråd, Bis-
kopen alt sitt Prästerkap i början af April månad år 1588 til ett möte i Örebro,
ther han med theras sambelliga samtycke och vnderskrift sammansatte och lät utgå
til hela Rikets Biskopar och Präster en allvarligare Skrift, theruti the wiste sin
oskyldighet för then them tildömda olydnon emot Konungen, och warnade them
andra för ett så obilligt och förhastadt dömande, samt för thet företagna afwi-
kandet isrä then en gång godkända Religionen. Med ett ord: han war för then
på then tiden swärligen antechtada orthodoxien en stolpe icke allenast i sitt Sticht;
utan ock allom rettsinnigom i riket til tröst, hugnad och exempel. Hertigen sedan
Konung CARL then Tionde, hade förthenskul mycket wälbehag och förtroende
til honom, sinnandes i mong motto hans råd wara försichtiga och gagneliga. När
Konungen hade i sinnet, at vplegga en ny Swensk Bibel, besallte han thenna Bis-
kopen låmpa then Swenska Öfversättningen af then D. Skrift, efter Doct. Lu-
theri sednare Tyska version. Biskopen tog thetta arbetet gern för sig och til then
vpsatte the så kallade *observationes Strengnenses*, som dock icke blefwo i acht tagna,
när Bibelen in folid i K. GUSTAF ADOLPHS tid år 1618, blef vplagd.
Men Biskop Petrus afled i Herranom trött af ålder och arbete d. 4 Decembr. år
1607, lemnandes änkio efter sig Birgita, Olavi Gestriii, Kyrkoherdens i Eula,
dotter, som efter två andra män, blef gift med M. Jonå Petri Gothå, Bisko-
pen i Linköping, sedan hon af sin andra man, Domprobssten i Linköping, Mag.
Isräel Olavi, hade blifwit en Stammaoder för then Lagerfeldtiska släkten.

Thenne berömmwårde Biskopen siet öfwer sig på en trädsto, i Strengnås
Domkyrko en mycket ensallig och så illa stafwad skrift: Här: vnder: ligher: be-
grafwen: Salig: i Gudi: Mester: Peder: Jonæ: med: een: sin: hystro: hvilken:
affonnade: i Herranom: den: 4 Decembr.: anno: 1607. Och: blef: afmalad:
med: 2: siina: hvstror: och: 6: siina: baaren: den: 7: Septembr.: anno: 1608. E-
hyad: vi: lefve: eller: dö: så: höre: vi: Herranom: til: ty: Christus: är: ther:
vppå: död: och: vpsänden: Rom. 14. Men vti grassenen är med Latiniska bok-
stäfwer thetta inbugget: Här ligger begrafwen then Höglårde och salige
Herren, M. PÆDER JONÆ Biskop i Strengnås, hwilken i Herranom
affonnade d. 4 Decembr. anno 1607, samt med sin E. Hustru, then hederliga
Matrona, BENEHTA HÅBOTSdotter, hwilkas Siälår GUD frögde i
alla ewighet, Rom. 8: 1, 31. Joh. 3: 16.

V. Doct. LAURENTIUS D. PAULINUS GOTHUS, tilförene ibland
Swea: och Gøtharikets Euangelista Archibiskopar, vti första Bokens tredje Ca-
pitel, pag. 67 seqq. efter mögeligheten beskriwten. Ther finnes, huru han, år-
nad til Åbo och wigd til Elara, blef i Strengnås Biskop år 1609; Item hwad
han här til Stichtets tienst, vpyggelse och heder vtretrat, til thes han d. 5 Julii
år 1637 wardt Archibiskop, samt huru han, död i Upsala d. 29 Nov. år 1646, är
til

til odödeliget äreminne jemwål medelst sina egna Eteostichiska versar begrafven i Strengnäs-Domkyrko, then han i mong motto hade prydt, och med mycken omsorg vprettat then skada, som hon, om natten emellan d. 28 och 29 Junii år 1630, ledit til taf, torn, flockor och en del af muren af ett hästigt åfleslag, som tände eld af sig. Hwarom then flockan, omguten år 1634, fick bära wittnesbörd med efterföljande inscription:

CHRISTINÆ serenissimæ quondam Svecorum Regiæ Campana testamentò legata.

CHRISTINA Svecorum, Gothorum Vandalorumque Reginâ Electâ.

Vox mea dum resonat CHRISTINÆ ex munere, tangor

Fulmine, & in mutum totâ liqueo Chaos.

Nunc mihi parce, precor, curâ nova facta Senatûs

Ad sacra dum populum convoco, CHRISTE, tuum.

Sub Episcopatu L. PAULINI, Sudercopiâ - Gothi.

VI. Doct. LAURENTIUS II) Olavi VALLIUS, född i Örebro Stad af hederliga föräldrar d. 24 Aug. år 1588, hade studerat i Fäberneslandet och wid åtskilliga utländska Academier, blefwit Doctor Theologiæ i Tübingen år 1619, innan han wardt förordnad til Ryrkoherde wid Stora Ryrkions församling i Stockholm. Ther war han, och tillika Kongl. Hoffpredikant, icke tillfölest tv år, innan han d. 27 Febr. år 1621 fick Kongl. fullmacht på at blifwa i Upsala Primarius Theologiæ Professor och tillika Ryrkoherde wid begge församlingarna, thet ingen för honom warit hade. Sedan han thesa två tienster med dräpelig sit och arbete uti 16 år beklädt hade, wardt han år 1637 kallad och fullmächtigad til Bisstops-embetet; men under thet, at han redde sig til afreson ifrå Upsala, öfwerföll honom en siudom, som höll honom icke allenast qwar, utan ock ändade hans lif d. 23 Jun. år 1638, så at han icke kom, såsom Bisstöp, til Strengnäs. Är dock ganska werdig at vpsöras ibland thes Bisstöpar; ty han war i sanning en genomlärd både Philosophus och Theologus, samt tillika en snabb Poët, hwilket nog samt finnes af hans wäl utarbetade Skrifter, hwilka Johannes Schefferus uti sin Sveciâ Literatâ öfwer femtio til antalet vpräknat. Ingen hafwer med flere bewis, än han, betygat sin sorg och plagan öfwer K. GUSTAF ADOLPHS död, och knapt hafwer någor mer, än han, skrifwit och arbetat til then Academiska yngdomens upbyggelse. Därigenom förtärde han sina lifskrafter, at han icke kom til at fylla sitt femtionde ålders år. Efter sig lemnade han af förra gifwet Sonen Olav Wallenstedt, som war Konglig Secretair, och af thet sednare med Christin Johansdotter Luth til Ytternäs, Sonen LARS WALLENSTEDT, som blet år 1693 Grefwe, Konglig Råd, Præsident i Swea Hoffrett och Åbo-Academies Cancellair, död d. 16 Nov. år 1703 H). Och två döttrar, af hwilka then

Si

H) Fast thesna Bisstopens efterkommande å mankonet äro utgångne, leswa dock uti then Grefweliga

ena war gift med RiksRådet Matthia Björnflo och then andra med RiksRådet Eduard Ehrensten. Hon lät, mong år etter sin Saliga Faders Biskopens död, be-tecka hans graf i Upsala: Domkyrkios stora Chor med en wäl beredd sten och och thewrti inhugga hans äreminne, så liudande:

Tumulus Domini LAURENTII WALLII, S. S. Theologiae Doctoris, Epi-scopi Strengnensis, qui virtute atque eruditione & geminata peregrinatione domi torisque celebris, ac Regi virorum aestimatori summo, GUSTAVO A-DOLPHO MAGNO, acceptissimus, magnis pariter in Academiam Upsalen-sem totamque Patriam meritis conspicuus, in Progenie sua clarus, vitam coe-lestem XXIII Junii Anni cl. DC. XXXVIII. ingressus, cum esset XXIV Au-gusti cl. D. LXXVIII. natus. Ex gemino conjugio (Prioris etjam uxoris ossa hic quiescunt) Piissimis Parentum manibus lapidem posuit filia CATHA-RINA WALLENSTEDT, vidua Domini EDUARDI EHRENSTEN, Re-gii Senatoris. Symbolum defuncti: Labor Omnia Vincit.

Laurent. Olavi Wallius.

VII. Mag. JACOBUS JOHANNIS ZEBRÄSYNTHUS, född år 1582 uti Ängermanland och Säbera: Prästegård wid Hernösand, ther både hans Fader och Faderfader hade varit Kyrkoherdar. Sedan han hade studerat, rest och ma-gistrerat, år han bleswen d. 30. Martii år 1612 Professor Logices i Upsala, år 1621, Kyrkoherde wid Wändels församling i Upsala, år 1623 kallad til Konglig Hoffpredikant, och d. 10. Aprilis år 1624 afskad och fullmägtigad til Kyrkoherda-embetet wid S. Nicolai eller Storkyrko: församlingen i Stockholm. När han ther med allment nöge och beröm in på femtonde året hade arbetat, wardt han kallad och med Konglig fullmägt, skrifwen d. 21. April. år 1639, sänd til Strengnäs, at emottaga Biskopsstiensten. Han begaf sig tit, och gjorde, hwad honom åtag och han förmätte allenast på tre års tid; ty han ther på sitt stutione ålders år sachtmodeligen affomnade d. 6. Julii år 1642. Han war en man af grundeliga stu-dier och behageliga embetsgäswor, å Fädernet af then gamla Buraslägt, alt isträ the uti historien mycket berömda Falar och Herlar Burar, som femhundra år förwrt ritet stora tienster hade gjort, uti rett nederstigande linea: Genom honom år ock samma slägt Kommen til sin förra widd och glants igen; ty han af sitt äch-tenskap med Anna, Archibiskopens M. Nicolai Bothnienensis dotter, lemnade efter sig tre söner. Ibland them wardt Johannes Buræus Assessor i Swea: Hoffrett; then andre Laurentius Antiquarius, och then tredie Nicolaus Buræus först Professor Juris i Upsala, thenäst Assessor i Swea: Hoffrett, sedan år 1658 Justitiæ Prä-sident

weliga Cronhielmiska Slägten af Flostad; ty RiksRådet och Präsidenten, Gref Gustaf Cronhielm, gift med Biskopens Sone-dotter, Maria Larsdotter Wallenstedt, har af henne lemnadt efter sig både Grefweliga Söner och Döttrar, som genom förnåma giften, blöb och slägt wida utspridande warda.

ident uti Trondheim i Norge och sidst Burgrefwe i Norköping, ther han döds
de år 1684. Thenne, som år 1654 d. 13 Maji sig optaga the gamla Burars adel och
wapn, med then tillökning, at han nämnde sig Burenskiöld, är worden en Stams
fader för the Friherreliga och Adelige Burenskiöldar. Af Biskopens döttrar
blef *Christina*, genom ächtenskap med Archibiskopen, Doct. Laurent. Stigselium,
en Stammmoder för Liljemarkar, och en annor *Anna* genom gifte med Etats Se-
cretairen Anders Gyllenflo, för Gyllenloer, och andre ingrenade Familier. Bi-
skopens Zebräzynthi wälförtienta ännu wellehafwa hans ankia och barn welat för
efterwerlden förwara med efterföljande Skrift i Strengnäs Domkyrckion, ther
han ligger begrafwen: D. O. M. JACOBUS BUREUS, Angermannus, co-
gnomento SEBROSYNETHUS, ingenio, eruditione, pietate insignis, Con-
jugio & familia felix. Annos viginti septem publice docuit. Primum in Aca-
demiâ Upsali Professore, dein Ecclesiæ Wendelæ, Regiæ Aulae & Civitatis
Stockholm. Prim. Pastor. Nec voce solum, sed & vitâ docuit. Illa facundus,
hac incorruptus, utraq; probis valde probatus, adeoque laudes veri Theo-
logi adeptus, a sacris concionibus in Patriâ præ ceteris inclaruit, ex voto
tandem & adplausu omnium ad gradum eximie dignitatis; Episcopatum Streng-
nensem suis meritis ac virtutibus provectus est. Quò in quartum annum fide-
liter functus, metam laboris & hujus vitæ nactus pie decessit VII Id. Julii æ-
tatis LXXmo, Christi æb. DC. XLII. Uxor Marito, Liberi Parenti optimo
P. P. Ejusdem memoria:

Qui Cœlo ipse fidem, mores terræque probavit;

Hujus Cœlum animam terræque nomen habet.

Cunq; animam membris redivivis gratia junget

Dia, dabit vitâ tunc meliøre frui.

JACOBI ast pietas formosaque mentis imago,

Exemplum vitæ posteritatis erunt.

VIII. Doct. JOHANNES II. MATTHIÆ, en Östgöthe, född icke langt
ifrån Söderköping i Wästra Husby, ther hans Fader war Ryrkoherde, och ha-
de tio Söner, som alle kommo til hederliga tienster. Sedan thenne Sonen ha-
de både hema i Fäderneslandet och wid the Dyfla Academier wäl studerat,
wardt han Professor Theologiæ uti thet Collegiò, som då war i Stockholm.
Therifrån kallade *K. GUSTAF ADOLPH*, honom til sin Hoffpredikant år
1630, när han skulle resa ut til thet Dyfla kriget, och efter Konungens död år
1632, waldes han d. 27 Aug. 1635 til at blifwa Artprinsefants, *CHRISTINÆ* in-
formator och älsste Hoffpredikant. Wid thenna ansvariga sysslon sticade han sig
så til behag med allsvarsamhet och försigtighet, at han pröfwades werdig til at,
såsom Konglig Öfwerhoffpredikant, blifwa, jemte tre andra Theologos, år 1640
d. 2 Jun. i Upsala, Doctor Theologiæ, och år 1643 benådad med fullmacht på

Strengnäs-Bisfopsembete. Thetta emottog han; men behöll dock än några år sin Hoffienst. Af hans monga Skrifter, kan klarligen finnas, at han war en kård, arbetsam, drifwande och wälmenande man, som älskade både sanning och ordning; men han rådde i mistänka hos Rikets Prästerkap för at giora skilfång emellan war Euangeliska Församlings Symboliska böker. Ty funno Bisfopar och the andre församlade Präster sig föranlättna til at, emot en så farlig mening och til the Symboliska bökers förswar, låta med sina samhelliga underskrifter, d. 27 Febr. år 1647, utgå en allwarfsam skrift. Härefter hafwer han, til at mildra eller förklara sin mening, utgifwit *Ratum Pacis Olivæ Septentrionalis*, then han tenckte dela uti åttskilliga baccas; men härigenom gjorde han sig än mer mistenkt för at spela, såsom man plagar säga, under ett täcke med then, som på then tid wid åttskilliga Academier woro benägne för Syncretismo, eller then Lutheriska och Calviniska Religionens förenande uti Lärans Artiklar. At han ock hade thet uppsätet, gaf han klarligen tillkenna med bref, skrifwit d. 7 Mart. år 1656 til *K. CARL GUSTAV*, då warande i Pálen. Genom sådan wancelachtighet i läron samlade Bisfopen på sig icke allenast sielf mycken oro och bryderi; utan ock monga swåra tilwitelser och bestyrlningar så wäl af utländska Theologis, som af the Swenska i Upsala, Åbo och Stockholm. Håraf fann höga Öfwerheten rådeligit, at år 1662 d. 15 Julii med ett strengt bref förbjuda Bisfopens Doct. Johannes Matthiæ Skrifters läsande öfwer hela Riket och alla thes underliggande Provincier, och ån tyda honom at icke mer om then saken skrifwa. Han lydde icke thenna befallningen, utan böd til at förfechtå sina meningar, hwilket bestrafades uti Kongliga Placatet af d. 14 Aug. år 1663. Omfider til at niuta förnögeligare ålderdom, affade sig godwilligt Bisfops-embetet år 1664. Hwillet han måst gjorde af misshag thet til, at han fann, thet Domprosten med the andra Capitelsmännen, them han alla allt godt gjort, gingo efter hans argesta och hemligen angåtwo honom, förgråtandes then heder och kärlek, som the en så gammal och ärowärdig Förman woro plichtige at wisa. Hwarefter han i stillhet lefde intil d. 18 Febr. år 1670, då han på sitt stutionde ottonde år saligen affomnade, sedan han några dagar förwt d. 7 Febr. hade i Stockholm skrifteligen förklarad, at han aldrig hwarken tenkt ogilla någon af the Symboliska böker, icke eller på något sett, under sin intormation eller sedan, gifwit anledning til Drottning *CHRISTINE* affall ifrå then Euangeliska til then Påwiska läro. Longt förwt d. 28 Aug. år 1645 hade han fådt för sina barn Ådeliga Privilegier med thet namnet *Olheqwistar*; men hans namn lefwer uti hans Skrifter, hwilka Johannes Schefferus uti sin *Sveciæ Literatå* til ett longt antal hafwer anfört.

IX. Doct. *ERICUS D. GABRIELIS EMPORAGRIUS*, född i Gästrikeland och Forsåkers Sotn. Hans Fader Herr Gabriel Erici Emporagrius, född år 1565 ordinerad år 1590, Krigspräst i Stångebro slag år 1598, dödde Ryrkiöherde i Sitja

i Hitta och Upsala d. 18 Maji år 1622. Sonen *ERICUS*, sedan han antagit gradum magisterii i Upsala d. 8 Mart. år 1632 och therefter besökt utländiska Academi-er, hade blifwit i Upsala Academiæ Professor Physices d. 6 Sept. år 1637, och Theologiae d. 30 Januarii år 1641, Öfverhoffpredikant d. 9 Aug. år 1645, samt Pastor Primarius i Stockholm d. 20 Dec. år 1649, jemväl Doctor Theologiae samma år d. 26 Januar. innan han kallades och beforderades d. 30 Aug. år 1664 til Strengnäs Biskopsembete, thet Doct. Johannes Matthiæ sig så ifrå sagt hade. Förrot vnder sina förriga embeten, icke mindre i Stockholm, än i Upsala, hade han dräpeliga mycket utarbetat, skrifwit och af trycket låtit utkomma. Vti Joh. Schefferi Sveciæ Literatæ finnes förteckning på hans Skrifter, som witna, at han varit icke mindre lärbd och wälfalig, än idog och arbetsam, jemväl sedan han wardt Biskop. Ehuru han så kunde synas varit både trött och gammal, slöste han dock embetet med hog, slit och beröm, til thes döden honom hädanfällade d. 14 Martii år 1674. Vti ächtenskap med Elisabeth, Archibiskopens Doct. Laur. Paulini dotter, aflade han dygdiga barn, at hwilka år 1668 d. 10 Aug. han erhöill Adelskap med thet tilnamnet *Liljeslycht*. Af them wardt Sonen Gabriel först Professor i Upsala, thernäst Kongl. Secretaire och sidst Lagman i Wästmanland, RiksRådets Matthes Björnklos mäg, och dottern Elisabeth blef gift med Superintendenten på Gotland, sedermera Biskopen i Wästerås, Doct. Johanne Brodino.

X. Doct. *CAROLUS LITHMAN*, född d. 13 Dec. år 1612 på Stenbro, som är prästgård til Allhelgona församling i Nyköping, thet hans Fader M. Nicolaus Jacobi Bothniensis så war Ryttsioherde; men sedan wardt flytt til Drebro och blef Probst öfwer Nerike. Sedan thenne Sonen Carolus hade studerat hos Fadern, i Drebro och i Upsala, reste han ut til Academierna i Preußen, Tylland och Holland, och wardt vnder hemwägen Magister i Rostock. Dwarefter han tog sig förelåter en utländsk resa på tre års tid, och när han kom hem, blef han Professor Theologiae i Collegio Stockholmiensi och fick tillika Solna församling at wara thes Pastor. Therrstrå kallades han d. 10 Febr. år 1648 til Upsala, at thet blifwa Theologiae Professor och wardt samma år och thet Theologiae Doctor. År 1670 d. 22 Febr. fick han fullmacht at wara Primarius Theologiae Professor och tillika begge församlingarnas Ryttsioherde thersammastades. Omfider förordnades han d. 14 Julii år 1674 til Biskop i Strengnäs. Hans hwarjehanda Skrifter, af Johanne Schefferi utpräknade, witna tillfyllest om hans myckna arbete och stora slit wid Academierna i Upsala. Fast han war wäl til ålder, när han kom til Strengnäs, förestod han dock Biskopsembetet med löffwerdig wälfamhet, omsorg och försigtighet in til döden d. 14 Oct. år 1686. Hans barn, en Son och 4 Döttrar, som *Anna Cla*, Archibiskopens, Doct. Johannis Lenæi dotter honom hade födt, at hwilka W. *CARL* then Ellofte år 1682 d. 21 April. adeliga Privilegier

gier stencft hade, låto i Strenanås Domkyrko, ther han blifwit bearafwen, uti en Marmor-taflo inhugga sin Faders äreminne sådant, som efterwälden icke kan misfonna thenna ärewerda Bifkopen, så liuder thet med gullende bokstäwer:

Sub propinquò, quòd hic cippus desuper adspèctat, saxò, reconduntur ossa Viri Illustris Reverendissimique, Domini CAROLI LITHMANNI, qui Patre natus tam eruditione, quam sacerdotali dignitate inclytò, Paternamque ipsemet laudem æmulatus atque indolem, & primis adolescentiæ annis humanitati ingenuisque artibus, in primis verò Sacro-Sanctis literis feliciter operatus. Postquam docendi munus primùm in Holmensi Gymnasio, mox in illustri Upsaliensi Academiâ magnò cum omnium adplausu capeffivisset, judiciò auspicioque Serenissimæ CHRISTINÆ, Theologicâ laureâ insignitus est. Quò decorus titulò, in sacrâ isthac ac celebri statione, ingenti Juventutis bonò, nec minori suâ cum laude, annos viginti sex permansit. Illustri Reverendissimoque Viro, Domino JOHANNI LENÆO, Regni Sveciæ Archiepiscopo, adfinitate connexus, ductâ uxore ejus filiâ nobilissima, ANNA KLOO, ex quâ pulcherrimam progeniem, natas quinque, filium verò unicum suscepit. Jamque omnes Academici muneris permensus vices, ordinis Professorii Primus, urbisque Upsaliensis unâ Antistes, ætate meritisque juxta Venerabilis, nutu Serenissimi Regis CAROLI XI Episcopus Strengnensis creatus est. Quâ dignitate cum per decennium functus esset, summis pariter ac imis, ob vendi sanctimoniam morumque svavitatem acceptus, ordinisque Equestris Insignia domui suæ promeritus, annò ætatis quintò supra septuagesimùm, vitam, laboribus ac permistis felicitati ærumnis fractam fessamque beatâ morte commutavit. Moerentibus cunctis & præcipuè nobilissimâ Conjuge liberisque superstitibus, Qui defuncti memoriæ hoc, desiderii simul sui & pietatis monumentum poni curaverunt.

XI. Doct. ERICUS II) BENZELIUS, Westerbothniensis hade lenge varit Professor i Upsala, innan han år 1687 d. 7 Jan. blef Bifkop i Strenanås, och när han uti tretton år och thetta embetet hade med allment beròm förestådt, samt i medlertid andra högwigtiga sysslor förrettat, beforderades han år 1701 med K. CARL then Tolfres fullmacht tillbaka til Upsala, af ther warda Rikets Archibifkop. Thet war han i otta år med icke mindre beròm; blef och en Fader åt tre Archibifkopar. Ty finnes han, tillika med them, efter giörligheten bestrifwen i bland Rikets Archibifkopar uti första bokens tredje Capitel, pag. 75 seq.

XII. Dn. JOHANNES III) JONÆ BILBERG, en Wästgöthe, född i Mariestad, så hans fader ther varit Rector Scholæ, som sedan blef Ryrkoherde i Församlingen Berg, belågen wid Skogen Billingen, hwadan Sonen tog sitt namn. Sedan han af fadern i Stads Scholan såde god grund til studierna,

försändes han til Upsala Academie, ther han på femton års tid aflade the wanliga lärdoms prof med then ferdighet, at han ansågs werdig, til at med en förnäm Herres Son resa til the förnämsta Hoff och Academier i Europa på fyra års tid. Imidlertid blef han ej allenast bekant med lärda män utom lands; utan ock wid hemkomsten kend för grundelig försarenhet i språk och hwarjehanda wetenskaper; ty blef han anmodad at antaga sig åter en utländskt reso med Riks Amiralens Gref **Otto Stenbocks** Son. Men just som han war reseferdig, kom honom tilhanda **K. CARL** then **Elloftes** fullmacht af d. 27 Oct. år 1679, ther med han, efter Consistorii Academici förslag och begiäran, förordnades til Professor Matheleos i Upsala. När han til Academiens heder och med yngdomens merkelige uppbyggelse hade ther arbetat, blef han med samma Konungs fullmacht af d. 7 Octobr. år 1689 besald at läsa Theologien, thet han ock gjorde med lika flit och beröm; men som then Carthesianiska Philosophien, then han war tilgiffwen, uthan sal af the äldre Theologis bestyttes, kom theröfwer emellan them disputer. Konungen, som wille hastwa them hämmada på godt maner, behogade d. 2 Martii år 1692 förordna honom til Rerfioherde i Örebro. Ther lesde han med heder och stillhet, wördad af allom och älskad af Konungen, som honom ther ofta besökte. År 1701 d. 19 Januar., så Doct. Eric Benzelius flyttes til Archibis Koppsätet i Upsala, wardt Professoren och Probsten Johannes Bilberg af Stichtet enheligen älskad och af **K. CARL** then **Tolste** thy gifwen til Biskop. Thet stora beröm, som han förrest äade både för lärdom, flit och arbete wid Academiem, och genom bekantskap och brestwärtling med lärda män wid utländiska Academier, föröfke han dräpeliga med then åhoga och waksamhet, som han anwende under sitt sexton-åriga Biskopsembete til at bestränja studier, befördra flit och ordning, och Stichters angelögenheter i alla andra mottor i acht taga, så wid Riksdagar, som elliest. Til merkelig bewis af sin nåd stenekte Konung **CARL** then **Tolste**, så wistandes wid Bender i Turkiet, Udelskap at hans barn d. 20 Octobr. år 1712. Medan han ännu lesde, lät han i Strengnäs Domkyrko bereda sig en graf, på hwilkens sten han intet mer lät hugga, än thesa versar:

BILBERGIUS Præsul sua heic & MARGARIS

Fellis requiem pollicentur ossibus.

Men när han, tröt af arbete och mått af ålder hade d. 11 Martii år 1717 saligen afömnat, hastwa hans efterlemnade maka och barn gjort thenna priswerda Biskopens äminness ewerdelig på en öfwer grafwen uphengd rasslo med en minnes skrift, som så liuder:

D. O. M. S.

Heic quiescit in pace JOHANNES BILBERG,

Cum uxore castissima MARGARETA,

Qui, post difficilem inter hosticos enses peregrinationem,

Anno M.DC. LXXVIII redux in Academiâ Upsaliensi,

MATHESIN per XI ac per IV annos publicè docuit *Theologiam*. Ceterum per aduersa temporum, yeram Philosophiam nomine criminòsò stolidè inquinantibus cedere coactus, in anticipiti aliquamdiu hæsit urbis Orebrogiensis Antistes.

Artibus autem, aduersantium manifestatis,

Regibus suis CAROLO XI & XII.

In variò munere fungendò fide & diligentia eximie probatus Sub hujus seculi exordio creatus Diocel. Strengnensis EPISCOPUS, Animò tranquillò reliquum ævi feliciter traduxit, Anno ætatis LXXI, salutis M. DCC. XVII obdormiuit in Dominò.

XIII. Doct. DANIEL N NORLIND, en Dalkarl, född d. 19 Febr. år 1662 wid Uwestad. Hans Fader war Erik Erlandson, Landsdomare i Wästerdalarna, och Modern Catharina Brander. I Upsala hade han fulländat sina studier år 1687 och thereafter rest genom Tyskland, Hålland och Angland in til år 1691, då han d. 10 Dec. blef i Upsala ibland 39 Magistrar then förste. Wardt sedan med Kongl. fullmæcter förordnad år 1692, d. 8 Oct. til Regements predikant wid Dalregementet. År 1700 d. 9 Maji til Söllena; Pastorat, och samma år d. 25 Nov. til Kongl. Hoffpredikants tjenst; år 1708 d. 9 Junii til Konglig Ridderholmns Församlingen, och d. 9 Febr. år 1710 til S. Clarae och S. Olufs församlingar i Stockholm. Imidlertid hade han, efter nådig kallelse och besallning, vnder trägen uppvæctning, ifrå år 1703 informerat, vti Theologicis och Historiæ Ecclesiasticæ, vnga Hertigen af Holsten-Gottorp, CARL FRIDERIK, til thes thenes Moderbroder B. CARL then Tolfte benådade honom d. 25 Sept. år 1716 med fullmæcht på Superintendentien i Carlstad öfwer Vermeland och Wästgöthadal. Härpå fölgde samma Konungs fullmæcht d. 3 Jun. år 1717 på Biskopsambetet i Strengnäs. Thetta tilträdde han på thet följande år och med all mögelig flit, allvarsamhet, försigtighet och fogelighet thet wårdade öfwer 10 års tid. Imidlertid wedersörs honom samma heder och nåd, som andra Biskopar och präfwada Theologis, at i Upsala wid Drottning ULRICÆ ELEONORÆ fröning, d. 19 Martii år 1719 blifwa förklarad för Doct. Theologiæ. Efter mycket arbete i församlingar, serdeles med träget predikande, hwarom monga af trycket utkomna predikningar bära witnessörd, och altid wisad sorgfellighet, jemwål för hela Faderweslandets wälferd, wid the Riksdagar, som han bewisat, stöt han i Stockholm sin jordiska wandel med en hastig död d. 15 Dec. år 1728. Ther wardt han ock med tilbörlig heder begrafwen; men hans döde kropp fördes til Strengnäs och nedersattes vti hans i Domkyrktion beredda hwilorum. Om hans enda dotter och arfwinge, then han efter lemnade, upprest eller elliest lärit giöra sin Fader något minnesmerke, så hafwer han af henne och af Stichtet thet oförneligen wål förtient.

XIV. Doct.

XIV. Doct. DANIEL II LUNDIUS född d. 1 Aug. år 1666 i Fogdö, Prästegård, ther hans Fader, Mag. Daniel Lundius så war kyrkoherde, och hans moder Elisabet Busmontana, en Probstedotter ifrå Edsberga församling i Nerika. Han war också både å fäderne och möderne af gamla Prästeflägter i Stichtet. När med ogemen qwickhet och framsteg han hade genomgådt Trivial, Scholan och Gymnasium i Strengnäs; dock hindrad af fattigdom och af andras barns information; emedan hans fader i hans yngdom hade genom döden honom ifråfallit; begaf han sig omsider til Academien i Upsala år 1685 d. 25 Febr. ther han alla stunder, som han med godt samwete kunde vndandraga sina egna disciplar, af hwilka han nödgades förtiena sig vppehålle, använde icke på andra, än lärda studier och språk, och på kort tid så mognade, at han, efter med beröm aflagda lärdoms prof, vndergick promotionen och wardt Magister d. 10 Decembr. år 1691. Som GUD tilfogade honom medel genom hans tilämnade Swärfader, Kronofogden Anders Heland; Så reste han vt år 1692 til at besöka the förnämsta Academier och lärda män, serdeles i Tyskland och Holland. Thet han ock med then idoghet och förkofring gjorde, at han wid slutet af år 1694 återkom genomlörd, serdeles in Theologicis, Rabbinicis och Philologicis. Thersöre fick han strax wid Academien icke allenast veniam docendi, utan ock recommendation år 1695 til at blifwa Professor Orientalium Lingv. wid Academien i Ubo. Men, som han tyckte mycket om at warda präst; ty tog han, d. 1 Aug. år 1696, emot then honom tilbudna Regementspredikantsstiensten wid Södermanlands Infanteris. Dock wille GUD, thet han med sina mogna studier motte giöra bättre gagn; ty styrde han thet så, at K. CARL then Tolsee, efter inkommet förslag, gaf honom fullmakt på en Theologisk Adjunctur i Upsala d. 6 Apr. 1698, hwarmed fölgde Kyrkoherda-embetet wid Hageby och Ramstads församlingar. Nu fick han godt tillselle, at til then Academiska yngdomens merkelige vppbyggelse legga å daga, hwad hans mongåriga studier och vtländska resor hade honom gagnat och hwad nytto the af sig kunde kasta. Vnder thetta nögsamma och fördelackrige arbete, hwarmed han vtherdade in på femte året, tilstötte honom then stora olyckan, at han, så på Christi himmelferdsdag vtreft til sin församling på landet, år 1702 vti then brand, som Upsala Stad öfvergick, bortmiste alla sina böcker, manuskripter och hwad han i staden til sitt hushåll ägde. Men thet blef honom rikeligen återgullet af Herranom Gudi; ty sedan han år 1703 hade berömligen präsiderat i Prästemötet kom honom til handa Konglig fullmakt på then Oriental. Lingv. Professionen, som han ägde måsta ferdighet vti. Then han i 3 år så vppbrufade, at han knapt tilförene hade varit i bättre stånd ther wid Academien; ty öfwer 40 Disputationes Philologicæ kommo vt allena vnder hans Präsidid. Han las Hebräiska och Rabbiniska böcker icke blott Philologicè, utan ock mer Theologicè, winleggandes sig at giöra sina disciplar både lärda och gudfruchtiga. Thet, jemte mig, monge med hiertelig glädje wäl sig påminna och aldrig kunna

förgåta. Därtill fick han bättre lägenhet, sedan han år 1711 blifwit Theologiæ Professor, thet han war i siuton år, lärandes en ren Theologiæ och förläggandes med rettsinnig iswer, kraft och tydelighet alla wiskolårer och upkommande nyheter. Sedan han warit, man må wäl säga, en wti flit, upbyggelighet och Gudsfruchtan makalös Lärare wid Academien i Upsala öfwer 30 år, hafwer, efter Prästerkapets enhelliga åstundan och kallelse K. FRIDERIK d. 10 Mart. år 1729 fullt mägtigat honom til at blifwa Biskop öfwer Strengnäs Sticht. Thet kan swårtligen bestrifwas, med hwad kärlek, wördnad och glädje Stichtet, serdeles thes Prästerkap, emottagit thenna sin så högtförtienta och ärewärda Landsman, och sedan nyttjat honom til sin förman och Biskop inpå thet adertonde året; ty han med liuslighet och allwarfarnhet wti läro och lefwerne förestådt och föregådt them ifrå första tilträdet in til sidsta andedragten. Wid Drottning ULRICÆ ELEANORÆ kröning i Upsala hade han d. 19 Mart. år 1719 nutit then hedern at blifwa Doctor Theologiæ; men han hade then icke allenast förwrt wäl förtient; wtan gjorde ock fullt skäl therföre så lenge han lefde; ty, icke langt för sin döb, gaf han med en diupförfinnig och wälwrtarbetad Skrift tillkenna, med hwad nit och ömhet han wärdade orthodoxien eller renlärigheten i Fäderneslandet. Hans warfamma lefnadssett gjorde, at han wthan serdeles frempor och nästan aldeles obrutna sinnes och kroppss krafter förnotte hinna til en mycket hög ålder; ty han lefde til d. 25 Dec. eller Juledagen år 1747, då han söga mer, än efter en dags sjukdom, om morgonen, såsom ett lius wslöckitade, och sin siäl Gudi gladeligen återlefrerade, sedan han i döbligheten hade lefwat 81 år, 4 månader och 2 dagar. En så högförtient hedersmans ben hwila i Strengnäs Domkyrko med thetta å reminne, wti en, öster om gamla Sacrifstian, wid muren uphängd marmorstaflo:

D. O. M. S.

DANIEL DANIELIS LUNDIUS,

Antiquo Sacerdotali genere in Fogdö natus

Anno CIO. DC. LXVI.

Puer Septennis Strengnesiam mittitur bonis

Imbuendus literis.

Ubi per decennium rite positus studior. fundamentis,

Upsaliam adiit,

Et post octo annos editis ingenii speciminibus,

Laureâ Magisterii ornatus exteras Academias inuisit.

In Patriam redux Upsaliam repetiit,

Ibique in Collegium Professorum cooptatus,

Primum lingvas Orientales per decem,

Dein Theologiam per XVII annos publicè docuit.

Et integram articulorum fidei seriem explicando

Ter absoluit.

Auctoritatem Librorum Symbolicorum inuolatam

Con-

Contra fecus sentientes defendit.
Magistratu Academicò ter functus
Unanimi Venerandi Cleri Strengnesensis suffragatione
Munus Episcopi suscepit,

In quò, divinà suffultus gratià reliquum vitæ
Feliciter transegit, sc. ad d. 25 Dec. 1747.

På grassstenen læsas thesa orden:

DANIEL LUNDIUS EPISCOPUS STRENGNESENSIS HEIC REQUIESCIT
CUM CONJUGE MARIA HELAND.

XV. Doct. ERICUS III) LAURENTII ALSTRIN, född d. 3 Febr. år 1683 i Stockholm, tå hans Fader, som sedan blef Probst i Leksan uti Dalarna, wår Notarius Consistorii Aulici. Efter faderens död år 1697, kom han tillika med sin Syskon til sin Moderbroder, Stryttianiska Professoren i Upsala, Johan Opmark, Rosenadler. Ther nyttjade han alla gifna tillfellen til sin förkostning i hwarjehanda nyttiga studier in til år 1706. Tå reste han ut til at mogna wid the utländska Academier, och sedan han besedt sin segerrika Konungs, K. CARL then Tolftes, hoff och Feldlager i Saren, samt, efter årstilliga afslagda lärdomsprof, i Gripswald år 1708 blifwit Magister, fortsatte han sin resa icke allenast til the förnämsta Academier och Städer i Tysk och Pälland; utan ock öfwer hafwet til England, allestädes sökandes och winnandes umgänge och bekantskap med the lärdaste män, samt användandes alla förekommande lägenheter til sitt mögande i wisshet och lärdom. Efter 6 års förlopp kom han til Fäderneslandet, och blef, efter någon tids twentan, wid Academien i Upsala år 1716 Vice Bibliothecarius, år 1719 d. 21 Jul. med Kongl. fullmakt Secretarius och år 1723 d. 17 Maj. Philosophiæ Theoreticæ Professor. Och som Theologien altid hade warit hans hufswud: studium; Så wardt han år 1732 d. 23 Febr. i Upsala, på en solenne promotion, tillika med 14 andra lärda och twerda män, Doctor Theologiæ. På förenämde året 1731 d. 16 Febr. wardt han förordnad til Probst och Ryrkiöherde i Leksand, ther hans Fader 36 år tilförene i samma embete dödt hade. Hwarifrån han år 1734 kallades och med K. FRIDERIKS fullmakt af d. 28 Dec. sattes til Pastor Primarius och Præles uti Stadens Consistorið i Stockholm. Men efter 8 års förlopp, erhöil han Stichtets kallelse och samma Konungs fullmakt af d. 12 Jul. år 1742 på Biskops: embetet i Wågsfö, thet han på följande året tillflytte. Ther wann han med sitt fogeliga sinne, behageliga upförande och med lufslighet beblånadada alstvarsamhet, icke mindre behag, kärlek och wördnad, än på the ställen, ther han tilförene hade warit; ty hade han ther tenckt sluta sin flyrtning och wånbring; men år 1748 blef han kallad och åter med Konglig fullmakt af d. 17 Oct. satt til Biskop öfwer Strengnäs: Sticht, hwilket han på följande wår emottog icke uthan samtelige Prästerkapets glädje och wördnad.

Fjerde Bokens Fjerde Capitel

Om
Scholewäsendet eller Ungdomens Information,
uti Strengnäs = Sticht.

För det är til at beklaga, at man så ganska liten underrettelse kan hafwa om Strengnäs = Stichts tilstånd och bestaffenhet i första och närmaste tider efter Christendomens införsel i Norden. Orsaken lärer wara, at the documenter eller gamla Skrifter, som therom kunnat gifwa någon uplysning, blifwit i then Danska regeringens tid bortförde til Danmark, eller, wid Religionens Reformation, inhemtade til Riks = Archivum i Stockholm, tillika med Rikets publique acter och handlingar, som warit eller ments bordt warit samlade i Strengnäs; emes dan thes Catholiske eller Påwelige Biskopar merendels warit Konungarnas eller Rikets Cancellarii. Ehwad orsaken, themma eller någor annor mon warit; så är om thetta Stichtets första saker en ganska stor okunnoghet. Doel må man icke twifla, at icke thes förste Biskopar warit af samma åhoga och försigtighet, som theras wederslikar i andra nyss anlagda Sticht, så uti annat, som thes utinnan, at the sumit rådeliget, ja, oöndwifeliga nödwendigt, at wid sitt Biskopsäte, ju förr thes heller, foga någon anstalt til en Scholas eller Lärhuses inrettande, på thet någre af Landets ungdom motte lära at läsa icke allenast Latiniska mesora af bok, utan ock at kunna tala för Landsfolket på moderspråket om Christendomen och några thes lärostycken. Så sannolikt thetta är, at åfwen så fledt i Strengnäs = Sticht; Så öwift och osäkert är, at wilja säga, hwar thet Lärhus warit beläget, hwar ordning thet hållits och hwar Lärare thet förestådt. Icke är thet aldeles otroliget, at S. Eskild haft sådane upfat och, kan se, werl för sig i tid. Ur ock thet mycket sannolikt, at Gerder, eller hwilken then förste Biskop warit, icke kommit til orten ensam, utan haft med sig, i följe och til hielp, en eller flere munkar af Benedictin = orden, eller Cluniacenserna, som näst efter Benedictinerna inkommit i riket. Doel är alt thetta gifningar, som stödjia sig på mycken sannolikhet, at man hafwer swårt wid thespå at twifla. Allthenstund Christendomen icke kunnat utspridas och fästa några rötter, om icke infödingar eller the, som landspråket warit mechtige, för them predikat, eller om Christendomen någorlunda underwift.

S. II. Sedan Kloster i thetta Sticht blifwit anlagda och bygda, enkannerligen Munkelostern, såsom i Skistuna och Juleta, lærer Informations = werket, efter then tidens fläck, uti them blifwit idladt och befremjadt. Ty munkarna, som först kommo

Fommo hit in ifrå Tyskland och andra orter och fingo tillstånd och hielp til at inretta Klostren, woro icke aldeles olårde, icke eller försummade at draga i landet jemwäl the förnåmas och förmögna, Söner til sig, them the gerna underwiste och gjorde så lärda, at the kunde blifwa icke allenast Lectores, Priores och Abbat-ter i Klostren, utan ock befordras til läro-embetet wid församlingarna på landet, ja ock antagas til hederliga tienster wid DomCapitlen och ändteligen warda Bis-kopar. Man kan icke med wisshet säga tiden, på hwilken Dominican- eller Pres-dikebröders Klostret i Strengnäs är först begynt och sådt någon ordentelig in-rettning; Dock kan man icke twifla, at ju dermed Skyndat hafwer efter giörlig-heten, på thet wid sielfwa Biskopsätet och Domkyrkion motte theruti wara til-felle til at både underwisa qwicka ynglingar, under Biskopens inseende, och så-dan kunna få efter hand sådana, som bepröfwades Stickelige til at tiena antingen församlingarna här och ther i Stichtet, eller ock DomCapitlet wid thes hwarjes handa sysslor och förrettningar. Omögeligen hade Biskoparna kunnat hafwa dug-tiga ämnen til så monga slika tienster i thet widlöftiga Sticht, om icke Klostren hade warit Lärhus eller Scholar, i hwilka landets ungdom haft tillfelle til at studera och åtminstone giöra the framsteg i bofeliga Konst, at the kunnat, utom at läsa och skrifa, resa utom lands til at wid Academierna i Frankrike, Itali-en och annorstädes, med beröm, inom en kort tid, warda werdige til at blifwa icke allenast Magistrar och Doctorer; utan ock ther utom lands befordras til heder-liga tienster. Hwilket finnes hafwa på the tider hendt någrom ifrå Strengnäs Sticht.

S. III. Sannolikheten giör, at man motte tro, thet i Strengnäs så wäl, som wid the andra Biskops-ätet i Niket, hafwer, sedan, genom Konungarnas fri-rostighet och med Pärwens samtycke, ett Collegium Canonicorum ther på tilreco-relig stat blefwit inrettadt, en af berörda Canonicis eller Capitelsmän warit Scholasticus, såsom han så kallades, som haft inseende och styrsel wid Schole-wäsendet ther i Staden, och at ther altså motte warit en Schole, försedd med några docentibus eller Lärare, hwilke fuller förnämligast haft therom omsorg, at Chorsången på the sörestrefna timar motte i Domkyrkion hållas wid macht, och at inget af the monga så dyrt köpta Siåla-messor wid Domkyrkions monga al-tare försummas af Præbendatis eller Vicariis och Altaristis; men så hafwer dock i samma Schola andra studier med sit blifwit drefne. Så mycket mer, som genom munkarnas ju lenger thes mer tiltagande wårdslöshet och liderlighet, informatio-nen i Klostren så astog och förwerrades, at knapt någre kunde eller wille sig ther af betiena. Ty hafwa Biskoparna, så framt icke Stichtet skulle lida förstor brist på Lärare, haft nöwendigt, at vpretta och wid macht hålla en Schola i Streng-näs under Scholastici drift och insigt, som dock war ansvarig för Biskopen, hu-ru han sitt embete stötte.

S. IV. Genom Religionens Reformation eller ändring war thet så fierran,

at **K. GUSTAF Eriksson** eller then Förste kullkastade Scholan i Strengnäs, at han thes tillstånd i mong motto förbetrade. Och som han icke war nögd, icke eller kunde wara, dermed, at Curati eller Söknepresterna mumlade fram af böf fina Latinska mesor, them knapt the och aldeles icke åhörarna förstodo; utan wille, at Guds Ord skulle rent och klart, til underwisning, tro, tröst och salighet öfwer alt predikas; Så skref han Scholan före andra lexor, stycken och studier. Och at alt motte ske med önskad uppbyggelse, förordnade han tit dugtiga Lärare, hwilkom han af then reducerade Cronotionden och andra förmohner tildelade til väckeligit underhåll, så at the med lust och flit kunde gjöra sitt arbete. Han uppretade och sammaledes nyttiga Scholar både i Nyköping och Örebro i stället för Klosteren, som ther blefwo ödelagde. Si, så fick Scholewäsendet i Strengnäs Sticht langt bättre stik och anseende, än thet någonsin förrut haft, genom thenna oförlifneliga Konungens eftertryckeliga anstaltande. Under hans Söner, **K. ERIK** then Fjortonde och **K. JOHAN** then Tredje hölls thet i samma goda stånd. Och kunde thet Liturgiska öwäsendet, under then sednares regemente, så mycket mindre rubba Scholewäsendets wälstånd i Strengnäs Sticht; Som Hertig **CARL**, hwilken all then tid war theröfwer Herre, utehöll Liturgien med all macht ifrå hela sitt Hertigedöme, och til hennes fördämpande lade sig all winning om studiers tilwärt och flor. Både Cathedral Scholan i Strengnäs och Scholan i Nyköping, samt i Örebro, hade han försedt med sådana utökta Lärare, at the gjorde disciplar, som gåfwo them icke efter, som wid Academierna lenge hade studerat. Sålom i mong annan motto, så i synnerhet, hwad Scholars och studiers florerande beträffar, hafwer Hertig **CARL**, sedermera **K. CARL** then Tionde, af Strengnäs Sticht förtient en äminnelse, som aldrig bör genom förgätenhet föråldras.

J. V. Hans Son, then store Konung **GUSTAF ADOLPH**, hafwer icke mindre tack, pris och heder sig förwerfwat för Scholewäsendets förbetrande i thetta Sticht; ty han år 1626 benådade Strengnäs Sticht med ett Kongeligt Gymnasio. Thertil skenckte han icke allenast Bisshop Rogges stenhus, som för halfannat hundrade år förrut blefwo byggt til ett prächtigt Bisshoppsäte, utan gaf och thertil af tomter, gårdar och Cronotionde ewerdelig stat för the Lektorer, som ther, jemte Theologien, Philosophiska wetenskaper läsa skulle. Thetta war en sådan heder och förmohn, som intet Sticht i Riket hade förrut sådt fögna sig af. Blefwo dock sedan efter hand uti the andra Stichten i Riket Gymnasier uppretade, serdeles ther Cathedral Scholar hade warit, hwilke och tilika blefwo behållne, under namn af Trivialer. **K. GUSTAF ADOLPHS** Dotter, Drottning **CHRISTINA**, gjorde än mer til Scholewäsendets uti stånd settande öfwer hela Riket, så hon skadsästade icke allenast, hwad hennes Glorwerdigste Fader i thy mål gjort hade; utan och merkeligen förbetrade Docentium eller Lärarens wilkor i Gymnasierna och Trivial Scholarna genom then anseensliga

liga Lönings *stat*, som hon år 1652 lät upsetta och stadfäste för Præceptorna i alla offentliga lärostäder, hwarefter i hvarje stad skulle åt minstone hållas en barna: Schole, til bokläsning och Cateches; läros befrämjande.

§. VI. Efter en så wisligen lämpad och fast grundad inrettning hafwer Scholewäsendet eller Informations: werket i Strengnäs: Sticht alt ifrå Drottning *CHRISTINÆ* tid, snart i hundrade år, stådt och ännu står på en fast fot och orubbad grund; althenstund hennes högtbepriffige efterträdare i Regimentet, the tre *STORÆ CARLAR* och wår nu regerande *FRJDRJÆ* Konung *R. FRIDERIK*, såsom hans högfälaliga Gemål, then *HÖGSTÄLSKÆLJGA* Drottning *ULRICA ELEONORA*, hafwa hwar för sig confirmerat eller bekräftat, och heller förmerat, än förminskat, the Privilegier, Donationer, och andra förmoner, som *R. GUSTAF ADOLPH*, samt hans Herr Fader, *R. CARL* then *Ande*, och hans theruti Faderliga Dotter, Drottning *CHRISTINA*, hade anordnat, gifwit och afdelat til Gymnasii, Trivial: och andra Scholars vnderhåll, stånd och wälstånd i Strengnäs: Sticht, som sålunda hafwer orsak at sågna sig af, ja, at beröma sig och storligen prisat och tacka *GUD* för sitt så fast och wäl stående Informations: werk. Ty nu äro, såsom lenge warit, ytom Stichtes Gymnasium i Strengnäs, försedt med sju Lectorer, the tre florerande Trivial: Scholar, then ene i Strengnäs, then andre i *Vyköping* och then tredje i *Drebro*, hwarthera flött af en Rectore och ConRectore samt tre Collegis Classicis eller Hörare och en Apologist. Dti the öfriga mindre Städer: *na*, *Åskildstuna*, *SöderTälje*, *Torshella*, *Trosa* och *Åskerfund*, äro Prædagogier eller Barna: Scholar. Tryta alltså icke i thetta Sticht Läromästare för them, som hafwa hog och tilfellen til at wilja blifwa vnderwisade.

SENTE BOKEN

Om

Wästerås Biskops-Sticht, Första Capitel

Om

Stichtets ålder, anläggning, storlek, widd och ändringar.

§. I.

Bland Swearikes äldsta Biskops-Sticht bör fuller thetta räknas, om S. David thet begynt och warit thes Biskop; men som mycket troliget är, at Christna Låran ock i then landsåndan, så wäl, som annorstädes i Swea- och Gótharike, blefwit predikad för S. Davids tid eller hans inkomst ifrå England, som hålles före hafwa sedt wid år 1020; Så wil falla swårt, at anse thenna S. David för en Biskop i Wästerås eller öfwer thes Sticht. Wästerås hade han icke nånfin sitt säte, icke eller woro i hans tid några Sticht ättsiide. Han må heller hållas för en begynnare och grundleggare til thetta Sticht och för en Euangelist eller en Euangelist Apostel i Wästmanland, än för Wästmanlångingarnas Biskop. Dock är på then grund, som thenne nitiske Lå-raren medelst sitt predikande lagt, Christendomen ther i landet så upbyggd blifwen, at i landet, icke langt efter hans död, hafwer blifwit anlagt ett Biskops-Säte i Wästerås. Ty kan Wästerås-Sticht yti ålder wäl täfla med Upsala och Strängnäs. Men at nämna ett wist år, på hwilket thet tagit sin begynnelse, thet hafwer än ingen wågat sig at gjöra.

§. II. Wästerås, hwaraf thetta Sticht fått sitt namn, hafwer af hedenhös warit Stad, belägen icke langt ifrå en wil af Mälaren, i hwilken en genom Staden löpande å inslyter. Staden kallas Wästerås eller Wästraros i anseende til Österaros, thet nu Upsala ligger. Hwilken ort fordom och ifrå hedna tid hetat Arhus; emedan thet hafwer warit århus, domus remorum, thet the gamle om wintertid, så the icke kunnat wara yte i härnad, uplagt och förwarat sina åror och annan flöpsredskap; eller Åros, os vel ostium amnis, åens munn, som thet lupit i Mälaren. Emedan Wästerås ligger wäster yt ifrå Upsala, och Upsala öfver yt ifrå Wästerås, så är thet förra nämndt Wästeraros och thet sednare Östra-Åros. Ehwad gifningar elliest åro gjorde om thenna Stadens namn, är dock ingen sannolikare, än then i sednare rummet här anförda, tagen af Swarta-årens utlopp i Sidens, tit at upstigande, wil. Likwäl kan icke theföre nekas, at the hedniste hernadsfarare på samma ort funnit sig lägligt at astakla sina skepp, haft

haft för them winterläger och hus til förwaring och gömsel för sin Slepsredskap. Och må ingen låta theraf bry sig, at Stadens namn både på Latin och Swensko förekommer i gamla bref och skrifter på mongahanda sätt nämndt; ty thet är sammaledes stede med andra Städers och orters namn A).

§. III. *Vti Wästerås hafwa, medan Påwedömet war i riket, warit tre Fyrsior, ibland hwilka Wårfru: eller S. Mariæ kyrkia alltid warit störst och Domkyrkia, såsom ock hon än i dag är. Wil ock sägas, at hon warit ibland alla äldst, så at S. David henne funderat, byggt och til Domkyrkio hafwer inwigt; Men när man wil opartiskt betencka then tid, på hwilken han lefwat, och thet tillstånd, som då war i landet, så länge Christendom och Hedendom täflade med hwar andra om öfwerhanden, hafwer man mycket swårt wid at tro, at S. David warit i stånd at anlegga, mindre bygga och fullborda, en sådan kyrkio. Om någonsin han sådant förehast i Wästerås, motte han thet anlagt ett litet Capell; men insgalunda then nu warande Domkyrkio. Wiom ett helt Stichts tilhielp och monga åriga sammanskott är en sådan kyrkia icke anlagd och funderad, än mindre uppbyggd och fullbordad. Såsom man lenger fram får höra, huru monge Biskopar bemödat sig med hennes byggnad, och at hon dock icke hunnit til at blifwa inwigt, förrän år 1271, nästan twhundra år efter S. Davids tid. Therefter är hon fast ofta afbrunnen, såsom år 1380 af wädelb, år 1390 antänd af Tyskarna, år 1521 d. 29 April. af the Danska, år 1572 af wädelb semte hela Staden, och år 1691 d. 9 Maji miste hon genom limgeld sitt dyra koppartal och torn. Är dock alltid uppbyggd igen med någon förbättring, så at hon nu är stor och ganska anseenslig både utan til, och än mer innan med monga prächtige jirater och dyrebara stycken, så at hon icke gifwer the andra Domkyrsior thetwinman efter i hela Riket, hafwandes brede wid sig andra publica hus, ibland hwilka dock Biskopshuset nu förtiden är thet största.*

§. IV. *Wästerås Sticht hafwer af älber och ifrå thes äldsta tider gränst af i öster och norr tilhopa med Upsala Sticht, och i söder och wäster stött in på Strängnäs Sticht, hwarifrån thet warit skildt med sion Mälaren och Stogen Bågslan, samt andra wata och flogs tracter. Thet hafwer ock blifwit så utwidgad, at thet norr och nordwäst haft en del både af Norrige och Wärmeland til sitt gränstap, fast stora berg och obebodde flogar warit them emellan til gränsteskildnad. Mycket troligit wil thet synas, at thetta Stichtets förste Biskopar warit söga kende och wördade i the widt begrepna Dalarna eller öfwan Dal: älfwen. Ty wisserligen motte en rund tid, hundra år, om icke flere, framledet ifrå Biskopsätets inrettande i Wästerås eller Wästerås Stichts början, innan the längst Norrvt och inemot the norrsta sällen boende Dalkarlar öfwer gifwit sina*

h

gamb:

A) Om Wästerås Stads förra och sednare öden, stat och tillstånd, med hwad annat thet om är werdt at weta, hafwer Mag. VIKANDER samlat vti två Disputationer de AROSIA, them han i Upsala låtit af trycket utkomma.

gambla försåders hedendom, och kunnat bringas til at lära och anamma Christens domen. Afågenheten af 40 och flere mill motte hafwa förorsakat, at Biskoparna i Wästerås hwarken sielfwe hunnit komma tit vp, icke eller kunnat förnä andra, thertil stickeliga, at antaga sig Dalkarlarnas omvändelse til Guds sanna kenneedom och Christelig läro. Är ock omwist, om Dalarnas inbyggare hafwa mer orsac at tacka Wästmanlänningarna, än Norrbaggarna, för sin Christendom.

§. V. Dock finner man, at, så langt tillbaka, som af historierna någon wis underrettelse kan hafwas, til Wästerås Sticht hafwa lydt och legat, utom hela Wästmannaländ, alla både Öster- och Wästerdalarna, samt hela Jernbergslagen, eller thet fordom så kallada Jernbåra-land. Icke eller finnes, at the angränsande Stichts Biskopar haft trator med them i Wästerås om Stichtets gränstfor, utan the hafwa sådt obrydde behålla allt, hwad efter hand kommit til at bliwa lagdt under thes andeliga Jurisdiction. Och thetta lugn och rolighet nyttjade the all then tid, som the woro under Påwedömet.

§. VI. Sedan Religionens reformation hade lyckeligen gädt för sig, under **K. GUSTAF ERICSSONS** eller then Förstas regemente, hafwer jemwäl Wästerås Sticht in til thenna tid sådt behålla sin en gång vunna widd och storlek, inom sina gamla gränstfor och rämärke; ty Högberälde Konung hade fuller i sinnet för then Euangeliska Religionens bättre stötsel skul, at ock dela thetta ganska widt belägna Stichtet; lade ock werkeligen handen therwid med skriftelig befallning wid år 1554, at wid Falun eller wid Stora Tuna skulle anläggas ett Biskops säte, under hvars Biskopar eller Superintendenter hela Dalalaget, eller församlingarna i Öster- och Wästerdalarna skulle lyda. Någre Probstar i Stora Tuna fingo ock theraf anledning til at taga både namn och anseens de af Biskopar eller förman öfwer andra Präster i then Landsåndan. Ja, **K. CARL** then Tionde hafwer ock ännu i sin tid warit af samma upsat, som är handgripeliget af the Stads Privilegier, som han in Aprili år 1609 gaf then nya Stad, hwilken wid Tuna i Dalom anläggas skulle; ty uti berörda Privilegiens 2 § läses uttryckeligen, at en Superintendens skulle bo i Staden och hafwa at säga öfwer alla församlingarna i Bergslagarna och Dalarna. Men sidnämnda Konungs infallande död och andra skäl hindrade, at hwarken Stad blet byggd eller Wästerås Biskops Sticht then så länge tilämpada delningen underkastad; Utan hafwer än i dag sina gamla gränstfor och delar, på några små ändringar när, som nu stola blifwa nämnda.

§. VII. Under Biskopen i Wästerås eller i thes Sticht lyder och ligger nu för tiden Wästmanlands Landshöfdingadöme, undantagandes en liten del af Salbergs Län och ett litet stycke af Wäsbys Län: nemliga af thetta sednare allena Torseuna, och af thet förre thesa sex Soknar: nemliga, Simtuna,

tuna, Florby, W. Löfstad, Zwittinge, Gröfshult och Tärna, som
 höra under Archibiskopen i Upsala; Och Torpa Sockn i Bissunda Län och
 Åkerbo Härad, som är lagd under Strängnäs Sticht. Til Wästerås
 Sticht lyder hela Kopparbergs eller Falu Låns Landshöfdingedöme öfver
 Dalarna och Bergslagarna. Item af Härjke och Wärmelands Landshöf-
 dingadöme Fellingsbro Härad, tillika med Mora Lindes Bergslager, så at
 thet består af 84, somliga mycket stora, Pastorater, hwartil
 höra 101 Socknar, som äro fördelade
 uti fjorton Probsterier.

Sjette Bokens Andra Capitel,

Om

Wästerås = Stichts Catholiska eller Påweliga Biskopar.

Om thetta Stichtets Påweliga Biskopar, som thet förestådt och wårdat ifrå thes första begynnelse, in til Religionens ändring och rening, kunde synas wara antingen onödigt eller för mig mycket lätt, sedan CancellieRådet, Herr *ANDERS ANTON* von *STJERNMAN* år 1744 af trycket utgifwit och med sina wäl, på trowerdiga documenter, grundada anmärkningar förklarar Biskopens i Wästerås *PETRI ANDREÆ NIGRI* eller Swarts igenfunna handskriftna historia om, eller förteckning på forna Wästerås = Stichts Biskopar. Men at icke någor del må saknas i thenna Swea = och Gøtharikes Stichts = och Biskops = beskrifning, wil man på samma sett, såsom med the föregående Stichtens Catholiska Biskopar är stedd, kort och enfalletigen anföra thetta Stichtets berörda Biskopar, betienandes sig således af Herr CancellieRådets härom berömliga arbete, at uti Biskoparnas biographier eller lefwerne beskrifningar hans anmärkningat blifwa införde eller i acht tagne, så wida thet, uti thetta brukeliga skrifsettet sig giodra låter. Man wil ock, oachtadt, hwad uti föregående Capitel s nämnes, såsom themot stridande, lämna S. David thet honom tillägnada rum. Blirwer alltså ibland the Biskopar, som, i Wästerås = Sticht, erkent Påwan i Rom för sin förman.

I. S. DAVID, til börden en Uinglåndare, af Adelsom efter Legendans berettelse skal ej allenast efter S. Sigfrids tillstyrkande kommit öfwer hafwet hit in i Riket; utan ock af honom blifwit, om icke förordnad, send til at forplanta Christendomen i Wästmanland, Bergslagen och Dalarna. Och thet medan *K. OLAV SKOTKONUNG* ännu lefde. Om året, på hwilket thet stedd, äro många meningar, och förthenstul ingen pålitelig wisshet. Sannolikast är dock, at thet sig tilldragit år 1020 eller icke langt therefter. Hans bonings = och läroplats hafwer en long tid warit i Wästmanland och Snafvinge = härad, på then ort, thet Munketorps kyrkia nu är, som är af honom om icke grundad och anlagd, dock wiserligen theraf sådt namn, at han themed några munkar hafte en barnaschola. Såsom han på thenna tracten lenge hafwer lefwat och lärt; Så lefwer ock efter honom thet hans namn både uti gården *Sanstads*, som så blifwit efter honom kallad, liksom *Sanct Davids stad*, och uti then, i *Sion Salten*, emellan *Strömsholm* och *Kongsör* belägna Herregården *Dawö*, som af honom herat i förstone *Davidsö*. Thetta alt hafwer så mycken sannolikhet, at man icke kan twifla,

twifla; thet ju S. David hafwer varit en dräpelig och jemwäl anseentlig eller myn-
dig Lärare, som med wälsignad framgång predikat Christum i Wästmanland wis-
da och lenge, hela 60 års tid; ty han säges hafwa i ganska hög ålder af sordöd
ändat sitt lefwerne i Munketorp d. 30 Decembr. år 1082. Men at han skal haf-
wa i Munketorp byggt ett stort Kloster, och wid år 1063 satt sig i Wästerås til at
ther wara Biskop, samt thet icke allenast lagt grunden til then nu warande Doms-
kyrkan, utan ock henne i sin tid upbyggt, therwi blifwer Biskop Swart, som
thet för sanning utgiftwer, swärligen trodd af them, som eftersinna på hwad swa-
ga fötter Christendomen i wårt l. Fädernesland morte hafwa stådt, så lenge He-
dendomen war honom jemnwuren, och kunde af ett ringa tilfalle honom öfwerwäls-
diga, hwilket icke monaa år ifrå S. Davids död hade stedt i **R. JAGES** tid
genom **R. BLOTSWEN**, såsom af historien är bekant. B)

II. AMUND. Jefe är trohåit, at all then Christendom, som S. David i all sin
tid plantat och grundat hos Wästmanlångarna, är worden platt förqwasd och
utrotad under then två eller tre åriga the Christnas försöjelte, som **R. BLOT-
SWEN** föröfswade, icke eller, at then Christne **R. JAG** hafwer, sedan
then stormen war stillad och Christendomen åter kommit til lugn, lemnat then
Landsåndan uthan Christeliga Lärare. Wisserligen morte någor then Christna för-
samlingens tilsyningsman hafwa varit i Wästmanland, fast hans namn blifwit
förgåtit, emellan S. Davids död och thenne Amunds eller Asmunds tid, som wid
år 1100, sedan han lenge wandrat omkring riket och predikat, stannat i Wästerås
och blifwit ther Biskop. Han morte hafwa varit utländig, förmodeligen ifrå
England och ther ute wiad til Biskop; emedan thet honom til högmöd blifwit råf-
nat, at han låtit bära för sig ett gyllende kors hwart han tagit wägen; thet han
uthan wigning icke hade wägat. Ingen ting är om honom berättadt, som han til
gagn eller heder hafwer gjort. Allenast förmåles, at han för sin högfärd och stolta
upförande varit mycket förhatelig och sådt en ömfelig ånda; ty, han, under hem-
refon ifrå Strengnäs, i en stark storm, som kastade omkull båten, drunknade
tillsika med hela sitt medfölje, på Sion Mälaren in emot Wästerås wid en hol-
ma eller liden ö; som tadan af thenna Biskopens namn blifwit kallad Amunds
grund. Dret, när thetta sig tilldragit, kan nu ingen weta.

III. HENRICUS PAULI, född och studerad i Danmark, blef genom Archibis-
kopens i Lund Asveri befordran, af Påwan Paschali then andra förordnad til
Biskop i Wästerås. Hwad han Biskops Sätet och Stichtet til froma utrettat,
Hh 3 talas

B) Vti Vite Aquiloniä JOH. VASTOVII, hos Sal. Grubielm, vti Monumentis Eccles.
Svio-Goth. Beuzelianis, och annorstädes förekommer mycket om thenna Selga David, en
stor del d'et orimlig Munkedist. I sammewis finnes thet sammandragit i en Disputation
de S. DAVIDE af hällen i Upsala och thet tryckt år 17

talas ingenstädes, om. Han brädde på slagten och höll med thet Danska partiet, som arbetade på at få Hertig Magnum, **K. NLSKS** Son i Danmark, på Swenska Konga-thronen. Han följde sedan samma Hertig til Danmark, och fick omsider thet, som han, utom sin kallelse, lopp efter: nemligen en krigerisk och blodig död; ty han, tillika med 4 Biskopar och 60 präster, föll jemte Hertigen i thet blodiga feldslag, som förlorades wid Forwit i Skåne på Pingstidagen år 1135. Si, sådana Biskopar hade sådana sysslor på the stora helgedagar i then tiden.

IV. **PETRUS I OLAVI**, war ock en Dansk man ifrå Samsö. Huru och på hwad är han kommit til Biskopsembetet, kan intet wetas; men thet är otwifslachtigt, at han therwid satt i **K. SWERKER** then äldres och **K. ERIK** then heligas tid och något theröfwer. Ty år 1164 befalte Påwen Alexander then tredie med bref, skrifwet d. 9 Sept. at thenne Biskop skulle giöra sig vnderrettad, om Biskopsätet kunde med någon beqwämlighet flyttas ifrå Gamla Upsala til thet nya, som då hette Östra aros. Och som han i samma bref kallas Camera Apostolicæ Commissarius, lærer Biskopen Petrus Swart theraf fådt anledning at skrifwa i sin Historia om Wästerås Biskopar, thet berörde Påwe Alexander hafwer kallat thenna Biskop Petrum Olawi til at wara thet Romerska Sätets Skattmästare, emedan han war i thet Biskopsstichtet, thet jern, koppar, mesing och silfwer tilwerkades, på thet han motte thes lättare kunna framställa til Påwans Skattkammars then så kallada **S. Peders Skattepenning**.

V. **RICHARDUS**, hit in til aldeles okänd och onämnd af them, som Wästerås Biskopar beskriwit eller blott upräknat hafwa. Men Biskop Petrus Swart giör om honom then berättelse, at han, som en long tid warit Kyrkiöherde och Domprobst i Wästerås, är för Gudstienstens befrämjande skul, af **K. CARL** then siunde, eller Swerkerfson och Rikets Herrar, send til Påwan i Rom, thet han så wäl utrettade sitt ombetrodda ärende, at Påwen recomenderade (kan se förordnade) honom til at blifwa Biskopens Petri efterträdare. Thet war han icke öfwer 5 eller 6 år, förrän han dödde; men utrettade lifwål på sin korta tid mycket godt. På en så redig berättelse, af en trowerdig man, kan man ingen swårhet hafwa at lemna thenna Richardo rum ibland thetta Stichtets Biskopar, fast alle andre honom utslurit. Ty thet kan wäl hafwa händt, at han warit ibland them, som **K. CARL Swerkerfson** sendt til Rom angående Archibiskops werdighetens erhållande, och han wid samma tilfelle så sticket sig wid Påwa hoffwet, at han blifwit af Påwan sunnen werdig til at warda then nya Archibiskopens Lydebiskop i Wästerås. Sådant kan wäl hafwa passerat, och icke blifwit anteknad. Efter thenna gifning lærer han blifwit Biskop wid år 1165.

VI. **ILIANUS**, lærer ock warit en Ängländare, som år 1172 eller the följande orden

ordenteligen kommit til Biskopsambetet efter Richard. Om honom säges, at han varit mycket rik och friskostig, så at han icke allenast byggde, sig och sinom efter trädarom til ett anseeligt Gåte, Wästerås flott, som af honom i longliga tider, jemväl efter Religionens reformation, blifwet nämndt *S. Ilians hus*; wätan och köpte under Biskopsbordet monga hemman, merendels belägna norr och wäster ut ifrå Wästerås på båda sidor om Swartåen. Af hwilka någon tid ther efter blef Ilians Sökn lagd under Egidii Kyrkio. Sedan thenne Biskop mycket godt virettat både wid Biskopsätet och annorstädes i Stichtet, affomnade han år 1182, på sin gård *Iliansstad* så nämnd; men nu allmänneligen kallad *Listad*, belägen knapt en mil norr ut ifrå Staden. Han wardt begrafwen i *S. Ilians Capell*, thet han sig til lägerställe låtit bygga, just ther *Lilla åen* hafwer sitt inlopp i then stora eller Swartåen. Vti Dal-lagen och byggnings halsens 9 flock, nämnes *Ilians meßa*, som om hon af thenna Biskop haft början eller insichtelse och namn, är swårt at nu med någon wisshet säga.

VII. **ÆGIDIUS**, berettas också varit kommen ifrå Ungland och genom ordenteligt wäl, Påwelig confirmation af Lucid then andra, och wigning infatt i embetet år 1182. Han hafwer efter sig thet lofford, at han varit en god Biskop; men inga hans gerningar finnas nämnda, vndantagande thet, at han byggt en herlig kyrkio öfter vth i Wästerås, under hwilken han lagt the af företrädaren köpta gårdar eller *S. Ilians Sökn*, som hade henne öfwer tryhundrade år til sin Sökn kyrkio. Hon behöll och, så länge hon blef stående, namn af sin fundatore, thenna Biskop, som sedan han förwaltat embetet något öfwer tretio år, dödde om wäran år 1213, och blef begrafwen fram wid altaret i sin eller *Egidii Kyrkio*.

VIII. **FRAT. ROBERTUS**, född i Tyskland, en munk, som hade en tid varit Abbas för Cisterciens munkarna i Saba eller Zuleta Kloster vti Södermanland, innan han, genom *K. ERIK Knutsons* besordran, med Påwelig confirmation, blef år 1213 Biskop. Han hafwer varit en from och gudfruchtig, men och tillika en myndig och anseelig man och Kongl. Råd; ty finnes han hafwa vnderstrifwit årskilliga Konga bref: Såsom ett Konung *JOHAN* then Mildes i Linköping år 1219 och ett *K. ERIK* then Låspes år 1224. Ty år therefter är han worden död, och begrafwen, jemte sin företrädare, vti *Egidii kyrkio*. Biskopen *Petrus Swart* hafwer vti sin Biskops historia gjort then anmärkningen, at these hit in til ansörde Wästerås Biskopar, 8 til antalet, hafwa varit utländingar; men alle, som följa, inländske eller Swenske män.

IX. **BENEDICTUS GERMUNDI**, en högadel man; ty han war Son af en Wplands Lagman. Hade och både studerat och vrom lands rest, innan han lagligen, genom wäl och med Påwelig samtycke och bekräftelse kunde bestiga Biskopsstolen,

stolen, år 1227. Han hade mycket at säga hos **K. ERIK** then Låspe, och jemwål hos hans Swåger och medtåflare om regementet **K. RUTE** Longe, then Folkvngen. Af honom fick han år 1231 bres på allan then platsen i Wåsterås, som ligger sunnan om till: åen. Breswet war på Latin och år af Herr Cancellie Rådet von **STIERNMAN** infördt ibland hans anmärkningar. Berörda plats, som blifwit skänkt Wårfru: eller Domkyrkion i Wåsterås, lemnade thenne Biskop Bengte til Dominican: eller Predikemunkarna, til at tit flytta och therpå upbygga år sig ett större Kloster, än the alt ifrå **K. SWERBERS** tid, the i Staden hade haft. Klostreet blef the byggdt och stående in til thes munkarna thet ödelämnade i Reformations tiden. Beressande Biskop Bengtes embets tid och dödsår, så kan the om icke något wist sägas; utan thet allena, at han icke motte warit i embetet öfwer år 1233.

X. MAGNUS ERICI, war ock af en förnämlig slägt, studier och meriter förrän han pröswades werdig och sticketig til at få kallelse, confirmation och wigning til Biskopsembetet. På hwad år thet stedt är obekant; men thet är ofelbart, at han war Biskop år 1233, ty så understref han, tillika med Archibiskop Olav och flere Biskopar ett beskydds: och gåfwo: bres för Wårfru berga: kloster i Strengnås Sticht. Han war en man af stor försichtighet, anseende och myndighet. År 1251 wardt han tillika med Biskop Laurentio i Skara och andra Herrar af Hertigen **BIRGER JARL** ombetrodd at på höstetiden öfwersöra hans dotter Richissa til Norge til at thet sammanwigas med **K. HARALD**. Nu emedan bemålde Hertig hade, under borttowarelsen, emot sin egen, samt Biskop Cols i Strengnås, tro och loffwen, samt leide och tillägelse, låtit wid Kolbeck's bro i Wåstmanland, slå hufwuden af the förnämsta Folkvngar; så tog thenne Biskop sig then driftighet på och hotade Hertigen med bandlösning, om han icke wille försona så groft menederi och syndig gerning. Härmed utrettade han så mycket, at Hertigen, **BIRGER JARL**, til at wisa något bettrings werk, åtog sig at i längden tillbygga en stor del af Wåsterås Domkyrkio, som i hans nästa efterträdars tid omsider blef fullbordad och af honom inwigd, til Domkyrkio d. 16 Augusti år 1271, blifwandes hon så dedicerad eller helgad Christi Moder, Jungfru Maria. Sedan thenne Biskop Magnus hade i några och tiugo år, icke utthan slit, nytto och beröm, styrt Stichtet, affomnade han i hög ålder år 1277, och war then förste Biskop, som wardt i Domkyrkion begrafwen, fast hon antå icke blef wit inwigd.

XI. CAROLUS af en förnäm och förnögen slägt; men icke, såsom någre, förledde at hans Sigill, hit in til påstådt, af then longosedan utgångna Ungla: Familien; som förde i sitt sköldmerke Angelen Gabriel (men thenne Angelen Michaël, stridande med Drahan) utan han war af then gamla Helsinga: släkten, then

then rika Johan Helsing's Son på Gasse. Han hade ifrå yngdomen in- och utom lands wäl studerat och någon tid warit Ranil i Linköping, innan han, genom lagliget wäl och efter erhållen Päwelig confirmation, kom år 1259 at fulleliga tiltråda Biskops-embetet. Hvilket han i mong motto prydde och sitt Biskopsäte anseentligt gjorde; ty han wigde icke allenast, såsom förwrt sagt är, *S. Maria Byrktio* i Wästerås til Domkyrko, och lät legga en kostelig Marmorsten på thes stora altare, sig til äminnelse, på hwilken än i dag läsas thesa inhuggna ord: *HUNC LAPIDEM DEDIT ECCLESIE VENERABILIS EPISCOPUS CAROLUS*: utan han wigde ock öfwer tiugo, i hans tid byggda, kyrkior i Wästmanland, Bergslagen och Dalarna. Han lät gjöra 4 stora wägar til Wästerås och wid hwarthera bygga ett Capell: Säsom wid wägen wäster ut at Munketorp *S. UR-SULÆ* Capell. Wid wägen norwrt at Skultuna *S. OXJANS* eller Görans Capell. Wid wägen at Bergslagen och Dalarna *S. GERTRUDS* Capell, och wid wägen at Upsala och Stockholm *S. OLAFS* Capell. Och thetta thesöre, på thet ingen motte komma in för then *S. Guds moder* i Domkyrkon, som icke hade förwrt under wägen beredt sig med andacht i något af thesa Capellen. Han hafwer, antingen trugader, eller narrader eller sielfwilsandes, år 1267 affagt sig Biskops-embetet; men dock likwäl i sin öfriga tid lefwat i myndighet och bleswit brukad til förnåma förretningar, såsom at han, efter Päwens Alexandri then tredjes synnerliga befallning, hafwer, tillika med Biskoparna Henric i Linköping och Fiawed i Strengnäs, föranskaltat om Archibiskopsätets och Domens flytning ifrå gamla Upsala til Ustraaros eller thet nya. Här om är ett berörda Biskopars bref än öfritt, skrifwet 5 Idus eller d. 8 Septembr. år 1271. Ibland annat, som han, sedan han öfwergitwit embetet, hafwer gjort, war ock thet, at han i Domkyrkon på anseentliga gods och inkomster stichtat en Præbendam *Canonicæ*, hwilken hans Efterträdare lät komma i lågerwall. Om sidet lemnade thenne Biskop Carl thetta timeliga genom döden d. 11 Dec. år 1283.

XII. ISRAEL I) JOHANNIS ANGEL, af gammal adel, lärdom och werdighet, wil sägas genom sin broders, Archibiskopens, Folko Angels, konster och myndighet hafwa bleswit befordrad til thetta Biskops-embetet, så at företrädaren most för honom wika: Sannolikheten styrkes thesmed, at på samma år, som Folko bles Archibiskop, wardt Israel Biskop, nemligen år 1267. Ingen ting finnes ypteknad, som han i embetet gjort; men han motte dock icke förthenstul hafwa warit aldeles säfång och altsintet utrettat. Sedan han, knäpt 12 år warit Biskop, hafwer ock han, omwist af hwad orsak, år 1279 affagt sig ifrå embetet, medan företrädaren ännu lefde, och sielf thesester lefwat tolf år, in på året 1291.

XIII. PETRUS II) ELAVI eller Elofson til härkomst, meriter och andra omständigheter aldeles nu obekant; men motte dock warit werdig och sticketlig, emedan

dan han lagligen kommit til embetet. Förrest hade han varit Curatus eller Kyrs
 Hoherde wid Ringbo och Röd Sokner i Roslagen. År 1282 war han i embetet;
 ty så underskref han, såsom Bisshop, ett bref på Färingsö. Hos **K. MAGNUS**
ADULFUS kom han i synnerlig nåd, som ock tog honom til sin Cancellair.
 Hvars monga bref han både skrifwit och underskrifwit, jemwäl sedan han ha-
 de blifwit Bisshop. År 1288 skref han med sina Kaniker ett merkeliget bref til
 Påwan emot thet af Archibisshoparna i Lund öfwer Swea och Gótharike på-
 städda Primat. Efter **K. MAGNI** död blandade han sig mycket i werldsliga sa-
 ker; ty beskyltes han för at icke mycket hafwa dugat til at wara Bisshop, ser-
 deles emedan han förkingrade mycket af thet, som Domkyrkione och Präben-
 derna tilhörde. Hos Riksförståndaren Torkil Knutson war han wäl både känd
 och trodd, som tog honom med sig på Faldrog emot Ryfarna och brukade honom
 til at omwenda the underkufwada Careler til Christendomen. Therpå anlade
 han mycken slit och mödo, år 1293 och thet följande. Men han råkade, owisst
 af hwad orsak, i ogunst så hos honom, som hos **K. BIRGE**, at han nöd-
 gades fly in uti Norge, thet han uti stort elände är blerwen död i Trunhem
 d. 8 Maji år 1299 och af Archibisshopen thestades begrafwen. Så snart til Dom-
 Capitlet i Wästerås, om hans död sater berettelse inlupit wid Pedersmeson om
 Sommaren, harwa Kanikerna lagligen walt en af sina ledamötar benämnd Dar,
 til Bisshop på then nittonde Augusti, som d. 15 Septembr. af ödmuulhet sig the-
 frå entfyllade. Thersföre trädde the åter tillsammans d. 14 Octobr. så walet föll på
 Probsten i Wästerås wid namn Haquinus, som ock thetill samthefte; ty sendes,
 dagen för Simonis och Judæ dag, två Kaniker til Upsala at anhålla om Archi-
 bisshopens bekräftelse på samma wal; men Haquinus beröste saken bättre och sa-
 de sig ifrå thet honom tilämnada Bisshopsemetet. Moste förthenstul Capitels-
 männen tredje gången d. 26 Jan. år 1300 strida til wal-rummet, thet genom
 wisfa deputerade utwäld blef then Nicolaus, Kanik i Linköping, som nu följer,
 hwilken, efter en månads betenkande, beslöt taga emot Bisshopswerdigheten. Så-
 som Wästerås DomCapitel til Archibisshopen i Upsala om hela thenna handelen
 berettade uti ett widlöftigt Latinsk bref, som än finnes i behåll och är af Herr
 CancellieRådet von **STJERNMAN** uti hans anmärkingar om Wäster-
 ås Bisshopar, infördt, thet thet förtienar lasas.

XIV. **NICOLAUS KATILLI HWJE**, blef, såsom berettadt är, wald
 d. 26 Jan. år 1300, och sedan han, efter en månads betenkande, hade uti Lau-
 rentii, Bisshopens i Linköping, Hertig **WALDEMAR**S, Riksdroffens Tor-
 kil Knutsons, och flere Riksråds närwaro, på sin gård Ekristad i Finnedia
 eller Småland, gifwit sitt bifall til walet, tog han Stichtets styrfel an, och gior-
 de, hwad han kunde i the bullersamma tider. Ibland annat lät han, wästan åen
 i Wästerås, bygga en liten kyrkio, then han nämnde S. Nicolai. Han höll myc-

ket med **R. BIRGE**; ty wardt han, sedan han wid 6 år varit Biskop i Wästerås, befordrad til Archibiskopsverdigheten. Then tillträdde han dock icke fördrän år 1308, såsom finnes berättadt uti första bokens andra Capitel på

XV. **MAGNUS I) ARVIDI**, en Smäländing af Adel och Studier. Swad han förvt varit, finnes icke ateknad. Hos **R. BIRGE** hafwer fuller thet blifwit honom räknat til en stor merit, at han, närwarandes i then mycket gättna *Zätuna*-leken **C)** i hwiiken Hertigarna **ERIK** och **WALDEMAR** på Michaëlis dag år 1306, fångade sin broder **R. BIRGE**,) thet ruptaret tog Konungens Son *Magnum* til sig, och skyndade sig vndan med honom til Danmark. Thetta trohets bewis behagade Konungen så wäl, at han lönte honom med befordran til Wästerås-Biskopsdöme år 1306. Thet han knapt fem år förestod; ty han blef döb år 1311. Och finnes om honom intet mer anteknad, än at han, såsom Biskop i Wästerås, år 1307 ett bytesbref vnderskrifwit.

XVI. **FRAT. ISRAEL II) ERLANDI**, Riddarens och RiksRådets *Erland* Israelfsons Son, Biskopens *Israel* Angels Systerfon. War en höglärd man, tillörne Theologiae Magister och Lector, samt sidst Prior hos *Dominecan*-munkarna i Sigtuna, och tillika Kanik i Upsala wid Hagunda Kanikedöme ifrå år 1298 in til år 1311, så han ordenteligen, med wederbörandernas goda minne, blef Biskop. Han hafwer skrifwit och utgifwit monga bref, jemwäl enskilda, daterada på Wäslanda-gård i Skedewi Sökn, thet han ofta sig uppehöll. Hafwer inwigt några kyrkior, och Domkyrkion riktat genom mycket jörda-gods-inköp, hwarpå bref än finnas. Han war ock sielf en rik Herre, och, som han wäl förstod sig på bergwerk, så hade han anseentlig inkomst af Bergslagens grufwor; men Hedemora Koppar-grufwo ägde han ensam, och genom inresna Garpar eller Tyskar upbragte henne, som förvt war af söga bruk och werde, til fördelachtigt wälstånd. Han war **R. MAGNI SMELIS** älskelige Råd, såsom han finnes i bref blifwit af honom kallad; ty hafwer han bewisat och med vnderskrift bekräftat monga wigtiga handlingar. År 1320 utgaf han på Sjöholm en förordning om inkomsternas skälliga delande emellan Kanikerna och om Gudstienssens oförsummeliga i acht tagande af them i Domkyrkion. År 1322 leserade han 4 års af sitt Sticht samlad Peders Öre eller Romskatt **D)** i en anseentlig summa til Archibiskopen *Olav* Björnson i Upsala. Af thet som han elliest

312

skrif

C) Om then hårda och mycket onde af sig södande *Zätuna*-leken förtienar thet läsas, som thetom finnes hos **ERICUM OLAVI**, uti *Rim*-Chronikan, hos **JOHANNEM MAGNI** och **MESSENIUM**, och sidst hos **OLAV DALIN** uti hans *Riksbifloria*.

D) Om Peders Öre eller Romskatten, på Latin kallad *Denarius S. Petri*, som ärligen samlades af alla Stichten så här i Riket, som annorstädes i hela Christenheten, the erkendes på wän i Rom för församlingens hufwud, hafwer Professore i Ubo, **M. Algoris SCARRIN** skrifwit och af Trycket utgifwit en *curieux* och lärd Disputation.

Skrifwit, är intet bekant eller öfrrigt, utom hans Latiniska litta Tractat om **K. ERIK** then heligas lefwerne och Jerntekn, hwilken Professor Joannes Schefter med sina notis i Upsala år 1675 låtit af trycket utkomma. Omfider hafwer thenne af hela Stichtet, men serdeles af Domkyrkion, högt förtiente Biskopen wid Trettondags tiden, år 1332 uti Wästerås afledit och ther nitit en anstendig begrafning.

XVII. FRAT. EGISLUS HAQUINI, gemenligen blifwer han af alla, som om Wästerås, Biskopar skrifwit, kallad Odgisl eller Odgisl; men både uti hans Sigil och uti egenhändig utunderskrifna bref hafwer han sielt kallat sig Egisl. En Dominican munk, af gammul adelig Slägt, född på Walstad gård i Malma; So'n, ther hans fader och förfäder hade lenge bodt. Han war en lärdd och Gudfruch ig man, och, såsom troligt wil synas, Prior för Dominican- eller Prebiterbröder na i Wästerås, så wäl känd och ansedd, at han, genom Capitels wal och Konung **MAGNI SMELBS** samtycke besteg Biskopstolen, år 1332. Hwar efter han uti sitt stora Sigill, jemte namnet, embetstitelen och wapnet (tre klöfwerblad) wägnade om sin Christeliga tro med thesa orden: *MAGNIFICABITUR CHRISTUS IN CORPore MEO, SIVE PER MORTEM, SIVE PER VITAM; MIHI ENIM VIVERE CHRISTUS EST.* Thet wore onödigt och förlongt at räksna uti alla the bref, hwilka han, såsom Biskop och **K. MAGNI** älskeliga Råd, utunderskrifwit. Thet enda bör dock icke förtigas, at han, tillika med andra Swenska Pralater och Herrar hafwer i Warberg, Octawa beati Martini Episcopi & Confessoris, thet är, d. 19 Nov. år 1343 utunderskrifwit the Skåniska Ständers förening, at blifwa under Sweriges rike til ewig tid, och at retta gränsefästingaden skulle wara i Drefund, såsom fordom. År 1350 köpte han af **K. MAGNO SMELB**, för 300 mark fint Silfwer, som gjorde 4500 mark Swenska penningar ewerdeligen, en ganska stor hoy i Wästmanland belägna gårdar, som i Köpebrefwet utpränas. Ibland annat, som han, under sitt tiugoårige Biskopsembete, gjorde i Stichtet, förtienar at nämmas Odenswis kyrkios byggnad en mill norr om Köping, hwarunder han lade, jemte sin egen gård Walstad, en hoy byar och gårdar ifrö Malma, Köpings- och Munketorps- Solnar, at theras wardt ett helt Pastorat. Wid norra muren af berörda Odenswi kyrkio, lät han bygga ett litet Capell, i hwilket, såsom efter honom en del af hans slägt och thes efterkommande, Biskop Egisl, efter egen anstalt och begäran, år blefwen begrafwen först på året 1352. Hans äminnelse är, i thenna af honom byggda och beprydd kyrkio, in til thenna dag förwarad på en fensterruta å södra sidon, i hwilken med brenning är afstelnadt ett Biskops ansichte med hatt på hufwudet och kråkla eller Biskopsstaf i handen, samt thesa orden ther omkring: *DEGISLUS DEL gratia Episcopus Aros.* Si, så blifwer the rettferdigas äminnelse uti wälsignelse; när **Herrens** ansichte af jordene utskrapar theras äminnelse, som ondt göras. Prov. 10:7. Pl. 34: 17.

XVIII. MAGNUS II. ESKILLI, then lagfarne Herr Eskill Skialges Son i Upland, hade wäl studerat och warit i Upsala Kanik och therefter Probst i Skara, innan han, genom ordenteligit wal och med Påwans Innocentii IV. confirmation af d. 17 Junii, wardt til Biskop satt i Wästerås år 1352. Embetet förestod han med mycken slit, och blef, såsom Rikets och Konung Albrechts Råd, brukad wid monga angelägna ärender, hwarwid han å daga sade både försigtighet och redelighet. Eberföre wardt han ofta åstad til at bilägga tråtor och afluta hans del emellan enskilda personer, såsom monga ån behållna och af honom understrifvna köpe-bytes- och samsjobref klarligen intyga. Sitt Sticht stötte han med all slit och allvarsamhet; ty ingen Biskop hafwer för honom så noga och mangrant visiterat alla församlingar och Kloster i Stichtet, som han i sin tid gjort, så han straffade präster, Kaniker och Munkar, som sumnos icke lefwa Canonicè. Han wigde årtulliga, i Stichtet under honom bygda kyrkior, och ther ibland två lenggfwy i Dalarna belägna: nemligen Lima och Malung, gifwandes then förra år 1356, 50 dagars aflat eller indulgentier. Emot Måklinta kyrkis såges han warit frukostigare, i thy han gaf henne 137 dagars indulgentier. Sedan han, fulla 19 år och något theröfwer, sutit i embetet, dödde han under en visitation på Holsstenbo i Wästtra Fernebo: Sockn på Larsmeso: dagen eller d. 10 Aug. år 1371.

XIX. Mag. MATTHIAS LAURENTII, en både ädel och lärd man, som lenge hade warit Socknepräst eller Curatus (såsom en Kyrkoherde så kallades) i Mora Sockn uti Dalarna, samt tillika Canonicus i Upsala wid Simtuna Canonie. Han kom til Biskopsambetet lagligen efter Biskop Magnum år 1372, och beklädde thet med fogelighet, uti han någon synnerlig bedrift, in på thet ottonde året, blifwandes mycket hastigt dödd, rörd af slag, år 1379.

XX. Mag. HARTLEVUS ANDREÆ, på Swensko gemenligen kallad Hartzika, Borgmästarens i Stockholm, Anders Jonsons Son, som ifrå yngdomen blifwit hällen til studier och wid någon utländsk Academie Magistrerat. Hade uti 19 års tid warit Archidiaconus i Upsala. Ansågs förthenstul af DomCapitlet, Konung och Påwa, förtient at Biskopsambetet emottaga, hwarpå han fick Påwans Urbani then stettes confirmation d. 6 Aug. år 1379 och samma år hafwer han, såsom wigd Biskop, dagen efter Andersmesodagen, tillika med Biskop Thord i Strengnäs, förseglat och understrifwit ett bref, theruti åt Drottens Bo Jonson gifwies Jus Patronatus til en Præbenda i Strengnäs: Domkyrko. År 1381 d. 12 Sept. hafwer han, tillika med the andra Rikes Biskopar, uti en bulla eller öpet bref tillsagt alla them 40 dagars aflat eller indulgentier, som årligen wille erlegga denarium beatæ Virginis eller Jungfru Mariæ penning til Wadstena: klostres wid macht hållande. At nu lemna flere sådana hans understrifvna onämnda. Swad han sitt Sticht til gagn och godo gjort, therom finnes icke thet

minsta omördt. Thet motte ock varit ganska ringa; emedan han berettes, på Domkyrkions Kyrlomesodag, eller d. 16 Augusti, år 1387 hafwa dödt i stor fatigdom, af then orsak, at hans myckna slägt hafwer ifrå Stockholm, undan **B. ALBRECHTS** förfölselse, flytt til Wästerås, och legat så starkt Biskopen på händerna, at the förfäret allsamman.

XXI. BENEDICTUS II, gemensligen **BENA** eller **BENE** kallad, med thet til- eller familjenamnet **KORP**; ty han war af en förnam och förmögen familia, hafwandes hans fader herat **Zindrik Korp**. När thenne Bæne eller Benedictus, hade ifrå år 1370 varit Kanik i Skara, och wid thet, at Dansta Drottningen **Margareta** med en stor krigsmacht kom in i Wästergöthaland emot **B. ALBRECHT**, grep ock thenne Kaniken til wapn och med sina tjenare, som han utrustat hade, ypförde sig så ridderligen emot fiendan, yti then blodiga strid, som emellan the Swenska och Dansta bles hållen d. 21 Sept. eller Matthiæ dag år 1388 i Wästergöthland på Salebygden wid Ustled, at Rikens Råd för sådan hans willa mandom och tapperhet beforderade honom til at samma år blifwa Biskop i Wästerås. Sedan hafwer han, såsom Rikens Rådgifware och man i Sverige (så finnes han hafwa nämnt sig self) varit med, ehwar thet betarfwats på the oroliga tider. I synnerhet berettas han hafwa bewistat Linköpings Biskopens **Canuti** wigning och **S. Britas** Skrinläggning i **Wadstena**, helga Trefallighets Söndag, som då war d. 1 Junii, år 1393. Hwad han i synnerhet hafwer gagnat sit Sticht, therom nämnes ingenslades något, om icke thet therföre kan anses, at han i Wästerås Domkyrko hafwer instichtat en Præbendam corporis Christi. Om hans döds tid är fuller icke något wist anteknad; dock wil thet synas troligt, at han afledit i Januariö år 1396, eller året förrot.

XXII. NICOLAUS II MICHAELIS, om hans börd och slägt kan ingen kundskap erhållas eller gifwas; dock tyckes thet kunna gifwa något tid til at tro, thet han motte varit af en förmögen familia, emedan han berettes hafwa haft stora inkomster af **Kopparbergs** grufwa, och **Sarpenbergs** Kopparwerk, innan han kom til Biskopsambetet, medan han war Kanik i **Dofala** och tillika Curatus eller Solkhepräst i **Stora Lina** yti **Osterdalarna**. Hwilket han en long tid hade varit med så godt beröm, at DomCapielet med enhelliga röster honom sig til Biskop utwalde emot Drottning **MARGARETE** och **B. ERIKS** af **Pomeran** willa, hwarföre ock these honom (om icke förfölgde) hatade, så lenge han lefde, Dock war han tillådes icke allenast d. 20 Sept. år 1396 på ett möte i **Nyköping** och, med the andra Rikens Råd, understref en förening om Rikets angelägna ärenden, med Drottning **MARGARETE** och **B. ERIKS** samtycke, sedan **B. ALBRECHT** war assatt; utan ock år 1397 på **H. Trefallighets** Söndag wid **B. ERIC** **Pomeran** kröning i **Calmar**, så han ock understrefwit **Calmar** reuall. Thenne Biskop

Biskop Nils nämnes af sig sielf uti ett quittance, som han gaf Archibiskopen Henric på 307 marker Peders öre, år 1396 d. 16 Martii, *SEDIS APOSTOLICÆ NUNCIUS ET COLLECTOR*; emedan han varit anmodad, eller af Påwan haft fullmakt til at af the andra Rikets Biskopar emottaga, quittera och til Påwa: Cammaren i Rom öfwerfända then ärligen inslytande Romskatten; men thetta och alt annat sordist besvär vndslapp han genom döden år 1401 wid Ryndelmessotiden. Efter hans död blef RikeRådet och DomProbsten i Upsala, Andreas Johannis, wald til Biskop i Wästerås; men han vndbad sig, såsom han ock gjorde år 1408, så han d. 4 Martii enhelleligen wardt wald til Archibiskop, och håller emottog Strenghus: Sticht. Och som han thet gjorde på Drottning *PHILIPPÆ* smela öfwerralande, som wille hafwa Danska män til Biskopar; ty blef han til spött nämnd *Andreas Smek*.

XXIII. *PETRUS III INGEVASTI*, född och studerad i Danmark på Seeland, och sådan hit in i riket kommen med Drottning *MARGARETA*, som så befordrade honom hos Archibiskop Henric och DomCapitlet i Upsala, at han thet wardt antagen til Kanik. Han såges efter några års förlopp blifwit satt til Biskop i Wästerås; men emedan thet intet rum för honom kan finnas, motte thet icke hafwa stedt. Bewilligt är thet, at thet Petrus är efter Biskop Nils Michelson kommen til thetta Biskopsdöme; ty hans med egen hand vnderskrefna breff gjöra thet oförnekligt. År 1406, på ett möde i Arboga, vnderskref och vtsferdade thet Petrus, tillika med Archibiskopen Henric och the andra Rikets Biskopar ett beveligt breff om hielp eller sammanstoft af hela riket til S. Britas hu es reparation i Rom. På år 1413 harwer han ock både vtsferdat egnat, och vnderskrifwit eller bewitnat andras breff, blifwandes i monga nämnd Biskop i Wästerås och Konung *ERIKS* Rådgifware i Sverige. Kan altså ingen twifla, at icke thet Danske Petrus Ingevaldi kommit til Wästerås efter Biskop Nils Michelson år 1401 eller thet följande, och at han varit thet samme, som af somligom är worden nämnd Petrus Ingevaldi. Hans dödsår lärer warit år 1414, eller 1415.

XXIV. *NAFNO JOHANNIS RYBEBUSSE*, en Pomersk eller Dansk Adelsman, som hade så studerat och rest, at han blifwit *R. ERIKS* af Pomerens Capellan eller Hoffpredikant. Konungen, som heller wille hafwa vrdådingar, an infödda Swenska til Biskopar, satte honom, utom och emot DomCapitlets wilja, i thet afledna Petri ställe; och at han strax tillträdde embetet, år thet år 1417, at han d. 20 Juli år 1417, såsom Biskop i Wästerås vnderskref en Wästerås: DomCapitels obligation, at til nästa Wäsch betala 300 mark Swenska til Upsala: Domkyrko. Uro ock flere breff än i behåll, som thet Wästerås: Biskopen vnderskrifwit. Dwaruti han gagnat Stichtet, nämnes ingenstädes. Theremot finnes

nes han besold för at med förstor hoffstat hafwa ärligen mer förtärt, än Biskops-
sätets inkomster varit. Förthenstul war thet för Wästerås och hela Stichtet mer
fågnad än sorg, at han, omwist för hwad orsak, blef år 1421 flyttad sådan til Ot-
tense Sticht i Danmark. Hwarom en hans landsman och hyclare gjorde thenna
vers: Res fluit ex voto te Præsule fors ita NOTO* *Ottonia.
Nos beat: exofa cedito, Nafno, ROSA** **Arofia.

XXV. OLAVUS I) HELGONIS RNOY, war ock en Dansk man, på
samma sett, som the twenne föregående, af Konung ERIC, utan laglig kallelse,
insatt i Biskopsambetet år 1421, sedan han wid Danmarks Kanikedom i Upsala
hade några år varit Canonicus. Stichtets och Prästerkapets bästa hafwer
han besträmsat så wida giörliget varit efter then tidens swåra belågenhet. Haf-
wer ock med andra Rikets Prælater och Herrar bewistat the sammankomster och
rådplågningar, som blifwit hållna för Söderneslandets bästa. År 1422 d. 23 Jan.
gjorde han en stadga och förordning med Norabergs Stads inbyggare, hwad
the ärligen borde gifwa til Biskopsstolen i Wästerås för Tomtegäld, såsom i
framtidet varit plägsed. År 1423 in Januariid, war han tillstädes på National-
mötet i Arboga och äfwen så annorstädes, ehwar thet behöfdes; ty han war
ibland Rikets råd. Hvilket med monga än befindteliga bref kan bewisas. Hwar-
ibland är ock thet, i hwilket samtelige Biskoparna, ifrå Wadstena d. 22 Martii
år 1433, högeligen in för Påwan flagade öfwer K. ERIKS af Pomerens för-
tryck och tyranni. Andteligen bewistade han National-mötet i Söderköping och
vnderstref thes stadgar om Pingestid år 1441 och sedan lenger fram på samma år,
dödde i Wästerås, thet han ock wardt begrafwen,

XXVI. FRAT. ACATIUS JOHANNIS, ÅRE JOHANSSON, hade
först någon tid varit Præbendatus i Wästerås, thet efter ifrå år 1416 munk och
Diekn i Wadstena Klostet, thet han lenge tiende och monga resor gjorde, serdes
les til Finland, thet han inrettade Nådendals Klostet, altid winnandes namn af
lärdom och försigtighet; ty wardt han af DomCapitlet enhelleligen kallad til Bis-
kop och, sedan Påvens Confirmation war erhållen, i embetet insatt på Domi-
nicå Rogate år 1442 af Archibisshopen Nicolad Ragvaldi, i K. CHRJSTOF-
SERS närward. Ofelbart är, at han varit en gagnelig Biskop både för Sticht-
et och hela Söderneslandet, fast thetom litet finnes skrifwit. År 1448 på S. Pau-
li dag bewistade han i Upsala Archibisshopens Jöns Bengtssons mycket prächt-
iga wigning. År 1450 war han på ett möte i Arboga, thet han tillika med the an-
dra Rikets Råd, styrkte K. CARL Knutson til at lemna Norriges Rike år K.
CHRJSTJERN i Danmark. Hema wid Wästerås lät han ombygga S. O-
lufs Capell, och i thet nya insetta the helgedoma, som i thet gamla hade varit.
Andteligen, när han merkte sig wara dödeliga sjuk, lät han föra sig til Munkas
Kloster

Kloster i Wadstena, ther han, efter andechtig beredelse, sachtmodeligen affomna-
de d. 18 Maji och wardt i Munkarnas Chor begrafwen d. 20 dito år 1453.

XXVII. PETRUS III MATTHIÆ, en Söddermanlånging, hade varit Ka-
nil i Strengnäs och tillika Curatus eller Ryrkoherde uti Sundby och ther Sticht.
Blef strax efter Biskop Nles försporda död, på K. CARL Knutsons befordran,
ordenteligen wald år 1453; Ty samma år på Michaelis dag underkref han ett by-
resbref, och nämndes theruti Electus til Wästerås Biskopsäte och K. CARLS
älskelige Råd. Men sedan han sådt Päwans confirmation och blefwit wigd he-
ter han Biskop i Wästerås, som d. 10 Januar. år 1454 gaf Kaniken i Wäster-
ås, M. Jacob Ingemundi, fullmacht at försvara alla Präste-Privilegier och fri-
heter i thes Sticht, emot allahanda försök och wäldsamheter. Ar alltså örwilka-
ligt, at thonne varit en wald och wigd Biskop; men knapt ett helt år; ty wid
Pingstiden år 1454 lärer han dödt.

XXVIII. FRAT. OLAVUS GUNNARI. Sedan han varit någon tid Ka-
nil i Wästerås, blef han convents broder och präst i Wadstena Kloster år 1438.
Nwadän han år 1442 blef send til Finland och år 1453 til Rom, begge gånger
uti angelägna verk. Följande år wid Niskommars tiden wardt han med samhel-
lighet wald til Biskop i Wästerås. Nwartil han kende och bekende sig wara all-
förswag; men efter K. CARLS befallning och på DomCapitlets i Wästerås ens-
stendiga påstående, som kende honom wara mechtig i Skriften, samt allwarlsam
och berömlig i läro och lefwerne, emottog han embetet och blef, efter ankommen
Päwelig confirmation, i Wästerås Domkyrko til Biskop wigd Niskommarsda-
gen år 1455. Sedan hafwer han, såsom Rikets Råd underkrefwit och försäkrat
publica beslut och afhandlingar. Ar 1460 hafwer han tillika med Archibisshopen
och flere Biskopar utgifwit ett aflats bref för Askaby Nunnekloster i Linkö-
pings Sticht. Wadstena Kloster besökte han ofta, sedan han blefwit Bi-
shop. Han såg ock noga efter, huru Präster och Munkar lefde i hans Sticht,
straffandes allwarligen ödygd och oordning, utan anseende til personen. För så-
dan losswerdig allwarlsamhet blef han icke bättre lönt, än at han wardt förgifwen
eller med förgift dödad år 1460, på samma dag, som Prästemötet hålles årligen
i Wästerås, och ther anskendeligen begrafwen. Honom til beröm finnes antel-
nade, at han med stor kostnad hafwer mycket wäl wplagat Biskops går-
den wid Domkyrkon och lätit theruti bygga ett nytt Stenhus.

XXIX. BENEDICTUS III CANUTI, war af en stor och förnäm Slägt;
Hade ock ifrå yngdomen wäl studerat, samt lenge och wida rest i werlden, in-
nan han år 1453 blefwit Archidiekn i Strengnäs. Han såges hafwa blefwit af Ri-
kets Råd, under K. CHRJSTJERNS fränwars, satt til Biskop i Wä-
sterås;

sterås; men näpligen hafwer DomCapitlet therwid blefvet förbigånget och ohördt; ty thet berettas förwifo, at han är offentligent insatt i embetet d. 9 Maji år 1461, hwilket icke skedd utthan föregånget lagligt wal och erhållen Påwelig confirmation. Men icke hafwer han lefwat lenger i embetet, än in uti Maji månad på thet söljande 1462 år, och altså icke lenge öfwer halft annat år.

XXX. Doct. BIRGERUS MAGNI, född i Stockholm, thet hans fader Måns Börgeffson varit en förmögen Rådman, som kostat mycket på thenna sin Sons studier. Sonen hade ock gjort the framsleg i studierna, at han hade blefvet Doctor Decretorum uti Perusio i Italien, wid hwilken Promotion Doctor Conrad Rogge, sedan Biskop i Strengnäs, hafwer orerat. Therefter hafwer thenne nye Doctor Börge någon tid varit Subdiaconus hos Påwen, samt efter hand ju lenger thes mer blefwit bekant och allestädes ärad. Härigenom är händt, at han är worden Kanik i Merseburg, Lübel, Strengnäs och Upsala. Ty war icke til at vndra, at Capitelsmännen i Wästerås kastat sina walröster på honom d. 28 Maji år 1462. Han tog embetet emot och är wäl troliget, at han uti thet owäsende, som Biskop Catillus eller Rättil i Linköping hade just så för händer, sig så wida blandat, at han til embetets och Stichtets skötsel söga hog och tid kunde hafwa. Döden lämnade ock honom liten tid thertil; ty han ryckte honom bort på hans Biskopsambetes andra år 1464. Han wardt i Wästerås Doms kyrkos chor begrafwen och blef på hans grafsten inhuggna thesa ord, som nu äro til större delen utnötta; men när the år 1620 kunde läsas, woro the sålunda lydande *HIC. SEPULTUS. EST. REVERENDUS. VIR. ET. DOMINUS. BYRGERUS. MAGNI. ECCLESIAE. AROSIENSIS. EPISCOPUS. QUI. PLACIDE. OBIT. ANNO. DOMINI. M. CD. LXIII.*

XXXI. LYDICHINUS ABELIS, gemenligen kallad Lydika, war af adelig familia, och såsom Sparrarna i wapnet och sigillet wisja wisja, af en gammal Sparrfamilia. Han hade varit född i Nyköping, wäl studerat och rest, samt varit en rund tid både Kanik och Doms kyrkans Sylloman i Wästerås, jemwäl tillika Ryrkioherde i Munkeorp, innan han år 1465 wardt ordeneligen befördrad til Biskopsambetet, thet han både lenge och wäl förwaltade. Såsom en myndig Riksesman och Råd, hafwer han anvendt all möjelig flit til at hielpa och rädda thet kiära Fäderneslandet, som then tiden swäfwade i stendig fara. Han war til then ändan på monga Riksmöten, såsom i synnerhet år 1484 med flere RiksRåd i Calmare, til at stadfästa then olyckeligen gjorda Calmare, recess; om thesa try Nordiska Rikens ewerdeliga sammanblifwande vnder en Konung och Krona. Utom alt hwad han bemödade sig med til at hielpa och frälssa hela riket, war hans ähoga och omsorg för Stichtets wälfärd och Biskopsstolens förbättrande icke min dre.

dre. Om ordning och stic i Stichtet wisade han sig wid visitationer och andra tillfellen mycket sorgfellig och allvarsam. Han vskref munga aflats bref, themed han samlade munga penningar til at förbättra Domkyrketion, som icke allenast war mycket bristfellig; utan ock så trång, at hon behöfde v:widgas. Han förökte henne til en stor del på östra ändan och thes utan i munga motto förbättrade och pröfde henne, hwartil både **K. CARL** Amnsson, och **Riks** förståndaren **STEN STURGE**, hwilke begge aflade Biskopen, med anseentiga gästwor mycket bidrago. År 1475 stichtade han på en stor hop gårdar och infomster, som i fundations breswet vpråfnas; i Domkyrketion Præbendam *SANCTORUM REGNI SPECIE PATRONORUM*. År 1477 d. 2 Jul. bewillade han med the andra **Riks**Råd och Biskopar Upsala: Academies fundation och anläggning. År 1479 in Septembri vprettade han på tilrecketlig stat och vnderhåll Archidietnedömet, som förrt i Wästerås icke hade varit. Och, som han war af sig sielf en rik och förmögen Herre; så köpte han ock vnder Biskopsbordet för stora penninga; summor munga gods och gårdar, här och ther i Stichtet belägna. Hwarom köpebrefwen, på Pergament skrefna och än förwarada, bära the wisasta witnessbörd. Omiswer blef thenne på then tiden, fram för andra berömtvärde Biskopen trött af ålder, arbete och sorg örwer sitt l. såderneslands oroligheter och beswärligheter. Hwarifrå **GUD** genom en stilla död honom förlofsade år 1487. Hans andelöse kropp blef efter hans gjorda anstalt, begrafwen fram wid altaret i then af honom tillbyggda del af Domkyrketion. Grafwen wardt tillsluten med en sten, som så sielf thenna påskrift, hwilken nu icke utan med mycken swårhet kan lasas: *HIC. FACET. VENERABILIS. IN. CHRISTO. PATER. DN. LUDECHINUS. ABELIS. EPISCO. PUS. QUONDAM. AROS. QUI. OBIT. ANNO. M. CD. LXXXVII. CUFUS. ANIMA. REQUIESCAT. IN. PERPETUA. PACE.*

XXXII. OLAVUS III) ANDREÆ, född i Säberby) som sedan är nämndt Snopnaby) i St. Lina Sökn och Österdalarna, af ringa slägt. Hade dock studerat och sunnits sticelig til at wara Riksforståndarens, **STEN STURGE** then äldres Cancellair. Genom hans befordran kom han til Biskops: embetet; men war therwid så olyckelig, at han, emedan han aflat barn med en förnäm qwinsperson och wille henne taga til ächta, blef på ett möte i Upsala af Prästerklapet dömd ifrå embetet. Therefore gaf han sig i Husaby: Kloster i Dalom, ther han lesde in til döden. Så berättar om honom vri sin Biskops: historia Biskopen **Petrus Swart**, som motte haft sig thenna handelen bekant och altså skrefwit sant; emedan han lesde allenast 60 å 70 år thereafter i samma embete. Men på hwad år thenne Oluf til och afträdte eller mist Biskops:embetet är mycket swårt at finna; emedan en annar Oluf kommit efter honom i stället. Then man ock här wil anföra; ehuru man icke wet, hwilkom af them begge thet tillkommer, som hädan efter blifwer berättadt.

XXXIII. OLAVUS IV) LAURENTII var af en adelig familia, som i wäpn förde en afhuggen Ekeqwist med try ållon. At han år 1487 blef wit wald, wias ågonstentligen med en obligation på 1000 Rhenska florenner, som två Westerås: Kaniker, på thet året, lånte i Lubeck til at themed betala Påwans Innocentii thet ottondes confirmation på Olavi Electi Arosiensis Bissops wäl. År 1488 d. 25 Martii gaf han, med sigil vnder, Archibiskopen i Upsala sin huld, och lude nos ed. År 1489 vnderskref han, tillika med Archibiskopen och tre andra Bissoppar, ett aflats: bref för S. Andreae Chor och altare i Upsala. Sammaledes år 1491 och the följande finnes han hafwa vnderskrefwit eller bewitnat bref, i hwilka han nämnes Biskop Gloss i Wästerås, Sweriges rikets Råd och Nam. År 1500 d. 3 Februarii vnderskref Gloss Biskop i Wästerås Knut Pederfons Decani Arosiensis, gåfwo: bref til Wästerås: Domkyrckio, på en hop guds för Siälaryckt och årlig dubbel åminnelse til ewig tid med mesfor, vigilier, almofor, lius och flockor. Af alt thetta år klart, at en Olavus hafwer itrå år 1487 in på året 1500 varit Biskop i Wästerås; men om han varit Anders eller Larses Son, samt hwad han utrettat, sitt Sticht til froma, är swårt at nu få weta, när Biskop Petrus Swart, för rhundra: år seban, thet icke hade sig bekant.

XXXIV. FRAT. OTTO OLAVI SWENHUSWUD finnes så blef wit nämnd, fast hans Fader war Olof Olufsson Stiernma; men moderen Ingborg Jacobsdotter Swinhufwud: Begge af gammal Adel, hwilkas wäpn thetas Son Biskopen så sammanfogade i sitt flydmerke, at Stiernan intog the öfre och nedre fält, och Swinhufwudet båda sidofälten. Otto hade wäl studerat och blef wit Magister i Gripshull år 1462 och war icke mindre af högt mod, än förstånd och behagelighet. Hos R. HANS i Danmark war han i synnerlig nåd, och blef af honom, emot Capitlets wilsa och wetskap insatt i Biskops: embetet år 1501. Såsom Rikets Råd war han med på alla Riksmöten och wid allmenna åhandlingar, jemwål en eller annan gång på the Swenskas wagnar affärdad til Köpenhamn. Han utdelade monga aflats bref i Stichter och samlade themed stora penningar. Men han wetsste ock at nytja them; ty han förde icke allenast en prächtig Hoffstat, icke mindre än Romungen, aldrig resandes med mindre hoffmän, än 60; utan kostade ock mycket på Wästerås: Bissops gård; then han i mong motts förbättrade och föröfkte med ett Stenhus, öfwer hvars port han lät i en sten ihugga sitt wäpn. Til Wästerås: Domkyrckio och til kyrckion i Sernebo skenckte han, medan han lefde, två kosteliga altaretastor. Til Prästerkapets merkelige tiens i Stichtet lät han med sin kostnad trycka i Basel år 1513 Breviarium Arosiensis, thet är, en Latinsk Mesbok, hwaruti han hade förestrefwit, hwad legendes, böner och songar Prästerna skulle siunga på alla högtidsdagar året igenom. Vnder alt thetta blandade han sig uti thet wärdliga regementets buller, och led thesfore mycket förtret och olägenhet. Riksförskändaren STEEN STURE

then yngre såges blifwit förantåten at en gång på annan dag Påsch hämta honom uti kyrkan uppå Slottet til at thet setta honom i förwar, och plundra hans Biskopsgård, på hwad år och för hwad orsak thet stedt, är icke bekant, twiswels uthan motte han warit mistänkt för hemliga stempingar med the Danska. Thetta bestyrkes themed, at han d. 8 Nov. år 1520, när the öfrige närwarande Biskop var moste på Stockholms stora torg, recka hals för bödelsyrkan, blef förskont och fick behålla sitt hufwid. Han war ofelbarligen en god Danst, så länge han lefde. Thersöre hafwer ock Didrik Slaghög fördt honom med sig ifrå Wästerås til Stockholm, til at göma honom undan **K. GUSTAF** then första, när han wid Wästerås första gången öfwer the Danska hade segrat. Biskop Otto stannade i Stockholm och moste under belägringen i stank och elände sluta sin lefnad om Sommaren år 1522. Hans namn blef i Wästerås Domkyrko förwaradt på Altaretafeln med thesa ord: *OTTO DEI GRACIA EPISCOP. AROS. HANC TABULAM FIERI FECIT. M. D. XIII.* Lifwen ock på en sten, som legat på ett altare, och hafwer theenna påskrift: *ANNO DOMINI M. D. XVII, IN DIE SIMONIS ET JUDAE APOSTOLORUM, PER EPISCOPUM AROSIENSEM, REVEREND. IN CHRISTO PATREM, ET D. OTTONEM CONSECRATUM FUIT HOC ALTARE.*

XXXV. **DOA. PETRUS V. JACOBI SUMMANWÄDER**, sedan han, efter studerande i bygdomen, hade warit i Wästerås Kanik och theresten några år Decanus, samt tillika Wästerås försändarens **STEN STURK** then yngres Cancellair, wardt han, på Herr sedan Konung **GUSTAF** Erikssons tillskrifande år 1522 af Canonici wald til Biskop i Wästerås, samt af Pöwan, Leo then tiönde, i embetet confirmerad. Men thet följande år blef han i Capitelshuset, i Konungens och flere Herrars närwaro, af samma Kaniker dömd ifrå Biskopsambetet, af then orsak, at Konungen hade om händer fådt och för DomCapitlet framlade en hop Biskopens och DomProbstens Canuci förrådska bref, skrefna til Bergsänningen, Dalkarlarna och andra, som thet yppe sig uppehöllt, stempandes alt ordt emot Konungen. Then affatte Biskopen, tillika med Domprobsien, begåfwot sig försi up i Dalarna, thet the fortforo i sitt onda uppsåt emot Konung och sädernesland, och som Biskopen icke fann sig thet nog säker, förfogade han sig til Archibisken uti Trondhem i Norge. Men Konung **GUSTAF** förmådde så mycket genom bref til Archibisken, at han sände thesa två förrådere Konungen til handa, som strax lät ställa them för resten. Efter befunnen skuld och affagd dom, blef DomProbsien **Mag. Knut halsehuggen** i Stockholm och fleglad; men Biskop **Summanwäder** fördes til Upsala, thet han d. 17 Febr. år 1527 undergick samma straff. Och sedan hans kropp hade, androm til warnagel och affreck, fyra dagar hängt på stegel, blef han nedertagen och hos Franciscan eller Brämunskarna i thesas Kloster i Upsala begrawen. Si, sådan lön och ändalhet förtienar och får förrådere. K l 3

XXXVI. Doct. PETRUS MAGNI, af adel slägt född i Wästmanland Tälberga Sökn och Rybro gård. Hans Fader Måns Jönsson, Hofwesman på Wästerås Slott, blef korskäst efter K. CHRISLERIS tyranniska besällning. Sonen Petrus hade länge studerat först hema i faderneslandet, och sedan utom lands i Tyskland, Franckerike och Italien, hwarigenom han gjort sig werdig at blifwa Doctor. Men förrest hade han år 1499 d. 6 Junii blefwit i Wadstena Munk och Rector Scholarum och tillika Capellan, theril wigd af Biskopen i Linöping, Henric Tidemanni. År 1504 blef han ifrå berörda Kloster utsendt til Rom uti wigtiga ärenden, och i medlertid förordnad at wara Procurator eller Förståndare uti S. Birgitas hus i Rom, i hwilket alle ifrå Swea och Gothariske kommande Pelegrimer blefwo herbergerade och försörjde. Hwad stit och mödo han för thet huset ther hade, kan med nöge läsas af ett widlöftigt bref, som han d. 6 Octobr. år 1512 sådan skref til Rissens Biskopar och Råd. Hwilket bref Herr CancellieRådet AND. VON STIERNMAN infört uti sina anmärkingar wid Biskop Petri Swarts Biskops historia. Allt ifrå then tiden ledde D. Petrus Magni i Rom, ägde mycken bekantskap och gunst i Påwa Hoffwet och, som han war en lärd man, ferdig i mong språk, tiente han Påwan för en Cancellair, hwarigenom honom icke war swårt at blifwa Biskop. Hwarmed så tilgiel. På samma dag, som Biskop Peder Sunnanwäder blef i DomCapitlet affatt, frågade Konungen Capitelsmännen, hwem the werste eller wille hafwa til Biskop i then affattas ställe? Då nämnde Konungen thenna Doct. PETRUM MAGNI, som ännu war i Rom. Konungens förslag understöddes af allas samtycke. Skrefs alltså til Påwan therom, Konungen skref ock med. Så snart brefswen framkommo, blef walet af Påwan confirmeradt, och Electus, efter Påwans besällning, ther i Rom af en Cardinal wigd til Biskop. Menar ock någor, at thenne Biskop på samma tid är, jemwäl efter Påwelig besällning, giord til Doctor, til at thes mer hedra embetet. Dock må härmed wara, huru thet kan. Men thet wil för wisso sägas, och är mycket trowerdigt, at then försichtige Konungen, GUSTAF ERJASSON, som redan hade i tancka Religions reformation, hafwer för thenstul begiärt, at thenne Biskopen motte blifwa wigd i Rom, på thet han motte hafwa någon Canonicé wigd Biskop i riket, som andra kunde wiga, och på thet the Påwiste icke skulle, sedan wår Swenska Församling sig ifrån them afföndrat, kunna beställa oss för at wara utthan Successione Apostolica eller Canonica, eller icke hafwa rätteligen wigda präster. Ut Konungen sådant hast i sinnet, kan slutas eller bekräftas af thet, som sedan sledde; ty Konungen lät thenna i Rom wigde Biskopen, DOCT. PEDER, icke allenast d. 5 Januar. år 1528 ordinera eller wiga tre Biskopar: nemligen M. MAGNUM HARALDI til Skara, M. MAGNUM Sommar til Sirengnäs och M. MARTINUM Skytte til Åbo; utan ock år 1531 Söndagen näst för Festum Michaelis i Grämunka Kloster i Stock-

Stoehholm, M. LAURENTIUM PETRI Nericum til Archibiskop, hwartil han
 ansf förvrt blefwet ordenteligen wald. Thet kunde icke waga vnderliget, om then-
 ne Biskopen PETRUS MAGNI warit Påwisst sinnad, som ej allenast ifrå barn-
 domen warit i Påwissta religionen vpamnad; utan ock så mong år i Rom les-
 wat, thet Påwissta Hoffwets principier eller satser indruelit och hört alla thes för-
 smädsser och stemplingar emot Lutherum och hans medhållare i läro, samt ock,
 här bema i riket, icke warit på them brift, som ägaat honom til then företagna
 Reformationens motstånd. Säsom Biskopen i Linköping Doct. Hans Braske
 anmodade honom, ännu staddan i Rom, thet han wille råda Påwan til at stie-
 ka några Inquisitores, myndiga och strenge män, hit in i riket, som kunde hin-
 dra then på banen warande ändring i Religionen; men thetta alt oachtadt, war
 themne Biskop PETRUS, som strax efter hemkomsten, antog Stichtets wård och
 styrsel, therwid mycket försichtig, at han icke hwar en med häftighet vpenbarli-
 gen, icke eller med list och konster hemligen satte sig emot Religionens reformati-
 on; utan vnderskref Wästerås Recessen år 1527, och iämwal Örebro Stad-
 gan år 1529, ja, ock, när år 1530 någre woro i hans Sticht, som wiste sig os-
 tolige och orolige öfwer Religionens ändring, hawer han med Circularir bref
 förmant them til rolighet och sakens mognares eftersinnande. Men likwål hål-
 les han för at hafwa blefwit oförändrad wid then Påwissta tro och läro in til
 thes han genom döden stildes haban i tämliga hög ålder år 1534. Söndagen
 näst för Pingest.

These hit in til vpråkade Wästerås Biskopar, tretio ser til antalet, haf-
 wa erkant Påwarne i Rom för sina förman, warit them tilgifne och vnder-
 gifne i läro och lefwerne. Säsom the sökt och sådt, dock merendels dyrt köpt,
 sitt embetes confirmation eller bekräftelse af Påwarne, icke fördrifande sig i nå-
 gon motto befatta sig med embeter, förrän the sådan confirmation erhållit; Så
 hafwer ock sedan thes diktan och trachtan gådt thepå ut, huru the motte kun-
 na i alt lyda, wörda, tiena och tjagna Påwarne. Ibland thesa Påweligas Bi-
 skopar hafwa större delen warit af Adelige, förnåma och förmögna familier;
 hwarwid Påwarne haft en merkelige entrigue, hwilken annorstädes är nämnd.
 Somlige af thesa hafwa warit, efter the tidens stiel, begrep och omböme,
 lärde och för mong stycken berömlige män. Andre åter antingen oduglige el-
 ler arge och stadelige och altså för monga stycken lastwerde. Alle hafwa the
 (vndantagna så af the första) warit store Herrar och Rikens Råd alt med
 then sidstnämnda, som af K. GUSTAF then Första blef i Jönköping,
 dagen efter S. Jacobi år 1524 antagen til Råds embets werdigheten. Ther-
 före hafwa the ock sutit i stor förmögenhet, haft vnder sig monga gods och
 gårdar, ägt indrägtiga bergwerf, grufwodelar, bruk och hamnar, fört stor
 stat,

stat, födt mycket hofffolk och varit wid the angelägnafta Kiftets syflor, ä-
 render och affhandlingar. Härpå hafwer intet annat kunnat följa, än at the
 minsta omsorgen haft om menniskiornas underwisning om GUD, hans wil-
 ja, nåd och råd af Guds H. Ord til trones lif, kraft och werkan. Legen-
 der, traditioner, Påwelige decreter och buller hafwa the recommenderat
 och yphögt longt öfwer then H. Skrift. Pelegrimsresor, testament, aflater,
 almosor och siälagifter hafwa the utgifwit för orsaker til saligheten. Med ett
 ord: These Påwiske Biskopar med alla sina Präster hafwa icke
 varit i sina Sticht Siälaförgare, utan beklage-
 lige Siälamördare.

Femte Bokens Tredje Capitel,

Om

Wästerås-Stichts Euangelista Biskopar.

Sedan **K. GUSTAF** then Förste hade, på Riksdagen i Wästerås år 1527, med Stendernas samtycke, sådt, genom en ganska merkelig reduction, icke allenast ifrå the Catholiska eller Påwiska Biskoparna theas Slott och alt förmonga gårdar, egodelar och inkomster; utan ock sådt them förnedrade af theas höga äresäte, som the inom sielfwa Riket och annorstädes hade, uti några hundrade år, nästan alt ifrå Christendomens inkomst uti riket, haft öfwer sielfwa Rikets Förstar och alla werldsliga Herrar; så moste Biskoparna sticka sig fogeligare, draga in sina segel, lämna regements styrselen i höga Öfwerhetens händer, och blifwa, såsom them bäst anstod, wid Siälwården, hwar och en inom sitt Sticht, ypsåga Påwan lydno, wördnad och yndergiftwenhet; men theremot tillsåga höga Öfwerheten trohet och ynderdånighet, och emottaga sitt embete, såsom en nåda-gästwo af Konungen, kommandes ingen til Biskopsembetet, som icke thet wille giöra. Then sidsste Påwelige Biskopen i Wästerås, war fuler, såsom förrot bleswit sagdt, så lenge han lesde en bestendig Catholique; dock som han ypsförde sig försichtigt, fogeligen och fridsamt, bles han sittandes i embetet, til thes döden honom therwid skilde år 1534. Men sedan bles i Wästerås ibland the Euangeliska eller Lutheriska Biskopar.

I. HENRICUS JOHANNIS, född i Norge af en gammal adelig familia, som förde i Sköldemärke en Kanna E), then någre uttyda om en blom-potta. Hade kommit hit in i riket och bleswit Dominican; eller predikemunk i Wästerås-Kloster. Han fans af the studier och egenstaper, at han ther är worden Prior, thet han war i mong år. När munkarna år 1518, något efter Påsch, gingo af Klofret, och the, som dugtige woro, såsom Erik Tegel i sin Chroniko om **K. GUSTAF** then Förste berettar, förläntes med godt ynderhåll: nemligen, emedan the woro wane wid at predika, sattes til Kyrkioherdar både i Städer och på Landet: så blet, efter Konungens befallning, thenne Prioren sittandes wid

§ 1

Domkyr-

E) Kanna; Släkten, som fört både wapn och namn af Kanna, motte hafwa, här i Norden, fordom hafwa warit förnämlig, wiserligen i Danmark och ueder i Skåne. Ibland them, som, i Påweddmet's tid, gifwit Testamenten til, och bleswit, med heder och til ärlig begångelse, uti Lunda-Domkyrkio begrafne finnas, uti hennes gamla Libro Datico, någre Milites Kanna wid namn nämnde. Af Testamenten kan dömas om theas förmodgenhet, och Milites hette icke på then tiden gemene Soldater och Krigsmän; utan Riddare och förnåme Adelsmän.

Domkyrkan, ther han predikade Evangelium rent och klart, mongom til upbyggelse och tröst, och Konungen til så godt behag; at han, efter Doct. *PETRI* död, förordnade honom til Biskop, eller tilsyningsman öfver Västerås, Sticht år 1535. Thet war han öfver tings år med berömlig sit och nit, ständachtighet och alswarsamhet. Thersföre förtrodde Konungen honom, at, tillika med *M. Georgio* Norman, som så kallades *Sweriges Superintendentens*, företaga en allmän visitation öfver församlingarna i Riket, til at icke allenast bringa läromäsendet i godt stiel, utan ock at aflaffa the Påwissta willfarelser i läron och widstepesser i Cerimonierna. År 1540 förhadades thenne nyttige visitationen i Västergöthland, Småland och Östergöthland, så ibland annat monga öfversödiga kyrkior utdömdes och ödelades. Vti the beslut och bref, som vnder then reson underkrefwades, finnes thenne Biskop hafwa nämnt sig then *Christeliga Religionens Consiliarium*. År 1549 blef han tillika med *Archibiskopen, M. LAURENTIO P. Nericio*, Biskop *BOTHVIDO* i Stråånäs och några andra lärda män, befald at pröfwa then så utkomna boken, *INTERIM* kallad, som blef förkastad, såsom vnder sagra och mörka ord införandes then Påwissta lärans farliga förgift. Thenne Biskop *HENRICO* tilwites thet, at hafwa, tillika med then bedragaren *Conrad Phyhi*, år 1541 vptenkt ett slags straff, kalladt *Tunno-fångstet*, hwilket Konungen dock förbödd och aflaffade^{F)}. Elliest war thenne Biskop af Konungen mycket älskad och be-trodd, så at han ock ofta rådförde sig med honom i rikets angelägnasta saker och ärender. Biskopen stöt sitt lefwerne och embets förvaltning med en stilla död år 1556.

II. Mag. *PETRUS I) ANDREÆ NIGER* eller *SWART*, sedan han studerat, rest och Magistrerat, samt en rund tid varit *K. GUSTAF* then Förstas Hoffpredikant och bichtfader, blef af honom satt til at wara Biskop i Västerås år 1556. War fuller icke lenge i embetet; men gjorde dock mycket godt och gagneligit; ty han war en icke mindre sitig och arbetsam, än en lärd och försigtig man. På lediga stunder sammankref han *K. GUSTAF* then Förstas historia, innehållandes hans förnämsta bedrifter på Swenska rim, hwilken han ock lät af trycket utkomma. Han hafwer ock sammankrefwit then förreknig på sina företrädare, eller forna Västerås Biskopar, hwilken Cancellie-Rådet Herr *ANDERS ANTON VON STIERNMAN* vtu mödres gömo framdragit, med sina curiösa anmärkningar hedrat och år 1744 af trycket utkomma låtit, så som förrest i början af then bokens andra Capitel är bleswit nämndt. Wid hög-
bemål

F) Thetta Straff eller Pinosätt war söga mindre tyranniskt, än *Phalaridis Koppaxora*; ty thet bestod thet vti, at vti en stor tom tunno, i hwilken stora kättspisar woro å alla sidor indrefne, inslacks misgjernings-människan, medan hon ännu lefde. Härefter rullades tunnan omkring, til thes then inneslutne syndaren, efter ett hisseligit marterande, sönder-raggad af spikarna, kunde gifwa vp andan. Heu! quam ingeniosa est hominum in homines crudelitas! Häraf sadet grofwe Misgjerningsmän dömas til och dö i Svittunnan.

beträdda Konungs begrafning i Upsala d. 21 Decembr. år 1560 höll han och en merkelig predikan, som sextio år therefter, genom M. Silvestri Phrygii försorg, är tryckt bletwen. Denne Biskop lefde icke lenger, än til d. 5 Octobr. år 1562, så han saligen affomnade, lemnande efter sig en änekio; ty bles efter hennes död 1598, på gräfften inbuggen thenna korta skrift: UNDER THENNA STEN ÄR BEGRAFVEN EHREW ÖRDIGE HERRE OCH FADER, BISCOP PEDER ANDREÆ THEN 5 OCT. ANNO 1562. OCH HANS DYGD SAMMA MATRONA, HUSTRO BRITA LARSD. ANNO 98 GUD GIFWE THEM EN SALIG UPSTÄNDELSE.

III. Mag. JOHANNES D. NICOLAI OFEG, en Närkebo, född i Glanshammars Sökn, af en utifrån inkommen slägt, hwilket hans tilnamn nog samt bewisar. Obelant är, hwadienst han förestådt innan K. ERIK then Stortonde förordnade honom år 1563 til Biskop i Wästerås. Han war en lärdd och i embetet idog Biskop; men såt förleda sig af then Fransosen och Calvinisten Dionysio Beurede (som så war K. ERIKS råd, men förvt warit hans informator) på then irriga meningen, at man i nödfall, som så war förmedelst frig med Danmark, kunde yti thet H. Altarens Sacramentet betiena sig af watn i stället för win. Om hwilken galna mening han skref år 1564 ett bref til Prästerkapet i sitt Sticht, fast han året förvt hade tillika med the andra Biskopar med sitt namn bifallit Archibiskopens refutation, skrefwen emot Beureum i samma sak. Moste altså Archibiskopen åter gripa til pennan, och med en alswarsam skrift förlegga thenna Biskop Ofegs wilfarelse som dermed stannade; men i Swenska Kyrkohistorien werfde han sig dermed thet namn, at han bleswit kallad Liquorista. Therefter lefde han i stillhet och stotte sitt embete. År 1569 d. 25 Jan. hafwer han på Nilsdagen i Stockholm, tillika med alla andra af Rikets så församlada Stender, under skrefwit then merkelige skrift, som så bles ypsatt om the af K. ERIK then Stortonde mördada Sturarnas oskyldighet. År 1574 år han worden död och i Wästerås Domkyrko begrafwen.

IV. Mag. ERASMUS NICOLAI född i Arboga, såsom bleswit föregifwet, af en Dansk slägt. Sedan han hema och ytom lands hade studerat och bleswit Magister, år han af Hertig JOHAN Gustaffson antagen til Hoffpredikant. Yti thet Hoffwet hafwer han ythan twiswel sattat twcke för then Påwissta läron, och then benägenhet til Liturgien, som sedan hos honom yppades. Genom Hertigens recommendation hos sin Broder K. ERIK then Stortonde, wardt han år 1562 förordnad til Probst och Kyrkoherde wid Stora Tuna församling i Dalarna. Och thet war han år 1569, när han d. 25 Januar. i Stockholm, på Nilsdagen, bewitnade the mördada Sturars oskyldighet. Wid samma tid lærer hans förre Herre, så Konung JOHAN then Tredje, åter gjort honom til sin Hoffpredikant

och tillika satt honom til Domprobst i Västerås, med hwilket namn och titel han Upsala mötets beslut af år 1572 hafwer vnderskrefwit. Emedan Konungen war förre vt therom wiss, at Mag. Erasmus icke skulle wara emot Liturgien, eller then så kallada Röda Boken, som Herbestus och Fecken sammansmidat hade; ty satte han honom år 1574, icke langt efter Biskop Ofegs död, til Biskop i Västerås, låtandes honom, sedan han the vpsatta artiklar, berörande Liturgien, vnderskrefwit hade, af Archibiskopen, *M. LAURENTIO PETRI GOTHO*, på följande år 1575 d. 14 Junii til Biskop wigas, aldeles med Påwisst stat och cerimonier. Therafter hafwer han Konungen til behag, två gånger vnderskrefwit Liturgien eller then Påwissta Messieboken: nemligen år 1576 tillika med Archibiskopen, och sedan på thet följande år, tillika med samtliga Nilsens Biskopar. Hwad thenne Biskop i sitt Sticht och Biskopsambete til gagn vträttat, finnes icke någorståds förmåldt. För sådant kan thet icke ansedt warda, at han med sitt exempel och tillstyrkande kommit monga Präster, jemväl i sitt Sticht, til at erkenna och emotaga Liturgien. Ty at han therotinnan icke hafwer gjort wäl, kan theraf med wisshet slutas; emedan thet med full sanning berettas, at han haft ett aggande samwete theröfwer, at han til at behaga Konungen, så letsinnigt Liturgien bifallit och med Religionen strymtat hafwer. Skat ock på sitt yttersta, d. 10 Maji år 1580, vnder en hiertelig ångest bitterligen beklagat, at han så därtligen emot sig och andra vti en så högwigtig sak handlat hade. Hwilket ock berettas om andra Liturgiens obetenksama biträdare G). På hans listen i Domkyrkan skat ock någor ord wittnat om hans ånger.

V. Mag. *PETRUS II BENEDICTI GLANDUS*, war til mycken upbyggelse och werdigt beröm Biskop i Västerås i 8 år: nemligen ifrå år 1580 til år 1589, då han flyttades til Linköping, ibland hvars Biskopar han vti andra Bokens tredje Capitel pag. finnes efter gjörligheten beskrefwen.

VI. Mag. *OLAVUS I STEPHANI BELLINUS* född i Bålinge vti Upsala land, ther hans fader, Stephanus Andreae varit Kyrkoherde. Hade i yngdomen wäl studerat och vtom lands blefwit Magister. Sedan han efter hemkomsten någon tid predikat i B. *JOHAN* then Tredjes hoff, är han förordnad til Gåse at blifwa ther Kyrkoherde år 1577. Och emedan hos honom fans benägenhet för Liturgien och icke selades hwarken afswarsamhet eller myndighet, befordrade B. *JOHAN* honom år 1589 til Biskopsambetet i Västerås. Thet förestod han Konungen til nöge, vndantagna, at han, merlande, huru monge i Stichtet förargades och sörgde theröfwer, at Påwedömet så hastigt och öfwer alt genom Liturgien åter infördes, supplicerade hos Konungen vti bref, begiärandes, at thet

G) Här om är werdt at läsas thet, som af M. Joh. Bazio finnes berettadt vti hans *Inventario Eccles. Libr. Cap. pag.*

motte innehållas med cerimoniers införsel och bruk. För öfriget lefde han vthan ser-
 deles bryderi och buller alt in til slutet af **R. JOHANS** tid, och hade then hedren
 at predika i Slotts: Kyrkion wid wälbemålte **R. JOHANS** liks utfärd d. 31 Dec.
 år 1592. Han satt ock i godan rö vnder the monga oroligheter, som **R. SIGIS-**
MUNDI regemente hade med sig. Men i **R. CARL** then **Tiondes** tid gief en häf-
 tig storm öfwer honom; Ty på Riksdagen i Örebro år 1606, lät Konungen an-
 flaga honom 1) theförre, at han hade godwilligt och vthan tvång antagit then af-
 gudiska Messeloken Liturgien och öfvertalt sit Stichts Prästerkap at giöra thet
 samma. 2) theförre, at fast han på Upsalamötet år 1593 hade wedersat samma
 Liturgie, och icke allenast samtyckt til Söderköpings, Wadstena: och Arboga:
 bestuter, utan ock lofwat sig skola them obrotsligen hålla; dock likwäl hade han
 fallit therifrån, hållit Konung Sigismundi parti och skrefwit til honom äreröriga
 bref om **R. CARL**. och 3) theförre, at han hållit med then bekanta Papisten Lars
 Borlangis, samt herbergerat och vndsagnat then Jesuitiska Studenten, Petrum
 de Petrofa, som warit i riket insend med vpsåt at mörda Konungen. Fast Bisko-
 pen med Ed lade ifrå sig thesa swåra beswärdningar; dock wardt han sidstnämnda
 år d. 16 April, dömd ifrå embetet och aldeles affatt. Thet är berättadt, at en Kyr-
 kioherde i Balund, wid namn Ericus, som först hemligen hos Konungen angif-
 wit, och sedan offentligt bestykt Biskopen, är förordnad til Biskop i hans stel-
 le, then dock fiorton dagar thefester, dömd för dubbelt hor, bleswit halsuggen
 på Wästerås: torg. Thetta är en blott berettelse. Men thet är wist, at en Mag.
 Nicolaus Petri Strengnesensis, som hade någon tid warit Kyrkioherde i Calmar
 och år 1599, bleswit flyttad til Medellösa: församling i Närke, är af Konung **CARL**
 then **Tionde** år 1606 förordnad til Biskop i Wästerås, och at han icke tit haf-
 wer flytt, utan efter fiorton weler dödt i Medellösa. Här af fick icke allenast Stich-
 tets prästerkap; utan ock monge andre, anledning och rådrum til at, med träge-
 na förböner för then affatta Biskopen, infomma hos Konungen, som theraf och
 af Biskopens förödmjukande och trohets försäkran, lät sig försonas, så at Bisko-
 pen kom åter til nåd och embete, thet han med nöge och beröm förestod thefester
 in på tolfte året, sachtmodeligen affsonmandes år 1618. Han blef begrafwen mitt i
 Domkyrkions Chor vnder en sten, som utwisas med initial bokstäfverna af hans
 namn O. S. B. Therunder hade ock hans förra hustru, Gudelina Elofs: dotter,
 bleswet jordad, som d. 7 Junii år 1593 hade dödt, såsom på Stenen läses, och war
 hon Kyrkioherda: dotter ifrå Dilsbo i Helsingaland, M. Elavi Terleri i Leksand
 Woster. Af henne hade Biskopen then Sonen, M. Stephanum Olavi, som wardt
 Kyrkioherde wid Husaby i dalom.

VII. DOÅ. JOHANNES II. RUDBECKIUS född d. 3 April. år 1581 uti Nä-
 rike, Almby: Sökn och Örmestads: by. Hans Fader Johan Pederfson, så Hä-
 radsstrifware i Wästra: Närke, sedan Stadsstrifware i Örebro, hafwer ther i

Stadskyrkan öfwer sin graf följande Stenskrift: Hic sepultus est, cum uxore & V liberis, Johannes Rudbeckius, quondam hujus civitatis scriba, natus A. D. 1550 in pagō Rudbeck, paræcia Hvitestad inter Flensburg & Hadersle, extinctus peste anno 1603. Cujus Pater fuit Petrus in Rudbeck, avus Johannes Johannis in Hopterip &c. Ibland hans förfäder är en igenfunnen, wid namn Peder Olufsson Rudbeck, som hos **R. ERIK af Pomern** varit Hoffmarschall. Thenne hans descendent Biskopen upförde sitt, något förnedrada, Fäderne til thes förra heder och högd genom studier och lärdom; ty sedan han 7 år i Örebro, två år i Upsala och äfwen så länge i Wittenberg studerat och thet Magistrerat, blef han på Archibiskopens **M. Olavi Martini** förslag af **R. CARL** then Tionde förordnad til Professor Matheseos i Upsala år 1604 på sitt 23 ålders år. Trodde året thet efter reste han åter ut til at studera i Theologien och Hebræiska Språket, hwars Professor han blef år 1610, och Theologiæ år 1611. Hwarifrå **R. GUSTAF ADOLPH** honom år 1613 kallade til sitt hoff, at blifwa Hoffpredikant och Riktsfader, thet han war både hema och i feldt på swära krigsförder, alltid med then stora Konungens beständiga nöge och nåd. Thetta i beklarade Konungen merkeligen thet med, at han år 1617 i sin kröning lät gjöra honom til Doctor Theologiæ och år 1619 förordnade honom til Biskop i Wästerås. Hwad han på the 26 år och thet öfwer, som han satt wid thetta embetet, hafwer til hela Stichtets, Domkyrkions, DomCapitlets, med ett ord, til Rorkio och Scholenswäsendets bätssa, upbyggelse, skick och ordning utrettat, thet kan i korthet icke här skrifwas. Monga bewis thet om finnas i Protocoller och andra Skrifter, samt här och thet för ögonen. Han hafwer icke allenast två gånger visiterat alla församlingar i sitt Sticht; utan ock år 1627, efter Konungens befallning och instruction, företadt en allmän visitation wid församlingarna i Esiland och Ingermanland, fåttandes alt i godt skick både wid Religionen eller Låron och Cerimonierna. Om hans lärdom, sit och arbetsamhet witna aldrariskast hans monga Theologiska och Philosophiska Skrifter, som af trycket utkommit och af Professor Johan Scheffer i hans Svecia Literata blefwit upräknade. Ibland hans förtienster bör för merkwärdigt anses, at then herliga **R. GUSTAF ADOLPHS** Bibel in folio är genom hans omsorg och pådrift til fullbordan befordrad år 1618. Hans förra giftermål med Archibiskopens **NICOLAI BOTHNIENSIS** dotter, war ofruchtsamt; Men i thet sednare, med **MAGDALENA HYSING**, blef han en fader at monga barn, ibland hwilka fyra hafwa blefwit berömlige Doctorer H). Hwilkas Fader, thet gansta mycket af sitt Sticht och langt widare wälförtiente Biskopen, afled i Wästerås på sitt sextionde siette år, d. 8 Augusti år 1646, och wardt d. 6 Sept.

H) Thenne Biskop är ock genom sina Söner och Sonesöner en wälsignad Stamfader för gansta monga hederliga Rudbeckiska Släkter, ibland hwilka ättilliga äro benådade med Adeliget Stånd och werde, som uti Ridderkapets och Adelsens Matricel hafwa fått sin rum.

Sept. nästföljande, med icke mindre pris och beröm, än sorg och saknad, hedersligen af Archibiskopen Doct. JOHANNE LENEO begrafven i sitt enskilda grafchor, ther hans äreminne lefwer på grafstenen uti thesa korta ord: JOHANNES RUDBECKIUS THEOL. DOCT. AROS EPISCOPUS NATUS 1581 OBIT 8 AUG. SEPULT. 6 SEPT. ANNO 1646. MAGDALENA HYSING EJUSDEM CONJUNX NATA 1602. 24 MAJI OBIT 8 AUG. SEPULT. 15 AN. 1649. Och på en Stentaflo, uprest wid en pelare i samma chor, läses thenna Skrift med stora bokstäfver: JOHANNES RUDBECKIUS Episcopus Arol. natus 3 Apr. A. D. 1581, in Pago Ormesta Paroecia Almby in Nericia, Patre JOHANNE RUDBECKIO, Notario P. Siebrogia, Avo PETRO JOHANNIS in Rudbeck, hunc locum in templo in sua familia possessionem sepulcralem 100 thaleris emit A. D. 1629.

VIII. Doct. OLAVUS II) LAURELIUS en Wästgöthe, född år 1585 i Wadsbo härads och Lyrestada församling, sedan han hade studerat i Mariestad och Carlstads Scholar, samt tre år i Upsala, reste han på Kongl. Stipendio ut til Academierna i Tyskland och blef år 1620 Philosophiæ, Prof. Logic. d. 22 Febr. 1621 och d. 13 Maji år 1625 Theologiæ Professor i Upsala. Sedan han tiugo år med mycket beröm och grundelig lärdom, til ungdomens uppbyggelse, wid Academien arbetat hade, wardt han kallad och förordnad til at blifwa Rorkioherde i Stockholm och tillika Präses uti Stads Consistorio år 1640 d. 26 Martii, och samma år d. 22 Jun. tillika med andra höglärda män, Doctor Theologiæ. När han thet hedersrum med stor heder och mogen alfvarsamhet in på siunde året hade beklädt, aflades han af Stichters Prästerkap och fullmägtigades d. 13 Mart. 1647 af Drottning CHRISTINA til Biskopsambetet i Wästerås. Thet tog han emot och förwaltade icke med mindre slit och waksamhet, än drift och myndighet, i acht tagandes och werkställandes allt, hwad wid Rorkior, Scholar, Hospitaler och annorstädes på hans embete ankomma monde. Och ändock han, utom embetsstyforna som aldrig efterfattes, ganska munga Skrifter, som af Professor Scheffer upräknas, utarbetat och utgifwit, lefde han dock til ganska hög ålder, in til thes han på sitt ottattonde femte ålders år, helt stilla affomnade d. 6 April. år 1670, sedan han nästan 23 år med mycket beröm hade varit Biskop. Hans Söner dödde för honom 1), hwilka Margareta Archibiskopens Doct. Petri Kenicii dotter, honom födt hade; Men af en dotter wardt han doct Stamfader åt Odelstiernor, Odelströmar, Benzelsstiernor och flere familier. Med mycken heder blef han begrafven i Domkyrkan wid södra dören, ther en sten uppsatt wid muren föresteller korteligen the förnämsta omständigheter af hans lefwerne, som ofwansöre äro i acht tagne, och innesattar en del af hans beröm i följande verlar:

1) En hans Son.

Qui sine labe sacri docuit mysteria verbi,
 Christi adumque gregi praefuit absque dolo,
 Upsala quem coluit, quemque Holmia tota probavit
 Doctorem, veram cum pietate gravem.
 Praefule quod tandem Westmannia rite potita
 Undique condidit caelica iussa sequi.
 Qui jugi studuit linguamque manusque labore
 Nutantem Domini consolidare domum.
 Delicium populi, sacri decus ordinis ingens,
 Gloria Doctorum, pulchra corona senum.
 Doctor LAURELIUS, cum Coniuge proleque cara,
 Hic jacet. In supero spiritus orbe viget,

IX. Doct. NICOLAUS I) RUDBECKIUS, then tilförne berömda Biskopens, Doct. Johannis Rudbeckii, förstfödde Son, född i Västerås d. 5. Jan. år 1622. Sedan han hade hema hos Faderen och i Upsala, samt vid utländska Academier studerat, wardt han på sitt 23 år Lector Eloquentiae i Västerås Gymnasio år 1645, samt tillika Notarius Consistorii. Therefter Lector Theologiae, sedan Kyrkoherde och Probst d. 20 Maji år 1658 i Hedemora, och d. 24 Februarii år 1662 i St. Tuna. Hvarifrån han år 1666 d. 21 Maji blef kallad och förordnad til Stockholm, til at the warda Pastor Primarius och Stads Consistorii Praeses, blifwandes på nästföljande år d. 29 Octobr. tillika med två sina bröder, Johan och Petro, Doct. Theologiae. Som han på alla the nämnda ställen hade så wäl med sit och nit, som med behag och fogelighet giort sina embeten; ty blef han i Stichtet allmanneligen kallad och af höga Öfwerheten med fullmacht förordnad år 1670 d. 3 Aug. til at emottaga Västerås Biskopsdöme, som efter hans Swärsfader war ledigt; Ty han lefde i ächtenskap med Biskopens Doct. Laurelii dotter, Margareta, som förvt varit gift med Doct. Erico Odheliö, hans företrädare i Stockholm. Han blef i Stichtet emottagen med icke mindre heder och glädje, än han wisade sig äga hog och förstånd til at befrämja Stichtets betsta och fullgjöra sitt embete i all möjelig motto; men som han war af en swag complexion, hinzdrades ofta hans goda uppsåt af tillstötande krepnor. Omfider wardt han rörd af slag, hwartil stötte en hecrique feber, som dageligen honom afmattade, til thes han i Herranom affonnade d. 2 Sept. år 1676, 53 år och 8 månader gammal. På ti thet Rudbeckiska Grafchoret i Västerås; Domkyrko blef han begrafwen, så som Grafskenen witnar med thesa så ord:

HIC AD LATERA PARENTIS
 SEPULTUS
 NICOLAUS RUDBECKIUS,
 S. THEOL. DOCTOR ET EPISCOP. AROS.

NATUS

NATUS AROSIAE QUINTO JAN. ANNO 1622
MORTUUS IBIDEM SECUNDA SEPTEMBRIS,
ANNO M. DC. LXXVI.

X. Doct. JOHANNES III) PETRI BRODINUS, född d. 18 Junii år 1619
uti Upsland och Bro: Soln, ther hans fader så war Kyrkoherde, som sedan
kom til Järentuna på Swartsiö: landet. Sonen Johannes hade gådt i Strengs
näs Schola, innan han kom til Upsala, ther han blef Konglig stipendiat, och
d. 6 Maji år 1647 Magister, samt wigd til präst samma år. Therefter hafwer
han, vnderstödd med ett anseelighet Kongligt stipendii, til utländska Academier
sig begifwit på 4 års tid, besökandes i medlertid the förnämsta städer, Acade-
mier och Lärare i Tyskland, Frankrike och Holland. Wid hemkomsten hafwer
Drottning CHRISTINA d. 26 Junii år 1652 antagit honom til sin Hoffpredikant,
och år 1654, så hon aflade sig regementet, recommenderat honom hos sin efter-
trädare R. CARL GUSTAV, som honom behöll qwar wid sitt Hoff, och betiente
sig af honom vnder sitt Poliska feldtog. År 1656 nödgades han af opafslighet be-
giära hemloff ytu feldt, dock blef wid Hoff, arbetet i Stockholm in til år 1657 d.
31 Januarii, så högberådde Konung satte honom til Superintendens på Gotland,
som så genom Roskiliska friden war återkommit vnder Sveriges krono. Vti
thenna tjensten utrettade han mycket godt vti 17 års tid. Blef Doct. Theol. d. 1 Oct.
1675. Men samma år, så kriget begyntes med Danmark, wardt han, tillika med
hustru och barn, af the Danska fången och bortförd til Köpenhamn, ther han, så-
som ock, vnder belägringen i Malmö, utstod ofroliga monga wederverdigheter.
Hwarvnder dock R. CARL TERTIUS ELIOSTE i nåder tenkte på honom, och
mitt vnder krigslogan benådade honom d. 8 Nov. år 1677 med fullmacht på Wä-
sterås: Biskopsembete, låtandes honom med säkerhet komma ifrå Skåne vp til be-
rörda embets plats år 1678. Han tog sig strax an Stichtets wård och styrfel; Men
til tröttheten, af mongåriga resor, träget arbete och mycket lidande, tilstötte en
longlig siuldom, som ju lenger thes mer förswagade minne och Kroppens krafter,
til thes han afled på sitt sextionde andra ålders år d. 8 Nov. år 1680. Allt thet, som
nu korteligen anfördt är, och widare, thenna Biskopen til beröm och äreminne,
lånda eller uttydas kan, thet hafwer hans efterträdare i ächtenskapet och Super-
intendentien på Gotland, sedermera Archibiskopen, Doct. Haquinus Spegel, in-
nesfattat vti efterföljande Skrift, som låses på ena taslo öfwer hans graf i Wä-
sterås: Domkyrko:

D. O. M.

Hæc qui legis, ut lugeas;

Viator, mortis extimesce legem,

Quâ tamen cum per CHRISTI spiritum solutus,

Veram in morte vitam, in vitâ læticiam invenies.

Id quod suð exemplò testatur Vir olim maximè Venerandus,

M m

Doct.

Doct. JOHANNES BRODINUS,
 Qui genere honesto & sacerdotali in Uplandiâ annò 1619 natus,
 Studiorum elegantia multis in Academiis excellens
 Officiis variis sensim, sed omnibus dextrè, perfundus est:
 Primò enim Sereniss. Reginae CHRISTINÆ ab anno 1652.
 Deinde Augustiss. Regis CAROLI GUSTAVI ab anno 1655.
 Concionator Aulicus,
 Eam monstravit integritatem, vigilantiam, industriam,
 Ut auspiciis Clementiss. Regis CAROLI Xmi Superintendens Gothland 1658
 Et CAROLI Xmi Episcopus Westmanniæ anno 1677 rite constitutus sit.
 Ærumnis interim quàm plurimis inclutus,
 Utpote periculis belli Polonici, & in captivitate Hafniensi,
 Et in obsidione Malmogianâ aliisque,
 Quibus obnoxia est humana conditio,
 Semper sui similis, hoc est, pius, constans, erectus.
 Conjugio etjam maximè felix,
 Quondam ELISABETA EMPORAGRIA annos 4,
 Cum GERTRUDE LEYEL annos 10, cum ANNA SCHULTIN annos 5,
 Sine querelâ, sine dissidiò, habuit.
 Liberis XI florens
 Quorum tamen pauci in famæ & familiæ decorem, adhuc superstites.
 Vitæ innocentia, fidei veritate, animique candore ubivis conspicuus,
 Recti tenax, in prosperis modestus, in adversis patiens, bonis gratus
 Egenis benignus, omnibus æquus.
 Morte ipsâ maximè beatus,
 Quam anno 1680 d. 8 Novembris,
 Ætate annor. 61, mens. 4;
 Sed caris multò pluribus confectus vitæque melioris anhelus,
 Placidè in Dominò obivit,
 Animâ Coelo, depositum poscenti, reddita
 Quorum omnium memoriam, ut benevolis posterorum oculis subjiceret,
 Dilectique Mariti vitam inter mortuos propagaret,
 Monumentum hoc majori pietate, quàm sumtu,
 F. F. quondam vidua ejus,
 Nunc verò Conjux D. H. SPEGELS
 ANNA SCHULTIN.

XI. Doct. CAROLUS CARLSSON, var född d. 24 Novembr. år 1642 i
 Calmar, ther hans Fader, Carl Johansson, varit en förmögen Köpman och mo-
 deren Catharina von Glan, af en gammul familâ. Sedan han hade vnder Re-
 storen,

Storen, M. Olavo Svebiliö, som blef i framtiden Archibiskop och hans Swärsfader, i Calmar Schola lagt god grund under sina studier, sendes han år 1659 til Upsala, ther han med serdeles qwickhet aflade the wanliga lärdoms profwen. Strax thereafter år 1663 begaf han sig utom lands och på 7 års tid gjorde en widlöftigare och nyttigare reso, än knapt någor Swensl för honom gjort hade. Ty han icke allenast i Tyskland besökte och nyttjade the förnämsta Academier, och på trey års tid gjorde i Jena sådana framsteg i Theologien, at han förklarades werdig at blifwa Doctor Theologiæ; utan ock besåg the namnkunnigaste Städer, Hoff och Academier i hela Tyskland, Österrike, Italien, Franckerike, Holland, England, Danmark &c; lärde thes Språk och werkwade sig bekantskap med the lärda och berömligaste män, som på then tiden woro i Europa. År 1671 så han kom hem, emedan ingen ledighet war wid Academien, hwartil han sig årnat och stickelig besans, sice han d. 29 Martii år 1672 R. CARL then Elloftes fullmacht på Hoffpredikants sysslo och strax tillika på Danderyd Pastorat d. 13 Nov. År 1674 blef han, på församlingenes allmänna kallelse, Kyrkoherde wid S. Mariæ Magdalenzæ församling i Stockholm. d. 22 Augusti år 1678 wardt han på samma sett, efter sin Swärfader, Kyrkoherde wid S. Nicolai eller Stora Kyrkion och tillika Präles uti Stockholms Stads Consistorid. Och år 1680 d. 17 Dec. blef han, efter Stichtets inkomna kallelse, med Kongl. fullmacht förordnad til Biskop i Wästerås, så at han inom 8 år blefuit Präst och Biskop. Han war äggre af alla the egenklaper och förmöhner, som en Biskop behöfwer och kan berömmas af, lerd och mycket försaren, wis och försichtig, alswarsam och myndig, wänlig och from, lussig och behagelig. Ty felade honom aldrig kärlek och wördnad hos Stichtets Prästerskap, icke eller synnerlig ynnest och nåd hos höga Öfwerheten. År 1684 d. 4 Aug. stencfte R. CARL then Ellofte hans Fru och barn adelskap med familie namn af Cederström. Och år 1693 på Jubelfesten i Upsala blef then Theologiske Doctortiteln, hwartil han 27 år förrvt hade gjort sig werdig, för honom en Kongelig nådegåftwa. Af tvenne Fruer Margareta Svebilias Adlerberg och Catharina Bröms, blef han en Fader för monga adlada barn, som genom egna dygder och förtienster, efter Faderns död, ypstegit til högsta heders grader. Sedan han nästan 27 år med ogement lofford warit Biskop, och lefwat 64 år och i månader affomnade han saligen d. 24 April. år 1707. Som hans förtienster word monga och stora, icke allenast emot och inom Stichtet, utan ock emot hela församlingen i wårt l. Fadernesland; ty har han blefuit ej allenast brusefad wid Kyrkolagens och andra Kyrkobökers öfwerseende och utferdande; utan ock både medest synnerlig nåd hos höga Öfwerheten och med mogna råd på allmänna möten och Riksdagar befordrat Kyrkowäsendets och Prästaståndets bästa; Så wardt han ock wid begrafsningen och efter döden mongaledes hedrad. Serdelos hafwa hans Anhörige gjort hans äreminne ewerdeligt med efterföljande

De Strift öfwer hans i lifstiden tilredde graf, wid Domkyrkions södra mur på en anseelig tasto, i gyllende bokstäfver, så lydande:

CHRISTUS MIHI VITA MORS LUCRUM
Immortalis Memoriae
DOCTORI & EPISCOPO AROSIENSI,
CAROLO CARLSSONIO,

Epitaphium.

Anno

Cujus honoratus vidit Calmaria cunas, Anno
Atque juventutis tempus abunde virens. clō. 15C. XLII.
Upsala quem pluresque orbis pietate celebres d. 24 Aov.
Moribus & studiis perpoliere Scholæ Ab clō. 15c. LIX.
Regia quem stupuit domus & Stockholmia, docto clō. 15c. LXXII. Aulic.
Ore redundantem Cœlica scita DEI. clō. 15c. LXXIV. Marian.
Inde Dioccesin qui rexit, Arausia, sanctis clō. 15c. LXXVIII. Primar.
Jussibus, exemplis consiliisque tuam clō. DC. LXXX.
Quem juxtâ pietas, gravitas, doctrina fidesque
Masculus & veræ religionis amor,
Reddiderant titulo dignum DOCTORIS & almæ clō. 15c. XCIII.
Dilectum Patriæ Principibusque viris.
Ille sub hoc CAROLUS cippo CARLSSONIUS ossa
Condidit extremô vivificanda die. clō. DCC. VII.
Illius en! cineri voluit par nobile amantum
Uxorum exuvias adsociare suas.
MARGARIS ADLERBERG prior & CATHARINA superstes
BROEMSA, prognatis utraque læta bonis.
In quibus æternô sic gens CEDERSTROEMIA flore,
PRÆSUL ut illustri posteritate, cluet,
Clerus Arausiacus dabit illum vivere, donec
Se CAROLO hoc dicat vix habuisse parem.

Scribeb.

And. Ol. Rhyzelius,

Archipp. Lincop.

XII. Doct. PETRUS MALMBERG, en Södermanlânding, född d. 7 Febr. år 1653 i Stora Malma-Sofn, ther hans fader varit fogde. Sedan han först i Strengnäs, och therefter ifrå år 1672 i Upsala studerat intil år 1679 d. 17 Dec. id han wardt Magister, hafwer han blefvit år 1681 predikant wid Kongl. Garde, år 1687 Unkedrottningenes HEDEVIG ELEONORÆ Hoffpredikant och år 1696 d. 20 Sept. Ryrkiherde wid S. Catharinæ församling i Stockholm. År 1704 d. 11 Aprilis hafwer han, efter vndsängen befallning och kallelse, rest

et

til såldt lägre, til at warde *K. CARL THEN TOLFTES* Confessionarius, samt tillita Öfverhoffpredikant och Feldsuperintendent. Hafwer altså blefwit then stora Konungens följelagare, nästan i 6 år, i lycko och olycko, genom Polen, Slesien, in uti Saren, så widare tillbaka in uti Ukrain til Pultava och sådan öfwer stora ödemarker in uti Turkiet til staden Bender i Moldavien. Inmedlertid är honom wederfaren then hedern, at Facultas Theologica i Wittenberg in Octobr. år 1706 gjorde honom til Doctor Theologiae, och then nåden af Konungen, at han år 1709 erhöill fullmacht på Biskopsambetet i Wästerås. Han hade gernat begifwit sig hem til Stichtet. Men aflågenheten och resons ofäkerhet nödsakade honom, at, efter olyckon wid Pultava, wara sin Konung följachtig in til sin döb, som, efter mycket utherdadt besvär, longlig matthet och sjukdom samt Christelig beredelse, ändade hans lif wid Bender d. 13 Febr. år 1710, då allena 4 dagar felade i hans semtionde sunde år. Hans andelöse kropp blef, efter tidens och ortens belågenhet, begrafwen, bredewid then Collakiska Fäldt. Herrens Mazeppæ lif, på en Grefslig församlings Kyrkiogård.

XIII. Doct. MATTHIAS ISER född d. 7 Octobr. år 1645, i Wermeland och Allster Sökn, ther hans Fader Johannes Johannis warit Capellan i 66, och lefwat til 87 år. Sonen Matthias hafwer blefwit Magister i Upsala d. 12 Decembr. år 1672. Pastor wid Lif. Regimentet d. 14 Dec. år 1674. Kongelig Hoffpredikant d. 18 Aug. år 1676. Förordnad Domprobst i Götheborg d. 23 Febr. år 1678; men samma år d. 23 Aug. Kyrkoherde wid S. Mariæ församling i Stockholm och d. 29 Junii år 1681 Pastor Primarius ther sammastädes, samt Präses i Stads. Consistorio. Therefter blefwit hans barn d. 8 Febr. år 1689 ablade under namnet *ISERHJELM*, och han sielf på Jubel-festen i Upsala d. 3 Martii år 1693 Doctor Theologiae. Sedan han i tretio år hade warit Pastor Primarius eller Kyrkoherde wid S. Nicolai eller Stora Kyrkion, och i medlertid wid fast monga angelägna sysslor och Commissioner, wisat nyttig tjenst, försigtighet och trohet emot Konung, sadesernesland och församling, är han med Kongl. fullmacht, skrefwen wid Bender i Turkiet d. 21 April. år 1711 af *K. CARL then Tolfte* förordnad til Biskop i Wästerås. På thet följande är flyttade han til Wästerås, och wårdade, så wida the af ålder och arbete redan förswagade krafter monde medgiffwa, Sticht och embeta i tretton år. Han affomnade, 79 år och 5 månader gammal, d. 19 Febr. år 1725, hafwandes giordt ett Testamente af 4000 daler Kopparmönt til Wästerås. Gymnasium; af hvars årliga interesse en Gymnasist skulle i sina studier understöddas. Med anstendig heder wardt han af Doct. Nicolao Barchio d. 25 April. begrafwen, och är ett kostbart Epitaphium af marmor, på wägen åt norr om höga altaret i Domkyrkion, inom ett wäl giordt jernstrank upfatt, som witnar om honom med följande skrift:

Credit.

Huic, tumulo. cineres.

M m 3

S:æ

S:tæ R:æ Maj:tis

Magnæ. Fidei. VIR. S. Theol. DOCTOR.
Ecclesiarum, per. Wesmanniam. & Dalecarlias.
EPISCOPUS.

Consistorii. Aros. PRÆSES. & Reg. Gymn. EPHORUS.
Reverendissimus. in. Christo. PATER.
MATTHIAS. ISER.

Qui. A:o. 1645. d. 7. Octobr. Wermiâ. Oriundus.

Post. suscept. Upsal. Philos. honores.

Pastor. Primariæ. legionis. Equestris.

Ferventi. tum. in. Scaniâ. bello. ad. finem. interfuit.

Nec. multo. post. Pastor. & Archi. Præpositus. Gothoburg.

Mox. quum. Augustiss. Rex. CAROLUS. XI. eum. sibi.

Propiorem. voluerit. Pastor. Ecclesiæ. Holmenfis.

Cui. de. S:ta Mariâ. nomen. 1678. declaratus. Dehinc. brevi. 1680.

Pastor. Ecclesiæ. ibidem. Primariæ. & Consistor.

Præses. renunciatus. Hanc. spartam. per. sex.

Omnino. lustra. ornavit. Interea. Doct. S:tæ Theol.

Creatus. Ad. almam. Dioces. hujus. Episcopalem.
Insulam. evectus. est.

Hæc. sibi. demandata. munia. magnâ. fide. & curâ.

Gessit. aliis. insuper. maximi. momenti. negotiis.

Identidem. admotus. pro. solerti. quô. polluit. Consiliô.

Singularem. PATRIÆ. commodavit. operam.

Tori. consortem. habuit. heic. etjam. quiescentem.

Nobilissimam DOMINAM.

MARGARETAM. ISERHIELM.

PRÆSUL. ingenii. Jubare. Candore. animi. intemeratâ. fide.

Zelo. veræ. Religionis.

Mirâ. in. casibus. ferensibus. Sacris. decidendis.

Dexteritate.

Insigni. apud. Augustos. Patriæ. Patres.

Ac. Principes. gratiâ.

Pronâ. in. quemvis. Comitæte.

Svavi. Convictu. largôque. hospitiô.

Inclytus.

Multis. profuit. nemini. nocuit.

Excessit. A:o M. DCC. XXV. d. XIX. Febr.

Cultioris. &. ingenui. orbis.

Amor. &. desiderium.

XIV. Doct. SVENO CAMEN, Wermländing, född i Kölens Prästegård wid Carlstad d. 11 Juli år 1667. Hans Fader war Superintendenten, M. *Benedictus Sven. Camen*, som finnes vti Tolfte Bolens tredje Capitel bestrefwen, och moderen *Christina Carlberg*. Sedan han i Upsala d. 10 Decembr. år 1691 blefwit Magister, och grundeligen studerat Theologien både hema och wid utländska Academier, wardt han år 1698 wigd til at warda vice-Pastor wid stora Kyrko-församlingen i Stockholm, samt år 1700 antagen til extraordinarie Predikant wid Kongl. Hoffwet och tillika Assessor i HoffConsistorid. År 1701 d. 13 Maji blef han, med Kongelig fullmakt på Hoff- och Drabantepredikant-tienst, besald at begitwa sig til R. *CARL* then Tolfstes säidtläger, therwid han upwachade vnder Wolska kriget hela try år, första Drab. predikant til d. 30 Julii 1703, och på slutet förrättade alla FeldSuperintendents Sysslor. År 1704 benådades han med fullmakt på Kyrkoherda-embetet wid S. Catharinæ församling i Stockholm. Och år 1718 d. 30 April. förordnades han, på Consistorii, Magistratens och hela Församlingens enhelliga och vnderdåniga kallelse, af R. *CARL* then Tolfste til at wara Pastor Primarius och Præses Consistorii i samma Stad. Hwarefter han wid Drottning *ULRICÆ ELEONORÆ* Kröning i Upsala blef d. 19 Mart. år 1719, semte flera lärda män, Doctor Theologiæ, och samma år begåfwoad med Adelskap för sina barn. År 1725 d. 13 April. erhöil han, efter Stichtets genom kallelse-röster förklarada åstundan, R. *FRIDERIKS* fullmakt på Wästerås-Bisshopsembete, thet han, fast på en kort tid, med mycket beröm och allment nöge förestod. Utom thesa publice nu nämnda hedersembeten, är han worden brukad, wid åtskilliga Riksdagar, och eljest thes emellan, vti angelägna Deputationer och wigtiga Commissioner. Hwarwid, såsom wid alla sina embets-förretningar, han icke mindre blefwit altid wördad för wälmering, redelighet och försigtighet, än åtskad för sin synnerliga fromhet, fogelighet och liuslighet. Omfider efter en småningen afmatande skuld, och mycket andächtig beredelse, stöt han sitt naturliga lif och Bisshopsembete, så han, på 5 dagar när, 62 år lefwat, d. 6 Julii år 1729, i Wästerås, ther han ock anstendeligen blefwit begrafwen.

XV. Doct. NICOLAUS II) BARCHIUS, född d. 25 Nov. år 1676, i Wästerås, ther hans Fader, M. *Laurentius Laurentii Barchius*, så war Lector, sedan Kyrkoherde i Söderbarke. År 1700 d. 12 Decembr. blef han promoverad til Magister i Upsala, så dock stadd vrom lands vnder sin resa, genom Tysk-Holl- och Ungland. Strax efter hemkomsten wardt han år 1702 Hoffpredikant hos Kongl. Rådet, Gref Nils Gollensstolpe, år 1703 Notarius och extraordinarie Predikant wid thet Kongl. Hoffwet, och år 1706 ordinarius hos hennes Maj:ts, Inckedrottningen *HEDEVIG ELEONORA*. d. 27 Nov. år 1709 blef han, efter inkommen kallelse, med R. *CARL* then Tolfstes fullmakt förordnad til Domprobst i sin födelsestad Wästerås, tit han dock kom icke at tiltråda, förän efter Påsten år 1711.

Thens

Thennaienst förvaltade han med icke mindre inbördes förnöggelse än församlingens uppbyggelse i 8 år, til thes Drottning *ULRICA ELEONORA* vnder så warande Riksdag, behagade honom kalla och med sin fullmacht af d. 5 Mart. år 1719 gjöra honom til sin bichtfader och Öfverhoffpredikant. Hwarefter hon d. 19 i samma månad, benådade, wid sin kröning i Upsala, honom, tillika med 12 andra förtienta män, med Doctors-titel och heder. År 1725 fick han hederlig kallelse och d. 14 Maji Konung *FRIDERIKS* nådiga fullmacht, til at blifwa Ryrkioherde wid S. Nicolai eller Store Ryrkion i Stockholm, samt Consistorii Præses, behållandes dock än vidare then Kongliga Bichten. Ifrå then ansvariga och mongdubla sysslo blef han af Stichtet med samhelliga röster kallad och med *K. FRIDERIKS* nådiga fullmacht af d. 24 Nov. år 1729 förordnad til at emottaga vnder sin wård och styresel Wästerås, Biskops, Sticht. Hvilket han dock icke tillträdde förrän år 1731 och på samma år wigd til Biskop i Stockholm af Doct. Johan. Steuchid d. 20 Junii. Stichtets Stötsel antog han med samma sorgfällighet, slit, drift och försigtighet, som han, wid sina förrvt vnder händer hafda tienster, hade til sitt stora beröm och til alla wederbörandes nöje, å daga lagt och i werket wisat. Men när han war som måst och bästt theruti begrepen, påförde Rosen, hans mongårige sjukdom, honom döden, som ändade hans lif på jorden d. 16 Febr. år 1733. Han hade varit en man, som wille och hade kunnat, om han sådt lenger lefwat, mycket godt utretta i Stichtet, wid Riksdagar och annorstädes. Han blef med icke mindre sorg och saknad, än heder och ärebewisning, i Domkyrkion begrafwen d. 1 Maji samma år.

XVI. Doct. *ANDREAS KALSENIUS*, född d. 1 Nov. år 1688 wti wästra Bergslagen och Göderberke, ther hans Fader Mag. Olavus Kalsenius, så war Probst; men hans moder Anna Rudbeck, war then langt förrvt Biskopens Doct. Nicolai Rudbeckii dotter. Han war altså sin företrädares halfbroder. På sitt tionde ålders år hade han blefwit send til Academien i Upsala, ther han, efter afslagda lärdoms prof, vndfådt gradum Magisterii d. 21 Maji år 1713. På följande året antogs han til at wara Lector Eloquentiæ & Poëses wid Kongl. Gymnasium i Wästerås. Men som hans hog och drift war at med sina studier och gåfwor, ju förr thes heller, komma til thet H. Prediko:embetet til at theruti tien na Gudi, församlingen och fäderneslandet; in wardt han tredje dag Wingest år 1716 wigd til at wara Kongl. Rådets Gref Gustaf Cronhielms Hoffpredikant, och blef samma år af Gref Magnus De la Garde kallad til at blifwa Pastor wid Dal:regementet, hwarpå *K. CARL* then Tolfte d. 13 Novembr. år 1717 gaf honom sin fullmacht. Och allenast try år therefter kallade och med sin fullmacht af d. 12 Julii år 1720 förordnade *K. FRIDERIK* honom til at wara Kongl. Hoff: och Drabante: Predikant. Vnder thennaienst och upwachting wann han hos thet Kongliga Hoff och högstbemälda H:s Kongliga Majestät en synnerlig nåd, som

ju lenger thes mer förklarades; ty år 1725 in Majo förordnades han til Präses vti Kongl. HoffConsistorid med Öfverhoff-Predikants lön, hvarpå år 1728 d. 15 Martii följde Kongl. fullmakt på Öfverhoff-Predikants embetet, och ty år thes efter: nemligen d. 15 Septembr. år 1730 på Ryrkioherda-embetet wid S. Nicolaä eller Stora Ryrkions församling i Stockholm och Præsidium vti Stadens Consistorid. These så förnåma hederstienster gåfwo Theologiska Faculteten wid Academien i Gripswald, anledning och orsac til at tillegga honom frånwarande, dock högförtient och werdig, Doctor-namn och heder vti Theologien, d. 14 Dec. samma år 1730. På söljande år 1731 wedersörs honom then nåden och hedern af ifrå d. 6 Julii til d. 11 Novembr. wara K. FRIDERIC sölsachtig vnder reson til thes arfländer i Tyskland. Och ändteligen ty år thes efter, d. 8 Nov. 1733, blef han, på Prästerkapets i Stichtet genom kallelse förklarada ästundan af sin alltid nådiga Konung berwerdigad med fullmakt på Biskopsembetet öfwer Wästerås Sticht. Embetet, hwilket han i sin bätsta ålder, med mycken mogenhet, försarenhet och myndighet, år 1735 tilträdde, hafwer han med then slit, drift och försigtighet wärdat, at, genom hans slitiga wästerande och afswarliga uppsicht, icke mindre wid Scholewäsendet, än vti Församlingarna slit och ordning öfwer hela Stichtet blef achtad och hållen. Och som han ägde och med ett rettsinnigt uppsörande immerfort at sig söroft allmännelig kärlek och wördnad; Så war öfwer hela Stichtet önskan om hans wälmågo, medan han lefde, icke mindre hiertelig, än hans salnad och äreminne blef efter hans död. Hwilken, efter så dagars sjukdom, vnder ett trosast JESU åkallande ändade hans jordiska lefnad d. 24 Dec. eller Jula-afton år 1750, på hans sextionde tredje ålders år. Hans namn lefwer ej allenast vti några, wid merkelige tilfellen af honom hållna och af trycket utkomna, Predikningar; utan ock mycket hederwerdigare genom the Testamentariska Dispositioner, themed han påtent, utom andra, Academien i Upsala, instichtandes thes på tilräckelig stat en ny Theologiæ Naturalis Profession, utom hwad anseelig förmohn han sörryst Nosocomio Academico hade tillagt, samt thet Stipendium, som han stänckt; och alt thetta på Kongl. Majests confirmation oryggeligen. Hans Ankefru ELISABETA LE MOINE, som med honom ifrå d. 20 Jan. år 1723 nästan 28 år, vti ett fuller barnlöst, men ganska sörnögeliget ächtenskap, hade sammanlefwat, hafwer giort sin K. Mans werda äreminne odödeliget med mycken omsorg och kostnad; ty hon köpt, i Wästerås Domkyrko, ett Graf-Chor framför thes höga altare. Hårwti hafwer hon låtit mura en tilräckelig graf för sig och sin Saliga Man. Grafwen är tilluten med en sten, som hafwer, med stora bokstäfwer, thenna påstrift:

Thenna Sofwekammar
Har bekostat och tilredt
ELISABET Le MOINE,

At min

M n

Vä

Vti lifstiden älfkeliga,
 Nu hos GUD Saliga, Herra,
 Thetta Stichtets Sexton-åriga Biskop;
 Doct. ANDREAS OLAV. KALSENIUS,
 Som affömnade Julia - ätton
 År 1750;
 Och jämwäl åt mig siewan.

Ach! låter oss i frid få ligga här tillsammans,
 Tills HÉRren JESUS oss vpwecker sidst med gamman!
 Sepulcra ne violato, DEUS ultor.

Wid muren, gent emot ingången til grafwen, är fastad en utzirad och förgylt
 Koppartafsa, som gifwer them lärdom til at läsa, vti stora swarta bokstäfwer,
 om Salig Biskopen efterföljande EPITAPHIUM:

זכרנו לנכבדנו

Episcopus Arosiensis,
 Doct. ANDREAS KALSENIUS,
 Natus in Södra Barke d. 1 Nov.

Anno Christi 1688.

Patre M. OLAVO, P. & P. Laudatiffimò,
 Matreque ANNA RUDBECKIA, Episcopi heic F.

Postquam
 Lauream sedulæ & solidæ eruditionis
 Tesseram Upsaliæ rite reportarat,
 Ecclesiasticam docendi Provinciam

Auspicatò ingressus,
 Omnem in eâ munerum ac honorum mensuram
 Fideliter & feliciter implevit.

Namque

A:o 1717 Dalecarlicæ Legionis in bellò MYSTA,
 1720 Ad Aulam Regiam CONCIONATOR,
 1725 Reg. Maj. à Sacris supremus & CONFSSIONARIUS,
 1731 Primar. Stockh. PASTOR & Consist. Urb. PRÆSES atque
 1734 Optatus hujus, sibi natus, Dicecef. EPISCOPUS.

Perenni Superiorum Gratiâ, Reip. Curâ, Æqualium
 Benevolentîâ & Inferiorum reverentiâ inclytus,
 A:o 1750, sibi Climactericò, pridie Natal. Christi placidè obdormivit.
 Animâ DEO redditâ, Memoriam Dicecefanis &
 Famam Posteritati atque Gamenis Nomen

Benefaciendo commendans.

At tanti VIRI ac PRÆSULIS

Exanimis exuvias Crypta hujus Chori condidit,

Pie admodum procurante

Fidissimâ per XXVIII annos thalamî

Atque deinceps futura h. tumuli

Conjuge ac Sociâ,

ELISABETA Le MOINE,

Viduâ Mœstissimâ.

Consignab.

And. Ol. Rhyzelius,

Episc. Lincop.

XVII. Doct. **SAMUEL OLAVI TROILIUS**, född d. 11 Maji år 1706 vti Dalarna och stora Stedevi, ther hans Fader, Mag. **OLAVUS TROILIUS** var Ryrkoherde och Probst, en Sonson af then mycket gâtna, Mäster **UNO TROILIUS** i Leksand, Probstens öfver hela Österdalarna. Moderen var **HELENA GANGIA** Pedersdotter, Probsts dotter ifrån Stora Tuna. Sedan han ifrån år 1714 til år 1736 studerat i Upsala och i medeltid ther år 1732 publicè disputerat de Magnetismo morum naturali och af thet enda lärdoms profvet funnits mogen til at år 1734 antagas til Magister Docens, wardt han, på RiksRådets, Gref **Thore Bielkes** gifna kallelse, d. 18 Nov. år 1736 af sin Företredare, i Wästerås: Domkyrko, ordenteligen invigd til thet H. Predikoembetet. Strax blef han af sina förtreffeliga Prediko: gästvor i Stockholm så wida känd, at Hög: Salig **K. FRIDERIC** ej allenast sidsnämnda år d. 7 Dec. gjorde honom, med sin Kongl. fullmakt, til then andra Predikanten wid sin Eis: Drabante: Corps; utan ock d. 22 April. år 1740 til sin ordinarie Hoff: Predikant. På nästföljande år wedersfors honom then synnerliga nåden, at blifwa antagen til Theras Kongl. Majestätets Confessionarius eller Bichefader, hwarpå strax fölgde then Swenska Församlingens i CarlsCrona kallelse, til at warda thes Ryrkoherde och Ammiralitets Superintendentens; Men, emedan Kongl. Majestäterna icke wille stilia honom så fierran ifrån sig; ty fick han, jemte Kongl. Hoff: Predikant: och Bichte: systorna, Kongl. Maj:ts fullmakt d. 1 Sept. samma år, på Ryrkoherda: Embetet wid Kongl. Riddarholmens och Broms: Församlingar, och d. 8 Januar. år 1742 tillika på Öfwer: Hoff: Predikants werdigheten. Wid thenna bibehöll ock honom **K. FRIDERIC**, när han, efter inkommen en anseentlig Församlingarnas kallelse, förordnade honom d. 11 Januar. år 1745, med sin fullmakt, til Ryrkoherda: Embetet wid Riddarholmens, til S. Claræ och S. Olofs församlingar på Norra Malm; Och thesöre år 1748 anbefalte honom, såsom sin Öfwerhoff: Predikant, the Prästerliga förrettingar, som kunde komma til at förefalla, wid the thet året af Hans Kongl. Maj:ts

här i Riket förnyada eller insiçhtada Riddare: Orden. I följe af thenna Kongliga befallningen, hafwer han, såsom Ecclesiasticus Ordinis Seraphinici Antistes, efter Ordens Stadgan, uti Kongl. Riddarholms Kyrkion, icke allenast på the Solenna Ordens: dagar, så länge han wistades i Stockholm, öfwer utsköta Bibliska Texter predikat; utan ock, ther sammastådes, några höga Seraphins Riddare jordfästade och therwid af Guds H. Ord upbyggeliga Griffetal i förthet hållit. Emedan wid förehaft ordenteliget Biskops: wäl i thetta Sticht, Prästeståndets enhälliga röster på honom fallit; Så hafwer wår nu allernådigt regerande Konung, *K. ADOLPH FRIDRIC*, d. 23 April. år 1751, med thes större nåd och någe gifwit honom sin fullmacht på Biskops: embetet öfwer Wästerås: Sticht, som han ganska wäl hade sig bekanta, jemte hans mongåriga förtienster och gäfwor, hans beständiga trohet, slit och nit wid the Embeten, som han tit in til hade försått. Uti thetta werda Biskops: embetet blef han samma år d. 1 Nov. eller Allhelgonadag, uti Riddarholms Kyrkio, med wanliga Cerimonier, af Archibiskopen, Doct. Henrico Benzelio, offentligent insatt. Swarwid thet war merkwärdigt, at wid then solennitet woro, thet knapt på någon Riksdag förryt skedd, alle Rikets Biskopar och Superintendententer mangrant närwarande. Som *K. ADOLPH FRIDERIC*, wid sin och sin Gemåls, Drottning *LOVISA ULRICA*, Kongl. Kroning, hwilken äfwes samma år högtideligen skedd d. 26 Nov. förklarade hade honom, såsom ibland andra måst werdig, för at warda Doctor Theologiæ; Så kom han ock, wid then i Upsala, efter slutad Riksdag, för sig gående Doctoral-Promotionen, at såsom Primus respondendo wisa sin grundrifa lärdom. Hwilken redan lyste uti åtskilliga af Trycket utgifna, wäl och diupsinnt utarbetade Predikningar, och framdeles mer lysande warder uti the Skrifter och arbeten, som thenne witre Biskopen lærer utgifwa til andras tjenst och sitt ödödeliga minne. Thetta blifwer ock wäl lefwande uti hans barn, them hans två Fruer honom födt hafwa: nemligen Fru *Anna Elisabet Gustafsdotter ANGERSTEN*, gift d. 19 Aug. år 1740, och dödd d. 3 Sept. år 1750; och Fru *Birgita Elisabet Hesselgren*, eller, sedan thes fader blifwit adlad, *SILVERSTOLPE*, med hwilko han sammanwogdes d. 23 Jun. år 1751, allena 15 dagar, sedan en grusweliga häftig wäd-eld hade S. Clara: herliga Kyrkio med större delen af församlingen, jemte sielfwa Kyrkioherdahuset, sammertigen öfwergådt, och alltså ock honom ganska mycket godt beröfwat. När Riksdagen år 1752 war ändad och Promotionen i Upsala öfwerstånden, flytte han ifrån Stockholm, ther han, inpå sextonde året, wid thet Kongl. Hoffwet upwachtat, och therjemte monga förnåma och ansvariga förrettningar haft, utom Kongl. Hoffförsamlingen fyra församlingar wårdade och uti twenne Consistorier Präsidium-fört; alt med sådan lätthet, förstånd och drift, som tilwändt och förbehölt honom the högas beständiga nåd och alla andras behag, beröm, wänskap och kärlek. Thetta behagade the alle wid afreson ifrån Stockholm, och immerfort, med icke mindre hjerteliga lyckönskningar, än han, i Wästerås

störas och öfver hela thet Sticht, wardt bemött och emottagen. Allas önskan och hopp war, at Biskop TROILIUS, som på sitt lefnads syrationde stette år, i sin bästa ålder, med herliga kratter och häfwoor, besteg Biskopstolen, stulle in til sin höga ålder, uti thetta sitt Fädernes Sticht, såsom en exemplarist Biskop, them så upöfwa til Guds äro, Konungens, Församlingens och Fäderneslandets öfkißaktiga förmon och bästa! Thetta hoppades och önskade hierteligen alle, med hwilka jag wälment instämnde på följande sätt:

Molle, precor, SAMUEL ut, Arosa, TROILIUS ævum

Tranligat & cumulet commoda mille Tibi,

Vasta Dicecesis, numerosa Ecclesia, clerus

Et Schola cumque sud, Patria chara, statu;

Ut per eum longum firmatò cardine durent,

Omnipotens hujus PRÆSULIS acta beet!

Femte Bokens Fjerde Capitel,

Om
Informations werket eller Scholewäsendet uti Wä-
sterås BiskopsSticht.

S. I.

Wetet skal kan wara til at nesa S. David then hedern at hafwa i Wästman-
land, och alltså i Wästerås Sticht, anlagt, inrettat och hållit then aldra
första Christeliga Schola eller Läröhus; ty otwifslachtigt är thet, at hans förste
boningsort hafwer fädt, och än behåller, thet namnet Munketorp theraf, at han
ther låtit the munkar, som han antingen med sig hit in i landet haft, eller hit in
til sig kallat, lära några qwicka infödda ynglingar läsa i bok och, kan ske, något
skrifwa, samt fatta the förnämsta hufvudstycken af then Christeliga Lärön, på thet
these lärjungar motte kunna icke allenast siunga then Latinska meso; utan ock,
thet, som langt angelägnare war, på moders-målet tala och uttyda för allmogen,
landets inbyggare, then Religion och Gudaläro, som S. David och hans sölsesla-
gare hade med sig at bringa på banen. Hwilket the inkomne Lärare, som landets
språk icke woro mechtige, swäriligen och med liten framgång kunnat giöra. Så
skädet thet monde wara för S. David, at så Christendomen utspredd, anammad och
inplantad; Så angeläget motte han låta sig wara, at ju förr thes heller söga nå-
gon anstalt om någon undervisning för infödd ungdom. Är ock mycket swårt at
bewisa, thet annat Kloster någon sin warit i Munketorp, än ett sådant lärohus,
hället af Munkar, som then tiden merendels och nästan woro af Benedictin-
orden, eller ock Cistercienser.

S. II. Hwar och när elliest i thetta Sticht någon Schole blifwet inrettad och hål-
len efter then tiden, är mycket owist at säga. Mycket troligt är dock, at, så snart
Biskopsstället kommit til någon ordning och stadga i Wästerås, ther ock blefwit
inrettadt ett Läröhus på samma set och til samma ändamål, som ofwan förnämdt
är. Torde ock then warit början til thet stora Swartbrödra- eller Dominican-
Kloster, som, twifwels utan, ther lenge hade warit, fast af sämre wilkor, än
thet fick, genom K. SWERKERS och the sölsjande Konungars frifostighet.
Som thet är bekant, at Dominican-munkar kallades ock prediko-munkar el-
ler bröder, och at i thetas Kloster, mer än i andra, idkades studier; Så är icke
at twifla therpå, at ju Wästerås-Kloster hafwer warit ett Monasterium Scho-
lasticum, som haft sina Lectores, hwilka arbetat med ungdomens undervisning både
uti Theologiska och Philosophiska studier. Ja, ock drefwit them så sitigt och
högt, at lärde män kommit sådan til at bekläda Biskopsambeten och andra för-
nämna

nåma tienster wid Dom: Capitlet och annorstädes både i Stichtet och hela riket.

S. III. Sedan och flere ansenliga Kloster blefwit bygde i thetta Stichtet: Så som ett Prediko: eller Dominican i Arboga. Ett Franciscan- eller Gråmunfars thet sammastädes. Ett Cisterciens- i Köning och ett af samma orden i Husaby i Dalom; Så kan man icke finna annat, än at Informations- werket warit icke försummadt i Wästerås: Sticht under Påwedömet, när man legger här til, at wid Dom: Capitlet och Domkyrktion lærer och, såsom i the andra Stichten, warit både barna: Schole och ett förnämre Lärohus, i hwilket, under en Canonici, (som theraf kallades Scholasticus) inseende, icke allenast the öfwoades, som wid Choral- Musiken i Domkyrktion skulle brukas; utan och andra studier flitigt tracterades. Thetta är theraf klart, at monge ifrå Wästerås: Schola utrest til Academierna utom lands, och inom kort tid blefwit Doctores, Magistri och Baccalaurei, hwilket icke låtit sig så snart och lätt gjöra, om the icke haft hema tillfelle at legga någon grund under sina studier.

S. IV. Är alltså oförnekligt, at studier i Wästerås: Sticht blefwit, under thes Catholiska eller Påweliga Biskopar, flöte och idlade. Och är til at beklaga, at ingen underrettelse kan finnas om then anstalt, som K. GUSTAF then Sörste hafwer, när Religionens reformation hade gådt för sig, gjordt om Scholewsändet i thetta Sticht. Ofelbart är, at han icke låtit thet nederläggas, utan fast heller satt thet i bättre sticket och stånd, än thet hade förryt haft. At then Schole: ordning, som Archibiskopen, LAURENTIUS PETRI NERICIUS, infört uti then af honom sammankrefna och år 1571 i K. JOHANS tid af trycket utkomna Ryrktio: ordningen, kan man finna, huru Scholar blefwit efter Reformationen hållne wid hwar Domkyrktio i riket, och alltså jemwäl i Wästerås. Ut then äro sådana studier dretna, at Stichten taban fådt så lärda män, som Punnat befordras til Lärare eller Ryrktiotienare både wid Stads: och Landförsamlingarna.

S. V. Scholen i Wästerås, såsom en Cathedral: Schole, hafwer, ifrå then tiden, rönt åtskilliga nådesprof af höga Öfwerheten til sin förkofring. År 1604 föröfkte K. CARL then Tionde Præceptorernas antal med twenno, ibland hwilka then ene skulle wara Lector Theologiae och Pœnitentiarius, och then andre Decanus. År 1620 föröfktes Scholehuset med en öfwerwåning, i ty K. GUSTAF WOLFF hade då i sinnet at ypretta thet ett Gymnasium, til hvars början han då tit förordnade två Lectores; men år 1623 fick Gymnasium sin fullnad med sju Lectorer. Hwartil then ottonde, nemligen Hebræa Lingwæ, blef lagd år 1627; alle med årlig lön och underhåll. All then inrettning både med Scholan och Gymnasii åstad kom och utretrade Biskopen Doct. Johannes Rudbeckius med then synnerliga nåd, som han ågde hos Konungen, och genom then drift, som hos honom fans til at pryda sitt embete och befrämja all thet, som han wetste kunna lända sitt Sticht til yppbyggelse, heder och froma. Under honom woro uti Scholan

these 7 Præceptorer: nemligen 1) Rector eller Logicus. 2) ConRector eller Rhetoricus. 3) Öfwerste Collega eller Profodicus. 4) Andre Collega eller Syntacticus. Trejde Collega eller Etymologus. Fjerde Collega eller Orthographus, och then nederste Collega eller Elementarius.

S. VI. Sedan Drottning *CHRISTINA* hade inrettat eller faststelt en tilreckelig stat til lön och underhåll för Scholewäsendet i hela riket, hafwer både Gymnasium och Trivial-Scholan i Wästerås warit i godt stånd och beständigt flor. Och är wid Præceptorernas antal och ordning, then Biskopen Doct. Rudbeckius i sin tid inrettat, annor ändring icke skedd, än at Lectores äro til antalet sju i Gymnasid. Och i Trivial-Scholan är en Apologista nu i stället för Elementariid, ju sedan DomProbsten, M. Nicolaus Duan, gaf en stendig lön för en, som skulle wara Abecedarius eller lära Scholepisterna at läsa i bok. Utas allt thetta låter sig letteligen finnas, at Scholewäsendet är och hafwer warit i langt bättre stånd och flit, uti Wästerås wid Biskopsätet, efter, än förr, Reformationen, hafwandes Religionens Reformator, *K. GUSTAF* then Förste, anordnat, til Scholarnas uprettande och wid macht hållande, en god del af the inkomster, som til förne hade lydt til Klosters och thet Påwiffa Klerkeri.

S. VII. Om i Påwedömetis tid, uti Wästerås-Sticht, någre Scholar warit utom Wästerås och förbthan Klosters, thet hafwer man swårt wid at kunna bewisa. Torde ock icke wara låte at finna stial til at bewisa, thet Scholar hafwa warit seculd Reformationis, eller under *K. GUSTAFS* och hans Söners regementis tid, i the andre thetta Stichtets Städer, såsom i Arboga, Köping &c. Mycket troliget wil the dock sonas, så wäl i anseende til Stichtets stora widlöfsighet, som landsfolkets lärogirighet, jemwäl ock för sielfwa sakens nöwendighet. Men som bewis tryta, wil man lemna thetta til andras lyckeligare uttrönande. Thet är bewilliget och wist, at Drottning *CHRISTINA* förordnade, samt gjorde anstalt och stat thertil, at uti hwarje Stad, öfwer hela riket, skulle årminstone wara en Pædagogic eller Barna-Schole. Och at så stedt och än i dag sker, thet om hafwa hemes Esterträdare i regementet, wære glorioseste Svea- och Gothar Konungar berömligen sig låtit wæda.

S. VIII. Är alltså Informations-werket i Wästerås-Sticht nu för tiden af then inrettning och bestaffenhet, at i Wästerås är ett Kongeliget och til alla delar fullkomliget Gymnasium, jemte en wäl inrettad Trivial-Schole, om hwilka tilförene något nämndt är. Uti *Falu* hålles Trivial-Schole, hwarwid är en Rector med ConRectore och fyra Collegis. Uti Arboga, Köping, Hedemora, Salberg, Mora och Lindesberg äro Rectores hwarthera med sin Collega. Wid the sködere församlingarna, ju uti Dalarna och Bergslagen: Såsom i Stora Tuna, Mora, Leksand, Sangnäs, Malung, Uås, Grangårde, Torr- och Söderbarke, Fällingsbro, Munketorp och Skuleuna äro Pædagogier, som merendels förestås af prästwigda personer. Ingen kan säga, at i thetta Stichtet är brist på Scholar. Siette

STELLE BOKEN

Om
Wägsjö Biskops = Sticht.

Första Capitel

Om
Stichtets Alder, Anläggning, Storlek och Andringar.

§. I.

Bland Swea och Gótharikes Sticht, Skara vndantaget, är Wägsjö = Sticht thet äldsta, så framt någor sanning är vti alt thet som finnes berättadt om *S. SIGFRID*, och at han varit vphofsman och begynnare til thetta Sticht, hwarom våra historier ganska mycket komma öfverens, samt therom, at *S. SIGFRID* med några andra Angelska Lärare, på *R. O. LUS SÄSTRÖMINGS* begiäran, af *HRDU RULU* Danakonung, som ock då war rådande öfver Angland, år 1020 insänd i Gótharike (som i the Angelska Skrifter kallas Nordmannia) tog sig före at plantera någon Christens dom i then tract af Småland, som kallades Verend. Ther blef thet första thetta Stichtets Biskopsäte af *S. SIGFRID* anlagdt, hwaräst thet än i dag är. Ehuru wäl *S. SIGFRID* mong år, efter sin inkomst, mer wandrade omkring ifrå thet englandet til thet andra, lärde, döpte, wigde Kyrkior &c, än satt stilla i Wärend, stannade han dock ther på slutet, walde sin boning och efter döden wardt begrafwen. Fastän trowerdigare är, at Sigfrid war rettare Smålands och hela Gótharikes Apostel eller Euangelist, efter then berättelse, som *ADAMUS BREMENSIS*, hwilken war hans samtida, om honom öf lemnat, än Wärends eller någon annan orts ordentelige Biskop. Om thet är sant, at han lagt grunden til Wägsjö = Sticht, och at thet ifrå hans tid kan räknas sin alder; Så motte thet theruti hafwa företräde framför Linköpings, Strengnäs, Wästerås, och the öfriga Rikets Sticht.

§. II. Hurudan thenna Stichtets anläggning i förstonne varit, medan *S. SIGFRID*, lefde och long tid therefter, är nu omögeliget at säga med någon wisshet. Sanningen likast är thet, at *S. SIGFRID*, som war en allmän Gótharikes Lärare, hafwer, såsom frandeles blifwer sagdt, satt en Asmundum til at vara en enskildt och stendig Lärare i Wärend eller Småland, som efter giörligheten wärdat all then Christenhet, som kunnat inrettas både i Småland och vp vti ÖsterGóthland, och thet in til thes Asmund kom til Biskopsambetet i Skara, och ändteligen wardt giord til Archibiskop, vnder hwilken, och några hans efterträdare alla Christina

Do

För

Församlingar både i Småland, Väster- och Öster-Göthland, och alltså i hela Götharike hafwa lydt och legat. Såsom ock troliget är, at efter Biskops Sätets vprättelse i Öster-Göthland och Linköping, Christenheten i Småland vnder Biskop HERBERT och några hans efterträdare hafwa lydt och legat. Imedeltid hafwa fuller vthan tvistvel, ordentelige Lärare efter S. SIGFRIDS död och Almunds aflyttning, varit i Wärend; men Biskopar hafwa ther icke varit på hundrade års tid och theröfwer, in til thes K. CARL SWERKERSSON tjt beforderade til Biskop then bullersamma Stenar, som icke förmådde tråta sig til större Biskopsdöme, än allena Wärend, bestående af thesa fem härader Albo, Rinnewall, Kongehärad, Norra, och Södraviding.

§. III. Then nämnde Biskopen Stenar kan sägas varit ther til wällande, at Wäggsjö: Sticht icke sådt miuta thet rum ibland Rikets Sticht, som thy efter thes ålders förmohn bordt tilböra; ty efter han trätte om Stichtets grentsor med Östgötha: eller Linköpings Biskopen, som hade Kongafamilien, hwilken Östgöthist war, på sin sido; emedan han ock hade för sig at draga sitt Sticht vndan then Swenska Archibiskopen i Upsala, och legga thet vnder then Danska Archibiskopen i Lund; Så moste han på slutet emottaga en så snöplig Stichtets indelning, och Stichtets ålder räknades icke lengre tillbaka, än ifrå år 1166 wid påf, så han förordnades til Biskop öfwer Wärend. Si, här finner man igen orsaken, hwarföre Wäggsjö: Sticht, som i anseende til thes foundation af S. SIGFRID, hwarföre Swea: och Götharikes Sticht wara i ordningen thet andra och hafwa rum näst efter Skara: Sticht; eller åt minstone thet tredje, sedan Upsala: Sticht för Archibiskopsätet sådt företräde, är satt vti, och most åtnöga sig med thet siette rummet.

§. IV. BISKOPSÄTET är Wäggsjö, som af hedenhöb, och förrän S. Sigfrid kom in i landet, hade hett Östrabo, en by i Rinnewalls härad, belägen, såsom CLAUDIUS PTOLEMAIUS honom beskrifwit, emellan åkrar, ångar, lundar och sidar. Hwadän Wäggsjö: namnet är, kan gifas, men icke med någon twifhet sägas. Thet war lenge, sedan Biskopsätet ther anlades, en by, eller fri och öppen boningsplats; ty K. MAGNUS Erikson, SMÅLLA Pallad, gaf om sifer år 1342 thy Stads: rett och Privilegier, samt tilstånd at hwarje måndag hålla Torgdag eller marknad. Såsom Wäggsjö, hwad thet mer, än en bondeby, i Catholiska tiden war, hade endast at tacka Biskopsätet före, som förorsakade, at ther, vtom Domkyrion, efter hand blefuit byggde Kloster, Helgandshus, eller Hospital, och thet ena Kanikehuset efter thet andra, alla anseentliga och med wackra inkomster försedda; Så motte ock Wäggsjö tilstå, at om Biskoparna, efter Religionens reformation, icke blefuit ther sittande och ther, jemte Domkyrion, blefuit vprettadt och hållet, Gymnasium, Schole, Hospital och andra publique hus, tillika med residencehuset för Landshöfdingen och Lands:

Landstättens gårdar, thet longosedan blefwet en bondeby, helst thet så ofta i förra tider af wädelö och fiendar swära öden hafwer vfstådt.

S. V. DOMKIRKIAN föregifwes fuller warit funderad och til en del byggd af eller vnder **S. SIGFRID**, som skal först, sedan han thetill blefwit styrkt af en Angla: uppenbarelse, thet på orten låtit upbygga ett litet träCapell; men sedan **R. OLOF Stötkonung** stenkth honom the två Kongsgårdar, **Zoff och Tiuraby**, i Capellets ställe, anlagt och grundat then nu warande Domkyrkion, hwilken ock theraf blefwet kallad **S. Sigrids Kyrkia** eller **Domkyrkia**. Men huru wida två gårdars inkomster eller werde kunnat förslå til ett så kostsammt werk; samt huru en kring landet wandrande fremling, hos ett folk, som än war blandsad med hedningar, kunnat wägat sig til, och mechtat med at anlegga och bygga ett så stort hus, kommer, ju mer man thepå tencker, thes mer at anses för en munkedikt. Eroligare är, at thenna Domkyrkian är langt sednare, när Christendomen war öfwer alt antagen, funderad, vnder någon drifwande Biskop, med en mild Konungs samtveke och af en öfwer hela Stichtet willig Allmogas tilhielp, byggd och i mong år vnder flere Konungar och Biskopar byggnaden fortsatt, til thes hon hunnit til then storlek, som hon än äger: nemligen at hon är 82 och en half alnar long, 45 och en half alnar bred, och 19 och en half alnar hög i anseende til murarna; men tornet för sidsta branden war 117 och en half alnar högt. The monga brandskader, som thenna Domkyrkio öfwergådt icke allenast af en ochristelig fienda; utan ock af liung: och wädelö, hwarom framdeles blifwer berettadt, hafwa förstört vti henne alla ålderdoms merken, monumenter och och skrifter, at man ingen kundskap kan nu hafwa hwarken om hennes förra stiel och jwiter, icke eller om the chor, altare, grafwar och mycket annat, som thet fordom vthan all twiswel warit.

S. VI. Tilförne pag. 102 seq. är nämndt, at thetta Stichtets anleggnings i Biskop **STENARS** tid hafwer warit allena på Wärend eller Fem härader. Sedan, ock wist, vnder hwilken Biskop och i hwilken Konungs tid, äro thetvnder lagda ännu fem härader: nemligen **Sunnerbo, Östra: och Wästrahärader**, samt **Östbo: och Wästbohärader**, så at Wägfiö: Sticht hafwer streckt sig lika med **Tiohäraders** lagsago eller Lagmansdöme i Småland, och widare grentfor hafwer thet icke haft, så länge thes Biskopar woro Påwiste eller Påwan i Rom tilgifne. Alt thet öfriga af Småland låg och lydde i medlertid vnder Linköpings Biskopar. Men efter Religionens reformation äro thetta Stichtets grentfor något ändrade och utwidgade; ty år 1569 d. 2 Febr. hafwer **R. JOHAN** skrifteligen lagt vnder Biskopen i Wägfiö, **NICOLAO CANUTI**, Calmar: Län med Gland, som dock sedan åter kom vnder Linköpings: Sticht, til thes theraf blef ett särskildt Superintendents: Sticht. Ändteligen äro i **R. CARL** then Triondes tid vnder

Wägslö, Biskopar lagda the härader Tweta och Wistahärader med Staden Jönköping, hvilka alt tjt in til hade legat til Linköpings Sticht.

S. VII. Hafwer altså Wägslö Stichte nu förliden thesa grentsor, at thet sammanhenger med Linköpings, Calmar, Lunda, Götheborgs och Skara Biskopsdömen, och begriper uti sig hela Cronobergs, Läns Landshöfdingedöme, och och alt Jönköpings Län, utom Södra och Norra Wedbohörader, som lyda til Linköpings Sticht och Mohäräd i Wästergöthland, som til Skara Sticht hörer. Thet är fördeladt i tolf widlöftiga Probsterier, som hafwa under sig 88

Pastorater, somlige bestående af flere Rvkrkor, så at, utom ett Capell, i Wägslö Sticht är
ro 184 Solner.

Siette Bokens Andra Capitel,

Om

Wägsjö-Stichts Catholiska eller Påweliga Bistopar.

S. **SIGFRID** är öfwer allt uti vår gamla Swenska historia anford för at hafwa varit then förste Bistop i Småland. Och legendan eller munke berettelsen om honom är sådan, at han af **K. MILDRED** i England är, efter **K. OLAF SKÖTKONUNGS** trägna begäran, send, då han war Archibiskop i York, til at predika Christelig läro i thet så hedniska Gótharike. Och at han, hafwandes med sig tre sina broderhöner, **KINAMAN**, **UNAMAN** och **SUNAMAN**, skal år 980 hafwa antändt til Wärend nedersi i Småland, thet en tid med dräpelig framgång predikat; sådan, efter befallning eller kallelse, rest til Konung **OLAF** i Wästergóthland, honom wid **Zusaby** döpt, thet Kyrkio inwigt &c. Immedeltid skola hans broderhöner, them han lemnat til Församlingensienst i Småland, af en **SURMAR GRÖPA** eller **GROFFE**, och hans anhang, bleswit mördade. Thersöre skal **S. SIGFRID** syndat sig tillbaka, sådt dräpet både uppenbaradt och hemnade, samt han thesfter i Wärend leswat in til sin döb. Thenne är berettelsen, i hwilken så monga mirakel eller jerntekn och orimligheter äro inblandade, at han allsammans är mistenkt för at wara updiktad och större delen orichtig A). Man wil af allt, som om **S. Sigfrid** diktadt och skrefwet är, utdraga och sammansatta thet, som tyckes kunna bestå med sanningen. Såsom, at thenne **SIGFRID** hafwer i England icke varit Archibiskop i York, utan en Munk och, kan ste, Prior i Klostret **Glaston**. At han är på **OLAF** then Helligas, Noriges Konungs, anmodan, af **K. KNUT** Danmarks och så tillika Englands Konung, send och år 1020 kommen til Småland, och afrest til **K. OLAF SKÖTKONUNG** som så lesde i Wästergóthland; icke til at döpa honom, som war wid 20 år förört döpt af then ifrå Norige inkomna Biskopen **JON SIGURD**; utan Konungens yngre Son **ANUND** döpte han på Apostelens **Jacobi** dag, ty wardt han kallad **ANUND JACOB**.

A) Legenda eller Historia (thet hon utthan stäl heter) **S. Sigfridi**, ehwar hon finnes hos **Vastovium**, **Messenium**, eller uti **Monumentis Hist. Eccles. Benzelianis** eller annorslades, giddes så mistenkt medelst the monga af Munkarna updiktade Järntekn eller mirakel och förmedelst the bekindteliga Chronologiska orimligheter, at ingen försiktig och opartisk man kan sig ihärfä beropa, at thet med bestyrka någon sanning. Mycken Historisk irring har härwid kommit och thersaf, at Munkarna hafwa af swarsamhet blandat thenna **Sigfrid** med then Norska Biskopen **Sigurd** eller **Sigvard**, som 20 år förört kommit uti Norige til **K. OLAF SKÖTKONUNG**. Se företalet **S. VIII**, p. 7. Korteligen: **Swab Adamus Bremensis**, som lesde och skref på samma tid eller icke långt thesfter, om **S. Sigfrid** berettat, thet kan wara trovärdigt; men thesutom litet eller altsintet. Se **Ol. Dans Historica** p.

COB. Kan ock wäl handt, at S. SIGFRID wid samma tillselle wiget THURGOTH til Biskop i Husaby, ther Biskopsätet så war. Efter K. OLAF Skötkonungs döb, år 1031 år S. Sigfrid rest til Hamburg til at både frambräta K. ANUNDS eller ASMUND JACOBS stencor för then nya Archibiskopen LIBENTIUS, såsom ock til at för honom, såsom en Päwelig Metropolit öfwer all Christenhet i hela Norden, giöra berettelse och bested för hwad S. SIGFRID alt tit in til vrettat hade til Christendomens utwidgande i Gøtharike. Efter återkomsten ifrå Hamburg, hafwer SIGFRID under tusende swårheter, färligheter och förfölielser (ty hedendomen war år och senge therefter mycket stark i hela riket) med slit och nit farit fort med sitt påbegynta werk, icke allenast i Gøthariket, uti Småland, Öster, och Wästier Gøthland; utan ock streckt sin omsorg öfwer Stogarna in uti Swearike, sendandes eller förordnandes sina Landsmän ESKILD til Lärare i Södermanland, och DAVID til samma sysslo i Wästmanland. Imedeltid hafwer S. Sigfrid icke lemnat hwarken spår therefter, eller bewis therfö, at han nånsin warit, såsom en öfrentelig Biskop, sittande i Wäggsjö. I hans tid war intet Sticht til i hela Swear och Gøtharike, icke eller hwarken något Wäggsjö i Småland, eller något Biskopsäte i Wäggsjö. Utan han hafwer, såsom en Nordens Apostel, gådt genom länderna och ehwar lägenhet gifswets, predikat, underwist, döpt, inwigit kyrkior och andra slika sysslor förrettat, så länge the, under hög ålderdom, astagande krafter kunde thet tillåta. Omfider, när han icke mer orkade wandra omkring, hafwer han satt sig i ro i Hstrabo, ther han then första församling hade up; och inrettat. Ther är han ock döb d. 17 Febr. år 1067, sedan han här i riket, på wåra Förfäders omwändelse ifrå mörkret til liuset, ifrå Satans macht til GUD, hela 47 år berömligen hade anwendt. Thetta är hwad man med någon wishet tyckes kunna beretta om S. SIGFRID. Hwad som finnes berettadt om hans begrafning och graf mitt på golfwet i Domkyrkion och om hwariehanda hans underwerk, thet lemnar man them til at tro, som kunna tro, hwad munkarna diktat til sin fördel och the ensalbigas förförelse.

Wi lemne härmed thenna berömwerda Gøtharikes Apostel, och wilje nu bitida til at igenfinna them, som warit, efter hans tid, Styremän och Biskopar i thet af honom påbegynta Wäggsjö Sticht, tecknande them med nummer, som werkeligen warit i orten wid Församlingen sittande. Men them, som warit antingen i Skara, eller sedan i Linköping Biskopar och haft under sin uppsicht och styrelse Småland eller Wäggsjö Sticht, kan man icke aldeles gå förbi; dock skola the anföras utan nummer. Alltså kommer ibland Smålands eller Wäggsjö Biskopar at anföras

I. ASMUNDUS, til börden en Gøthe och, såsom likt är, född i Småland af förnåma och förmögna föräldrar. Emedan S. SIGFRID sann hos honom naturlig qwickhet och böjelse til studier, öfvertalte han föräldrarna at sända honom til Bremen,

men. S. SIGFRID recommenderade honom hos Archibisctopen *UNIVANUM*. När han thet hade några år studerat och fans stickelig til at föressä en församling, kallade S. SIGFRID honom hem och satte honom til at med Guds ord söda, wårda och stöta then församlingen i Östrabo, thet sedan kallades Wägfiö. I medlerstid war S. SIGFRID borta på andra orter i riket, medan thenne unge Bisctopen med sådan slit och alfwarsamhet förwaltade sitt ombetrodda herda-embete, at R. *EMUND OLUSSON*, emedan *GOTHSKALKUS*, som war efter *THUR-GOTH* förordnad til Skara, icke wille inställa sig, kallade thenna Almund icke alenast til Bisctops-embetet i Skara, utan ock, til at slippa dependencen af then stormodiga Bremiska Archibisctopen, lat wiga honom til Bisctop i Polen, wid år 1051. Säsom här om omständeligen är tilförne uti tredje Bokens andra Capitel, pag. 164 bleswret berättadt.

II. SIGVARDUS, owist, om han warit en inföding eller Angelsman. Thet om är intet twiswel, at icke han med S. Sigfrids samtycke och förordnande år 1050 är satt i Almunds ställe til at hafwa Bisctops-sysslor wid then Christeliga Församlingen i Småland. Thet finnes fuller intet, som han hafwer gidt, icke eller om han wäl eller annorlunda sitt embete förwaltat. Är dock mycket troliget, at han, som hade S. Sigfrids Inspektion eller uppsigt öfwer sig, och företrädarens exempel för sig til efterdomelse, hafwer anvendt all gidrlig slit til at både befästa och forplanta Christendomen. Icke eller kan man så weta, huru lenge han warit i embetet. Dock lærer han dödt, medan S. Sigfrid ännu lefde, och altså icke lenge lefwat efter år 1060.

III. JOHANNES I) war then tredje, som i S. Sigfrids lifstid med hans wilja och twiswels uttan efter hans förordnande, är satt til at wara Bisctop eller tillsyningsman öfwer Christendomen i Småland. Är icke mer bekant, än företrädaren, hwarken til lefwerne, embete, tilträdes, eller döds-år. Om han öfwerlefwat S. SIGFRID, motte han herömligen hafwa embetet förestådt; ty, emot slutet af sitt lefwerne, war S. Sigfrid, såsom tilförne sagt är, stilla sittandes i Österbo eller Wägfiö, så han kunnat wara för Bisctop *JOHAN* både, såsom ett wist orakel och ett herligt exempel, hos hwilken han kunde finna både råd och efterson, som kunde gagna både i lefwerne och embete. Men med thenna Bisctopens döds-år må thet wara, huru thet kan; Så är thet dock wist, at efter honom har ingen Bisctop bleswit i Wägfiö sittande nästan uti Niothio år, utan *RODULWARDUS*, Bisctopen i Skara, fick, genom R. *LABAN* hin Rödes gunst och tilhielp, ock under sitt Bisctopswelde all then Christenhet, som war i hela Götha-Rike och altså, hwad som hade legat under Smålands eller Wägfiö-Bisctopar. Hans efterträdare sammaledes. Men i medeltid anlades ett nytt Bisctopsäte hos Östgötharna i Linköping, och thes förste Bisctop *HERBERTUS* drog, ifrå Skara, under

under sig Östergöthland med hela Småland; thet efter honom 4 hans efterträdare: *RICHARDUS*, *GISLE*, *STENAR* och *COL* behöllo in til år 1166, såsom sagdt är til förne uti andra Bokens andra Capitel pag. 100 seq. thet ock these Biskopar sinas beskrefne. Omfider blef Biskop i Wägsjö

IV. *STENAR* både tilförne i thenna bokens första Capitel nämnd och omfett deligen beskrefwen uti andra Bokens andra Capitel pag. 102. Til sin Profession war han en munk af Cisterciens orden, och til börden af then Östgöthiska eller Swerkeriska Konunga-slågten; ty finnes, at *K. CARL Swerkerfson* hafwer nämnt honom sin cognatum, sin frenda *B. STENAR* hade, såsom Biskop i Linköping, ifrå år 1158, haft under sitt Biskopsdöme Småland eller Wägsjö Sticht. Af harm theröfwer, at han icke blef Archibiskop år 1163, uppgaf han eller affade sig Biskopsambetet, lemnandes thet, Archibiskopen i Upsala til föracht och förtret, uti Lunda Archibiskopens, *ABSALONS* händer, såsom then ther wil le wara Primas Svecie. Och gick så *Stenar* in i Alfwastra Kloster, hwartil, efter Pāvrens bref, Archibiskopen i Upsala, *STEPHANUS*, gaf honom loff. Men, som han strax ångrade sig, tyckandes mer om at wara Biskop; än munk, begick han thet så, genom wänner och fränder, them han hade monga och mächtige, at Wärendboerna eller Smålandingarna begiärade honom til sin enskilda Biskop, och at *K. CARL Swerkerfson* thertil samtyckte år 1166. Si, så fick Småland åter sin egen Biskop, then the nästan på 90 år icke hade haft. Och så blef åter *STENAR* Biskop; men fick ett litet Biskopsdöme; ty han förmätte icke, såsom förvt sagt är, ifrå Biskop *COL* i Linköping trätta sig til mer af Småland, än allena Wärend, bestående af 5 härader. Ty war han misnögd och orolig i all sin tid. Inkomna klagomål föranlåtö Pāvnan at förordna undersökning öfwer honom af Biskop *GARPULF* i Skara och några andra Prælater. Han samlade öfwer sig then ena oron och wederverdigheten efter then andra. Wid pås år 1180; i *K. BJUT Erikfsons* tid, öfwer gaf han sitt Sticht och begaf sig til Archibiskopen *ABSALON* i Lund, thet han blef wänligen emottagen och en tid wäl hållen. Men på sitt Stichts trägna böner kom han tillbaka igen, och styrde sedan Stichtet, in til döden, som ändade hans oräsfende och elände år 1192 eller 1193.

V. *JOHANNES II ERNGISLONIS*, Engistafson, af en förnam slägt; th *K. BJUT, ERJA* then heligas Son, finnes uti bref hafwa kallat honom sin frenda. År 1193 är han ordenteligen kommen til Biskops-embetet efter *STENAR*. Thet goda namn, som han efter sig lemnat af Gudsfruchtan, sit, rättredighet

B) Thetta kan fuller icke tilbinda Biskopen någon frändskap med Kongliga Familien; emedan belant är, at Konungarna i Franckerike, nu i wår tid, kalla Archibiskopen i Paris sin Cousin; men dock wet man, at thet war redan, i Christendomens första seculis här i Norden; ett Pāwa-knep, at så Biskopar af the förnämsta och förmögna Slägter. Se förvt p. 22.

dighet och försigtighet, gior mycket troliget, at både Biskopsätet är kommet i godt stånd, och Domkyrkan, om icke funderad, merkeligen föröft och förbättrad i hans tid och genom hans drift. Ibland annat, som honom til beröm kan lönda, är thet, at han låtit på Latin skrifa S. Sigfrids och några hans efterträdarens historia, på thet tolfte sitt Biskops-embetes, och thet niönde **R. SWER. R. ER.** then yngres regements år, eller år Christi 1205. Hvilken Skrift är then äldsta, som är funnen wara skrefwen på Latin här i Riket. Osver sids nämnda är lärer thetne Biskop Johannes icke lenge hafwa lefwat.

VI. GREGORIUS är, såsom Johannes Messenius ment, och Chronologica icke är emot, bleswen i Wäggsjö Biskop år 1207 i **R. SWER. R. ER.** Carls Söns tid, och warit mycket lenge wid embetet, under the tre söljande Konungars regemente. Hwad han i synnerhet hafwer gjort sitt Sticht til gagn och heder, finnes ingenstäds upteknadt. Thet wil sägas och är mycket sannolikt, at under honom, genom hans försorg och pådrift, en stor del stenkyrkior icke mindre i Wäggsjö Sticht, än, genom Biskoparnas slit och anstalt, i the andra Sticht, äro byggda. Ty thet bör icke förtigas i vår Swenska Historia, at måsta delen Stenkyrkior äro i Götharike, såsom ock i Swearike, anlagda och byggda, ja, ock beståda af och under the Gudfruchtiga Konungar, som regerat i the tolfte Seculo och i början af the trettonde, som warit af S. **ERIKS** och then Swerkeriska familjen. Thenne Biskop GREGORIUS hafwer othan twiswel, tillika med the andra Rikets Biskopar, med skäl satt sig emot Påwens Gregorii påstående om ächterskapets förbud för Prästaståndet, hwilket en Påwelig Nuncius här i Riket strengeligen påwärlade år 1221. På hwad år Biskop GREGORIUS dödt är icke igen funnet; tyckes dock hafwa stedt år 1250, icke langt efter S. **ERIK** hin Låspes död.

VII. FRAT. FORCUNDUS eller FORKVIDUS, til börd och slägt aldeles obekant; men til Professionen en munk; emedan han i bref, them han under skrefwit, nemmes Frater. På hwad år han bleswit Biskop, finnes icke upteknadt; tärer dock stedt lagligen, och wid samma tid, som **WALDEMAR** Borgefson är wald til Konung. År 1257 hafwer han, tillika med the andra rikets Biskopar, pridie Nonas eller d. 7 Oct. under skrefwit 40 dagars aflats bref för them, som något wille förskinka til Upsala-Domkyrkios uprettelse, efter then henne öfvergångna branden. Under honom hafwer Prästerskapet här i Riket most affåga sig ächterskapet, efter thet beslut, som Påwens Legat eller Nuncius, **GUILLELMUS SABINENSIS**, år 1258 på ett alment möte i Sleninge gjorde och them påtrugade. Samma gång bles ock beleswad, at wid hwar Domkyrka skulle, Biskopen tilienst och bistånd, åtminstone fem Kaniker wara sittande eller hafwa sina boningar. Under verkstallandet häraf, och sitt embets wårdande i andra motto, är Biskop Forcundus genom böden hadankallad wid år 1260.

VIII. ASSER, kallat sig sielf i Swenska bref, them han underskrefwit, *ASSUR*, år (omwist hwad han förrot varit) worden i Wägsjö Biskop år 1261; ty thet året d. 20 Julii hafwer han, med andra Rikets Biskopar och Råd, underskrefwit Riksförståndarens *BORG JARLS* bref, theruti Hamburgarna gafs lika frihet med Lübeckerna här i Riket. År 1271 quintid Idus eller d. 9 Sept. hafwer han, med the andra Biskopar, underskrefwit ett 140 dagars aflatsbref, gifwet allom, som uti en sann bättring, wille, på the helga Martyrers: *S. LARS* och *S. ERJES* dagar, med gätwor besöka *S. Laurentii kyrkio* i Upsala. Biskop *ASSER* hafwer icke mindre, än the andre Biskopar, mycket winlagt sig om at stilla then för hela Fäderneslandet, dock måst för Gøthariket, förderfweliga misshellighet, som war upkommen emellan *R. WÄLDENAR* och hans broder *MAGNUM*; Men blef mycket illa lönt för sin goda wilja; ty han moste med grämelse se icke alienast sitt Sticht af Swenska och Danska widt och bredt förhärjas och förderfwas; utan ock sin Domkyrkio, efter *R. WÄLDENARS* ogudachtiga befallning, afbrennas. Til bot och ersättning therföre, gaf fuller Konungen år 1276, sin gård *Tollgarn* Domkyrkione til ewerdelig egendom; men skaden war dermed icke ypretad, icke eller snart glömd. År 1285 underskref han, tillika med the öfriga Rikets Råd, *R. MAGNI LADULÄSES* merkelige Stadsge, giord på Ulnö. Omsider, när han war som måst begrepen uti sin afbrenda Domkyrkios uppretande, hwarwid Konung *MAGNUS* giort honom god undsättning, ryckte döden honom bort år 1287.

IX. *BOETIUS* D så kallas han, och jemtwaål *BONO*, uti Latinska Skrifter; men i Swenska *BO*, *BOMÉ* och *BONDE*, hwilket namn så wäl, som hans titnamn *HELEA* tyckes wilja wisa, at han motte varit en infödd Smälending; emedan samma namn ther i landet varit och än äro gängse. Biskop år han blefwen, twiswels uthan, efter befunnen werdighet och sticelighet, genom ordenteligt wal och med Påwelig confirmation år 1288. Hwillet bör ock förstås om hans både företrädare och efterträdare, fast thet icke om hwar och en af them nämndt blifwer; ty the hade then tiden Påwelig lag til sin efterretelse, och at emot then komma til Biskopsembete war icke rådeliget. På samma år, som *BO* blefwit Biskop, bewitnade han, såsom andre Biskopar, på Riksdagen i Stockholm, *R. MAGNI Laduläses* och hans broders, Hertigens och Biskopens, *BE-NEDICTI*, gäfwobref til *S. Clara*, Kloster. År 1289 hafwer han, tillika med Biskopen *Petro* i Wästerås, underskrefwit en stadsge om Capitelsmännen i Upsala. Sedan han på allt görligst sett, hade, under *R. MAGNI* frideliga regementes, efter sitt embetes plicht, wårdat och gagnat sitt Sticht, år han, tillika med monga andra Rikets Herrar, bortryckt år 1291, af then öfwer hela Norden så grasserande påst. C)

X. *MA-*
C) Wid thenna och the följande Wägsjö Biskopar, kan then, som wil se thestefter, lättelig
ga sin

X. MAGNUS wald och lagligen trådd år 1292 til Bistopsembetet efter Bistop **BØ**. År 1295 d. 20 Julii, hafwer han och hans Capitelsmån sig skriftligen försont med Archibisken, *NICOLAO ALLONIS* i Upsala, thesöre, at the hade någon tid hållit sig til Archibisken i Lund, och honom lydno bewisat. År 1310 d. 20 Julii understref han tillika med flere Rikets Herrar, i Helsingborg, *R. BØR. GÆS* och hans bröders Hertigarnas *ERIKS* och *WALDEMARIS* förelitning. År 1315 bewisade han i Lund Upsaliska Archibisken, *OLAVI* Beronis, eller then Wisas, wigning af Archibisken *ESGER JUEL* och then samma bewisade. Elliest finnes thenne *MAGNUS*, Bistop i Wägsjö, på the bistra och oroliga tider, hafwa, såsom ett Rikets Råd och en myndig Herre, varit tilstådes på munga möten och allmänna sammankomster alt in til år 1320, på hwilket han lærer blefwit död. Hwad tid och hog han thes emellan haft och anwendt på Stichtets wård och betsta, thesom finnes icke ett ord anteknad.

XI. *BOETIUS II* hade år 1315 varit Curatus eller Söknepräst, thet år, Ryskioherde wid Gårdsby i Norrwidinge, samt tillika Kanik wid Domkyrkan, innan han år 1321 blefwit befördrad til Bistops: werdigheten. År 1322 understref han, semte fem andra Bistopar, dagen näst efter Allhelgonadag, Archibisken *OLAVI* Björnsons eller hin Wisas protestation emot Hertig *ERIKS* likes utsefverande til Norrige. År 1338 fick Kaniken i Wägsjö, *OTTO RABE*, tilstånd af Påwan, at, såsom Bistopens Pœnitentiarius, absolwera Bistop *BOETIUM* för thet, som han felat under visitationer och prästwigningar. År 1341 d. 4 Aug. finnes ett Latinsk bref blefwit skrefwet i Wägsjö: Sacristia super incontinentia & Simonia Episcopi Wegsionensis. Thetta lærer gifwit Archibisken i Upsala *PETRO PHILIPPI* orsak til at samma år, friddagen efter Apostelens Barnabæ dag, i Følge utferda en Citation super Infamia Episcopi Wegsionensis. I medeltid hade Bistop **BØ** år 1341 die S. Dominici, begiärt af berörda Archibisken, at *THOMAS*, Kaniken i Upsala, motte blifwa förordnad til hans medhjelpare i ålderdomen. Men Bistop **BØ** blef dock sittandes i embetet; ty år 1343 die Octawå post Martini, d. 19 Nov. hafwer han, tillika med Swea: och Gøtharikens, Danmarks och Noriges Bistopar, Råd och Herrar i Wardberg, understrefwit thet så gjorda allmänna beslut om Skånes ewerdeliga förblifwande under Swea: och Gøtharikens krono. Undteligen år thenna Bistop **BØ** skild ifrå werlden och Bistops: embetet genom döden emot slutet af år 1343, eller i begynnelsen af thet följande. Året förrvt, nemligen 1342 hade *R. MAGNUS SMER* gifwit Wägsjö StadsRett och frihet til en Torgdag på hwar måndag, med sträng befallning, at handwerkare skulle af fringliggande land flytta in i then nya Staden, och landets Allmoge skulle ther sälja sina waror, och köpa hwad the til nödorst kunde behöfwa.

XII. Mag. THOMAS JOHANNIS, til slägt och börd ofend; men til studi-
er och förtienster wäl bekant; ty sedan han studerat, rest och magistrerat, är han
worden i Upsala Kanik wid Simtuna Kanikedomne, hwarwid han sig så flika-
de, at han wardt wida kend och älskad. År 1341 blef han älskad af Biskop BO
och af Archibiskopen lemnad åt honom at wara hans Adjutor, eller honom på äls-
derdomen til hielp wid embetsyflorna. Thet war han ock med allment behag och
nöge, at han med samhelliga röster wardt wald och af Påwan confirmerad til at
blifwa Biskop BOS efterträdare år 1344. Han war en werdig, klof och myn-
dig man, som både sitt Stichts och fäderneslandets besta med råd och dåd altid
sökte och mongaledes befremjade. År 1347 fick han af R. MAGNO SMER i
commission, at tillika med Riddaren, **BIRGE** Olsson, S. Birgitas Son,
besörja om Wadsena Klosters byggnad, then han på en kort tid fortlatte och ful-
bordade, at thet öfvergick alla Klostrer i hela Norden. Wid år 1350 gaf han, tilli-
lika med flere Herremän, sig i följe med S. Birgita på en lång, farlig och beswär-
lig Pelegrimsfärd til Rom och Jerusalem. Hwarifrån han återkom och thereafter
någon tid förrettade embetet, blifwandes år 1351 af Archibiskopen **HEMMING**
med ett hederligt Testamente pätent. Thenne Biskop **THOMAS**, som ock blef
wit i Swenska Skrifter kallad **THYNNE**, lærer hafwa dödt år 1365, doel är man
icke aldeles wiss om hans dödsår. Man skulle snart tro, at **THOMAS** hafwer,
såsom then tiden war brukeligt, wid år 1356 affagt sig embetsyflorna och sådt
HENRIC til sin Vicarium in œconomicis & consistorialibus; men förbehållit sig
the yflor, som fölgt med RiksRåds embetet. Thetta styrkes theraf, at **THO-**
MAS år 1362, så **HENRIC** werkeligen war i Biskopsambetet, nemnes såsom Bi-
skop i Wägsjö, uti thet bref, hwarmed Riddaren **Nils** Tuneson gaf til Wägs-
jö Biskopsbord sitt köpta gods Kofsejerwe i Wiborgslän, med thet wilkor, at,
om i Wiborg blefwe Biskopsäte, skulle samma gods så tit leggas. Afwen så gaf
Riddaren **Sten** Bengeson Bielke år 1365, at Biskop Thomas i Wägsjö, sin
ö Semingefala med samma förord, som R. **ALBRECHT** thet föregående år
giort hade D). Hvaraf är klart, at Biskop Thomas lefwat in på år 1365.

XIII. FRAT. HENRICUS, motte i förstonne hafwa warit en munk; emedan
han kallas Frater; men af hwad orden, är obekant, som ock hwad embete han
haft, innan han blefwet Biskop. Ofelbart är fuller at han fullseliga trädt efter Bi-
skop

ga sinna, hwad briff, oreda och oordning wid them är, uti Salig Archibiskopens **DOCT.**
HAQU. SPÆGELS Kyrkio: Historia, thet han blott fölgt Joh. Messeri Chronicon
Episcop. Se förryt pag. 19.

D) Draf thetta kan sinnas, thet knapt någon förryt observerat, at, redan i R. **AL-**
BRECHTS tid, war på tapeten, thet Carclerna wille in Ecclesiastisks Skissas Hrå Fin-
narna, och hafwa sin egen enskilda Biskop, sittiande i Wiborg. Hwilt dock icke gic för
sig, förrän, nästan tehundrade år thereafter, i R. **GUSTAS** Eriksons, eller then För-
nas tid.

Skop *THOMAS* eller *THYNNE* år 1366; men hwad han i Stichtet, eller eljest i Söderneslandet gjort, finnes ingenstädes omrördt. Hwilket motte theraf hendi, at i hans tid stod ganska illa til i vårt F. Södernesland förmedelst *R. MAGNI SMERS* yppenbara ogudachtighet och then landstadeliga oenighet, som war emellan bemälda Konung och hans Son och Medregent, *R. ERIK MÄRTIS SÖN*. At Biskop *HENRIC* mycket arbetat på, at bilegga then misbelligheten, kan klart ses theraf, at han och Biskop *NICOLAUS* i Linköping woro år 1359 löfresmän wid ett fridslut, som då gjordes emellan begge Konungarna, Fadern och Sonen. Men Biskop *HENRIC* lefde länge efter the oroligheter; ty han dödde icke, förrän år 1381 d. 15 Nov., hwarom Wägslö, DomCapitel sorgeligen skref til Påwan, d. 12 Febr. år 1382 och tillika begärade ödmjukeligen, at then af them walde *HENRIC*, som hos them warit Kanik, motte niuta confirmation.

XIV. *PETRUS, SELANDUS* och *SELANDENSIS* nemnes han vthan twiswel af sitt födlesland, som warit Seland. Dombherrarna i Wägslö hade strax efter Biskop *HENRICI* död, lagligen walt *HENRICUM CAROLI*, som hade förryt warit Kanik hos them; men nu war Kanik i Upsala, studerandes i Paris; Men Påwen sende thenne Petrum med sin confirmation til Wägslö. Hwilket the moste låta sig behaga. Upsala Kaniken *Henricus Caroli* yrkade fuller på sitt lagliga wal. Men PåwaCamarens Dombref af d. 10 Octobr. 1382 stoppade honom munnen til, och *PETRUS* blef thet, som then helige Fadern hade honom gjort. Warandes fåfångt, at wisla efterspörja, hwad meriter *PETRUS* haft, hwad wägar han gädt, och hwad medel han brukat til at kunna, vthan och emot wal, blifwa Biskop. Man kan icke finna thet ringaste nämndt, om hans gerningar i Biskopsembetet warit onda eller goda. Thet är wist, at han icke länge sutit i Wägslö; nemligen ifrå år 1382 til år 1387, då han blefwit flytt icke til Wästerås i Swea-rike (thet någre ment och dermed gjort och haft mycket bryderi) utan til Arhus i Jutland, thet han sedan war flere år Biskop.

XV. *HEMMINGUS LAURENTII* af en adelig slägt, samt mogna både studier, qualiteter och meriter, innan han, efter Biskop Petri borsflyttning, blef, til DomCapitlets och hela Stichtets glädse, Biskop. Under Drottning *MARGARETÆ* och *R. ERIKS* af *Pomern* Regemente wiste han sig sorgfellig om Söderneslandets wälfärd. På en Riksdag i Nyköping år 1396 hafwer han, tillika med andra Rikets Råd och Herrar, samtyckt och underskrefwit några beslut och stadgar, som skulle bewara Rikets säkerhet och undersätarenas frihet. År 1397 wid *R. ERIKS* kröning i Calmar och sedan alt framgent på monga Riksmöten hafwer han warit tillstädes. Lärer och icke thes emellan försummat embetet och Stichtets angelägenheter. Under honom gaf Riddaren *ERLEGJSEL* Sonson år 1392 d. 13 Jan. ett dräpeliga stort Testamente, bestående af monga gårdar för tre

Siälamesfor i hwerje welo, til S. Andrea Capell vti S. Sigfrids Domkyrlio i Wäggsjö. Drottning *MARGARETA* hade ock för ewig Siälamesfo i Wäggsjö Domkyrlio, gifwit ett stort Testamente. hwaraf Bislop Hemming besans, när han år 1411 blefwit dödd, hafwa förtårt 480 mark Gotniska, hwilka dock hans arfwingar år 1412 til efterträdaren betalte.

XVI. *ESKILLUS THORSTANI* kom, fast man nu icke kan säga, hwarifrå, ofselbarligen til Wäggsjö-bislops-embete efter Bislop Hemming år 1412; ty på thet året tog han emot the 480 mark Gotniska, som hans företrädare hade förtårt af Drottning *MARGARETA* til Wäggsjö Domkyrlio gifna Testamente. Swad han, såsom Bislop och tillika Rikets Råd, til Stichtets och Rikets tienst utrettat, thet är antingen aldrig skrefwet eller platt förkommit, at nu theraf icke thet ringaste kan igenfinnas. Thet wet man förwisso, at Bislop *ESKILL* i Wäggsjö war en ibland the tre Bislopar, som efter thet Costniska Mötets beslut år 1417 ransakade om Skara-Bislopens *BRUGELS* helighet och jerntekn eller mirakel, på thet therefter pröfwes och dömas motte, om han kunde Canonizeras eller i helgonens antal warda inskrefwen. Therefter lefde Bislop *ESKILL* i embetet in til år 1429, då han i hög ålder afledit.

XVII. *NICOLAUS I) RAGVALDI* af then högäbla gamla Elisfågten, för andra på then tiden mycket ansedd af studier och monga förmohner. År 1429 blefwen lagligen befordrad til Wäggsjö-Bislops-döme, år 1434 å Sweagöthiska församlings wägnar, såsom thes fullmächtige, affend til thet stora mötet i Basel och år 1438 enhelleligen utwald til Rikets Archibislop. Thertfore finnes thenne werde Mannen til sina bygder, gerningar och förtienster beskrefwen vti första Bokens Andra Capitel pag. 46 ibland Swea- och Gøtharikes Archibislopar.

XVIII. *FRAT. LAURENTIUS MICHAELIS*, i Wäggsjö född och upfödd, samt, efter studier och resor, thet blefwit ansedd förtient och werdig at träda til thet, genom Bislopens *NICOLAI* befordran, lediga Bislopsätet. Themed drogde dock, för mellan kommande hinder in på år 1440. Stichtets wård tog han sig an med slit; men försummade dock icke Fäderneslandets allmänna wälfärd, som ganska wäl behöfde wård vnder *R. CHRJSTOFFERS* nog swära regemente. År 1441 vti Junii månad war Bislop *LARS* tilstädes på Provincial-möte i Söderköping, thet mycket, som syntes wara nyttigt, förhades icke allenast om Prästerkapets Privilegier; utan ock om hwariehanda ofeders och oordningars bestande och affstafande. År 1444 d. 5 Junii på ett möte i Calmar, när Archibislopen *TUWE* i Lund lät, in om Gøtharikets gränts, bära Archibislops-lors för sig; kunde Bislop *LARS* icke tuga til sådant högmod, utan, tillika med två andra Swenska Bislopar, skref theremot en mycket alwarsam protest. År 1456, när then

then orolige och förmätne Archibiskopen, **JENS Bengtsson**, reste sig up emot sin Lagkrönta Konung **CARL KRUTSSON** til at jaga honom af thron och rike E), höll thenne Biskop **LARS** sådant för at wara syndigt och icke kunna aflöpa vthan förderf och straff. Thersöre satt han then tiden i stillhet hema wid sitt Sticht, vpretandes i medeltid med mycken slit och icke mindre bekostnad åfstilliga Canonier och Præbender icke allenast wid Domkyrkion, utan ock annorstädes i Stichtet. På aflatsbref war han icke eller niigg. Ibland andra slika, som han utgiffwit, är ett i behåll af år 1462, vti hwilket han tillsade them syndernas förlåtelse, som med gästwor wille besöka S. Helena Schedviensis kello, wid hwilken hon föregifwes hafwa blefwit martyr F). Hans dödsår finnes ingenstäds vpteknad, är dock otwifachtigt, at han öfwer år 1470 icke haftwer lefwat i embetet. Wid hans lefwerne wil man icke hafwa thet förtegat, at **Thord Bonde Pedersson**, Decanus i Linköping, hafwer år 1458 d. 15 Febr. eller S. Sigfridi dag, sålt en stor hop gods vnder Wäggsjö Domkyrlio.

XIX. FRAT. GUDMUNDUS NICOLAI, finnes ock blefwit kallad Herr *Germund* af *Hxel* eller *Hxetorp*, hwaraf wil slutas, at han warit af en adelig familia. I förstonne hafwer fuller han warit en munk af någon orden; emedan han är worden nämnd Frater eller Broder **Gudmund** vti Calmar-Recessen af år 1474. Thet är wist, at han hade först warit Kanik i Wästerås, och sedantillslika Archidiaconus i Wäggsjö, innan han ordenteligen, eller genom Capitels wal och med Påwelig confirmation, blefwit Biskop, såsom mycket sannolikt, år 1470; ty på thet år d. 14 Octobr. vnderskref han, tillsika med the andra Rikets Råd, at *Tyskarna* efter then dagen aldrig skulle blifwa borgmästare eller rådmän i Swenska Städer. Thesvthan hafwer han allestädes warit med wid allmänna sammankomster och the giorda beslut med sin vnderskrift gillat och befast. Som Fäderneslandet i hans tid hade något lugn, vnder **STEN STURKE** then äldres sogetliga och försichtige regering, så hafwer thenne Biskop i sitt Sticht gjort hwarsehanda anstalter och förordningar, nyttiga och lossiga efter then tidens stic, tycke och omböme, så at han ägde namn af, at hafwa warit en gagnelig Biskop både för Sticht och Fädernesland, fast han icke öfwer fem år warit wid embetet; ty han dödde år 1475.

XX. NI.

E) Om thenna ochrifseliga och skändeliga gierning finnes berättelse hos alla våra Historie-skrifware. I forrhet kan therom läsa, then som lust och tid thertil hafwer, hwad som förmales och railoneras förvt i thenna *Chronikas* första Boks andra Cap. pag. 48 och serdeles 49.

F) Legenda om thetta förmenta Helgon, S. Helena i Skövde i Wästergöthland, finnes vti Vite Aquiloniä **JOH. VASTOVII**, thewid förtienar at läsas, hwad då warande Bibliothecarien, sedan Archibiskopen **D. ERICUS BENZELIUS**, i sin Edition Upsala år 1707 adnoterat hafwer. Hos gemene man i Landsorten är om henne ännu mycken strock och sägn.

XX. NICOLAUS II) OLAVI ifrå Genistorp och också af Adelig slägt. Hade studerat och rest, innan han blefwit först wid Wägsjö-Domkyrko Kanik och sedan then andre i ordningen Decanus. Efter Biskop Gudmunds död wardt han sambelligt wald och hos Pärwan recommenderad til at få confirmation på Biskops-embetet, hwilket han år 1476 med allmän lyckönskan tilträdde och med icke mindre nöge och beröm in på adertonde året förwaltade, stötandes med slit, trohet och myndighet, såsom Biskop, sina embetsyfflor, och, såsom Rikets Råd, Fädernealandets angelägenheter, enär hans råd och biträde behöfdes. Ty hans namn uti vnderskrifter wisar, at han altid varit tilltröddes på allmänna Herramöten, såsom i Calmar år 1476 och 1482. I Upsala år 1484 d. 19 Maji. Och på Niksdagen i Strengnäs år 1477, då han icke allenast d. 2 Julii, tillika med the öfriga Biskoparna, gaf 40 dagars aflatsbref för S. Trefallighets-Kyrkion i Upsala; utan ock vnderskref Upsala-Academies, af Stenderna då upsatta, Privilegier. Han affonnade i en hög ålder år 1494 och wardt med sorg och heder begrafwen.

XXI. INGEMARUS PETRI, til börden, såsom Sigillet tyckes wisa, en STJERNSÖLD ifrå Wälsfång G. af the studier, förtienster och egen skaper, at han utan gensägelse wardt Biskopens Nicolai efterträdare på Biskopsstolen. Mofte tultler, såsom hans företrädare wara med wid Fädernealandets angelägenheter: Såsom år 1495 d. 1 Sept. i Calmar bekräfta Calmar-Recess om thesa try Nordiska Rikens ewiga sammanblifwande. År 1499 försäkra R. HANS SES Son CARSTJERN, som blef tyran, om succession til Swenska Konga-thronen, och widare annat. Men dock war han helst hema och stötte sitt Sticht. År 1509 lät han, genom Stenhuggaren Olav ifrå Linköping, hwälswa sin Domkyrko, hwarom en Inscription lenge witnade. År 1513, på S. Sixti dag, bewistade han, tillika med the andra Biskopar, Doct. JOHANNIS BRASKE wigning til Biskop i Linköping. Sielf hade han (hwilket förrewt bordt nemnas) blefwit år 1505 wigd af Archibiskopen JACOB ULPHONIS, då han, efter wantigheten gaf honom sin skrifteliga confession och obligation. Thene Biskopen INGEMAR öfwerlefde monga Fädernealandets olyckor och ändringar. Han såg år 1516 fierde delen af Wägsjö genom wäldel leggas i aska, och sitt Sticht år 1520 af the Danska å alla sidor semmerligen förderfwas. Han hördde om blodbadet i Stockholm och andra tyranners grusweliga gierningar. Han hördde ock, huru R. GUSTAF Erikson, sedan han frelst Riket ifrå thet Danska oket, tog för sig at ändring giöra i religionen och lasta Påwebömet öfwerända. Thetta allt och mycket annat, som icke kunnat annat, än wara misshageligt, såg

c) Ellert har jag funnit, at en wif Genealogist, giör thenna Biskopen til en telning af the gamla Tyresjö-Lihor, så at hans Fader skal hafwa varit, icke Påder, utan Jöns Påderfson til Restad.

såg och hörde han; men, som han med sitt försichtiga hemablifwande undantwel blodbadet, at ock han icke miste hufvudet; Så war han ock theruti försichtig, at han icke, af dierst öfwermod, eller af en blind Påwelydno, satte sig emot Reformationen eller Religionens ändring, then Konungen med macht, estertryck och framgång påyrkade; utan lemnade utgången til GUD och tiden. Icke kom han self til något möte, sedan Religionens reformation blef företagen; men hade dock två sina Capitels: män på Nilsdagen i Wåsterås år 1527, och två sina Kaniker, Petrum Svenonis och Gudmundum Spegel, år 1529 på mötet i Drebro. Genom sådan sin försichtiga fogelighet slapp han, at, såsom en del af the andra Biskopar, gå i landsflychtighet och dö utom lands i elände. Han dödde mått af ålder och trött af bekymmer, i Wågsjö S. Francisci dag eller d. 4 Octobr. år 1530.

Si, thetta är thet litla, som man, icke utan mödo, samlat om Wågsjö Stichts Catholiska eller Påwelige Biskopar. At the varit til antalet mindre, än the föregående Stichtens samma slags Biskopar, thertil hafwer varit orsaken, at Wågsjö Sticht hafwer, såsom förvt wisadt är, nästan ett helt Seculum, icke haft egna Biskopar, utan lndt och legat först til Skara: och thereafter til Linsköpings Sticht. Skulle någor tycka, at thenna förteckning är mycket kort och mager, och at här icke finnas några grifteminnen eller andra monimenter öfwer the gamla Biskopar, såsom öfwer en del i the föregående Sticht; Så wille then weta, at the monga eldstadar, som i äldre och sednare tider gådt öfwer Domkyrkan i Wågsjö, hafwa icke allenast the ther förwarada Archiver och Skrifter förtärt; utan ock hwad i hårda Stenar varit ristadt och teckadt, aldeles förderfwat. Förthenskul må ingen twisla, at icke the Påwelige Biskopar i Wågsjö, såsom til börd, dygd, mod, fragd och embete berömlige män, hafwa varit, såsom theras wederlikar annorstädes, både werde och hogade at få sina namn förwarada til äreminne hos efterwerlden. Wid DomCapitlet hafwa ock the, som annorstädes, suttit, utom Biskoparna, förnåme män, Præpositi, Archidiaconi, Decani, Cantores, Canonici; alle minneswerde. Men all thet minne, som blestwet them beredt, hafwer elden förtärt, eller tiden.

Siette Bokens Tredje Capitel,

Om

Wägsjö- Stichts Euangeliska Biskopar.

Ständernas allmänna beslut på Riksdagen i Wästerås år 1527 stötte fullt i örtierna vndan och bröt halsen af Påwedomet i Swea- och Gøtharike; ty therigenom, ibland andra ändringar, blefwo Biskoparna satte ut sin förra werldsliga werdighet och myndighet: Dock handlade Konungen, **GUSTAF Erikson** icke i strengasta motto, efter berörda beslut, med then sidska Påwiska Biskop i Wägsjö, **INGEMAR** Pedersson, som förut är beskrefwen. Utan, emedan han icke rörde sig til motstånd eller motsägelse; Så lät ock Konungen honom sitta nästan aldeles i sina förmohner in til döden, vndantagno, at Cronobergs Slott wardt honom ifråtaget. Men så snart han war genom döden kommen utu wägen, blef en annan stat och ordning för Biskoparna i Wägsjö, hwarmed the mosse låta sig nöga. Thet ock the hafwa giort, och ibland them

I. JONAS D BOETHI, som hade wäl studerat i yngdomen och warit utom lands på studier, hwarföre ock han blefuit Kanik i Wägsjö. När han år 1527 hade, utsend af Biskopen **INGEMAR**, warit på Wästerås- Riksdag och ther mycket hört om then Påwiska läröns förkastelse, och then Lutheriskas berömelse, tog han saken hos sig til moget öfwerwägande. Wisoll Lutheri Lärosatser och styrkte sig theruti, at han them, som emotsade, weldeliga öfwerwann. Thetta kom för Konungen, som tyckte therom wäl, gladdes theröfwer och, när Biskop Ingemar war död, kallade han thenna Kaniken, **JONAS BOSSON**, ut til Stockholms, gaf honom fullmacht på Biskopsdömet i Wägsjö, och lät ther wigga honom til Biskop d. 12 Aug. år 1531. Therefter tog then nye Biskopen sig söre med sitt och alswar at efterkomma Konungens Christeliga wisla med troget och fogelighet underwisande så wäl om then Påwiska läröns willfareller, som om then Euangeliska Läröns sanning, kraft och tröst. Biskopen gick longt härmed på the 22 år, som han lefde i emberet. Han fick dock then sorgen, at se och höra sitt Sticht-illa medfaras af inbördes oro under **Nils Dacke** och hans ypproriska anhang H). Hwarefter han lefde wid 10 år, och saligen affomnade år 1553.

II. NICO.

H) Om **Dackefälden** finnas många Acta Publica. Then, som therom wil blifwa omständeligen underrettad, må läsa **Jöran Eriksson Tegels** Historia om **R. GUSTAF Erikson** eller then **Första**. Item **Johannis Messenii** Scand. Illustrat. Tom. V. Men uti Tom. XI. finnes **Nils Dacke** af ber. **Messenio** uppsörd ibland the Swenska Helgon eller Martyrer, och bebrad med ett Latinskt Epitaphio.

II. NICOLAUS I) CANUTI, född af hederlig slägt uti Elghulta: Sökn och Hagastuffs: by år 1519. Sedan han ifrå sitt tionde ålders år hade gådt i Wägslö: Schola, sendes han år 1535 til Skara, ther han så förkofrade sig, at han år 1539 på sitt 20de år ther blef Hörare eller Collega. År 1542 kom han til at öfwa sig uti predikande wid Konungens Hoff, sådan han år 1544 blef send til Wägslö til at ther warda Scholemästare, blifwandes år 1545, efter Konungens befallning, af Biskop *BOTHVID* i Strengnäs wigd til präst. Sedan han 8 år hade gjort mycket god tjenst i Scholan, gjordes han til Biskop med Konglig fullmacht, skrefwen i Upsala, d. 16 Junii år 1553 och fick i samma bref S. Hanses wid Domkyrktion belägna Præbendam til at bo uppå. K. *ERIK* bekräftade honom och thet samma skrifveligen d. 5 Jul. år 1561. Men d. 30 Sept. samma år slånckte honom och hans arfwingar berörda Præbenda til ewerdelig egendom. År 1569 d. 2 Febr. confirmerade K. *JOHAN* then Tredje honom Biskopsambetet, leggandes thertil Calmar Lån och Oland, som tilförne aldrig under Wägslö: Sticht hade legat. Denne Biskop Nicolaus war i embetet slitig, för Stichtet nyttig och uti alt en försiktig, myndig och tillika behagelig man. År 1563 skref han, jemte the andra Biskoparna emot Liguorismum. År 1569 d. 25 Jan. bewitnade han i Stockholm then i Upsala af K. *ERIK* mördada Sturars ofkyldighet. År 1570 d. 27 Febr. moste han med grämsse se Wägslö: stad och Domkyrktion ochristeligen antändas och upbrännas af the Danska, så jemte all Kyrkions skrud, thet underbara Trollehornet, bestående af 300 fergor, bortröfwades och til Danmark affördes. Men inom fem år uprettade han, med otrolig slit och kostnad, all thenna brandslada på Domkyrktion, Schola och egen gård, och dödde d. 11 Januar. år 1576.

III. ANDREAS LAURENTII BOTHNIENSIS BUREUS, K. *JOHAN* mycket behagelig för hans hog och benägenhet til Liturgien, flyttes ifrå Gästle, ther han varit Kyrkioherde i 7 år, hit med fullmacht år 1576 til at wara här Biskop. Thet måste och nästan thet endasta, som han i thetta Sticht gjorde, war, at han, emedan han icke förmätte öfvertala och locka, Fremde Stichtets Prästerskap til at d. 18 Febr. år 1580 emottaga Liturgien, hwilket the sedan ångrade, och alltså icke mycket sörgde, när Biskop *ANDERS*, på thet han motte wara Konungen til tjenst och wiljes, år 1583 befordrades til Archibiskopsambetet i Upsala. Ty år han anford och beskrefwen ibland Archibiskoparna uti första Bokens tredje Capitel, pag. 61.

IV. NICOLAUS II) STEPHANI, hade varit Probst i Drebro, sedan förordnad Superintendent i Jemteland och, när the Danske inkræftade thet landet, satt til Domprobst i Wägslö. I thetta embete war han Biskopens *NICOLAI Knutsons* fullmächtig på Upsala: mötet år 1572. När Biskop *ANDREAS* flyttes til Upsala, wardt han både kallad och förordnad til at warda Wägslö: Biskop

efter honom år 1583, så han, tillika med the andra Biskopar, med underskrift gillade Liturgien. Men miste dock ifrå sitt Sticht Calmar, Län och Nland, som 14 år therunder hade legat; och nu kommo åter under Linköpings Sticht. År 1592 besaltes K. JOHAN honom med bref strengeligen, at icke allenast noga efterleswa Liturgien i sitt Sticht, utan ock sända therifrå vp två Kyrkioherdar, som skulle både berättta Konungen om Liturgiens framgång och efterlesnad, och tillika låta höra sina embetsgäfwor vti Stockholms Stora Kyrkio, wid hwilken, för Liturgiska orwåsendet skul, ingen Kyrkioherde på någon tid warit hade. Thenna befallning gjorde både Biskopen och Prästerkapet i Stichtet, som nu omsider merkte, hwad Påwisst sörgist war vti Liturgien, med mycket bekymmer. The beslöt omsider, at vpsända Kyrkioherdan i Wågsjö *STENOREM MAGNI* och Probstien i Moheda, *JONAM ANDREÆ*, til at skrifveligen och munteligen hos Konungen afbedja Liturgien. These blerwo först hårdt tillalade; men ändteligen bönhörde, them sielwom, hela Stichtets Prästerkap och mongom androm til tröst och glädje. Biskopen *NILS Stephani* war fuller närwarande och underskref Upsala mötet år 1593; men mycket gammal och swag, ty war så årnadt, at en annan skulle förordnas i hans ställe; men dermed drögde dock til år 1595 på Riksdagen i Söderköping, så hans efterträdare förordnad blef, at hwilken Biskopens död på samma år beredde rum och gjorde en ren öpning.

V. Mag. *PETRUS JONÆ ANGERMANNUS*, född i Arnås Sökn och Lundeburga gård. Informerad i Gåste Schola, sedan promoverad til Magister i Jena. Efter hemkomsten först i tv år Rector och therester 5 år Kyrkioherde i Arboga. På Riksdagen i Söderköping år 1595 år han förordnad til Biskop i Wågsjö, och thet war han vti 35 år med allas nöge och allment beröm. På Riksdagar, möten och andra tillsellen wisade han lärdom, kloshet och alfwarsamhet. På Riksdagen i Stockholm år 1609 åstades han til at blifwa Biskop i Skara, thet han afbad. Hans af trycket utgifna Skrifter witna både om hans arbetsamhet och lärdom. Åter i hans tid d. 25 Januar. 1611 brände the Danste både Wågsjö, Stad och Domkyrkio, med alt hwad hon ägde i Skrud och skrifter. Men Biskopen återbyggde altsamman och hof bort Sigfrids graf och andra widskrepelles ämnen. Ibland barnen blef en här Biskop; men sielf dödde han d. 11 Sept. år 1630, länmandes efter sig en ärefull äminnelse både i Barn och Skrifter, them vti sin Sveciä Literatå Johan Scheffer hafwer uppräknat.

VI. Mag. *NICOLAUS III) RIKK* född d. 2 Februarii år 1575 vti Sunners Bohårad och Zallaryds Prästgård, ther hans Fader *GUDMUNDUS PETRI* så war Kyrkioherde. Sedan han ifrå år 1585, vnder sin broders Jonæ och andras Information, hade i Wågsjö Schola, lagt grund vnder sina studier, blef han år 1592 send til Upsala Academie, som så war i lägerwall, genom thet Liturgiska orwåsen

öwåsendet; men efter Upsala-mötet år 1593 kom i godt stiel och flor. När han ther i sin år med sit hade studerat och i medeltid Archibiskopens *ANDR. ANGERMANNI* Son informerat, begaf han sig år 1599 til Academien i Wittenberg, ther han aflade monga lärdomsprof, til thes han år 1603 ther blef wid en stor Promotion hedrad med första rumet ibland 64, som så blefwo Magistrar. Efter henn Komsten wardt han i Wäggsjö år 1604 Rector Scholæ, och år 1607 Kyrkioherde eller Domprobst, och när han til allas nöge och sitt stora beröm, thet embetet hade förestådt wti 25 år, blef han efter Prästerskapets i Stichtet åstundan och kallelse, med *R. GUSTAF WOLFFS* fullmacht af then 16 Febr. år 1632 förordnad til Biskop, hwartil han war ganska sticketlig; ty han war en driftwande, arbetsam, försichtig och trimodig man, som mycket godt vrettade i Stichtet. Här ibland förtien: r at beymnerliga räknas, at ett Gymnasium blef, genom hans omsorg och pådrift i Wäggsjö, anlagt och vpretadt år 1643. Hans äreminne lefwer i hans lärda och Gudeliga Skrifter, hwilka Professor Scheffer i sin Sveciä Literatå vpråknat hafwer; Han hade warit Archibiskopens *ANGERMANNI* måg med hans dotter *ANNA*, och efter hennes död två gånger gift. Ibland hans Söner år *ANDREAS*, Assessoren i Åbo Hoffrett, worden Stamfader för then Adelige Gyllenkrokiska familien *D*. Biskopen war lenge plågad af then sjukdomen, som Kallas Rosen, Erysipetas, som hastigt honom öfwerföll, och inom få timars tid afhende honom lifwet Miskommars aften, eller d. 23 Junii år 1646. Med anstendig heder blef han i Domkyrion begrafwen, ther, til hans werda äminnelle, es: tertsåljande korta Skrift blef wti grassinen inbuggen:

HIC SUPULTUS EST ADMODUM REVERENDUS ET CLARISSIMUS DOMINUS, MAG. NICOLAUS KROKIUS, OLIM EPISCOPUS WEXIONENSIS, QUI ANNO ÆTATIS SUE 71, CHRISTI 1646 PLACIDE IN DOMINO OBIT.

VII. JOHANNES *D* BAZIUS född år 1581 wti Norrwibinge, *Åkesås* gård och *Gårdsby*: församling, ther så Kyrkioherde war hans Fader, *BENEDICTUS JOHANNIS*, som Upsala-mötet år 1593 underkrestwit och motte hafwa warit af adelig slägt; emedan hans wapn på lifsten vthugget innesfattar en Ekogren med tre ållon. I thenna Sonens yngdom dödde hans fader och icke langt therefter brann prästgården med all qwarlätenskap af, genom wådelb; ty gick han med tryckande fattigdom i Wäggsjö-Schola. Kom dock ther, til sådan mogenhet, at han berättas hafwa år 1602, när then grasserande påsten hade bortryckt större delen Kyrkioherdarna i Kongahärad, i åtskilliga Kyrkior ther i orten förrettat Guds: tiens:

293

D Andreas Nicolaus Krokus, en wäl studerad man, blef, när han war Assessor i Åbo Hoffrett, d. 17 Sept. år 1674 af *R. CARL* then Ellofte adlad under thet namnet Gyllenkrok. Hans familia wardt wålsignad och widt vgrenad. Sonen Axel Gyllenkrok, som war General och Landshöfvinge, blef d. 4 Aug. år 1727 af *R. FRIDRIC* Baronizerad.

tienssten. Sedan reste han, understödd af Stichtets stipendiö, ut til the Dystra Aca-
 demier i Wittenberg, Jena och Helmstad, ther han weriwade sig then mogens-
 het i lärdom, at han efter hemkomsten blef år 1613 Rector Scholæ i Wägsjö, och
 1622, Lector Theologiæ thersammastädes med så godt beröm, at Jönköpings
 Församling kallade och medelst Kongl. fullmacht af d. 11 Novembr. 1624 fick honom
 til Probst och Kyrkoherde. Sitt embete stötte han aldeles och altid med sit och
 alfrwar; men ock therjemte lade å daga sin arbetsamhet och lärdom med åtskilliga
 wäl utarbetada Skrifter. Ibland them wittnar hans Inventarium Historiæ Eccle-
 siasticæ, hwad kundskap han ägde uti wår Swenska regements, och Kyrko- hi-
 storia, samt hwad nit han hade för Euangeliska Religionen och thes renhet. Ut
 sådant gjorde, at han ansågs werdig och skickelig til at af Stichtet kallas och af
 Höga Öfwerheten fullmächtigas til at blifwa Biskop i Wägsjö år 1647 d. 13 Martii.
 Han war en icke mindre from och behagelig, än klok och alfrwarsam man, jem
 wäl therwinnan wälsignad, at han, uti ächtenskap med Biskopens M. *PETRI*
ANGERMANNI dotter, blefwit Fader för tre berömliga Söner, ibland hwilka
JOHANNES wardt på slutet Archibiskop, *ERIK* Öfwerste och adlad med thet til-
 namnet *LEONAZ JELM* och *BENGT* äfwen så kallad *ERIK JELM*
L). Thesas Fader Biskopen lefde icke i embetet öfwer tv år; ty han på sitt sep-
 tionde ottonde ålders år affomnade år 1649.

VIII. Doct. *JOHANNES II) LAUR. STALENUS* född i Småland Wista-
 härad och Hmastada Sockn wid Wätern. Sedan han hade studerat i Jönköp-
 ping, Wägsjö och Upsala, samt ther blefwit Magister d. 13 Julii år 1617, gjorde
 han en rese til wälandsta Academier, och då han hemkom, blef år 1624 d. 12 Oct.
Græcæ Lingvæ Professor i Upsala, och år 1640 d. 20 Febr. *Theologiæ*. År 1648
 d. 26 Januar. wardt han, jemte några andra, Doctor *Theologiæ* och d. 28 Febr.
 af Drottning *CHRISTINA* förordnad til at blifwa Superintendens i Dorpt; men,
 emedan, innan resan tit gick för sig, Biskop *BAZIUS* i Wägsjö dödde; Så fick
 han af samma Drottning d. 30 Aug. år 1649 fullmacht at blifwa hans eftertrada-
 re. Med sin hustru *MAGDALENA* Eriksdotter *SKEPPERA* och sin enda dotter
CHRISTINA, flytte han år 1650 til Wägsjö, och tog emot embetet; men innan
 året war omlupet, war hans tid ändad; ty han dödde hastigt wid början af år

1651

- K) Erik Johanson Baaz, sedan han studerat i yngdomen, tjente i fält under K. *CARL*
GUSTAF och vidare, och blef under K. *CARL* then Elloftes minderårighet adlad Le-
 ionhielm. Hans Son, General Majoren och Landshöfdingen Anders Leionhielm gjordes
 af Drottning *ULRICA ELEONORA* d. 23 Maji år 1719 til Baron, hwars Sonesöner
 tyckas loffwa en warachtig Posteritet.
- L) Bengt Johanson Baaz, äldst ibland sina bröder, hade i yngdomen studerat och sedan,
 under Drottning *CHRISTINE* regemente, så wäl tjent, at han af henne d. 20 Martii
 år 1647 fick Adelskap med thet namnet *Ekehielm*. Ibland andra hans meriter war, at
 han hade informerat Hertig *CARL GUSTAF*, jem sedan wardt Konung.

1651. Hans döb beflagades i Wäggsjö rett mycket; ty the hade på then korta tid funnit, at han war en wri råd och dåd lyckelig, både wäl och lustigt tatande, och therjemte försichtig och driftwande man.

IX. Mag. ZACHARIAS D) LUNDEBERGIUS, så nämnd af sin Faders söbelsoort; ty han war Biskopens *PETRI ANGERMANNI* Son, underwisad, under Faderens insicht, i Wäggsjö Schola, och thereafter några år wid Academiem i Upsala, til thes han, underhulpen af Fru *ANNA TROLLES*, år 1610 til Wäggsjö Schola testamententerada Stipendiö, fick giöra en reso til utländska Academiem, under hwilken reso han ock hade godt understöd af RiksCancellären *AXEL OXENSTJERNÄ*. Efter hemkomsten fick han giöra gagn af sin lärdom; ty han wardt först Rector Scholæ i Wäggsjö i 9 år, thereafter Lector Theologiæ i andra 9 år, och sedan med Drottning *CHRISTINÆ* fullmacht af d. 7 Jun. år 1642 Ryrkiöherde i Brskult och tillika Probst öfwer Kindewalls-härad åter i 9 år. Hwarifrå han af Stichtets PrästerSkap blef kallad til Biskopsambetet, erhållandes therpå berömda Drottningens fullmacht d. 19 Decembr. år 1651. Han tillträdde på följande år, och förestod thet berömligen til Stichtets mongfalliga fromma i 15 år och något theröfwer. Under honom blef Domkyrkan i Wäggsjö, genom Domprostens Mag. *ZEPHYRINI* föransaltande, målad och hwalstwen med finnerika inscriptioner utzirade, samt Ryrkiötoronet gjort högre och anseeligare år 1654; men 4 år thereafter d. 18 Aug. år 1658 blef nästan hela Wäggsjö-Stad af wådelö plötsligen afbränd. Biskopen, mått af ålder och trött af arbete, affomnade i Herranom år 1667.

X. Doct. JOHANNES III) BAZIUS, Junior, then yngre, eller Son af then af samma namn tilförne under N. VII. anförda Biskopen. Huru thenne Bazius, född i Jönköping d. 17 Julii år 1626, hade, efter studier och resor, warit Ryrkiöherde i Skärstad och Wisingåter, innan K. *CARL* then Ellofte, under sin minderårighet d. 27 Julii år 1667 satte honom hit til Wäggsjö at warda Biskop; samt huru han, sedan han genom sin Gudsfruchtan, drift och snille här mycket godt utrettat, år 1674 flyttes til Skara at bliwa thet Biskop, och sådan år 1677 til Archibiskops-embetet i Upsala, hwarest han dödde d. 11 Maji år 1681, therom sinnes berättelse förrot i första bokens tredje Capitel, pag. 71, seq.

XI. Mag. JONAS II) LAURENTII SCARINIUS, Wästgöthe, född år 1616, wri gården Köfsätter och Medelplanda Sökn wid Kindakulla, hade studerat i Skara och sedan i Dorpts-Academie Magistrerat. Bleswit i Skara Notarius Consistorii år 1646, Rector Scholæ år 1647, Lector år 1653, Theologiæ primar, Lector d. 18 Febr. år 1654. Therefter Ryrkiöherde och Probst i Lidköping år 1662, och, genom Gref *Magni de la Gardie* besordran, Superintendent i Carlstad d. 14 Maji

Maji år 1673, thet han allena en gång war, och inträdt hade i Consistorium; men emedan Wägslö i medeltid wardt ledigt, blef han, genom samma Herras bedrift, med Kongl. fullmacht af d. 11 Decembr. samma år tit besordrad til at beklåda Biskops-embetet, thet han ock gjorde med behagelig sit och nit in til sin död år 1687, så han lemnade efter sig berömliget namn af Gudsfruchtan, fromhet och rebelig tjenstachtighet. Han hade sådt d. 9 Junii år 1679 Gårdeby Pastorat til præbenda, med thes annexer, thet efterträdarena alle sedan haft.

XII. Mag. CANUTUS HAHN, en Småländing, född d. 13 Nov. år 1633 i Skye-gård och Vråsa-Soln. Sedan han gådt i Calmar- och Wägslö-Skolan och Gymnasid, besökte han år 1652 Gripswalls och thereafter flere Academier i Tyskland. Tådan jagade honom påsten, ty begaf han sig til Upsala, thet han d. 13 Junii år 1661 blef Magister. År 1662 kom han til Lund och wardt thet Lector Philosophiæ i Gymnasid och tillika Canonicus d. 17 Octobr. år 1663. År 1668 thet sammastådes Professor wid then så thet uprettada Academien. År 1677 begiärte han och fick blifwa Ryrkioherde och Probst i Kotneby och Blekinge. Tådan wardt han af K. CARL then Elotte åter kallad til Lund, thet han blef then gamla Biskopens Doct. Petri Winstrups tilåmnade Adjutor och strax ordentelige Efterskrädare til Stichtets myckna froma, såsom framdeles berettadt finnes, uti ottonde bokens fierde Capitel. Efter egen åsundtan, af kiärlek til sitt födso-land, erhöll han d. 5 Sept. år 1687 högberåmda Konungs ganska nådiga fullmacht, at blifwa Biskop i Wägslö, tit han ock sig förfogade; men döden mötte honom på wägen och afhende honom lifwet d. 29 Decembr. samma år i Carlskrona. Thet wardt han ock begrafwen, och kom altså icke til Wägslö, såsom Biskop.

XIII. Doct. SAMUEL WIRÆNIUS, en Småländing, född år 1647 i Wirserum under Linköpings-Sticht, thet hans Fader Daniel Petri Lönebergius war Ryrkioherde; men Moderen Ingeborg Alexandersdotter Gryphia eller Grip, af gammul Prästslägt, nederstegen ifrå then gamla Gripe-familia. Theas Son Samuel hade, tillika med sin broder, Alexander, studerat i Calmar, Linköping och Upsala til d. 24 Febr. år 1667, så han tådan relegerad eller utsluten, begaf sig til Academien i Rostock och thet magistrerade. Efter återkomsten blef han först huspräst hos Kongl. Rådet Gref Gustaf de la Gardie, sedan präst wid Kongl. Lifregementet til Häst, thereafter af K. CARL then Elotte antagen d. 16 Julii år 1678 til Hoffpredikant och d. 29 Dec. år 1680 til Hofwehoffpredikant. År 1688 d. 13 Decembr. benådades han med samma Konungs fullmacht på Biskops-embetet i Wägslö. Thetta förestod han, som kom thertil i sin betta ålder, med sit och drift. In bland annat, som han gjort, är thet, at han, som stod i en synnerlig nåd hos Konungen, fick loff och hielp til at af sten upbygga Gymnasii och Skolehuset i Wägslö, som tilförne warit af träd suspliget, trängt och bristfelligt. Biskopen dödde mycket

mycket hastigt, rörd af slag, år 1703, och blef hederligen begrafven i Domkyr-
kion, ther hans efterlefswande Anhörige, them han skaffat Adeligä Privilegier un-
der namn af **CEDERSTJERN** M), låtit upsetta ett prydligt monimen-
tum, eller Grafwård, på hvars ena sido thesa ord läsas i gyllende bokstäfver:

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS MAGNÆ FIDEI VIR, REVEREN-
DISSIMUS ET AMPLISSIMUS DOMINUS SAMUEL WIRÆNIUS, S. S.
THEOLOGIÆ DOCTOR ET EPISCOPUS WEXIÖNENSIS CELEBER-
RIMUS, NATUS ANNO 1647. DENATUS 1703.

XIV. Mag. **OLAVUS CAVALLIUS**, en Småländing, d. 30 Nov. år
1648 född i Sunnanvil och Skatelöfs församling, hans fader war Kronosodan
Erengisel Oluffson. Efter slitigt studerande i Wäggsjö, blef han i Upsala Stu-
dent år 1670 och, när han hade i studier mognat och i medeltid informerat Kon-
glig Rådets **EDUARD ERENSTENS** Sön, blef han år 1680 Eloquentiæ Lector
uti Wäggsjö Gymnasid. År 1682 förordnad Professor Historiarum wid Academi-
en i Lund. Därefter fem år, eller år 1687, wardt han wigd til Präst af Biskop-
pen **CANUTO HÄLL** och med Konglig fullmacht af d. 8 Sept. år 1686 Kyrko-
herde i Wirestad, hwartil lades Probsta-embetet öfwer Albohärad. År 1695
d. 23 Octobr. blef han efter allmän kallelse och lika fullmacht Domprobst i Wä-
ggsjö, och ther sammastädes Biskop, med **R. CARL** then Tolstes fullmacht, stes-
wen, under belägringen för Torn, d. 30 Jul. år 1703. År 1704 wardt han i Up-
sala wigd til Biskop, och thet war han icke tillfyllest 4 år, men med Stichtets nyt-
to, någe och glädje; ty han war Gudstruchsig, förståndig, allvarsam, fogelig
och försigtig uti allt, hwad han tog sig före. Därföre dödde han ock stilla och förs-
nögd på sitt sextionde ålders år, d. 30 Martii år 1708.

XV. Doct. **ZACHARIAS III ESBERG**, en Närkesbo, på första Advents
Söndagen år 1666 i Rumbåla född, ther hans fader **ANDREAS ESBERG**, så war
Kyrkoherde och Probst. War af en ogemen naturlig qwickhet, at han på sitt tolf-
te år fanns mogen i Upsala til at blifwa student, och nyss ingången på sitt tiu-
gonde år med allas någe at warda Magister d. 10 Decembr. år 1685. Han wardt
fuller år 1687 kallad til at blifwa Garnizons-präst i Götheborg, och år 1688 d. 17
Julii förordnad Græcæ Lingvæ Lector i Strengnäs Gymnasid; men tog heller
emot at blifwa huspräst hos Gref **BENGT BRILSTJERN**. År 1690 d. 3
Jun. fick han kallelse til at blifwa Kongliga Gardes-predikant och d. 5 Aug. sam-
ma år til at blifwa Ankedrotningens, **HEDEVIG ELEONORAS**, Hoffpredikant. År
1700 d. 9 April. erhöill han **R. CARL** then Tolstes fullmacht på Kongl. Riddar-
R r holms

M) Biskopens Doct. Samuel Wiranii Fru och Barn blefwo af **R. CARL** then Elöfte ad-
lade d. 29 Jan. år 1689 med thet namnet **CEDERSTJERN**, som finnes wid stöds-
merket i Adels matrikeln No: 1127.

holms församlingen at therwid wara kyrkoherde. Sedan han sammanskrefwit två Theologiska Disputationer: de Processione Sp. Sancti och de hypostatico Filii DEI caractere, och them vnder eget Præsidiid i Upsala försvarat, blef han, jemte Fem andra lärda män, d. 1 Jun. år 1705 i Upsala Doctor Theologiae. På så många Embets och lärdoms meriter fölgde, at högstbemälda Konung ifrå sitt sebläger i Polen d. 9 Jun. år 1708 sende honom sin fullmacht på Wägsjö: Biskops: embete. Men döden snåbbare, än posten, ändade hans lif d. 26 i samma månad wid Medwi: hellsobrunn i Östergöthland, innan han eller någor på orten wetste, at han war blefwen Biskop, och blef hans andelöse kropp, på tredje dagen efter döden, afförd til Kumbla i Perike, och ther nedfatt i hans föräldrars graf. Hans ålder war allenast 41 och ett halft år, så at Wägsjö: Sticht hade kunnat af honom haft mycken god tjenst, om han så at Gudi hade blefwit thy förvnt, som Konungen honom til thes Biskop ämnat och gjort hade. Efter sig lemnade han i änkestånd Elisabeth Benzelia, Archibiskopens dotter, med otta barn, som sin Faders wälsignelse icke salnat hafwa.

XVI. Doct. DAVID JOHANNIS LUND, en Finne, född d. 13 Martii år 1657 på Uminne: gård i Dalis: Sökn, studerat wid Academierna i Ubo och Upsala, och åter i Ubo och ther år 1680 blefwit Magister. Therefter besökte the namns kunnigsta Academier i Tyskland och Holland, in til år 1685, så han af R. CARL then Ellofte förordnades först til Secretair och Extraordinarius Professor wid Academierna i Ubo, år 1686 Ordinarius Poeseos, och år 1691 d. 3 Decembr. Lingvarum. År 1702 år han blefwen Theologiae Doctor och Professor, samt tillika Pastor i Ubo: stad och Numis: Sökn. År 1705 wardt, efter Stichtets förrest inkomna kallelse, han med R. CARL then Tolstes fullmacht förordnad til Biskop i Wiborg. Thetta embete förwaltade han med tilbörlig flit, omsorg och redelighet, til thes han år 1710, för Rysharnas inbrytande och öfverwäldigande macht, nödgades öfvergiftwa Stichtet, och fara öfwer til Stockholm, hwaräst han d. 21 Apr. år 1711 blef af Högstbemälda Konung benådad med fullmacht på Wägsjö: Biskops: Sticht, som så try år hade stådt ledigt. Thetta tillflytte han strax och med oafsätelig waksamhet och alswar förestod, vnder mycken oro af krig, och bröderi af willofårare, serdeles the så kallada Pietister. Han war en grundlärd Theologus, thet hans Skrifter noggsamt intyga, och en rettsinnig Patriot, som vnder seu allmenna Nödsdagar å daga lagt icke mindre ömhet om Fäderneståndets wälstånd, än lydn och trohet emot sin höga Öfwerhet. Af Denne wedersfors honom then nåden, at ej allenast han wardt synnerligen älskad; utan ock hans familia begåfwad d. 23 Maji år 1719 med adeliga Privilegier, vnder thet stilsnamnet ERICA LUND, som forplantas genom hans efterlämnade wälartade Söner. Hwils Fader Biskopen afled i HErranom wälberedd och nögd d. 12 Octob. år 1729, när han hade med sitt lefwande hunnit in på siunde månaden af sitt siutionde tredje år.

XVII. Doct. GUSTAV ADOLPH HUMBLE, Assessorens Petter Humbles och Assessor: Dotterns Elisabeth Brunsbergs Son, född i Jönköping d. 20 Febr. år 1674. På sitt trettonde ålders år blef han send til Academien i Upsala, ther han kom til at blifwa så wäl känd hos then berömda Mannen, sedermera Cancellie: Rådet, Olav Hermelin, at han, år 1690 förordnad Professor wid Academien i Dorpt, tog honom med sig til berörda Academie, och ther så förde honom an, at han inom sitt tiugonde år hade fattat the Philosophiska wetenskaperna och the wanliga prof theraf, med offentliga disputationer, aflagt. Ethena qwickhet behagade så wäl R. CARL then Ellofse, at han d. 14 Novembr. år 1694 gaf honom 1000 Riksdaler til resepenningar til Utländiska Academier. Han reste förthenstul år 1695 til Moskoo, ther han ett år hörde Doctor Feet, och andra. År 1696 til Wittenberg, ther han thet året war serdeles Doctor Hannekenii discipel. Besökte ock andra Academier både i Tyskland och Halland. Ethen stota Konungens död d. 5 Apr. år 1697, och resepenningars trytande flyndade honom hem på höstetiden sidsinnanda år. Hwarefter han asbidade, hwar GUD wille bruka hans tjenst, til thes Anckedrottningen HEDEVIG ELEONORA med sin fullmact d. 21 Jun. år 1700 satte honom til Kyrkoherda och Probst i Eskilstuna. Sedan kallade högbemalda Drottning honom år 1709 til at blifwa hennes Hoffpredicant och strax therefter til Dichtfader. Härmed utherdade han i fulla 10 år, så Drottning ULRIKA ELEONORA, sedan han, tillika med andra höglärda män, wid hennes kroning i Upsala d. 19 Martii år 1719, hade blifwit Doctor Theologiæ, gaf honom sin fullmact på Superintendents: embetet wid Kongl. Ammiralitetet i CarlsCrona d. 14 Aprilis samma år. När han ther, såsom the förra ställen, hade med sina uppbyggeliga embetsgäfwor och behageliga lestworne uti ellofwa år arbetat til allas nöge, blef han af Stichtets Prästerkap enhelliga kallad, och af R. FRIDERIK d. 3 Martii år 1730 fullmactigad at warda Biskop i Wägslö. På söljande året tilträdde han embetet, blifwande sin Företrädares måg. Hans nit för lärorns renhet, hans omsorg för skick och ordning både wid Kyrko: och Scholewäsendet i Stichtet, hans exemplariska lestworne, liusliga omgånge och dock alfwarsamhet i embetet hafwa giort, at när, efter sextiosiu års, nio månaders och nio dagars lefnads wandel, han i Herranom affomnade d. 26 Novemb. år 1741, lemnade han efter sig, hos alla rettsinnada icke mindre saknad, än berömmelse för alt thet, som hos en Biskop förtienar beröm. På söljande år 1742 d. 1 Martii wardt han med anständig heder begrafwen uti Gårdsby: Kyrko, ther han i listiden hwitostelle at sig låtit bereda. Året för hans död d. 29 Maji år 1740, hende then olycka, såsom en orsak och förbod til hans död, at Wägslö: Domkyrka, genom liungeld antend, asbrann, innom tre timars tid, til sina två öfwer wästra gastwelen 64 alnar höga Torn, Kyrklions imman: och utanrede, tre Klocker, tal, Presdikostol, Brewerk, Altaretaflor, Orgelwerk, Läktare, irater, Stolar, Grafwar &c.

XVIII. Doct. ERICUS LAURENTII ALSTRIN, född i Stockholm d. 3 Febr. 1683, sedan han, studerat, rest, Magistrerat, blefwit Professor i Upsala år 1723. Probst i Leksand uti Dalarna år 1732, och Kyrkoherde wid Stora Kyrkan, samt Præses Consistorii i Stockholm år 1737, blef, efter Stichtets Præsters Klaps kallelse, med K. FRIDERIKS fullmacht år 1742 satt til at warda Biskop öfwer Wäggsjö Sticht. Han hafwer med then slit och försigtighet, allvarsämhet och fogelighet fört sitt embete, at han af alla, högre och lägre, besynnerligen af Prästaståndet i Stichtet, blefwit både älskad och wördad. Förthenksful släppte the honom icke gerna ifrå sig, icke eller sluide han sig gerna ifrå them, när, på Strengnäs Stichts inkomna kallelse, efter K. FRIDERIKS gifna fullmacht år 1748, han moste flytta, ifrå Wäggsjö i Småland, til Strengnäs i Södermanland, at warda ock ther Biskop. Finnes altså ytterligare beskrefwen uti fierde bokens tredje Capitel, pag. 235.

XIX. Doct. OLAVUS PETRI OSANDER, af en hederlig Präste Slägt, Probstens öfwer Kongahärad och Kyrkoherdans i Linnerud M. PETRI OSANDRI Son, född d. 5 Sept. år 1700. Sedan han ifrå år 1707 i Wäggsjö Schola och Gymnasio, och ifrå år 1718 wid Caroliniska Academien i Lund, hade studerat, samt, efter afslagda wanliga lärdoms prof, på thet sednare stället, med mycket beröm d. 24 Maji år 1723 blefwit Magister, hafwer han tillika med sin äldre broder M. NICOLAO, besökt the Euangeliska Academier i Tyskland och på slutet en tid i Gripswald med slit och lärdom gjort sig wäl bekant och werdig til at med wackra wittnesbörder återkomma til Wäggsjö, ther han strax af Biskopen, Doct. DAVID LUND, wardt in Novembri år 1725 förordnad Adjunctus Gymnassii, och, efter tre månader, af Kongl. Rådet och Cancellaren Gref NICODEMOS TESSIN, med fullmacht af d. 5 Febr. år 1726, Adjunctus Facult. Theol. wid Academien i Lund. Thenna lärosyfton tilträdde han med en Theologisk Disputation de vitâ Justorum veræ fidei vindice, och sedan pryddes med årliga Collegier, samt med 4 Disputationer de divino pœnarum Jure och en Jubel oration, hafwandes ock i medeltid, sedan han d. Jun. år 1727 blefwit af Biskopen och Procancellairen Doct. JONA LINNERIO prästewigd, företrädte med Publique Lectioner en Theologiæ Professoris vices, och år 1728 förslagen til Lingvarum Professionen. Men d. 12 Aug. år 1750 blef han, på Församlingens enhelliga kallelse, af K. FRIDERIC benådad med fullmacht på Domprobsta embetet i Wäggsjö. Hwarwid han i fulla 18 år icke allenast wid Församlingen, i Sticht och Consistorio med slit, nit och behag, sig upförde, enkannerligen med then år 1740 af Lungeid afbrenda Domkyrkions beswärliga och longjamna uppretande; utan ock af sin Theologiska lärdom gagn och rön gjorde: Såsom med Latinska utlägningar öfwer några års Bönedags Texter, med en Synodal Disputation de Eschatologiâ Sacrâ och med sin gradual-Disputation, som war hans femte de divino pœna-

poenarum jure, hwarpå han med Kongl. Maj:ts Special tillstånd, d. 17 Mart. år 1733 blef *DOCTOR THEOLOGIAE*. Alt sådant werfwade honom allmän lidelse och förtroende hos Stichtets Prästerkap: thy wardt han ej allenast wald til Stichtets och DomCapitlets fullmächtig wid Riksdagarna år 1740 och 1742; utan ock med anseeliga the flästas röster kallad til Biskops-embetet både år 1742 och år 1748, hwarpå R. *FRIDRICS* fullmacht fölgde af d. 3 Martii år 1749. Til thetta dyra Embete wardt han samma år d. 7 Maji högtideligen wigd af Archibisshopen Doct. *HENRIC BENZELIO*, i Wägsjö, Domkyrko, ther knapt någor Biskopswigning tilförne warit förrettad. Biskopen Doct. *OLOF OSANDER*, som ifrå år 1730 lefwat i wälsignadt ächtenkap med *MAGDALENA BIRGITA GOEDING* och i sin bästa ålder til Embetet kommit, niute af Gudi, jemte helso och krafter, nåd och wälsignelse, til at lenge och lyckeligen fullgjöra egen hog och drift, och upfylla hela Prästståndets hopp och onskan til Guds Namns äro och Församlingens upbyg-gelse och glädje!

Siette Bokens Fierde Capitel,

Om

Informationen och Schole = wäsende i Wäggsjö = Sticht.

S. I.

S M S. *SIGFRID* icke warit then aldrasförste, som predikat Christum neder i Småland och Wärends = tracten; Så kan man dock icke betaga honom thet berömet, at han warit then, som ther i orten aldrasförst inrettat en Christen församling och förordnat henne bestendiga Lärare, och sålunda, fast han icke kan med fullgiltiga skäl sägas sielf hafwa warit Biskop i Wäggsjö, banat wägen eller lagt grunden til Wäggsjö = Sticht. Hade han, thepå ingen kan twisla, satt sig fast före, at giöra then församlingen warachtig, och ifrå, samt omkring, henne så Christendomen utspridd; Så kan ingen twisla, at han ju achtat thet vara angeläget, och gjort anstalt om, at så några ynglingar af landets barn til at läsa i bok och förstå then Christeliga Lärans huswudstycken, ju them, som måst på then tiden drestwos. Om *ANSGARIO* och andra Lärare, som för S. Sigfrids tid tenect sig til at med någon framgång predika Euangelium här i Norden, finner man berättadt, at the köpt sig ther ute Swenska piltar, som warit hadan röfswade, eller elliest råkade i trældom; hållit them i Scholan och låtit underwisa them uti Christendomens lärostycken; och them hafwa the tagit med sig til följeslagare hit in i Riket, på thet the motte genom them på modersspråket, för landets hedniska inbyggare, tala om Christo och uti honom tilbiuda them Guds nåd och then ewiga saligheten.

S. II. Thet är så mycket troligare, at S. *SIGFRID* aldeles så gjort hafwer, som *ADAMUS BREMENSIS*, hwilken lesde, om icke med, icke langt efter honom, berättar, at S. *SIGFRID* sändt til Bremen, at ther underwiskas, tolf unga piltar, och ibland them then *ASMUNDUM*, om hwilken förvt i thenna bokens andra Capitel är förmåldt, at han blefwit af S. *SIGFRID* satt til at vara then förste Biskop i Wärend eller Småland, och thet efter kommit til at bära namn af Archibiskop under Konung *EMUND* Oluffson. War S. *SIGFRID* så mohn om at få boklärda Smålandingar, at han icke utan kostnad, sendt them til then ändan langt öfwer hafwet; ho må så icke tro, at han gjort all möjelig anstalt om thetas undervisning hema i landet? Wisserligen hafwer thet Benedictin = kloster, som han säges hafwa anlagt på Gelbo = berg, eller troligare i Nstrabo, thet Wäggsjö är sednare byggdt och än står, warit inrettadt til thet ändamål, at thet stulle vara en Schole för några qwicka, af landets yngdom, som med tiden och efter hand funde brukas til Sokne = och Meke = präster, ehwar the begiärdes, eller sunnos behöfwas.

S. III.

J. III. Thet är både harm och klagan werdt, at man så få och små spår funnat igenfinna i gamla Skrifter om barna: informationen och Scholewäsendet i Wägsjö: Sticht. Sådant motte härflutit endels theraf, at thetta Sticht legat, såsom tilförne bewist är, i förstonne, nästan ett hundrade år, under Linköpings: eller ock Skara Biskopar; endels ock theraf, at omkring thetta Stichtet hafwa, i Påwedömetz tid, florerande Scholar warit i granskapet, såsom i Lund, Linköping och på slutet i Calmar, tit Smäländingar, som fattat lust til studier, kunde med beqwämlighet komma. Är ock til wetandes, at Wägsjö: Sticht hafwer, emot andra Sticht warit mycket fattigt på Munkeloster (Nunne: kloster hafwer ther aldeles inter warit); ty förrän Nydala: kloster, som dock hade, efter gammal häfd, sin mästa dependance af Biskoparna i Linköping, war ther i Wägsjö: Sticht allenast ett Franciscan: eller Gråbrödrakloster, och thet beläget i Wägsjö samt af ringa nytto och werde, wid Reformations: tiden; ty man wet, at Gråmunkarna hade longt förrvt want sig wid at älska och sköta: annat, än lärdom och studier.

J. IV. Men med thetta tilwites ingalunda Nationen någon wärdslöshet eller föracht af lärdom och studier, utan twärt om legges liusligen för ögonen thes lärs: achtighet och lärolust, at Smäländingarna, fast the icke skolat haft så monga läro: robus och tilfellen til information, som funnat warit i andra Sticht under På: wadömetz; the dock icke på then tiden mindre, än alltid sedan, warit begifne på och lyckelige uti allahanda studiers, språks och wetenskapers fattande, så at the the: uti ingom giftwit efter, utan sunnits, både af adel och oadel, i then Nationen al: tid the, som genom lyckelig läro: girighet gjort sig sticketliga och förtienta til at be: klåda förnåma tienster icke mindre i thet andeliga, än werldsliga Ståndet. Hådan kan man ock draga orsaken thertil, at knapt finnas i något af the andra Stichten så monge hemfödingar upstegit til Biskops: wärdigheten, som i Wägsjö: Sticht.

J. V. Thetta giör, at man moste hålla thet nöwendigt, at ock i thetta Sticht warit af ålder nyttige Scholar. Under Påwans wälde här i Norden, blef sellan någon Biskop, som icke warit utom lands, wid någon Academie i Tyskland, Frans: kerike eller Italien, eller ock wid sielfwa Påwa: hoffwet, indruckit eller grundeli: gen lärt Papiisteriet. Emedan på sådana resor, til at winna någon förkofring, in: ge andre kunde begifwa sig, än the, som förrvt lagt någon grund til studier och thet Latinska språket; Så wit thet synas warit angeläget, at icke allenast i grans: kapet, utan ock hema i sielfwa Stichtet hafwa warit inrettade och underhållne både barna: och bättre Scholar. Utan all twiswel motte en Latinsk Schole altid warit wid Dom: Capitlet i Wägsjö; ty hwarifrå, utan uti honom, hade funnat sås dugliga ämnen, som behöfdes, när ledigheter ärligen timade, til Solneprä: ster på landet wid Kyrkiorna i thet widtbelägna Sticht, och til Messe: eller Chor: präster, Altarister och Vicarier wid then dageliga song och meßande, som i Dom: kyrkion

kyrkion måste uppehållas, och icke sitta in till Domedag, såsom då sadet och loffvades, uphöra eller återvända? ty många Siälamesor köptes, med thet vilkor, at the skulle, så eller så många gånger, i hvarje weko, siungas till ewiga iider.

S. VI. Man bör också tro, at i Wägsjö icke mindre, än wid andra Domkyrkior i Riket, hafwer ibland Kanikerna en warit, hwilken theraf blefwit kallad Scholasticus; emedan han antingen warit Rector Scholæ, eller thes Inspector och Director, som å Biskopens wägnar, hört efter, gjort anstalt therom och yrskat thepå, at Scholewngdomen så wäl i Musique, som i andra förestrefna studier wisade slit och gjorde framsteg. Thet war ett Påweliget beslut, på Skeningsgemötet år 1258, af Cardinalen Guilielmo, en Påwelig Nunciid eller Legat, allment giordt, at, wid hwar Domkyrkio i riket, skulle till thet minsta fem *Canonici* wara alltid boende, Biskopen till hand och tjenst, serdeles wid Capitelsmål. Thezas antal föröktes sedermera, så at the en af sina medel förordna kunnat till at wara Scholasticus; eller också motte Rector Scholæ warit så achtad och ansedd, at han hedrades med rum ibland Kanikerna. Så finnes, at i Biskop Nicolai Olawi tid år 1483 war Rector *Academix Gryphiswaldensis* en *GODMUNDUS UGLA*, artium Magister, Theologiæ Baccalaur, och Archidiaconus i Wägsjö. Och under en sådan mans insigt och styrket lärer förmodeligen Scholar i Wägsjö warit in till thes med Religionen skedd the ändringen, at then Påwiskska lärones böcker blef fördrefwet, och then Euangeliska sanningsens lius till allas tröst och glädje upgick.

S. VII. Thet war så fierran, at K. GUSTAF then Förste, när han kassat Påwens welde öfwer ända och uti sitt rike, ödelade någon Schola hwarcken i Wägsjö, eller annorstädes, at han, besinnandes, huru mycket studier och lärodom bidraga till ett regementes bestånd och wälstånd, satte Scholewäsendet i sitt rike i langt bättre stånd och wilkor, än thet tilföre hade warit. Han besatte then icke allenast med dugtiga och upbyggeliga Lärare, och skref thesom uttryckeligen före, hwad och huru the borde lära wngdomen; utan också tilordnade Scholemästaren och the andra Lärare wis och tilreckelig lönn af Tiende-Spannemålen och andra inkomster, som thet Påwelige Prästerskapet, tillika med Klosterfolket, tit in till innehafst och i säfenga med öfwerflödighet förslöst hade. Och som Munketiggeriet blef förbudet och affläffadt; så indelade han årlig och ordentelig Sofnegång then medellösa Scholewngdomen till understöd och upmuntran. Härigenom kom Wägsjö Schole snarligen i thet stånd, at sådan utkommo the, som med heder kunde resa ut till Academier och på en kort tid the blifwa Magistrar, och ännu flere, som woro så grundade i Guds Ord och andra studier, at the kunde sätas till Församlingarnas Lärare både i Städer och på landet.

S. VIII. En sådan Schole, som förestods af en Rectore, hwilken hade under sig 3 eller 4 Collegas eller hörare, fick, sedan han lenger fram blefwit försterkt med

med en Theologiae Lectore och ConRectore, thet namnet, at han kallades en *Cathedral: Schole*; emedan en sådan war wid hwar Cathedral eller Biskopstol och Domkyrko. Vti huru monga Classer han war delad, hward studier i honom hwar dag och tima borde läsas, och hurudan i annor motto thes ordning och inrettning monde wara, thet kan med nöge läsas i then *Schole: ordning*, som then förste Euangeliske Archiebiskopen, Mag. *LAURENTIUS PETRI NERICIUS*, infört vti sin år 1571 omsider af Trycket utkomna *Kyrko: ordning*, hwilken han twifwels öthan, longt förrot, efter then stora *K. GUSTAF* then Förstas både besfallning och samråd, hade upfatt, så at ock *Cathedral: Scholen* i Wägfiö, redan i högstbemälda Konungs tid, warit så inrettad, som berörda *Schole: ordning* förestrefwer. Af hward heberliga och mogna män, som han blefuit styrd och förestädd, kan man theraf finna, at en del af them hafwa omsider kommit til at warda Landets Biskopar, som så mycket lättare hafwa haft at efterstråga then *Scholan*s tilstånd och wårda thes wälstånd, som the af egen försarenhet pröfwat, huru thet högst angelägna werket bör handhafwas och tilbörigen stötas.

S. IX. Denne wäl inrettade och ganska gagnelige *Cathedral: Schole* hafwer mycket lenge stådt, i sitt en gång fångna stiel, til Stichtets stora heder och merfeliga froma, står ock än i dag; dock, för något mer än hundra år sedan, fädt namn af en *Trivial: Schola*, alt sedan Drottning *CHRISTINA* på en Riksdag i Nyköping år 1640, med sitt Råds och Stendernas samtycke, beleswade, at ock i Wägfiö, såsom wid the andra Stichtens Domkyrkior, ett Kongeliget *Gymnasium* skulle uprettas, i hwilket wise Lectores skulle, jemte Theologien och grundspråken, läsa för yngdomen the förnämsta disciplinas *Philosophicas*, förordnades them af *Erono: tionden* tilreckelig stat, samt Præbendeheimman til vnderstöd. Hwilken stat blef af henne förbettrad och på richtigare fot satt år 1652. Thetta Kongliga Beslut tog Biskopen Mag. *NICOLAUS KRÖK* sig före, at med thet giörligaste setta i werket, så at läro: rum blef inrettadt, wäl pröfwade och dugtige män til Lectores antagne, methodus *Lectio-num* förestrefwen och altsamman så i stiel bragdt, at *Gymnasium* kunde med anstendig högtidelighet inaugureras eller inwigas år 1643 d. 30 Martii. Thet hafwer altså öfwer 100 år warit för Stichtets yngdom thes, innom Stichtet, förnämsta *Läro: hus*; men ock ett wäl signadt hus, i hwilket mong hundra gwicke ynglingar blefuit af sina berömliga läromästare så anförde til seber, dygder och studier, at the icke allenast, til sin egen och Nationens heder, wid inhemiska och utländska *Academier* aflagt förtrefseliga prof af hwarjehanda diupfinnig lärdom; utan ock stegit vp til förnämna embeten både i Läro: ståndet och vti *Civil: ståndet*, såsom til hedersplatser i the Höga Kongliga Collegier och annorstädes, ther lärdom och dygd kunnat tilbörigen med äro och pris mötas och belönas. Thetta *Gymnasium* hafwer ock ifrå sin början kunnat några swåra öden; hwilka dock genom Biskoparnas försorg och gjorda anstalt

stalt blefwit som snarast botade och öfvervundne. Salige Biskopen, Doct. *SAMUEL WIRÆNIUS*, hafwer i sin embets-tid, genom then synnerliga nåd, i hwilken han alltid stod hos *R. CARL* then Ellofte, skaffat tillstånd och merkelig vndsättning thertil, at Gymnasii-huset, som förvt hade warit af tråd och begynt blifwa boselligt, är wordet upmuradt af sten, langt anseeligare och så afdeladt, at thet sedan kunnat giöra gagn för sitt namn och wara ett Gymnasium eller öfningshus för dygd, snille och lärdom.

J. X. Är altså nu för tiden Informations-werket eller Scholerwäsendet i thesta Sticht sådant, at wid Biskopsätet i *Wägsjö* är ett Kongeliget Gymnasium, bestående af 7 Lectoribus, 2 Theologia och 5 Philosophia, och therjemte en Trivial-Schule, som förestås af Rectore, ConRectore fyra Collegis, Apologist och Cantore. På *Wisingsö* är qwart, efter Riksdrottsens Gref *P. EDER BRAHES* inretning, ett litet Gymnasium, i hwilket Pastor Loci läs Theologiam, en Lector Philosophien; men Trivial-Scholan förestår Rector och ConRector med en Collega, som är tillika både Apologiska och Cantor. Undteligen är i *Jönköping* en Trivial-Schule, uti hwilken äro Docentes, en Rector, som hafwer Pastorat på landet, en ConRector, som tillika är Hospitals-predikant, och twenne Collegæ.

SIUNDE BOKEN

Om
Åbo = Biskops = Sticht,
Första CapitelOm
Stichtets Alder, Anleggning, Storlek och ändringar.

§ 1.

S Bland the sju gamla Swea: och Gøthiska Sticht, hwilkas Biskopar hafwa varit the Catholiska eller Påweliga Upsala: Archibiskopars suffraganei eller Lyde: Biskopar, hafwer Åbo: Sticht merendels A) hafst thet sista rumet, eller varit i ordningen thet siunde; emedan thet siff ibland them alla hafwer sådt ordenteliga Biskopar. Man finner intet bewis thet til, eller thet ringaste spår therefter i någon historia, at Christi Euangelium är, på hin sidon hafwet i Finland förr predikadt, än mitt uti tolfte Seculö B), så i the fläste både Swea: och Gøthariks länder Christendomen, nästan på tshundra år, war kommen til then stadga, at hela Riket war fördeladt i wisa Sticht, som sörestodos och styrdes af sina ordenteligen tillsatta Biskopar. Men när these fingo år 1163 öfwer sig satt en Archibiskop, war än i Finland så mycket mindre någor Biskop, som thet, med then Christeliga läröns predikande, icke langt förrvt war alslenast en begynnelse giord. Och thenne begynnelse, eller Christendomens första anbud stedde år 1154 eller på något följande, siff år 1157, af Swea: och Gøtha: Konung, K. ERIK Jedwarson **BONDE**, eller then Heliga kättav, genom Biskopen i Upsala Henric, som gjorde Konungen följie på thet sid: och krigsöy, på han, på förendanda år, emot Finnarna företog, icke allenast til at underkufwa

§ 2.

- A) JOHANNES MESSENIUS nämner fuller i sin *Chronico Episcop. Åbo: Sticht* postremam Sveonum & Gothorum diocesin, och thet, uthan twiswel, i anledning af Påwans Alexandri then Tredjes bresf til Stenphi eller Stephanum, then första Swea: och Gøtharikes Archibiskop. Och så hafwer merendels förrvt, och allsemt efter Reformationen af Religio: aen thet bleswit räknadt för thet siunde eller thet siffa ibland the gamla berörda Rikets Sticht; men dock icke altid under Påwedsöms älder. Ty uti många gamla bresf och Skrif: ter finnas Åbo: Biskopar nämnde och satte fram för icke allenast Wägsö, utan od Wästerås: Biskopar. Se PERINGSKIÖLDS *Mönum.* II. pag. 13, 17. DIKMANS *Ant.* Eccles. p. 243. STIERUM *Wästerås Biskop.* Efrdn. pag. 69 &c.
- B) Auctor af thet *Chronico Fennico*, som D. NETTELBLAD *Biblior. Sugo.* p. 115 andfört, har af gamla Nyska Rytikomålningar i Carlen, welat wisa, at Christna Lära bleswit tilförne i Finland införd ifrå Nysland, som är wordet Christnadt uti tionde Seculö, och hwars inbyggare kunnat så varit enahanda folk til tungomål, regemente och religion med Finnarna.

sig them och dermed befria Swearikes Siöfustar och grentfor ifrå thet röfveri och ströfwande, som Finnarna och thesas Igrannar alla är woro wane at gïdra; utan ock til at truga och skrâma them til at tro på Christum eller anamma Christendomen. Biskopen Henric, som hade inbillat Konungen at sådant war retta sattet til at omwenda hedningar, och winna Christo siälar, fölgde enkom med til then ändan, at han skulle döpa the för swerd och död rädda Finnar. När Konungen hade then Sommaren en del af Finland med härsmacht och swärdsågg sig vnderkufwat och thes afgudiska inbyggare twungit til dop och then them än obekanta Christendomen, wende han om tilbaka hem til sitt Swea-rike med större delen af sin här, lemnandes efter sig allenast en del til at hålla the vnderkufwada i lydno. Han lämnade ock Biskop Henric ther qwar til at vnderwisa the döpta, inretta hos them Christendomen och honom efter giörligheten fortplanta. Thetta gjorde Biskopen icke med bättre lycko, eller med större försigtighet och fogelighet, än at han af Finnen Lalli, en myndig man ther på orten, blef mördad d. 19 Jan. år 1155, om man skal tro, hwad munke-legendan om honom berettar. Såsom om thetta alt med mera om S. Henric är at läsa uti Första Bokens andra Cap. 27 pag. om the Påweliga Upsala- Biskopar.

J. II. Af thetta är klart, at på then tiden icke i Finland warit hwarken Biskop, eller Biskopsicht eller Biskopsäte, icke eller på long tid the efter; ty aldeles troliget är, at, sedan Konungen hemrest och Biskopen blefwit dödad, Finnarna öfvergifwit til större delen then them påtwungna Christendomen, och återfallit til sin gamla och hebniska afgudastygge C). Lärer ock wärligen någor tid framledit, helst thet begångna Konunga-mord och omskifte hema i Riket satte saken i förwirring, innan med alswar och eftertryck blefwit föranstaltadt om Finlands fullkomna vnderkufwande och Finnarnas återbringande til eller stadfastande i Christendomen. Icke motte något blefwit giordt til then saken, förrän uti K. **ALM** Eriks then heligas Sons tid, och thet genom then första Upsala-Archibiskopens Stephani föranstaltande; ty hwad, som i Finland kunde bringas til någon Christendom, thet räknades och erkendes vnder Upsala-Sticht, in til thes någor Biskop kunde ther ordenteligen blifwa tillsatt och med ett wist Biskopsäte försedd. Och thet föregifwes hafwa stedt wid år 1172, vnder bemälda K. **ALM**, af berörda Archibiskop.

J. III. Hwad thetta Stichtets anläggning och första inrettning beträffar; så motte then måst hafwa ankommit på then första Biskopens, och hans närmaste efterträdares, snille, åhoga, slit och försigtighet. Hwarjemte the hade at söka och wenta råd och biträde af Archibiskopen i Upsala. The första församlingar hafwa fuller blefwit up, och inrettade i Finland utmed siö-kanten och ther län-

C) Thetta gïdres icke allenast troligt, utan ock aldeles utwisachtigt af Påwans Alexandri then Tredjes bref, som finnes af Cl. **ERNHELM** anfördt Hist. Eccles. p. 491.

det varit måst bebodt, så the på aflägsna orter, och langt fierran up vti Stogarna, boende Finnar hållit sin wanliga hedendom, til thes the efter hand funnat med lampa vnderwisas och omvändas til then Christeliga läro. Emedan härmed hafwer gäddt mycket både swårt och långsamt, hafwer en **K. ERIK**, kan se, hin Låspe, funnit sig föränlåten, at hämta monga tusende Finnar med hustrur och barn ifrå Finland, them han gifwit boningsplatsar in på Swenska Slogar i Bergslagen, Dalarna och åt Wermeland, och i thesas ställe besatt stora tracter i Finland med tit öfwerförda Swenska familier, som än i dag behålla thet Swenska språket, såsom serdeles i Nyland och en del af Österbotn.

J. IV. Til Stichtets inrettning hörde ock Biskopsätee, therwid DomCapitel skulle hållas. The två förste Biskopar hafwa haft sitt säte, med ringa willkor, vthan stat och ståt, i Råndamåki, hart in til Abo beläget; men then tredje, nemligen Biskop Thomas, sic Påweliget tillstånd, år 1226, at flytta Biskopsätee til Abo. En ort, ther **K. ERIK**, wid sin första landstigning, anlagt en fästning, hwaråst ock, såsom thet Finsta namn bewisar, förrvt hade varit, af ålder en marknadsplats. Sedan Biskopsätee thet wordet fastställdt, år thet blefwen Stad, som privilegier sådt och med monga publique hus år byggd, hwaribland Domkyrka i ålder, struktur och storleik hafwer företrädet, hafwandes hon i Påwedsmeis tid varit uppsid och rikad med så monga Chor, Altare och Præbender, at therwid the så brukelige betienter: Såsom Probst, Archidiakn, Decanus, Cantor och monge Canonici haft sin öfwerflödiga vllkomst, så at hon knapt någor Domkyrka i Riket thevrtinnan estergifwit. Men så hafwer ock knapt någor Domkyrka flere gånger, än thenna, ledit flada af eld och plundring af fiendar. Såsom här om framdeles i thenna bok skal blifwa omfördt.

J. V. Thetta Stichtets grentför hafwa i början varit mycket tränga, och icke inbegrept hela Finland; men efter hand storliga blefwit utwidgade, at icke något Sticht i Riket hatt them widlöftigare; ty the innesattat, ei allenast hela Finland med Nyland, Tavastland och Österbotn, ther Upsala Sticht mött vti Kemi; utan ock thet wida stretchande Carelen, hafwandes Tavastland, som af **BIRGE JARL** wid år 1248, och Carelen, som år 1293 af **THORBJÄRN WILSSON** äro vnderkufswada, blefwit lagda til Abo: förrvt stora Sticht, hwilket ock lenger tillbaka hade ifrå Upsala Sticht sådt vnder sig Åland. Öfwer alla thesa widbegrepta Länders församlingar hade Biskoparna i Abo at styra och biuda, så lenge the stodo vnder Påwans lydno, wägandes sig ingen til at giöra thevrtinnan någon delning, ehuru någor sådant varit å ferde i **K. ALBREKTS** tid. Se pag. 100 Lit. D.

J. VI. Men när fruchtan och wördnaden för Påwan i Rom war, genom Religionens reformation, hafwen hafwer **K. GUSTAF** then förste, finnas des, at thet war för en Biskop omögeliget, at förswarligen förestå och wårda försam

famlingarna i ett öfwer så många och stora landskap sig streckande Sticht, deslat, år 1554. i Maji månad, Ubo: Sticht i twenne Biskopsdömen i så motto, at Kaniken i Ubo, *M. MICHAEL AGRICOLA*, skulle wara Biskop i Ubo, och Scholemästaren thesammasstädes, *M. PAULUS JUSTEN*, blifwa förste Biskop i Wiborg, låtandes Konungen strax them begge, hwar til sitt Sticht, ordenteligen inwigas af Biskopen Bothwid i Strengnäs. År 1583 lade fuller K. *JOHAN* then Tredje Wiborgs: Sticht åter tilsamman med Ubo, vnder then, för Liturgiens gillande, honom behageliga Biskopen, *M. ERICO ERICI*; Men K. *GUSTAS ADOLPHS*, finnandes thet samma, som hans högsalige Faderfader, tog Wiborgs: Sticht igen ifrå Ubo: Biskopen, Mag. Eric, år 1618, hwilken, såsom hans efterträdare in til thenna dag, hade nog både ansvar och arbete på sig, om thet, som til Ubo: Sticht bief qwart lemnadt, skulle så wårdas och stötas, som Biskops: embetet krafde och en Biskop, efter Guds Ord och samwetet, med Ed är förbunden til at giöra.

S. VII. Hafwer, alltså vti ett hundrade tretio år legat, såsom än i dag ligger, vnder Biskopen i Ubo thet nu warande Ubo: Sticht, hwilket begriper vti sig thes sa efterföljande Landshöfdingadömen eller län och tracter: nemligen Ubo: och Björneborgs Landshöfdingadöme, med thertil lydande Alland, hela Österboen, af Västerbotns Landshöfdingadöme Kemi: Lappmark eller Kasamo: Pastorat, samt en stor del af Nylands: och Lawastehus: Läns Landshöfdingadöme. Hela thetta widlöftiga Biskopsdöme fattar vti sig Ett hundrade tretio Sotner och siutio två Capeller, som äro fördelade vti ett hundrade Alderton Pastorater, hwaröfwer Aldertan Probster hafwa at ärligen visitera och ellicst hålla syn och hand, som the thes förre, Kola Biskopen: tedo och bested giöra, enär påfordras.

Siunde Bofens Andra Capitel,

Om
Åbo: Stichts Catholista eller Påweliga Bifkopar.

S. HENRICUS, om hwilken i föregående Capitel något taladt är, finnes bleswit anförd i första rumet ibland thetta Stichtets Bifkopar; men, ehuruwäl han giort sig oändeligen förtient af Finland dermed, at han wägat och mist sitt lif för thes inbyggares omvändelse til Christendomen, såsom ock thesöre mycket loff och wördning honom bleswit fordom bewist; Så hafwer dock han icke warit Bifkop i Finland, utan i Upsala, ther war han ordentelig Bifkop ifrå år 1148, såsom förret på förenämnda ställe sagt bleswit, och widare förmäldt finnes uti första bokens andra Cap. pag. 27. Om någon Christendom för hans tid warit i Finland, och om all Christendom, såsom af honom, eller ock efter honom, ther bleswit uppretad, thesörwer hafwa Upsala: Bifkopar tillwältat sig uppsicht och styrrel, in tills Finland fick sin egen enskilda Bifkop, hwilken hålles för at hafwa warit

I. RODOLPHUS eller **ROLF**, til Nationen en Wästgöthe, som motte hafwa haft studier, förtienster och Rickelighet, innan Archibifkoppen Stephanus i Upsala sände honom år 1172 til at, såsom Bifkop, inretta, stöta och wårda the Christna församlingar, som så kunde ther blifwa eller monde hafwa warit i Finland D. **3** Råndamäcki föregifwes han haft sitt tilhåll, och giort sin högsta sät til at både befästa och widare utspida then Christna läron. Men swårhet och farlighet mötte honom å alla sidor, serdeses af hedningar, icke allenast ännu här och ther i landet boende; utan ock ifrå fringliggande länder öfwer hafwet ströfwande. Ibland them woro Curländingar then tiden mycket grymme. These föllo in i Finland, toro med mord och brand grusweligen fram, grepo Rodolph, och förde honom med sig til sitt land, ther han såges bleswit ymeligen mördad år 1178, så han knapt fem år hade för Sinnarna predikat Euangelium.

II. FOLKO, kallad ock **FOLKINUS**, en Swenskt man, thet namnet medgifwer, war Kamil i Upsala, studerandes uti Klostret Cell, sådan, på Archibifkoppen Stephani förslag och anmodan, Påwen Alexander then tredje honom kallade och

D) Then Wästgöthiske Polyhistor, Professoren och Bibliothecarien i Åbo M. **ALGOTH SCARIN**, håller ock före, at thenne Wästgöthen **Rolf** icke warit i Finland annorledes Bifkop, än **S. HENRIC**: nemligen at han bleswit år 1172 af Archibifkoppen **STEPHANO** öfwerfald och send til Finland til at ther gidra, hwad nämna wille blifwa gidrligt, til Finlands Christnande. Honom lofwades en Martyr: krona; then reste han efter och sådes sedan hafwa sådr.

de och confirmerade til Biskop i Finland år 1181, och emedan han icke war mäch-
tig Finsta språket, gaf Pärwen honom til följelagare, tolf och medhjelpare, en
Norst munk wid namn Nicolaus, uti samma Kloster. År förthen skul icke at twi-
la, thet icke thenne Biskop med all sit giort sitt embete i R. **ALUT** Eriksons
och R. **SWERKER** then yngres tid, fast therom intet finnes i historien, icke
le eller om hans död. I Rändamäcki hafwer ock han haft sitt Säte och thet
mongaledes föröft. Wid år 1198, så Ryfarna wid ett infall grusweligen illa foro
fram i Finland, säges Biskop Folko bleswit nödsakad at redda sig med flykten;
men kommit igen och sedan ther någon tid lefwat.

III. **THOMAS ANGLUS**, eller en Engländer, twiswels utthan både lärde
och werdig at bliwa Biskop, thet han också med Päwelig confirmation blef år
1209 E). Honom tycktes Rändamäcki wara förträng och nedrig boning för Bi-
skoparna; ty sökte han, och erhöit Päwans Gregorii then niondes bref eller bul-
la, d. 23 Jan. år 1226, theruti honom gafs loff til at flytta Biskops-
sätet ifrå Rändamäcki til Åbo, hwilket han ock werkeligen begynte giöra år 1228. Och samma år
d. 30 Jan. fick han ifrå Perusso, berörda Päwas Stadsfästelse-
bref för sig och sina efterkommande Biskopar i Åbo, på the lundar och asgudabus, som i heden-
domen warit wigde til asguda-
dyrkan. Thenne Biskopen hade lärt the Ca-
tholiska Biskopars konst at draga vnder sig, och emottaga allehanda jordgods
och ågor. Ty kunde han med bref, skretwet i Nouis år 1234, skencka sin Capel-
lan och Landsman Wilhelmo några ågor belägna i Malco: Söfn och halfwa de-
len af then ön Taipala. Thorde heurda, at hans gerighet och gods-
a inkretning samlat öfwer honom then förföjelse, för hwilken han fann rådeliget at öfwer-
gifwa Finland, Sticht och embete, och setta sig i säkerhet på Gothland, ther han se-
dan lefwat hafwer i enlighet en rund tid, icke wiljandes, ehuru han therom på-
mint bleswit, komma tillbaka til sit Biskopsdöme, utan år på Gothland i Wis-
by död år 1248, hos Dominican- eller Predikemunkarna, af hwilkas orden han
warit. Af ett Päwebref wil slutas, at han til then ändan uppehållit sig i Wisby,
på thet han måtte stänga the omkring Finsta wiken boende hedniska Nationer,
ifrå all handel och tilförsel, och dermed antingen hämnas på them för wisad grym-
het, eller twinga them til fogelighet och Christendom.

IV. **BERO D BIRGER** eller **BIRGER GWENSON** Wästgöthe,
af en förnäm Slägt och wäl studerad; ty hade han bleswit antagen til Secretair
eller Cancellar af R. **ERIK** then Låspe år 1222. Hwilket embete han bekläd-
de,

E) Af Päwans Innocentii then Tredjes bref kan slutas, at han thet året bleswit til Biskop
wigd af **ANDREA** Archibiskopen, i Lund, som så wille wara Sveciæ Primas, hwilken,
utthan Päwans specielle tilstånd icke dristade företaga sig thetta wigsel; emedan Biskop **THO-**
MAS icke kunde bewisa sin ächta börd. Se D. **ERICI BENZELII** Noter, ad Västov. pag. 61.

de, sedan han, genom samma Konungs befördran, lagligen war kommen til Biskops: embetet år 1240, efter Thomas, som ifrå Stichtet afwekir och icke wäl at komma igen. Som han gäde synnerlig nåd hos Konungen, så at han kallades af honom frände eller Slägtunge Cognatus, och sielf war en både driftwande och wälmenwande man; Så förbetrade han sitt Biskopsäte i mong motto, och jemwäl befrämjade sitt Stichts besta, efter all giörlighet. The tv wid:belådana Landskapen; Östherbotn och Tawastland, som Konungens Swäger, **BIRGE JARL**, underkufwade och bragte til at antaga then Christeliga läro, blefwo lagde til Åbo: Sticht, i thenna Biskopens tid, then han med en stilla död stöt år 1249, sedan han allena nio år warit i embetet. Han blef begrafwen i Råndamäckis Kyrkio.

V. RAGVALDUS D och en Wästgöthe til börden, företrädarens slägtung, som honom efterträdde både til Cancellariatet och Biskops: embetet, af hwilket insatet thea stedi, om han icke warit af studier och bepröfwad sticketlighet. År 1250 tog han emot Stichtets wård, och war thewid med nöge, nytto och beröm, i 16 år. Ibland annat, som han utrettat, finnes thet i synnerhet anteknad; at han 1259 förmått Allmogen i Finland til at ärligen gifwa sina Kyrkioherdar matskott. Alf Påwan Urbano then fierde Skaffade han sig tillstånd til at wid sin Dom: eller Biskopsäte uprätta några Kanikedömen; men inuan han kunde thet i werket sätta, afled han år 1266 och nöd begrafsning jemte sin företrädare i Råndamäckis Kyrkio F).

VI. CATILLUS eller **KEZZE**, jemwäl född i Wästergöthland, sedan han med godt bested hade ifrå år 1257 warit **R. WÄLDENARS** Cancellair, blef han, efter hans befördran, Biskop år 1267. Han wiste sig mycket mohn både om Stichtets wälförstånd och sitt Biskopsätes förkofring, hwilket war dock redan af then förmöggenhet, at han kunde nyttja then frihet, som hans företrädare af Påwan erhållit hade, och uppretta ett **COLLEGIUM Canonicorum**, hwilket steddde strax år 1267 med **R. MAGNI** Ladulåses samtycke, samt med Archibiskopens Sötkes, Probstens Andreæ och Decani Nicolai Paryi i Upsala gillande. År 1271 war han tillika med the andra Rikets Biskopar i Upsala, wid Archibiskops: Sätets flyttning ifrå the gamla, til nya Upsala, som förwt, så och en tid sedan, hette Östra Åros. Samma år 6 Id. eller d. 8 Sept. understref han sitt testamente til Gudhems Kloster på sin gård Amundatorp i Lena: Soln och Wästergöthland. Thet är ock mycket troligt, at thenne Biskop nyttjat **R. MAGNI** Ladulåses mildhet och frö-

Et stighet
F) Dswan berömde Professor **SCARIN** håller troligt, at thenne Ragwald är then samme, som wid samma tid blefwt Biskop i Ekara, til han, efter en kort tid gladeligen flyttat, såsom til sit f. Fädernesland, warandes icke öwanligt, at Munkarne, såsom okunnige om thenna flyttning, diktat af sig sielfwa, at han dödt i Finland. Dock wil Chronologica förswaga thenna gifningen.

stighet til Domkyrko-byggnadens fortsättande i Åbo. Lärer och styrkt samma Rådning til at inretta ett Montehus i Åbo år 1284. Thesbitan finner man, at han, så som ett Rikets Råd, hafwer bewisat monga Riksmöten, och publice handlingar, af stor wigt, vnderskrefwit, såsom then merkwerdiga R. MAGNI Ladulåses Stadga, på Ålnd, år 1285, på hwilket är och Biskopen är worden död.

VII. FRAT. JOHANNES I) hade warit Prior för Dominican- eller Predikemunkarna i Sigtuna, innan han år 1286, genom en laglig kallelse och Påwelig confirmation, bles i Åbo Biskop. Hwad han här utrettat, finnes ingenstäds antecknat. År 1290 slottes han hädan til Archibiskopsätet i Upsala, såsom ofwan förre förmåldt är uti första Bokens andra Capitel pag. 37.

VIII. MAGNUS I) THUNSSON, then förste Finne, som här eller annorstädes i Riket hafwer humnit til at blifwa Biskop. Han war född i Rusto: Sökn och Merkela: by, som än i dag är ett Åbo: Academiæ Præbende: hemman. Hade studerat, rest och warit några år Kanik i Upsala, innan han d. 25 Jan. år 1291 bles af en enda Kanik, wid namn Johannes, wald til Biskop, hwar til Påwen Bonifacius then ottände honom stadfäste. Ut i hans tid kom Carelen til at leggas til Åbo: Sticht, med härsmacht vnderkufswadt af Marsken TORBJ. Knuts-son, som år 1293 lade grund til Wiborgs Stad och Slott. Thenne Biskop Magnus flytte, efter bemålta Påwas honom gifna tillstånd, (hwarmed Biskop Thomas och efter Påwa: loff gjort en början) Biskopsätet med Domen aldeles ifrån Råndamäcki til Åbo, hwilken plats hette förryt Unicangari. Han skaffade och Åbo Stadsrett, flytte med mycken widskjelpelse S. Hinriks ben och hufwudskäl, inlagda i ett Silfwerkrin, ifrån Noulis til Åbo, sedan han fullbordat Domkyrkio-byggnaden G), blifwandes i samma kyrko anständeligen begrafwen, år 1308. I hans tid war Hertig WALDEMAR Hertig öfwer Finland, efter sin Faders broder, Biskop Bengt Birgesson.

IX. RAGVADUS II), en Ålnding. Sedan en Hemming, som bleswit wald och förordnad, antingen genom döden eller på annat sett år 1309 kommit uti wägen, är thenne Ragwald, ifrån ett Kanikedom i Åbo med enhälliga röster kallad til Biskopsämberet, och, sedan han ifrån Rom erhållit Påwelig confirmation, år 1312 i Stockholm med wigning insatt af Archibiskopen Nicolao Catilli, hwarefter han med all möjelig sit achtade, hwad hans embete tilhörde så wid DomCapitel, som ellst i Stichtet. Ibland hans gerningar blifwer i synnerhet thet nämndt, at han år 1317 hafwer med stor kostnad låtit legga grunden til thet Slottet Rusto,

G) Nemligen sådan, som hon efter then första anläggning skalle blifwa: ty thet befinnes, hwilket och är dogmiskt, at Åbo: Domkyrka är i sednare tider, efter then här nämnda fullbyggnaden, ätmistonne två gånger merkeligen förskad.

som skulle tjena honom och hans efterträdare till en anseentlig bönning och säker värdn. Men året näst therefter intöls Ryskarna i Finland och förvihar mycket annan skada, afbrende Staden Åbo, sedan the hade röfwat Domkyrkion och henne illa medfarit. När Biskopen thenna skadan i båtsta motto hade botat, och Domkyrkion till fullkomligt stånd bragt, affonnade han år 1321.

X. BENEDICTUS, en Swenskt man af adelig Slägt och mögna studier, hade i Upsala haft Rasbo Kanikedom och thet wal förestädt, när han år 1322 af Åbo DomCapitel blef wald och af Páwan Johánnas then tiugande andra confirmerad, samt, såsom hans företrädare, i Stockholm wigd af Archibiskopen Olavo Björnson. Ibland annat, som han gjort, hafwer han, till the kyrka, som thet förryt woro, lagt två nya Canonicater, them han år 1328 på tilrecketliga inkonster insichtade. Samma år hafwer han med råd och dåd mycket bidragit thertill, at then Ryske Fursten, Georgius ifrå Novogorod, som hade i sinnet at återwinna Carelen, blef med ett dräpeliga stort nederlag tvungen at öfvergifwa belägringen för Wiborg. År 1335 d. 8 Sept. stadgade och pålade han Österbotningarna, uti the två församlingarna Kemi och Salo, at gifwa sina Sotneprester årligen richtig tionde. Omfider dödde han år 1338 d. 29 Novembr. när han 16 år med beröm hade varit Biskop, och blef begrafwen i Domkyrkions Högchor med tilbörlig heder.

XI. Doct. HEMMINGUS, en Upsaläning, född år 1291 i Bälinge wid en mill ifrå Upsala, hade allt ifrå yngdomen med studier, dygdigt lesverne och stadigt upförande gjort sig behagelig, at han år worden Kanik först i Upsala, och sedan tillika i Åbo. Så snart Biskop Bengt wardt död, blef thenne Kanik Hemming, uti hans gensägelse af DomCapitlet åstad till Biskop, och så snart Päwelig confirmation war ankommen, af Archibiskopen Petro Philippi wigd i Stockholms Stora Kyrkio. All then tid, som han hade Stichtets styrsel i sina händer, befrämjade han sitigt och lyckeligen allt, hwad han wetste lända Stichtet till heder och froma. Han lærer varit then förste Biskop i Åbo, som haft, under sin andeliga Jurisdiction, Åland, thet tit in till lydt till Upsala Sticht. År 1340 inrettade han på anseentligt underhåll och andra förmoner, wid Domkyrkion Probsta embetet, hwilket förnåmde män i följande tider beklädt hafwa. Domkyrkion prydde och rikade han i mong motto, förårandes henne, utom en dyrebar Biskopskrud, nemligen mössa och träckla, ett kosteligt förråd af Theologiska och Juridiska böcker, samt förtreffelig Meskestud. Hwilket allt för sina egna penningar han utom lands hade låtit löpa. Han war en myndig Rikets man, som bewissat, såsom flere thyllika, thet Wardbergeska mötet år 1343, så samtvettes och bebestwadt blef, at Skåne, med Halland och Blekingen skulle, såsom thet fordom gjort och hade bordt, till ewiga tider höra under Swenska Kronon. Elliest i embetet war han en

alfwarsam man. Emedan han en gång hade wänt påmint och straffat *R. MAGNUM* Smet för hans förargeliga och syndiga lefwerne, blef han satt i fångelse; men Konungen, af fruchtan för Påwens bandlysning, gaf honom strax lös. På Prästers och Munkars lefwerne hade han noga uppsicht, och, när han sann med them något odygdigt, såg han therwid icke genom finger; utan straffade thet med rettsinnig iswer. Och, när the obändige Klärker och Munkar, för sådan strenghet skul, begynte draga sig uti Stichtet, hämmade han thet med ett strengt förbud och vndsägelse, at mista alla förmoner, om the icke blefwo wid sina fystor och lefde i späckt och lydno. Sielf war han i lefwerne Gudfruchtig, rettwis och ostraffelig. Omsider, när han 77 år lefwat och 27 år warit Biskop, affonnade han, efter en helig och andächtig beredelse d. 22 Maji år 1367 och blef jemte sin förreträdare i Domkyrkions Högchor begrafwen med mycken heder. Doct blef han än mer hedrad efter döden; ty Åbo DomCapitel, som wille gerna hafwa något helgon i sin Domkyrko at narra gemena hopen med, anhöll länge och enträget, innan Påwen Alexander then siette wille bewilja Biskop Hemmings Canonization. Hwarpå omsider följde hans Skrinläggning, efter Påwans Leo then tiendes betalling, år 1373 förretad af Archibiskopen Jacobus Ulphonis och Matthia Kyning, Biskopen i Strängnäs, så the lätto uti grafwen uptaga hans ben, som 146 år hade legat i jorden, och them uti ett thertil gjordt Silfwerkrin lade med mycken widspelselse, samt sedan Skrinet på ett särskildt altare uppsatte til wörddning och tilbedning, med försäkran, at the, som thet icke tomhändte, utan med gåfwor gjorde, skulle wisserligen niuta Guds nåd och syndaförlåtelse H).

XII. HENRICUS HERMANNI war then andra Domprobst i Åbo, när han år 1367 blef af Capitelsmännen wald til at blifwa thetas Biskop. Han begaf sig sielf på reson til Påwan at söka hans confirmation, then han ock siel; men under hemreson siuknade han och dödde år 1368. Mer hwar han dödt, och om han blefwet hemförd til begrafning, är obekant.

XIII. JOHANNES II) PETRI, en Wästmanländing ifrån Wästerås, af en gammal Adelig Slägt, som kallades Stub eller Stubbe och förde samma Skibts demerke, som then Banersta Familien, allenast at färger war blå i stället för röd. Han hade ifrån yngdomen först hema i Säverneslandet, och sedan utom lands, länge och lyckeligen studerat, at han år i Paris ansedd werdig til at blifwa thet Rector universitatis eller Academions. Efter hemkomsten år han worden Kanik, och elliest hast tillfelle til at wisa sin Stickelighet; ty hade DomCapitlet i Åbo intet betenkan de wid at åska honom sig til Biskop år 1368, hwarpå han utan swärhet; men icke utan

H) Om denna förfäntliga och solenna Skrinläggning, så wentar man, af Herr Professorens, *M. ALGOTH SCARINS*, snulle och idoghet, en oförlig berättelse, efter ett gammalt Manuscript, som han i händer hafwer.

te vthan penningar, erhöill Pävelig confirmation. Sedan han embetet tillträdde hade, lade han sig winning om, at thet försvarligen förvalta, med visiterands och andra sysslor. Sin företrädare, Bisshop Hemming, gaf han icke efter vtigårdars och andra ågors skoffande vnder Domkyrkion och Biskopsbordet. Thersfore war han ock förmögen til at giöra åtskilliga befostringar: Såsom han begynte giöra thet herliga monument eller grafminne öfwer S. Hieriks grift vti Nousis, hwilket Biskopen Magnus Tavast lät sedan i sin tid mycket härliget fullborda. Doms kyrkions Chor i Åbo lät han giöra större och anseeligare, än thet hade förrvt varit. S. Catharina til heder stichtade han, i samma Kyrkio, två Präbender, kallade Ligna och Sal, tilliggandes Präbendaterna tilreckeligen vnderhåll af wiske rector. Med Hofswesmannens på Wiborgs Slott, Hennichen Dymes samtycke, pålade han, medelst en giord stadga, Allmogen i Nyland, at gifwa sina Solnepräster eller Lärare årligen ett hederligt matskott. Capeteinen på Wiborgs Slott, Simon Zakonson, berettas han hafwa bandsatt eller bandlyst, hwarwid orsaken thertil icke finnes nämnd. Andteligen begynte han at anlegga i Åbo ett Runnes eller Jungfru-Kloster; förslog ock medel til thes bygnad och vnderhåll; Men förrän thet kom til at settas i werket, wardt han, så knapt tv år han varit i embetet, af döden hädanryckt år 1370, och fick sitt lågerställe i Domkyrkion i then graf, som med en Roppar-plåt finnes wara beteck.

XIV. JOHANNES III ABOENSIS, nämnes Westphal, om thet varit hans familie-namn, eller om han varit kommen ifrå Landet Westphalen i Tyskland, är svårt at säga. Sedan han, efter twerswada både studier och meriter, hade ordenteligen blefwit Bisshop, war, vtom dageliga embets-sysslor, hans första och största sit, at fullborda, hwad hans företrädare hade begynt med S. Catharinae Präbender, Domkyrkions Chor och Biskopsgårdens förbättrande. Elliest förekommer intet minneswerdt, som han giort. Af R. ALBRECHT blef han, jemte en annan förnam Herr, send til then Ryska Fursten i Novogorod; thet sjuknade han och dödde år 1384. Sedan blef hans lik hemfördt och begrafwet i thet af honom fullbordada Domkyrkions Chor. I thenna Biskopens tid hafwer then myndige och förmögne mannen Bo Jonson anlagt och byggt Slottet Raseborg i Nyland, om hwilket något kan läsas vti min SwioGothlä Munitä.

XV. FRAT. BERO II GREGORII BALK, i Swenska Skrifter kallad Bror Bider Gregerson, född i Finland och Werno-Sohn, hade studerat, blefwit munk och någon tid varit Prior för Predikebröderna i Åbo, innan han sådt laglig kallelse til Biskopsambetet, hwilken Päwen Urbanus then siette confirmerade d. 6 Novembr. år 1385. War sedan en sitig och gänelig Bisshop både i DomCapitlet och elliest i Stichtet. Ibland hwad han synnerligen giort, må wäl thet nämnas, at han år 1389 hafwer sichtet wid Åbo, DomCapitel Archidiaconatur,

hätum eller Archidiakonödet, och tillagt thy tillräckliga inkomster. År 1393 hafvet han icke langt ifrån Ubo anlagt och år 1400 fullbordat Coris eller Kors Kloster af Jungfruer eller Nunnor. År 1396 var han, såsom ett Rikets Råd, på årliga Sammankomsten tillika med andra Rikets Biskopar, såsom enkannerligen på Matthæi Euangelistens dag i Nyköping, wid Erics Pomerani wal, och vnderskref the nyttiga beslut och Stadgar, som då ther giordes. År 1401 anstaltade han the om, at S. Sanctum Auroræ blef inrettadt i Ubo Domkyrko, hafwandes Drottning MARGARETA giftwit thertil så stora rentor, at Mesepresten kunde thes hafwa upphålle och utkomst. Året förrvt, eller 1400, blef, genom hans anstalt och pådrift, Nådendals Kloster aldrastill anlagt på Karakylå ågor i Maslo Sökn. Omfider sedan han i 27 år hade varit Biskop, siuknade han på Ruskö Slott och ther affomnade på Petri och Pauli dag, d. 29 Jun. år 1412 och wardt i Domkyrkon hederligen begrafwen.

XVI. MAGNUS OLAVI TAVAST, född år 1357 die Calixti i Alasjoki gård (nu Tavastila) och Birmo Sökn af gammal förnam familj; ty hans Fader war then mycket förtiente Mannen Olav Nilsson Tavast then äldre, som anseentligt kostat på thenna sin Sons studier och resor, vnder hwilka han har blefwit Magister i Prag uti Böhmen, then tid Johannes Huss ther lärde. Theresetter war ock Sonen Magnus redan så mogen ansedd, at han år 1389 hade blefwit i Ubo Archidiakon och icke langt thessetter R. ERIKS Pomerani Cancellair. När Biskop Biörn hema dödde, war Magnus Tavast, å sin Konungs wägnar, uti ett angeläget ärende, stadd wid Påwens hoff. Thersfore war för honom lätt, at, på sitt hema skeddä wal, erhålla Påwans, Johannis then tiugonde tredjes, confirmation, samt ock Biskopswigsel af en Cardinal, uti S. Catharinæ Kyrko i Rom. Vnder hemreson fann han then nåden hos R. ERIK af Pomeran, at han för hans lifstid skenckte honom all Konglig skatt och rento af hela Maslo Sökn D. När han war hemkommen til Ubo, tog han sig före med all sit och macht, at bringa alt i stiel och ordning, som, vnder Företträdarens ålderdom, i Stichtet råkat i någon orebo, och enkannerligen at förbättra hward brist, som fans på the publique hus. Då låt giöra ett nytt Consistorii hus och bygga Biskopshuset af sten. Nådendals Kloster låt han, strax efter sin hemkomst, flytta ifrån Karakyle til en beslägligare ort: nemligen törst til Sweneby och sedan til Helgå i Berna Sökn. Biskopslottet Ruskö låt han också giöra både fastare och beqwämare. År 1416 blef han och Biskop Eskild i Wägsjö ombetrodde at ransaka om Biskop Bryngels Mirakel i Skara. År 1420 tog han på sig en beswärlig och kostsam Pelegrims-

D Thenne redelige Biskop war beständigt både ålsked af R. ERIK, och tillika trogen emot honom. Ut ett förlättings bref, som än finnes uti Archivö Antiqu. nämnde Konungen honom sin Biskop och ålskelige Clerk, och när Ständerna en gång wille hafwa Konungen emot sin wilja, in i Riket, åtog thenne Biskop sig then beskickningen, såsom then ther fram för the andra then tidens Biskopar bäst både trodde och mente Konungen.

grimsferd til Christi Graf och andra helgedomar i thet förloffwada landet. När han thenna reson lyckeligen fulländat hade, förärade han sin Domkyrko munga kosteliga böcker och dyra saker til prydnad och skrud, som han i Venedig för sina penningar hade köpt eller låtit göra. År 1423 vprettade han ett hospital eller siuse och fattigstuga i alla the Solnar i Stichtet, i hvilka han ägde några gårdar, them han munga och mongastädes hade. År 1426 förbåtrade han Archidiekens inkomster merkneligen, hvilket han ock gjorde med Kanikerna. År 1429 brann hela Ubo: Stad tillika med Domkyrko och Klofret af, genom en häftig wädelb; men inom en kort tid wardt then stora Stadan botad genom Biflorens ogemena drift och friskostighet. År 1438 instichtade han på nödtorftigt vnderhåll i Domkyrkon Christi Kropps Capell, och påböd, at horæ Canonicæ, bönestunder, skulle vthan försummelse achtas allestädes öfver hela Stichtet, och at så forta böner borde läsas eller sungas. Två förmögna bröder ifrå Löfsala, Jacob och Friderik Detmar, öfvertalade han til at, på renta af sina gårdar, instichta S. Georgii Præbendam, och Archidiekn Johannes Amundi S. Johannis Capell, samt Borgemästaren i Ubo Apostiarnas Petri och Pauli Canonic. Vndteligen förmådde han Stottsloffwen i Ubo, Nils Lydikason, til at bygga och begåfwa S. Mariæ eller Wårfru: Capell. Til alla thesa lade Bifloren, för sin räkning och på sin bekostnad, icke allenast Præbendam omnium animarum, utan ock en dagelig messa wid altaret, at hwilkens messepräst han både gaf tilräckeliget vnderhåll och byggde Stenhus til at bo vti. Ja, man finner ock, at vnder thenna Bifloren äro tvenne stora Gillen (Fraternitates) inrettade: nemligen S. Anna och the heliga tre Kongars, hwarthera med sit Altare. Bör ock icke här föråtas, at han lät, år 1429 med mycken kostnad och icke mindre snille, fullbordade thet af Bifloren Johanne Petri tilärnada S. Henrici Monument, som ännu är syningswerdt i Nouis K). Hade alltså Ubo icke för honom haft någon Bifloren, som så förökt i Domkyrkon then Vårweliga Gudstiensten, som han i sin tid thet hafwer gjort; ty han tog emot 6 Kanikedomer och lämnade efter sig 10, Han lämnade ock efter sig dubbelt flere, än för honom hade varit, Præbendater, Choraes och Altaristæ, alla försedde med nödtorft och vnderhåll af wisåa rentor. Si, thetta räknades för förtienande Gud-

achtig

K) Ut thesse Bifloren thetta lätit göra, är otvifveligt theraf, at hans eller Tavaste wapnet finnes ögonkenligen vtsucket på kopparplåten, mitt på, wid ena sidon. På samma plåt är ej allenast S. Henrici ganska wäl ritad i hela sin skrud, såsom Sal. Assessor **ELIAS BRENNER** år 1670 ganska nått honom aftagit; utan ock hela bemålde Helgons Historia är, vti wisåa afdelningar, måsterligen förestäld och ritad i Koppar; liksom S. **ERIKS** varit, för 1702 års brand, affatt på kosteliga tafior i Upsala-Domkyrkos Höghor. Och är til at beklaga, at thetta förtrefseliga älderdoms-syncke och smycke, sedan thet både ofta fiendernas, och wid Religionens Reformation egnå Dittalsares grymhet och otidiga ifwer vandansluppit; sedan thet ock, för flere år tillbaka, blefwit å nys aftaget och til högwederbörllig ort öfversändt, ingiswet och recommenderadt, icke ännu hunnit och kunnat komma til at, genom affick och tryck, warda allmänt giordt och för totala förgångelse och förgåtenhet förwardt.

achtighet på then tiden; ty bör ock icke förbigås, at han woid hwarje härads Tings-
Ruga, låt spisa ett wist antal fattiga. Thet war en priswerd barmhertighet. Han
typtes ju så wäl, som hans företrädare Hemming, hafwa förrient at blifwa helgon.

Men som thenne Biskop Magnus war ibland Åbo-Biskopar stor och nästan
makalös i sitt Biskopsembete; Så wille han ock icke wara mindre i sitt Rikets
råds-embete med försigtighet, myndighet och mogenhet i råd och dåd. Under
thet oroliga K. ERIKS *Pomerani* och K. CHRISTOFFERS *Bavari* regemens-
te, så goda råd så högeligen behöfdes til Fäderneslandets hielp och räddande, war
han altid med, thet hans underskrift nogsammt wisar. Han war ock år 1448 i Up-
sala wid Jöns Bengssons Archibiskopeliga Kröning, man borde säga wigning.
Efter hans råd och påstånde blef Finland, som tillsörne warit en lagsaga under
namn af Österland, och wid Konungawal icke haft mer än en Lagman, år 1435
d. 29 Octobr. deladt i två Lagsagor, Finlands then norra och södra. Dock hade
de Österlands eller Finlands Lagman tillsörne haft lika macht, som Swea och Göt-
tha-Lagman, at, wid Kongawal, wälja och döma til Konungar. Omfider
blef Biskopen Magnus Tawalt, sedan han hade 38 år warit Biskop och Riksråd,
mött och trött af år och arbete; affade sig altså embetet år 1450, och öfwerläm-
nade thet, så wida thet stod til honom, at sin Systerkon, som ock blef hans ef-
terträdare. Sielf walde han sig til boning en sin gård, belägen wid Klostret Näs-
bendal. Ther wentade han, under bön och beredelse, en önskad förlofning ge-
nom en salig död. Härmed drögde icke öfwer tv år; ty hans lif slofnade ut, så
som ett lius, d. 9 Martii år 1452 på hans niotionde och femte ålders år. Hans dö-
de kropp blef införd uti then longt förrvt beredda hwiwlofammaren, uti thet af ho-
nom slichtada och bekostada Christi Ietamens Chor i Åbo-Domkyrko. Han
hade förtient en long Grafskrift til ewerdeligt äreminne, men dock lasas på jern-
galket omkring hans graf-chor med jernbokstäwter nu förtiden allena thesa så
ord: ANNO DOMINI CIO. CD. LII. MAGNUS OLAI EPISCOPUS. HELP
MARIA! Likwäl hade the, som efter honom lefde, welat gifwa thema werda män-
nen ett ewigt minne, så the thet låto ingrafwa uti en marmorhäll, thermed hans
graf betäcktes; men, i then grufweliga brand, som år 1681 förderwade Åbo-
Domkyrko, förtärdes både Sten och Skrift. Dock, som, efter Guds Ord,
then rettfærdigas äminnelse skal blifwa i wälsignelse, war så wäl sticket, at Affe-
lor ELIAS BRENNER hade, ellostwa år förrvt, år 1670 aftagit samma Sten-Skrift,
bestående af thesa ord: ANNO DOMINI CIO. CCCC. LII, DIE IX MENSIS MAR-
TII OBIIT REVERENDUS IN CHRISTO PATER ET DOMINUS DN. MA-
GNUS D. G. EPISCOPUS ABOENSIS, HUIUS CAPELLÆ FUNDATOR, QUI
SEDIIT ANNIS QUADRAGINTA. Hans Systerkon och efterträdare, Biskop
Olof, blef jemte honom begrafwen i samma grift, och fick öfwer sig then Minnes-
skrift, som på sitt ställe kommer at blifwa anford L).

XVII.
1) Biskop Magni Tawalts beröm har en lärd man korteligen innefattat i thesa orden: Episco-
pus

XVII. Mag. OLAVUS HENRICI, en Finne, säges wara född på Rungo-
gård i Pyckie Sökn; hafwer varit af then gamla Diagne- familien; ty hans
Fader war Riddaren och Lagmannen *Henrik Clauson* til Rankas, och Modern *Lu-*
cia Olusdotter Tavaft, företrädarens Syster. Thessas Son Olavus hade i rå-
ungdomen blefwit hållen til studier och theruti gjort sådana framsteg, at han i Pa-
ris icke allenast blefwit Magister; utan ock med stor heder och beröm Lector *Ethi-*
corum och *Theologiae Baccalaureus*, samt Rector *Universitatis*. Therefter är
han hema i Fäderneslandet, år 1438 i Åbo worden Domprobst, år 1441 R. *CHRJ-*
STOFFERS Capellan eller Hoffpredikant, och, efter hans död, R. *CARL*
Knutsons Råd. War altså icke för honom swårt at blifwa Biskop, när Mor-
brodern, som war Biskop, adsignerade och utnämnde, DomCapitlet biföll ge-
nom wäjsande och Påwen, *Nicolaus* then Femte, icke allenast confirmerade trans-
port och wäl; utan ock befalte, at han, på then så påstående Jubelfästen, år 1450
ther i Rom skulle wigas til Biskop. Efter hemkomsten omgick han så med Sticht-
ets wård och sitt embetets försel, som företrädaren och moderbrodern med sitt
exempel honom hade lärt, och altså berömligen, til gagn och nöge. År 1455 sticht-
tade han på sin kostnad i Åbo: Domkyrko Ellofwa tusende Jungfrurs Altar-
re och Præbenda. Wid thet werldsliga Regementet war han beständig uti sin tro
och lydno med R. *CARL* Knutson, och gjorde aldrig affall ifrå hogiom til thet
Archibiskopeliga och Danska partiet. År 1458 såg han med grämelse Åbo: stad af-
siungeld afbrännas, hwilken stora stada han wäl hade botat och byrettat, om icke
de döden hade honom, så han war uti reparations werket som måst begrepen, bort-
ryckt d. 24 Febr. år 1460. Lägerstelle för sin döda kropp fick han wid wänstra sidon
hos sin Företrädare uti Christi lekamens Chor, och öfwer sig en skrift, som, ef-
ter Assessorens *Eliæ BRENNERS*, år 1670 lyckeligen gjorda, affskrift, varit af thes-
ta innehåll: *ANNO DOMINI M.CD.LX. DIE XXIV MENSIS FEBRUARII O-*
BIIT REVERENDUS IN CHRISTO PATER AC DOMINUS OLAVUS, D. G. E-
PISCOPIUS ABOENSIS. ORATE PRO ISTIS ET CETERIS CHRISTI FIDELL-
BUS, UT REQUIEM HABEANT CUM BEATIS.

XVIII. Mag. CONRADUS BITZE, en ädel och höglärd man; ty hans Fas-

U u

der
pus nomine & omine MAGNUS in vineâ Domini operarium industrium sese præstitit:
Prudentiâ verò, justitiâ, munificentâ, vitæ mansuetudine & denique officiis in Regem
atque Patriam, inusitatò illis temporibus exemplo, antistites sui ordinis & loci omnes
antecelluit. Ja, Finnarne sungo länge til hans äminnelse, på sitt tungomål, återwisor, och
theribland thessa rim:

Wannus Tawast Wynnemäst.
Hymn syndyn Hywäst wäest.
Lästâ Pawi Paljo piti,
Cuningas Cans tätâ Rytsti,
Suomel surex Hywidexi
Rysyi, Hispana wanbaxi, thet är:

Magnus Tawast Virmoensis,
Gentis bonæ spei natus,
Ut à Papâ laudatus,
Sic à Rege redamatus,
Diu Fennis floruit.

der varit Riddaren och Commendanten på Åbo Slott, Hinrik Bitze, och i Leipzig hade han Magistrerat år 1451. Sedan besökt Påwahoffwet och ther så wäl inställt sig, at han blefwit Abbot för Bernhardin: Munkarna uti Senis i Italien. Hans anhörige hema i Stichtet begingo thet så, at han af Dombherrarna i Åbo blef år 1460 enhelligt wald och äskad, hwarpå Påwen Pius then andre, som honom förrewt kende, vthan vppehåll lät följa sin confirmation och sidst wigning. Sedan han embetet hade tilträdt, war, ibland hans första gerningar, at han på egen bekostnad vprettade All Helgons Capell, och thes, med elofwa andra, attare på en dag i Åbo Domkyrkiö wigde. Han tillsatte ock wiså Sångare, som alla dagar skulle siunga Jungfru: Mariæ horas Canonicas, förordnandes them til årliget vnderhåll the wanliga Pastoralier af Numis Sökn. Thernäst hafwer han år 1462 uti Nådendals: Kloster, som tå omsider genom hans pådrift war fullbordadt, insatt en hop munkar af S. Birgitas eller Salvatoris orden; dock at the til boning och vppehålle skulle ewerdeligen wara och leswa åtskilde ifrå Munnorna eller Kloster: jungfrurna. År 1464 hende then olycka, at Domkyrkiian i Åbo af liungeld led en dräpeliga stor skada, then Bislophen genom idoghet och trifostighet icke allenast vprettade, utan ock lät omgifwa hela Domkyrkiogården med en stark mur, som ännu är i tåmeliga godt stånd. År 1469 skaffade han af K. CARL Knutson Nådendal Stads: Rätt och Privilegier. Dock berettas, han hafwa varit bemålda da Konung emot, och thet Archibislopeliga partiet tilgifwen. Ty wågrade han år 1465 Konungen Kaseborgs: Slott på en tid, at Konungen nödgades ligga förbölgd hos Dominicanerna i Åbo, hela Sommaren. År 1470 afbrann Kusts: Slott af wådelb, hwarigenom ock förlorades DomCapitlets Archivum med alla Domkyrkions bref och handlingar. Emedan åter år 1473 en del af Åbo: stad af wådelb blef ruinerad, fick Bisloph Conrad therigenom åter tilfelle til at wiså sin hielpsamhet och byggegerighet, hwilken han också thevtil lät påslina, at genom hans råd och hielp monga kyrkior i Åbo: Sticht äro vppbyggda. I hans tid, wid år 1476 hafwer Guverneuren i Finland, Eric Axelsson Tott, både bättre besått Wiborg, och aldeles af grunden vppbyggt fästningen Nysslott, som tilförne hade hett Olufsborg. Omsider siuknade Bislophen på Kusts: Slott, thet han efter branden hade större och fastare gjort, och ther afled d. 13 Martii år 1489, sedan han 29 år Stichtet hade förestådt och thy monga förmohner tillskyndat. Han blef begrafwen i Apostlarnas Petri och Pauli Capell, ther uti hans något vphögda grassen inhugna blefwo thessa efterföljande ord med Munkestyl:

SEPULCR. VENERABILIS PATRIS DOMINI CONRADI EPISCOPI
ABOENSIS ANNO CIO. CD. LXXXIX. D. 13. MARTII.

XIX. Mag. MAGNUS III) NICOLAI, en Finne ifrå Serkilax af then gamla Carplan-familien, såsom monge hafwa hållit före. Hade i sina yngre år blefwit Magister i Paris, samt sedan widare rest och förmodeligen annorstädes mindre

dre tjenst haft, innan han blef Domprobst i Åbo wid år 1465, vnder hwilket em-
bete han hade år 1466, för Domkyrkions befohnd, i Flandren låtit giuta och tå-
dan hemställa en kostbar Kopparskod til at settas öfwer framledna Biskoparnas Ma-
gni Tavafts och Olavi Hinriksons graf M. Keisar FRIDERIC then tredje hafwer
med öpet bref gjort honom, tå han war Domprobst, med alla hans eftertråda-
re til Phalsgreffe, comes Palatinus, och theruti gifwit macht til at, jemte an-
nat, giöra oächta barn til ächta, eller såsom orden liuda: potestas naturales,
bastardos, spurios, manseros, nothos, incestuosos copulativè & disjunctivè
legitimandi. Hans ålder och förtienst gjorde, at han d. 1 April. år 1489 blef af
DomCapitlet samhälligt wald, och, efter vunnen Påwelig confirmation, af
Archibiskopen Jacobo Ulphonis wigd i Upsala, Misommars dagen, d. 24 Jun.
år 1490. Han war tå fuller redan til hög ålder; men låt dock icke hos sig saknas
then slit och waksamhet, som til Biskops-embetet fordras. Serdeles tog han sig
före at med rettsinnig alswarsamhet komma bot på the odygder, som gjorde Prä-
sterna på then tid wanrycktada och förargeliga. År 1493 vprettade han Archidies-
knedömet, som tå war af sig kommit, och stichtade Decanetet; samt merkeligen
förökte Kanikernas både antal och wilkor. År 1498 inrettade han ett convictori-
um eller mensam communem, ett allment bord för vicarier och messepräster. I
hans tid toro Ryssarna hiskeliga fram med råfveri, mord och brand uti Carelen,
Tawastland, en del af Nyland och Finland, serdeles år 1497, twilandes sålunda
håmna the stora nederlag, som the år 1495 för Wiborg ledit af Guverneuren,
KAUT POSSE, genom hans kraftiga och them dödeliga småll. Efter sådant sitt
Stichts härjande lesde Biskopen icke lenger, än til år 1500, tå han på Gregorii
dag eller d. 12 Martii afled och blef med tilskändig heder begrafwen framsför Salva-
toris, Frälsarens, Altare i All Helgona, Chor.

XX. Mag. LAURENTIUS MICHAELIS, en Finne född i Åbo, thet vnder-
wist och sedan studerat utom lands, til thes han wid Academien i Paris blefwit
Magister. Om hans härkomst är ingen wisshet; tyckes dock hans tilnamn *Suripä*,
som på Finsta betyder *Storhufwud*, giöra troliget, at han warit af en adelig
slågt, som haft thet tilnamnet. År ock icke belant, hwad embeten han haft, innan
han blefwit Domprobst i Åbo. Thet war han med så godt beröm ifrå år 1489, at
han i DomCapitlet per viam scrutinii, som thet tå hette, år d. 21 Martii år 1500
wald til Biskop, och sedan han hade skaffat sig Påwans confirmation, på sål-
U 11 2 jande

M) Herr Profess. SCARIN finner sig hafwa stid af the Stenar, som ån ligga uti Christi Pe-
lainens Chor, öfwer Biskoparnas Magni Tavafts och Olavi graf, til at tro, thet thesas
förvt anförda Grasskrifter warit icke inhuggna i Sten, utan ritada i en Kopparsplåt,
som smålt neder af 1681 års starka brand; och at samme Kopparsplåt motte warit then, som
hår såges hafwa blefwit år 1466 inkaffad ifrå Flandren af Biskop Magno Nilson, tå
warande Domprobst. Af samma mening har ock JOHANNES MESSENIUS warit,
som Scand. Illustr. Tom. X p. 20, nämner icke Statuam, utan Laminam aeneam.

jande året, på Jungfru: Mariae himmelsferds dag, eller d. 15 Aug. i Upsala af Archibisshopen Jacobo Ulphonis i embetet intwigd, hwarwid Biskoparna Bryngel i Skara och Ingemar ifrå Wägssjö woro tillstådes. Han war en from och iachtmodig man, som med fog och stillhet gjorde sitt embete, bekymrandes sig mer om församlingarna i Stichtet, än om Chor: och Altare: wigning i Domkyrkion. Thetta tyckes man kunna sluta theraf, at han styrkte och bragte Rikets Stender, som i Stockholm woro samlade, til at besluta på Calixti dag, d. 14 Octobr. år 1504, at flere Kyrkior skulle med första byggas i thet widlöstiga Åbo: Sticht. När han med mycken uppbyggelse, beröm och nöge, hade 7 år lefwat i embetet, tog han för sig på sidhösten at visitera församlingarna på Åland, ther han blef rörd af slag, paralyti, fördes siul hem til Åbo; men dödde d. 28 Sept. år 1507, vnder wägen i hamnen Jungfruskiär, som ta hette Syndestjär, blifwandes begrafwen bred wid sin företrädare uti All Helgona: Chor.

XXI. Mag. JOHANNES IV) OLAWI, en Finne, til börd och slägt icke widare bekant, än at han warit född i Pargas: Sockn, han hade, såsom hans företrädare både Magistrerat i Paris och warit Domprobst i Åbo 7 års tid, innan han på d. 3 Octobr. år 1507 blefwit lagligen wald och d. 8 Dec. thernäst på följande i Upsala ordenteligen, af samma Archibisshop, til Biskops: embetet intwigd, så at han på sielfwa Juledagen kom til at giöra sitt offentliga inträde och hålla sin första Biskops: meflo. Men Rusto: Slott, som war Biskoparnas fastning, ther theras och Domkyrkions angelägnasta saker och betsta egendom förwarades, wille hans Företrädares frender icke uplåta honom, förrän han betalt til them 200 mark Swenska. År 1509 d. 2 Aug. hende honom then sorgen, at se Staden Åbo jemmerligen stöflas af then Danska Konungens, R. HANSEES folk, som vnder en grym mans, Otto Ruts, anförande, hastigt och oförmodeligen infommo, husen plundrade, thet gemena folket ihjäl slog, the förnamare bortförde och lämnade icke annat efter sig, än förödelse och grämelse.

Hwad thenne Biskopen i synnerhet utrettat, finnes icke upteknat; dock hafwer han icke försummat sina embets: sysslor; utan sitigt visiterat. När han kom hem ifrå en long och swår visitation i Carelen, hende thet så illa, at, vnder en måltid på Rusto: Slott, en bete fastnade på honom i halsen, hwaraf han storknade och satte lifwet til d. 9 Julii år 1510. Han blef jemte två sina företrädare begrafwen i All Helgona: Chor.

XXII. ARVIDUS RUKER war fuller af en gammal adelig familia, som ifrå Preussen eller Lithowen hit in i riket kommit, hafwandes hans förfäder några leder tillbaka beklädt hederliga tienster och warit Herrar til Lausko i Finland; men dock hafwer, utan twiswel, themme Arwid Ruker, såsom ämnad til thet adelige Ståndet, ifrå yngdom blefwit hållen til studier både hema i landet och
wid

wid Academier i främmande land. Wil ock icke förekomma orimligt, at han, såsom då war blefvet mycket brukeligt, någorstädes sig wärkwat och antagit Magister-titel. Wid Åbo: DomCapitel hade han först en tid varit Kanik och sedan Decanus, in til thes han strax efter sin företrädares död om Sommaren år 1510 blef genom samhelligt wal kallad til Biskopsambetet, hwartil han i Strengnäs sub tituld Capituli Upsaliensis d. 4 Octobr. år 1511 är worden wigd. Utom embetsyllorna, them han icke efterfätte, hwarfen i DomCapitlet eller i Stichtet, monde thet på then tiden anses för at vara stort och merkwärdigt, at han befordrat och werkeligen föranstaltat om Biskopens, helga Hemmings Skrinleggnings år 1513, hwarom något nämndt är wid hans lefwerne pag. 362. År 1516 hade Biskopen then sorgen, at Ryssarna, upåggade thertil af the Danska, grusweligen förstörde hwad the öfwerkommo i Finland och annorstädes i Stichtet. Hwarpå fölgde flere sorger och misshagesligheter vnder K. CHRISTER then andra, hvars tyranni ock sträckte sig öfwer hafwet til Finland. Biskop Kurck hade therwid misshag och flyggelse, therföre biföll han strax GUSTAF ERJASSONS företagande, och gjorde hans Ero:man, Nils Arwids:son, god vndsettning med manskap och gewär, som war besald at genom belägring tvinga Åbo: Slott ifrå tyrannens parti, som thet innehade. Men när någon tid thet efter Severin Torby, tyrannens sinnelike medhållare, kom med en röfwareflotta til Finland, sköfde Åbo och mördade obarmherteligen folk å alla gator och wägar. Då sann Biskopen för sig vara rådeligt at radda sig med flychten in uti Österbotn, och då han sådan ifrå Närpis tenkte sig öfwer siön åt Swenska sidon och sidst til Stockholm, öfwerföll honom en häftig storm, som, utan för Dregrund, kastade omkull båten, så at Biskopen, tillika med Decanus, Mag. Conrad, samt några wänner och slägtingar, som woro på samma båt, drunknade d. 22 Julii år 1522. Si, en så ömkelig ända fick thenne Biskopen, som war then sidste ibland Åbo: Stichts Catholiska eller Påweliga Biskopar.

Flere, än thesse tiugo två, som blefwit här språkade och efter giörligheten bestrefne, hafwa ifrå Christndomens införel och någorlunda stadga i Finland, in til Religionens Reformation, vnder K. GUSTAF then Förstas regemenske, icke varit Finlands eller Åbo: Stichts Biskopar. Alle hafwa the med the Römerska Påwars confirmation kommit til och sutit i Embetet, och förthen skul war rit them med all wördnad och lydno tilgäfne. At större delen af thesa, ju uti the twenne sednare seculis, hafwa varit Finnar och härkomne af Finska adeliga Familier, thertil hafwer mycket varit wällande then swärhet, som Swear och Göthar hafwa woid at lära thet Finska Språket, hwilkets kundskap, ja, ock serdighet, wil vara nödwändig för then, som wil med wederbörlig upbyggelse ther i landet wara Biskop. Utaf thenna förteckning kan man finna, at the Adelige Familier och andre förmögne i Finland hafwa, i Påwedömetis tid, älskat och högt

werderat studier eller bokeliga Konster, hållit sina Söner thertil icke allenast hemma i Fäderneslandet; utan ock gjort befohmad på them wid utländska Academier, serdeles wid then Sorbonniska Academien i Paris, ther åtskillige Finnar hafwa Magistrerat, och någre så excellerat, at the ther icke allenast blefwit Professores; utan ock walde til Rectors wid Academien, som then tiden ther warit en stor heder; men icke mindre ära är för Finna Nationen, at thes ynglingar på then tiden i lärda wetenskaper så högt hafwa stegit. Thet kan man ock af thenna förteckning finna, at these Påwisste Åbo: Biskopar hafwa warit fogelige och fridsamme män. Ingen ibland them är besunnen med upror, eller at hafwa blandat sig i upresning emot öfwerheten eller annat thylit. Men för öfriget hafwa thesas embetsyslor minsta delen syftat på menniskornas underwisning, omwändelse och upbyggelse på trona til själarnas salighet. At Altare, Chor och Capell bekosta, instichta, bygga och wigga; at Siälameffor och Åflats: bref sälja, och andra sådana widskapelser recommendera, befordra och underhålla; si, sådant war the Catholiska Åbo: Biskopars syfta och giöremål; ty må Åbo och hela Stichtet glädjas, at the fått i thesas ställe Euangeliska Biskopar.

Siunde Bofens Tredje Capitel,

Om

Åbo-Stichts Euangeliska Biskopar.

Sedan then sidste Påvelige Åbo-Biskopen, *Arvid Kurck*, olyckeligen på hafwet omkommit, stod Åbo-Sticht ledigt vthan wigd Biskop fem och ett halft år. I medlertid hade *K. GUSTAF Erikson*, eller then Förste, förordnat tit en *Johannem WesterGothum*, som skulle upbåra och värda Biskops inkomsterna. Men DomCapitels styrrel och Stichtets skötsel anförtrorde han en *Mag. Erico*, som förvt hade varit Decanus i Linköping. Ehenne, emedan han, såsom owigd, icke vågade sig wiga präster, betiente sig til Prästewigning af en, som hette *Vincentius*, som hade sådt wigsel. Men när Religionens Reformation war bewiljad och faststald, och Konungen hade beslutit, at låta sin Kongl. Kröning gå för sig; wille han at Stichten skulle med Euangeliska Biskopar besettas, som wid hans kröning skulle wara tilstådes. Kom altså tit at i Åbo Euangelisk Biskop bliwa

I. MARTINUS SKYTTE, en Finne, af gammal Adel, hafwandes hans Fader, *Jeppe Pedersen af Porkala*, varit Lagman och bodt i Sawastland. I sina unga år lade han god grund til lärdom i *Raumä-Schola*, hwarpå at ytterligare bygga, begaf han sig öfwer hafwet til *Swearike*, och kom til at stanna hos *Dominican-bröderna i Sigtuna*, som woro större delen både lärde män och gode Lärare. Ehesse, finnande hans ogemena qwickhet, försende honom til utländska Academier i *Tyskland*, *Italien* och *Frankerike*. Allestädes aflade han prof af grundelig lärdom. Och när han återkom til sina Klosterbröder i *Sigtuna*, drög de icke lunge, innan the walde honom först til *Prior* och någon tid therester år 1524 til *General Vicarius* eller *Visitator* öfwer hela *Dominican-orden*, eller alla thes Kloster i thesa try Nordiska Riken. *K. GUSTAF* kände honom och hade förnummit, at han, som vnder sin reso hade hört *Doct. Lutherum i Wittenberg*, icke i sit sinne ogillade then Religions-ändring, som Konungen hade företagit; thesöre kallade han honom til at bliwa Biskop i Åbo, och lät i *Strengnäs strax* honom, jemte två andra Biskopar, wigas til Biskop d. 5 Jan. år 1528 af *Doct. Petrus Magni*, Biskopen i *Wästerås*, som hade i Rom blestwit Biskopswigd. Men som han hade wid sin wigning, hwilken stedt med Påveliga ceremonier, sworit Påwan lydno; Så återkallade han then eden och gaf honom Konungen, på mötet i *Örebro*, thet fölsande året. Hwarvtinnan han konungen thes mer behagade, som tilböd honom at bliwa *Archibiskop*, hwarifrå han sig vndanbad. Efter öfwerständen Kröning, sende Konungen honom öfwer til Åbo, och lät honom

nom icke allenast behålla the gamla Biskops-inkomsterna; utan ock låmnade honom fri disposition öfwer alla the rentor, som warit Collegio Canonicorum tilhöriga; dock med thet förord, at han, för en wis summa theraf, skulle, såsom Archibiskopen M. LAUR. NERICIUS ock gjorde med 50 Studenter i Upsala, wid the utländska Academier, hells Wittenberg, underhålla 8 qwicka finska Studenter. Thetta sedde så efter Konungens wisja. Af Biskopen utwaldes och åstad sendes Canutus Johannis, Thomas Francisci, Simon Henrici, Michael Agricola, Paulus Justen, Ericus Herkepæus, Martinus Teit och Jacobus Teit. När these kommo igen, wälgrundade i then Lutheriska läron, gjorde the, hwar på sitt sett och ställe ganska mycket til Religionens reformation i Finland. Hvilken Biskopen med fogelighet och god framgång befordrade. Hwartil dock en lärde man, Petrus Serkilax, gjorde första begynnelsen både i Scholarna och församlingen. Och en Laurentius Canuti war then förste, som i Finland förrettade Gudstiensten på finska; tilförne alt på Latin, thet ingen af menigheten förstå kunnat. Domprobsten Mag. Johannes, Archidiekn Mag. Petrus Sylla och måstedelen af Kanikerna fölgde efter thetta första exempel. War altså Martinus Skytte, som genom så williga och stickeliga medhjelpare, til Konungens glädje och behag, then förste Biskop, som bragte en ren Euangelii predikan å gäng i Finland. Han war ther jemte en Gudfruchtig, nycter, from och barmhertig man, som spsade med sitt bröd monga fattiga, och hwar friddag med sin egen hand tilldelade them almåsor. Then sorgen hade han, at i hans tid d. 22 Martij år 1540 afbrann Åbo stad tillika med Domkyrko och Biskopsgård. Han uprettade Stadan med all sit och efter yttersta förmågo. När han nästan i 23 år warit Biskop, affomnade han i Heranom d. 30 Dec. år 1550, och begross i Christi Lelamens Chor under en kopparsplåt. Han saknades mycket af mongom, och hade warit en bergmwerd Biskop, om icke för annat, wisserligen thesfore, at han hade emottagit Åbo Sticht på wisst, och lemnat thet efter sig Euangeliskt, hwilket enda bör gjöra hans äreminne obödeligt. Efter hans död på andra året år 1552 brann åter Åbo stad af och Biskopsembetetet blef stående ledigt under en Vicarij styrel in på fierde året.

II. Mag. MICHAEL AGRICOLA, en Nylandsing född i Pernå, Soln N), warit ibland the qwicka Studenter, som företrädaren hade sendt til Wittenberg år 1529. När han sådan igenkom Magister och försedd med Doct. Martini Lutheri recommendation eller föreskrift til K. GUSTAF NN), blef han år 1539 satt til Schole

N) En trowerdig Genealogist hafwer funnit och upfört thessa Biskopens, M. Michaëlis fader för at warit then Lejonmarkiska familiens äldsta bekanta Stam, och at han hetat Olof Simonsson i Torsby, Fiskare wid Serkilax Herregård i Nyland.

NN) Wti sitt Latinska bref, hwarmed hos K. GUSTAF Erikson, eller then första, D. MART. LUTHERUS år 1539 recommenderade M. Georg. Norman til at blifwa Cron-Printsens ERZAS Informator, lät han om Michael Agricola insätta thessa orden: Dénique

Scholemästare i Åbo, hwilket embete han med mycken slit och nytto i tid år förrestod, och i medeltid tiente församlingen dermed, at han på Jinska Språket öfversatte och af trycket lät utkomma Nya Testamentet, Davids Psaltare och några Ryrkio-Psalmer. Han berättas ock (men året nämnes icke) hafwa blefwit af Konungen send til Bappland, at arbeta på thet hedniska folkets undervisning och omvändelse. Och, som han war i alt idog och allswarsam, förordnade Konungen honom d. 22 Febr. år 1548 til Biskopens Coadjutor eller medhjelpare wid några embets-sylor, under hans tiltagande ålderdom. Härigenom slapp han Schole-arbetet och fick anledning til at med visiterande och på andra sett bereda sig til Biskops-embetet, behållandes thetta vicariat in på fierde året efter Biskop Skyttes död. År 1554 i början på Maj månad kallade Konungen til sig i Stockholm thenna Mag. Michael och tillika Decanum Petrum Ragvaldi, Ryrkioherdan Mag. Canutum och så warande Scholemästare Mag. Paulum Justen. Så delade Konungen thet widbegreppna Åbo Sticht wii twenne, förordnandes med sin Kongliga fullmacht thenna M. Michael Agricola, som hade i 6 år warit vice-Bisshop, til Bisshop i Åbo, och M. Paulus Justen i Wiborg, såsom förrot förmåldt finnes i thenna Bokens första Capitel. Konungen, sedan han med monga bröd underretsat thesa nya Bisshopar om sin wälning, ypsät och wilsa wid thenna Stichtets delning, samt allswarligen förmanat them til at therefter retta sig, sende them til Strengnäs, til at thet af Bisshop Bothwid genom wanlig wigning insettas i Bisshop-embetet. Bisshop Agricola, icke aldeles nögd med thenna delning, flyndade sig hem til Åbo, och, emedan han med helt Påweligia cerimonier höll sin första messio, förtröskade han dermed Konungen, som honom ock therefore allswarligen lät tilsala. På andra året af sitt Bisshop-embete wardt han, tillika med Archibisshopen, Mag. Laurentio Petri Nericio och Kongl. Rådet Sten Erikson, wii angelägna Rikets ärender, sänd til Moscow. Hwarifrå, när, efter wäl förretta da saker, resan bar hem åt, stulnade Bisshopen i Kyroniemi och Wikyrkio. Soln, thet han ock på måndagen efter Palme-Söndag, som war d. 9 April. år 1557, sätigen affomnade, och blef sedan af Archibisshopen, i Wiborgs Domkyrkio begrafwen. Thenna Michael war then förste Bisshop i Åbo, som warit gift. Och hafwer han lämnat efter sig en Son, Mag. Christian Agricola, som wardt Bisshop

Ex nique Comitem itineris adducit Normannus Michaëlem Agricolam, Svecie tunc filium & indigenam, juvenem sanè, sed eruditione, ingenio & moribus excellentem, qui poterit in regno Majiti tue plurimo esse usui. Hunc Majiti tue commendo, et probatum hominem, & precor Christum, ut per hos multum fructum faciat Christus ipse, qui eos per Majitem tuam vocat & ordinat.

Intet miswiel hafwer warit om thenna Biskopens begrafnings ort. Allena D. Spiegel nämner Åbo. Men Professor M. ALGOTH SCARIN, har för någon tid sedan, ett gammalt carmen funnit i Åbo. Domkyrkios Sacristia, hwaraf thenna vers storlet thet samma. Så liuder han om thenna Biskopen:

In reditu moritur peragens sua secula vite,
Cujus Wiburguna trists cadaver habet.

Stor-öfwer-Estland i Kåwel, hwilken blef af R. JOHAN then Tredje benådad med adelig Sköld och wapn, thet hans efterkommande in til thenna tid nytja under thet namnet Lejonmark P).

III. Mag. PETRUS FOLLINGUS Nilsson, en Östgöthe, född i Follenge-gård när in wid Skeninge. Sedan han lagt någon grund under studier i Linköpings-Schola, besökte han Academien i Köpenhamn, thet han varit Depositor Beanorum (såsom thet så hette) och blefwit Magister; ty han war wäl lärd och synnerligen en snäll Musicus. När han war hemkommen, wardt han år 1545 Rector Scholæ i Linköping och Canonicus, samt tillika Pastor i Skeda. Han gjorde god upbyggelse wid Scholan, och gaf Landets ungdom smak och lust för Musiques, som allt sedan hengt uti Nationen. Konung GUSTAF then Förste, som blefwit rådd at setta en Swenssk man til Bisshop i Åbo, sann thenna thetill förtient och skickelig. Han tog alltså, försedd med Kongl. fullmakt, emot Bishops-embetet år 1558. Han förestod thet ock oförsummeligen i fem år. Men Finnarna, som wille hållt, såsom lenge varit wanliget, hafwa infödda Bishopar, med hwilka the kunde tala utan toll, fingo anledning til at göra sig honom qwitther med, at han hos R. ERIK then Fjortonde blef besköld för at förmycket hålla med hans broder, Hertig JOHAN, som så war Hertig i Finland. Han föll letteligen i Konungens onåd, som tillde honom ifrå embetet år 1563. Hwarföre han förfogade sig åter til Östergötland, och thet dödde, ej langt thetrefter, i hög ålder.

IV. Mag. PAULUS JUSTEN, född i Wiborg, thet han ock en tid gick i Scholan, och sedan i Åbo. I medel tid blef han, emedan hos honom fanns en serdeles qwickhet och behagelighet, Lector mensæ i Bisshop Martini Skyttes hus, och af honom wigd til präst år 1540. Thetrefter, när han tv år varit Scholemästare i Wiborg, sende samme Bisshop honom år 1543 til Wittenberg, thet han i try års tid hörde Lutherum, Melancthonem, Pomeranum, Crucigerum, Eberum, Staphylum, samt år 1547, under hemreson, andra lärda män i Rostock och Königsberg. När han war hemkommen, en icke mindre wälgrundad Theologus, än höglärd Philosophiæ Magister, fick han af R. GUSTAF strax til underhåll Præbendam Clericorum i Åbo, och året nästföljande 1548 Rectoratum Scholæ thet sammastades. År 1554 blef han, som näst förrot pag. 455, år sagdt,

P) Denne Bisshop, M. Christian Agricola, tog sig icke nytt Adelsnamn, när han af R. JOHAN then Tredje d. 12 Maji år 1584, benådades med Adelskap; ty kallades hans Descendent, af hwilka två, nemligen Sonesonen och hans Son, som begge woro successive Probst i Bjela, Agricolæ. Men Sonesonens Soneson, som, d. 29 Octobr. år 1686, fick tillstånd at uptaga samma Sköldemärke, så han thet fördrökte med ett Lejon och Stiernas i guld-fält, hade, medan han studerade och war blefwen Secretair i Archivö och Advocat-Fiskal i Cammar-Collegio, på Swensko nåmat sig Åkerman, hwilket han förbytte, och skref sig Swen Lejonmark til Finstad i Roslagen, thet han, warande Vice-Prædent i Åbo Höfret, dödde i hög ålder år 1728.

fatt til at wata then förste Biskop i Wiborg. Men år 1563, när Biskop Folling war stött af sätet, blef thenne Biskop Justen flytt i stället til Åbo, dock behållandes tillika Wiborgs Sticht in til sin död. I begge Stichten gjorde han alt hwad mögeligt war, och af en Biskop wentas kunde; ty han war en wälmenande och arbetsam man. Ibland andra arbeten, hafwer han sammanskrefwit en Latinsk Chronika om sina företrädare i Åbo: Biskopsembete Q. År 1569 d. 21 Julii blef han, jemte några andra af K. *ERIK* befalld, at, såsom sändingebod resa til Storfursten i Moscou, tyrannen *WAN WASILIWITZ*. Under hwilken Legation, han genom ett tryårigt, swårt och obarmhertigt fengelse förlorade sin hellsa och affortade sitt lif R). Ty sedan han af tyrannen omsider lösgiftwen år 1575 och med swaga krafter war återkommen til Åbo, lefde han icke lenger, än til d. 22 Augusti år 1576, då han med en stilla död beslöt sin lefnad och blef begrafwen i Domkyrkions högchor.

V. Mag. *HENRICUS CANUTI* är fuller nu til börd, slägt, studier och förra tienster obekant; men ingen må thesfore twifla, at icke han hafwer warit både studerad och meriterad, innan han kunnat komma til at blifwa Domprobst i Åbo. Så mycket wisare är, at han warit en werdig och til Biskopsembetet sticke lig man, som K. *JOHAN* then Tredje d. 4 Aug. år 1579 förordnat honom til Superintendent (så wille Konungen then tiden, at en Biskop skulle nämnas) i Åbo med sin Kongliga fullmacht, hwilken än finnes i Nilsens Archivd. Ther finnes ock ett annat samma Konungs bref af d. 15 Junii år 1583, theruti uttryckeligen föreskrifwes, hwad årlig lön thenne Biskopen skulle hafwa, så at ofselbart är, at thenne Mag. Henric werkeligen warit Biskop i Åbo; men, som han icke wille, eller för samtvetet kunde, Konungen til behag, besordra Liturgien, eller then Påwisla meson införa i Stichtet, stöttes han antingen af Konungen ifrå, eller ock godwilligt affade sig Biskopsembetet, och återtog Domprobsta: tiensten, i hwilken ock han, sedan han, såsom Domprobst, hade underkrefwit Upsala: mötet år 1593, förnögd är död blefwen och med heder begrafwen.

Ex 2

Q) *Ebetta Chronicon* är wärdt at ägas och läsas, sedan så warande Professor i Gripswald, *CHRIST. NETTELBLAD*, thet uti sitt *Schwedische Bibliothec* år 1728 lätit i Stockholm utkomma af Trycket, ej allenast med sina nödwändiga observationibus illustrerat, utan ock in til then tiden continuerat, samt therwid bifogat en lärde mans (såsom tyckes Profelt. *M. ALGOTH SCARINS*) *Positiones Historico-Politicæ*, utdragna af berörda *Chronicon* Justenianö.

VI. Mag.

R) Under then tyranniska medfart, som these Swenske Sändebod måste försara i Ryssland af tyrannen *WAN WASILIWITZ* (hwarom *Egidius Girs* i K. *JOHANS* Historia pag. 21 segg. berettar) war Biskopen *Pavel* icke såfeng; ty han år 1570, så the sätö i Muscou, sammanskref med egen hand *Analytin Euangeliorum Dominicalium totius anni*, hwilken han dedicerade *Honorabilibus juxta & discretis Ecclesiarum Pastoribus, Sacellanis & aliis quibuscunque Verbi divini Ministris Finlandensibus. Boken*, såsom hon så och ther af honom blefwit skrefwen, är i Åbo: *Academies Bibliothec* förwarad. Hon förtienar komma ut af Trycket, at thes må ses, huru Latinus, Laboriosus och Theologus en Finsk Biskop monde warit på then tiden, under thet swärasta förtryck och elende.

VI. Mag. ERICUS ERICI, en Finne ifrå Sorala, hade, sedan han Studerat och rest, ifrå år 1578 varit Scholemästare i Gästle och, som han i medeltid wisat benägenhet för Liturgien, förordnade R. JOHAN honom år 1583 til Biskop i Åbo, och Archibiskopen, M. Andreas Laurentii d. 8 Septembr. inwigde honom i Upsala aldeles med sådana ceremonier, som i Påwedömet äro brukelige. Efter ankomsten til Finland gjorde han sig mycket mohn om, at Kongungen til behag, wti Stichtet i bruk setta then i Rööda Boken föreskrefna Messen, och thet så länge Kongungen lejde. Joh. Messenius wetste, at han på Grefisko öfwerfatt berörda Swenska Messbok, och thet efter R. JOHANS befalning, som stal hast i sinnet at themed senda honom til Patriarchen i Constantinopel, at försöka, om then Swenska församlingen skulle kunna med Grefiska förenas i Religionen. Men på Upsala Religions möte år 1597, tilstod och afbad han sådant och vnderskref samnia mötes beslut. Ifrå then tiden wisade han sig stadig och richtig wti then Euangeliska läro. Skref och samman en Finne Handbok, kallad Wasirica, hwarefter i alla Finne församlingar öfwer hela Stichtet, Gudstiensten borde förreftas, enligt berörda mötes beslut, hwilken blef i Stockholm år 1599 och åter år 1608 tryckt. Sammalunda lät han år 1614 af Trycket utkomma en widlöftig Finne förklaring öfwer Lutheri Cateches. Och år 1625 en Finne utläggning öfwer the årliga Söndags Euangelier. Äro och i Åbo Academics Bibliothec några hans skrefna Latinnska bref til Prästerskapet på Åland, them han wti gifwit på sin Tuscold, eller gård, Sorala, Wtom thet, at vnder honom Åbo stad två gånger af wäldel brann: nemligen år 1593 och 1601, och Åbo Stott år 1614; blef hela hans Sticht grufweliga öroadt och söderfwadt vnder thet swära och longa kriget, som fördes ther i landet emellan R. SIGISMUNDUM och hans Faders broder R. CARL then Tionde. Då han sig försara, huru swårt thet är, at tagna två stridiga Herrar til tacka. R. CARL til behag, försörjde han, wid monga Kyrkior i Stichtet (såsom Archibiskopen M. Abraham gjorde på samnia tid härinne i Riket) en hop beläten och andra then Påwisla Religionens minnesmerken. Thetta mishagade R. SIGISMUNDO, som såg slite an för ett Calvinisteri, strafsade honom thesfore Kristeligen och befalte honom förwara the bortbrutna Altaretastor och annat thylift, til Kongungens widare föranstaltande. Biskopen war alltså thewnder icke wthan bekymmer, stada och hinder; dock försummade han icke sitt embete i sitt widlöftiga Sticht; ty han hade vnder sig jemwäl Wiborgs Sticht ifrå år 1583, in til år 1618, då R. GUSTAF ADOLPH förordnade en särskild Biskop i Wiborg, hwilken skulle och Bäcksholmslän med Ingermanland hafwa vnder sin wård. Hvad elstest thenia Biskop Ericus widkommer, så wiste han wäl sig något ostadig wid Religionen i början af sitt embete; men han betrade thet dock sedan merkeligen. Wil och thet tydas honom til högmöd och äregirighet, at han, instyekt af sin Sons Erici bref, dat. Rom d. 24 Junii 1607, hatwer år 1615 af R. GUSTAF ADOLPH sölt och såde confirmation och förökning på thet

Åbo Skap, som hans försädet i många ledet ifrån Lifland haft hade. Men werlden, tiden och åldern motte wist hafwa spådt och ådminkat honom, på the oroliga ålder, som han förestod Stichtet i 42 år, och alltså lenger, än någor af alla hans före- och efterträdare; ty han dödde i hög ålder år 1625.

VII. Mag. ISACUS BIRGERI ROTHOWIUS en Smålandning och Bondas Son, född i Hedetorp och Angelslada; Sökn år 1572, sambroder med Superintendenten i Calmar, M. Jonå Rothowid, hade wader stor fattigdom Ruderat i Calmar, Wägst, Lintöping, och sedan wid utländska Academier blefwit Magister, merkeligen understöd af, sedermera Cancelleren, Axel Oxenstierna, som hade warit hans discipel. Wardt efter hemkomsten i Nyköping R. CARL then Tiendes, så Hertigs, Hoffpredikant, och efter några år af honom satt til Kyrikerherde i Nyköping år 1602. Sedan kallade och med sig fullmacht af d. 6 Martii år 1627 förordnade R. GUSTAF ADOLPH, honom til Biskopsambetet i Åbo, thet han in på tiugonde samt året berömligen förwaltade til Stichtets och hela Finsta Nationens icke mindre heder, än förnökn. Ty genom then nåd, som Konungen ifrån sin barndom för honom hade, och sunnerliga gunst, som han ågde hos N. R. och Cancelleren, Axel Oxenstierna, virettade han thet, at i Åbo ett Kongligt Gymnasium, bestående af 8 Lektorer, blef år 1627 på anseeliga renstor uprettadt, samt andre Scholår i Stichtets Städter anlagde. Han war och, som styrkte Riksdroffen och General Gouverneuren öfwer Finland, Gref Peder Brahe, och genom honom Drottning CHRISTINA, til at förwandla berörda Gymnasium uti en fullkomlig Academie, som hunderad på tilreckelig stat, med stor solennitet, blef inaugurerad, d. 15 Juli år 1640. Genom hans direction och pådrift blef then H. Bibel af några Professorer och andra lärda män öfversatt på thet Finsta Språket och in solid tryckt i Stockholm år 1642. Samwal Åbo: Domkyrkia teckt med koppår år 1644. Utisitt embete war han achtsam och flitig, och thesytom arbetsam. Hans skrifter, som han låtit trycka, hafwer Professor Johan Scheffer uppreknat uti sin Svecia literata, och theraf finnes, at han sielf skrefwit, och låtit trycka sina alla års Synodal Disputationer. När han i 24 år och thesöwer warit Biskop, affonnade han i Herranom år 1652 så han in emot ottatio år hade lefwat. Gint emot Predikostolen, på stora gängen i Domkyrkion, hafwer hans graffen thenna forta Skrift: EPISCOPUS PER FINLANDIAM CELEBRIS ISACUS ROTHOWIUS, NATUS ANNO CHRISTI 1572, DENATUS ANNO 1652, SUB HOC SAXO OCTOGENARIUS QUIESCIT. CORPORI JUNGETUR ITERUM, CUM ULTIMA CLANGIT BUCCINA.

VIII. DOCT. ESKILLUS OLAVI PETRÆUS en Wermiländing; ty hans Fader

5) Brestwet är Latinist och thet siffra ibland the af trycket utgiffna Skrifteeliga Bewis til then Spegelns Biskops, Chronikon, thet thet fortienar af lösas, för flere orsaker skal

Fader, Da. Olavus Eskilli, varit kyrkoherde uti Philipstad. Sonen hade studerat i Carlstad och i Upsala, tills han then d. 15 Junii år 1619 blef Magister. Thet wardt han ock Philosophiæ Adjunctus och år 1624 utgaf, vnder eget Præsidid, helt monga Physicaliska Disputationer. Thetta behagade K. GUSTAF 2de EOLPH så wäl, at han år 1626 gaf honom sitt eget stipendium til at resa ut til the Tyska Academiën och the Studera Theologien. När han kom hem med ett merkeliget witnessbörd af Professoren i Jena; Doct. JOHANNES GERHARDO T), wardt han d. 21 Mart. år 1628 förordnad Theologiæ Lector i Ubo nya Gymnasid. Thet gjorde han mycken upbyggelse och blef wida bekant. År 1633 d. 14 Mart. blef han med Kongl. fullmacht giord til kyrkoherde i Carlstad, thet han afbad, och blef heller d. 2 Sept. år 1634 kyrkoherde eller Domprobst i Ubo. År 1636 wardt han af höga Öfwerheten besald, at å sig taga Bibelens öfversättning på Finnska. Hvilket swära werk han, med tilhielp af Theol. Professoren Mag. Martinus Stodid, Henricus Hoffman, kyrkoherdan i Maslo, och Georgius Favorind, kyrkoherdan i Wilis, til allas nöge fullbordade, på en kort tid, så at Finnska Bibelen, såsom nyss är nämndt, kom, med Konglig befohinad, ganska hertig ut af trycket år 1642. Thetta och mycket annat gjorde, at han achtades werdig til at, ibland andra grundlärda män, blifwa i Upsala d. 4 Julii år 1640, Doctor Theologiæ, och samma år d. 15 Julii, wid Academiens Inauguration i Ubo, Primarius Theologiæ Professor, samt then förste Rector Academiæ d. 20 Octobr. År 1652 d. 31 Aug. wardt han, efter Prästerskapets samhälliga kallelse, med Konglig fullmacht satt til at wära Bisshop i Ubo, thet han ock war, såsom icke mindre til thet embetet mogen och sticketig, än förtient och werdig, til alla wederböranderis nöge, och Stichtets myckna nytta, icke lenger, än allenast fem år; ty han dödde år 1657, sedan han året förryr hade med mycken grämelse sedt Domkyrkan til sitt dyrbara koppartal och Academiën åter af wädelid lida en stor skada. Thenne Bisshopens lärda Skrifter äro upräknade af Prof. Joh. Schefferd. Han lämnade efter sig en Son, Andream Peträum, som wardt Theologiæ Professor; men ock ett ganska priswerdigt äreminne af grundelig lärdom, oförtrötnelig arbetsamhet, wältalighet, alfwarsamhet, redelighet och löuslighet.

IX. Doct. JOANNES D. ELAVI TERSERUS, uti andra bokens tredje Capitel pag. 139 seqq. ibland Linköpings Stichts Euangeliska Bisshopar anförd och til sitt lefwerne, samt omskifteliga öden, efter giörligheten, beskrefwen. Här må alltså wära nog at allena nämna, huru han, sedan han varit Theologiæ Profes-

T) Större witnessbörd om grundelig Theologie kunde Peträus icke hafwa sädt af Doct. Gerhardo, än at Gerhardus, som then tiden excellerade ibland alla Euangeliska Theologos i Tyskland, när han anmodades af Academic-Cancelleren, R. Rådet, Friherren Johan Skulte, til at komma til Upsala och blifwa thet Theologiæ Professor; hafwer recommenderat Peträum i sitt ställe, såsom then han kende och erkende så redan mogen til at i alla delar uppfylla hans rum uti ett Theologiskt Professurat.

för 8 år i Åbo och 7 år i Upsala, blef, efter Stichtets inkomna kallelse, genom R. CARL GUSTAFS fullmacht, Biskop i Åbo år 1658, och war ther med sit, drift och beröm i 6 år, til thes han för några meningar, them han i en utgittwen bok hade uttalt och försäktade, år 1664, tom ifrå embetet; men efter några år tom han til Vinköpings Sticht, ther han dödde år 1678 d. ii April.

X. Doct. JOHANNES II) GEORGII GEZELIUS, en Wästmanlänning, född d. 3 Febr. år 1615 i Gesala-by och Romfertuna Sö:n, studerat ifrå år 1626 i Wästerås, ifrå år 1632 i Upsala och ifrå år 1638 wid Academien i Dorpt, thet han år 1641 blefwit Magister, och samma år Græcæ Lingvæ Professor. År 1643 wardt han tillika extraordinarius Theologiæ Professor, samt gift med Rigista Superintendentens dotter, Gertrud Gutheim, som lefde med honom nästan i 40 år och gjorde honom til Fader för så monga barn, at han dödde ifrå 70 barn och barnabarn. År 1649 kallade Drottning CHRISTINA honom ifrå Lissland, årnandes bruka honom wid en angelägen förretning angående kyrkiowäsendet i the Ty-ska Provincier. Men som thet icke gick för sig, tog han, på Biskopens i Wästerås, Doct. Olavi Laurelii, tillstyrkande, emot stora Skedewi Pastorat i Dalarna, och wardt thet Kyrkoherde d. 1 Maji år 1650. År 1660 befordrade Gref Magnus de la Gardie honom til at blifwa General Superintendentens i Lissland, Dorpts Academies ProCancellarius och Præsæs uti Östwer-Consistoriö. Sedan han härpå fäddt fullmacht och d. 3 Septembr. år 1661 blefwit i Upsala Doctör Theologia, reste han östwer til Lissland, ther han med sitigt visiterande, årliga Prästämöten och tidigt hållna Consistorier arbetade på at ypretta och inretta Församlingarna i the länder. Och thet allena i try års tid; ty år 1664 blef han på Riksdagen, af Prästeståndets fullmäktiga ifrå Finland begiärad, af Biskoparna nämnd och d. 30 Augusti af höga Östwerheten fullmäktigad til at warda Biskop i Åbo, så han, såsom frånwarande, thet på icke tenckte. Han wardt alltså år 1665, tillika med tre andra Biskopar, af Archibiskopen Doct. Johanne Lenæo inwigt til embetet. Thet tog han, efter ankomsten til orten, sig an och stötte, in til sin död uti 25 år, med sådan sit, alswarsamhet, drift och ömhet, at Consistorium, Sticht, Academien, Scholar och Hospitaler aldrig saknade något hos honom, som the af en rettsinnig Biskop kunnat wänta. Sitt widt begrepna Sticht berettas han hafwa siu gånger visiterat, ellostwa Riksdagar bewistat och thet ibland fyra Kongliga Kröningar. Han warit ock en dräpeliga arbetsam man, som ganska mycket hafwer skrefwit och, at thet motte thes mer komma til gagn, hade han sitt eget Bolktryckeri. Professor Scheffer hafwer räknat pp monga hans Skrifter; dock woro the langt flere. Ibland alla hans werk hade fuller Bibelverket blefwit thet största, om han hade hunnit thet fullborda; men han moste lemna thet at sin Son och efterträdare. Ibland hans sorger, them han ock most kennas wid, war, at Domkyrkian, Biskopshuset och en del af Staden brunno af d. 29 Maji år 1681, och at han

han d. 24 Nov. år 1682 blef änkling; men han halp bota, hwad elden förderfwat, och d. 12 Febr. år 1684 gifte han sig med Christina Bergenstierna. Sijel och Säggu; Pastorat til Præbenda d. 20 Junii år 1689. Therefter slöt han, wti thet af honom återbyggda Biskopshuset, sin sutiösem; åriga lefnad med en siffra död d. 20 Jan. år 1690, och hade förtient thet lofford, at han hade warit *ORATOR, HISTORICUS, PHILOSOPHUS, PHILOLOGUS, THEOLOGUS ET EPISCOPUS CONSUMMATISSIMUS*. Thema Biskopens Doct. *JOH. GEZELII Senioris*, dötrrar både gifta och ogifta blefwo adlade af *R. CARL* then Ellofte d. 1 Sept. år 1675. I listtiden hade han beredt sitt eget grafhor i Domkyrkan, theruti hans contretait hänger och på en taflo förestelles Christi kamp i Gethsemane, med sin rika emblemata. På grafstenen lasas thesa orden: *INGÅNGEN TIL DEN SÖFWEKAMMAR, SOM S. BISKOPEN DOCTOR JOHANNES GEZELIUS ANNO 1683 KOEPT FOER SIG OCH SINA AREWINGAR, OCH ÄR SIELE HÆR KOMMEN TIL HWILA, ANNO 1690.*

XI. Doct. JOHANNES III. JOHANNIS GEZELIUS företrädarens Son, och therefore allmanneligen nämnd *Gezelius* then yngre, född i Dorpi d. 6 Sept. år 1647. Underwist i Hedemora af sin Faderbroder *M. Georg. Gezelid*, then Scholemästare. Studerat sedan i Upsala ifrå år 1661. thernäst i Riga ifrå år 1663 och i Ubo ifrå år 1665, samt åter i Upsala ifrå år 1667 til år 1670, då han reste ut til Academierna i Tyskland, Halland och England. Besåg och Frankrike. Kom hem år 1674, så mogen Theologus, at han på sökiande år blef Extraordinarius Theologiæ Professor i Ubo, år 1676 Theologiæ Doctor, år 1679 Ordinarius Theologiæ Professor, år 1684 d. 17 Sept. Superintendentens i Norwen, och år 1690 d. 4 Febr. strax efter sin Fader, Biskop och Academiæ Procancellarius i Ubo, efter allmän kallelse, med *R. CARL* then Ellofrees fullmacht wigd i Stockholm af Archibiskopen Svebilio d. 20 Augusti. Sin Faders exempel hafwer han med flit och arbetsamhet fullleghen efterfolgt, hållandes nästan hwarje år två prästemöten, ett i Ubo, och thet andra på någon ort i Österbotn. Han hafwer skrefwit mycket och mongahanda til Prästerkapets tjenst, både til underwising och til warning för the willodärer, som i hans tid begynte oroa församlingen. Thet hertliga exegetiska Bibelwerk, som på Swensko hans Fader hade begynt, fullföljde han på lediga stunder, både under sitt embetets oförsummada stötande i Ubo, och sedan han most år 1712, för hendans, Ryfarnas intrång och förderfweliga framgång, öfwergifwa land och Sticht, några år i Stockholm, och sidst på sin i Roslagen köpta gård, Wigbyholm, ther han slöt thetta sitt mongåriga arbete. En del theraf, nemligen öfwer Nya Testamentet, kom ut, medan han lefde. Thet öfriga aldeles ferdigt af honom til trycket, lammnade han, när han d. 10 April. år 1718 på berörda gård saligen affomnade. Om han hade dödt i frids tid och i Ubo, wid sit embetes förwaktning, wisselighen hade hans död blefwit beslagad, och han

han allmänneligen i Åbo berömd U; ty han med studier, förtienster, Skrifter och andra egenheter oförnekeligen gjort sig verdig til at räknas ibland the berömdligastå Biskopar. Hans Son af samma namn blef Biskop i Borgo, och lefwer Gezeliorum namn i alla Ryrkior öfwer hela rifet yti then Gezelianiska Bibelen. Efter hans död blefwo hans Enka och barn adlade d. 25 Novembr. 1719. Yti thes ras barn blifwe hans namn lefwaande ewerdeliga! Thet lefwer ock, under hans i Poppar stufna Portrait, yti thesa versar:

Hæc frons grata viri, veneranda hæc lumina Magni
GEZELI, hæc gravibus forma serena rugis:
Alcius effulsit dos mentis cella capacis,
Isthoc quam silli pignus id acre potest,
Ipsa sed effinxit vastâ sed diva labore
Vis, spargens radios sacra per arva suos.

XII. Doct. HERMANNUS WERNERI WITTE, födder d. 7 Decembr. år 1666 i Dunamünde wid Riga. Studerat i Riga och sedan ifrån år 1688 i Wittenberg, ther han wardt Magister och år 1692 Adjunctus Philosophiæ. År 1695 d. 4 Junii blef han med Kongl. fullmacht Professor Theologiæ i Gymnasid, samt Pastor och Probst i Stettin. Therefter, sedan han aflagt alla brukeliga lärdomsprof, wardt han i Gripsholm år 1702 Doctor Theologiæ, och år 1707 d. 11 Julii af Kong CARL then Tolfte satte til at vara Superintendentens på Osel, ther han, hwad läron, Gudstiensten och annat församlingens Rick beträffade, all i besta ordning bragte, in til år 1710, så han, nödsalad af Ryfarnas öfwerwelde, moste öfwergifwa Osel och förfoga sig til Stockholm. Ther lefde han i stillhet, til thes, efter staten frid och Finlands restitution, församlingen med Academien och all Scholeroafsendet stulle ther i landet bringas i stånd igen, så blef han d. 16 Sept. år 1721, efter Prästerkapets inkomna kallelse, med R. FRIDERICS fullmacht Biskop och Academiens Procancellarius i Åbo. Thetta embete tilträdde han och förestod med mycken flit, snille, drift och beröm. Academien, som war aldeles försälen, uprettade och å nyd inwigde han d. 26 Nov. år 1722 med herlig solennitet och icke ringa egen bekostnad. Församlingar och Scholar föresåg han med nyttiga Lärare, samt genom flitigt wisterrande och på andra giörliga sett, sökte them til at uphielpa och upbygga. Under beswärliga resor, serdeles wintertiden, ther i Stichtet, samlade han på sig skuldom, som ändade hans jordersta wandel d. 24 Martii år 1728, på hans sextionde andra ålders år. Hans död blef af mongom beklagad; ty han warit en lärd, försichtig, rådig och behagelig man. Han wardt

begrafd
Men dock wardt han, efter döden saknad, hans död beklagad och han wida berömd. Serdeles i Stockholm, ther så Professoren, sedermera Biskopen, Doct. DANIEL FUSLENIUS, offentligen höll en Latinsk Parentation, som tillika med likpredikan, jemte Klage och Areskrifter blef af trycket utgifwen.

begravnen vti Bisshop Magni Sawasts grafchor, hans födelse och dödsår med gyllende bokstäfver tecknade och hans contrefait therwid vphängt; men grafuven är blefwen sedan såld.

XIII. Doct. LAURENTIUS GABR. TAMMELIN född d. 2 Maji år 1669 i Södra Finland och Haliko-Sohn, ther hans fader war tå Ryrkioherde. Hade ifrå år 1685 studerat i Åbo, och ther år 1694 blefuit Magister, samt år 1695 Lektor wid Cathedral-Scholan ther sammastädes. År 1698 wardt han wid Academien Matheseos Professor, så han ock, med höga Stwerhetens tillstånd, tog sig före en reso genom Danmark, Tyskland och Holland, gibrandes sig känd och bekant med the lärda sta män, som then tiden lärde wid Academierna. Efter hemkomsten stötte han sin Profession, tiente landsfolket med årliga Almanachors skrifwande och fick år 1706 Pastoratet Pernar til Præbenda; men nödgades tillika med hela Academie-staten, vndan then annalkande fiendan, Ryssen, fly ifrå altjämman, år 1713, öfwer til Stockholm, ther han i armod lesde, til thes han år 1717 d. 2 Maji förordnades til Ryrkioherda och Probst i Fernebo vti Wästmanland. Efter 10 års förlopp, år 1728 d. 11 Decembr. erhöill han Stichtets Kallelse och K. FRIDERIKS fullmakt til at blifwa Bisshop i Åbo. Ett flytte han, med sågnad, och wardt med heder emottagen af sina Landsmän thet följande året, leggandes sig allwinning om at fullgiöra the plichter och stycken, som thet embetet medföljde och tilhörde. År 1732 d. 23 Febr. wardt han, fast frånwarande, jemte 14 andra werdiga män, i Upsala förklarad, vti en solenne Promotion, för Doctore Theologiae. Hwarefter han icke lunge lesde; utan, sedan han Theologiae Professoren, M. Andream Bergium, til Doctore i samma Facultet promoverat hade, afled i Heranom d. 2 Julii år 1733, när han allenast 4 år och 2 månader warit Bisshop, samt lefwat i dödeligheten 64 år och 2 månader. Thet åreminne, som thenne werde Bisshop wäl hade förtient, saknas ännu i Stichtets Domkyrlio, wid hans graf.

XIV. Doct. JONAS FALENIUS en Dalkart, född i Salu d. 30 Oct. år 1674. Emedan hans Fader, Hospitalspredikanten, Nicolaus Haquini, föll genom döden honom ifrå år 1687, måste han kennas wid mycken fattigdom alt ifrå sin yngdom, medan han studerade i Salu-Schola och i Wästerås-Gymnasid. Fattigdomen följde honom ock år 1695 til Academien i Upsala. Men med naturlig qwickhet och ogemen idoghet bröt han sig icke allenast genom alla binder och swårigheter; utan ock wärswade then lärdom, at honom blefwo til ynderwisning för trodde förnåma mäns barn, och at han wardt, d. 28 Maji 1707, med heder Magister. Och som han therefter enklammerligen lade sig winning om at lära the orientalska Språk och the studier, som beredde honom til en grundelig Theologie; Så blef han år 1712 kallad och förordnad til Adjunctus Theologiae i Upsala. Ther han med sin lärdom merkelig vpybyggelse gjorde, och, wigt til präst d. 27 Maji

år 1716, på en solenne Doctoral-Promotion, wid Drottning *ULRICA ELEONORAE* Pröning i Upsala år 1719, til allas någe opponerade, hwarpå folgde, at han år 1721 d. 3 Nov. wardt wid Academien i Åbo Log. & Methaph. och år 1722 d. 7 Martii Theologiæ Professor, secundus d. 14 Maji 1725, samt år 1728 Primarius och Domprobst d. 23 Maji. Sedan han bleswit, jemte andra lärda och förtienta män i Upsala Doctor Theologiæ d. 23 Febr. år 1732, wardt han på Prästerkapets kallelse af *K. FRIDERIC* år 1734 fullmägtigad d. 18 Martii til at wara Biskop i Åbo. Thetta embete, tillika med Procancellariatet, förestod han med berömlig sit, försigtighet och fogelighet, til hela Stichtets och Academiens icke mindre nytta, än någe. Honom hende then sorgen, at ej allenast åstan d. 18 Sept. år 1738, under starkt rågnande, slog eld på Domkyrkions torn, hwaraf thestat, flockor, Bibliothek och Scholehuset förderfwades; utan ock, at han med hela Hoffretts Academie och Rörkio: staten, år 1742 most slotta öfwer til Stockholm, vnder den fiendban Ryken, som så öfwerswämmade hela Storfurstendömet Finland. Efter then Åboiska striden år 1743, kom han til embetets förvaltningen igen; men år 1745 d. 15 Aug. bles han rörd af slag, som gjorde honom oskickelig til embetets vidare förvaltning. Therefter afsidade han och ändteligen erhöit af GUD en salig förlofsning genom en sälla död d. 11 Oct. wid middagen år 1748, sedan han nästan 74 år hade lefwat, mycket arbetat och ett berömwerdt äreminne förtient hade. Thet han dock, öfwer sin egen i Choret murada graf, ännu annat icke sådt hafwer, än at på Grästenen, vthan något äratal, läsas thesa orden: *DENNE GRAFWEN HOERER BISCOPEN OEFWER ÅBO-STIFT OCH PROCANCELLAREN WID KONGL. ACADEMIEN HÆRSTÆDES, DOCTOR JONAS FAHLENILS, HANS FRU SARA CHARLOTTA TEPPATI OCH ARGWINGAR, JUNGFR. CHARLOTTA AGATHA OCH BRITA SIDONIA FAHLENIER TIL. HERREN BEWARE THERAS BEEN, SOM HÆR INNE LIGGA, AT ICKE ETT SOENDERBRUTET WARDER!* Ps. 34: 24. Men efter döden bles han bebrad ej allenast med offentlig El:process och Predikan wid begrafsningen af sin Efterträdare; utan ock, på följande året, vti Academien, med en offentlig, Latinsk och af trycket sedan utgifwen, Parentation af Professoren och Bibliothecarien, *M. ALGOTH SCARIN*. Salig Biskopen hade varit två gånger gift: nemligen med *AGATHA* Nilsson dotter *SJÖBERG*, som tillika med thet barnet, som hon wille föda, dödde i sin första barnsång. Och sedan med *SARA CHARLOTTA TEPPATI*. Begge beprisade dygdamönster i sitt kön; men barnlösa.

XV. Doct. *JOHANNES ANDREÆ BROWALLIUS*, född i Wästersås d. 30 Aug. år 1706, så hans Fader thet war Lector, sedermera Rörkioherde i Bro: församling. Och såsom han å Fadernet war at then hederwerda Browalliska Slåten, som istå Browalla i Folkerna: Sofn hafwer namn och härkomst; Så kan han rakna sitt moderne istå Sigtunier och andra berömliga män. Sedan

han i Faderns hus och Wästerås Schola war beredd til lärda Studier, bles han år 1719 sänd til Academien i Upsala, ther han medelst flit och ogemen qwickhet lätteligen wann then mogenhet, at han, efter offentligent afslagda lärdomsprof, wardt Philosophiæ Magister d. 15 Jun. år 1731, biswandes samma år wigd til Husepredikant vti ther Öre weligas Flemingiska hus, hwarjemte han, såsom Adjunctus Ministerii Ecclesiastici, arbetade wid S. Nicolai eller Stora Kyrkion i Stockholm. År 1735 fick han med rå Landshöfdingens i Falun, Herr NILS REUTERHOLMS Fostnad, göra, i följe med hans Son (som warit en ibland the flere disciplar, som han haft) en reso genom hela Dalarna och Nordan: Sielliska Norge. Hwilken resa kom honom wäl til pass, sedan han d. 24 Sept. år 1737 bleswit med Kong FRIDERIKS fullmacht Scientiæ Naturalis Professor wid Academien i Abo. Ther fick han både rum och tillfälle til at både med publica Lektioner och monga Disputationer, samt enskilda Collegier, wisa sin lärdoms grund, flit och drift til widdomens merkelige underwising och ymnuntran, icke allenast in Scientiâ Naturali; utan och, wid lägenhet, vti Philologicis & Theologicis. Thetta skaffade, at han af höga Öfwerheten ansågs werdia til at, efter hållet Gradual Disputation, blifwa, på Abo: Academies Jubelfest d. 15 Julii år 1740, Doctor Theologiæ. Huru på följade hans widare besordran, at han år 1746 bles med högberömda Konungs fullmachter d. 12 Maji Secundus Theologiæ Professor och d. 5 Novembr. Primarius wid berörda Academie, samt och i Abo Domprobst, jennwäl, etter Prästers Kapets i Sticket med sambelliga röster betygada ästundan, d. 3 Mart. år 1749 förordnad Biskop öfwer Abo: Sticht och Academiens öfverstådes Procancellarius. Then ogemena qwickhet, lätthet och flit, hwarmed Herr Biskopen, i sina förra Embeten, wertwat sig stort beröm, hafwa gifwit Sticket och Academien thet hoppet, at vti honom hafwa ei allenast en i läro och lesnerne exemplarist; utan och en vti alla til thet dyra Embetet hörande stycken wälmenande, öfswande och upbyggelig Förmän; häst som han, i sin bästa ålder, med goda kropps och Siäls kratter, til Biskops: embetet kommen är, och alle rettsinnige honom wäl mågo och wälsignelse af hiertat önska. Biskopens förtreffeliga snille och qwickhet, som, genom ogemen arbetsamhet, loffwar församlingen, serdeles then Finska, jussenær, thes flere nyttiga och wäl utarbetada werk och Skrifter, icke mindre til lärda Studiers förträmjelse, än församlingens upbyggelse; hon lyfte ögonstentligen therof, at han mycket kort tid wistats i Finland, innan han war Landspräket fullkomliga mächtig, så at han, förtän han wardt Biskop, hade förestådt föra Finska församlingar och för them predikat på theras modersmål: nemligen för Pitie i 5, Kåns damäkie i 4, Numis i 2 och för Saga i 2 år. Hans ächtenskap med Fru Elisabet Ehrenholm ifrå d. 12 Febr. år 1737, loffwar honom ett wälsignad Posteritet; Men hans i Gud och dnad förda embete och wandel tillhände honom allstons

wälsignelse och ett ewerdeliget äreminne!

Vive diu Patriæ, Regique tibi que, BROVALLI;

At sic ut possis vivere, vive DEO!

Siunde Bokens
Fierde Capitel,Om mægtig og vort
Informations-
werklet eller Schole-
wæsendet i Abo-
Biskops-døme.

S . 1. Vad som bleswit sagt om the föregående ser gamla Swenska Stichten, berörande denna saken: nemligen at the förste Christne Lärare motte, fram för allina, hafwa anset för sig wara angeläget, at så något Lärhus eller Barna Schole inrettad, i hwilken någre qwicka inbödingar kunde lära läsa i bok och sata så något af then Christeliga Læron, på thet these Lärjungar motte sedon blifwa brukade til at på modersmälet tala om Christo och Christendom för Landsfolket. Thetta, en sådan Schole: inrening, motte hafwa dubbelt mer för Christina Lærare, som först predi at Christendom i Finland, warit angelägen, än annorstades i Swer. The förste Christne Lärare, som alle hafwa warit Toste eller Angeste, the motte hafwa kommit til hward land eller ort the wetat, eller kunnat, i Sweas eller Gøtharike, så hafwa the allestädes sunnit någon likhet emellan sitt och Landets ortens rumtomål, så at the, om icke strax och lätteligen, dock efter hand och någorlunda kunnat vreda sig; Men the, som i samma ärendet kommo ifrå Sweas och Gøtharike til Finland, kunnat för sig ett språk, i hwilket icke then aldrimins så likhet med theas fanns, af hwilket ock the icke ett enda ord kunde förstå. Huru skulle så the Schole vprettas? Hwar wille man så hwarfen Lärare eller Lärjungar, som rätlice woro? Dock war omödeliget, at så Christendomen i Finland vspredd, mindre stadgad, vthan the bleswit inrettat Finst Schole af the Lärare, som Landsfolkets vnderwising och omwändelse til Christum wille hafwa verkstald.

S . 2. Sådan oförnekelig sakens nödwendighet giör, at man icke thor neta, thet icke S. Henric ock then tiden, så han bequnte predika Euangelium i Finland, hafwer at minstone haft i tankarna och önskan en Scholas anleggning någorstades. Han motte nöwendigt haft med sig några Munkar och jemwål sådana, som warit the Finsta Språk et mächtige. Atwen ock motte så haft the förste thet landets Biskopar; vthan slias tilhielp hafwa the alsintet hwarfen med embere eller möndicheit kunnat vprettas, när ingen i landet förstod, hward the hade, at så ga. Om Folko, then andra Biskopen, är ju klart, at Påwen, Alexander then tredie, gaf honom til föiestaaare en Norst Munk, vthan all twitwel thesöre, at han, som motte kunnat Finsta Språket, skulle tienna honom för en Tost. Lika

ledes motte hans Efterträdare most hafwa utländska, som Finlan kunnat, til följeflagare och tollare. Till thes infödde Finnar, i någon hos them hällen Schola, lärt gå Biskoparna tilhanda med Christina Larons uttolskande och ändteliga predikande på Finla. Men om någon Finst Schole varit i Nouis eller Rendamäcki, eller hwar annorstädes han varit hällen, thet är nu så swårt at med bewis säga; som thet är otviffligt, at i Finland hafwer varit Schole, en eller flere, innan Kloster ther i landet blefwit anlagda och byggda.

S. III. Så oberwifligt och dock troligt thet är, at the förste Finlands Biskop var haft, medan the bodde i Rendamäcki, brede wid sig något Lärohus för Finla ynglingar, hwilket af Munkarna, som ther uti woro Præceptores, nämndes Kloster, Monasterium Scholasticum; Så otviffligt är, at i Åbo, när Domen och Biskopsätet tjt flyttes, anstalt blefwit gjord til ett Klosters anläggande för Dominican munkar, Swart eller Predikebröder. Thetta rikstade K. *MAGNUS Ladulås* med monga förlamningar och andre förmögne med gästwor och Testamenten, såsom i Monasteriologien bewises, at thet wardt ett stort och för hela Stichtet nyttigt Lärohus, såsom en Academie, i hwilken sådana studier tracterades, at icke allenast alla är uttogos the, som wid Stads och Lands församlingar blefwo Curati, Byrkioherdar och Sotne-Prefster; utan och the som wid DomCapitlet blefwo Kaniker, och, efter resor til utländska Academi-er, blefwo både in och utom lands berömlige män icke mindre i thet werldsliga, än thet andeliga Ståndet. Man lærer knapt selt, om man håller före, at theta Dominican Kloster hafwer gifwit then Finla Nationen smäl för, lust til och thet beröm af lärdom och studier, som han wunnit och haft i monga tider icke allenast ibland alla Swenska Nationer, utan och wida utom Fäderneslandet. Kan man altså thetta Kloster, ehuru, för mer än 200 år sedan, odelagdt, räknat för at hafwa länge varit hela Finlands Lärohus, eller Schole.

S. IV. Utom thetta Åbo Munk och Schole Kloster, som i förstonne blefwit kalladt S. Olofs Kloster, hafwa efter hand ther i Stichtet flere Kloster blefwit anlagda: Såsom Rauma i Norra Finland, Kors eller Rökars Kloster på en ö icke langt ifrån Åland, och sist Nådendal icke langt ifrån Åbo. Ut i alla thesa woro Munkarna efter then tidens art och sett, Præceptores eller Bngdomens Lärordfware. I synnerhet hafwer Rauma, Franciscan eller Brämunka Kloster theraf namn uti gattibla Skrifter. Ther berettas hafwa varit ett så kalladt Collegium Raumontis, hwarwid, til Munkarnas och the Studerandes tjenst, hafwer funnits ett afseensligt Bibliothek. I thetta Kloster hafwer, såsom monge andre, Martia Skytte, i sin yngdom lagt grund til sina studier, innan han reste öfwer til Sigtuna. Man stulle altså iärdeligen hålla förte, at thet Collegium Raumontis hafwer, under Påwedömet, varit i Åbo Sticht

Stichtens förnäm Schole. Dock läter Schole wäsendet, på then tiden, och varit i Niek i Wiborg, ther, jemte tv Klostert, thet ena Dominican och thet andra Franciscanorum eller Gramunkars, också en allmän Schole blefwit hällen. Sammaledes har vthan twiswel wid Biskopsätet i Abo, utom Klostert, varit och en Schole, af thet anseende, at thes Rector blefwit räknad ibland Rans Ferna eller Dömherrarna, vnder namn af Scholasticus. Vti ett bref af d. 2 Julii år 1450 nämnes en Olavus studens i Abo. Af alt thetta är handgripeliget, at, vnder Påwedömet, Scholewäsendet i Abo: Sticht icke blefwit försummadt, utan, efter giörligheten, stådt på goda fötter.

J. V. Efter och genom Religionens reformation hafwer Schole, wäsendet icke mindre i thetta, än i the andra Rikets Sticht, blefwit merkeligen förbättrad; Ty K. GUSTAF then Förste, wälbesentandes, huru onödgärgeliga nödwändig yngdomens undervisning vti lärda studier och nyttiga vetenskaper, är til ett Rikets wälgång och bestånd, wiste sig mycket sorgfellig om, at setta och behålla the Scholar, som förört hade varit, i godt Niek och stånd. Han satte skickliga och wälpröfwada män til Scholetienster och them försåg han med tilreckeliga löner til nödröft och vnderhåll af the inkomster och rentor, som honom eller Kronon, i kraft af Wästerås recess, tilfölo ifrå thet Påwissta Clericiet, Kyrkior och Klostert. At Scholarna i Finland och hela Abo: Sticht, vnder hans och hans Söners regemente, florerat, kan man theraf klarligen finna, at större delen af them, som i medel tid, blefwit thet Stichtets Biskopar, hade förört i samma Sticht varit Scholowästare, och altså Præceptorer för them, som the sedan wäde til Präster, eller satte til Scholetienster.

J. VI. Thet Store Konungen GUSTAF ADOLPH bragte Scholewäsendet i Abo: Sticht än widare, när han, sedan han, genom en fördelachtig frid, med Rykland, hade utwidgat sitt Rikets gränssor, och förhulpit Store furstendömet Finland til en lenge både salnad och önskad rolighet och säkerhet, på Biskopens Isaac Rothovii inrådande, icke allenast förökte Scholarnas antal ther i Stichtet; utan och funderade i Abo ett Kongalliget Gymnasium, i hwilket 8 lärde män skulle wara Lectores, hwilket skedde år 1628. Dögbemälda Konungs Dotter, Drottning CHRISTINA, gic än widare med thenna saken, när hon icke allenast år 1640 förwandlade berörda Gymnasium vti en til alla delar fullkomlig Academie, förordnandes tilreckelig löningsstat för alla Faculteters Professorer och alla öfriga Academiens bekienter; utan och fogade then ordning och anstalt, at i hwarje Städ öfwer hela Stichtet skulle blifwa och eswerdeligen hållas antingen en Trivial, eller at minstone en Pædagogic eller Barona: Schole. Och, efter thenna högtbeprefeliga inrettning, hafwer Scholewäsendet eller Informationswerket blefwit, vnder Swea: och Bøtharikets Blorwerdigsta

digsta Konungar, nu i hundrade år, in til theenna tid, hållit i stånd, hela Stichtet til dräpeliga stor heder och nytto.

J. VII. Gifwer alltså, hwad Informations, werket beträffar, Åbo Sticht intet Sticht i hela Riket, nu för tiden, efter. Ty utom then Kongliga Academien i Åbo, är och thet en Schole Cathedralis, then ende utom Upsala i hela Riket, bestående af en Rector, ConRector, Lector, Collector, tre Collegis, Apologist och Director Cantus. Triual-Scholar äro uti Björneborg, Tavastehus, Wasa och Uleå: Ut i hwar och en af them är Rector, ConRector, 2 å 3 Collegæ, Apologist och Director Cantus. Ut i the öfriga mindre Städer, så som Rauma, Nyckad, Ekenäs, Carleby thet gamla och nya, Jacobstad, Brahestad och Cajana, äro allenast Barna-Scholar, försedd hwarthera med en Pædagog. Och en sådan är på Landet i Kimito och wid Sund på Åland. Här af är alltså klart, at om Finnarna äro, som the alltid varit, wet och lärre gerige; Så tryter, genom höga Öfwerhetens berömliga anstaltande, dem, hema i Stichtet, icke lägenhet til at både så

lära och blifwa lärde.

Ottom

EPISCOPOSCOPIÆ
SVIOGOOTHICÆ,

Eller

Then SweaGöthiska

Stichts- och Biskops-
Chronikons

SEDMÅNE DEL,

Om Swea- och GöthaRikets Siu Nyare
Sticht, samt om theras Biskopar och Su-
perintendenter, in til närwarande tid,
Sammandragen

Af

Doct. ANDR. OL. RHYZELIO,
Biskop i Linköping.

Tryckt thersammastådes år 1752,

Af Gabriel Biorckegren,
Linköpings Låns- och Stichts- Boktryckare.

LUCIANUS.

IN univ^{er}sum meminerit Scriptor, ne ad presens tempus duntaxat respiciat, ut, qui nunc vivunt, eum laudent & colant: Sed ad univ^{er}sum ævum cogitationem intendens, ob posteritatem potius historiam componat, & ab illis mercedem laboris deposcat, ut de eò aliquando dicatur: Ille fanè vir fuit liber & ad dicendum fiducia plenus: nihil adulatorium, neque servile; sed veritatem in omnibus secutus.

DEEDNE BOKEN

Om
Sunda Biskops Sticht.
Första Capitel

Om
Thetta Biskops Stichtets Alder, Anleggning, Widd,
Gränser och Andringar.

S. I.

Het wil wäl sägas och kunde synas sannolikt, at Christina Låran hafwer förr, än i Swea och Gøtharike, bleswit predikad och konmit til något stiek i Danmark, säsom närmer beläget in til Tyskland och serdeles in til Hamburg och Bremen, hwars Archibisshopar hade af Påwan fädt macht och besallning at besörge om Christendomens införande och stadgande i thesa Nordiska Riken och Länder. Men om man opartiskt läs och jemförer historierna, skal man finna, at Christendomen hafwer i niende och tionde Seculis icke haft bättre öde i Danmark, än i Swea och Gøtharike: nemligen, at han är tid efter annan ock ther tilbuden, predikad och påbeuvt; men hedendomen hafwer haft öfwerhanden och honom förqwaft. I Jutland hafwa fuller något förrvt några kyrkior bleswit byggda, ja, ock Domkyrkior, samt några BiskopsSäten anlagde; men hednisk förkölselse hafwer, under the hedniska Konungar, them förstört och ödelagt, så at man hafwer swårt at bewisa, thet Danmark warit Christet, förrän i R. ERJK SEGERSÄLLES tid, som war Swea och Gøtharikes Konung; men ock en tid regerade öfwer Danmark, och wil sägas hafwa ther mer, än någor af hans företrädare, gjort til Christendomens utspridande och anammande. Och thenne R. ERIK war R. OLAV SKÖTKONUNGS fader, under hwilken Swithiod, thet är, Swea och Gøtharike bleswit Christet, säsom i Herwora Saga säges.

S. II. Hwad Skåne i synnerhet widkommer, som then tiden war kommet under Danawälde; så finnes intet påliteligt bewis thertil, at ther wogit någor inrettad Christen Församling, förrän i R. SWEN ESTRJÄSONS tid, som regerade emellan år 1048 och år 1074. Ty ehuru troliget thet är, at Christendomen bleswit af nitiska Lärare, under hans företrädare, också för Skåne

garna predikad, och af mongom med glädje och lydbachtighet hörd och anammad, serdeles sedan så wida dermed war kommet på Säländ, at i Roskild ett Biskops Säte wardt vprettadt vnder R. *SPENOTTO* eller *SWEN TJUS-SÄGG*, som war R. *OLAV SKOTVALDES* Styffader och jennis äldrig. Vnder honom, som dödde i England år 1014, och hans Son R. *ALM*, hafwer vthan twiswel then Christina Låtan blefwet ju länger thes mer bekant i Skåne. Men på hwad sett och genom hwilka thet skedt, kan man icke weta, ut om thet, som Adamus Bremensis A) vti sin boꝛ de Situ Daniæ berettar, at twens ne Säländs Biskopar, Gerbrand och Avoco eller Ule, hafwa antingen forts plantat i Skåneland, eller wårdat then Christendom, som thet så warit. The: samma skal ock, för theas tid, hafwa gjort en Godebaldus B), som blefwit nämnd Episcopus Scaniae, hwilken fuller ock vppe i Swea och Gøtharike predikat; Men i Skåne så förtient gjort sig, at hans, tillika en Bernhards, C) Anniversarium blefwit hållit ewerdeligen XII. Kal. Sept. eller d. 20 Augusti. Men at Christendomen hafwer snart kommit i stånd vti Skåne, är wißt theraf, at thet redan i Adami Bremensis tid, woro 300 Kyrkior, så på Säländ icke woro öfwer 150.

§. III. Sedan R. *SWEN ULFS* eller *ESTRJDASON* war kommen til frid och ett voligt regemente, hafwer han, til at wisa tacksamhet emot *GUD*, icke allenast vprettat the vnder deligen förfallna Biskops Säten i Jutland och annorstädes i sitt rike; vthan ock anlagt några nya, hwaribland woro twens ne i Skåne: Thet ena i then så redan gamla staden Lund, och thet andra i Dalby allenast en mill therifrå. På hwad stat eller förmoner, inkomster och rentor han thenna fundation eller inretning hafwer gjort, finnes ingenstädes blefwet ansknad; vthan thet, at han allenast hafwer delat the widtbelägna länder, Skåne, Halland och Blekingen vti tv Biskopsdömen på thet setter, at til Biskopsdömet i Lund lades norra halfdelen af Skåne och Halland, och Biskopen i Dalby stulle hafwa vnder sig then södra Skånes halfdel tillika med Blekingen. Och skedde thenna inretning och delning år 1065, hwarifrå Lunda: Stricht räknar sin älder och första begynnelse.

§. IV. Thenna af R. *SWEN* wälment giorda delning blef icke warachtig, fast

A) *ADAMUS Bremensis*, en Kanik i Bremen, vti elfoste Seculo, then äldste och nästan then endaste, som beskrewit then första Christendomens tilstånd här i thesa Nordiska Riken. Vtom honom wette man therom litet eller intet med någon wißhet. *SAXO* Dansk, *HELMONDUS* och flere, som therom skrewit, hafwa plögt med hans kalf.

B) Thenne *GODE* eller *GOTEBALDUS* war ifrå England, och blef af *LIBENTIO* I, Archibiskopen i Bremen, satt i Skåne til at thet predika Christum; berettas dock hafwa, såsom then tidens lärare hade hog och plicht til, förtrettat samma sysslo både i Gøtharike och i Norige.

C) Thenne *BERNHARDUS* war en af the lärare, som Dana: Konungen *CANUTUS MAGNUS*, R. *OLAV Skötkonungs* halfbroder, förde med sig ifrå England, och satte til Lärare i sitt aris: Rikes länder.

fast Påwen Alexander then andre hade henne gillat och bekräftat. Ty sedan Biskop Henric, som hade fått sitt Säte eller Biskops: stol i Lund, ther han, såsom berättas, ett slemt och enom Biskop oanstendigt lefwerne fört hade, war therföre fatt ifrå embetet och af sorg theröfwer blefwen död, fann Konung SWER råde-
deligare, at legga the begge Biskopsdömen under en Biskop, til at förebygga framdeles orador, misshelligheter och tråtor, som af afvund, äregirighet och för andra orsaker stodo til at befaras emellan två så när hwar andra boende Biskopar. Fick alltså Dalby, Biskopsdöme en kort ålder och en snöplig ånda, theriges nom at Egino Biskopen i Dalby flyttes til Lund, ther BiskopsSätet blef beståndigt och ther utan rubbning warit hafwer in til thenna dag, försedt med the försöhner, som nånsin kunnat behöfwas.

§ V. BiskopsSätet **LUND**, Latine Londinum Gothorum, eller rättare Lunda, så kalladt af then Lund, som i hedna tid ther warit, och kan se en offerlund, är, semte Skansör, then äldste stad ther i landet, belägen i öster 1 och en half mill ifrån Malmö. Warit fordom stor, förmögen och befast, thet thes walar och grafwer ögonstelnigen witna. I Påwedömet's tid hafwer ther warit 22 kyrkior och thesötom 5 kloster med theras kyrkior. Vti thenna Stad hafwa ock fordom warit, utom andra prächtige byggningar, ett Kongshus, ett möntehus och ett wäl befast Biskopshus, sedan Lundagård kallad, theraf nu Academien är giord. The monga brander, som gådt öfwer thenna staden: Sålom i synnerhet år 1172 och år 1234 af wåda, och år 1452 af Swea: Konung, **CARL KRUTSSON**, hafwa gjort Lund til en liten och arm stad, som emellan husen wid gatorna är uppfyllt med kål- och trågårdar. År 1668 uprettade K. **CARL** then Ellofte här en hög: Schola, som än korerar och nämnes **ACADEMIA CAROLINA**. Hwar til hans Herr Fader, K. **CARL GUSTAF**, hade i sin tid fattat dessein och gjort anstalt. År 1676 d 4 Decembr. erhöill samme Konung wid thenna stad en herlig seger öfwer K. **CHRISTIERN** then femte i Danmark. Och år 1716 tog K. **CARL TERTIUS** sitt högquarter i Lund och war ther in på Sommaren år 1718.

§ VI. **DOMKIRKAN**, som i Lund är, blef anlagd af K. **SWER OTTO** eller Tuffskägg wid år 1012, fullbordad år 1085 af K. **BRUTE**, under Biskop Rigwald, och omsider inwagd d. 1 Sept. år 1145 af Archibiskop Eskild. Hon är til sin struktur then största kyrka i hela Riket, teckt med bly, vti hwilken hafwa i Påwedömet's tid warit wäl 50 Messeastare, alla rikeligen donerade. Vti wästra halfdelen af henne hålles nu Guds:ienst. Vti then öfra delen, som är upsöggd, hålles årligen d. 28 Jan. som är **CAROLI** dag, Mutatio Rectoratus, och thes utom både Magister- och Doctoral- Promotioner. Ther inwnder är then så kallade Krafts: kyrka, i hwilko Tyfka församlingen fordom hållit sin Guds:ienst; men nu är ther intet synwerdigt, utom Archibiskop Børges graf och en, med huggen sten wäl innemurad kella. År 1512 lät berörde Archibiskop giuta en

flocka, Grunklocka eller Maria Lauretana kallad, som war 4 Sälands alnar hög och 14 alnar wid. Emedan hon icke kunde ringas, lät K. FRIDERIC then andre theras gjöra tre wackra flockor, som än brukas. Ibland annan merkwärdig antiquitet i thenna Domkyrko, är ett gammalt nu förfallet Drevverk (Hologium), om hwilket wore en widlöftig berättelse at gjöra. Thet smakar fuller af Påwiff widstepelse; men ock wittnar, at på then tiden hafwa ock funnits snelle och kloke Konstnärer.

§. VII. Sedan BiskopsSätet blef fastställt i Lund, och then gjorda Stichtets delning wardt hästwen, så at all then del af Gøtharike, som then tiden lydde til Danmark: nemligen Skåne, Halland och Blekingen, blefwit lagd vnder Lunda: Biskopsdöme; hafwer thet warit thet anseenligaste och folkrikaste ibland alla Biskops: Sticht i hela Norden. Thersöre äro ock icke langt efter Stichtets anläggning thes Biskopar gjorde til Archibiskopar, som, alt medan the wore vnder Påwiffa Stolens öfwerwälde, hade vnder sin andeliga Jurisdiction 22 Städer: Lund, Malmö, LandsKrona, Helsingborg, Engelholm D), Falsterbo, Skanör, Trelleborg, Åstedt, Cimbrishamn, Åhus, Halmstad, Wårdberg, Falkenberg, Laholm, Kongsbäcka, Silfwesburg, Lyckeå, Elleholmen, Åweskär, Wå och Tomerop, med flere, som nu longosedan hafwa mist sin Stadsrett, thet ock någte af the ypråkna hafwa gjort. Thet hafwer ock sträckt sig öfwer 35 härader, som begripit wti sig 505 Pastorater eller Landsförsamlingar.

§. VIII. Thenna dräpeliga storle och widh hafwer Lunda: Sticht behållit, sedan, efter Religionens Reformation, wti K. CHRJTJERN then Tredjes tid, i stället för Catholiska Archibiskopar, theröfwer blefwit satte Euangeliske Biskopar. Och är icke befant, at någor annor ändring med thetta Sticht är skedd, än at Halland är blefwit thet ifrå taget och lagdt til Gøtheborgs: Sticht efter Roskilbiska triden år 1658. Men at K. CARL TERTIUS lade på någon tid en del af Blekingen til Calmar: Sticht, thet hade icke bestånd; wran hela Blekingen blef återlagd, af samma Konung, vnder Biskoparna i Lund, så som thet alt sedan warit och ännu är, jemwäl Ammiralitets Superintendenten med Ammiralitets prästerna.

§. IX. Hafwer alt så Lunda: Sticht nu förtiden vnder sig hela Skåne, fördes ladt wti Malmöhus, och Christianstads: län, samt hela Blekinge: eller CarlsKrona: Landshöfdinge: döme. Thersunder lyda följande Städer: Lund, Malmö, LandsKrona, Helsingborg, Engelholm, Christianstad, Åstad, Cimbrishamn, Skanör med Falsterbo, CarlsKrona, Carlshamn, med andra små fleckor. Hela Stichtet består af 223 Pastorater, som innefatta 430 Söfnar, hwaröfwer äro förordnade 24 Probfster.

Otton

D) Engelholm war icke, vnder Påwedömet, lenge Stad, wran then gamle Lunda: Stichts Stad Lunterun, (om hwars belägenhet jag än icke är wiff) blef, efter K. CHRJTJERN then andras bref år 1516, flyttad närmre til hästwet, thet Engelholm nu ligger.

Ottonde Bokens Andra Capitel,

Om

Lunda: Stichts Catholiska eller Påweligas Biskopar.

Net kan fuller ingen twifla therpå, at icke Ansgarius, Unne, Odincar och andre Christne lärare, som ifrå Tyskland rest öfwer hafwet in uti thesa nordiska länder, til at här plantera och predika Christendomen, hafwa besökt Skåne och budit til at ock ther verkställa sitt ypsät; dock finnes ingenstäds förmåldt, hwarfen hwad the vrettat, eller hwad framgång Christna läran haft ther i landet uti nionde och tionde seculis, innan ordenteliget Biskops: Säte ther blefwit anlagdt. Thes förinnan motte dock ther hafwa warit Christeliga menigheter eller församlingar, öfwer hwilka Biskopen stulle hafwa ypsicht och i annan motto öfwa sitt embete. Är altså ganska troliget, at monge Christne lärare hafwa tilförne i Skåne arbetat på Christna lärans fortplantande; men therjemte beklageliget, at icke en enda af them hafwer sådt sitt namn, mindre sitt arbete och ypsörande, förwaradt i någon historia, ehuru monge, om icke alle, thet ganska wäl hafwa förtient E). Man moste förthenskul lämna them uti sörgåtenhetenes mörker, och hålla sig wid Lunda: Stichts Biskopar, och här i forthet om them anföra thet litafla, som man, icke vthan mödo, kunnat sammanhemta och för sanning antaga. Ibland Lunda: Biskopar hafwa warit

I. HENRICUS, obekant til nation, härkomst och mesiter förrot, säges dock hafwa tilförne warit Biskop på Ortnsjorna: År 1046 år af R. SWEN Vise eller Estridason förordnad til at wara Biskop i Lund, och hafwa under sin ypsicht och styrsel norra delen af Skåne utmed Öresund och ofwan för Hallandsås, hela Halland, upemot Götheborg, som i langt sednare tider byggdt är. Denne Biskop Henricus motte warit känd för en skickelig man til embetet; emedan han strax och vthan swårhet är theruti confirmerad af Påwan Alexandro then andra. Men, emedan han, efter få års förlopp, slog sig på liderlighet, förandes ett danskiendigt och förargeligt lefwerne, och på åttwarming icke wille låta påstima någon bettring, blet han, såsom overdig och oduglig, satt ifrå embetet. Häröfwer tog han sådan sorg til sig, at han theraf förtärdes och icke lenge lefde; utan ändade sitt wanrychtada lefwerne med en snöplig död F), år 1062 d. XII Kal. Sept. eller d. 20 Augusti.

II. EGLI-

E) Kan dock härwid erindras thet, som uti föregående Capitel, i och wid thes 2 §, blefwit nämndt, pag. 4.

F) ADAMUS Brem. och andre efter honom beretta, at thessa Biskopens huswud: vdygd hafwer warit frågeri och drickenskap, som ock tilskyndat honom döden. Ly han pestiferå inebriandi ventris consuetudine delectatus, tandem suffocatus crepuit.

II. EGINO, eller Eginus, finnes ock blefwit nämnd Euno, lika obekant med then förordnande til härkomst. På samma tid, såsom han, wardt thenne af samma Konung förordnad til Biskop i Skåne; men fick Dalby, som ligger allenast en mill ifrå Lund, til sitt Biskops Säte, och therunder then södre halfdelen af Skåne, som gränsar in til österfion, med hela Blekingen, til Biskopsdöme. Han war en idog och drifwande man, som efter erhållen confirmation af Alexandrö then andra, gjorde hwad giorligt war, til sitt anwista Sätets vpretande och nya Stichts inrettande G). Hvarigenom han wann thet förtroende, at när Henricus, Biskopen i Lund, war, såsom sagdt är, affatt ifrå embetet, blef Biskop Eginus flytt ifrå Dalby til Lund, och ombetrodd, at vnder sin Biskopeliga wård taga, vtom hwad han förvt hade haft, alt thet öfriga af Skåne med hela Halland, så at the twenne Skåniske Sticht giordes til ett. Han hafwer altså warit både then förste och sidsste Biskop i Dalby; ty ingen hafwer ther hwarcken för eller efter honom sutit Biskop. Han wardt fuller then andre Lunda Biskop; men then förste, som hafwer haft vnder sin andeliga Jurisdiction hela Skåne, Halland och Blekingen. Som han genom flyttandet til Lund, fick dubbelt större Sticht; Så fördubblade han ock sin slit och sorgfellighet til at fullgöra, hwad hans embete af honom krafde. Hedendomens qwarlestwor i Stichtet och then tidens mongahanda buller, wid then Danska regeringen, gjorde fuller honom mycket bruder och hinder; men han vnderlät dock icke, at bestämja, hwad mögeliget wille wara, til sitt Biskops sätets heder och förmohn. Ibland annat berättas om honom, at han år 1083 hafwer förmått Konung **KNU** til at legga grunden til Lunda Domkyrko, ther **K. SWERTJUSKÄGG**, nästan hundra år förvt hade grundat then så kallada **KRISTUS KRÄJN**. Therefter lefde Biskop Eginus icke lenge; ty när han hade tiugo år med nyito och beröm warit Biskop, affomnade han år 1085 d. 12 Kal. Decembr. eller d. 20 Novembr. i Lund, och wardt med anstendig heder i then påbegynta Domkyrkion begrafwen samma år. Om honom berättas ock, at han år 1066 haft hemligt samråd med Adelward then yngre, Biskopen i Sigtuna, at i grund förstöra afgudatiensten i Upsala, hwilket doch, såsom aldeles orädeliget, **K. STENKJL** wisligen affyrde.

III. RICHVALDUS blef strax efter Biskop Eginos dödd, af Påwan Gregorio then siunde confirmerad til at tråda i stellet, hwartil **K. CANUTUS** eller **KNU** honom förordnat hade. Hwilken Konung til at wisa sin synnerliga ynnest emot thenna nya Biskopen, instichtade på tilrekeliga anseentliga rentor och inkomster, i Lund wid thes på langt när än icke fulbordada Domkyrko, Dom-Prebsteriet och nio Præbender. Han gaf ock så thesston icke allenast Præsterkapet i gemen monga privile-

*) Ibland annat, som Biskop EGINO berömligen gjort, är, at han ifrå hedendom til Christendom omwende, och til sitt Sticht lade Blekingboarnas, them Adamus kallade Bleichanos och them, som så bodde på Bornholm, af Adamo nämnd Hulmus insula.

privilegier; utan och stenkette ewerdeligen til Lunda Dom: Capitlet fierde delen både af Lunda: mönt och af all årlig skatt af Lunda: Stad. Thet wil och föregifs was, at thenne Biskopen warit then förste af Danmarks: rikets Biskopar, som sielf kommit, och iberigenom banat them andra Biskopar wägen, til at blifwa Rikens Råd. Thet är ej allenast trosligt, utan och wist, at, såsom **K. ERIC** Jaderwarson i Swearike, så hafwer och **K. KRIST** Swensson i Danmark, genom frifostighet och äresamhet emot Prästerna eller thet andeliga Ståndet, werfwat sig namn af Helig. Hwad Embets: sysslor thenne Biskop Richwald enkannerligen gjort, hafwer antingen icke warit werdt at ytfeknas, eller eck kommit i förvägenhet. Om hans dödsår är icke eller någon wisthet, såges han dock dödt år 1096 d. XII Kal. Jul. eller d. 21 Maji. Någorstads finnes, at **K. KRIST**s Martyrdöd gåde honom så til hiertat, at han honom icke lenge öfwerlefwat. Men om han sexton år warit i embetet, så motte han hafwa dödt år 1101 eller thet följande, VII Kaland. Jul. eller d. 25 Junii, dagen efter Misfommarsdagen. Och är ingen twiswel, at icke han som skoffat så stor skat och stora förmöhner til Biskops: Sätet och DomCapitlet, hafwer nutit en hederlig begrafning. Han war then sidste Påwes lig Biskop i Lund. Sedan han hade förmått setta sig i så stort anseende ibland så monga Prælater och Dom:Herrar, torde wäl han haft i sinnet at kunnna uphögas til Archibiskopelig werdighet; men döden bröshallen af sådant hans hopp.

Ottonde Bokens Tredje Capitel,

Om

Lunda-Stichts Archibiskopar, i Påwedömet's tid.

ASSARUS, ASVERUS eller AZERUS, född i Jutland af en förnämlig slägt. Hans fader war then myndige och mächtige mannen Swen Trudson, hwars andre Son war Biskop Swen i thet Jutländiska Wiborg. Sedan Sonen Asser hade studerat och gjort sig skickelig, war honom icke swårt at komma på Lunda-Biskopstol, efter Biskop Richvalds död år 1102. Embetet förestod han, såsom så sed war, mer Påwen, än Konungen til behag, såsom en Biskop, i några år. Men, emedan Konungarna i Danmark med gåf wor och böner hos Påwan i Rom omsider thet erhöilo, at blifwa befriade ifrå Archibiskoparnas i Bremen egenwillighet och sielswäld, hwad kyrkiowäsendet be-
treffade, och bekomma sin egen Archibiskop; emedan ock en Påwelig Nuncius, Cardinalen Albericus, til Danmark kommen war, til at, å Påwens Urbani II wäga nar, thet förordna en Archibiskop; Så pröfwades Lund beqwämligast til at blifwa residence eller Säte för thet Rikets Archibiskop, och Biskop Asser wers dig til at uphögas til thet heders embete. Thetta stedde icke, såsom Johannes Mes-
senius wil, år 1106; mindre efter then Danska historien är thet stedt år 1120, så R. ERIK then gode eller Ejegod regerade i Danmark; utan år 1103. Asser war icke misnögd med thenna uphögelsen, wetste ock, at slicka sig theruti, såsom Pås wen wille hafwat. Thet första han gjorde, war, at han, efter Påwans Calixti then Andras beslut, gjordt på mötet i Reims, twingade Prästerna i hela Dan-
mark, at öfwer gifwa sina hustrur och lefwa ogifte. Hwarom thenne verken blef gjord och witnar:

M. C. bisque decem (1120) Danorum Clerus abegit

Uxores ductas, non sine clade gravi.

År 1123 prid. Kal. Julii eller then sidste Junii, inwigde han **KRISTES KYR-
KJÖN** i Lund och helgade henne åt Johanni Döparen, samt alla Patriarcher och Propheter. Sedan han förökt och ristat Domkyrkon, som, än stod under byggnad, med monga Præbender, afled han III Non. Maji eller d. 5 Maji år 1138, som war hans 36 Biskops och 35 Archibiskops år.

II. ESKILDUS, med thet tilnamnet Gothe, af samma slägt, som företräda-
ren, och, såsom någre wist hållit före, hans broders Christierns Son. Sedan han hade warit några år Domprobst i Lund och therefter Biskop i Roskild, blef han ordenteligen wald, confirmerad och wigd til Archibiskop år 1139 i hwilket em-
bete

bete han under 4 Konungar: *ERIK LAMB, SWEN GRÄT, KNUTE* och *WALDENAR*, med mycken myndighet föraltade. I bland hans gierningar, som woro fast monga, wil man nämna allenast några. År 1145 hafwer han, under Påwan Eugenius then tredje, på then första Septembris, med prächtig högtidelighet inwigt Lunda: Domkyrko, som så omsider hade med otrolig kostnad hunnit til fullbordan. Han helgade henne åt Christi moder Maria och Martyren S. Laurentio. Samma gång gaf han icke allenast til Domkyrkon hwarjes handa dyrbar Skrud, utan ock, på tilreckeliga inkomster af jordagods, inrettade, wid DomCapitlet, förnämna embeten: Säsom Archidieknedömet, *Decanater*, *Stattmästare* och *Cantoriet*, samt några Kanikedomer til the förra nio. Och wid thenna solenna förrettning hafwa två Biskopar ifrå Gøtharike inställt sig: nemligen Biskop *GISLO* ifrå Linköping och Biskop *ODERJN* ifrå Skara. År 1172 sökte han hos Påwan och med mutor och trägna böner erhöill titul af Primas Regni Sveciae, hwarigenom Lunda: Archibiskopar fingo anledning til at äga och öfwa något öfwerwelde öfwer Archibiskoparna i Upsala och hela Swenska församlingen, hwilket dock the Swenske Archibiskopar och Biskopar icke wille erkänna, utan ält framgent emotsade och nekade. År 1162 hafwer Archibiskop *ESKILD* med mycket snille sammankrefwit Jus Canonicum Scaniae, och på thet nästföljande år 1163 hafwer han företagit sig en widlöftig Pelegrimsreso til Christi graf i Jerusalem och andra orter i thet förloffwada landet. År 1170 d. 25 Junii hafwer han, efter Påwans Alexandri III befallning, förrettat i Ringstad S. *KNUTS*, the Obotriters Konungs, *R. WALDENARS* faders, Canonization eller Skrifteleggning, hwarwid ock *STEPHANUS* then förste Upsala: Archibiskop war tillstädes. Si, thesa hafwa warit merkelige förrettningar; men hwad han gjort hema i Stichtet til thes froma, therom finnes ingenstädes ett enda ord. Han lærer dock blandat sig i werldsliga saker, som icke hafwer altid wäl aflupit. Enkammerligen kom han år 1149 hos *R. SWEN GRÄT* uti en swår mistäncka för förrådiga stämplingar; theför låt Konungen gripa Archibiskopen och til försmädelse hänga honom up uti en korg under Domkyrko: hwalwet. Men, theförwer klagade Archibiskopen ej allenast uti ett ganska bewelighet och på Latin wäl skrefwet bref til ält Prästaståndet i Danmark H), utan wardt ock theförwer flagadt in för Påwan; ty måste Konungen dyrt betala then skymfen; i ty han, til Archibiskopens försöning måste under Archibiskops sätet ewerdeligen gifwa Åhus: Stad och Slott med hela Liunits härard, samt tre delar af ön Bornholm. Ifrå sin yngdom hade thes

B 2

ne År

H) Thetta Latinska bref, under namn af *Planctus Archi-Episcopi Captivati*, hafwer Danske Cancellairen, *ARILD SWITSELD*, uti sin Danska Chroniko, ad ann. 1275, tillägnat Archibiskopen i Lund *ERLAND*; Men then lärde Gram i Köpenhamu har år 1745 uti en Oration med goda skäl wisat, at Switfeld thewittinnan felat och berörde bref eller *Planctus* warit skrefwen af thema Archibiskop *ESKILD*: Hwarom, säsom ock om åtskilligt annat wid *Lunda: Sticht*, war tids förtreffelige Polyhistor, Professoreu i Lund, Doctor Juris *SPEN BRING*, mig underrettat hafwer.

ne Archibiskop plågat förtrolig wännskap med S. Bernhardo, therföre han ock är Munkar af hans Orden år 1144 funderade, på sitt arfwegods, Hårdswards Kloster, och när han hade varit Archibiskop wid fyratio år, och fann sig af arbete och ålder trött, affade han sig embetet och begaf sig, til S. Bernhards Kloster Claravallis i Frankrike, år 1177, antog ther på följande året Munkedragt och theruti, i berörda Kloster, dödde d. 6 Septembr. år 1182. Hwaräst han ock wardt af och ibland Munkarna begrafwen.

III. ABSALON HWIT, egenteligen AXEL, then förnåma Herrens Affer Zwits Son, och twillinge med Elbern Snare, af en mycket gammal, hederslig och förnåm familia; ty war honom lätt at komma fort både i studier och til heders-tienster, samt at kunna utretta stora saker. Ifrå år 1157 hade han varit Biskop i Roskild, ther han år 1161, med sin Faderbroders, Toko Skjålmfons tilhielp, funderade thet berömliga Sora: Kloster, och på siunde året therefter år 1168, byggde på then plats, thet Köpenhamn sedan är blefwet anlagdt, ett Slott, thet han efter sitt namn kallade Axelhus eller Axewold, hette ock Steen Gelborg. Sedan Archibiskop Eskild hade gådt ifrå embetet och af landet, fanns ingen werdigare efterträdare, än thenne hans Slägtinge, Biskop Axel, eller så som Munkarna, til at giöra hans namn Biblist; honom nämnde, Absalon. Han blef altså af Påweliga Nunciö, Galando, wigd til Archibiskop år 1178, behållandes dock tillika, med Påwens Alexandri III samtycke, sitt förra Biskopsdöme Roskild in til år 1191, då han sin frende, Petrum Suneson ther efter sig i Biskops-embetet insatte. Denne Archibiskop Absalon war uti wisthet, försigtighet, myndighet och frimodighet så förtreffelig, at knapt någor på then tiden gie honom öfwer. En lärde man utsmockar honom med thenna titelen: Absalon, Archibiskop i Lund, Biskop i Roskild, K. WALDENARS I och Danmarks Rikes Marstkall och öfwerste Krigsfurste til land och watten. Han styrkte icke allenast K. WALDENAR och hans Son K. RALF then siecte til at med krig angripa the hedniska Slawer; utan han gaf sig sielf i feldt, förde folket an emot fienden och gjorde ett stort nederlag. Hvilket, med hwad annat, som han giordt, Saxo, som efter hans inrådande skref sin mer lärda, än sannferdiga historia, högeligen berömmar. Af hwad dråpeliga rikedomar han war ägare, kan ögonsekenligen finnas af hans Testamente, thet han gjorde något för sin död. Hvilket år är behållet och år 1696 af Otto Sperling med lärda anmärkingar förklaradt, samt i Köpenhamn af trycket utgifwet. Denne Archibiskop war, om icke sielf studerad och lärde, en älskare af studier och lärda män; ty han styrkt och befordrat, at Saxo Grammaticus och Sveno Agonis, begge ledamöter af Lunda: Capitel, skrifwit the Historieböcker, som wi är hafwe, på en then tid den makalös Latin. År 1201 d. 21 Martii dödde Archibiskop Absalon, och sielf, efter egen giordt anstalt, mycket hederlig begrafning hos Cisterciens: munkarna i thet

thet af honom byggda och ristada Sora: Kloster. Ther blef hans äreminne för-
waradt i tveggghanda grasskrift. Then ena på Runsta, hwilken Doct. Olav
Wormius anfört uti tredje boken de Monumentis Danicis. Then andra på *Latin*,
hwilken, om hen i alt är sann, wisar, hwad för en dråpelig man thenne Archibis-
kop motte hafwa warit. Allenast begynnelsen af henne liuder således:

Pax patris Patriæque parens hoc pulvere paulat,
Certa salus populi, plebis opima quies,
Virtutis specimen, justi Pater, auctor honesti,
Militiæ robur, religionis apex.
Hostibus excidium, tutamen civibus, æqui
Arbiter, annorum gloria, pacis amor.
Non fuit in totò quisquam præstantior orbe:
Nulla magis clarum fudit origo virum.
Omnis in hoc virtus confluit munere plend;
Nec quemquam vitii præstitit esse locum, &c.

IV. Doct. ANDREAS Sunonis, Kiddarens Son til Knarretorp. Hade ifrå
ungdomen hema och sedan under sin resa genom Tyskland, Italien, England och
Franckerike med sådan framgång studerat, at han blefwit Doctor Juris och förs-
ordnad Professor i Paris. Efter hemkomsten antogs han af **K. KNU** then
fiette til Secetaire, eller Sigill:bevarare och blef af honom uti ett wigtigt ärens-
de sänd til Påwabhoffwet i Rom. Medan han ther sig uppehöll, dödde Archibis-
koppen Absalon i Lund. För honom, som ej allenast fick sin Konungs föreskrift,
utan ock war stels bemedlad, war icke swårt at af Påwan Innocentio then tredje
bestomma confirmation med Pallid på Lunda: Archibisbopsembete. Och blef han i
Rom wigd d. 23 Novembr. år 1201. Huru han wårdade embete och Sticht, ther
om finnes söga förmåldt; men thet är icke blefwit förteget, huru han hafwer
år 1207 blefwit af **K. WALDEMAR** then andra send med en utrustad ör-
logsflotta til at hielpa Archibisbopen Albertum i Riga til at med swerdsågg tvinga
the hedniska Liver och Letter til at emottaga Christendomen. Efter återkomsten
war hans största omsorg at kunna på hwarshanda sett draga gods och gårdar un-
der Domkyrskion och Archibisbopsbordet. Härmed for han fort in til år 1223, då
han blef, såsom wil sägas, så angrepen af spetelsta, at han, sinnandes sig otien-
lig til embetet, thet sielswillandes ifrå sig sade, och begaf sig til Troö i Willands
härud, ther han in på femte året lefde i ro, och sades, om någon tro kan settas til
Munke:legender, blefwit namnkunnog af ett sådant underverk, som war HER-
re JESUS gjorde i Cana: bröllop. Han ofied på Troö Misommarsdag eller d. 24
Junii år 1228, och wardt hans döda kropp förd til Lund, och ther insatt uti norra
Chor: muren, ther S. Marthæ Capell war. Hans dödsår hafwer någor af the
lärda i Lund med så brukeligt snille innefattat uti thenna vers:

*M semel, X duplex, duo C, semel U, jota triplex
Dant annos Christi post quos bone Præsul obisti.*

Allt thenne Archibiskop hafwer varit en både lärð och vti studier idog man, thet tyckes kunna slutas, icke allenast af thet Bibliothec, som han testamenterade til Lunda: Capitel 1; utan ock af the hans Skrifter, som efter honom finnas. Ty vtom thet, at han hafwer öfversatt Skåne: Lagen på Latin, hwilken öfversättning Cancellarien Harald Zwitfeld år 1590 lät i Köpenhamn utkomma af trycket, hafwer han på Latin vers skrefwit Hexä- emeron, eller om the sex Skapelledas garna och äfwen på vers om the siu then Romerska Kyrkions Sacramenter. Hwiltå twenne hans Carmina, eller werk, låra finnas handskrefna i Lund, och kunde wäl utgifwas af trycket, ju thet förra, til at wisa, at then tidens lärare woro icke så olärde, som monge nu mena them hafwa varit. Hwad beröm för lärdom Saxo Danskt hafwer gifwit thenna Archibiskopen, kan läsas i then Dedication, som han til honom gjort af sin Latinska Historia. Ehuru både högtrafwande och tillika emot Poesien eller Verse:konsten löpande the verlar varit, som bleswit ristade vti thenna Archibiskopens Likisto af Ten; wil man dock them här anföra sådana, som man hafwer sådt them i affkrift, så liudande:

Tu flos dulcoris, tu vas, tu fructus honoris,
Præsul es ANDREA, tu Scaniensis honor.
Tu virtute vires, placide vigore virilis,
Nominis exponens significata tui.
Dulce tamen nomen, vir dulcis, amabile, carum,
Carus, amabilis & religione sacer.
Tu vas non vacuum, sed plenum nectare, plenum
Vas oleo, retinens balsama, mella, merum.
Es coelum celsum, quod Mystica - - didicisti,
Coelica verba doces, dogmata vera tenens.
Es flos nativo candore nitens, quoque virgo
Munere divino, flos tua munda caro.
Heu! mihi, quod nostrò flos hic non crevit in hortò,
Deperit, & læsò damna pudore fero.
O! fœlix, qui fece cares, foetoreque cares,
Cujus anima pallet, Spirat amicus odor.
Fœlix, tu tellus Syalandica, flore venustò
Terra ferax, de quà prodiit iste decor.

V. PE.

- 1) Then som har lust och tid til at läsa elack Munte. Latin om thenna Archibiskopens dräpeliga giffmildhet och testamentariska delning af sina böcker, ågor och andra dyra saker, til Kyrkor och fræres eller andeliga personer i Lund; hafwer thertil tilfelle af Libro Daticò Ecclesiæ Lundensis pag. 109 seq. hwilken wälbemålte Professor, Doct. SVEN BRING, år 1748 seq. lät af trycket utkomma, och med sina, efter wantligheten, lärda anmärkingar illustrerade. Thenna boken är begynt och inrettad af eller vnder then Elste Lunda. Archibiskopen, Johanne Grand, såsom om honom framdeles blifwer sagt.

V. PETRUS I) **SÆSON** mycket obekant vti både Swenska och Danska historien. Af then slilachtighet, som är emellan Harald Hvitfelds och Johannis Messenii meningar om thenna Archibisshopen, kan thet vara sannolikast, at han hafwer varit först en tid Probst och sedan blefwit Bisshop i Roskild, och, som han varit både broder och närmaste granne med Archibisshopen Andrea, hafwer han blefwit, vnder början af hans sukdöm, förordnad, jemte sitt Stichts wårdsdande, at vara hans Vicarius vti embets: syflorna; men när Archibisshopen, för sukdömens öfverhandtagande, most aldeles öfvergifwa embetet, är han ordensfeligen, genom wal och Påwelig confirmation samt wigning, kommen til at blifwa hans efterträdare på Archibisshopstolen år 1224. Then hafwer han icke besuttit mycket öfver fyra år. Ty thet enda, som man med någon wisshet funnit om thenna Archibisshop Petró, är thet, at han sin företrädare jemt tre welor hafwer öfverlefwat, blifwandes dödd d. 10 Julii 1228.

VI. **UFFO** eller Christoffer, hwilket tyckes varit samma namn. Om hans slägt och härkomst är intet mer bekant, än at hans fader hett Trugot och at han haft tilnamnet Volpius, kan se af then gamla Bispswa: släkten. Efter sinnen werdighet motte han på lagliget sett hafwa varit befordrad til embetet; emedan Påwans Gregorii then niondes legat eller Nunclus, Cardinalen Otto, honom thet vti insatte år 1230. Strax efter tilträdet lät han på egen befohnad i Lund anlegga och med vnderhåll förse ett kloster för Franciscanerna eller Gråmunkarna. Thet buller: och wåldsamma regemente, som fördes af **K. WALDENAR** och hans söner **ERIC** och **ABEL**, och tilfogade kyrkiowäsendet hwarjehanda oreda, förtryck och orett, förantlät honom år 1245 at hålla ett möte i Odensö, tit han kallade alla sina Lydebisshopar. Ther infann sig ock Påwa: stolens Sendingebod, **M. Johannes de Placentiâ**. På thetta mötet förnyades then gamla bandlysning öfwer alla them, som röfwade kyrkior och wåldförde Präster, med then befalning, at then bandlysning skulle offentligent se på alla stora högtider öfwer hela Danmark's rike. Thetta förbitrade så Konungen, at Archibisshopen, af fruchtan för hans wrede, fann rådeliget at med vndanflychtande setta sitt lif i säkerhet. Dock blef han efter någon tid förlikt med Konungen och kom åter til förvaltning af sitt embete, til thes döden d. 15 Dec. år 1252 honom therifrå flide, sedan han 22 år hade varit Archibisshop.

VII. Doct. **JACOBUS I) ERANDSON**, til Ellinge och Alfwastorp, Archibisshopens Andrea's systers Margareta's Son. Sedan han studerat, rest och blefwit Doctör, wardt han Påwans Innocentii then fierdes Secretair. Vnder hwilken upwachting han år 1244 fick Probst: embetet i Lund och strax år 1246 Bisshop: embetet i Roskild. Efter Archibisshopens **Wifes** dödd, begaf han sig åter til Rom, ther han vthan swårhet, dock icke vthan gåstwor, erhöil Archibisshop: embetet,

betet, blifwandes af sielfwa Påwan thertil inwigid år 1254. Emedan all thetta Nedde **R. CHRJSTOFFER** oåtswordt, och Archibisshopen på flere sett gjorde sig mistenckt för atwoghet; lät Romungen, til sin säkerhet d. 5 Februar. år 1259, uti Gisleberga-by, (nämnes Gisleborg) om nattetid gripa Archibisshopen och honom tillika med Probsten och Archidiekn i tv år hålla fengslig på Sagestogs-Slott uppå Juen. Strax bles för themma gerning all Gudstienst förbuden öfwer hela Danmarks-rike, och thet förbudet warade i 11 år in til år 1276. Så snart Archibisshopen år 1261 slapp utu fengslet, rymde han öfwer in uti Gøtharike, så dan han afferdade bod och bres til Rom, i högsta motto klagandes öfwer then skymf och oförrett, som honom war wedersfaren. Imedertid underlät han icke, at under **R. ERJA**, **R. Christoffers** omnyndiga Son, slichta och underhålla oro och buller i Danmark. At på all thetta onda motte skaffas bot och blifwa en ånde, sende Påwen, Clemens then fierde, sin Nuncium, Guido, Cardinalem S. Laurentij in Lucina til Danmark, hwilken, emedan ingen förlikning, ehwad han föreslog, kunde winnas, satte hela riket i bann. Ingen ting berömmes thenne orolige Archibisshopen för, om icke thet allena, at han til Lunda-Domkyrko hafwer skänckt ett hwad han uti löst och fast ägde i Zufwudstorp, Dagstorp, Sarslöf och Torra-Widinge, samt sin Qwarn i Treye, til at therigenom setta Scholewäsendet i Lund uti bättre stånd, än thet tit intil warit hade. Dock strafsade Påwan Urbanus honom uti ett bres, at the Archibisshopliga årliga inkomster 6000 marker Sterling woro genom hans hushällning mycket förminskade. Och för öfriget war hans Archibisshopsemete, genom hans eget förwållande, fullt med buller och förtret, måst för honom sielf, enkannerligen på the femton år, som framlypo efter hans fängslande. Til at omsider komma i någon rolighet, begaf han sig hemligen öfwer hafwet til Rügen, ther han antog munkedragt, hwaruti han bearettas hafwa afledit d. 18 Febr. år 1274. Thet wil sägas, at Gråmunckarna i Lund hafwa hemtat hans döda kropp hem och hos sig begrafwit.

VIII. ERLANDUS til härkomst, studier och amat aldeles öfend, bles, när han någon tid hade warit Archidiekn, af Dombherrarna eller Capitels-männen wald til at blifwa Archibisshop år 1274. Sedan han strax therefter hade haft sina Lydebisshopar tillsamman på ett möte i Lund, och med them samtyckt, at, efter Påwens befallning, lämna all tionden, på ett år, til Krigets utförande emot Christenhetens fiendar, the Saracener; begaf han sig på wägen til Rom til at icke allenast få för sig af Påwan confirmation tillika med Archibisshopskappon; utan ock at skaffa Danmark igen frihet til at hålla offentlig Gudstienst, som en tid warit them förbuden. Under reson hende honom then olycka, at Kejsar **RUDOLPH** lät gripa honom, såsom mistenckt för hemlig motstempling. Ut i sitt fengelse skref han såsom Harald Hwitfeld berettar, **K**) ett mycket klagorikt och bewelighet bres til

all

K) Se thet, som tilförne är anmerkt wid Archibisshopens Eckilds lefwerne, pag. 367

alt Presterskøpet i Danmark. Hvilket bref hade then inscription eller titel: Planctus Archiepiscopi Captivati ab imperatore. Man kan vndra, at ingenstæds findes berettadt, huru thet sedan gådt med thenna Archibiskopen, om han sluppet lös eller most setta listvet til i fengelsset. Thet finnes antefnadt, vthan at orten næmnes, at han sitt elendiga lefverne ändat med en salig döb d. 22. Aug. år 1276.

IX. THRUGOTUS TORSTESON eller THORSENSON hade ifrå år 1260 med så godt behag och thet veröm varit Canik i Lund, at, så snart then tilämnada Archibiskopens Erlands döb wardt förwißo berättad, blef han med alla röster förklarad verdig til at tråda i stället. Efter så samhelligt wal keste han til Rom, thet han icke allenast stoffade Danmarks rike igen fri Gudstienstis öfning, som varit förbuden och nederlagd i sutton års tid L) för Archibiskopens Jacobs fengslande skul; vthan fick ock af Påwan, Nicolaö then tredje, confirmation och wigning, sedan han most ingå thet contract, at han och alle hans efterträdare skulle til Apostoliska Rentokammaren för Pallio eller Archibiskopskappon, hwarthera betala fyratusende Rhenska Gyllen. Så snart han kom hem, tog han sig före at med sit bringa Gudstienstien och alt annat, som war i oredda kommit, i stic och ordning igen. Til at winna thet ändamålet, visiterade han år 1279 icke allenast sitt eget Sticht, vthan ock alla the andra i hela Danmarks rike. Och som han allestädes fann alt förnycket, som behöfde bot och förbättring, påböd han ett National Möte at hållas i Wedel, thet alle Riksens Biskopar skulle samlas. Men när han war allramäst härmed sysselsatt, kom döden, som hindrade hans goda vpsåt och ändade hans lefnad d. 2 Maji år 1280.

X. JOHANNES I) Dröes, af en förnam slägt, warandes hans moders namn, thet allena är igenfunnet, Unna Berkersdotter. Han war af mogna studier, hade ock varit en tid Kanik, när han allmanneligen i DomCapitlet blef wald til Archibiskop, hwarpå strax, sedan thet af företrädaren gjorde Contractet blef witt med 4000 Gyllen i Rom fullgiordt, följde confirmation, kapp och wigning. Under the två Konungar ERICER, RYPPJING och METWED vretade han mycket nyttigt med försigtighet, fogelighet och gismildhet. Under Domkyrkion och til Kanikebordet gaf han monga sina gårdar och lägenheter. Och på samma år, som han tilträdde, funderade han S. Hanses eller Johannis Döparens Altare i KraftsKyrkion, hwarvnder han lade två sina gårdar. År 1286 hafwer han, på then Påwiska Legatens, Tusculani, tilstyrkande, lystt alla them i band, som varit delachtige vti R. ERIK RYPPJINGS dråp; men R. ERIK METWED, som efterlefde, öfvertalde han til at ej allenast confirmera alla Lunda: Capitel och Kanikers friheter och privilegier; vthan ock tilordna them 27

Andra Delen

C

pennins

L) Nemligen ifrå år 1259, så Archibiskopen Doct. JACOB Erlandson blef fångslad. Se förrvt hans lefverne pag. 37.

penningars årlig inkomst, under namn af Misommarståld. År 1289 d. 29 Januarii affonnade han och begrets, såsom en nyttig och from Archibiskop.

XI. Doct. JOHANNES II) GRAND, THORBJORNSSON af the Zwitars gamla slägt, hade utomlands blefwit Doctor Juris & Decretorum, och sedan några år förestådt Probsta:embetet i Roskild, förrän han, strax efter företrädarens begrafning, blef ordenteligen til Archibiskop wald. Härmed war **K. ERJK MERWED** aldeles icke nögd; emedan han hade honom mistenckt för samtycke och medhåll med them, som **K. ERJK Klippings** banemän hade varit. Förthenstul kunde thenne walde Archibiskopen icke komma til förwaltning af sitt embete, förrän han, på en stor sammankomst i Roskild, in för Konungen, Riksens Råd och Biskopar, hade både edeligen förpliktat och strifreligen försäkrat, sig stola wara Konungen trogen, och hwarken med råd eller dåd göra the bandlysta Konungens banmän bistånd, icke heller arbeta ther på, at the motte komma til försoning och fäderneslandet igen. När thetta war skedd, begaf han sig til Påwan, ther han, efter 4000 gyllens betalning för Archibiskopskappon, blef af Påwan Nicolao then fierde insatt i embetet år 1291. Efter hemskomsten tog han sig an sina embers sysslor både i DomCapitlet och annorstädes; såges och i medlertid: nemligen år 1293 hafwa beghnt at låta sammanskrifwa en bok, som therat blifwer kallad *Dativus*; M) emedan hon nämnde och beskref alla them, som några gårdar eller annat anseentligt hade gifwit til Domkyrion och Capitlet i Lund. År 1294, tretton dagar för Påscha, wardt han, såsom skäligen mistenckt för hemligt förbund med the förvt nämnda Konga:mördare, af hertig **CHRISTOFFER K. Eriks** broder fångslad och tillika med sin Probst, M. Jacob Lang, insatt på Soburgs Slott. Sedan kom han lös genom list d. 14 Decembr. år 1295, och flydde öfwer först til Hammarhus på Bornholm, sedan til Lübeck och sidst til Påwan ther han högeligen plagade öfwer the wäldförande, som honom wedersarits. Påwan genom sin Legat Ifarnus och andre bödo med sit til at förlika saken; men emedan Konungen icke wille til Archibiskopen betala the honom af Påwan dömda 49000 lödiga marker Silfwer, reste Archibiskopen af riket, och kom aldrig åter. År 1302 om wären hastwer han kommit til Paris, ther tilböds honom af Påwan Benedictus then XI, sedan han, efter hans befallning, år 1303 affagt sig Lunda:Stricht, Archibiskopsdömet i Riga, thet han dock icke wille emottaga. Omfider blef han af Påwan Clemens then femte år 1307 förordnad til Archibiskop i Bremen. Thet tog han fuller emot; men, som han war af ett oroligt sinne, gjorde han ther mer qwal och buller, än nöge och gagn, blifwandes i medeltid nödsakad at åtskilliga gånger resa til Påwan til at the förswara, ursächta eller annorledes försona sina förseelser. Han hängde likwäl wid thet

M) Om theenna Bok finnes en Anmärkning förvt wid Archibiskopens *Andree Suonis Biographie* pag.

thet embetet yti nitton års tid, til thes han i Avignon yti Franckerike beslött med döden sin mödosamma wandring d. 30 Maji år 1326, och wardt ther yti Wårfru Kyrkio begrafwen. Thet finnes berättadt, at K. Erik Menwed, när han sådt ihenna Archibisshop fångslad, gådt in i Lunda-Domkyrkio, ther framsökt och i sielstwa Choret låtit upbrenna en hop Påweligas och andra angelägna Originala bref och Skrifter.

XII. ISARNUS, til börden en Fransos, eller thet troligare är, en Italiener, som hade ifrå år 1298 varit i Danmark Påwens legat, visend til at förlifa Archibisshopen Johan Grand med Konung *ERIK MENWED*. När bemålde Archibisshop hade rynt ifrå Sticht och af Riket, hafwer DomCapitlet, på Konungens tilstyrkande, som war ledsen wid Påwens hot och twång, fallit med sina röster på thenna utländingen Isarnus år 1302, hwilken try är förortt hade sådt kallelse til Archibisshops-embetet i Riga. At Konungen och Capitlet i Lund kastade sina tankar på honom, stödde fuller mycket thesfore, at Danmark motte genom hans bearbetande slippa thet band, som thy war påkommit för hans företrädares fengslande. Hwaroti the icke hafwa sig bedragit; ty efter erhållen kallelse, reste Isarnus strax til Påwan, af hwilken han, efter riktig betalning för Rappon, fick wanlig wigning, och förmodte med monga böner, at Danmarks Rikes bands lysning blef uphåfwen. At the utgifter, som han most giöra i Rom; motte blifwa ersatte, påböd han, efter hemkomsten, at ottonde delen af alla Klosters och prästlåggheters inkomster år 1305 stulle användas til then Schuldens afbetalning. At werfwa sig, såsom en fremling, ynnest hos Capitelsmännen, rikade han Kanikedommen mer, än någor Archibisshop för honom gjort; ty han lade under them til Præbender sex Sotner: Saxeldorp, Karup, Wesby, Grefje, Burlef och Kettelstorp. När han in på siunde året hade sutit wid thetta embetet, kallade Påwen Clemens then semte, owist för hwad orsak, honom rådan, och satte honom til Archibisshop yti Salemö i Italien, ther han, efter tv års förlopp, är död blefwen d. 19 Octobr. år 1312.

XIII. ESGERUS JUEL, af then gamla och ädla Juel-slågten, som än i dag i Danmark florerar, hade med icke mindre beröm af wisshet och förstånd, än frimodighet och försigtighet förestådt Biskops-embetet i Arhus i Jutland några år, när han år 1310 blef ordenteligen kallad och förordnad til Archibisshop i then aflsttande Isarni ställe. Thet första, som han i embetet gjorde, war, at han, på sidstnämnda år wid Wårtensmeson, tilordnade Dystarna, som bodde i Lund, S. S. Egidii och Blasii Capell yti Kraftskyrkion, at thevoti hålla sin ordenteliga Guds-tienst. År 1313 yti Majd gjorde han ett beslut, at så monge Chor- eller Meseprestar stulle wara wid Domkyrkion, som Kaniker woro monge, och at hwar Chor-präst stulle årligen få 10 mark penningar; Men för them alla stulle på Domkyrkions

fions föstnad hållas ett Communitet eller allment bord. Utom thes vtreddade han hwarjehanda med *R. ERIK NERWEDS* goda minne: Dock råkade ändteligen hos honom i onåd, och nödgades fly af Stichtet in i Svea-rike, och thes fördröga, til thes Konungen dödde d. 13 Novembr. år 1319. Therefter kom han hem til Stichtet, och krönte bemålta Konungs broder *CHRISTOFFER* och hans Son *ERIK* til Danmarks Konungar i Bordingborg på Pingesidag år 1322. Men, dagen efter kröningen, blef han swärligen beskyld af Konungen för at hafwa varit delachtig i hans faders dröp, och dömd at böta sex tusende mark lödigt Silfwer, wachtdt, at Påwen Johannes then tiugonde andre hade, genom sin Nuncium, Bernhardum de Monte Volrando, insatt Archibisfopen både i embetet och Bornholms besittning samt Konungens nåd, vnder wite af bandsplicht, om någon skulle wäga sig til at themot bryta. Sedan then stormen war öfwer, lefde Archibisfopen i godan rö, stötte sitt embete, och bewiste sig synnerliga benägen emot sina Kaniker; w han til theras wilfors förbättring, icke allenast vnderlade them församlingen *Wram*; utan ock them, som ständigt woro sittande wid DomCapitlet, anordnade han ärligen hundrade marker Lundiskt mönt, tillika med Cathedralicum af Blekingen och fem härader i Skåne. Emellan honom och *R. ERIC STOFFER* war dock aldrig vprichtig wänskap; utan han war utsatt för Konungens både hat och hot, til thes döden gömde honom vndan d. 17 Jan. år 1325. Han wardt werdeligen begrafwen i Domkyrkan vnder en hwitachtig sten, i hwilken några Latinska verslar blefwit ristade. Men af them kan icke mer nu läsas, än allenast thesa ord:

*SUM JULIA NATUS ESGERUS JUL VOCITATUS.
CREATUS EPISCOPUS CIO. CCC. X. OBIT CIO. CCC. XXV. 16 KAL. FEBR.
EPISCOPUS ANNOS XIV.*

XIV. *CAROLUS ERICI*, med thet tilnamnet *RÖD* af then gamla Slägt, af hwilko han war ursprungin, vpsveg ifrå Domprobsta-embetet på Archibisfopsstolen genom ordentelighet wal och wanligen köpt Påwagunst. År 1327 wärfwade han af Hertig *WALDEMAR Erikson*, då wald Konung, at DomCapitlet ej allenast confirmation, utan ock tilöfning på alla thes privilegier och förmoner. Thet vnderhåll, som the wid Capitlet sittande Kaniker förrot hade sådt, förökte han både med tionde och med böter för mandröp. År 1329 byggde han, med egen bekostnad, wid södra Domkyrkio-muren *S. Dionysii Capell*, hwarvti han vpretade och rikeligen begäfwade *S. Dionysii Altare*. År 1332 hafwer han, med samteliga Skånska Prælaters och Herrars samråd, til at bestria sitt Sticht ifrå the Holskensers förtryck, öfwerlämnat thet vnder *R. MAGNUS Eriksons*, Svea- och Gothas Konungs regemente. Vnder glädje theröfwer, at hans vmatlada Sticht war kommit til at få niuta wedergwäckelse och återhämta förlorada krafter vnder Swenssk regering, affonnade han d. 16 Maji år 1334, och wardt begrafwen vti thet

af honom uprettada S. Dionysii Capell, theräst på hans Gräften än kan läsas efterföljande korta minneskrift:

*HIC FACET CAROLUS, QUONDAM ARCHIEPISCOPUS LUNDENSIS, SVE-
CIAE PRIMAS, QUI OBIIT ANNO D:NI M: CCC: XXX: IV: X: VIII: KAL,
JUN. ORATE PRO EO.*

XV. PETRUS II) JOHANNIS, icke ofend til nation, slågt och börd; ty hans Fader war Riddaren Herr Johan Nilsson til Näsbyholm, och hans Moder het Fru Catharina; motte och hafwa varit en lård, stickelig och werdig man; emedan han, strax efter Archibiskopens Caroli begrafning, blefwit ifrå Decanater åstad och enhelleligen wald til at träda i hans rum. Så snart han hade i Rom betalt och pådragit then dyra och wanliga Embetskruden, hafwer han med all sit antagit Stichtets styrfel, och then handhaft så mycket lyckeligare, som hela hans Sticht hade slupit the Danska bullren och thet Holsteniska förtröck, och there mot nytjade the goda stadgar och nya Privilegier, som Swea: Gøtha Konung *MAGNUS Eriksson*, sedermera Smet kallad, år 1332 hade gifwit. Hwilka i Helsingborg, dagen för Petri och Pauli dag år 1340 blefwo förnyada. Härigenom skedde, at Kyrkiowäsendet i Lunda: Sticht, under thenna Archibiskop och efter hans exempel, blef af mongom riftadt med testamenter, donationer, Präbender, Capell och Altare, samt i anseende til then offentliga Gudstiensten i flere mottor förbättrad, än under någon ibland hans företrädare kunnat se N). I bland annat, som han, efter then tidens stick och omdöme, berömes före, år och thet, at han hafwer år 1336 med sitt Capitels samråd, och sedan år 1345 på en Riksdag i Helsingborg förnyat och bekräftat then gamla bandlysning öfwer alla, som woro Prästers, Kyrkiors och Klosters röfware och wäldswerkare. Sedan han med beröm hade 21 år förwaltat Archibiskops: embetet, hafwer han affomnat d. 15 April. år 1355, och sådt lågerstad för sin döda kropp, icke langt ifrå Domkyrkions norra dörr, brede wid S. Georgii Capell. Ther hans graf blef täckt med en Kopparplåt, uti hwilken hans äminnelle är för glömsko förwarad med thenna Skrift: *HIC FACET PETRUS, D. G. SANCTÆ LUNDENSIS ECCLESIAE QUONDAM ARCHIEPISCOPUS, SVECIAE PRIMAS. QUI OBIIT KAL. MAJ. 17 AN. D:NI CL. CCC. LV. CUJUS ANIMA, PER DEI MISERICORDIAM, CUM DOMINO, IN PACE PERPETUA REQUIESCAT. AMEN!* Och blef, medan Påwedömet warade i landet, hans årsmot, eller årliga begångelse O) hals-

E 3

len

N) Danska Cancelleren *HARALD SWITSELD* upräknar och widlöftigt öföfver, i sin Biskops: Ehrnifs, wid thennas lefwerne, alla så kallade Opera Pictatis, Gudachtighets gerningar, som i hans tid skedde Kyrkion och thet andeliga Ståndet til gods.

O) Om Årsmot, som på flere ställen i thenna bok förekommer, är til wetandes, at ibland annan Påwedömers widkepelser wid the döda, woro Siälamåfor achtade ganska angelägna och förhensful ofta dyrköpta. Där likes war jordadt, borde Präster för laga Liffol, öfwer

thy

len XV Kal. Aprilis eller d. 18 Martii; Men för hans förälldrars skul, som bes grepos vnder samma årsmote, lades ther til XVI Kal. Maj. d. 16 April.

XVI. JACOBUS II) NICOLAI, sedan han en rund tid varit Kanik och ther efter Decanus wid DomCapitlet, blef, när nästan två månader woro framledne efter Archibiskopens PETRI död, på d. 8 Junii samhelligt wald til at komma i hans ställe. På hwilken dag han bekräftade och föröfke Kanikernas förrewt vndfångna privilegier och förmohner. Sedan reste han til Rom eller rettare sagdt til Avignon at af Påwan Innocentid then Siette köpa confirmation kappo och wigning. Vnder hans frånvaro hafwer Hertig BERTIG af Halland, utgiord och vnderstödd af K. WALDEMAR then Fierde, intagit och vnder sig lagt alla både Archibiskopens och Domherrarnas gods och gårdar. Härigenom wardt Archibiskopen, efter sin återkomst, hela 6 års tid hindrad ifrå förvaltningen af sitt embete. Och emedan på then tiden war ett häftigt örlig emellan the Swenska och Danska om Skåne, Blekingen och Halland; Så råklade Archibiskopen i misstäncka hos them begge, at han höll med Contraparten. Thet kom ock så wida, at Swea Konung ERIC K. MAGNI Smecks Son, som regerade någon tid tillika med sin fader, grep Archibiskopen d. 5 Febr. 1359 på Åhus Stott och kastade honom i fengelse. Sådan kom han lös och flydde öfwer in på Bornholm, ther han på tv års tid lefde, in til then 23 Jan. år 1361, då han söga annat, än landsflychtig afled af påsten, och blef d. 18 Februar. näst therpå fölsande, i Lunda Doms kyrkio begrafwen. Och är hans årsmot eller årliga begångelse blefwen hållen V Kalend. Febr. eller d. 28 Januarii.

XVII. NICOLAUS JOHANNIS war ibland Lunda Kanikerna af then werldighet, at hela DomCapitlet walde honom til Archibiskop d. 14 Martii sidfnämnda da år 1361, och när walet, genom tre utsenda Kaniker, honom förkunnades, wärdanbad han sig then hedren, begiärandes en dag til at betäncka sig på. På fölsjande dagen lät han med trågna böner öfwertala sig til at emottaga embetet, då han, såsom då brukeligit monde hafwa varit, bekräftade Capitelsmännens privilegier, hwilket han ock å nyo gjorde i Avignon, in för Påwan Innocentio then

siette, the hålla tre Siälameskor. Then första på begrafnings-dagen. Then andra på sunde eller nästa Söndagen thefter. Then Tredie på Tretionde dagen efter Begrafningen, kallad Månadsmot. Wille någor hafwa mer och bättre Siälaryckt, han moße then köpa med drogt Testamente, som nämndes Siälagift. Och thet hette Årsmot eller Årlig begångelse, på then aflednas årliga dödsdag. Alla thesa Meskor strades ej allenast med Prästens Latinska sång; utan ock med ringande, åtande och drickande; ty finnas the blifwit kallade Graf:öl, Månadsmots:öl och Års: eller samlongamots:öl. Ho thetta sednare wille niuta årligen, han moße hafwa gjort ewerdeliget, Testamente på sådana saker eller ågodelar, som kastade årligen af sig så mycket, som behöfdes på Årsmotsdagen til Meskeprästens och ringares lönande, mål-tidens hållande, allmosors utdelande ic. Thersfore finnas Årsmot icke blefwit hållne, utan efter förmögna Biskopar och andra förnåma och gods-rika personer.

siette, så han, efter förrettad kappelöp, blef ther at honom, genom wigning, i embedet insatt. Efter hemkomsten emottog han of **R. WALDEN** d. 6 Decembr. Bornholm på ganska swåra villkor. Och sedan, ehuru han under thet städigtwarande frigsbultret, som under **R. WALDEN** och hans dotterson **R. OLAV** plågade thesa nordiska riken, mycket blef oroad och hindrad, gjorde han, hwad gjörliget kunde wara, til sitt Stichts bästa, til thes döden honom trött och gammal, på hans adertonde embets år, som war år Christi 1379, om wåren d. 9 Febr. hadankallade. Han säges blefwit begrafwen i Domkyrktion neder emot wåstra dören, emellan begge tornen; men ther efter är nu intet minnesmerke öf riget. Thenne Archibisshop motte icke warit en olård man, om han skrefwit thet Chronicon Episcoporum Lundensium, som under hans namn, utkom år 1709 af trycket i Köpenhamn. (Ii hans tid skal och, såsom Harald Switfeld ment, then nu förgåfwes efterstågada Paltebooken P) blefwen begynd at sammanskrifwas.

XVIII. **MAGNUS NICOLAI**, född på Jven af hederlig slägt, genom studier och förtienster werdig at, uti Maji månad näst efter företrädarens död och begrafning, blifwa enhelligt wald, så han på sielfwa wal: dagen hafwer, såsom warit sedwanligt, förwisat sig om sitt DomCapitels ynnest med thes Privilegiers confirmation. Therefter skyndade han sig til Påwahoffwet til at ther, emot erlagd penninga: summo, tilhandla sig kappo och wigning. Sedan hafwer han med all flit och full myndighet wårdat, försvarat och förökt sitt Stichts och Stånds förmoner och rättigheter. Hafwer och år 1385 förmått **R. OLAV** Håkonson, som så regerade öfwer Danmark och Norige, at bekräfta alla the Privilegier, som Lunda: Capitel och Prästerkap förrot hade fådt. År 1386 hafwer han förestrefwit Chor: och messeprästerne en streng förordning, therefter the hade at retta sig wid Gudstiensten. År 1389 d. 6 Aug. hafwer han, tilli: a med Drotning **MARGARETA**, som så hade under sitt regemente alla thesa try nordiska Riken, skrefwit ett alswarsamt bref til Lapparna, förmanandes them til at emottaga och bestendigt blifwa wid then Christeliga Religionen. Men år 1390 d. 2 Martii hände honom then olycka, at han föll af broen wid Åhus: Slott, hwaraf han fick sin bane, eller motte setta listwet til, sedan han elloswa år warit Archibisshop. Sin lågerstad fick han mitt på golfwet i Lunds Domkyrktion, hwilket utmerkes med en swartachtig sten, som än i dag behåller thenna korta minneskrist: *ANNO MILLESIMO TRECENTESIMO NONAGESIMO OBIIT D. MAGNUS, DEI GRATIA ARCHIEPISCOPUS LUNDENSIS, ORATE PRO EO.* Han hade i listtiden med anseenligt Testamente förwerfswat och förwarat at sig ewerdeligt Årsmot på 8 Idus eller d. 14 Junii.

XIX. PE-

P) Om thenna Bol, Palte kallad, som skal innehållit en noga förteckning på alt then tiden warande the Andeligas Gods och andra tilhörigheter i Skåne; förtienar at läsas, hwad therom skrefwit then makaldfst arbetsamme Professoren wid Academiem i Lund, Doct. **SVEN BRING**, i bdrjan af sina Monumentis Scauensibus pag. 4 seq.

XIX. PETRUS III) född i Slåne, hafwer på tredje dagen, efter Archibisshopens Magni död, blefwit ordenteligen utwald, så DomCapitlets Privilegier bekräftat och af Påwan Bonifacio then niönde tilhandlat sig Archibisshopskappon. Swad han sedan i embetet hafwer utrettat eller haft i sinnet at giöra, finnes ingenstäds anteknad. Han war ock icke lengre i embetet, än til d. 31 Decembr. år 1391, så han sagtmodeligen afled i Helsingborg. Och är uti Libro Daticö pag. ultimä anteknad, at han, efter hemkomsten ifrå Påwa-Hoffwet, sutit i Embetet, ett år och ellofwa dagar, DEO & hominibus dilectus.

XX. JACOBUS III) GERHARDI är worden ordenteligen wald i Lund och på wanliget sett kommen til Påwelig confirmation år 1392. Wid walet hafwer han icke försummat at gifwa DomCapitlet then wanliga försäkringen på thes Privilegier, hwilket han ock bewekte Drottning MARGARETA til at giöra år 1393. Mitt på golfwet i Lunda-Domkyrkiö funderade han år 1400 och med rundeliga inkomster försåg S. ANUTS Altare, Staffandes Påwens Bonifacii then Niöndes affat eller indulgentier åt alla them, som på S. Anuts dag wid samma altare med andacht och gäfwor wille sig infinna. År 1403 gjorde han then förordningen, at the Kaniker, som icke bodde i Lund, skulle ingen del niuta af the penningar, som plågade årligen utdelas i Domkyrkions Chor. Sidst lade han ewerdeligen under Archibisshops bordet thet af Riddaren Turwe Galen köpta Näsbyholms Slott med alla thewnder liggande gårdar och ågor. När han nästan i Aderton års tid hade med icke mindre hog och slit, än någor af hans företrädare, förfrämjat sitt embets sysslor och ther ibland then Påwista Religionens hwarsehanda widsepper, dödde han ifrå altsamman d. 17 April år 1410 och begrofs wid S. Georgii Capell, när in til Archibisshopens Petri then andras graf, och läsas på hans grafsten thesa orden: ANNO DOMINI CIO. CD. X. XIV KAL. MAJI OBIT VENERABILIS PATER AC DOMINUS JACOBUS ARCHIEPISC. LUNDENS. ORATE PRO EO.

XXI. PETRUS IV) KRUSE, af then så kallada adeliga Familien, blef wid på en månad efter företrädarens död, kallad af hela DomCapitlet, hwilko han så icke allenast, såsom sed warit, försäkrade om Privilegiernas obrotslighet; utan ock moste thet loffwa, at han åt ingom skulle, utom Capitelsmännens samtycke, anförtro något Domkyrkions Slott. Och thetta löfte moste han bekräfta in för Påwan Johanne XXII, när han, wid Mårtinsmessen på thet nästföljande året 1411, war af honom klädd uti then dyrköpta Archibisshopskappon. Under honom: nemligen år 1412 hafwer Drottning MARGARETA i Lunda-Domkyrkiö funderat Abraham Broderföns Altare, och sielf dött d. 27 Octobr. på ett stupp wid Flensburg. Hennes lik befalte Archibisshopen, emot Munkarnas wilja, hemtas ifrå Sorakläster och öfwerföras til Konga-grafwerne i Roskilde. Swad han

han Stichtet til godo hafwer gjort, finnes altsintet. Sådant kan thet icke sägas hafwa varit, at han, owist af hwad orsak och i hwad opsår, hafwer låtit Lunda Domkyrkios dyrassa saker, och theribland bifurcatam, Biskopsmösson, samt Pedam Archiepiscopale, Archibiskopsstafwen, bäras om bord på ett skepp och bort öfwer hafwet föras. Hvilka saker skolat blifwi af Söderstware borttagna, och aldrig mer sedan kommit til retta igen. Så wäl af sorg häröfwer, som af ålder och frempor är Archibiskopen worden död wti Martii månad år 1418, och hafwer intet minnes: merke efter sig.

XXII. PETRUS V) LYCKE: så nämnd af then adeliga slägt, af hwilko han war härstammad: tilförne Biskop i Ribe, kom til Archibiskopsambetet genom ordenteligen wäljande d. 4 April år 1415, och brufelig confirmation och wigning af Påwan. Här är dock thet merkwärdigt, at Påwen Martinus then femte hafwer i affeende på the monga olyckor, som Lund och Lunda: Sticht framledna tider hade ledit, afflagit halfwa summan af thet år 1276 genom Archibiskopen Thrugot accorderada Kappelöp, och med ett Påwe: bref, skrefwit år 1419, stadgat, at Archielekti ifrån Lund skulle framdeles icke gifwa, såsom tit in til, 4000; utan allena 2000, hwarthera til Apostoliska Cammaren, Rhenska Gyllen. Denne Archibiskopen hafwer icke gifwit sina företrädare efter wti sin Biskopsstols, Domkyrkios, Capitels, Stichts och Prästerkaps frihetens, rättighetens och förmögners försvarande och förbättrande. År 1425 wti Julii månad höll han i Köpenhamn, tillika med sina Lydebiskopar, Synodum Nationalem, ther åtfälliga stadgar gjordes, betreffande icke mindre Biskoparnas och Prästeståndets myndighet och fördelar, än Församlingens wälstånd och Siälwårdens retta stiel. I hans tid hafwa Banikerna i Lund låtit förstå, hwad ringa smal och tycke the hade för Guds H. Ord, themed, at the år 1434 skrefwit til Påwan Eugenium then fierde en hård protest emot sin Konungs, R. ERICI POMERANI, befallning, hwarmed han pålagt them at läsa och siunga R. Davids Psalmer. På thet nästföljande år hafwer Archibiskopen med egen befohnd låtit, wti S. Georgii Capell, gjöra ett nytt altare, JESU moder Maria til heder, och til mækehåll thet widd, lade han tilreckelig ewerdelig rento. Och wti samma Capell blef han begrafwen, sedan han dött först i Augusti år 1436.

XXIII. JOHANNES III) LAXMAN, then adla Herrens Påwel Laxmans wäl studerade och bereste Son, hade några år varit Decanus i DomCapitlet, när han af thy blef med sambelliga röster utnämnd til at blifwa Archibiskop, hwar på följde Påwelig confirmation och wigning, alt innan 1436 års slut. Icke finnes något synnerligt om hans gerningar hema i sitt Sticht; men på mötet i Basel hafwer han, genom sina utskickada något kunnat utverka, som på then tiden dömdes wara gagneligit för Församlingen och fördelachtigt för Stichtet. År 1739 d. 1

Novembr. så stadd i Jönköping; hafwer han gifwit Munkarna i Wadstena tilstånd at absolvera them, som til then monde komma utu hans Sticht. Samma gång gaf han ock Wadstena-Kloster 40 dagars indulgentias eller aflatsbref. Ybland annat, thet han såsom Archibiskop hafwer utrettat, må med skial räknas **R. CHRJSTOFFERS** af Bejeren Kröning, then han i Ripen företrädde på Nyårsdagen år 1443. Sedan hafwer han, wid Pingestiden samma år, wigt Kaniken i Roskild, M. Hennekin, til Biskop i Ottense, och år han icke langt therefter: nemligen d. 5 Junii, affomnad på **Flyinge-Slott**, icke langt ifrån Lund, och blef begrafwen i Domkyrckion strax wid altaret. Siwer hans graf blef, siu år therefter, en sten lagd, i hwilken thesa så ord finnas inhuggna: Hic jacet Biskop **HANS LAXMAN**, Archibiskop i Lund. Anno D:ni M. CCCC. L.

XXIV. TUVO, ifrå Wiburg i Jutland, hade studerat, och blefwit Doctor Juris Canonici och Archidiekn i Lund, ifrå hwilket embete han ordenteligen kallades, andra dagen etter Archibiskopens **Hans Laxmans** död, d. 7 Junii. Så snart han för böner hade i Rom stoffat sig confirmation, och för penningar Archibiskopskappon, af Påwan Eugenid then fierde, war thet första, som han hemå i DomCapitlet gjorde, at han, efter sina företrädares exempel, confirmerade sina Capitelsmäns Privilegier, hwarefter han lade handen wid andra syilor, som hörde til hans embete. Han war en man af icke mindre frimodighet, än förstånd och myndighet. Huru han år 1444 dermed fördrånade the Swenska Biskopar, at han på en Riksdag i Calmar lät bära för sig sitt Archibiskopeliga kors, **Crucem Archiepiscopalis dignitatis**, thet gärwo the tilfenna med en widlöftig Latinsk protestationskrift, som finnes ibland bewisen til **Spegelista Biskops-Chronikon**, pag. 46 seq. År 1449 d. 28 Octobr. förrettade han **R. CHRJSTJERN** then förstas präcktiga Kröning i Köpenhamn; men innan han thet gjorde, moste Konungen stadfästa och i mong motto förbättra Församlingens och thet andeliga Ståndets friheter. Och när **R. CARL KRUTSON**, the Swears och Göthars Konung, år 1452 angrep Skåne med krig, grep Archibiskopen til wapn emot honom och utstod en swår belägring i Lund med mycken enwighet och mandom. At han och hans efterträdare motte emot slika fiendteliga anfall kunna hafwa större säkerhet och göra krafftigare motstånd, lät han år 1459 med en stark tegel-mur omgifwa och ellieft befästa Biskopsgården, thet nu Academien är. För öfriget, som han satt lenge i embetet, och all then tid war uphöld med mycken orolighet; så gjorde han ock mycket, som nu förgåtet är, och bewistade fast monga möten och Riksdagar. Om si der slöt han sitt lefwerne med en stilla död d. 9 April år 1472, och låses på hans Riksten uti S. Mariæ Capell, thet han blefwit begrafwen, thenna korta Sten-skrist: Hic: jacet: sepultus: Reverendissimus: in: Christo: Pater: ac: Dominus: D:ni. TUO: DEI: gratiâ: Archiepiscopus: Lundensis: in: Artibus: Magister: ac: in: Sacrâ: Theologia: Doctor: qui: obiit: anno: Domini: M:o. CD:o. LXXIII:o. XXV. JO-

XXV. JOHANNES IV) BROCHSTORP af en gammul och förnam Danf familia, hade utom lands genom studerande blefwit Baccalaureus Decretorum, och hema i landet warit **R. CHR. JUSTJERN** then förstas Secretaire och tillika Archidiekn i Lund, imman, år 1472 fjorton dagar efter Påsta, han sambelleggen i DomCapitlet waldes til Archibisshop. Strax hafwer han, i Konungens närwaro, med en dyr ed försäkrat DomCapitelsmännen, thet han skulle hålla them theras privilegier oförkrenchta. Hwilket löfte han åter på Michaelis dag thet följande år 1473 måste giöra, när han war itrån Rom igenkommen, af Pöwan Sixtd then fierde klädd i Archibisshopskappo. Sedan hafwer han fuller tagit sig an Stichtets Skötsel; men dock mer blefwit brukad til andra högwigtiga ärender. Såsom år 1478 är han worden send med en stor och wälutrustad Sleppskotta til Moskoo, at thet emottaga och in uti riket öfwerföra then Sariska Churfurstens Ernesti dotter **CHRISTINA**, som ChronPrintsens, sedan Konungens, **R. HANS Christiernsöns**, gemål skulle blifwa. År 1481 hafwer han med sin myndighet på Riksdagen i Halmstad thet genomdrefwit, at the Norske förenade sig med the Dansta til at taga sig til Konung wälbemälda ArfPrints **HANS** eller **JOHANNEN**, then han ock d. 18 Maji år 1483 i Köpenhamn hafwer Krönt, såsom han ock fem år förrut hade honom sammanwigt med berörda Churfursta dotter. Ibland annat, som han berettas hafwa gjort hema i Stichtet, war thet, at han fullbordade Bisshopsgårdens bestående, och jemwal anwende stor bekostnad på the andra Archibisshopeliga Slottens sättande i godt försvarsstånd. Thet blifwer ock honom til beröm räknadt, at Academien i Köpenhamn år, år 1478, efter hans tillstyrkande, råd och pådrift, anlagd och rikeligen begåfwad. När han wid 25 år hade embetet förestådt, är han i början på Junii månad år 1497 af then då grafserande påsten blefwen död, och begrafwen icke langt ifrå sin företrädares lågerstad uti Jungfru Mariæ Capell, theräst uti hans griftesten these ord blefwit inhuggna med munkestyl, som sålunda kunna läsas:

Hic. jacet. Reverendissimus. in. Christo. Pater. ac. Dominus. Dns. JOHANNES. BROSTORP. DEI. gratiâ. quondam. Archiepiscopus. Lundensis. Sveciæ. Primas. & Apostolicæ. Sedis. Legatus. nec. non. Decretorum. Baccalaureus. Cujus. anima. requiescat. in. pace. Obiit. anno. Domini. M:o. CD. XCVII.

XXVI. BIRGERUS GUNNARI född i Halland, thet, wid en liten Lands Gofn Lindeberg, hans Fader warit Klofkar, wid namn Gunnar, och hans moders namn warit *Margareta*. Ifrå barndomen hade han, under trockande fattigdom, studerat först i Warberg och sedan 5 år i Skara Schola. Sedan följde fattigdomen honom öfwer hafwet til Moskoo och ändteligen til then då ny i Gripsewald uprettada Academien. Och som han altid hade med sig både flit och qwickhet; Så wardt han, på thet sidstnämnda stället, med mycket beröm, Magister Philosophiæ. Hwarefter han in til år 1474 war Rector Scholæ i Lund. Ifrå then

mådosamma sysson hafwer **K. CHRISTER** then Förste kallat honom til sitt Cancellie. Hwarifrå han år 1476 befordrades til ett Kanikedom i Lund, och samma år til Archidiekne: embetet i Roskil. År 1477 d. 25 April. wardt han Drottning **DOROTHEA** Cancellier och efter hennes död år 1495 fick han samma tjänst hos Drottning **CHRISTINA**. Af ålder, studier och förtienster war han således kommen til thet anseende, at Lunda: Capitel d. 7 Junii år 1497 hafwer med sambelliga röster nämnt honom til at blifwa Archibiskop. Giorde ock **K. HANS** och hans Gemåls, Drottning **CHRISTINE**, samtycke mycket ther til, at han både snart och lätt, dock icke uthan wanlig afgift, fick Påwens confirmation med Archibiskops: Rappo. Eherefter lade han sig all winning om at giora sitt DomCapitel nöge och befrämja sitt Stichts fördelar. Fast han war af nedrig härkomst och til wårten liten; war han dock så modig, manlig, wis och försichtig, at han bibehöll sig alla rettsinnadas kärlek och förtroende; men themot til intet gjorde eller platt förachtade andras stemplingar och afwund. På första år, som han tittradt embetet, werfde han för sina medel och utrustade några troppar frigsfolk **K. HANS** til hielp wti friget emot Swearike. När samme Konung wille hafwa ifrå honom Bornholm med Sammarhus Slott, wågrade han thet på så godt maner, at Konungen thet icke med onåd kunde upptaga. År 1503 köpte han af Konungen Agerups: gård med 38 thewnder liggande hemman, och skänkte then til Domkyrkion, på thet om honom moite sägas, thet ock han hennes gods och inkomster hade föröft. Ibland mycket annat, som thenne Archibiskop hafwer giort, må thet icke förtigas, at han år 1514 befordrat Saxonis Grammatici Historia af trycket i Paris, samt sielf skrefwit och thesammanstades trycka låtit Statuta Synodalia och Missale Lundense. Sedan han år 1514 d. 11 Junii i Köpenhamn hade frönt **K. CHRISTER** tyrannen, thet år, på H. Trefallighets Söndag, hafwer han i wålmachten påtenkt sin dödelighet och låtit at sig giora neder wti Krafts: kyrkion af huggen sten en kostelig graf, i hwilken han, som dödt, öfwer niothio år gammal, d. 10 Decembr. år blefwen nedfatt d. 12 ejusdem år 1519. Wti grafstenen är ristad efterföljande Skrift med mycket abbrevierad Munkesstil, hwilken kan sålunda, dock med swårhet, läsas:

Hic. jacet. Reverendissimus. Dominus. **BIRGERUS**. de. nörre. Hallandiæ. DEL. Gratiæ. Archiepiscopus. Lundensis. Sveciæ. Primas. &. Apostolicæ. sedis. Legatus. Hujus. Cryptæ. Reformator. ac. horarum. beatæ. Mariæ. virginis. in. eâ. inceptorum. fundator. Qui. obiit. anno. D:ni. M:o. D:o. XIX:o. Sabbato. post. festum. Annæ. viduæ. Q

XXVII.

Q) **JOH. MEURSIUS** Pater, wti sin Historia Danicæ, nämner en för thenna Archibiskop Bdræes Son, wid namn Laurentius Frost, hvars Testamente finnes anfördt af **PONTOPPIDANO**. Tom 2 pag. 397. såsom til mig skrifweligen berättat Prof. Doct. **SVEN BRING**. Sedan om en Archibiskop på then tid förekommer, såsom en knut, then swår är at lösa, salva illius debita inculpabilitate,

XXVII. ACHO eller ACHATIUS JACOBI eller ÅKE SPARRE, fast han, som wor af gammal högdadel familia, både å fäderne och moderne, thet af wapnen på grassenen finnas kan, hade wid utländska Academier, blefwit Magister Artium, och en tid warit Decanus i LundaCapitel, samt på siette dagen, efter Archibiskopens Börges döb, ordenteligen blefwit med samhällighet utwald til Archibiskop; hafwer dock **K. CHRJSTJERN** then Andre, som redan hade begynt at wisa prof af sitt tyranni, hindradt thenna walda Archibiskopen, at han på fyra års tid icke kom til förwältningen af sitt embete. I medlertid intrugade tyrannen tre owalda män, emot DomCapitlets wal och wilja, wti thetta werda embetet. Eburuwal the tre icke warit laglige Archibiskopar, eller werdige at ibland them upföras: wil man dock, för historien skul, them här införa och något om them beretta. The hafwa warit these efterföljande:

1) **GEORGIUS SCOTBORG**, Johannis Jacobæi Son, war Magister och Archidiekn i Arhus på Jutland, samt tillika tyrannens Secretaire. Emedan **K. CHRJSTJERN** såg förbrt, sig icke kunna af then walda Åke Sparre med godså vnder sig Bornholm, som låg honom wäl til påf, så han hade i sinnet at vnderku/wa sig Swea och Götharike; thertöre öfvertalade han Åke Sparre at afsäga sig walet, och dref saken så wida i Lunda: DomCapitel, at hans Secretaire, **Örnan Skotborg**, blef d. 5 Januar. år 1520 wald til Archibiskop, så han ock strax aflade eden, om Domkyrkions, Archibiskops: Sätets och DomCapitlets frihetets, retts och förmoners bewakande och förswarande. När Konungen någon tid therefter kallade Skotborg til Köpenhamn, och aflade af honom Bornholm, wågrade Skotborg thet, såsom aldeles fridande emot hans aflagda ed. Strax wardt Konungens nåd förwandlad i wrede, och Skotborg räknade för en lycko, at få göma sig vnder en Grå: munkas drägt i theras Klostet, til thes han fick lägenhet til at hemligen komma af landet til Rom och in för Påwen klaga sin nöd. Ther uppehöll han sig en rund tid, til thes **K. FRIDERIC** then Förste kom til Regementet och honom recommenderade. Så wardt han af Påwan Clemens then siunde inwigt i Archibiskopsembetet. Men, som Konungen sedan gillade Åke Sparres förbrt lagligen skeddä wal, kom Skotborg aldrig til Stichtet med sin Archibiskops kappo; utan begaf sig til Cöln, ther han blef antagen ibland S. Gereonis Kaniker, ibland them han lefde in på året 1551, och blef begrafwen i S. Gereonis Kyrkio, vnder en hwit Marmorsten, som fick och än hafwer thenna påskrift:

Anno Domini MD.LI. die 15 Decembr. obiit Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus, Dominus Georgius à Scotborg, Archiepiscopus Lundenfis in Dacia, Canonicus hujus D. Gereonis, hic sepultus.

2) **THEODORICUS SLACKHECK**, af Messeniä kallad Slaghet, kan hända rettare Slaghet, för hwilket namn han tyckes ock hafwa gjort gagn. Finnes wti tredje Bokens andra Capitel pag. 180 ibland Skara: Stichts Påwissa Biskopar anjörd och någorlunda bestrefwen. Sedan han sådan hade frichtat och til

sin Konung, **CHRISTJERN** then Andra, återförmitt, blef han uti then afvekna Skotborgs ställe af tyrannen förordnad at vara Archibiskop i Lund, med förmodan, at genom honom få Bornholm af Lunda Dom Capitel. Men när Tyrannen förstod, at han genom Slaghötkens onda råd war blefwen förhatelig hos sina underfätare, kallade han honom ifrå Lund til Köpenhamn, lat ther kasta honom i fångelse, anklago, döma och straffa honom på thet settet, at han, uti Francisci de Potentiä, Pärvens, Leo then tiondes, Legats närvaro, blef först pinad på sträckebencken, thernäst uphängd i galga och sidst bränd på båle R). Och skedde thetta offentligen d. 24 Jan. år 1522. Härmed wille **K. CHRIS TJERN** wenda Kulden, til thet Stockholmiska blodbad och annat föröfswade tyranni, ifrå sig in på thema onda rådgifwaren, som fick, allom slikom til warning och afsträck, sådan ändalwect, som han förtient.

3) **JOHANNES WESALIUS**, rettare Johan à Wezen, en Adelsman ifrå Clewe, war **K. CHRIS TJERN** then Andras Secetaire, och blef d. 2 Febr. år 1522, af honom med ett anseeligt medfölje send til Lund til at intaga thet lediga Biskops sätet, hwaremot Capitels Herrarna icke torde sig setta. Han war en Sittelig, alswarsam och myndig man, som wäl kunnat godt utretta i embetet; men tidens bitterhet gjorde hans förwältning icke warachtig; ty så snart han fick höra, at **K. CHRIS TJERN** hade begifwit sig af riket siöledes til Flandren, packade han sina och Domkyrkions dyrbarasta saker tilhopa, och d. 18 Aprilis år 1523, flyndade sig efter Konungen. Sedan han therefter hade någon tid uppehållit sig uti Bessar **CARL** then Femtes hoff, såges han blefwit Biskop i Costnits år 1537 och ther icke uthan beröm lefwat in til sin död år 1548. Ut Rungfelds Klostet i Switserland fick han öfwer sig följande grafstrift:

Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus **JOHANNES à VEXA**, ab Archiepiscopatu Lundensi in Daniä & ejusdem suffraganeatu Roskildi, exulans, Episcopus, in gratiam Romanorum imperatoris **CAROLI**, nec non Regis **FERDINANDI**, in Episcopum Constantiensem postulatus, repentina morte, tredecimo Junii, anno à natō Salvatore cl. M^o XLVIII, præventus, sub hoc saxō sonum tubæ expectat.

Så snart **K. FRIDERIK** then förste war, efter **K. CHRIS TJERN** tyrannens afwikande, kommen til Danska Regementet, och blefwen underrettad om Åke Sparres ordenteliga, fyra år förrewt sedda wal, erkende han honom för sitt rikes lagliga Archibiskop, sedan han, icke til Påwan, utan til Konungen, hade betalt Cathedraticum, eller för Archibiskopskappon 3000 gyllen. Therefter han ock tog sig an styrelsen af Lunda Sticht, som af longwarigt buller och wänstöttsel war i vordning och lägerwall rådat. Archibiskopen gjorde, hwad nånsin mögeli-

R) Om Didrich eller Thöres Slaghöts dinkeliga, dock wälförtienta, dödsfätt komma Historici icke öfwerens. Icke nämnes fuller om hans ymande til bekennele; men är dock mycket troliget, ju på thea tiden och in för en tyrann. Meffenius säger allenast; *Scammis consumitur d. 24 Jan. och annorstädes: Crematur d. 24 Febr.* Men **ARRILD HWITTFELD** säger, at han blef fört på gamla Torget i Köpenhamn uphängd och sedan brend.

get war, til Kyrkionwäsendets uprettande, uti nio års tid. Men emedan, genom Lutheriska lärons fringspridande och bifall, then Påwiska begynte komma i disput och föracht, och Archibisken såg sig icke kunna thet förebygga med sin myndighet, affade han sig godwilligt Archibiskenpostembetet d. 27 Juli år 1532, då han sju tio år gammal war, förbehållandes sig, til sitt nödtorftiga uppehälle in til döden, Decanats: embetet i Lund, och therjemte inkomster af tv Klostre: nemligen Tunne eller S. Peders: Kloster i Lund, och Bosö: Kloster i Frostaharad. Thers efter lefde han icke lenger än ett år, innan döden skilde honom ifrå alt förtret och buller, som Religionens ändring förorsakade i hela Norden.

XXVIII. THORBERNUS, en lärd och myndig man af then gamla och högäbda *Bilde*: Släkt, bytte d. 27 Juli år 1532 tjenst med Archibisken *Like*; tv samma dag, som *Like* ypsade Archibiskenposttjensten och emottog Decanatet, wardt Thorbernrn i DomCapitlet ifrå Decanatet kallad enhellegigen til Archibiskenpostwerdigheten. *R. FRIDERIK* gaf sitt samtycke til thetta wal och byte; men förbödd then walda Archibisken at resa til Rom til at thet anhålla om Påwelig confirmation och köpa sig kappo; utan befalte honom åtnögas med Konglig confirmation och betala til Konungens Skattkammor, the 2000 gyllen, som Kappan i Rom then tiden kostade. Fast thenne Archibiskenpost hade icke at tacka Påwan för sin heder och embete, gjorde han sig dock all mödo och slit til at försähta och förswara Påwedömet, thes läro, stadgar och widskrepelser. Men, när han i fyra år hade thet med sig bemödat, föll honom öfwer en stor olycka; tv *B. ERICSTJERN* then Tredje hafwer, på thet the Påweliga Biskopars macht och myndighet icke måtte wara honom hinderlig wid Religionens reformation och ändring, som han satt sig före at verkställa, på d. 10 Aug. eller Latsmesodagen år 1536, låtit gripa och i fångelse insätta alla sitt Rikes Biskopar, med sitt Råds hemliga samtycke. Archibiskenposten, såsom then förnämste, öfwergick samma öde, och blef han satt i förwar på Wordingborgs Slott. Thers satt han in til hösten samma år, då han, tillika med alla Biskoparna, slapp lös, sedan the alle med en dyr Ed hade, in för Rikets Ständer, på en allmän Riksdag i Köpenhamn, försäkrat Konungen om vunderdånighet, lydno, trohet, och tridsamt upförande in til döden. Archibiskenposten Thorbernrn fick, af Konungens synnerliga nåd, samma förmöhner, som hans företrädare hade sig betingat och förbehållit wid sitt atråde: nemligen Decanatets i Lund och Bosö: Klosters inkomster. Therswid lefde han förnögd i godan ro uti tolf år, och til thes döden kallade honom uti dödeligheten. Hwilket skedd d. 27 Decembr. år 1552. På then näst följande 21 Jan. blef han begrafwen i then grift, som han i lifstiden sig låtit bereda. På grafstenen läses: *DN. THORBERNUS. BILDE. Archielectus. Lundensis. sedit. ann. IV. & per. rerum. vicissitudinem. ac. Pontificatus. sui. destitutionem. egit. vitam. privatam. contentus. suis. & Decanatu. Lundensi. cum. monasterio. Bosie. & tandem. obiit. a:o D:ni, M.D. LIII. d. 27 Decembris.*

Så munge, som nu ypförde bleswit: nemligen 28 til antalet, hafwa varit Lundabiskopar och tillika Danmarks Rikes Archibiskopar. *Affer* war then förste wid år 1120, och *Thorbiörn Bilde*, som affattes år 1536, then sidste, så at thesas tid hafwer varit 416 år. En stor del af them hafwa varit förnåme, lärde, försändige och berömlige män; men ock någre högmodige, orolige, och mer skadelige, än gagnelige. Alle hafwa the erkent Påvarna i Rom för sina hufwud, och förman, warande med Ed och blind lydno thet Rømerske Hoff tilgifne, at följa thes föreskrifter och stadgar, hwars hufwudsatts hafwer varit at på alla optenckeliga sett draga vnder sig, Domkyrkion, Capitlet, Kyrkior och Kloster, alt, hwad the någonsin hunnit och kunnat af ågor och jordagods, til at rikta och besäfta sig, eller egenteligare sagt: förswaga thet werldsliga regementet och bereda åt Påvarna hierarchiam, ett andeligt öfwerwælde. Thet är merkwerdigt, at, ändock the Skåniske Archibiskopar tillika med sina Lydebiskopar hafwa haft the ta ypsät och ändamål, och therigenom kommit til stor magt, anseende och myndighet; hafwa the likwål icke förstegit sig til thet öfwermod, som Archibiskoparna i Upsala gjort emot werldslig öfwerhet, med ypresning och härsmacht emot sielfwa Konungarna. The Danske Konungar hafwa bätter bewarat sin höghet; dock hafwa the haft oro, förtret och bryderi af sina Catholiska eller Påweliga Archibiskopar. Thersföre fann **K. CHRJSTJERN** then tredje i Danmark wara rådeliget, at, efter then Swenska Konungens **GUSTAF ERJANSONS** exempel, förminsta the andeliga Prælaters förmögenhet och höghet, jaga Påwadömet af sitt rike, och, genom Religions Reformation, setta öfwer Stichten andeliga herdar i stället för werldsliga Herrar, och i stället för Påweliga, Euangeliska Biskopar.

Ottonde Bokens Fjerde Capitel,

Om

Lunda-BiskopsStichts Euangeliska Biskopar.

Sedan **K. CHRISTER** then Tredje hade, såsom sagdt är, år 1536 af säten satt och utu vägen röjt the myndiga och mäktiga Catholiska eller Påveliga Biskopar, tog han, med sitt Rikes Ständers samtycke, sig före, at i werket setta then Religionens Reformation eller ändring, som han hos sig förre ut wälbetänckt hade. Han kallade förthen skul och til then ändan in i Riket ifrå **Wittenberg** Professoren och Superintendenten, **Doct. Johannem Bugenhagen**. Hwilken utu Pomeran, ther han några år bemålta Reformation besordrat och i godt stånd satt hade, infann sig i Köpenhamn, och ther icke allenast d. 12 Augusti år 1537 krönte högbemålta Konung och hans Gemål, **Drottning DOROTHEA**; utan ock på d. 14 Augusti wigde siu, i läro och lestwern wälbepröfwada män, til at emottaga under sin uppsicht och wård the siu Danmarks-Rikes Biskops-Sticht, som the, siu år förre affatte, Catholiske Biskopar hade förestädt. The siu nywigde andelige Förmän fingo af Konungen, sig til efterrettelse i läro och lestwern, serdeles wid embedets förwäntning och Gudstiensten, then förordning som **Doct. Bor Bugenhagen** sammanskrifwit hade; dock med thet förord, at the icke skulle kallas eller kalla sig Biskopar; utan Superintendenten. Thetta är ock en tid worden i acht taget; men, som thet efter hand är kommit utu bruk, så at the uti ofsenteliga Skrifter, och jemwäl af sielwa Konungarna, finnas hafwa blefwit kallade Biskopar; ty kan förmodeligen ingen uttyda thet för fel eller oförstånd, at man gifwer them här namn af Biskopar, som, efter berörda Reformation af Religionen, hafwa haft uppsicht öfwer Kyrkiowäsendet, Gudstiensten och Siälwården i Lunda-Sticht, eller warit thes Euangeliske Biskopar. Såsom these efterföljande:

I. **FRANCISCUS VORMUNDUS**, jemwäl kallad **VORMARSON**, en Holländare ifrå Amsterdam, hade i yngdomen studerat och i **K. KRISTIAN** then Förstas tid blefwit Carmelit-munk i Helsingörs-Kloster. När han hie höra, at Lutheri Euangeliska lära med bifall predikades i Malmö, fastade han bort Munkedragten och hemligen begaf sig tist, predikade ther Euangelium med allas nöge, och wardt uti Malmö-Gymnasid Lector Theologiae med så allment beröm, af han pröfwades werdig och skickelig til at blifwa en Euangelisk Lärare för ett helt Sticht, nemligen Superattendens eller Tillsyningsman öfwer Euangeliska Lärans fortplantande och besäftande i hela Lunda-Sticht. Thertil blef han, såsom för-

Andra Delen.

E

mädt

måldt år, af Doct. Johan Bugenhagen Pomerans wigd vti Wårfru kyrkio i Köpenhamn d. 14 Aug. år 1537. Som han war en arbetsam, lärð och wåltalig man; så gjorde han nøge och uppbyggelse, så förrvt i Malmö, som sedan ån mer i Lund och hela Stichtet, inrettandes Gudstiensten efter Konungens föreskrefna kyrkio-ordning. Han war then förste, som gaf gemene man ther i landet lust och anledning til at läsa i bok; ty han på moderspråket sammanskref och lät af trycket utkomma en Dansk Cateches i Malmö år 1531. Ett *Manuale* år 1539. En herlig Dansk Bønebok, som först blef tryckt i Köpenhamn år 1551. Han öfwerfatte ock Davids Psaltare. Härigenom och med oförtrutet predikande och lärande vnder wiste han Landsfolket om Guds wilja och salighetenes grund, then them vnder Påwedömet icke blefwit yppenbarad. Han war ock mågtig til at öfwerwinna them, som fode emot sanningen. Han saknades mycket, när han på sitt sextionde ålders år dödde d. 19 Novembr. år 1551. Doct. lesfer hans namn vti then minneskrift, som på hans grassen, nästan mitt i Domkyrkion, så liuder:

Arida FRANCISCI VORMUNDI hic ossa teguntur,

Ast animus gaudet sedibus æthereis.

Protulit hunc olim nobis Hollandica tellus,

Quem Pallas cunctis artibus erudiit.

Dum prope vixisset superattendens tria lustra,

Heu! celeri fatô carpitur ille nimis.

Dignus Nestereos longum qui viveret annos,

Ni invida mors nobis surripuisset eum.

Jam velut hoc marmor perdurat semper in ævum,

Firmior est saxo gloria laudis ei.

Något senger neder på samma sten låses ock thenne följande vers:

Gloria viventi comes inviolata sepulto,

Atria Cælorum meta laboris erit.

M. D. LI.

II. Mag. NICOLAUS EBERNI PALLADIUS, en Gute ifrå Ripen, hade i yngdomen magistrerat och genom nyttiga tienster gjort sig werdig til at blifwa kyrkioherde wid Wårfru kyrkio i Köpenhamn. Ther gjorde han stor uppbyggelse, och wann icke mindre både beröm och behag med förtreffeliga embetsgåfwo, ån exemplariskt dygdalefwerne. Ebersöre walde honom DomCapitlet i Lund och Stichtets Prästerskap med samhelliga röster sig til Bisshop. Hårtill gaf R. CHR. STJERN then Tredje strax sitt samtycke, hwarpå följde en wanlig wigning; hwilken hans äldre broder, Doct. Petrus Palladius, Bisshopen i Roskild på Seeland, förrettade i Lunda kyrkio, Duicâ Quasimodogeniti, eller Söndagen näst efter Påscha år 1552. Embetet prydde han med all flit, winleggandes sig icke mindre om stick och ordning wid Gudstiensten i församlingen, ån om lærrens renhet,

renhet, drift och efterlesnad. Sin företrädare efterföljde han, såsom uti annat, och theruti, at han skref och wigaf til the ensfalligas underwising åskilliga läro- och trösterika Tractater på Landspråket: Såsom en Ägtenkapsregel, tryckt i Köpenhamn år 1557. En underwising, huru en Christen skal skicka sig på thet yttersta, och en annan om then yttersta domen; hwilka begge andäctige Skrifter flere resor äro utplagde. Äro ock flere hans Skrifter, än uttryckte, som wisa, at han warit en from och ensfallig man; Men som han war therjemte en mycket myndig och ärad man; så ämnat han then hedern, at i Köpenhamn d. 20 Aug. år 1559 kröna K. **JADRIK** then Andra och tillika wigaf Johannem Alberti til Biskop i Roskild eller öfwer Seland. Hwarefter han icke lenge lefde öfwer ett år; ty han i Herranom affomnade d. 17 Sept. år 1560 och fick sin hwi-lostad icke langt ifrån sin företrädares graf. Men efter honom lämnades intet minnesmerke; thet han dock tyckes hafwa wäl förtient.

III. Mag. TYCHO ASMUNDIUS war ock Kyrkoherde wid Wårfru: Kyrko och Probst öfwer the in til Köpenhamn gräntande församlingar, när han på tiugonde dagen efter Palladii död, eller d. 7 Octobr. blef wald til Biskop uti Biskops-huset i Lund icke allenast af the än öfriga Kaniker eller Capiselsmän; utan ock af Kyrkoherdarna i alla hela Stichtets Städer, som efter K. **JADRIK**s besalning, til then ändan ther sammankommit hade. På d. 9 Novembr. samma år 1560 blef han af Selandis Biskop, Doct. Johanne Alberti, med Guds Ord och böner under händer påläggning offentligent insatt i embetet. Hwilket han ock förestod med icke mindre alfwarsamhet, än waksamhet, yrkandes therpå, at Sitt och ordning skulle hållas icke mindre uti Stads: än Landförsamlingarna, och at the förnåmare icke motte theremot bryta. Härigenom tillfyndade han sig mongas öwenskap och misnöde, som af sig födde förtal, förtret och onda stämplingar. Thetta förtrot så Biskopen, som wette sin walmening och oskuld, at han, efter erhållet Konungens (hos hwilken han af sina afwundsmän blefwit anlagad) samtycke thertil, under Julehögtiden år 1577 uti Lunda: Domkyrko offentligent höll en walets: eller affeds: predikan, i hwilko han, in för en talrik församling, afsade sig ifrån Biskops: embetet, sedan han i 17 år och 4 månader, icke utthan alla rettsinnadas nöge, hade thet förwaltat. Therefter lefde han i Gudsfruchtan, roslamod och rolighet, til thes han, efter en Christelig beredelse, helt stilla afled d. 25 April. år 1586. Med sorg och heder wardt han begrastwen i Domkyrkon och honom til ewerdeligt äreminne efterföljande korta Skrift inbuggen i hans Grasten:

V. Cl. Dn. M. TYCHO ASMUNDIUS, Dioceseos olim Scanensis Superintendens & Lundensis Ecclesie Canonicus, quum exactis in Episcopatum annis XVII & mensibus circiter IV. exinde annos VIII & menses IV vixisset, piè tandem ac placidè obiit Aprilis die XXV, Anno Christi M. D. LXXXVI. ætatis suæ LXIV. Cui Conjux Marina Severini F. Conjugi Chariss. H. M. P. M.

IV. Mag. NICOLAUS ALBINUS, eliest *Nils Zwid* kallad, hade länge studerat och femwål besökt utländska Academier, innan han år 1559 wardt Rektor Scholæ i sin födslestad, Köpenhamn. Thernäst år han år 1564 blefwen Ryrkioherde wid H. Andes eller Heilig: Geists Kyrkio i samma stad. På begge ställen med så godt beröm, at när, efter M. Tyke Almundii affägelse, Biskopsambetet war ledigt, och Lunda: Capitelsmän, tillika med Ryrkioherdarna ifrå alla Städer i Stichtet, woro, strax efter trettonde dag Jul år 1578, församlade i Capitels-huset til at wälja en ny Biskop, stannade alle med sina röster på thenna *Måster Nils Zwit*. Och är merkelig, at hans företrädare war then förste ibland them, som honom walde. Konungen wölte wäl om thenna samhällighet och bekräftade henne med sitt samtycke. Thersöre drogde icke lenger med Biskops-wäningen, än til Dominican Misericordias, eller andra Söndagen efter Påscha, så Biskopen öfwer Seland, Doct. Paulus Matthiæ, henne högtideligen förrettade. Theresfter lade Biskopen handen wid embetet med hog, drift och försigtighet, så lagandes, at jemte församlingarna, Scholewäsentet bragres i godt stånd, så at han länade både Ryrkior och Scholar i godt stiel efter sig, så han i sin bästa ålder, icke utan mongas sorg och mycken saknad, af döden bortrycktes d. 12 Junii år 1589. Hans namn ses i några hans Skrifter, them han lät trycka i Köpenhamn. Thet förwaras ock i äreminne på hans griftesten, under hwilken hans döde kropp hwilar fram för altaret i Domkyrkion, emot Qwinnoskolarna. Stenskriften, som i hwit marmor är efter hans död ristad, liuder sålunda:

Reverendissimo & Clarissimo Viro, Mag. NICOLAO ALBINO, Hafniensi, Scanicarum vicinarumque Ecclesiarum quondam Superintendenti, ædis hujus Canonico, Socero & Patri desideratiss. gener filiaque F. F. F.

Obiit Lundæ XII Jun. cl. b. LXXXIX,

Episcop. XII. A:o Ætatis LV.

V. Mag. MAGNUS MATTHIÆ eller ock *MATTHIAS*, til börden en Skänning och Tunnebindares Son S) sedan han i Köpenhamns Academia hade blefwit Magister, och gjort en nyttig resa til Academierna i Tyskland, Holland och Frankrike, ägde han thet beröm af lärdom och frägd, at K. CHRJSTJERN then Tredje kallade honom icke allenast til at blifwa Hoffpredikant, utan ock til at informera sin Son, Cronprintsen, sedan K. KRJDRJA then Andra. Theresfter blet han Kanik i Lund, bekommandes Borreby til Præbenda, med befallning, at publice uti Cathedral: Scholan läsa Theologien, hwilket han gjorde med

S) Herr Doct. BRING underwisar mig, at thenne Biskop varit en Borgemästares Son i Helsingborg. Men kan wäl varit gideliget, at i Helsingborg, såsom i andra små Städer, en handwerkare blefwit Rådman, och, när ordningen kommit til honom, förestådt Borgemästare-sysson; ty på then tiden war Borgemästare-embetet ibland Rådspersonerna ambulawirt, at 2 af them woro succellare om året Borgemästare.

de med sådan slit och upbyggelse, samt eliest fans så allvarsam, förständig och myndig, at Capitulares och the af Stichtet til Biskopswolet församlade Präster funno honom werdig til at uti Albini ställe tiltråda Biskopsembete. The walde honom endrätteligen och Konung **JAN** bekräftade theas wal; ty wardt han af Biskopen i Roskild, Doct. Pauld. Matthiæ, på Christeliget wis, d. 3 Aug. år 1589 wigder til Biskop. Fast han då war 72 år gammal, gjorde han dock med oförlifnelig slit och ferdighet alt hwad af en Biskop wentas kunde både i Dom-Capitlet och Stichtet, hafwandes allvarsam upsiht icke allenast öfwer Kyrkior och Scholar; utan ock öfwer Prästernas lefwerne, studier och embete. Til hwilken ända han höll ärligen Prästemöten, då han med disputerade och orerande wisste prof af sin grundeliga lärdom. Hwilket man kan finna af hans Synodal-Orationer, som fiorton til antalet år 1604 i Köpenhamn utkommo af trycket. Andra hans arbeten witna ock thet samma, så wäl the Theologiska, som hans Historiska, serdeles the, hwilka han skrefwit om alla Danska Konungar, om Christendomens införsel i Danmark, och then förteckning, som han gjort på alla sina företrädare, som för hans tid hade varit Biskopar, Archibiskopar och Superintendententer i Lund öfwer Skåne, Halland och Blekingen. Omfider, när thenne Mag. Magnus Matthiæ hade öfwergådt måstadelen af sina företrädare i slit och arbetsamhet, och then nästan alla i longliffhet; slapp han uti dödeligheten genom en förnögd och stilla död d. 6 Martii år 1611, när han theruti 84 år berömligen och gagneligen hade lefwat. Hans minneswård är Grastenen, i Domkyrkan, som täcker then graf, hwilken han åt sig i lifstiden låtit gjöra. Skriften är vthan

D. O. M. S.

MAGNUS MATTHIÆ Ecclesiarum Scaniae Superintendens,

Mortalitatis memor H. M. S. P. V.

Natus Helsingburgi ann. Christi M. DXXVII. d. 18 Septembr.

Obiit anno ætat. LXXXIV. Episcopes XXI.

Ann. Christi cl. DC. XI. d. 6 Martii.

Vitæ exitus vitæ principium.

VI. Mag. PAULUS MARTINI GRUMIUS Oestrupius, hade hema och uti om lands studerat och blefwit Magister, samt thestefter några år varit Rector Scholæ i Ripen, med sådan slit och lärdom, at K. **CHRISTIAN** then Siende kallade honom til at blifwa Professor i Köpenhamns Academie. Ther arbetade han i mong år med then namnkunnoghets, at Lunda-Consistorium och Prästerskapets fullmäktige af Lunda-Sticht hafwa, wid sin anställda sammankomst, enbesseligen åstalt honom til sin Biskop, hwilket wal, när Konungen thet confirmerat, wann sin fullbordan genom wantlig wigning, år 1611 af Biskopen i Roskild D. Joh. Reseniö. Sedan estersatte han fuller icke något af thet, som hörde til hans embete, hwarfen i Consistorio, eller i Stichtet med Prästämöters hållande,

med visiterande i församlingar och the offentliga lärohus; men, thet man må vnda, alskintet finnes therom antefnad, ja, icke hwarken om hans döds år eller begraving. Dock visar listnen i Domkyrkion, at han varit en mycket lärd, wida berest, wälförtient, samt elliest mycket berömlig man, som i sin bästa ålder dödt ifrå sin Waka och sex Barn. Hwilket tyckes hafwa händt i någon påstid. Stenskriften, som alt thetta bewitnar, och kan tiena til en fullkomlig lestwernes beskrifning om thenna werda mannen, wil man här insöga sådan, som man henne i afskrift fädt hafwer:

D. O. M. S.

Quid stas hic Lector? Quid quæris? Quidque morare?
Mausoll celebrem ut conspicias tumulum?

Non: nam Pyramidem haud tendentem ad sydera poscit
Syrmata virtutum nobiliora gerens.

Talis erat noster PAULUS MARTINIUS Oestrup,
Ingenii & lingvæ dotibus eximiis.

Stemmata qui Danus; longis sed passibus Anglus,
Breinus, Britannus, Teutonus atque Scotus.

Ungarus, Aultriacus, quid? Gallus, Belga, Polonus.
Visa cui & Romæ est improba colluvies.

Deinde Scholæ patriæ Rector Regique Lycei
Philosophus viguit dexteritate gravi.

Tum voce & scriptis sparsit mysteria Mystis
Scaniaci Præful delictumque chori.

Vir comis, placidus, facili gravitate severus,
Indocilis fraudum, Justitiæque tenax.

Sed vix octonis ternos conjunxerat annos
Lustris, heu! dirò funere raptus obit.

Hinc mortem lacrimant casti sex pignora lecti
Atque orbata virò tristia fata gemit.

VII. Doct. MATTHIAS JANUS, Pallades elliest Matthias Johannis Medelfarth, född i Medelfart på Fyen, d. 25 April. år 1579, blestwen Magister i Köpenhamn år 1602. Rector Scholæ i Swineburg år 1603. och tillika ther Predikant år 1604. Efter några års utländska reso til Dyfla Academier, Kyrkioherde i Medel och strax tillika Probst år 1611. För sina förtreffeliga prediko: gåfwor kallad til Kyrkioherda: embetet wid S. Nicolai Kyrkio i Köpenhamn år 1614 och tillika år 1616 af **K. CHRISSTIAN** then Sierde til at warda Hoffpredikant. Sedan han wid beage thetta tienster gjort fullkomliget nöge, benådades han år 1620 af Konungen med Lunda: Biskopsdöme, hwartil DomCapitlet och Stichtets Prästerkap genem fullm ichtiga ock honom förrvt kallat hade. Vti Biskopsembetet lefde han, lärde och styrde alt, hwad honom ålåg och tilhörde, så Christelig,

gen, försigtigt och berömligen, at han i gemen allom Christnom til en Dygda-
 spegel och i sonnerhet allom Lärarom, ja, ock Bisshopom, til en Embets-
 spegel med skäl kunde föreställas. Han war en arbetsam och lärd man; dock är af hans
 arbete inrikt af Trycket utkommet, mer, än om Christianstads Korkios inwigning
 och några Likpredikningar. Han affomnade d. 14 Maji år 1637 och wärdt med til-
 börlig heder begrafsven. Ett kort begrep af alt thet, som til hans beröm wetas och
 berättas kan, hafwer hans någ, then berömlige Medicinæ Doctoren, Olav
 Wormius, låtit skrifwa i en stor taslo, som är fasthängd wid en pelare i Dom-
 kyrkion, jemte Professorernas bänck. Skriften med förgyllda bokstäfwer är thes-
 na:

Beati, qui in Dominò moriuntur.

D. O. M. S.

MATTHIAS JANUS Lunden. & Roschildens, exedræ Canonicus, Medelf.
 in Fionia natus A:o Dn. M. D. LXXIX d. 25 Aprilis, ab imò laboris Scholast.
 pulvere per omnes studiorum gradus ad illustre fastigium conscendit.

M. DC. III. Rector Scholæ laboriosissimus.

M. DC. IV. Mystes fidelissimus.

ANNO M. DC. XI. Pastor vigilantissimus.

M. DC. XII. Præpositus honoratissimus.

M. DC. XVI. In aulâ Regiâ concionator gratiosissimus.

M. DC. XX. Lund. Archidiœcef. Episcopus & Fac.

S. S. Theol. Doctor,

Religiösâ pietate, ingeniosâ eruditione, eloquenti facundiâ, sagaci pruden-
 tiâ & pollenti auctoritate venerandus, gloriosò demum tanti Honoris one-
 re confidenter se exoneravit divus generosâ animæ spiritus beatò ad cœlestem
 hæreditatem transitu A:o CIO. IOC. XXXVII. d. XIV Maji. Terrenam relictî
 corporis mållam hic abdidit. Sermo DEL acutior gladiò. Hebr. IV.

VIII. Doct. PETRUS WINSTRUPIUS, född i Köpenhamn d. 30 April. år
 1605, tå hans Fader af samma namn war ther Bisshop och hette hans moder An-
 na Eisenberg. Under sin Styffader och Faders efterträdare i Bisshopembetet,
 Doct. Johanne Pauli Reseniò, studerade han först herna i Köpenhamn och sedan
 wid utländiska Academier med then slit och fortkomst, at han strax efter hemkomsten
 blef år 1633 i Köpenhamn Professor Logices, och sedan inom tv år både Doctor
 Theologiæ och **R. CZKJSTJAN** then Fierdes Öfwerhoffpredikant. Ther
 efter drogde icke lãnger, än til år 1637, at högbemålde Konung, på DomCapi-
 tlets och Prästerkapets kallelse, förordnade honom til Bisshop öfwer Lunda-
 Sticht. Thetta förestod han uti 42 år med ett i alla motto oförkrenckt lofford.
 Ty han war icke allenast en dräpeliga lärd mon i alla stycken, serdeles uti Theolo-
 gien och Poësin, hwarom hans menga wäl warberade och af Trycket utkomna
 Skrifter gifwa thet säkrasta witnessbörd; utan ock, såsom til wårten anseentlig, å-
 gare

gare af ett stort förstånd, klohet, försigtighet och myndighet. Enkannerligen var han af en bepriselig trohet emot sin Öfverhet; ty när hela hans Sticht war kommet, i kraft af Roskildiska friiden, vndan Danmark, vnder Swenska Crono och Regemente, höll han in i döden Swearikes Konung, *K. CARL* then Ellofte, så oryggeligen then honom sworna trohets: Eden, som han honom tilförne Danmarks Konung obrotslig hållit hade, thertil ock dermed förbunden, sat *K. CARL GUSTAV* hade d. 24 April. år 1658 benådad honom med Adelskap. Vnder honom funderade *K. CARL* then Ellofte then Caroliniska Academien i Lund, hvars inauguration Bistopen år 1668 d. 28 Jan. icke allenast med orerande och annan högtidelighet förrettade; utan ock åtog sig, ehuru han til hög ålder rå redan war kommen, at wara Theologiae Professor eller publicé läsa Theologien. Dog och wilje til at arbeta och redeligen stöta Embets: syfforna fattades hos honom aldrig; men åldren förtårde så småningom krafterna, at han på slutet behöfde hjelp, then ock honom blef tilordnad; men vnder thet samma blef han med en stilla död på sitt sutionde femte ålders år d. 28 Decembr. år 1679 hädansbild, och wardt hans döde kropp med tilstendig årebewsing insatt i then graf, som han i Doms kyrkion langt förrvt at sig låtit gjöra, warandes rå hans hjerteliga sågnad och glädje, at thet blodiga tyraåriga Danska kriget ther i staden genom fridslut, tre månader för hans död, war stilladt. Om någor minneswård öfwer thenna heder smannen är vprest, bör then här blifwa införd. Och wore illa giordt, om ingen skulle finnas, helst han thertil oförnefeligen warit förtient. I medlertid må thet, som följer, intyga, hurudan man han hafwer warit.

In effigiem

VIRI Nobilissimi plurimumque Venerabilis,

D. PETRI P. WINSTRUPII,

Lundagardæ & Weringæ Domini, Scaniae EPISCOPI,

Theologi, Poëtæ & Oratoris Celeberrimi,

Episcoporum & Doctorum Theologiae in tribus Regionibus Septentrionalibus officio & gradu SENIORIS.

Cernitur heic Sacrae decus immortalis cathedrae,

Gloria Pontificum, Nobilitatis honos.

Delicium Pindi, fecundæ gratia lingvæ;

Dixeris heic unò nomine WINSTRUPIUS,

Christianus Ostenfeld,

M. D. & P. P.

IX. Mag. CANUTUS HAHN, en Småländing, sedan han warit i Lund först Lector och sedan Professor, samt thet efter Kyrkoherde och Probst i Ronneby, blef han år 1679 af *K. CARL* then Ellofte send til Lund til at wara then gamla Bistopens Winstrupens Vicarius eller medhjelpare, och efter hans död

Succē-

succedera honom, samt at vara Pastor i LandsCrona d. 29 Novembr. samma år; men emedan bemålte Biskop thet år wid slutet dödde, wardt Magister Knut Zahn, efter DomCapitlets och Stichtets kallelse, d. 23 Febr. år 1680 med Kongelig fullmacht förordnad til Biskop öfwer Lunda: Sticht. Thet war han, efter sin fogelighet och försigtighet, med allmänt nöge och beröm, wti sin års tid, på hwilka, genom hans uppsicht och pådrift, så wäl Academien, som Kyrkio: och Scholewäsendet i hela Stichtet uprettades wtu thet lägerwald, som thet öfwerståndna Friget hade förorsakat. År 1687 d. 5 Sept. blef han efter egen åstundan, benådad med Kongl. fullmacht på Wägsjö: Biskopsdöme, såsom i hwilket han war född. Men fast han vnder reson tijt, sjuknade, och dödde i CarlsCrona, d. 29 Decembr. samma år; år han dock anförd ibland Wägsjö: Biskopar wti siette bokens tredje Capitel och thet korteligen beskrefwen.

X. Doct. ENEVALDUS SVENONIUS kom fuller icke til Biskopsambetet i Lund, thepå K. CARL then Ellofte gaf honom sin fullmacht d. 26 Septembr. år 1687; dock emedan, wtom thet, at then Kongliga fullmachten gjorde honom til Biskop, han öförnekneligen hafwer förtient med sitt mongåriga arbete wid Academien och med sina ganska monga skrifter, at någorstädes ibland wårt l. Fädersneslands lärda och werda män blifwa anförd och beskrefwen; Så wil man thet här gjöra med största förhet, som borde och kunde ske med widlöfthet. Han war född af ringa föräldrar i Brogård och Angerstada: Sochn wti Småland d. 24 Decembr. år 1617. Sedan han ifrå år 1627 hade gådt i Calmar: och Wägsjö: Schola, fölgde han år 1640 M. Michäelem Wexonium til then i Åbo så inretadada Academien, thet han d. 4 Maji år 1647 blef Magister. Sedan lesde, disputerade och lärde han, såsom Facult. Philosoph. Adjunctus i Upsala, til thes han år 1651 på RiksAmmiralens Carl Gyllenhielms Stipendio genom Danmark reste wt til Tyskland. I Wittenberg uppehöll han sig i to och ett halft år och i medlertid aflade i alla språk och wetenskaper dräpeliga prof. Thet wil knapt synas troliget, år dock sant, at han d. 2 Jan. år 1654 begaf sig ifrå Wittenberg och, merendels til sot, genomreste Bömen, Österrike, Bexern, Schwaben, Franckensland, Tyskland wtmad Rhenströmen, Halland och tillika til Hamburg i Junii månad, så han inom ett halft år hade wandrat öfwer 500 mill och besökt, wtom andra stora städer, flere än 20 Academier. På thet andra halftwa året for han ifrå Lübel öfwer hafwet, ordinerades i Wägsjö til Präst d. 16 Julii, fick fullmacht på Eloquentiæ Professionen i Åbo d. 5 Octobr. Flyndade til Stockholm och sådan, icke wthan lifsfara, öfwer Ålands: haf, så at han d. 17 Decembr. kom til Åbo, så thetta hans merkwerdiga wandrings: år antä icke hade humnit til ånda. År 1660 d. 13 Martii blef han medelst Konglig fullmacht Professor och d. 19 Junii Doctor Theologiæ. År 1664 wardt han allmäneligen kallad til Biskopsambetet i Wisborg; Men, som höga Öfwerheten höll honom omistelig wid Academien i Åbo,

ther han ock godt gaan gjorde med munn och penna, såsom hans dräpeliga monga och alla höglärda Skrifter, som af trycket utgi'ne blefwit, ögonstentligen witna, blef han qwar wid Professoratet, doch Prim. Theol. Prof. & Past. d. 6 Sept. år 1665. Omfider wardt han, såsom sagdt är, fullmächtigad Biskop i Lund d. 26 Sept. år 1687. Men när han hade gjort sig reseferdig, at Elias wid Åbo, ther han varit Professor i 33 år, öfwer 300 disputationer försvarat och 2500 predikningar hållit, kom döden och förde honom en sällare wäg til thet ewiga lif, som i himmelen är. Thetta skedde d. 18 April. år 1688 på hans 71 ålders år. Han blef ock ther begrafwen af Biskopen, Doct. Johanne Gezelio, then äldre, som tv år i ålder honom rå öfwergådt. Wid Doct. ENEVALDI SVENONII af honom beredda Graf i Åbo Domkyrko, finnes hans Contrefait wid en pelare näst predikstolen i Lebensgroffe, med thenna påskrift: *ENEVALDUS SVENONIUS S. THEOL. PROF. PRIM. & PASTOR, NATUS A. D. 1617. 24 DEC. FACTUS PROFESSOR 1654. PACTUS 1664. PICTUS ANNO 1687.*

XI. Doct. CHRISTIANUS PAPKE, född i Gripshwäll d. 22 Decembr. år 1634 och ther Magistrerad år 1662. Then nyss anlagda Academien lockade honom öfwer hafwet til Lund år 1669. Ther blef han strax bekant af sina mogna studier, at han år 1670 blef Theologiæ Adjunctus, och år 1672 Ordinarius Philosophiæ Theoreticæ och tillika Extraordin. Theol. Professor d. 12 Decembr. år 1674. Sedan Academien, efter kriget, åter uppretades, gjordes han af K. CARL then Ellofte til Primarius Theologiæ Professor, och tillika til Tyff Pastor wid Academien. Thi thetta dubbla embete gjorde han sådan slit och upbyggelse, at han sig werfwade allas förtroende, kärlek och wördnad. Förthenskul wardt han år 1688, när Biskopens Svenonii död blef bekant, och en annan skulle i hans ställe wäljas, både af DomCapitlet och Stichtets Prästerskap sambhelleligen åstod och strax med Konungens fullmacht d. 15 Decembr. confirmerad Biskop i Lund och, såsom hans Företrädare hade varit, tillika Academiens ProCancellarius. Thi Kongl. Hoffkyrkion blef han, under warande Riksdag, på thet följande året inwiad i embeter, hwaresther han sig alla thes syflor antog och them troligen wårdade. På Jubelfesten i Upsala blef han, jemte andra Biskopar och höglärda Theologos, d. 3 Martii år 1693 förklarad Doct. Theologiæ. Samma år på hösten bewistade han Drottningens *ULRICÆ ELEONORÆ* begrafning i Stockholm. Och när han, i början på följande år, war til Stichtet återkommen, reste han på en embetsförretning til Åhus wid Christianstad, siuknade ther, och, efter all Christelig och andectig beredelse, saligen affomnade d. 9 Martii år 1694 på sitt sexionde ålders år. I Domkyrkion blef han, icke uthan mongas sorg och saknad, d. 3 nästföljande Maji begrafwen af Biskopen i Wägslö, Doct. Samuel Wireniö, och dagen therefter parenterade öfwer honom Professor Andreas Riddarmark. Men hans äremime hafwa

hafwa the estersörigande anhörige gjort ewerdeligt vti grassenen med estersörjande Strift:

Sub hoc marmore repositæ sunt venerandæ exuviæ Viri, quondam Reverendissimi ac Eminentissimi, Dni DOCTORIS CHRISTIANI PAPKE, Episcopi Scanensis & Academiæ Carolinæ Pro-Cancellarius. Qui Gryphiswaldiæ natus, expletò, post annos LIX, mens. 2. d. 15, innocentis & ab omnibus bonis probatæ vitæ curriculum, placidè in Dominò Ahusii obdormivit d. 9 Martii, cl. lcc. XCIV. Monumentum verò hoc in piam memoriam svavissimi XIX annorum Mariti, ut & desideratissimi quinque Liberorum Communium Parentis, posuit vidua mœkistissima COECILIA TORSLOVIA Jo. F.

Omkring Stenen lasas these verslar, i anseende til the figurer, som thepå blefvit inbyggne:

Non hic Pontificem Romanâ cernis in arce,
 Qui gladii gemini jurâ superba cupit.
 Stat pugnans validis, sed Christi miles, in armis,
 Et Satanam & mundum calce premento domans.
 Istò defunctus jam Præful PAPKE labore
 Gaudet; Victori namque corona data est.

XII. Doct. MATTHIAS STEUCHIUS kom ifrå Hernösand, thet han efter sin Fader varit Superintendent, hit til Biskopsambetet och Pro-Cancellariatet i Papkens ställe, med Konglig fullmakt af d. 14 Junii år 1694. Vlet efter tiugo års förlopp år 1714 hädan flytt til Upsalâ at thet warda Archibiskop, thet han ock var in til sin död d. 2 Aug. år 1730. Han finnes fuller til sitt lefverne, tienster och förtienster vti första Bokens tredje Capitel, ibland Rikets Archibiskopar, estersör mögeligheten beskrefwen; Men, som han sin mästa och bästta embedstid hafwer anvendt på thetta Stichtets förmohn och froma, bör här icke med stillatigande förbigås, at han Academien, sedan the vpvurnna misshelligheter emellan Professorerna blefvit genom hans foglighet och försigtighet bilagde, är af honom satt och bibehållen i thet skor och wälstånd, som någonsin kunnat wentas. The andre Scholar eller Lärostädter i Stichtet hafwer han altid försedt med dugliga Lärare och elliest i alla motto sig om them wårdat. Om församlingarna, at the i läro och lefverne motte förbättras, war hans idkeliga åhoge; ty han visiterade årligen, tilfätte wäl pröfwada och vpbbyggeliga Lärare, och förestref them, huru the sitt embede rett stulle stöta. Genom hans sit och pådrift wardt thet i Stichtet then Swenska Byrkio-ordningen satt i bruk och sådan Catechization wedertagen, som annorstädes i Riket brukas. Med ett ord: Honom hafwer Skåne och Blekingen at thet föreföre tacka, at the bortlagt och förgåtit thet Danska; men lärt thet Swenska Språk med Swenska seder, cerimonier och förordningar. Thersöre war han hos them ålskad och wördad, såsom en fader, så länge han Stichtet styrde.

styrde. Och är icke at twifla, thet ju Biskopens Doct. Matthiæ Steuchs namn lefwer i the landsändar uti ewerdeligt äreminne.

XIII. Doct. JONAS LINNERIUS, född i Wästerbotn och Skällefteå, thet hans Fader, M. Petrus Linnerius, war Probst, d. 2 Martii år 1673. Sedan han i Piteå Schola och Hernösands Gymnasid lagt god grund til sina studier, samt then wid Upsala Academie i tio års tid fliteligen idlat, begaf han sig, i följje med sin äldre broder, år 1681 på reso til utländska Academier i Tyskland, Hålsland och England. När han war hemkommen, pröfwades han werdig at blifwa i Lunda Academie Theologiæ Professor och tillika thet Swenskt Pastor, hwar på han fick K. CARL then Elloftes fullmacht af d. 17 Martii år 1684. Sedan han thesa två tienster med all mögelig flit och mycken mödo hade öfwer tretio år förestådt, och i medlertid några Riksdagar bewistat, samt fem gånger warit Academiæ Rector, blef han år 1715 d. 15 Decembr. af K. CARL then Tolste förordnad til Biskop och Academiæ Carolinæ ProCancellarius. Ehuru orolig och beswårlig krigstid thet på monde följa, eftersatte han dock intet af thet, som hans embete af honom krafde och giörliget monde wara. Wid Drottning ULRICÆ E-LEONORÆ kröning blef han i Upsala d. 3 Martii år 1719, tillika med några Biskopar och Höglårda Män, förklarad för Doctör Theologiæ, och samme år benådades han med Adelige Privilegier för sina barn, som framledne Archibiskopens Doct. Olavi Svebilii dotter, ELISABETH Adlerberg, honom födt hade, hwilka så wida behöllo sin Faders namn, at the nämna sig LINNERHJELMAR. När thetas Fader Biskopen nästan ett år öfwer ottatio hade lefwat, ofled han sachtmodeligen d. 10 Febr. år 1734, och wardt d. 1 Martii näst thet på följande, med tilbörlig heder begrafwen. Then minneswård, som öfwer honom i Lunda Domkyrka är yprest, bör här blifwa införd, så liudande:

Memoriæ

JONÆ LINNERII

S. S. Theologiæ Doctōris,

Zelo, doctrina & mōrum integritate

Cum antiquis comparandi,

Qui,

Natus d. II Martii MDCLIII

Litteris & peregrinationibus

In Liter. & ecclesiæ commodum excultus,

D. 17 Mart. 1684 PROFESSOR Theol. in H. Acad. designatus,

Post assiduos 31 An. in hoc munere labores

D. 15 Decembr. 1715 constit. Scan. & Blek. EPISCOPUS

atque H. Academiæ PRO-CANCELLARIUS,

Totus Ecclesiæ & Academ. bono intentus.

Utrius-

Utriusque Amor,
Utrique indefessa dexterit. & prud. profuit

In summa etjam Senectute,
Quæ nil senile præter prudentiam habuit,

Laborum & vitæ satur

D. X Febr. MDCCXXXIV.

Deposuit quidquid habuit mortale.

Et animam cælo,

Mœrorem suis,

Pietatis Exempl. omnibus

reliquit

Dolori suo

Ut satisfaceret

Et

Posteritati consuleret,

Marito optime merenti

Posuit

Mœrens vidua

ELISABETH ADLERBERG.

XIV. Doct. ANDREAS RYDELIUS född i Linköping d. 24 Aug. år 1671, så hans Fader Johannes Rydelius ther war Capellan, och hans Moder hette Catharina Horner. Begge af gamla präste-slågter. Sedan han studerat i Linköping och ifrå år 1689 i Upsala, samt några år privatim i Drebro hos Professore, så ther Probst, och sedan Biskopen i Strengnäs, JOHAN BILBERG, blef han af Academiens Cancellair, Kongl. Rådet, Gref NILS GYLLENSTOLP, send til Lunds Academie, til at ther med sina mogna studier gagna Academiska yngdomen. Thet gjorde han, såsom Adjunctus och sedan Communitatis Præpositus, med mongas merkelige nytto i tio år, til thes han med Kongl. fullmact d. 20 Maji år 1710 blef Professor Philosophiæ Theoreticæ. Och fick til liffa Hardeberga och Sandby Pastorat d. 6 Martii år 1725. När han hela 20 år hade theruti dräpeliga arbetat, wardt han d. 11 Decembr. år 1730 Theologiæ Professor och d. 23 Febr. år 1732 i Upsala, jemte andra höglärda Män, Doctor Theologiæ samt Prof. Prim. och Dom-Probst d. 6 Sept. samma år. Och ändteligen d. 18 Decembr. år 1734, på Stichtets enhelleliga kallelse, af K. FRIDRIK benådad med fullmact på Biskops-embetet och Pro-Cancellariatet i Lund. Med hwad sit och ren nit han winlade sig, at fullgöra alla the stycken, som en rett Biskop hafwer at i acht taga i sitt och andras både läro och lefwerne, samt i Stichtet både wid Rvrtio, och Scholerswäsendet, thet kan med så ord icke sägas. Men hans Biskopsembete blef icke longwarigt; ty under reson til Nilsdagen sukade han i

Deby: Prästegård, som ligger öfverst i Stichtet wid grentsen åt Småland, och vnder en Christelig andacht affonnade d. 1 Maji, år 1738, när han 67 lefnads år icke hade uppfyllt. Hans efterträdare begrof honom, och om annat äreminne icke vprest och lämnadt är efter honom, så lefwer hans namn vti hans af Trycket utkomna monga Disputationer, Orationer, Predikningar och andra verk, som alla vitna icke mindre om hans arbetsamhet och lärdom, än om hans brinnande nit för både Theologisk och Philosophisk sanning.

XV. Doct. CAROLUS PAPKE, Biskopens Doct. Christian Papkes Son, född i Lund d. 1 Octobr. år 1681. Ther hade han ock studerat och d. 26 Jan. år 1706 blefwit Magister. År 1708 reste han ut til the Tyska Academier, Gripswald, Rosstock, Wittenberg och flere, allestädes förökandes och wisandes lärdom. Efter hemkomsten år 1710, war han en tid Præpositus Communificatis, gjorde ock Extraordinarii Professoris syflo. Men när K. CARL then Tolfte tog sitt Höggwarter i Lund, wardt han strax d. 25 Septembr. år 1716 benådad med hans fullmakt på Eloquentiæ Professionen ther wid Academien. Hwärtill K. FRIDRIC d. 28 Martii år 1729, lade Stå:je och Lackelånga Præbende - Pastorat; ty Prästewigdes han d. 19 Maji samma år. År 1731 d. 22 Sept. blef han Theologiæ Professor och d. 31 Jul. år 1733, efter afslagda wantliga lärdoms: prof, Theologiæ Doctor. År 1735 d. 5 Martii fick han Kongl. fullmakt at warda Primarius Theol. Professor och tillika Domprobst. Och ändteligen, efter Consistorii och Prästerkapets med samhällig kallelse förklarada åstundan, d. 8 Novembr. år 1738 förordnad Biskop och Academiens Pro-Cancellarius, thertil wigd vti Upsala: Domkyrka af Archibiskopen Doct. Joan. Steuchio d. 1 Jan. år 1739. Som han war en höglärd, foglig, altsvarsam och försigtig man, kunde Academien och Stichtet icke annat, än wenta mycket nyttig och trogen wård af honom; men döden ryckte honom i hans bästa ålder hädan d. 1 Februarii år 1740, när han icke ett helt år i embetet warit hade. Hans Anka Christina Replera lemnades i mycken sorg med monga barn, på hwilka theas froma Fadens wålsignelse sig ögonstenligen wisar.

XVI. Doct. HENRICUS BENZELIUS är fuller vti första Bokens Tredie Capitel ibland Nifets Euangelista Archibiskopar til lefwerne, re:or och tienster wed erbörligen bestrefwen; dock wil man här som kortast-nämna, at han år 1719 blef wid Caroliniska Academien Præpositus Communificatis och Extraordinarius Professor. År 1728 Lingvarum Professor. År 1732 Professor och år 1733 Doctor Theologiæ. År 1735 Secundus och år 1738 Primus Theologus samt DomProbst. Hwarpå, emedan han i alla thesa tienster wisat mycken flit och trohet, icke borde annat följa, än af Prästerkapet then kärlek och thet förtroende, at the honom afskade sin til Biskop, hwilket K. FRIDRIC d. 18 Aug. år 1740 med fullmakt bekräftade. Sitt Biskopsembete förestod han med sådan idoghet, drift och altsvarsamhet,

het, at Consistorierna i Riket, och Upsala: ArchiStichts PrästerSkap nämnde honom, jemte andra, werdig til Archibiskop. Hwarpå ock **K. FRIDRIK**, under påstå-
ende Riksdag, d. 16 Sept. år 1747, honom med sin Kongliga fullmacht benådade.

XVII. Doct. **JOHANNES ENGSTRÖM**, en Skåning född i lilla Slagerup år 1699 uti Novembri. Hafwer blefwit Scholepilt i Malmö år 1709 och Student i Lund år 1715, ther han ock år 1723 är worden Magister, samt år 1729 Adjunctus Facultatis Philosophicæ. Thet war han med mongas upbyggelse, en kannerligen uti the orientalistiska Språken. FörthenSkul ble; ock han, såsom thertil aldrastickeligaste, theruti med Konglig fullmacht förordnad Professor d. 10 Nov. år 1732. Sedan han hade uti then Professionen försvarat och merendels sielf utarbetat och sammanskrefwit större delen Philologiska 136 Disputationer, af hwilka the otta innehålla thes Grammatica Hebræa Biblica, (om hwilket lilla wärk wåre Religions Förwanter i Tyskland gifwit sitt goda omdöme uti Fortgesekte Samlunggen von alten und neuen Theologischen Sachen af år 1738.) blef han med Konglig fullmacht af d. 3 April. år 1742 giord Secundus Theologiæ Professor samt Präst-
wird d. 27 April. samma år. Och år 1743 d. 2 Dec. Primarius och tillika Dom-
Probst, så han fortfor med disputerande uti Theologien at legga å daga, thet han icke mindre war en grundlärd Theologus, än en förtreffelig Philologus. Thet-
ta alt kunde icke annat, än giöra honom wida namnkunnog, och tilwenda honom förtroende och kärlek hos hela Stichtets PrästerSkap, then ock werkeligen förklarades, när han år 1747 erhöft allmänna röster til thet så ledigt blefna Biskops-
embetet. Hwarpå fölgde **K. FRIDRIKS** nådiga fullmacht af d. 11 Martii år 1748 på at wåra både Lunda: Stichts Biskop och Caroliniska Academiens ProCancellarius. Thessa werda och wigtiga Embeten tog han sig strax an, thertil inwird i Lunda: Domkyrka af Archibiskopen sin företrädare d. 30 April. år 1749. Under Riksdagen år 1751 hafwer **K. ADOLPH FRIDRIC** wid sin Kongl. Kröning benådat hans barn med Adeliget Stånd och Sköldemärke under namn af von Engström. Theras Fader, som i sin bästa ålder så digra Embeten kommit at tiltråda, gifwe **GUD**, som honom thertil med herliga studier, krafter och gåf-
wor hafwer utrustat, sin **N.** Nåd til at them lenge, lyckeligen
och berömligen wårde, bruka och pryda.

Stton

Ottonde Bokens Femte Capitel,

Om

Informations och Scholewäsendet i Lunda Biskops Sticht.

S Vad wid the föregående Sticht om thenna sak är anfördt, behöfwer icke här åter yprepas; ty, så snart i Skåne Biskops sate blefwit anlagdt, hafwer icke annat kunnat vara, än at anstalt är worden giord, både om Kyrkiobyggnad och något Lärohuses inrettande, i hwilket någre af landets yngdom kunde undervisas i bokläsning och om Christna Lärans hufwudstucken, på thet Christendomen motte i landet fringspridas, af infödingar, på modersspråket; thet the ifrå Dystland och andre orter infomne Lärare och Munkar icke kunde, och förthenstul icke vthan största swårhet hos Landsfolket någon undervisning och omwändelse förmåte åstadkomma. The aldrärförste af thesa Lärohus eller Scholar kunde icke hållas öf andra, än af Munkar, som merendels ju i början woro af Benedictin orden, at hwilka små Kloster wid Biskops Säten eller wid Domkyrkiorna äro, efter tidens lägenhet, anlagde och inrettade. Och theraf kom ock Informations werket at stanna, jemwål för framtiden, i Klostren hos Munkarna. Men som the söga annat lärde sina lärjungar, än thet, som hörde til thesas Ordens reglor; Så blefwo efter hand wid DomCapiteln andre Scholar insichtade, i hwilka Kanikarna lärde sina disciplar the stycken, som borde wetas och achtas wid offentlig Gudsienst med Kyrkiosång och annat, som war mycket och mongahanda. Hadan kom then åstämningen, at the förre blefwit nämnde, såsom the ock warit, Scholæ Claustrales, Kloster eller Munke Scholar; och the sednare Scholæ Canonicæ och omsider Cathedrales, Kanike Scholar.

J. II. At så stedt och warit bestaffadt med Scholæ wäsendet i Lund, under thes första Biskopar, thet är vthan all twifwel; ty man finner, at S. Lars eller Bengts Kloster, ehuru litet i början, hafwer warit jemnåldrigt med S. Lars Kyrkion, som är worden Domkyrka. Och at Dana Romung, K. ALTE them Zelige, hafwer, under Biskop Richwald år 1085 d. 12 Kal Junii, funderat, såsom en gammal annotation liuder, Officium Scholæ, twifwels vthan i Klostret, eller wid Biskopsätet och then anlagda Domkyrkion, eller ock på begge ställen; men at then icke warit annan, än en Barna Scholæ, kan theraf säkert slutas, emedan beneficium Scholarum icke war större, än två makt, förrän then förste Archibiskopen Eskild lade thertil ser mark, som af Archibiskops Camera ärligen skulle utbetalas, på thet allom skulle stå fritt at betiena sig af Scholar, och therfore inset fordras af the fattiga och främmände. Med tiden blef then Lundiska Scholans tillstånd

tillstånd och Stat ju lenger thes mer förbättrad genom Archibisshopars och andra för-
 mögna mäns testamenten och föräringar. Archibisshopen Jacobus Erlandi gaf år
 1276 alt hwar han vti löst och fast ägde i Hofwidstorp, Särslöf och Stornis-
 dinge, med sin qvarn i Treve, til Lunda: Kyrkio, med thet förord, at thes stul-
 le ärligen vnderhållas tolf Scholepiltar. Thetta bekräftade icke allenast Archibisshop-
 en Johannes Dröes år 1282; utan ock lade thertil några sina egna gårdar. Dn.
 Guido, DomCapitlets Decanus och **K. ERIKS Pomerani** Cancellair, gaf år 1314
 sin gård Dagstorp vnder Scholan i Lund. Andteligen hafwer Archibisshopen Pau-
 lus Laxman år 1502 til thenna Scholan gifwit sin gård i Husveröd. Ganska
 troligt är, at flere gjort sammåledes, fast man thes namn icke kunnat igenfinna.

§. III. Häråf kan man sluta, at Lunda: Schole hafwer, vnder Påvedömet,
 varit wäl begåfwad, stor och anseentlig, så at thet är icke allenast hällen en men-
 sa Communis eller Communitet, både för en del fattiga och qwicka disciplar, och
 för Præceptorerna, som lära hafwa varit lärde och berömlige män; Utan man
 hafwer ock stål til at tro, thet i Lund på then tiden icke allenast varit en Schola
 Trivialis, i hwilken the tre disciplinæ instrumentales: Grammatica, Rhetorica
 och Logica blefwit yngdomen föreläsna; utan ock tillika ett Quadrivium, eller en
 sådan Schole, i hwilken Philosophiska studier äro wordne dresne och tracterade;
 serdeles thesa fyra: Physica, Arithmetica, Geometria och Astronomia. Thetta
 kan thes slutas, at i Lund studerade ganska monge, som icke allenast kunde res-
 sa vth til Academierna i Tyskland, Frankrike och Italien och thet, efter så års
 förlopp, blifwa Baccalaurei, Magistri och Doctores; utan ock langt flere blefwit
 i Lund så mogne i sina studier, at the, vthan at besöka utländska Academier, ses-
 git til förnåma tienster både wid DomCapitlet och wid KongaHoffwet. Thetta
 alt gör ofelbart, at i Lund hafwer varit icke allenast en ringa barna: Schole;
 utan ock en Philosophisk Högskole, hwadan höglärde män äro komne.

§. IV. När Reformationen vnder **K. CHRISSTIAN** then Tredje Passa-
 de Påvedömet i Danmark öfwer ända, war så sierran, at Scholewäsendet i Lund
 therigenom försöll, at Konungen hafwer dels af sin egen försigtighet, dels efter
 Doct. Martini Lutheri strifteliga inrådande, hållit angeläget wara för sitt Rike, at
 af the ifrå the andeliga reducerade monga lågenheter, gods och inkomster, i Lund
 en fullkomlig Trivial: Schola vpretta, hwarvti, på tillräckeligit vnderhåll, lärde, vt-
 om tre Collegas eller Hörare, Rector, Theologiæ Lector och ConRector, som
 så vpswade Landets yngdom, jemwål vti Theologien, at sådan kommo the,
 som blewo Lärare både wid Stads: och Lands: Församlingarna i hela Stichtet,
 så at icke monge reste vt til utländska Academier at söka större framsteg i studier-
 na. Alt en sådan Schole i sanning hafwer varit i Lund efter Reformationen i **K.**
FRIDERIC then Andras och **K. CHRISSTIAN** then Fierdes tid, thet kan
 ögonstenligen sinnas af en Mag. Magni Gravii listen i Domkyrkion, thes på om ho-
 nom står hugget, at han thet varit först ConRector, sedan Rector och sist Theo-
 logiæ Lector. Thenna Trivial: Schole är ännu i stånd, vndantagno, at thet wid år

ingen Theologiæ Lector. Härwid wil man icke lämna thet obemaldt, at thenne efter Religionens reformation wid Domkyrskion vpretade och vnderhållne Scholen är så här, som annorstädes, worden af sin belägenhet kallad Schola Cathedralis.

S. V. Utom thenna Trivial- eller Cathedral- Scholan, finnes ock, at **K. CHRISSTIAN** then Tredje hafwer i Lund inrettat en så kallad *LECTORIUM*, i hwilken tre af the qvarsitande Kaniker, som funnos i studier thertil Sielige, blefwo befalte, at läsa Philosophien för the ynglingar, som Trivialein genomgådt med sådant framsteg, at the woro beqröme til at fatta Philosophiska studier. Och these tre Kaniker woro hwar efter annan uti hundrade år wid pass, så såsom Professores i Lund. Theras Lärhus, eller ock theras embete, är worder nämndt Lectoria; men the sielfwe ymsewis Lectores och Professores, såsom af åtskilliga theras Grafftenar är at se. Hwaras man ock kan inhämta, at the blefwo kallade Canonici; emedan them til lön och vnderhåll warit tildeladt något wisst af the gamla Canonicater eller Kanikedömen. These hafwa warit så anseentliga, at Doctores Medicinæ och andre berömlige män them gerna emottagit och therwid lefwat i all sin tid, blifwande med heder på Grafftenarna kallade Professores uti Lunds Lectoria, eller Gymnasid; med hwilket namn Lectorien möngastädes finnes blefwit nämnd. Si, sådant hafwer Scholewäsendet och Informations- werket warit i Lund vnder then Danska Regeringen. Dock woro efter 1644 års krig icke tre, såsom förört, utan allena två Professores.

S. VI. När Skåne med Blekingen war, i **K. CARL GUSTAVS** tid, genom then Roskilidska Friden, år 1658, åter kommit vnder Swea- och Götharike, blefwo både Scholen och Lectoria eller Gymnasium i Lund lämnade orubbade uti hela tio års tid, tills **K. CARL** then Ellfte år 1666 d. 19 Dec. vnderstref sitt fundations- bres för en Academie, som landet til heder, tjenst och froma, i Lund skulle vpretas. Han benådade henne icke med mindre Privilegier, än någor annor Academie i hans rike hade. Han förestref, hurudane och huru monge Professorer ther skulle blifwa, och anordnade them til lön och vnderhåll icke allenast the Canonicater, som Lector Teologiæ i Scholan och Professores i Lectoria eller Gymnasid hade nytjat; utan ock ändå flere, och ganska mycket af Kyrlo- och Cronionden. På sådana af Högberaldna Konung gifna Privilegier, förestrefna Constitutioner och inrettad Stat, blef Academien, med anstendig högtidelighet, inwigd d. 28 Januar. år 1668, och fick af sin Stichtare thet namnet, at hon ewerdeligen skulle kallas *ACADEMIA CAROLINA*. Om thenna Academien, hennes inrettning, hwarjehanda öden, nu warande tilstånd; hennes Cancellarier, Procancellarier, Rectorer, Professorer i alla Faculteter; om theras lefworne, meriter, disputationer och andra arbeten, hafwer Medicinæ Doctoren och Professoren **JOHAN FACOB von DÖBELN** strefwit och utgifwit en fullkomlig Historia.

S. VII. Man finner fuller icke påliteliga bewis thertil, at i Lunda- Sticht hafwa, i Påwedömens tid, utan Lunda- stad, warit någre offentlige Scholar, för utan Klostrer; dock vnderstår man sig icke förthen skul thet aldeles at neka. Ju är myc-

Det sannolikt, at i the större Handels- och Städer: Såsom Malmö, Århus, Landskrona, Helsingborg &c. motte hafwa varit Barne-Scholar, i hvilka piltar och ynglingar tadt lära i bok at läsa, skrifwa och räkna, ju the, som ärat sig til at idka handel och tjena Fäderneslandet i werldliga tienster. Hållt sellan andre antogos til underwisning af Munkarna i Klofren, än the, som togo Ordens-löften på sig och ther wille aldeles skanna och all sin lifstid ther förblifwa. Dock kan man ej neka, at Klofren varit, alt intil Reformationstiden, nyttiga Läro-hus. Såsom Jungfru- eller Nunno-Klofren för hederliga och förnåma mäns Döttrar; afwen så Munk-Klofren för theas Söner. I Lunda-Sticht hafwer så mycket bättre lägenhet ther til varit, som ther varit flere Kloster för hwarjehanda Ordens Munkar, än i något annat Sticht här i Norden, hvilka alla finnas anförda och efter mögeligheten beskrefna uti Monasteriologia Svecogothica.

§. VIII. Churu wanryktade Klofren, emot slutet af Påwedomet, hade blefwit af sina wanfrågda inwånare, Munkarna, som större delen woro late brukar, och odygge ignoranter, mer öfwade i odygder, än i studier; dock funnos ibland them the, som woro sielfwe mycket lärde män, flitigt studerade och gerna lärde andra, som wille nyttja theas information eller underwisning, enkannerligen ibland Dominican- och Carmelit-munkar, som ägde wackra Bibliothek i flera Klofster. Franciscus Wormundus motte i sin tid icke varit ibland sina Ordens-bröder ensam, som warande, på Reformationstiden, en Carmelit-Munk i Helsingör-Kloster, kunde blifwa Evangeliskt predikare och Lector Theologiæ i Malmö-Gymnasid, samt therifrå kallades til at blifwa then förste Evangeliske Biskop i Lund, hvilket han icke hade kunnat blifwa, om han icke förvt varit en studerad och lärder Munk i Klofret.

§. IX. Sedan studierna qwicknade wid, genom Religionens Reformation, och så wäl i Danmark, som i andra länder, Evangelii lius kom til at flina, hafwa the Danske Konungar efter hand i Lunda-Stichts Städer uprettat både Barne- och andra Scholar. Om Malmö är otwifachtigt af thet, som nyss nämndes om Franciscus Wormundo, at ther varit ett Gymnasium, innan någon Religions Reformation med altwar och eftertryck företogs eller för sig gick ther i landet. Såsom the Danske Konungarna, så länge Lunda-Sticht under them lydde, Scholewäsendet thersti med Christelig sorgfällighet wärdat; Så hafwa the Swenske, sedan berörde Sticht kom tillbaka under theas Regemente, thet icke mindre, utan mycket mer förfrämjat; ty förvtan Carolinista Academien i Lund, är nu förtiden en fullkomlig Trivial-Schola i Malmö, och mindre Scholar, hwarthera med en Rector och en eller 2 Collegæ, i Lund, Carlskrona, Helsingborg, Århus, Christiansstad och Landskrona: Men i the mindre Städerna äro Pædagogier eller Barne-Scholar. Hafwer altså Scholewäsendet eller Informations-werket fördom varit och än i dag är i Lunda-Sticht i så godt stånd och stic, som i något af the andra Biskops-Stichten, uti Swea och Götha-Rike.

NIONDE BOKEN

Om Wiborgs = nu Borgo = Sticht. Första Capitel

Om
Stelfwa Stichtet, thes Alder, Anläggning, Brentsor, ic.

A. **GUSTAF** Eriksson, eller then Förste, hafwer, ibland mycket annat, themed han gjort sig ewerdeligen högförtient af Swea, och Gothariske, sitt fädernesland, wisat sig mohn och sorgfällig om sina undersåtars Siälslöfvel och upbyggelse uti Christendomen. Och emedan Stichten i thesa, serdeles Nordiska widbegrepna länder, woro så widlöftiga, at thet omögeliget war för Biskoparna, them så ofta, som behöfwas monde, genomfara och nödwändig uppsicht hafwa wid alla församlingar på Lärare och åhörare; ty satte han sig före, at dela Stichten i mindre och altså ypretta i Niket flere Biskopsdomen, än tilförne warit hade. A)

S. II. Beaynnelse til sådan nyttig och nödwändig delning, gjorde then store Konungen med Abo = Sticht, hwilket, widlöftigast ibland alla, Storförstendömet Finland med alla tilliggande provincier och länder, samt ÖsterBotn, uti sig begripit hade. Hwilla woro så widt belägna emellan Sibar, Skogar, Berg, Träsk och Strömar, at ingen Biskop kunde i sin tid hinna alla theras församlingar besöka. Thera före år 1554 uti Maji månad, då Abo = Sticht hade, efter Biskopens, **MARTINI SKYTTE**s död, in på 4de året, warit ledigt, kallade högbemalte Konung, som då war stadd på Gripsholms Slott, til sig **M. MICHAELEM AGRICOLAM**, Kaniken i Abo, och **M. PAULLUM JUSTEN**, Scholemästaren thesammanstädes, och både mun- och skrifteligen förordnade them til Biskopar: then förre i Abo, och then sedmare i Wiborg B) såtandes them begge thertil ordenteligen wigas af Biskop **BOTHIDO** i Strängnäs. **S. III.**

A) Här om förtienar at läsas några Wils-Nåds Latiniska bref, skrefwet i Stockholm d. 17 Julii år 1578, til Archibiskopen **M. LAUR. PETRI** then yngre eller Gothum; hwilket finnes ibland the tryckta bewis til Archibiskopen **Salig D. S. PEGELS** Biskops Christnido pag. 114. segg. Ther berettas för wisso, at **S. GUSTAF** then Förste hade haft i sinnet, at dela Upsala = Sticht uti trenne: nemligen Upsala, Stockholm och Gäste; Samtaledes Linköping, Calmar och Jönköping; men Strängnäs, Wästerås och Abo uti twenne: nemligen läggandes til thet första Örebro = Sticht i Närke, til thet andra Tunna = Sticht i Dalarna och til thet tredje Wiborgs = Sticht.

B) At thet redan, under Påwedömet, warit på förslag, ju i någras tanckar och önskan, thet the

S. III. Thetta war början til Wiborgs-Sticht, som så blef kalladt theraf, at Biskopens Säte skulle blifwa Staden Wiborg, som i Carelen är wäl belägen och först bygd år 1293 vnder R. **BORGERS** mindervärdhet af Riks-förständeren **Torkil Knutson C.** Wiborgs-Sticht lades fuller år 1583, åter samman med Åbo af R. **JOHAN**, vnder then Licurgisten, Biskopen i Åbo, **M. Erico Erici**; men R. **GUSTAF ADOLPH** beslöt d. 5 Febr. 1614, at i Wiborg skulle blifwa en Superintendentens; men 1618 gjorde han thet til ett Biskops-Säte, som thet ock war i 100 år. Men sedan Wiborg, med then delen af Carelen; genom frids fördraget år 1721, wardt lemnadt åt Ryssland, och Biskops-Sätet flyttadt til Børgo i Nyland, blifwer thetta Sticht theraf nämnt Børgo-Biskopsdöme.

S. IV. Vnder Wiborgs Biskop blefwo i första början lagde Wiborgs Län eller Swenska Carelen, Nyflotts Län eller Savolax och Östra Hård af Tavastland. Hwartil R. **GUSTAF ADOLPH** år 1618 lade Ingermanland och Kexholms-Län, hwartil Drottning **CHRISTINA** år 1641 gjorde then ändring, at hon i Narwen uprättade en Superintendentia öfwer Ingermanland. Nu förtiden lyda vnder Børgo-Biskopsdöme, then Swenska Carelen, Nyflotts-Län eller hela Savolax på 2 Sochnar när, och allenast 2 Sochnar af Kymenegårds-Län, efter then gamla delningen af Höfdingedömen, samt af Nylands och Tavastehus Landshöfdingedöme, Børgo och Begge Hollola Hårdader.

S. V. Består alltså thetta, nu andra gången afftympade, Sticht af 6 Probsterier, som innehålla 39 Pastorater, hwartil höra 44 Sochnar och 28 Capeller. The berömlige män, som thetta Stichtes Biskopar varit, hafwa fuller förtient at med utförliga biographier eller lefwerne-beskrifningar lemnas åt efterwerlden til at niuta erwerdeliget äreminne; men man föränlätas för wisa orsaker skul, göra thet kortare, än man wille och borde. Doel så, at, sedan Stichtets Biskopar blifwit anförde, som hit in til varit 17 til antalet, the 10 Superintendenter, som i Narwen varit, blifwa ock uppräknade.

The Careler motte så sin enskilda Biskop, sittande i Wiborg; hafwer man kunnat gifva af thet som finnes tillräne berättadt, uti förra delens fette Boks andra Cap. pag. 300.

¶ Then som wil blifwa underrettad om Stadens Wiborgs ålder, swära öden och annat, som kan wara werdt at weta, finner thet i korthet sammandraget uti min **SPICERHJÄ MUNITA** pag. 203, seqq.

Ande Bokens Andra Capitel,

Om

Bisshoparna i Wiborg, sedan i Borgo.

I. **M**ag. PAULUS JUSTEN, tilförene i förra delens siunde Bos anförd ibland Åbo Bisshopar pag. 346, blef af **K. GUSTAF Erikson** år 1554 bit fatt, til at här warda then förste Bisshop, i hwilket han war i alla motto Konungen til behag och Stichtet til mycken upbyggelse. Thersöre wardt han af **K. ERIC** then Siortonde år 1563, benådad med stytning til Åbo Bisshoppsdome; Doct, såsom Administrator, behållandes tillika Wiborgs Sticht in til sin död år 1576.

II. Mag. ERICUS HERKEPÆUS, södder i Gården Herkepe och Perno; Socht i Nyland; hade studerat i Wiborg, Åbo och Wittenberg, och ther Magister blef wit. Theresetter förestod han Wiborgs Schola med så godt beröm och allas behag, at han stättades wärdig til at blifwa ther först DomProbst och sedan, efter Mag. Pauli Justens död, Bisshop år 1576. Thetta embete, såsom the förra, wärdade han med all sit och trohet; men som han wäl til ålders redan war kommen, ut hårdade han thermed icke lengre, än til d. 4 Febr. år 1580, då han saligen afled.

III. Mag. ERICUS ERICI FINLANDUS, tilförene anförd ibland Åbo Bisshopar pag. 348 emedan han för Liturgien skul, then han emottog och beskrämjade, war i synnerlig nåd hos **K. JOHAN** then Tredje; så underlades honom, som år 1583, blef Bisshop i Åbo, att thet, som i Wäredömetis tid hade legat under Bisshoparna i Åbo, och altså hela Wiborgs Sticht, som uti hela 25 år, icke utan församlingens stora skada, lhdde tillika med Åbo Sticht, under thenna Mag. ERIC. Men år 1618, sedan **K. GUSTAF ADOLPH** hade, genom frid med Ryssen, sådt under Swea: Rikes krono, Ingermanland och Berholms Län, fann han, jemwäl för thesas skul, nyttigt, at åter setta en serstltdt Bisshop i Wiborg, hwilken war

IV. Mag. OLAVUS ELIMEUS, som, sedan han hade studerat, rest och Magistrerat, samt ifrå år 1609 warit Rector Scholæ och ifrå år 1612 Pastor wid **S. Nicolai** eller Stora Kyrko i Stockholm, blef af **K. GUSTAF ADOLPH** år 1618 d. 16 Julii, satt til Bisshop i Wiborg, et allenast öfwer the församlingar, som thewunder tilförene hade hört, utan ock öfwer Ingermanland och Berholms Län. Samma Konung behagade med sin fullmæcht förordna honom til Bisshop i Åbo d. 21 Julii 1619; men then gamle Måster **ERJA** lämnades dock af nåd i embe

embetet utan Vicario in til sin död år 1625. Biskop Elimæus blef alltså här qwar, ther han war. Hwarest han förvtan kyrkowäsendet, som i hela Stichtet war mycket förfallit, vprättade ock Gymnasium och Scholan i Wiborg, samt eliest wiste sig wara en rätt sinnad och nyttig Biskop. Han dödde år 1627 och lämnade efter sig ett berömliget efterdöme och lofford af lärdom, sit, allwar och försigtighet; ty stod han i synnerlig nåd hos then stora Konungen.

V. Mag. NICOLAUS MAGNI obekant til alt annat, undantagandes, at han år 1628 år förordnad til Biskop af **R. GUSTAF ADOLPH.** Man har icke kunnat finna iagen, hwarlen, hwad han gjort, eller när han död; tyckes dock thet sednare stedt år 1632.

VI. Mag. GABRIEL MELARTOPÆUS, född i Södra Finland och Kimi, to: Sofn, hade år 1606 disputerat och blefwit Magister i Wittenberg, och warit länge Rector Scholæ i Åbo, innan han d. 30 Martii år 1633 blef förordnad til Biskop i Wiborg. Han war en lård och arbetsam man, och dödde år 1641, då Ingermansland fränskildes, och blef en serksild Superintendentia.

VII. Mag. PETRUS JONÆ BIUGG, Suderkopiå-Gothus, hade studerat i Upsala år 1609, sedan i Tyssland; Hertig JOHANS Hoffprest år 1613. Pastor i Wärdsberg år 1618, sedan tillika Lector Gymn. Lincop. Physico-Medicus år 1628, Theol. år 1636. Pastor & Prap. i Söderköping 1639, Biskop i Wiborg förordnad på Riksdagen i Stockholm år 1642, d. 21 Febr. En lård, behagelig och försigtig man. Dödde år 1657.

VIII. Mag. NICOLAUS LAUR. MALMENIUS, eller Nycopiensis, hade warit Rector Scholæ i Staden Nyköping, när han år 1640 blef Poel. & Log. Professor i Åbo och år 1652 Theologiae Professor. D. 12 Maji år 1658 wardt han Biskop i Wiborg och afled år 1664.

IX. Mag. PETRUS LAUR. BROMMIUS, född i Nerike. Magister i Gripswald år 1643, Legations-Präst i Tyssland år 1644; blef år 1648 d. 21 Jun. förordnad Pastor wid Swenska församlingen i Narwen, och tillika Lector Theol. therstädes d. 23 Junii. Sedan någon tid under friget Pastor i Glanshammar uti Nerike och d. 27 Aug. år 1663 Superintendent i Narwen. Hwarifrån han wardt år 1664 d. 30 Aug. med Kongl. fullmacht satt til Biskop i Wiborg, hwilket Embete han med beröm förestod in til döden år 1671.

X. Doch. ABRAHAMUS GEORG THAUVONIUS, en Finne född i Hailo år 1622, studerat i Åbo, Magistrerat i Dorpt. Professor Physices i Åbo d. 6 Julii

Julii år 1649, Theologiæ år 1659 och Doctor d. 7 Junii år 1667. Superintendentens i Narwen år 1667. Biskop i Wiborg d. 6 Nov. 1672, under hwilket embete han dödde d. 27 Jan. år 1679. Han hade namn om sig at hafwa warit wid Academien en snäll Philosoph och stark Disputator, hwilket ock af hans Skrifter kan finnas.

XI. Mag. HENRICUS HENR. CARSTENIUS, född i Nyland och Helsingås d. 25 Maji 1612. Efter resor och mindre tjänster, Probst i Borgo år 1639, Magister i Åbo år 1653 d. 3 Maji. Domprobst i Wiborg år 1668 och Biskop there sammastädes år 1679, dödde d. 27 Januar. år 1683, af ålder mycket swag. D)

XII. Doct. PETRUS ERICI BÄNG, född i Helsingeland år 1633. Magister i Upsala d. 13 Junii år 1661. Reste sedan til utlänsta Academier, och pröfades wärdig at blifwa i Åbo Professor Theologiæ d. 13 Decembr. år 1664 och Doct. år 1666. Therefter wardt år 1679 Superintendentens i Narwen och d. 9 Martii år 1681 Biskop i Wiborg, medan Företrädaren än lefde, af ålderdom mycket afsnättad. Men Biskop Bäng affamnade år 1696 i Wiborg, sedan han embetet hade med beröm förestådt. Om hans lärdom och arbete wid Academien wittna, ibland andra Skrifter, hans Historia Ecclesiastica och Exegesis Epistolæ ad Hebræos.

XIII. Doct. PETRUS LAUR. LAURBECKIUS, en Östgöthe, född år 1628 af Böndefelt i Gamblakids Sockn, studerat först i Linköping, ther han wardt år 1649 Supremus Schol. Collega. Reste år 1652 til Åbo, ther blef han år 1659 Adjunctus, och Magister d. 11 Junii 1661. År 1666 Bibliothecarius, år 1667 Poëleos Professor, år 1687 Theologiæ och år 1689 Thaal. Doctor. Härifrån flyttes han med Kongl. fullmacht af d. 28 Decembr. 1696 til Biskopsdömet i Wiborg, ifrå hwilket han dödde d. 16 April. år 1705.

XIV. Doct. DAVID LUND, ofwansföre anförd ibland Wägås Biskopar uti fette bokens tredje Capitel, pag. 314. Dit til Wiborg blef han, af B. CARL then Tolste, send med Biskops fullmacht år 1705, men måste år 1710, för Nybarnas öfwerhand, öfwer gifwa Sticht och Embete.

XV. Doct. JOHANNES GEZELIUS, Sonesonen, född i Narwen, ther hans fader så war Superintendent, d. 6 Maji år 1686. Sedan han hemma i Åbo och Upsala, och på utrikes Academier i Tyskland Holland och Engeland, hade studerat, blef han år 1711 Extraordinarius; Men år 1720 d. 7 Jan. och d. 2 Junii samma år

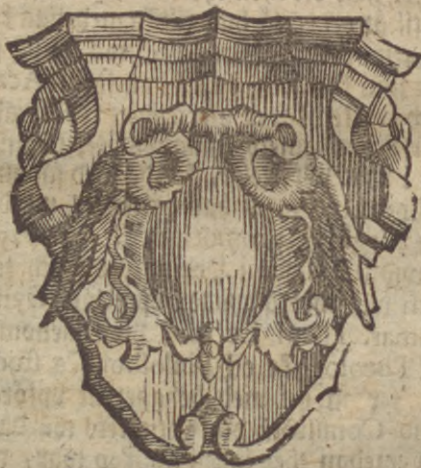
D) Thenna Mannens namn lefwer uti en liten Tractat om the sw Christli Ord på Forset, som under hans namn, första gången af Trycket år 1656 utkom på Swensko, kallad CANTIO CYGNEA CHRISTI, eller Christli Swanesång. Hwilken, i mong motto förbättrad, jag i Lund år 1718 å nys låt utplegga. Hon är ock, med mitt Samtycke, i Jönköping år 1742 åter blefwen utplagd; i sanning wäl wärd at läsas i enslig andacht.

ma år Secundus Ordinarius Theologiae Professor i Åbo Academie, som dock inmedlertid, under kriget, förmedelst fiendens öfverhand, var öde. År 1721 d. 18 Octobr. erhöft han R. FRIDRICS fullmakt, at vara then förste residerande Biskop i Borgo, tit, efter Wiborgs öfverlemnande åt Ryken, Biskops Sätet med Domen blef förlagdt. Thetta förfallna Sticht tilträdde han thet följande året och arbetade med all mögelighet, at thet å nyo vprätta både Kyrkio: och Scholewä: sendet. År 1732 d. 23 Febr. blef han i Upsala, jemte andra berömliga Theologos, hedrad med Doctor-titel. Efter en Gudfruchtig och stilla wandel affomnade han d. 18 Maji år 1733, allenast 47 år gammal.

XVI. Doct. DANIEL DAN. JUSLENIUS, född i Norra Finland och Birmo: Sofn d. 10 Jun. 1676. Promotus i Åbo d. 14 Decembr. år 1703, Prof. Ling. Or. år 1712, styfctig vndan fienden til Swea: rike, blef Lector Eloqu. i Wästerås: Gymnasio år 1715. Efter Academiens vprättande år 1722 Professor Theol. i Åbo och år 1734 Biskop i Borgo. Hade dock år 1728 haft Åbo: Stichts enhelliga kallelse, then han afbad. År 1742, sedan han hade visiterat hela thetta Stichtets församlingar och i andra stycken löst sitt Embete, blef han i thet olyckeliga kriget, efter mycken leden skada, nödsakad, at, vndan Ryfarna, åter med sin familia flyhta öfwer til Stockholm. Och blef på följande år af R. FRIDRIC be nådad med Skara: Biskopsdome, ibland hwilkets Biskopar han ofwansöre, vti Förra delens tredje bok och tredje Capitel pag. 196 sequ. anfordr år. På Brunsbo Skara: Biskopsäte affomnade han d. 17 Julii år 1752.

XVII. Doct. JOHANNES NYLANDER, född d. 20 Aug. 1698 vti Östers botn och Bled: stad, thet han vti then thet florerande Trivial: Scholen lade god grund til sina studier intil år 1714, då han tillika med sina f. föräldrar, nödgades, för Ryfarnas fiendteliga inbrott i landet, begifwa sig på flychten neder vti Riket. År 1715, til at fottsättia sina studier, begaf han sig til Academien i Upsala, thet han vti lärda Språk och wettenskaper merkeligen förkostades och så mognade, at han år 1722, efter Storförstendömet Finlands återställande vnder Swea: Rikes Krono och Academiens i Åbo vprettelse, kunde med sådant beröm och nöge aflega sina Academiska lärdoms: prof, at han räknades werdig til at blifwa Primus vti then thet på följande Magister-promotionen. År 1725 blef han förordnad til at blifwa ConRector wid Trivialen i Helsingfors, och följande år Lector Phil. Moralis och Historiarum wid thet så nyttigen vprettade Gymnasium i Borgo. Thet han ock 1728 wardt Primar. Theol. Lector, hwarigenom han fick godt tillfälle ej allenast til at, med sina Theologiska och Philosophiska studier, berömligen gagna och vbygga Ingdomen; utan ock med behageligt vpförande, snide, drift, alfar och försigtighet wid Consistorii och Stichtets wårdande, serdeles efter Åboiska friden år 1743, och emedan thet ingen Biskop war, wärtwa sig hos samtliga

ga Prästeståndet then kärlek, tneke och förtroende, at the honom, i Doctor Julenii ställe, som til Skara Biskopsdöme blefwit befordrad, med samhälliga röster, sig til Biskop kallade år 1745. Hwilken kalleste *K. FRIDRIC* d. 3 Octobr. samma år med nådig fullmacht stadfästade; Häruppå tilträdde Biskopen Embetet med allas lyckönsning och sägnad, och wardt thewiti, af Archibiskopen Doct. *JACOB BENZELIO*, inwigd i Stockholm och S. Nicolai Kyrkio d. 12 Octobr. 1746 under warande Riksdag. Stichtets wård och skötsel hade han redan sig antagit, och, efter hemkomsten ifrå Riksdagen, themed så mycket sorgfelligare och idogare fortfarit, som thet under kriget grusweligen illa medfarna och genom friden åter afstympada Stichtet behöfde i alla motto ömsinnig omsorg, drift och styrsel til wärettelse, inretning och i stånd bringande. År 1751, så han, tillika med alla hela Rikets Biskopar på Riksdagen i Stockholm, bewistade först *K. FRIDRICS* begrafning i Kongl. Riddarholms Kyrkio d. 27 Sept. och sedan wti Stora S. Nicolai Kyrkio d. 26 Novembr. *K. ADOLPH FRIDRIKS*, samt hans Gemäls, Drottning *LOVISA ULRICÆ* kröning; blef han, tillika med flere werda Män och Lärare, wid berörda Kröning, af Kongl. Maj:t förklarad för *DOCTOR Theologiae*. Ehenne hedersgrad och titel blef, sedan Riksdagen war ändad, år 1752 d. 17 Jun. i Upsala, wid en offentlig Doctoral Promotion, honom gifwen, tillika med them androm. Med then försigtighet, samt allwar, behag och fogelighet, hafwer han hit in til fört och prydt sitt öfwerherda eller Biskops-embete, at Församlingarna tillika med Scholewäsendet äro redan bragte i godt och önskad tistånd. There före saknar Herr Biskopen hwarlen hos sig sielt nöge och godt samwete, eller hos andra kärlek och wördnad, med trogna önskingar til beständig wälgång under allsköns Guds wälsignesse.

Nionde Bokens Tredje Capitel,

Om

Scholarna och Gymnasio vti Wiborg och thes Sticht.

§. I.

Betwis finnes therpå, at vti Påvedömets tid hafver vti Wiborg varit i godt stånd, jemte tv Kloster, en wacker Schole, hwilken, efter Religionens Reformation, är uthan twiswel så ther, som annorstädes, af **R. GUSTAF Eriksson** mid macht hållen. Biskopen **M. Paulus Justen** hade ther studerat i sin barndom och Biskopen **M. Eric Herkepæus** hade här, när han kom ifrån sina resor, blifwit Rector.

§. II. När **R. GUSTAF WOLPZ** åter vpretade Biskopæmbetet i Wiborg år 1618, funderade han ock här ett Gymnasium med vnder all för årskilliga Lectorer. Hvilket åter förföll; men, år 1632, sattes thet åter i stånd. **M. Henricus Carstenius**, som blef omsider Biskop, sattes hit til at vara Physices Lector; dock wardt thetta Gymnasium icke inwigt, förrän år 1641. Hwarefter thet alt framgent war ett nyttigt Lärohus; hwilket af **R. CARL** then Ellofte, genom Biskopens, Doct. **Abraham Thauvonii** pådrifwande och försorg, merkeligen blef förmeradt.

§. III. Sedan staden Wiborg år 1711 förföll vnder Ryssens eller Moscowitens welde, wordo både Lärare och Disciplar förskingrade, och är belant, at inret Gymnasium af ortens Öfwerhet ther nu vnderhålles. Men i Borgo, samma tid, som Biskopsätet tit lades af Swea: Konung, **R. FRIDRIK**, blef ett Gymnasium anlagt för 5 Lectorer, som ther informera Stichtets yngdom vti nyttiga wetenskaper och Språk, hwilke ock jemte Dom Probstens therstädes, äro Biskopens Bisttäre i Dom Capitlet. Elliest, såsom Drottning **CHRISTINA** år 1652 inrettade en Schola i hwarje Stad; Så äro nu i thetta Borgo, Sticht vtom bemälda Gymnasium, Trivial, Scholar i Helsingfors och i Randasalmi Sokn i Sawolar, och Barna: Scholar eller Pædagogier i Borgo och vti nya Stapelstaden Ulrica, så at i thetta Stichtet tryter icke tilselle för landets yngdom til god vnderwising, jemwål i lärda studier.

Fionde Bokens Fierde Capitel,

Om

Superintendenterna i Narwen.

W E Kyrkioväsendet i Ingermanland och Berholms Län måtte hafwa thesto bättre uppsicht och rykt, hafwer Drottning *CHRISTINA* år 1641 förordnat, at i Narwen skulle ordentelige Superintendenter blifwa sittande, som öfwer bemälda Länders församlingar, skulle hafwa Biskopelig wård och macht. Emedan these Superintendenter warit Swenske vnderfätare och berömlige Män, wil man them här med korta anmärkingar anföra. Ibland them hafwer warit

I. Mag. HENRICUS STAHLIUS eller STAHEL i Kewel född, och ther lensge Domprost, innan han med Drottning *CHRISTINA* fullmacht af d. 16 Juli 1643 blef i Narwen then förste Superintendent. Dödde med godt beröm år 1658.

II. Mag. JOANNES RUDBECKIUS, Biskops Son ifrån Wästerås, sedan han, efter studier och resor, warit ifrån d. 22 Juli år 1652 Extraordinarius Professor Theologiæ i Upsala, år 1654 d. 27 Maji Ordinarius Professor thesammas stades, och icke langt therefter, nemligen d. 10 Maji år 1655, förordnad til Öfwerfältpredikant wid Armen i Lissland, blef han med Kongl. fullmacht hit satt til Superintendentens d. 15 Maji år 1658; men måste flychta öfwer til Swea rike vndan fiend, ther han blef Probst i Falun d. 27 Aug. år 1663, och med 2 sina bröder, Nicolao och Petro, Doctor Theologiæ i Upsala d. 29 Octobr. år 1667, men till nyss dödd. E)

III. Mag. PETRUS L. BROMMIUS d. 27 Aug. år 1663 Superintendent här i stades, förrovt anford ibland Wiborgs Biskopar pag. 56.

IV. Mag. SALOMON MATTHIÆ, född i Lüneburg år 1609. Hebr. Lingv. Professor i Dorpt år 1636. År 1637 Græcæ och Theologiæ år 1642. Pastor i Narwen år 1650; men sådan jagad af fienden år 1656. Archidiaconus och Theologiæ Professor i Stettin år 1658. Superintendentens i Narwen d. 6 Septembr. år 1664. Dödde d. 9 Septembr. år 1665.

V. Doct.

E) Denne Doct. JOHANNES war äldst ibland the tre bröder RUDBECKAR, som på en gång blefwo Doctores Theologiæ. Af the andre blef Doct. NICOLAUS Biskop i Wästerås, anford i förra Delens Femte Boks 3 Cap. pag. 272 och Doct. PETRUS Biskop i Elara, bestrefwen 3 Vol. 3 Cap. pag. 193. Sambröder woro the med Professoren, Doct. OLAF RUDBECK, Storchuswud kallad, Atlantices Auctore. Alle woro Ödner af then berömlige Wästerås Biskopen, Doct. JOHANNES RUDBECKIO, om hwilken är at läsa i förra delen Libr. 5 Cap. 3 pag. 269 seq.

V. Doct. ABRAHAMUS THAUVONIUS förrot pag. 56. anförd ibland Biskoparna i Wiborg, war här Superintendens ifrån år 1667 til år 1672.

VI. Mag. ERICUS JOAN. ALBOGIUS, W. Gothus, född i Alboga: Sochn och Ods: Pastorat. Studerat och Magistrerat i Dorpt. Pastor i Iwangorod d. 5 Januar. år 1643. Efter andra tiensster och anseelig ålder Superintendens d. 6 Maji år 1673, dödde år 1678.

VII. Doct. PETRUS BÄMB, tilsörene i thenna Hof pag. 56. vpråknad ibland Wiborgs, Biskopar, företrädde här Superintendents Embetet ifrån år 1679 til år 1683.

VIII. Doct. JOANNES GEZELIUS, Filius, bestrefwen uti förra delens siunde be hof pag. 371, såsom Biskop i Åbo, war i Narwen Superintendens ifrån år 1684 d. 10 Decembr. intil år 1690.

X. Doct. JACOBUS LANG, anförd uti förra delens andra hof pag. 146 ibland Biskoparna i Linköping, tillflytte thenna Superintendentien år 1690 afträdde år 1700.

X. Doct. NICOLAUS BERGIUS, efter studier och resor, Pastor d. 7 Decembr. år 1694 wid then Fransösta församlingen i Stockholm, d. 16 Julii år 1700 med Kongl. fullmacht Superintendens i Narwen: Men thet följande år 1701 d. 4 Julii General Superintendens i Liffland, samt Academiens ProCancellarius i Pernau. År 1705 d. 1 Junii Doctor Theologiae i Upsala, lärer dött år 1708. F)

XI. Doct. JOANNES RUNGIUS, född år 1666 i Satagunda: Hårad. Magister i Åbo d. 10 Decembr. år 1691. Rector ther i Cathedral: Scholan år 1692. År 1696 d. 2 April. förordnad Pastor i Torwes, blef dock efter Kongl. fullmacht af d. 11 Decembr. år 1697 qwar i Åbo, wid Extraordinarie Theologiae Professoratet och Numis Pastorat. År 1700 d. 12 Junii blef han Ordinarius Theologiae Professor, och d. 9 Nov. år 1701 Superintendens i Narwen. År 1703 d. 14 Julii Doctor Theologiae i Åbo. En from, lärdd och flitig man, som hade then sorgen at höra sin Superintendentia af fienden å alla sidor utplundras, och Staden Narwen beslägras; döden ryckte dock d. 3 Aug. 1704 honom vndan thet elende och jernmer, som samma Stads eröfring med sig hade. Hwarmed ock Superintendentien i Narwen tog en beklagelig enda.

F) War en herdinlig och lärdd man, hwarom wittnar, ibland annat, hans Doctoral Disputation de RELIGIONE MOSCOVITICA. Han war ock i sin tid mycket bekant af sitt Grefweliga Giftermål.

TIONDE BOKEN

Om Götheborgs Sticht.

Första Capitel

Om

Götheborgs Sticht, thes Alder, Andring, Widd och Bräntfor.

§. I.

Si Götheborg, som är en anseelig Stapel och Handelsstad, beqvämt belägen i VästerGöthland och Säsvedals Härad, thet Götha-Elfven insfaller i en mil af Västerhafvet; och först thet anlagd år 1618 af K. GUSTAF ADOLPH, samt sedan förtreffeliga wäl å alla sidor fortificerad A); thet hafvet högbemålste Konung, emedan Skara Sticht thet tes honom för widlöftigt och then tracten ifrå thes Biskopsäte allt för langt belägen, inrettat en Superintendentiam år 1620, hwardunder han lade en stor del af Västergöthland emot Småland och Halland, nemligen these Häradar: Askhem, Säsvedal, Kind, Mark, Flunder, Ale, Wätle, Bällebygd och Mo häradar.

§ II. Efter Bromsebroiska friden med Dannemark, blef ock hela Halland, som då war kommit under Swea och Götha Rikes Krona, d. 14 Jan. år 1646 här underlagdt. Thet samma stedde ock med Wiken eller Bohus Län, sedan thet wti Roschilliska friden blef år 1658 återwunnit under Swea och Götha Rike. Men dock kom icke norra Wiken under Götheborgs Biskop, förrän år 1693, tilförne hade han ifrå år 1658 legat til Superintendentien i Carlstad.

§ III. Efter sådana titelningar, (Dock är Mohärad blefwit återlagdt til Skara Sticht) wardt thenna Superintendentia wid år 1665 förwandlad til ett Biskopsdöme, hwilket begriper wti sig, utom the nämnde Häradar af Elfsborgs Län, Halland tillika med Götheborgs och Bohus Läns Landshöfdingedöme, så at thet består nu förtiden af 9 Probsterier, hwarwittinnan äro 104 Pasterater, til hwilka höra 257 Land Sochnar. Äro ock wti thetta Sticht, utom Götheborg, these efterföljande Städer: Såsom i Halland, Halmstad, Warberg, Laholm, Falkenberg och Kongsbäcka, och i Bohus Län, Uddewalla, Mar:

A) Ysfröligare berettelse, dock i förhet, om Stadens Götheborgs anläggning, besättningswerk, öfvergångna öden och annat tit hörande, finnes sammandraget wti min lilla Traktat, kallad SPLOGOTHLA MUNITA, som af Trycket wtkom i Stockholm år 1744.

Marstrand, Strömstad och Kongell. Vår ock här wid wetas, at utom the förrot nämnda Kyrkior, äro inom thetta Stichtet 9 à 10 stycken Slots- Wers- Hospitals- och Fattighus- Kyrkior. Andteligen är thetta Sticht mycket widlöftigt, så at thet sträcker sig ifrå Swinsund wid Norska gräntsen neder til Hallandsås inemot Skåne- Sticht. Och i bredden ifrå Wästerhafwet tvärt genom Wästergöthland och Halland stiger thet in på Småland, och för öfriget gräntsar tilsamman med Skåne- Sticht och någon del af Carlstads.

Tionde Bokens Andra Capitel

Om

Superintendenterna i Götheborg.

I. **M**ag. SYLVESTER JOH. PHRYGIUS, Calmariensis, Poëta Laureatus Cæsareus, Magister i Wittenberg d. 23 Martii år 1602. Rector Scholæ i Linköping år 1603. Af Hertig JOHAN i Östergötland, satt til Superintendentens i Skåne vti VästerGöthland år 1600, öfver Räkinds-härad och hwad mer han ther i landet hade vnder sitt Hertigedöme. Men, när, efter bemälte Hertigs död år 1618, hela Hertigdömet återföll til Kronan, vphörde thenna Nya Superintendentia, och emedan **K. GUSTAF ADOLPH** hade, såsom förrest sagdt är, anlagt en annan ny i Götheborg år 1618, fick Magister Phrygius, som hade blifwit Pastor i Götheborg d. 26 Julii år 1619, d. 26 April. år 1620 Kongl. confirmation och fullmakt på Superintendentien och strax emottog, samt sedan be-
römligen förestod, in til sin död år 1628.

II. Mag. ANDREAS JOH. PRYTS, tilförene vti andra boken, ibland Linköpings-Biskopar, anförd och beskrefwen, kom ifrå Kongl. Hoffwet, ther han 2 år varit Predikant, och blef här Superintendentens år 1629, och sedan han här mycket godt utrettat och d. 14 Jan. år 1646 sådt Drottning **CHRISTINE** fullmakt, at wid thenna Superintendentien, ock hafwa Halland vnder sin uppsicht, sluttes han år 1647 til Biskops-Embetet i Linköping och dödde i Norköping d. 7 April. år 1655. Han finnes widlöftigare beskrefwen i förra delens andra boks tredje Capitel, pag. 137 seq.

III. Doct. ERICUS ERICI BRUNNIUS, Angermannus, född d. 25 Martii år 1597 vti Brunna i Seigsjö-Sochn, studerat i Gesse ifrå år 1613, i Upsala ifrå år 1617 samt ther blef Magister år 1625. Resste med Herr Claes Bielkenstierna, sin Discipel, år 1630, til Holland, Engeland och Frankrike. Blef Prof. Historiarum i Upsala d. 24 Febr. år 1636, Theologiæ år 1645, Superintendentens här d. 14 Sept. år 1647, Doct. Theologiæ i Upsala d. 26 Januar. år 1648. Han var then andre, som vnder sin wård och uppsicht hade Halland. Dödde vnder Riksdagen i Stockholm d. 23 Julii år 1664. Hans barn Ablaades d. 10 Decembr. år 1672 med tilnamnet **ROSEMARIN**. Han var en lärd, behagelig, sachtmodig, klok och försigtig Man.

Tion-

Tionde Bokens Tredje Capitel

Om
Biskoparna i Götheborg.

I. **Doct. ZACHARIAS LAUR. KLINGIUS** Nericius, Magister i Upsala d. 29 Jul. år 1639. Professor i Dorpt år 1640, Theologus ibidem år 1646. Resste ut til Tyskland och blef d. 18 Maji år 1647 Doctör Theologiæ i Wittenberg efter aflagda lärdomsprof. Wid hemkomsten blef han Kongl. Hoffpredikant; men fick samma år d. 4 Decembr. Drottning *CHRISTINÆ* fullmacht, at wara Pastor wid Östra Församlingen i Nyköping. År 1650 d. 7 Septembr. förordnades han til General Superintendentens i Liffland och ProCancellarius wid Academiën i Dorpt. Hwarifrån han jagades af fienden Ryssen år 1658, och blef förordnad General Superintendent wid Armén d. 24 April. samma år, och tog sedan emot Riddarholms Församlingen i Stockholm år 1661, behållandes samma titul af General Felt Superintendent. Therrifrån han, med Kongl. fullmacht af d. 2 Martii år 1665, flyttes til Götheborg uti then afledna Superintendentens Doct. Brunni ställe; men med then förmynd, at han skulle hafwa heder och namn för Bisshop; emedan thet Sticht så sådt en merkelig tilökning af Wiken eller Bohuslän, som thewonder blifwit lagdt efter friden år 1658. Denne Bisshop blef d. 27 Oct. år 1666 adlad med thet tilnamnet *Klingenstierna*, och dödde d. 3 Sept. år 1671.

II. **Mag. LAURENTIUS THORERI BILLICHIUS**, född d. 3 Febr. år 1597 i Wäster-Göthland, wid Billingen i Berggs församling och Gården Longsäter. Studerat i Mariæstad ifrå år 1604 och i Upsala ifrå år 1612, ordinerad til Hoffprest på Saby år 1620, af Superintendenten i Mariæstad, M. Jonâ Orienslund. År 1625 Feldpredikant i Prynßen och Tyskland. År 1630 rest på Kongl. Stipendi til Holland och blef i Leyden Magister d. 1 Martii år 1633. Wid hemkomsten tilbods honom en adjunctur wid Dorpts Academie; men tog heller enot Rectoratet i Mariæstad. År 1640 blef han Pastor i Philippstad och år 1647 Pastor i Fryksdalen d. 29 Martii; men strax samma år Probst och Korfioherde i Mariæstad. Ther lesde han och lärde i fulla 23 år, tils han med Kongl. fullmacht af d. 7 Nov. år 1671 i sin höga ålder, befrämjades til Biskopsambetet i Götheborg, hwilket han med beröm och fogelighet företrädde til d. 1 Januar. år 1678, så han saligen afled och blef begrafwen i Mariæstad, ther han langt förrest hade låtit grifvställe åt sig bereda.

III. **DANIEL LAUR. VALLERIUS**, Calmariensis, född af P. & P. i Högsby,
Andra Delen J by,

by, M. Lars Erici Vallerid, som af sina föräders byggd, Wallehårad i Wästergöthland thetta tilnamn hade fått B), och varit gift med Catharina Mag. Johannis Ungii Superintendentens Calm. dotter. Sonen Daniel, sedan han studerat ifrå år 1641 i Calmar, ifrå 1648 i Linköping och ifrå 1651 i Upsala samt år 1652 fått Landshöfdinga Sönerna, Peder, Nils och Bengt Baggar, at informera; hafwer i Calmar år 1658 d. 29 Jan. blefwit Präst och d. 21 Jul. ConRector Scholæ samt Gr. Lingv. & Poëseos Lector. År 1660 wardt han tillika Predikant på Calmar Slott, och hade d. 9 Aug. år 1659 blefwit gift med Margareta, Superintendentens thestades, Doct. Petri Schomeri dotter. När han therefter några år varit Kongl. Hoffpredikant, blef han DomProbst i Götheborg d. 18 Martii år 1671 och efter M. Billichii död Biskop thersammastades d. 25 Febr. år 1678, wigd af Archibiskopen, Doct. Johanne Baaziö. Thetta embete förestod han med mycken besvär och allment nöge in på tionde året; ty han dödde d. 20 Febr. år 1689, på sin Sättegård Serwenäs, och begrofs af Biskopen i Skara, Doct. Haquino Speigel, d. 19 Jun. samma år, uti sin tilredda graf, i Solne kyrkion Drgrytas.

IV. Doct. JOHANNES I) JOHAN. CARLBERG, Borgmästarens i Carlstad Johans Borgefsons och Chirstin Olufsdotters Späts Son, född d. 28 Sept. år 1638. Studerat i Upsala ifrå år 1655, reste sedan år 1662 ut til Academerna i Hålland, Ung. och Tyssland. Blef Magister Philosophiæ i Leipsig år 1667 och Doctor Theologiæ i Giesen år 1677 och efter hemkomsten år 1679 på Michaelis dag insatt til DomProbst i Götheborg, efter Kongl. fullmakt af d. 30 April. samma år. Men wardt efter några år, 1687 kallad til thet Kongl. Hoffwet, at wara Hennes Majests, Drothings ULRIÆ ELEONORÆ Syster Hoffpredikant. Sidst blef han med Kongl. fullmakt af d. 21 Maji år 1689 återsänd til Götheborg, at thet wårda Biskopsembetet, hwilket han ock berömligen gjorde in til sin död, år 1701 d. 5 Jul. på sitt sextionde tredje ålders år, och begrofs uti sin egen graf i Drgrytas kyrkio, uthan all ståt, af sin Capellan, Herr Petr. Andreae Aurelio. Hade lefwit i äktheten ifrå år 1680 d. 25 Augusti med Elisabet Agnes Stohin, then han ifrå Giesen inkallat, och af henne aflade 10 Söner och 4 Döttrar.

V. Doct. GEORGIUS NICOL. WALLIN, född i Angermanland, Wibyggerå Sochn och Dockstad gård, d. 1 Maji år 1644. Studerat i Hernösand ifrå 1655.

B) Probstens i Högby: M. LAUR. WALLERII Fader Dr. ERICUS, hade fullt warit Kyrkoherde wid Högby-Sökn på Sland, och år 1593, med hela Niles Prästestånd, vnderskrefwit Upsala-Religionsindtets beslut; dock hafwer en tröwerdig Genealogiit i Stockholm tiltrödt sig kunna weta och wisa, at berörde Herr Erik varit en Wästgöthe, bördig ifrå Wallehårad, så at hans Descendenter sådan hafwa sitt tilnamn, Vallerier, och Valler-männer. Och altså icke ifrå Wallerstad, sådan the Högdötske Vallerier äro nämnde och utskätdade; dock icke så wida och manstarkt, som the Högbynske ifrå bemålde Präster Lars, som må wäl nämnas Pater Familiarum.

1655 och i Upsala ifrån 1665, ther han blef Magister d. 13 Junii 1676. Hwarefter han wardt samma år Hoffpredikant hos Kongl. Rådet, Gref Nils Brahe, Drabant Predikant år 1680, Kongl. Hoffpredikant år 1681 d. 9 Jan. Probst öfwer Gåsstrickland och Kyrkioherde i Gese d. 17 Martii år 1684, Kongl. Öfwerhoffpredikant d. 25 Junii år 1690, Doctor Theologiae på Jubelfesten i Upsala d. 23 Febr. år 1693. Och sedan han varit år 1700 K. CARL XII fölgachtig vnder feldtoget in på Seland, d. 5 Augusti år 1701 förordnad til Biskop i Götheborg; Men som Her-nösands Sticht samma tid wardt ledigt, åstundade han thet heldre, såsom sin fö-delseort; ty erhöil han ock ther på Kongl. fullmacht d. 5 April. år 1702, och thet tills-trädde på thet följande, samt i fulla 20 år förestod med mycket besvär, vnder then tryckande krigstiden och vnder stora förger, serdeles öfwer fiendens härjande öfwer nästan hela hans Sticht. Sidst affomnade han saligen på sitt ottationde ål-ders år d. 8 Julii år 1723.

VI. Dn. LAURENTIUS NORMANNUS, född i Södermanland och Jäder år 1651. Professor i Upsala, Historiarum Extraordinarius år 1682. Logices år 1685 d. 16 Decembr. Græc. Lingv. d. 16 Sept. år 1688. Theologiae år 1693 d. 15 Dec. tillika Bibliothecarius år 1698 och ändteligen Primarius Professor d. 21 Maji år 1702. Fast han Biskop war förordnad til Götheborg d. 2 Decembr. samma år, dödde d. 21 Maji 1703 i Upsala, en wida berömd man för sin dräpeliga lärdom.

VII. Mag. OLAVUS NEZELIUS, Uplandus, född i Näs Sökn d. OÅ. år 1638, då hans Fader, Herr Eric Filmerus, war ther Capellan. Blef Magister i Upsala d. 12 Decembr. år 1672, sedan han hade rest med Lilsjöskar i Franckerike och widare, wardt han i Upsala Vice Bibliothecarius d. 14 Junii år 1676, Extraordi-narius Professor år 1677, tillika Pastor i Hageby och Kamstad d. 2 Septembr. år 1682. Sidst Probst i Wingåter d. 24 Sept. år 1692, hwarifrån han blef med Kongl. fullmacht besordrad til Biskops Embetet i Götheborg år 1703, hwilket han strax tilträdde och förwaltade nästan i sin år, aflidandes år 1710 d. 21 Junii.

VIII. Doct. JOHANNES II) JOH. POPPELMAN, född i Warberg år 1649 d. 5 Octobr. sedan han hade lenge och grundeligen studerat först i Götheborg, thernäst i Lund til år 1671 och wid utlännska Academier 2 gånger, och i Wittenberg år 1675 blefwit Magister, samt ock ther år 1683 förwärtwat Gradum Doctoratus uti Theologien. Hade i medeltid med Kongl. fullmacht blefwit år 1775 Lector Log-ic. & Metaphys. i Götheborgs Gymnasio, och med slikt fullmacht, sedan han å-ter i 6 år utom lands hade rest, af d. 20 April. år 1692 wid Academien i Lund Se-cundus Theologiae Professor. Här tiente han flitigt uti hela 20 års tid, til thes han år 1711 d. 21 April. med Kongl. fullmacht ifrå Bender i Turkiet, förordnades til Biskop i Götheborg. Hwilket han war i 14 års tid med mycken sachtmodighet,

vnder hög ålderdom, til allas nöge, och dödde i Herranom år 1725 d. 30 Junii, på sitt 76 ålders år, blifwandes begrafwen i Orgerya uti sin Swärfaders Valterii graf, then han redan år 1704 hade köpt och låtit förbättra.

IX. Doct. ERICUS ERICI BENZELIUS, ofwan uti första bokens tredje Capitel pag. 83 anfordr ibland Upsala Archibiskopar, kom hit ifrå Theologiae Professoratet i Upsala år 1727 at wara Biskop, och flyttes hädan til Biskopsambetet i Linköping, år 1731, sidst förordnad Archibiskop år 1742, afled i Linköping d. 23 Septembris år 1743.

X. Doct. JACOBUS ERICI BENZELIUS, företrädarens broder, född i Upsala år 1683 d. 25 Febr. ther hans fader så war Professor Theologiae. Thene och näst efter bemälda sin broder anfordr och bestrefwen ibland Archibiskoparna på förvt nämnda ställe pag. 84. Magister i Upsala d. 11 Decembr. år 1703. År 1731 wardt han af Stichtet kallad och af K. SKJDERJA fallmågrigad til thesta Biskopsdöme, hwilket han med allas nöge, icke mindre, än med Stichtets merkelige nytta förestod i 14 år, til thes han år 1745 flytte til Archibiskopsambetet i Upsala. Dödde i Stockholm vnder Riksdagen d. 19 Jun. år 1747.

XI. Doct. GEORGIUS II) GEORGH WALLIN, född år 1686 d. 31 Jul. i Gäfle, ther hans Fader, som här förvt vnder numero V. finnes anfordr, så war Probst och Kyrkioherde. Sedan Sonen hade ifrån år 1696 studerat i Upsala, ther år 1707 d. 28 Maji blefwit Magister, samt besökt the förnämsta Academier i Tyskland, Holland och England, blef han år 1710 Theologiae Lector i Herrensand, ther hans Fader war Superintendentens. Här gjorde han med merkelig flit mycken upbyggelse, och ibland annat uprettade thet ther förbrända Gymnasii huset. År 1720 begaf han sig åter på en utländsk resa genom Danmark, Frankrike, Tyskland och vidare, och wardt i Wittenberg år 1723 d. 6 April. st. nov. Doctor Theologiae. Efter hemkomsten blef han år 1724 Kongl. Hoffpredikant och predikade hos Theras Kongl. Majrter, efter befallning, altid på Tyska. År 1726 d. 6 Martii, Bibliothecarius wid Academien i Upsala, och tillika d. 19 Junii år 1732 thersammastådes Quintus Theologiae Professor Ordinarius. Vnder thesa embeten wisade han berömlig flit och arbetsamhet til then Academiska Ungdomens både förnöge och upbyggelse, utgitwandes af Trycket monga icke mindre lärda, än curiula Disputationer och andra arbeten. År 1735 d. 19 Augusti benådades han med K. SKJDERJAS fullmakt på Superintendentien öfwer Gothland. Thetta embete tilträdde han år 1736 och wärdade i alla motto wäl, ehuru han af longa Riksdagar therifrå blef mycket hindrad. Andteligen d. 9 Oct. år 1744 blef han, efter Stichtets föregångna kallelse, af högberämda Konung förordnad til Götheborg, at warda ther Biskop. Tit begaf han sig på följande året,

åref, så Gothlångarna honom ifrån sig släpte icke med färre tårar och lyckönsningar, än Götheborgs Stad och Sticht med glädje och heder honom emottogo. Vlef til Bislop inwigd af Archebiskopen Doct. JACOBO BENZELIO wid Nilsdagen i Stockholm, d. 12 Octobr. år 1746.

Han hade så redan begynt, dermed han, til allas fågnad och nöge, fortfar, at, med berömlig slit, nit, drift och myndighet så styrta och värda, uti thes widlöftiga Sticht, Kyrlo och Scholewäsendet, med alt annat, som ankommer på hans werda Embete, at han kan wara försäkrad om allmän kärlek och wördnad, samt allas önskan til hans longwariga lif och wäls mågo. Framför alla, åtminstone ibland alla andra,

Inclya, ut hic Pyllos, Gothoburga, GEORGIUS annos
WALLIN impendat, rite precare, tibi.

Tionde Bokens Fjerde Capitel

Om

Gymnasio och Scholarna i Göttheborgs Sticht.

§. I.

Syd Stadens Göttheborgs fundacion, anlade **K. GUSTAF ADOLPH** ther en Schola, med underhåll för thes betienter, som dock icke kom i stånd förr än 1630, sedan högstbemålde Konung thertil anordnat en wis årlig afgift af stora Sidtulls-medlen. Hwarföre Trivial Schole af träb blefwit byggd, och wardt år 1631 Solnen **Tufwe Faxfri** anslagen thes Rectori til underhåll. Men år 1630 d. 15 Majl hade Solnegången eller diekne-penningar af alla Superintendentiens församlingar blefwit förvante at thenna Scholans yngdom. Thenna Schola förbettrade Drottning **CHRISTINA** i mong motto och på åtskilliga tider. Såsom år 1640 d. 26 Febr. bewiljade hon ett Gymnasium, bestående allena af två Lectorer, försedda med nödtorftigt underhåll. Hwartil åter två förordnades år 1648 och år 1647 resolverade om ett större Gymnasiu inrettande, hwilket på nästföljande år wardt werkstaldt, hwartil hon år 1652 förordnade en wis Stat af Cronotionde och revenüer til underhåll för Docentibus både i Gymnasio och i Trivial Scholan.

§. II. Under **K. CARL** then Elloftes minderårighet, och, under Superintendentens Doct. Brunnii inseende och pådrift, byggdes i thet gamlas ställe ett nytt Schole-hus så stort och anseeligt af två våningar, at ock Gymnasium theruti kan ej allenast beqvämligen hållas, utan ock theruti är å part en ganska stor Sal til Bibliothequet. Ar ock i samma hus nu för tiden Consistorium och thes Archivum. Thenna byggnad gick så lyckeligen och fort, at huset, begyntes d. 12 Martii år 1662, täcktes d. 27 Septembr. sidfinämnda år, och blef inwigt d. 1 Sept. år 1663 wid Prästemötet, så Theologiae Lectoren Mag. Nicolaus J. Ramzius, höll en lärd Oration, och Rector Sch. Olavus Forselius en annan, närwarande LandsHöfdingen Baron **PETER RIBBING**, Superintendenten Doct. **ERIC BRUNNIUS** och Stadsens Präsidenter **ISRAEL NORFELDT**, **GERHARD LEJONCRANZ** och **JOHAN SPALDING**, tillika med ganska monga af Prästaståndet och Borgerskapet. Thetta anseeliga Gymnasiu och Scholehus brann fuller, tillika med Swenska Kyrkion och kringliggande Tract, af, d. 15 April. år 1721; men inom år 1723 wardt thet i fullkomligt stånd åter bragdt, til thes förra gagn och öfning.

§. III. Til thetta Göttheborgiska Gymnasiu beständiga flor och anseende bidraga
wål

wäl mycket the anseeliga Stipendier, hwarmed thes yngdom warder merkeligen understödd och upmuntrad. Ibland hwilka thet äldsta och största är thet Hwitfeltiska, funderadt eller gifwet d. 22 Januar. år 1664 af then Danska Befallningsmannens, *THOMÆ DYRES* Wif, Fru *MARGARETA HWITFELT*, sedan behnes ende Son, *IWAR DYRE*, utom lands, under sina studier, bleswit död. Thet består af 3429 Daler 10 öre och 12 p:gar S:mts renta af tvenne Säterier med underliggande hemman, belägna i Bohus Län. Sedan *K. CARD* then *EL* löfte år 1694 återskänckte the 998 Daler 18 öre och 23 p:gar S:mt, som woro reducible af samma rentor, med the willkor, at Bohusiani eller ynglingar ifrå Bohus Län skulle åtniuta the oreducibla 2430 Daler 23 öre och 13 p:gar, och Dicecesani, eller ynglingar af thet öfriga Stichtet, the reducibla och återskänckta 998 Daler 18 öre och 23 p:gar; Så skulle thetta stipendium kallas *REGIO-HWITFELDIANUM*. En Lector, *M. JOHANNES Nicolai RAMZIUS* hafwer ock år 1735, så han dödde ogift, gifwit til thetta Kongl. Gymnasium ett anseeligt Stipendium, bestående af 4405 Daler Siffwermynts Capital. Thetta Stipendium *RAMZIANUM*, blifwer i anseende til tiden, så thet gafs, gemenligen kalladt then Sednare.

§. IV. Thet nu warande Götheborgiska Lärohuset består af *GYMNASIO*, hwaruti läsa 7 Lectores, ibland hwilka 2 äro Theologi och the öfrige 5 Philosophi, och af *SCHOLA Triviali* eller *Cathedrali*, som sysslosätter 6 Docentes, hwilke äro Rector, ConRector, tre Collegæ och en Apologist. Thetta härliga Lärohusets Jubileum eller memoriam secularem lät Biskopen, Herr Doct. *GEORGIUS WALLIN* anställa d. 9 och 10 Decembr. år 1748 med högtidelig solennitet medelst Orationer, Illuminationer och sinneriska deviser och Emblematis.

Utom thetta hafwer ock i Götheborg Tyfka Församlingen nästan ifrå thes början haft och än hafwer sin enskilda Schola för sina barn. Han har fuller några swära öden vndergådt; men dock bleswen uprettad, i godt stånd försatt och hållen, hafwandes en Rector, och jemte honom en Apologist eller Räkneästare.

§. V. Utom Götheborg äro i alla thetta Stichtets Städer nyttiga Pædagogier eller Barna-Scholar, af hwilka somlige hafwa 2 Docentes, hafwandes then ene namn af Rector, then andre af Collega: Såsom i Zalmstad, Warberg, Laholm, Vddewalla och Marstrand; men i Kongsbacka, Falkenberg, Strömstad och Kongella äro allienast Pædagogier, som hwar för sig af en Docens bestående äro.

ELLOFTE BOKEN

Om

Salmare = Sticht.

Första Capitel

Om

Salmare = Sticht, thes Alder, Storlek, Grentser och Andringar.

S. I.

Kong **GUSTAF** then Förste, som war serdeles sorgfällig om Christendomens sprättelse i sitt Rike, merkte wäl at Biskoparna, som genom Religionens Reformation hade, jemte the förra wäldet, mycket mist af then förra myndigheten, icke förmätte så wärda församlingarna, som behöfdes, i the stora Sticht och på the mycket aflägna orter. Therefore war han sinnad at dela the stora gamla Stichten i mindre A), såsom han gjorde i Finland. Dyligt hade han i tankarna med Linköpings = Sticht, som i Påswedsmets tid, hade sträckt sig så wida, at utom hela Östergöthland, Gothland och Dland, ock en ganska stor del af Småland, serdeles utmed Östersjön, thewonderlegat hade. Hwilka sidstnämnda tractar, högeligen, för theras aflägenhet skul, behöfde hafwa sin enslytta Biskop eller Bilsyningsman.

S. II. Härtill tyckte demälte Konung sig fädt någon anledning theraf, at Dland och Salmare med kringliggande tract blefwo lemnade hans äldsta Son, Cron-Prinszen, Hertig **ERIK**, til Lifgedinge. Therefore satte Konungen **M. PETRUM CAROLI**, en meriterad man, til Ryrkoherde i Salmare, then the skulle wara quasi Superintendentens; men dock lydde under Biskopen i Linköping. Och thetta steds de wid år 1555. Hafwa altså någre thenna **M. Petri** efterträdare mer warit til namnet, än til myndigheten, Superintendenter.

S. III. Men uti **K. CARL** then Triondes tid är Salmare = Superintendencien aldeles skild ifrå Biskopsdömet i Linköping, at thefter hafwa thes Superintendenter alla Biskopeliga sysslor förwättat och i framtiden kommit til at få namn och anseende af Biskopar, dock utan någon löhens förbättring, såsom af thet sökande skal finnas.

S. IV. Allt thet som är lagdt och lyder til thetta Sticht, hafwer fordom lydt til Linköping, såsom sagdt är, hwaras Biskopar i Påwedsmets tid ofta uppehållit sig i Salmare och elliest altid haft thet sittande en Kanik, som å theras wagnar församlingarna wärdade, såsom Lands Probst; hafwandes **K. ERIC** af Pomerens

A) Härom kan läsas thet, som tillförne är anmerkt wid Triondes Bokens första Capitel pag. 52.

år 1430 gjort kyrkion i Calmar til en Domkyrko, wid hwilken skulle wara, såsom fundations: brefwet hos Arild Hwittfeldt liuder, 13 Kaniker, the thet år ligen skulle niuta 35 mark af Konungen, 300 af Stadens ingålder och 1000 mark at köpa gårdar före: dock twiflar man, om thetta år någonsin kommit til at verkställas, för the orpligheter, wi hwilka **K. ERIK** sig sielf och hela Norden inwicklade.

S. V. Thet år dock wist, at i Calmar hafwer fordomdags warit mer Påwistt wäsende, än i någon annan Stad wi Linköpings Sticht; ty utom Brödra och Systra Klofren, S. Birgittas, S. Jörans, S. Gertruds och Tyska kyrkior; woro wi Bya eller Stadskyrkion åttilliga rickt begåfwade altare och Capeller: såsom Helga Lekama (corporis Christi), S. Andrea, S. Antonii, S. Barbara, S. Clara och Rådshens (Senatus urbis) Altare. Ålfwen ock finnas blefwit funderade thesa Capeller: **PETRI** och **PAULI** år 1393, **S. ERASMI** år 1428, Wårfru eller Jungfru Maria år 1473 och Siåla Capellet år 1480. Här hafwa ock warit tv stora Gillen (convivia, Societates seu Fraternitates) nemligen: S. Christophers och S. Anna, B)

S. VI. Men all thetta försöll, genom och efter Reformationen, så at man icke kan nu weta eller med wisshet wisa, på hwad ställe något af thetta hafwer warit; C) serdeles nu, sedan i Drottning **CHRISTINE** tid ifrån år 1641 til 1657 D) Staden flyttes ifrån fasta landet in på Öwarnholmen, och än mer sedan gamla kyrkian aldeles nederbröts i Danska segden år 1678.

S. VII. När Calmar år 1611, genom **Christer Somes** förräderi, war kommit i the Danskas händer, fick Superintendenten, **M. JOHANNES UNGIUS**, Rumskulla: Pastorat i Sewede: Härad, som då war ledigt. Thet bodde han i try år, medan Calmar igenlöstes och reparerades; hade ock under sig hela Calmare: Lån och altså iemwa: Tinst, Tuna: Lån, Sewede: och Åspelands: häradet, hwilka

Andra Delen

S

han

B) Af än beintelkaget bref de anno 1496 år klart, at i Calmar hafwer än warit thet tredje Gillet: nemligen S. Nicolai, som då haft Alderman och Bisittare. Item af ett annat gammalt bref af år 1440 Sabbatho infra Octavas Owa. Sauct. at Petri och Pauli Capell år blefwit nämndt Kylo Capell.

C) Af en Charta öfwer gamla Staden, giord år 1641, hwilken finnes än förwarad på Stadens Rådhus; Som ock af några grushögar eller lämningar efter Stenbyggningar, tyckes kunna slutas, at en del af the gamla Helgons: hus stådt inom, en del utom gamla Staden. Såsom om thetta och annat gammalt en curieux man, Lectoren **M. Petrus Frigelius**, mig uti bref benåget welat underretta.

D) Med Stadens flyttning gick swårt och långsamt, til; ty fastän han d. 7 Septembr. år 1647, och altså 6 år sedan Kongl. besättning om flyttandet war utgången, til en stor del afbrän, reparerade dock någre sina afbrända gårdar. Men estey icke besättning år 1654, gick flyttningen för sig med alfwär.

han och hans efterträdare, M. JONAS ROTHVILUS, behöllt i sin tid; men år 1627 blefvo the återlagde til Linköpings Sticht, tit the hade hört och än höra.

§. VIII. Hastwer också Calmare Sticht icke vnder sig alt Calmar LandsHöf dingedöme; utan allenast Vland, hvarpå äro 22 Pastorater, och på fasta landet the 4 Häradar: Södre och Norre Möre, Stranda, och Ambörds, Häradar, vti hvilka äro med Calmare Stad 20 Pastorater. Är ock i thetta Sticht, såsom icke mer än en Stad, allenast en Schole, nemligen Trivial Scholen jemte ett Kongeligt Gymnasium i Calmar, vtom then Pædagogic eller Barna Schola i Alhem, som af RiksRådet Riddaren JOHAN SKYTTE år 1637 blefvit vpretad.

Ellofte Bofens Andra Capitel

Om

Superintendenterne i Calmar.

I. **M**ag. PETRUS CAROLI, ofwansföre i andra Bofens tredje Capitel ibland Biskoparna i Linköping pag. 129 bestrefwen, blef år 1555 ifrå Skeninge Stads: Pastorat flytt och satt til Lands: Probst eller quasi Superintendentens i Calmar öfwer Cron: Printsens, Hertig ERIKS, Lifgeding E); dock lydandes under Biskopen i Linköping M. ERIK FALK. När han wardt död 1569, lades M. PETRUS med Calmar och Öland under Biskopen i Wågsjö, M. NICOLAO CANULI; emedan han för sin benägenhet til Liturgien behagade mycket K. JOHAN. Thet och thenne M. PETRUS gjorde; ty blef han år 1583 flytt til Biskopsdömet i Linköping, då han vndan Wågsjö: Sticht drog, och under Linköpings: Sticht återlade, Calmar och Öland. M. PETRUS CAROLI mistäncktes för at varit K. ERIKS onde rådgifware, war ock i sanning en ijrig Liturgist til thes han dödde år 1587.

II. Dn. ERICUS ANDREÆ blef år 1583, när M. PETRUS CAROLI flytte til Linköping, i hans ställe Kyrkoherde i Calmar. Om han haft namnet, lærer han dock icke haft någon macht, såsom en Superintendent, hwarken medan M. Petrus lefde, eller sedan. År 1593 vnderstref han Upsala Concilio, såsom Pastor i Calmar. Huru länge han thet efter lefwat, är obekant.

III. Mag. LAURENTIUS BIRGERI, Magister i Gripshwäll år 1585. Rector Scholæ i Linköping år 1594, war ock tillika thet Oeconomus Templi Cathedralis. Blef Pastor i Calmar år 1599. Thet wdes han sedan icke länge lefwat och, såsom hans Företrodare, knapt haft mer än blotta namnet af Superintendent; utan wti allt dependerat af Biskopen och DomCapitlet i Linköping.

IV. Mag. NICOLAUS PETRI, Strengnensis kallad, fast han varit född i Stockholm, thet hans Fader Petrus Erici, som sedan blefwit Kyrkoherde på YtterSela wid Strengnäs, lenge lefwat Capellan. Sonen Mag. Nicolaus, efter Audier och resor, hade retirerat sig, under then Liturgiska försölselsen, in wti Hertisgedömet, thet han kommit til at blifwa Pastor wid Medelösa i Närke. Thersifrå hade han år 1602 af K. CARL thet Nionde blefwit hit satt til at wara Superintendens,

K 2

E) Thenne Mäster PEDER mötte icke blefwit blott Pastor i Calmar; utan något mer, såsom öfwerkyrkoherde; emedan, när han d. 16 Febr. år 1577 vnderstref Liturgien, gjorde ock thet samma Magnus Birgeri Pastor Calmariensis.

dens, och som Konungen kände honom för en mogen och allvarsam man; blef han år 1606 på Riksdagen i Örebro förordnad til Biskop i Västerås efter *M. OLAVUM STEPHANI*, som war för mistänka skul råkad i onåd, och förrihen skul blef affatt; men 2 å 3 månader thereafter dödde Biskopen *M. NICOLAUS*, och lämnade then affatta Biskopen läghet til at återwinna, med Konungens nåd, sitt bortmista Embete. F)

V. Mag. *JOHANNES PETRI UNGIUS*, Smolandus, född af Pastore i Hultsö och Västra-Härads, studerat i Wågsjö och thereafter i Wittenberg, fick på mötet i Upsala år 1593 stipendium, at åter resa yr. Blef wid hemkomsten år 1597 Rector Scholæ i Wågsjö; år 1603 DomProbst iersammostådes och år 1607 d. 30 April. med *K. CARL* then Tiondes fullmacht werklig Superintendens i Calmar. Han war altså then förste Superintendens i Riket, som hade lika plikt och macht, såsom en Biskop. Medan Calmar war i the Danskas welde år 1611 och vidare, war en *M. BIRGERUS Theodori*, som warit Rector i Calmar, hans Vicarius på Öland, och han sielf bodde i Rumsfulla vti Sewede-härads, war ther Pastor, men förrettade sitt embete med visiterande och i andra stycken vti Tjust, Tuna Län, Sewede, Aspeland och the öfriga hela Calmare-Län. Under *K. GUSTAFS* kröning 1617 slutnade han i Stockholm, fördes sådan siuk och dödde i Herranom.

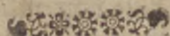
VI. Mag. *JONAS BIRGERI ROTHUVIUS*, Episcopi Aboënsis broder, en Bondas son ifrå Hederstorp och Angelstada Sochn, född d. 1 Novembr. år 1572, hade studerat, under stor fattigdom, ifrå år 1581, i Calmar, therifrån han för Præceptorens strenghet rymde och war tv år Getaherde hos Herr Niörn i Årby, ther fann honom hans äldre broder Ilacus, och tog honom med sig år 1585 til Wågsjö, och år 1591 til Linköping. War sedan i Köstock ifrå år 1595 och vidare i Tyskland, wid the förnämsta Academier, rifeligen underhållen af Axel Örens sierna och hans broder, Christiern och Gabriel, som tå ifrå år 1597 theröte studerade. Sedan han år 1603 hemkommir, blef han Probst öfwer Sunnerbo-härads och Pastor i Angelstad år 1604. År 1618 wardt han kallad och af *K. GUSTAFS ADOLPHS* fullmägtigad til at wara Superintendens i Calmar, ther han mycket godt vrettade öfwer hela Stichtet, serdeles förbetrade han Rorfion i Calmar, gjorde Scholan til ett Collegium, bestående at Rectore, Lectore Th. och ConRectore, samt 4 Collegis och en Apologist. Han skaffade Boktryckerie til Calmar, ther han, jemte mycket annat, lät trycka sina årliga Thefes Synodales. Sidst dödde han allenast 52 år och 4 månader gammal d. 28 Febr. år 1625. Hans grafsten i then nu förstörda Calmar kyrko hade thenna påskrift: *HIC SEPULTUS JACET ADM. REVERENDUS ET CLARISSIMUS VIR, D. M. JONAS B. ROTHUVIUS, OLIM SUPERINTENDENS CALMAR. QUI IN DOMINO PLACIDE OBIT*
d. 28 FEBR. A. C. 1625.

VII. Mag. F) Härinn kan läsas thet, som förmåles vti förra deleus Femte Boks tredje Capitel, pag. 269.

VII. Mag. NICOLAUS ESKILLI, född d. 4 Julii år 1588, ej långt ifrån Calmar i Fortlösa Sökn, ther hans fader; Dn. ESKILLUS Haquinii, war Pastor. Hans moder hette Catharina Lydersd. Studerat först i Calmar, sedan i Wägnäs under M. JOHAN UNGIO, och thernäst i Linköping, under M. JONA KYLANDRO, så Rectore ibidem. År 1605 reste han til Gripsswall, sedan til Rostock, Helmstad och Leipzig. År 1611 wardt han Rector Sch. i Calmar. Sedan Calmar wardt förråde år 1611, höll han Scholan i Wimmerby til 1614 och imedertid blef han tillika med 7 sina discipular ordinerad til Präst d. 9 Nov. 1613. År 1614 reste han åter til Wirrenberg och blef ther Magister d. Sept. samma år. Therefter wardt han år 1623 Theol. Lector och Pastor i Ljungby med namn af Dom-Probst. Thessörrens innan hade han år 1616 trädtt i ächten skap med afledna Superintendentens M. Johan. Ungii dotter, Birgitta Ungiä. År 1627 emottog han Superintendentens embetet efter then afledna M. Jonam Rothovium, försedd med K. GUSTAF ADOLPHS fullmacht, och förwaltade thet med all sit, beröm och försigtighet. Sina Synodal-disputationer lät han trycka med egen besosnad. På slutet wardt han så stumög, at han kunde hwarken se eller läsa, predikade dock alla Sön- och Helgedagar. Dödde d. 17 Febr. på sitt 62 ålders 37 Predike-embetes och 23 Superintendentens-år, nemligen år Christi 1650. Di then år 1678 sprengha Calmar kyrkio, hade hans grafsten thenna inscription: HIC HUMATUS EST ADM. REVER. ET PRÆCLARISSIMUS M. NICOLAUS ESKILLI THEOLOGUS CELEBRIS. NATUS 1588. RECT. SCHOL. 1611. UXORATUS 1616. S. THEOL. LECTOR 1623. SUPERINTENDENS 1628. DENATUS 1650. FILII JO. N. JON. N. N. NCN. ESC. N.

VIII. Mag. SAMUEL NICOL. ENANDER förret anförd ibland Biskoparna i Linköping uti förra delens andra boks tredje Cap. pag. 178. Han fick år 1654 Dominicä invocavit fullmacht på thetta Superintendent-Embete, hwilket han berömligen förestod in til år 1656, så han med Kongl. fullmacht ritträdde Biskops-embetet i Linköping och ther dödde d. 17 Decembr. år 1670.

IX. Doct. PETRUS ANDREÆ SCHOMERUS, en Skomakare-son i Upsala, född år 1607. Magister ibidem d. 8 Martii år 1632. I Dorpts Academie Professor Astronom. år 1633. Græcæ Ling. år 1638 och Theol. år 1639. Sedan i Gymnasio Stockholmensi Primar. Professor Theol. d. 19 Aprilis år 1643. Pastor i Riddarholmen d. 20 Octobr. år 1645. Professor Theologiæ d. 10 Februar. i Upsala och Doctor Theologiæ år 1648. Sjdst Superintendent i Calmar med Kongl. fullmacht af d. 23 Junii år 1655. Lesde här icke längre, än til d. 7 Februarii år 1660, så han saligen affomnade.

Ellofte Bokens Tredje Capitel

Om

Bisfoparna i Calmar.

I. **D**oet. HENNINGUS SKYTTE, född i Nyköping d. 12 Octobr. år 1620. Studerat i Upsala och sedan länge och wida rest utomlands i Tyskland, Frankrike, Holland och England, ifrå år 1646 til år 1652, då han efter hemkomsten blef af **K. CARL GUSTAF**, då warande Cronprints, kallad til Hoffpredikant, och wardt så honom fölgachtig genom alla travailer i Polen, Preussen, Pomeran, Holsten, Danmark, och efter slutet frid til Götheborg år 1658, då han d. 15 Maji fick Kongl. fullmacht at blifwa Superintendent öfwer Trondhems Lån i Norge, som då war med andra Provincier öfwerlämnadt vnder Swenska Kronon. Et han sig strax förtogade; men genom thet strax timada fridsbrottet, wardt han tienslös, til thes han d. 15 Martii år 1660, fick regeringens fullmacht på Calmar Superintendentia, then han lengre, än någon af hans Föreskrädare, berömligen förestod. Inmedertid åtnöt han Adelskap för sin familie, med thet tilnamn **SCHYTTEHJELM** d. 10 Aug. år 1668. Af thet tilfälle, at **K. CARL** then Ellofte år 1678, vnder Danska friget, lade östra delen af Blekinge vnder Calmar Lån, blef han hedrad med Bisfopsitel och werdighet. Hwilken hans Successorer behållit, fast Blekinge d. 15 Julii år 1680 återlades til Lunda Sticht. Han blef år 1693 d. 23 Febr. tillika med andra Bisfopar, hedrad med Doctorsgrad på Jubelfesten i Upsala. Vnder honom fullbordades Domkyrkan (*Carls kyrka* kallad) år 1699 d. 13 Sept. Men år dock förrvt d. 24 Jun. år 1682 af honom inwigd. Blef och Gymnasii och Scholehuset genom hans bedrifwande med Kongl. be^ostnad köpt och inrättadt. Sidst dödde han mått och trött af år och arbete på sitt 88de ålders år, d. 31 Decembr. år 1707. På Stenen, som täcker hans Graf är, omkring hans Adelige Sköldemärke, thenna korta och enfalliga Skrift inbuggen: **DENNA STEN OCH GRAF TILKOMMER SAL. DOCTOR HENNING SCHYTTE, HWILKEN AR FOEDD. Å: 1620 d. 12 OCT. WARIT BISKOP I CALMAR UTI 47 ÅR OCH AFSOMNAT Å: 1707 d. 31 DEC. SÅ OCH DES FRU ANNA SCHYTTEHJELM SAMT DERAS BARN OCH ARPIWINGAR.**

II. **D**oet. NICOLAUS NICOL. BRAUN, född d. 1 Aug. år 1658 i Fagerhult, ther hans fader, **M. NILS** Brodderi **BRAUN**, då war Kyrskoherde och Probst; Studerat i Calmar ifrå år 1670 och ifrå år 1678 i Upsala, ther han blef Magister d. 10 Decembr. år 1685. Sedan reste han med **CLAS BONDE**, ifrå år 1688 til år 1691, til utländska Hoff och Academier i Danmark, Tyskland, Italien, Frankrike,

te, Holland &c. År 1693 d. 29 Maji, sedan han på 3dje året varit Predikant i ett Hoff i Stockholm, wardt han kallad och förordnad, efter sin afledna Fader, til at emottaga Madefid: församling. År 1709 d. 23 Dec. blef han af Kongl. Seraten genom bres befald, at såsom interimis: Biskop, å sig taga Calmare: Stichts wård och Röstel, tils fullmacht kunde komma ifrån K. CARL then Tolfte, som då war longt fierran i Turkiet stadd. Och kom omsider thes fullmacht dat. Bender d. 10 April. år 1711, då Stichtet hade inpå fierde året varit ledigt. Hwarföre han ock, så som nu blefwen en ordinarius, tog sig med all macht före at wårda Stichtets angelägenheter både hema och på the infallande Riksdagar. Ibland andra Biskopar och lärda män skattades han werdig at blifwa Doctor Theologiæ, på Drottning ULRICÆ ELEONORÆ kröning i Upsala, d. 19 Mart. år 1719, och d. 23 Maji samma år at begåstwas med Adelskap för sin familie, under namn af BRAUNERHJELM. Omsider affomnade han på sitt sutionde år d. 10 Sept. år 1729, en försiktig, sorgelig och uppbyggelig Biskop och Ordningssman.

III. Doct. HERMANNUS SCHROEDER, född i Wddewalla d. 13 Maji år 1676; sedan han ifrån år 1697 hade studerat i Lund och ther blifwit Magister år 1706, wardt han år 1710 d. 19 April. Lector i Götheborgs Gymnasio och d. 2 Maji år 1716, sedan han såsom Fältpräst varit K. CARL then Tolfte fölgachtig in uti Danzka Norge, förordnad til Kirkoherde och Probst i Wddewalla; men tw år therefter, alt med Högbemålte Konungs fullmacht, d. 30 April. år 1718 flyttad til S. Catharinæ församling i Stockholm, hwilken han berömligen förestod intil år 1731 då han med K. FRJDRJES fullmacht af d. 24 Nov. år 1729, på Stichtets inkomna kallelse, blef förordnad til Biskop i Calmar, samt thet följande år 1732 d. 23 Februarii, ibland andra förtienta och lärda män, benådad med titel af Doctor Theologiæ. Hwarefter han Kirko: och Scholerwäsendet med flit och trohet handhast, och wid thepå följande Riksdagar wisat sig sorgfellig om församlingens och hela fäderneslandets wälstånd och räddande. Afled, icke utan beröm och saknad, d. 12 Januar. år 1742.

IV. Doct. MAGNUS BERONIUS, född i Upsala d. 18 Oct. år 1692. Hans Fader war M. OLAVUS BERONIUS, som sedan wardt Kirkoherde och Probst i Hudwickswall; men modern, CATHARINA Magni Cellii Profess. Mathes. dotter. Sedan han i Hudwickswalls Schola, under sin lärda Faders information och direction, lagt god arund til studier, hafwer han år 1707, då femton år gammal, blefwit Student i Upsala, hwareft han, efter wanliga lärdomsprof, blef på sitt tiugonde fierde ålders år, d. 12 Jun. år 1716 Magister. Therefter gjorde han sig sielfswom mycken wognad och mongom af yngdomen merkelig underwisning med sina nyttiga studier wid Academien, til thes han d. 30 Maji, år 1723, blef Lector Eloqui, & Poës. uti Gymnasio Gevaliensis. Sedan han år 1724 hade företagit en
resö

resol til utländska Academier, och efter återkomsten, år 1726 på Michælis dag insgäddt ädtenskap med Mathes. Professorens Mag. Johannis Vallerii dotter, Catharina Elisabet Valleriâ, hafwer han d. 18 Septembr. år 1727 blefwit Adjunctus Theologiae wid Academien i Upsala, och therjemite Pastor i Börje församling, år 1732 d. 3 Martii Professor Poeseos och d. 1 Martii år 1737 Professor Theologiae, hwartil d. 10 Octobr. år 1740 wardt lagdt Probsta: embetet öfwer församlingarna i Lagunda: härad. Hans behageliga qwickhet i Poësin. hans grundrika Theologie, hans oförtrutna lust och slit til at med thesa och andra sina wetenskaper både gagna then Academiska yngdomen och annorledes pryda sina werda embeten, samt hans af försichtighet, fogelighet, alstrar och liuslighet lysande omgengelse kunde icke annat, än tillflynda honom kärlek, förtröende, wördnad, ynnest och nåd; ty wardt han af Calmar: Stichts Prästerkap aflad til at blifwa thes Bisshop, hwilket **K. KR. DR. J. A.** d. 20 Februar. år 1745 med sin nådiga fullmacht bekräftade. Therefter blef han wigd til Bisshop af Archibisshopen, Doct. Jac. Benzeliâ i Upsala d. 1 Martii år 1746. I thi Stichtet, ther han med allmän heder och glädje blef emottagen, strettar han med berömlig slit, nit och omsorg the swelen, som höra til the swära och ansvariga Bisshopsembetet. Ty är allas önskan i Stichtet, thet the en så werdig Bisshops yprichtige och sorgfelliga styrsel och herdarwård må lunge niuta, och at GUD wille med sin Anda honom styrka, samt wid krafter uppehålla in til älderdomen! Jemte flere andra lärda Män af the andeliga Ständet, wedersors honom then nåd och heder, at af **K. AD. O. P. Z. KR. DR. J. A.** wid Kongl. fröningen, d. 26 Novembr. år 1755, förklarar för **DOCTOR** Theologiae, hwilken heders: grad och titel han, tillika med the öfriga, efter slutet på Riksdagen, d. 17 Jun. år 1752, med wanliga ceremonier emottog i Upsala.

Per TE sit longum CALMARIA prisca, BERONI,
Verbd, Pace, Fide, Religione vigens.

Ellofte Bokens Fjerde Capitel

Om.

Scholewäsendet i Calmar.

§. I.

§ Som then vndervisning, som yngdomen bordt och kunnat hafwa i Klofren; hafwer, i Påwedömet's tid, vti Calmar varit en Schole; ty af gamla handlingar finner man, at år 1429, vti Kong *ERICI POMERANI* tid, hafwer Niclis eller *NICOLAUS THORERI* varit Scholamästare i Calmar. Om thenna Papistiska Scholans tilstånd, Lärare, förmåner och öde, är nu omögeligt at nå got wist weta.

§. II. Intet twifwel är, at icke *K. GUSTAF* then förste, när, af the reducerade Kyrlio, och Kloftergodsen, han fick så anseentligt om händer at dela och gifwa af, icke hafwer förwerrat, utan förbetrat Scholans tilstånd i Calmar. At han alt ifrå reformationstiden hafwer varit i godt stånd, kan ofelbarligen slutas, dels theraf, at the läraste män, som grundeligen studerat, lenge rest och ifrå Scholearbeten til Superintendents, och Biskops Embeten blifwit befordrade, hafwa varit thenna Scholans Rectores; dels ock theraf, at ynglingar i Calmar: Schola kunnat blifwa Prästlärde, eller hinna til then mogenhet i studier, at the präfwats werdige och sticketige til at wigas til Präster. Såsom förryt beretsadt är om Superintendenten, *M. Nic. Eskilli*, at han år 1614, så warande Rector Scholæ i Calmar, är tillika-med sin sina Disciplar prästwigd.

§. III. Sedan Pastores i Calmar hafwa blifwit werkelige och myndige Superintendenter, hafwa the haft bättre tilfälle, siäl och allwar til at besörja och befrämja Scholewäsendets wälstånd. Ingen må twifla, at icke Superintendenten *M. JOHAN UNGIUS* hafwer använt all slit til at bringa Scholan i stånd, som år 1611, genom the Danstas intrång och öfwerhand, blef förstingrad i Calmar och therester några år hällen i Wimmerby. Hans efterträdare, *M. ROTHOVIVS*, förbetrade ej allenast Scholmestares tjensten med rundeligare vnderhålls och en wif Scholemästares anskaffande; utan ock lagade, at Scholen i Calmar wardt anseentligare genom ett Lectoris Theologiæ eller Pœnitentiarii: Embetes inrettande på tillräckeligt vnderhåll.

§. IV. År 1632 blef fuller Calmar: Schole förstingrad af then inbrytande påsten och wardt någon tid hällen i Gierdslösa på Nland; men thet blef åter strax godt igen och alt kom i sitt förra stånd. Superintendenten *M. SAMUEL ENANDER*

Andre Delen

§

DER

DER war fuller uphofsman thertil, at *R. CARL GUSTAF*, så Ursprints, är 1652 d. 12 Maji, föröfkte Collegium Calmariense med ett Historiarum & Eloquentiæ Lectorat, hwilket bekläddes först af *M. MAGNO PONTINO*, sedermera Episcopo Lincopiensi; Hwaraf Scholen i Calmar begynte nämna sig *COLLEGIUM CAROLO-GUSTAVIANUM G*).

Men år 1692 förvärdde Biskopen Doctor *SCHYTTE*, med sin vnderdåniga förställning, hos *R. CARL* then Ellofte, at ett anseentligt Stenhus för publice medel blef köpt, och så afdelt och inrettadt, at theruti beqvämliga och tilräckeliga rum hafwa både Trivial-Scholan och Gymnasium, beständes thetta, sedan bemälte Biskop titställdade ett Matheseos Lectorat, af 5 Lectoribus, och Trivial-Scholen af Rectore, ConRectore, 3 Collegis och en Apologist, så at på Ungdomens information uti studier och nödwändiga wettenskaper i thetta *Sticht* ingen brist är eller förört warit. Sådan haft och hafwa Academierna qwicka Studenter och Fäderneslandet, jemwål utom *Stichtet*, monga lärda och berömliga män.

6) *COLLEGIUM CAROLO - GUSTAVIANUM* i Calmar bestod af följande Docentibus: nemligen 1) Rector, som las Logicam och Physicam. 2) Lector Theologiæ. 3) Con-Rector, som las Grefiskan och Poësin. Och 4) Lector Eloqu. och Historiarum. Tilförene i *R. GUSTAF ADOLPHS* tid, under Superintendenten Rothoviö, hade thette Schole begynt at så samma stic: nemligen at bestå af Rectore, Lectore & ConRectore, såsom innan Gymnasier anlades, brukeligit warit i alla så kallade Cathedral-Scholar. I hwilka thes utom woro 3 Collegæ: Primus, Secundus och tertius, eller Supremus, intermedius och infimus. Eben fierde war egenteligen Pædagogus, hwars Claf gemenligen kallades *CLASSIS PUERORUM*.

TOLFTE BOKEN

Om

Carlstads Sticht eller Superintendentia.

Första Capitel

Om

Thenne Superintendentiens Alder, Begynnelse, Grenter
för och Andringar.

§. 1.

WÄRMELAND (på Latin Wermelandia Wermia vel Wermilania, Wermilandia, ja ock Wermannia, eller Wermannas land, vel potius Warimannia a priscis Varinis, antiquissimis suis incolis) föregitwes hafwa fordna tider warit ett Konungariket, som haft under sig, förutan WästGöthadal, the nu så kallade Dalarna, alt Norr ut med norrsta fiellen, hwars del warit thet gamla Järnbäraland. Om the sednare tider och efter införd Christendom i Norden, är sant thet, som Joh. Hadorf uti företalet til Dalalagen skrifer: Wärmeland har i the äldsta tider warit en Lagsagu med WästGöthland och thes lag brukat, såsom thet vnder samma Sticht och Biskopsdöme legat, in til K. CARL then Tiondes tid. Nu för tiden, såsom thet ock warit uti några hundrade år, är thet en särskild province, eller Landskap och Lagmansdöme, räknadt til Gøtharike, hwilken inneslutes åt Hster af Wästmanland och Närke; åt Söder af Sion Wäner; åt Södrväst af WästGöthadal, och sedan Norr ut af the Norrsta Siäll och Skogar, gräntandes tilhopa med Wästradalarna i Nordost.

Thest *INSIGNE*, wapn eller märke, hafwer tillförene warit thet diuret Gulo, Jers eller Bielfras; men sedan thet, genom K. GUSTAF Eriksons Testamente blef ett Hertigdöme vnder Urspringsen Hertig CARL, sedan K. CARL then Tionde kallad, hafwer Wärmeland fört i Wapn en Örn med utsträckt sötter och wingar.

Thetta Landet är ett berg:skog: och siöland, dock emellanblandadt med fruktbarande åkrar och ångar. Ibland skogarna finner man Letstigen, Boderna, Södermo, Glasfwen, Carlstoga, Ledskog och Tolsmila: skogen, nämnde uti gamla historier. Siöarna äro ordneltige, dock ibland them the namnfunniga, utom Wänern, Fryken, Wärmelen, Wästen, kallad nu gemenligen Wissten, Capelen, Glasfiölen, Skagern, Angeren, Ledsiön ic. The största floder eller Strömar äro Klarålfwen, Norsålfwen, Gull: eller Gylf: spång,

Spång, Norrsifhålla och Borrström, hvilka med flere andra äro ganska nyt-
tige; ty the äro siferrike och bebyggde med Hamrar, Säg, och Miblgwarnar re.
Landsfolket hafwer ifrå Hedenhös namn och beröm för arbetsfahmet, snille, spar-
fahmet, stridbarhet och höfslighet; dock hafwer både Land och Landsfolk, måst af
tacka och prisa K. CARL then Tionde för sin upkomst och nu warande flor och
heder; ty han, warande häröfwer Hertig, gaf Wärmeland lifa som nytt lif och
lius genom hwarjehanda nyttiga inrättningar, förordningar, Rick och anstalter.
Han lät bygga här Städer: Carlstad och Philipstad; men Christinahamn anlade han
til en marknadsplats, nämnd af hans Drottning CHRISTINA; Hwaräst Drottning
CHRISTINA, K. GUSTAF ADOLPHS Dotter, gjorde en Stad, hwilkom
hon år 1642 gaf Privilegier och efter sig nämnde. Han lät ock uprätta i Städers
na Scholar och vti mong annor motto gaf anledning til then namnkunnoghet, som
Wärmeländingar ifrå hans tid hafwa wunnit och immerfort sträfwa efter at bibe-
hålla och föröka. Om Wärmelands tilstånd och wäsende i the äldre tider, är en
alt för stor okunnoghet; ty wore wäl om någon inföding wille åtaga sig then mö-
don, och af än befintliga documenter gifwa en beskriwning om Wärmeland och
thes bestaffenhet vnder Påwedömetz tid, både i Regements och Ryrkiowäsendet,
så at åtminstone thet wärk, som Ryrkiherden i By, Sal. Mag. LARS CAR-
BERG, begynte med sin Gradual Disputation wid Acaademien i Lund år 1690, kunn-
de blifwa continueradt eller fullfölgt in til vår tid.

§. II. DAL, som ock nu blifwer kallat WärmelandsDal, theraf och sedan thes
Ryrkiowäsende, snart för 90 år, blef lagt vnder Wärmelands Superintendentia;
men heter elliest, såsom ock i alla äldre skrifter, WästGöthadal, emedan thet
af älde, ja, af Hedenhös, blifwit nämndt til Wästergöthaland och warit ett thes
gräntseland emot Norige. Thet är ett litet landskap, som hafwer Wänern på S-
stra sidan. I Söder hänger thet tillsammans med Wästergöthaland. Vti Wäster
och SödWäst gräntsar thet tilhopa med Wiken eller Bohus Län; och på Nor-
ra sidan wänder thet sig åt Wärmeland hwarifrån thet wida flises med stora
skogar, såsom Qwar eller Afwelsätterra skogen och andra. Thet består af fem
Härader, som lyda vnder Wästgöthalands Hfdinge öfwer Elfsborgs Län; har tile-
förene haft, såsom en Probst, altså ock en Fogda. Men nu äro thesa fem Hära-
der delade vti tvenne Syslen, så at Norra Syslet, bestående af Wedbo och Töf-
sö härader, hafwer sin enskylta Cronofogda, och the theruti belägna 6 Pastorater
eller 19 Sochnar warit vnder en Probst, som kallas Probsken på Norradal.
Hwaremot thet Södra Syslet, bestående af Sundals, Nordals, och Walbo
Härader, som heta gemenligen Södra dal, fatta vti sig jemwäl 6 Pastorater eller
22 Sochnar, som haft sin enskylta både Probst och Cronofogda. Men nu är
Dalsland deladt i try Contract: thet Norra, Wästtra och Södra. Såsom
ett särskildt Landskap eller Hertige och Grefwedöme, hafwer theta Dal til IN-
SIGNE, wapp eller märke, En röd Öra i hwitt fäldt. Vti Drottning CHRI-
STI-

STINÆ tid, byggdes här i landet Staden Ämål, som funderades år 1640, och sedan haft hwarjehanda öde; är dock än en nyttig Landsstad. Fordna tider hafwer i Bolstad Sochn legat ett i historierne gädet Slott, benämndt Dalaborg, ther Dalbyånen faller i Wänern. Hwarefter, wid Säteriet Rambol, stenbara rudera eller lämningar än i dag witna om thes belägenhet och storlek A). Om thetta landets belägenhet och natur, om thes Skogar, Berg, Siöar, Strömar, Kellor; om Landsfolkets ålder, snille, seder, sedwänjor, studier, berömliga dater och annat mera, som här borde och kunde nämnas, hafwer Mag. LAURENTIUS Nic. HESSELGREN, utförligen berättat uti sin Disputation de DALLIA, then han i Upsala år 1718 af Trycket utgaf. Så hafwer ock Cal. Herr Gunne Bryngelsson BLUTHERUS Nordåling om thetta sitt fädernesland hållit i Upsala år 1632 d. 20 Junii en Latinsk oration. Och wore icke illa giordt, om någor wille utaf thesa utarbetada Skrifter förtatta en omständelig beskrifning om thetta landet på vårt Modersspråk, them til tjenst, som thet Latiniska Språket icke äro mächtige.

J. III. När Swea och Göttharite, blef, såsom uti Herwora: Saga förmäles, Christet uti K. OLF Eriksons Skötkonungs tid, för mer än 750 år sedan, är intet twifwel, at ju Christendomen är ock inkommen uti thesa tvenne länder, Wärmeland och Dal. Och så snart, hwilket stedde wid hundrade år therefter, wisfa Biskopsdomen eller Sticht, här i Norden begynte afmätas eller indelas, hafwa the kommit under Biskopsstolen i Skara. Hwilket Adamus Bremensis, som lefde och stref wid år 1060 eller 70, giör oförnekligt med thesa sina ord uti sin Chorographia Scandinaviae: Inter Nordmanniam & Swioniam Warmelani & Finvedi degunt & alii, qui nunc omnes sunt Christiani respiciuntque ad Scaranensem Ecclesiam. Ut ock aldeles troligit, at så strax åtskilliga Kyrkior äro bygda i Wärmeland och på Dal; ty Johannes Messenius hafwer af en Isländsk Chronik summit, at uti Seculd undecimd, thet är uti K. OLF Skötkonungs, hans tvenne Söners och några flere Konungars tid, äro inom Skara Sticht, som twifwels utan tå stråkte sig fast wida, bygde öfwer ellofwa hundrade Kyrkior.

J. IV. Ut i femhundrade år, om icke längre, hafwer Wärmeland legat under Biskoparna i Skara, så, som troligit är, så wäl för Biskopsätets aflägenhet skul, som för the monga frig och sägder, uti hwilka Wärmeland, för anarant sandet med Norge, warit inweckladt, Kyrkoförsändet ther icke kunnat hafwa sin tilbörliga uppsitt och försel. Hwaraf lærer, ibland annat, thet förorsakats, at man swårliken kan för hela then riden finna ibland Wärmeländingarna Män, som af studier och lärdom warit bekante; Likwäl kan man icke neka, at the ju måtte warit. Imidlertid är thet wist, at Wärmeland är kommit, til sin merkelige nyt-

§ 3

A) Om thetta Dalaborg och thes öde kan then, som lust och tid hafwer, blifwa underrettad af min SWIOGOTHLA MUNITA pag. 50. to och

to och förkofring, at Elias ifrån Skara: Sticht, af thet tilfalle, at Hertig *CARL* af Södermanland, *R. GUSTAF* then Förstes Son, när han i kraft af sin Broders *R. JOHAN* then Tredjes bref, dat. Calmar d. 29 Aug. år 1571, hade fått til Wärmeland the tvenne Hårader af VästerGöthaland, Wadsbo och Walleshårad B), anlade wid Wånern i Wadsbo: Hårad, thet Tida: Å sitt intöpp hafwer, på en ort benämd Tunaholm, en Stad, then han af sin Gemål nämde *Mariestad*, år 1583, med synnerliga Privilegier. Och at samme nye Stad thes mer skulle förkofra sig, och församlingens tillstånd i thenne delen af hans Hertigdöme blifwa nödtorfteligen förbättradt, gjorde han år 1586, Probstien i Blårifwa (uti hwilken församling *Mariestad* bygdes) *M. JESPERUM MARCI*, som för Liturgiens försakande hade måst lemna sitt Pastorat i Wadstena, til Superintendentens i *Mariestad*, hwilken Församlingarne i Wärmeland, Wadsbo, och Walleshårad, vnder sin uppsicht och styrrel hafwa skulle. Hwilket ock han in til sin död, och någre efter honom, med all flit gjorde.

§. V. När then sidste af them war d. 9 April. år 1646 med döden afgången, arbetade Biskopen i Skara, Doctor *JONAS M. WEXIONIUS C)*, som hos then då regerande Drottningen *CHRISTINA* war i stor nåd, med all macht therpå, at Skara: Sticht måtte redintegreras, åtminstone, at the åter tilläggas måtte the tu Hårader, Wadsbo och Walleshårad, hwilket sednare gick nästan en half mill in til Skara. Häremot lade sig åter med alla krafter, enfannerligen Wärmeland, at thet icke måtte blifwa igenlagt vnder Skara: Biskopsdöme. Thersöre blef saken så bilagd, at Skara: Biskop skulle få sina tu Hårad igen vnder sig; och Superintendentens sätet blifwa ifrån *Mariestad* flyttadt til *Carlstad*, thet Probstien i Fryksdalen, *M. SPENO* Benedicti *ELFDALIUS* eller *CAMENIUS*, med Kongl. fullmacht år 1647, förordnades til Superintendentens öfwer Wärmeland. Hwarvnder han hade the tu ofwannämnde Hårad af VästerGöthaland in til år 1658, då the lades til Skara: Sticht, tit the förrot hade lydt; men, i thes ställe, lades til Superintendentien i *Carlstad* ej allenast hela Wästgöthadal, som alt tit til ifrån Christendomens början, lydt til Skara; utan ock Norra Wiken, eller Församlingarna i Norra delen af Bohuslän, som då war genom Roschidiska friden vnder Swea: Crono kommit. Omfider år 1693, när Superintendenten, Doct. *ERLAND BROMAN*, blefwit död, gjorde *R. CARL* then Ellofste then ändringen, på Biskopens i Götheborg, Doct. *JOHAN CARLBERGS*, beare betande, at then nu nämnde Norra Wiken togs i rå *Carlstads*: Superintendentia, och lades til Götheborgs: Biskopsdöme. Utaf thetta är nu lätt at finna både af hwad ålder Wärmelands Sticht är, och hwad ändringar themed ifrå thes första inrättning äro gjorde, samt huru vida thet sig nu sträcker.

§. VI.

B) Orsaken, hwarföre *R. JOHAN* wisade emot sin broder Hertig *CARL* thenna wälwillighet, hafwer Johannes Messenius uti sin *Scandia Illustr.* Tom. 7 pag. 17 anfdrt.

C) Beskrifwen förrot ibland Skara: Biskopar uti Tredje Bokens 3 Cap. pag. 189.

§ VI. Thetta Sticht, til hwilket nu för tiden höra af Örebro: Landshöfdingedomme hela Wärmeland, med Leke: och Carlstoga: bergslagar, samt af Elfsborgiska Landshöfdingadömet hela Dals Land; bestod år 1593, när Upsala: mötets beslut af hela Swea och Götha Prästerskap vnderskrefs, allenast af Tre Probsterier, twenne i Wärmeland och ett på Dal, som dock då hörde til Skara: Sticht; men nu är thet fördeladt uti tio Probsterier, nemlig. Siu i Wärmeland och Tre på Dalsland, som fatta uti sig Tre: ionio Pastorater, hwarvnder ligga, vrom moderkyrkiorna, 114 Annexer och ellostwa Capeller, som giöra tilsamman 164 Gudstienssthus. Alla thesas Superintendens eller Tilsyningsman, som med Biskopelig myndighet och förrättning öfwer them hafwer at sylla och biuda, hafwer nu, och thet alt ifrån år 1648, sitt residence eller Säte uti Carlstad i Wärmeland, såsom förrut någre i Mariestad uti Wästergöthaland. Om hwilka begge Superintendents: Säten man här något allenast i forrhet wil nämna.

§ VII. Mariestad, belägen i Wästergöthland och Wadsbo: härads, hardt wid Siön Wäner, ther Floden Tida sitt inlopp hafwer, är, såsom förrut blefwit nämndt, af K. CARL Gustafson then Tionde, då warande Hertig öfwer Södermanland, Närke, Wärmeland, Wadsbo: och Wallehärads, tunderad och med privilegier försedd år 1583, samt nämnd af hans förra gemål ANNA MARIA, Pfaltsgrefwens LUDOVICI dotter af Heidelberg. Af fundations: brefwet är klart, at orten, ther Staden blef anlagd, hette tilförene Tunaholm. Och hafwer högbemälte Fundator, thenna nya Staden til upkomst och vnderhåld, therunder lagt, med sitt bref af d. 17 Sept. år 1589, gården Zaller och Sunneswads by bestående af tre gårdar. År 1593 lät Höghberörde Hertig lägga grund til Kyrkion, som omsider år 1619 blef aldeles fullbordad D), såsom en sten öfwer Wadsstra Kyrkiöddören utwisar, med thenna inscription:

Hanc tam præclaram posuit CAROLUS Nonus ædem,

Magnanimus Svionum Rex Patriæque Pater.

Numinis ad laudes celebrandas perpetue cultu,

Nominis ad famam perpetuamque sui.

Inchoatum est opus annò à Natò Christò CIOXXIII.

Consummatum verò CIOXXIX.

Han lät ock strax wid början af Staden, nemligen år 1586, lå thetta giordes til ett Superintendents: Säte, här anläggas en Trivial-Schola med tilräckelig stat för en Rector, ConRector och tre Collegis; jemwål och ett rikeligen doneradt Hospital, hwilket K. CARL then Ellostes, wid år 1687, flytte til Skara, och sammanlade med thet, som ther förrut hade varit. Wid samma tid blef ock Scholæ-staten förminskad, så at ej mer är qwar, än en Rector med ConRectoris

D) Kyrkiobyggnaden gick så fort, at Gudstienst beqvætes theruti hållas wid Michelsmeso år 1602. Warade dock murarbetet in på året 1615 och inredningen in på år 1619, då Kyrkian invigdes til Domkyrki, och benådades med ewerdelig Domkyrki: Spannemål.

ris Löf och en Collega. År 1693 d. 18 Aug. efter middagen afbrann thenne Staden, til publique och privata hus, af wåldeld. Hwarefter han dock strax, genom K. CARL then Klostres gismildhet, som gaf til delning ibland the förölyckada och til Stadens reparation 3244 Daler Silf:mt, strax begynte återbyggas, så at han i dag är en icke mindre wälbygd, än wälbelägen Stad, hwarwid Skaraborgs, Läns LandsHöfdinge hafwer på *Mariaholm* sitt ordenteliga residence. Ellest är til wetandes, at *Mariaestad*, som först bebyggdes af en hoy Borgare, hwilke blefwo befalte at flytta hit, ifrå then så ödeblifwande Staden *Lödesö*, hafwer i sitt Sigill til wapp En half Ora med stora horn, simmande öfwer en ålf.

J. VIII. CARLSTAD, belägen i Wärmeland och Carlstads: härad, the Stor: eller Klarelfwen inlöper uti Wånerna, och delar sig, görandes en S eller Holma, hwarpå thenna Staden ligger med större delen af thes ågor, år år 1584 d. 5 Martii funderad och nämnd af Högbermåta Hertig eller K. CARL then Tisönde. Orten hette tilföre *Tingwalla*, thest at här ej allenast Kongens Råfs steting årligen är hållit, såsom gamle Lands: Lagen säger, Kongsb. C. II. utan ock at Wärmeländingar af Hedenhös här haft sitt LandsTing eller Domplats. Och war then förnämsta gårdens eller Lagman:ätets namn *Tingwalla*. Men thejemte på samma S lög, på södra sidon, gården *Longö*, på östra *Tornstad*, hwilke las, samt the utom thenna Holma eller S belägna byars (nemligen södra *Wårnäs* och *Rumstads* i Södrväst och *Sundsstads* i Norr) fordom tilhörige ågor lades under Staden. Som lærer icke sedan behållit sitt gamla namn *Tingwalla*; emedan Hertig CARL år 1584, gaf honom namn af sig sielf och så twiswels utan förökte thes Privilegier. Allsedan har Carlstad warit och än är Wärmelands største handelstad, som i sednare tider ledit två stora brandstadar: nemligen d. 1 Oktobr. år 1719 och d. 22 Junii år 1752. Begge gångerna brändes han i grund; dock slapp sednare gången *Kyrkian*, vndan: tagno, at thes Torn afbrann och thevuti

4 Klocker förderfwades.

Tolste Bokens Andra Capitel

Om

The Superintendenter, som i Mariæstad hafwa haft sitt
Säte och varit öfwer Wärmeland.

M. JESPERUS MARCI, så owist thet än är, hwad Landsman thenne
warit, så wist är thet, at han varit för sin lärdom, nit och alswarsams-
het en berömd man. Dersöwer, at then så kallade Sten i grönan
dal uti Jemteland, i R. ERIK then Fiortondes tid, föll omkull, skref thesne M.
JESPER en mycket bewefelig wiso E). Under samma Konung stättades han wer-
dig at blifwa Kyrkioherde i Wadstena, och såsom Linköpings Stichts fullmächtig
underskref han thet Nationale Concilium, som hölts i Upsala uti Aug. år 1572.
Then så kallade Röda Boken, eller Liturgien, wille han, uti R. JOHANS tid,
ingalunda underskrifwa; utan öfwerhaf heller sitt embete, och tog sin vndanflycht,
såsom andre rättfärdige Lärare då gjorde, in uti Hertig CARLS Hertigdöme år
1577, då han blef satt til Kyrkioherde uti Blarswa Församling, samt Probst öf-
wer Wadsbo Härad i WästerGöthland. Wid så är thet efter, då Hertig CARL fann
sig behagelig och Fäderneslandet gagnelig, at förordna en särskildt Superinten-
dent öfwer the Districter af sitt Hertigdöme, som woro utom Strängnäs Bis-
kopdöme (och thet enkannerligen för thet misnöge, som han hade til Biskop JA-
COB i Skara F), thet förre at han så obetänksamt Liturgien emottagit hade, och
sitt Sticht påtvinga wille) föll Hertigen med sina täncker på thenna Probsten
M. JESPER, och satte honom til Superintendent eller Episcopum öfwer Wärme-
Andre Delen. M land,

A) Hwilen Joh. Messenius öfversatt på Latinska vers, som i hans Scandia Illustrata Tom.
12. pag. 60 liuder så:

Cum Sweo susceptat peregrinos undique mores	Firmus adhuc extat lapis hac in valle virente.
Templaque cum claustris subvertunt superiores,	Prefbyter agricolæ similis sed quando vigebit
Firmus adhuc extat lapis hac in valle virente.	Agri & cultorem mirari jure licebit,
Cum perverforum mundo florentior est fors,	Stratus humi pausat lapis hac in valle virenti
Sed crux dira probis animis infigitur & mors,	

Men antingen Stenskriften (thet dock Messenius icke kan tro) eller M. Jesperi wisa hafwer
så liudt:

När Swenske män ta wäländs seder, Kyrkor och Kloster
rifwas neder, än står sten i grönan dal,
När stallar och boswar trifwas, Och ärlige män fördrifs
was, än står stenen i grönan dal.
När präster warda bönder och bönder blifwa widunder,
så ligger Stenen i grönan dal.

F) Thenna Biskopens lefwernes beskrifning finnes tillförnt uti Tredje Bokens tredje Cap. pag.
185 seq.

land, Wadsbo och Wallehäråd år 1580, hwartil sedan kom then befällning, at han yti Mariæstad skulle hafwa sitt Säte, på thet han thes bättre måtte kunna hafwa inseende både på Scholans inrättande och Ryrkowäsendet, med mera. Hwilket alt thet nye Superintendent, så wida ålder och krafter wille thet tillåta, med allo slit tog sig före. Såsom sitt Stichts förman och fullmächtige, war han tillstådes på thet allmänna mötet, som hölts yti Nyköping d. 3 Decembr. år 1586. Arligen höll han Prästemöte wid Midsommarstiden, då han med orerande, disputerande och andra embetsyflor gjorde Prästerskapet fullkommeligit nöge. År 1588 visiterade han Församlingarna i Wärmeland, hwilket, icke på mer än 100 års tid, någon Biskop gjort hade. År 1589 förehade han samma syflo yti Wadsbo och Wallehäråd. Om winteren år 1591, gjorde han åter ena reso in yti Wärmeland, therwnder han siuknade och måste sedan merendels hålla wid sängen, tills han saligen i Heranom affonnade d. 25 Martii år 1592.

II. M. MATTHIAS MARCI MOLITÆUS, som af somligom hålles före at hafwa warit sin företrädares broder, hwilket man icke för någon wisshet kan upptaga; Men thet är ofelbart, at thet warit född på Åland, och hade grundeligen studerat först i Åbo och sedan i Gripshwäld och Wittenberg, och blefwit Magister, samt warit någon tid Docens i Köstok. Af ett särdeles tillfälle kom han til at winna en sunnerlig nåd hos Hertig CARL i Södermanland, at han d. 9 Febr. år 1589 gjorde på Mariæholm at honom bröllop med Jungfrun Malin Kaxe, Ryrkioherdans yti Tuna i Roslagen, Herr Erici Kaxes dotter och tog honom, som då war Rector Scholæ i Strengnäs til Hoffpräst och sedan til Bichtsfader, samt, strax efter M. JESPERs död, anförtrödde honom Superintendentien i Mariæstad. Med hwilken Embets-titul han thet följande år 1593 vnderstref Religions-Mötet i Upsala och wardt thet mycket achtad och brukad. Jemtwäl år 1600 seqq. wid then om-befalda Swenska Biblens förbättrade öfversättning och upläggning. Han tog yti öfriget med all slit och allswar sig före at tråda yti sin Företrädares fotspår. Vti the årliga Prästemöten framstälte han til at disputeras wår Christeliga Læros-Articlar efter Doct. Jacobi Herbrandi Compendium L. L. Communium. Twenne gånger befinnes han hafwa visiterat Församlingarna öfwer hela Wärmeland, och då, efter sträng vndsängen befällning, affkastat monga misbruk, samt så wida gjort ligit warit, infört en uniformitet af Ryrkio-cerimonierna. Genom hans pådrift, kom Trivial-Scholan i Mariæstad yti fullkommeliga godt stånd och blef förefedd med dugeliga Lärare och these med tillräckeligit vnderhåll. Consistorium höll han åtminstone en gång hwarje månad, hwarwid, förwtan Scholemästaren, the näst-boende äldre Pastores woro hans Consistoriales. Om Ryrkiobynaden i Mariæstad winlade han sig med högsta slit; Men förmätte dock icke hinna thermed til fullbordan; ty han wardt af then öfwer hela riket grasserande Pästern håstigt angripen, och theraf, efter en gudelig beredelse, död d. 23 Aug. år 1603, sedan han något öfwer

öfwer 10 år Stichtet, til allas nöge, förestådt hade. Hans döde lefamen, blef efter hans yttersta begäran, vti Mariæstads Kyrkis begrafwen, icke utan mongas tårar och mycken beklagelse; ty han hade tillika varit både en alftvarsam och liuslig man, så i läro, som i lefverne.

III. M. PETRUS MELARTOPÆUS, en Finne til Nationen, som först wid Åbo och sedan wid utländiska Academier hade studerat och gradum Magisterii förverfvat. Hertig CARL i Öddermanland, som vinnlade sig at få lärda män til tjänster i sitt Hertigdöme, kallade honom år 1587 til Lector Theol. vti Strängnäs Cathedral Schola, i hvilket embete han vnderskref Upsala Religions möte år 1593, samt elliest lät påskina then sitt och rättfärdighet, at han pröfvades värdig til Superintendents embetet i Mariæstad. Hvarvppå han erhöill högbemålta Hertigs, så varande Konungs, CARL then Tiondes fullmakt, skrefwen d. 23 Decembr. år 1605. Strax emottog han Stichtets styrrel, och vinnlade sig at råttta the oredor, som vnder then longa 2. och en half års vacance hade inkommit. Vti vifiterande, Prästemötens och Consistoriers hållande, Scholersväsendets dirigerande och Kyrkobyggnadens befrämjande samt andra sitt embetes angelägenheter, gaf han ingen af sina företrädare efter. På Riksdagen vti Örebro d. 1 Febr. år 1608 blef fuller han, tillika med några Riksens Biskopar, af Konungen hårdeligen beskyld för någon collusion med them af then Påvifka läron. Men han tillika med the andra wende thema mistanken och bestyllning ifrå sig med en gansta grundelig försvars skrift, så at Konungen fann sig themed aldeles nögd och satade thes större nåd och förtroende til honom. År 1610, så han om vinteren en mycket besvärlig vifitation i Wärmeland sörehaft, blef han angrepen af en feber, som fick andra krämpor til hielp, och ändade hans lif d. 18 April. samma år, så hans andelöse kropp i Mariæstads Kyrkis wardt hederligen begrafwen. En hans dotter fick Herr Maurits, Kyrkoherden i Bidsätter vti Wadsbo, af hvilko försnåma slägter äro vtgrenade både i Wästergöthland och Björnar i Norlanden.

IV. M. JONAS NICOLAI ORIENSULANUS, född i Småland på Boknäs af ärliga föräldrar, hade studerat i Wägnäs Cathedral Schola och sedan i Wittenberg ifrå år 1600, thet han blef Magister år 1605. Efter hemkomsten blef han af R. CARL then Tionde satt til Rector Scholæ i Nyköping. Hvaris frå han flyttes til Superintendentien i Mariæstad, sedan han thepå sådt R. GUSTAF ADOLPHS fullmakt år 1612. Han war, såsom mycket lärd, så ock i sitt embete en dritwande och myndig man. Och som han längre, än någon af hans Antecessorer satt wid embetet; så gjorde han ock mong stycken til Stichtets gagn och heder. Han hade, thet ingen för honom i Mariæstad haft, macht til at ordnera Präster; höll också Scholan thestades i sådant flor, at han sådan kunde hafwa dugeliga Prästeämne. Med Kyrkobyggnaden kom han omsider til slut år 1619, så han thes inwigning högtideligen förrättade. Alla år, så länge krafterna thet medgåfwo, vifiterade han, och med Prästemöten hade han then ordning, at

Theses, utdragne af D. Hafenrefferi L. L. Communibus, blefwo ventilerade och examinerade, tå Superintendenten thet ena och LandsProbsten öfwer Wärmeland, M. CARL PRÆTORIUS, thet andra året præsiderade, och thetta så länge then sednare lesde. Wid åtskilliga Riksdagar och andra allmänna möten ypförde han sig såsom en grundlård Theologus och en rättsinnad Patriot. Vti åchtenskap lesde han med Margareta, Herr Birgeri Kyrkoherdens dotter vti Lindeberg i Småland, som födde honom, ibland andra barn, 5 Söner, kallade Rödningar. Vtas hvilka the tre äldste, NICOLAUS, som var Underlagman i Wärmeland, JONAS och DANIEL, på en gång vti stormväder olyckeligen på Wänern druknade år 1640, fadren til en hiertelig sorg. Dock lesde han några år thet efter, och wårade sitt embete, tils han trött af ålder och arbete d. 9 April. år 1646, saktmodeligen i Heranom affonnade, sedan han vti 34 år thenna Superintendentien förretrådt hade. Vti Mariæstads Kyrko blef han med mycken vtan wälsförtienta monimenter eller äreminne, the dock nu af ålder och branden d. 18 Aug. år 1693 äro förderfwade. På Gråstenen blefwo inbuggne these versar:

JONAS Niclavi, tabulâ qui sculptus in hac est,

Vir fuit in terris clarus & eximius.

Castos nunc inter coetus animasque piorum

Ætheris in purâ luce beatus agit.

Såsom efter hans död Superintendentiæ sätet flyttades til Carlstad, så hafwa these följande ifrå then tiden varit Kyrkoherdar och Probstar i Mariæstad:

1. Mag. ISRAEL CANUTI CARLSTADIUS, Promotus Upsal. år 1629, Pastor i Carlstad år 1634, flyttes med Kongl. fullmacht til Mariæstad d. 4 Aug. år 1647; men stannade häller i Philipstad, ther han dödde Pastor år 1662.

2) Mag. LAURENTIUS BILLICHIUS, tilförene P. P. i Philippstad, kom hit år 1648, blef Biskop i Götheborg år 1671, dödde d. 1 Jan. år 1678. Förrtv besrefwen vti tionde bokens tredje Cap. pag. 65.

3) Mag. THORBERNUS ANDR. FEGRÆUS, Græcæ Lingvæ Lector i Clastra, kom hit d. 7 Octobr. år 1671, dödde år 1689 d. 30 April.

4) Mag. ANDREAS BELLANDER kom ifrå Ångström hit efter sin Swärsader med fullmacht af d. 7 Maji år 1689, dödde år 1722 d. 14 Julii.

5) Mag. ANDREAS SV. FEGERSTEN kom ifrå Säderstad på Rålland hit med fullmacht af d. 28 Junii år 1722, dödde år 1737.

6) Dn. ERICUS HAQUINI UNDENJUS, kom ifrå Lif: Regimentet, therwid han hade itrå år 1715 varit Präst, hit med fullmacht af år 1739 d. 24 Mart. död d. 12 Maji år 1750.

7) M. PETRUS PETRI LAMPA, född i Arboga år 1711, Magister i Upsala år 1737. Predikant wid Kongl. hoffvet år 1742, här Kyrkoherde år 1752.

Tolfte Bokens Tredje Capitel

Om

The Superintendenter, som uti Carlstad hafwa varit boende.

Som thesas äremminnes förwarande hafwer Consistorium i Carlstad (hwilket thy til beröm och androm til upmuntran och efterdöme här wäl må nämnas) gjort sig then omsorg och kostnad, at the hafwa sin Superintendenters, som i Carlstad bodt, Controfaiter, med små momentis biographicis, hängande i ordning uti sin så kallada Prästamöts: Sal. Ibland them är.

I. M. SVENO BENEDICTI ELFDALIUS CAMENIUS, född år 1588 i Elsdalen, ther hans Fader, Herr Benedictus Erici så war Capellan och blef efter sin fader Herr Ericus Benedicti år 1595 Kyrkoherde; och hette hans moder Magdalena Swensdotter Brunia, Kyrkoherdadotter i Kilen. Sedan han hemma och i Carlstads: Schola lagt någon grund til sina studier, sändes han år 1606 til Aca- demien i Upsala och wardt ther en Messenian, eller en Professorens Johan Messenii Lärjunge, af then qwickhet, at hans Præceptor gaf honom thet namnet *CAMENIUS*, ther han elliest, såsom hans fader, af födelse: orten kallade sig *ELFDALIIUS*. År 1614, när berörde Messenius flyttes ifrån Upsala, reste thenne hans discipel först til Helmstad, och ther disputerade d. 24 Julii år 1617, de Verò & Bonò eorumque oppositis, under M. *NICOLAI GRANS* Sveci præsidio, och sedan til Gripswald, ther han ock disputerade och år 1618 förtiente Gradum Magisterii. Efter hemkomsten år 1619 blef han i Carlstads: Schola strax Rector, samt Pastor i Hammarö, som så redan war, och langt efter varit, Rectors Præbende- Pastorat. Hwilka begge embeten han med så godt maner och loford förwaltade, at Fryksdals församling enhälligen kallade och fick honom til Kyrkoherda år 1628. Några år therefter wardt han ock Probst och uti alt sticade sig så wäl och berömligen, at han, år 1647, blef af hela Wärmelands Prästerkap med enhälliga röster kallad til at blifwa Superintendent uti then fränfallna M. Jonæ Oriensulani stelse. Hwilket ock Drottning *CAROLINA* samma år med sin fullmacht confirmerade. Så snart han thenna fullmacht hade sådt, tog han sig före, och genom sina gynnare och wänner erhöil thet, at Superintendents: Sätet skulle sådanetter blifwa i Carlstad. Hwilket war then Wärmelandiska Församling och Nation til en merkelig förmohn och heber. Han war altså then förste Superintendent öfwer Wärmeland, som war infödd och i Carlstad bodde. Under sitt infennde hade han, utom Wärmeland, Wadsbo: och Walle: Hårader i Wästergöthland, til thes the beggae Hårader på Nilsdagen i Götheborg år 1658 mensle Aprili af R. *CAROLUS GUSTAVUS* återlades til Skara: Sticht, hwaremot thenna Super-

intendentien fick vnder sig Wästgöthadal och 9 Pastorater af Norra Wiken, såsom tilldörne uti första Capitlet berättadt blifwit. Denne M. SVENO lade sig alla winning om at befrämja sitt Fäderneslands vpkomst och wälstånd, enkannerligen uti Kyrkis, och Scholewäsendet. Thet gamla Scholehuset, som war af trä och af ålder förfallit, lät han nedertagas och ett nytt större af sten upbyggas. Han skaffade ej allenast Theologiae Lector til Carlstads Schola år 1651; utan ock delade så then anslagna lönen af Cronotonden emellan Docentes: Rectorem, Lectorem och ConRectorem, at en adjunct och en Apologisk singo, utom Sochnegångar, 60 Tunnor at byta sig emellan, så at the kunde läsa publice tillika med ordinariis. Swarigenom stödde, at i thenna Trivial Scholan nästan alla stycken lästes, som uti Gymnasierna i riket, och hädan kommo the Ynglingar til Academierna, som til Nationens heder storligen excellerat och blifwit förtreffelige Män G). Sedan thenne Superintendenten uti 18 års tid på alt upständeligit och gjordt sig sått wärdat och förbättrat sitt Sticht, afled han efter någon sjukdom på sitt 78 ålders år mycket trött och i Gudi förnögd d. 26 Aug. år 1666 och blef af Biskop skopen i Skara, M. JOHANNE Christophori Nilosiensi eller KEMPE, begrafwen. Swer hans graf blefwo så skrefne these verser:

Corporis hoc busto posuit Camenius ossa,

Lugenti patriæ gloria magna sua.

Pacis amans, vultu facilis, gravitate benignus,

Justitiæ cultor, plenus amore DEI.

Qui postquam vidit bene tempora longa senectæ,

Ad superos animus, fluxerat unde, redit.

Uti ähtenskap hade han lefwat med Sara Norenia, Präbsters, Herr Erlandi Gudmunssons i Nor, dotter, och sedan gift Domin. 16 p. Trinit. år 1650 med Maria Roman, Camererarens dotter på Wästerwif, som sedan blef gift med Ammiralitets Rådet i Stockholm, Gudmund Ehrenkrants. Ibland flera Barn lemnade han Sonen DANIEL CAMEN, som warandes Justitiæ Borgmästare i Stockholm, adlades wid samma namn d. 12 Decembr. år 1687. SVEN CAMEN, Professor i Dorpt, sedan Landrichter i Lifland, adlad d. 7 Nov. år 1701 med thet namnet Camenhielm, och Mag. BENEDICTUM, som, 28 år efter sin faders död, kom til at beklåda hans ställe, och blifwer länge fram uti femte rumet ibland thesa Superintendenter anförd och beskrefwen.

II, Mag. ANDREAS BIRGERI KILANDER, född af ärliga Bonde: söner

aldrar
 *) Huru möhn han varit om then studerande yngdomens förkofring, kan theraf förstås, at han, när Warmelands Studenter, för then grasserande västen, nödgades år 1655 ifrå Wpsala resa neder til sitt fosterland, kallade med bref JORDANEM EDENIUM (som så war hemkommen ifrå sina utländska resor och sedan blef Professor och Doctor Theologiae i Wpsala) til Carlstad, at han i medeltid skulle thet Academiæ informera the hemmarwarande Studenter. Thet han ock gjorde med theras merkelige nyttö, hållande sina föreläsningar för them i Biskopshuset swer ett helt år.

åldrar uti Sörstorp och Gistekilens Sochn, som är Annex til Wisnoms: Pastorat. Ut i Carlstads: Schola är han vnderwist och mogen giord til Academiska studier. Therefter studerade han i Upsala, ifrå år 1640 til thes han thet, med godt beröm, blef Magister d. 22 Maji år 1646. När han war til Stichtet hemkommen, blef han först Docens i Scholan, och år 1648, så Mag. *SVENO CAMENIUS* tilträdde Superintendentien, wardt han Lector ibidem och tillika Notarius Confessorii, then förste af then beställningen i Carlstad. År 1651 d. 2 Julii, är han på Prästembtet förordnad til Rector Scholæ och Pastor öfwer Hammarö: Sochn. Hvilket embete han med Församlingens och yngdomens merkelige nytto förestod intil år 1656, så han, efter vndsängen kallelse, emottog Ny: eds Pastorat och sedan år 1662 Probsta: embetet öfwer Wärmelands Östra: Sösta. Härwid sticade han sig med sådan flit, nit, besked och alswarsamhet, at han vnder Vacancen, efter *M. SVEN CAMENS* död, fick samteliga Prästerkapets enhälliga röster til at blifwa thesas Superintendentens och andelige förman. På hwilket embete han ock erhöft Kongl. fullmakt, sedan *M. JOHANNES LOTHIGIUS*, Proffsten i Ruddeby på Wikbolandet och sedan i Norrköping, i ÖsterGöthland, hade med vnderdånig afbön återgiffwit then honom, på thetta embete emot förmodan år 1666 gifna och tillsända fullmakt. Och wardt Superintendentens *KILANDRI* fullmakt, af d. 17 Decembr. år 1666, Prästerkapet föreläsen på allmänt Prästamöte d. 5 Mart. år 1667. Hwarefter han strax tog sig an Stichtets wård och stötsel och höll thet med fort til allas nöge med en synnerlig waksamhet, försigtighet och fogelighet, in til thes han helt oförmodeligen d. Febr. år 1673 affomnade, til Clericiets och hela Stichtets sorg och häpenhet; ty så han, beredd at dagen efteråt hålla Likpredikan öfwer en Borgmästare i Carlstad, hade lagt sig på sängen at hvila, fans han liiggandes död och hastwandes conceptet til Likpredikan på bröstet. Salig then så döer vnder Gudeliga dödstänkar! Hans döde Likamen blef mycket hederligen begrafwen af Biskopen i Strängnäs, *D. ERICO EMPORAGRIO*, samma år wid Pedermåso marknad. Så blef hans äreminne beprisadt och förwaradt utiföljans de korta wersar af *ERLANDO LAGERLÖF*.

Ecce jacet tristi nunc merus funere, quondam
 Qui fuit Eusebies, Pieridumque decus.
 Hej mihi! Patroni tantum nunc cernimus urnam,
 Quemque Patrem quondam diximus, umbra jacet.
 Nec flemus potuisse mori: mage flemus amandæ
 Quod fuerint vitæ tempora curta nimis.

Hans förra Hustru war *SARA* Svensdotter *FAXELIA*, Proffstens dotter i Rila; then sednare *ELSA WESTERMAN*, en Köpmans Ankta ifrån Götheborg, tit ock hon efter thenna Mannens död, med hans enda dotter sig begaf; men lemnade, antingen til skäncks, eller för betalning, hans litla Bibliothek til Gymnasium i Carlstad. Vnder honom stedde thet, at år 1669 d. 30 Junii blef *Dals Land,*

Land, som allt tit in til hade varit vnder en Probst, fördeladt vti tvenne Probstier, thet Norra och Södra; så M. Joh. *FORSÆUS* i Stenby fick thet förre; Men om thet Södra lottkastade M. Petrus *GYLLENIUS* i Volstad och M. Andreas *EURELIUS* i Or, hvilkom thet tilföll.

III. Mag. *JONAS JOHANNIS SCARINIUS*, V. Gothus, blef på Riksdagen år 1673, ifrå Lidköpings Probsterie, genom RiksCancellariens Gref *MAGNI DE LA GARDIES* befordran, förordnad hit til Superintendent d. 14 Maji. War här allenast en gång d. 3 Sept. så han höll sin introduction. Men kom året ther efter til at blifwa Biskop i Wågsjö. En finnes han ansörd och bestrefwen vti Siette Boken om Wågsjö Biskopar, Cap. 3 pag. 311.

IV. Doct. *ERLANDUS SVEN. BROMAN*, Wermelandus, född år 1622 och Student i Upsala år 1647. Hans fader Mag. *SVENO Christophori BRUNIUS*, war efter sin Fader Ryrkioherde öfwer Pastoratet Rilens, som nu är Superintendenternas Präbende-Pastorat. Efter fadrens död gifte sig modren med Herr *LARS BROMAN*, som blef Burgrefwe i Malmö och wardt en förmögen man. Hvilken, medan han sielf war barnlös, höll thenna sin Styffson, såsom sin egen Son, och gjorde honom til sin arfwinga efter sin död; therfore ock Sonen yptog sin Styffaders namn och kallade sig *BROMAN*. Han hade alltså godt tillfälle til at både wäl studera och resa wida i sin yngdom. År 1663 när han kom hem af sina resor och hade ett wackert namn om sig, blef han antagen wid Kongl. Hofwet til ExtraOrdinarius d. 11 Febr. år 1665 och Ordinar. Höfpredikant d. 15 Mart. år 1666. Hwarifrån han d. 9 Nov. år 1667 beforderades til Wingåkers Pastorat, och sedan han ther inpå thet siette året hade arbetat, fann Kong *CARL* then *Ellofte* honom skickelig och förtient til at med thenna Superintendentia benådas d. 11 Dec. 1673. Hvilken han in på 19 året så tilböriligen och med sådant höga Öfwerhetens wälbehag förträdde, at Högstbemälte Kongl. Maj:et fann sig befogad at tillägga honom, jemte andra Biskopar och Höglärda Prästmän i Riket, Doctor-titel och heder, hvilket skedde på then stora Jubelfästen i Upsala år 1693 d. 23 Febr. och alltså på tionde dagen, sedan han i Herranom hade afledit. Såsom om all thetta Skriften vti en oval form öfwer hans graf vti Rilens Ryrkio, ett ewerdeligt wittnesbörd bär, hvilken så liuder:

Hic requiescunt ossa Reverendissimi Viri, *ERLANDI BROMAN*, & Conjugis ejus, nobiliss. *ELISABETHÆ HOGG*. Ille Pastoris in hac Ecclesiâ filius, postquam domi ac peregre pulcherrimarum artium Lingvarumque peritiâ, & sacris inprimis studiis, animum imbuisset, perlustratâ Germaniâ, Angliâ, Galliâ, Italiâ & utroque Belgiâ; in patriam redux Sereniss. Regi *CAROLO XI* a sacris fuit annos quinque, functusque deinde Past. ac Præpos. munere in Ecclesiâ Wingåker ann. Sex, ad Episcopalem per Wermelandiam, Daliam, Vikiam-

Vikiamque Borealem evectus est dignitatem. In quâ cum annos novendecim summâ pietatis prudentiæque laude vixisset, apertus a Sereniss. Rege Doctoralis tituli decore, piè in Dominò obiit sexagenarius anno CIOIOCXCIII. d. 13 Februarii, præclaram apud omnes ingenii, eruditionis, facundiæ gravitatisque, cum pari humanitate certantis, famam adeptus.

Hans barn blefwo för hans död d. 6 Mart. år 1687 af Kongl. Maj:et begåf wade med Adelig Stånd och förmoner, them två Söner med stor heder vti för nämna tienster nyttiat och in på sina barn fortplantat hafwa, som än til högre heder stigit.

V. Mag. BENEDICTUS SVENON. CAMENIUS, Wermelandus, född d. 5 Maji år 1635, vti Fryksdalen ej långt ifrån Norrsta Gränsten, af Mag. SVEN. ELFDALIO CAMENIO, ther så warande Probst, sedan första Superintendens här i Carlstad, öfwanföre omtalad, och af Sara NORENIA Erlandsdotter. Sedan han hema lärt läsa i bok och sina Christendomsstycken, sattes han på sitt tolfte år vti Carlstads Schola, och på sitt adertonde, som war år 1653, sändes han med ett wacker Testimoniö til Academien i Upsala. När han vti 4 års tid, ther med stor slit och nytto hade studerat, reste han til utländska Academier i Tyskland och när han the förnämsta af them besökt hade, stannade han någon tid i Leipsig och ther aflade sådana prof af sin givighet och lärdom ej allenast vti Theologiska, utan ock vti Philosophiska studier, at Professores tilbudo och tillade honom gradum Magisterii vti en stor promotion d. 26 Januarii år 1660, i hwilken han vthan någon afvund beklädde thet första rumet. Efter hemkomsten wardt han ordinerad til Präst af sin F. Fader och ehuru annor lägenhet wäl kunde wara för honom at tillgå, fann dock han thet både wara sin plikt och lust at hållt wara sin gamla Fader til tienst med predikande och andra syftor wid församlingarna både i Staden och på landet. Hwilket han gjorde vti 4 års tid; hwarvnder han år 1663 gifte sig med Christina CARLBERG, Borgmästarens i Carlstad, Johan Birgesons dotter. Året therefter blef han på laglig kallelse förordnad til Ryrkioherde vti Kölen, ther han war i mång år med så godt lofford af allom, at han år 1682 wardt utwald til at wara Probst öfwer the kringliggande församlingar. Och som han ägde en mogen lärdom och wid alla sina förättningar wisat färdighet och försigtighet med både allwar och liuslighet; ty wann han hos Prästerskapet i Stichtet then credit och anseende, at the år 1693, så Doct. ERLAND BROMAN blefmit död, med enhälliga walröster kallade honom til Superintendent. Hwilken kallelse med Konglig fullmacht d. 19 Mart. samma år wardt bekräftad. Thetta sitt dyra och ansvariga embete, förwaltade han med sådan slit och nit, allwar och klofhet, at han in til döden hade en synnerlig hög nåd hos sin öfwerhet, och af hela Stichtet kärlek och wördnad. Hwilket ock theraf slutas kan, at knapt någon Superintendent i hela Riket, är, efter döden, beflagad med flera Graffrister på hwar

jehanda språk, än thenne M. BENEDICTUS CAMEN, som sachtmodeligen hån-
 dan stildes, genom en salig död, d. 5 Septembr. år 1704 på sitt siuttionde ålders år.
 Han lemnade efter sig två Söner, ibland hvilka Doctor SVENO CAMEN död-
 de Biskop i Wästerås år 1729, sedan han skaffat sin enda Son adeligit namn;
 tilförne uti femte Bokens tredje Cap. pag. 279 anfordr ibland Wästerås, Bisko-
 par; och ERLAND CAMEN Commercii-Rådet dödde ogift, så at thet i Wer-
 meländ ållskade Camen; namnet lärer nu wara utgånet, åtminstone uti Prästas
 ståndet. Om hwilket namn, thenna Saliga Superintendenten til äreminne, Le-
 storen Mag. Petrus Hedelin thesa verlar skrifwit hafwer:

Dulce Camenarum decus, O! præclare CAMENI,

Cui Pater Elfdali nomine notus erat.

Ejus in obscurâ est mutati causa; sed ingens

Castalidium assumptò nomine fulget amor.

Tu quoque post illum, dum magnus ad ardua tendis,

Nomen idem, simili munere clarus, amas.

Nunc adscititium nomen contemnis; Ovanti

Dicit, ades, JESUS, huc BENEDICTE PATRIS.

VI. Mag. JONAS LAURENTII ARNELL, född d. 29 Junii år 1642 uti
 Helsingelands och Hudwitswalds Stad, ther hans Fader Lars Jonsson war
 Råd- och Handelsman. Sedan han hema uti Stadens Schola 8 års tid blifwit
 undervisad, sendes han på sitt sextonde år til Academien i Upsala, år 1658. Ther
 studerade han länge och wäl, så at han år 1672 d. 12 Decembr. med mycket beröm
 af mogenhet och lärdom blef Magister. Och som han wid bemålde Academie ha-
 de under sin information 2 unga Herrar Postlar; så fick han ock med them år 1677
 antråda en utländsk resa, och på tre års tid, til theras och sin merkelige förkof-
 ring, besökte the förnämsta Academier och Städer uti Holland, England, Fran-
 kerike, Tyskland och Dannemarl. Så snart han war hemkommen, blef han af
 sina liu/wa och herliga embetsgåfwoz wida bekant, och fast han ännu icke war
 ordinerad til Präst, blef han dock af S. Mariæ Magdalena Församling i Stock-
 holm, år 1681 allmänneligen kallad til Ryrkiöherde, hwarpå ock Kongl. Maj:st lät
 följa sin fullmakt af d. 5 Julii samma år. Thet följande år 1682 tilträdde han the-
 ta hederliga Ryrkiöherda-embete och förestod thet uti 23 år, med hwarje mans mer-
 keliga nöge, och så berömligen upförde sig thet uti och wid andra extraordinaira för-
 rättningar, at K. CARL then Tolste pröfwade honom wärdig och stickelig til
 thenna Superintendentien och sände honom, som thet på icke en gång tänckt hade, sin
 Kongl. fullmakt ifrån Polen år 1705. Thenna sin Konungs nådiga förordnande
 måste han estekomma med all underdånighet, och försogade sig til Stichtet, ther
 han på en kort tid, såsom en rätt nitälsfande och trogen Förman, så wärdade och
 stötte thetta sitt embete, at hans dödeliga fränfalle, som timade d. 12 Novembr.

1707, förorsakade en allmän sorg och affaknad öfver hela Stichtet och än widare; ty thes. död beklagades med the lärdas Sorgedichter ej allenast i Wermeland, utan ock wid Academierna och i Stockholm, ther ibland andra, then widt berömda Poëssian, Elisabetha BRENNER, uti wackra Swenska versar innefattade thes na Gal. Herrans, sin fordna Sielasörsgares, beröm, hwilka versar honom til es wärdeligt äreminne finnas skrefne på ena taflo öfver hans graf i Kilens Kyrko, ther han d. 2 Febr. år 1708, med mycken heder af Probsien i Nor, Mag. Joh. CEDERHOLM, wardt begrafwen. Ther, til hans beröm, ej allenast uti en taflo, öfver grafwen, the nu nämnda Swenska rim kunna läsas; utan ock på Gräfte-

nen thetta: ARNELL, som med beröm wärt Wermlands Biskop war, Sin Makas ögnalust och Barnens frome Far.
Har här til hwilo lagt sin kropp och trötta ben.
ARNELL! hwars ädla namn wäl pryder thenna sten,
Född d. 29 Jun. år 1642. Död d. 12 Nov. år 1707.

Lefwer ock thesotan, ännu bättre, thenna Superintendentens namn uti hans Söner, som redan uti förnämna tienster och giften lära genom sin affödo göra thet Arnellista namnet odödeligt; ty han efter sig lemnade 4 Söner G och 2 döttrar med thes moder, Fru Helena ADLERBERG, framledna Archibiskopens, Doct. Olavi SVEBILII dotter, som thenna sin l. Man länge efterlefde.

VII. M. THORSTANUS HAQUINI RUDEN, Wermelandus, blef med R. CARL then Tolftes fullmacht ifrå Saren, skrefwen d. 11 Martii år 1708, kallad ifrå Th. Professoratet i Ubo, och hit satt at wara Superintendent. Här lefde han i 8 år med allmenlig kärlek och heder, til thes han med samma Konungs fullmacht af d. 24 Sept. år 1716 flytte hädan til Linköping, ibland hwars Biskopar, öfwanföre i andra bokens 3 Cap. pag. 147 seq. om honom mer förmåles.

VIII. Mag. DANIEL ERICI NORDLIND, Dalecarlus, kom ifrå Kyrkoherdes embetet wid S. Clara-i Stockholm til at emottaga thenna Superintendentien år 1717; men som han samma år erhöil Kongl. fullmacht på Strengnäs-Biskopsdöme, ty flytte han tit år 1718, och finnes ibland thes Biskopar uti fierde bokens 3 Cap. pag. 232 til sitt lefwerne bestrefwen.

IX. Doct. INGEMUNDUS OLAVI BROEMS, Sudermannus, född d. 28 Julii år 1669, på Penningeby uti Roslagen och Lenna-Sohn, ther hans fader, Dn. Olavus BROEMS, som sedan blef Kyrkoherde uti Bidröfwik, så war

H) Sönerna gjorde lycksöwar i sitt stånd, LAURENTIUS war Doctor Theol. och Pastor wid S. Jacobs och Johannis i Stockholm. CARL blef CancellieRåd, aklad d. 19 Sept. år 1743. JONAS tient sig up til heder wid Artilleriet, och så widare. Men Döttrarns kommo til förnämre giften.

Gref Anders **TORSTENSSONS** Hoffpredikant, och hette modren Christina **HÆGG**, Hauptmannens Ingemund Axelssons Hæggs dotter. På sitt arbertonde ålders år, sedan han frequenterat i Strängnäs Gymnasiö, sendes han til Upsala, thet han, understödd af hederliga pædagogier, vnder **NORRMAN**, **OBRECT**, **LAGERLÖF** och flere Professorer vti lärda Språk och hvarjehanda wettenskaper goda framsteg gjorde. År 1697 d. 10 Decembr. wärdt han Magister, sedan han förret d. 8 Octobr. samma år hade fådt fullmakt på Gr. Lingv. Lectionen vti Strängnäs Gymnasiö. År 1703 d. 6 April. vtföll Kongl. fullmakt för honom at blifwa Gr. Ling. Professor wid Academien i Pernau. Men innat han then tilträdde, erhöil han tilstånd at gidra en reso utomlands, hwartil honom god lägenhet gafs, med sedermera RiksRådet Baron **SAMUEL ÅKERZJELM**. Vnder thenna resan besökte han, icke utan mycken nytta, Academierna vti Danmark, Tyskland, Holl. och England, och kom sedan wid slutet af Novembr. år 1704 til sin Profession i Pernau, hwilken try år thet efter förbyttes vti Professionem Theol. Secundam d. 20 Jan. år 1707. År 1709, nödgades han, dels för thet i Liffland sig fringspridande Pietisteriet, at å Consistorii Pernauensis wägnar resa öfwer til Stockholm, dels ock emedan Rysarna efter Segren wid Pultawa, kallades med all macht at Liffland. Samma år emot slutet d. 7 Dec. fick han Kongl. Senatens fullmakt, at blifwa Primus Theol. Professor, DomProbst och Pastor wid Swenska församlingen i Åbo. År 1710, sedan han bewisat Riksdagen och vti en widlöftig Skrift til Rikets Biskopar vtfört Pietisternas vptog och willfarelser, reste han til sina anförtrodda tienster i Åbo. Hwarifrå han ock, för siendersnas inbrott i thet landet, måste år 1713, med sin famille förfoga sig öfwer til Swens rige, och vppehöll sig i stillhet, dock icke utan studerande och grundrika Skrifter författande, i Strängnäs alt in til år 1718, då han i följe af **R. CARL** then Tolstes fullmakt af d. 5 Junii år 1717, tilträdde Superintendentien i Carlstad, och henne med manlig försiktighet, flitighet och alskar förwaltade in til sin död d. 13 Januar. år 1722, i Riks Prästegård. I medertid hade ock han, såsom hans företrädare och flere lärde män blifwit d. 19 Mart. år 1719 Doctor Theologiæ i Upsala wid Drottning **ULRICÆ ELEONORÆ** fröning, samt med mycket förstånd och arbete bewisat the tvenne beswärliga Riksdagarna år 1719 och 1720 i Stockholm. Hwarefter, när han med all flit tog sig före at rätta alt hwad vnder Orlogstiden i oreba, vti hans Sticht, råkat hade, samt at beskränja Carlstads vppbyggande efter thes brand, som, jemte hela Staden, alla publike hus, såsom Kyrko, Gymnasium &c. d. 1 Octobr. år 1719 hade vti en hast i grund förderfwat; föll honom öfwer en grufwelig tända och hufwudwård, som tillika med andra krepnor följde honom alt in til döden år 1722. Denne Salige Herren war en man af stor

*) Emot them sammanskref han och år 1731 låt af Trycket utkomma en kort bok på Swensko, thevuti han klarligen förestälte och krafteligen förlade eller kallade thetas willfarelser. Bokens namn är Frischlini Pietismus detectus med kort titel om Pietistiska Swermeriet.

gwickhet, mycken läsning, diupfinnig lärdom och en gansta stor iswer för wår Eu-angeliska Religions renhet; ty fick han mycken disput, beswår och förtret af Pietisterna och andra Novatoribus. Them han ock alla manligen emottod och öfwerswann; likwål är troligit, at thetta bryderi afkortade hans lifstid, och at han icke förmåtte fylla sitt femtionde hjerde ålders år. Och lemnade han sin Enkesfru Elisabeth Wetzler med monga små barn uti sorg efter sig; men ock mycken Guds wålsignelse åt barnen, och ett berömligt namn hos alla, som rätt hafwa hans gästoor och sinnelag kánt, samt wilja utan afwund owåldbugt om honom döma.

X. Doct. JOANNES MATTHIÆ STEUCHIUS, tilträdde, efter Stichtets Kallelse, med Kongl. fullmacht thenna Superintendentien år 1723. Han fullbordade de Domkyrktion och inwigde henne på Wedermåson år 1730. War af allom älskad och ärad. Flytte hädan år 1731 til Archibisshopsemetet i Upsala, efter sin fader. Är altså uti första bokens 3 Cap. pag. 81 seq. ibland Archibisshoparna, med wålsförtient heder ihogkommen.

XI. Doct. MAGNUS PETRI AURIVILLIUS, Gestricius, men född i Upsala d. 12 Febr. år 1673. Hans Fader war Professoren; Mag. PETRUS Olavii AURIVILLIUS, som dödde d. 28 Octobr. år 1677; och hans moder Margareta Månsdotter BLIX. Fast han i sin späda ålder måste sakna sin berömliga Faders wård och huldhet, wardt han dock af sin f. Moder til studier hållen och på sitt fiunde år in Dec. år 1679, efter undergången deposition, såsom då brukeligit war, för en Student instreswen. Hwarefter, han först under privat information och sedan af Professorum Lectioner och Collegier, genom egen slit och gwickhet, mera feliga framsteg gjorde och sig til then mögenhet bragte, at han ej allenast med allas beröm d. 27 Maji år 1693 publicè försvarade sin f. Farbroders, Licentiati Juris och Professorens ERICI AURIVILLII Cogitationes de Lingwâ Svecanâ; uttan ock år 1699 d. 10 Junii sin egen Gradual Disputation de Pœnis apud Hebreos usitatis. Härigenom och genom andra lärdoms prof både wid examina och elsest, gjorde han sig förtient til thet hedersrummet, at han blef gratista wid then anseensliga promotionen, i hwilken år 1700 d. 12 Decembr. 48 Magistri creerades. Næret thestreftr d. 16 Aug. blef han wigd til Präst och sedan han någon tid i Stockholm sig uti predikande nog trågit öfwat hade, i synnerhet wid S. Claræ församling, reste han d. 11 Septembr. år 1703, ut til Kongl. sättilägret i Polen, ther han wid början af thet följande året blef förordnad til Präst, wid then anseensliga Legationen til then Polniska Republicuen. Wid hwilken beställning honom then swæriahet hände, at han samma år 1704 uti Augusti månad blef i Warschau af the Saxoner til fånga tagen och in uti Saxon bortförd. När han efter några Månader blef lös och kom til Swenska Armeen igen, wardt han d. 8 Maji år 1705 Notarius Consistorii Aulico-Castrensis. Hwilkenienst när han i tv år, under the swæ-
ra Cam-

ra campagner och marcher, med wederbörandes nöge förestädt, blef han d. 26 Junii år 1707 benådad med Kongl. fullmacht på at vara Hoff- och Drabant, Predikant, och kom altså under trågen upwachtning, wid Kongl. Hoffwet i fält, til at vara högstsäl. R. CARL then Tolfte följachtig åter utur Saren genom Polen in uti Ukrain och efter thet olyckeliga Pultawiska fältslaget, icke uthan stora fatiguer och lifsfaror öfwer Dnipern, stora ödemarker och farliga passager först til Oczakow, och sedan til Bender och ändteligen therifrån, sedan then bistra Callabaliqnen war öfwerständen, til Demirtsch länge in i Turkiet, ej langt ifrån Adria-nopol. Imidlertid, och under flere, än tusende dödsshotande äfventyr, hade han, näst Guds nåd och wård, at theröfwer sägna sig, thet han altid ägde, medelst sin allvarsamhet och rättfärdighet, utom andras ynneft och tycke, sin Konungs synnerliga nåd; ty wärdt honom ej allenast, såsom Primarius wid thet Kongl. Hoffwet, efter Pultawiska Actionen och Sal. Biskopens Doct. PETRI MALMBERGS död, ansötrodt at vara Kongl. Maj:ts Confessionarius eller Bichtefader och FältConsistorii Præles, utan ock år 1712 d. 9 Sept. blef han, efter öfwersänd församlingens kallelse, med Kongl. fullmacht förordnad Ryrkioherde wid S. Mariæ Magdalena församling i Stockholm, som genom Ryrkioherdens M. Samuel Tör-lings förordring til Stora Ryrkions församling thesammanstädes, war ledig blef-wen. Nu kan wäl ingen twifla, at icke han hade både hog och plicht til at ju för thes heldre komma utur Turkiet in uti Christenheten, hem til sin ansötrodda församling, ifrå hwilken thes förre Ryrkioherde redan in Majo afflytt war; längta-des ock församlingen högeligen therefter: Men förstan ortens, thet han så wista-des, aflågenhet, som gjorde hemreson, genom så monga, större delen Barbariska och fiendeliga, Nationer och Länder, ju för en Prästman, högstswår och farlig; wärdt honom i nåder befaldt at blifwa qwar wid sin förrot nämnda förnåma be-ställning, til thes Kongl. Maj:ts måtte komma til sina Riken och Urfländer. The-ta gjorde, at han ännu tv år, efter undfången fullmacht, på berörda Ryrkioher-da embetet i Stockholm, måste, icke utan monga farligheter förwalta sina tien-ster wid thet Kongl. Swenska Hoffwet uti Turkiet, til thes han ändteligen om hö-sten år 1714 wärdt thn följachtig, genom Turkiska, Keiserliga och hwarjehanda Ty-ska Herradömer och gebieter, til Stralsund i Pomern. Ther han ock, för öfwar-nämnda orsak stul, öfwer följande winter nödgades fördröga, så at han icke kom til Stockholm förr, än d. 10 Maji år 1715. Thet kan icke bekrifwas, med hwad gra-tulationer, heder och hiertans sägnad han så wärdt emottagen, ej allenast af från-der och wänner; utan ock af hela S. Mariæ församling, som hade fuller uti tv år tid genom Vicarium. blifwit flött och wärdad; men war dock nu uti outhälsam glädje öfwer sin länge och högeligen efterträngta Siälaherdas ankomst och när-warelse. Hwilken ock strax med icke mindre glädje tillträdde sitt Herdaembete, wid themma stora folkrika församlingen, och thet med sådan flit, allvarsamhet, drift, tro och lufsigit förwaltande, at han församlingenes en gång fattade kärlek, glä-dje

hje och wördning ej allenast behöll, utan ock immerfort förökte, til thes han år 1731, efter erhållen Stichtets kallelse och Kongl. Maj:ts fullmacht af d. 30 Junii år 1730, afreste til at i HERRANS namn emottaga thetta Superintendents embete, warandes swårt at säga, om sorgen och ängslan hos Stockholmiens, när han affled tog och afreste, war större och hierteligare, än glädjen och fågnaden i Wermeland öfwer hans ankomst och antråde; ty thet wet man förwifo, at bägge delarna woro på både sidor i högsta måtton stora. Then tid, som han war Ryrkioherde och tillika Capitelsman i Stockholm, hafwer han, utom Församlingenes trogna stötsel, med then idoghet, tro och försigtighet wårdat andra, af Kongl. Maj: och Rikens Ständer, honom wid Riksdagarna; så Banco fullmächtigskapet, som andra anbefalta högwigtiga ärender och förrättningar, at höga Öfwerheten, liksom tyckandes then honom benådada Superintendents hedren wore icke swarande emot hans mongårige meriter, både i fält och hema; behagat, såsom ett allernädigst wittnesbörd om hans både wärdighet och grundeliga lärdom, tillägga honom namn af Doctor Theologiae. Hwilken wälförtiente heder honom, jämte 14 andra thertil pröfwada Män och Lärare, blef solenniter med wanliga cerimonier gifwen på en offentlig Doctoral-Promotion i Upsala d. 23 Febr. år 1732. Så han, såsom Primus och förnämst af the närwarande Licentiatis Theologiae, på then framstälta Theologiska quæstionen, til alla närwarandes fulla nöge och sitt eget beröm, färdigt och grundigt swarade. Vti ächtenkap trädde han d. 17 Novembr. år 1715 med Fru Margaretha Christina von NUMMERS, som honom hafwer 9 barn, 4 Söner och 5 Döttrar födt, hwilka med all behagelighet, qwickhet och dygd ju längre ju mer til heder uppsigit. Omfider hafwer thet hederzman, med en stilla död, vnder ett tröfast sin Frälfares åkallande, sluttit sin jordiska wandring i Carlstad d. 3 Junii år 1740, så han 66 år och nästan 4 månader i dödeligheten hade lefwat.

XII. Doct. NICOLAUS DANIELIS LAGERLÖF, född d. 9 Januar. år 1688 i Wermeland och Arwila: Sochn, ther hans Fader så war Ryrkioherde och Probst. Sedan han i Carlstads: Schola och Gymnasid lagt god grund til sina studier, reste han år 1708 til Academien i Lund, ther han hade sin Faderbroder, Professoren ERLAND LAGERLÖF, och wardt vnderstödd af förnämna Pædagogier, serdeles vti Biskopens, Doct. LINNERS hus, hwarigenom han hade godt tillfälle til at både förwärfwa och wisa en grundelig lärdom, som gjorde honom wärdig til at ej allenast år 1719 wid Lunds: Academie blifwa först Magister Docens och sedan en promoverad Magister Philosophiae; utan ock år 1722 och 1723 warda recommenderad til Professor wid Academien i Åbo. År 1725 blef honom anförtrodt, at vti Professorens ANDREÆ RYDELI ställe publice läsa Philosophiam Theoreticam. År 1729 d. 22 Febr. benådades han med Kongl.

Rongl. fullmacht på Bibliothecariatet och år 1732 d. 29 Januar. på Philo-
 phiæ Theoreticæ Professionen, hwartil år 1735 d. 28 Julii bles lagt præben-
 dæ - Pastoratet Ståffe och Lackelånga. År 1739 d. 25 Junii bles han med
 Kongl. fullmacht Tertius och d. Maji år 1741 Secundus Theol. Professor wid
 Caroliniska Academien. Hwarest tå han lefwat öfwer 33 år och imedlertid mon-
 ga lärdoms-prof berömligen aflagt, samt, sedan han kommit til at blifwa Lära-
 re, på 9 års tid 64 Disputationer hållit, både publicè och privatim, icke min-
 dre i Theologien, än Philosophien, yngdomens märkelige uppbyggelse giort
 hade, bles han af Stichtets Prästerskap kallad och af R. **FRJEDRICK**
 d. 6 Octobr. år 1741 besullmächtigad at warda Superintendens i sit f. Fäders
 nesland eller öfwer Carlstads Sticht. Hwilket han på thet söljande år, med
 allmän sågnad och lyckönskan, tilträdde och sedan med flit och trohet i alla
 måtto skött och wärdat, såsom en höglård, wälförtient, kusstig och allmänne-
 gen älskad Man, under hwaris insicht och styresel, Wärmeländingarna
 önska, thet the, särdeles hwad Ryrkio och Scholewäsendet be-
 träffar, måtte länge niuta sin förkofring och wälstånd.

Tolste Bokens Fjerde Capitel

Om
Scholewäsendet i Carlstad: Sticht.

§. I.

Jetle thet ringaste spår kan man igenfinna efter något informations: wärk eller Scholewäsende vnder Påweddömet i Wärmeland. Jefe heller hafwer i hela thet landet något Kloster warit, vndantagno ett litet på Lurs, om hwoilket så stor okunnoghet är, at ingen weta kan, om thet warit Munke: eller Nunnenäste; Och ett annat, lika obekant, Warnamo: Kloster kalladt, mitt vti en mosa i War: noms Sökn. Hafwa alltså the, som ifrå thet landet welat söka någon vnderwisa ning i studier på the tider, måst söka then wid Domkyrkiorna eller Biskopsäten, serdeles i Skara, hwarvnder Wermeland all then tiden lydt och legat hafwer.

§. II. Hwad anstalt **R. GUSTAF** then Förste, efter Religionens Reforma tion, hafwer gjort i thy närto til Wärmeländingarnas betsta, är okunnigt och swårt at nu så weta. Jefe olift är, at vti Tingwalla, som sedermera blef kallad Carl stad, och länge tilföre, kan ste, några 100 år, warit Wärmelands endaste Dom: och handelsplats, thet ock Biskoparna i Skara hafwa haft sittjande en Kas nit til Ryrkiherde på orten och Lands Probst i Wärmeland, hafwer warit något Lärohus eller Barna: Schole, åtminstone ifrå bemälte Reformations tid. Thet wet man, at i **R. JOHANS** tid år 1570, så orten hette ännu Tingwalla, blef genom the 2 Borgemästares försorg, som så thet woro, Jonas Olufsson och Knut Olufsson, af Probsten eller Raniken Mag. SIGFRID, thet Schole huset af trädd vpbbygdt, som stod thet alt in til thes then förste Superintendenten, Mag. SVEN Elfdalius eller CAMENIUS, år 1661, i thes ställe ett Scholehus af Sten lat vpmura. Man har ock igenfunnit thetas namn, som hwar efter annan ifrå then tiden warit thet Scholemästare. Hwilke alle warit hederlige Män, som til anseens lige Pastorater blefuit befordrade och haft vnder sig wid Scholan en eller flere Col legas. Ätween thet samma hafwer man funnit om Scholan i Mariestad.

§. III. Här af blifwer oförneligit, at Wärmeland hafwer, såsom för mycken annan god anstalt, inrettning, ordning, förmon och heder, för studier och thetas öfning och flere, at tacka och prisfa Hertig **CARL** eller **R. CARL** then Tion de; ty så snart han fick Wärmeland at wårda, såsom sitt egit Herradöme, haf wer han i Tingwalla, thet han sedan wille stulle nämnas efter honom Carlstad, antingen så förmerat then lilla Schola, som thet warit, eller en så anseelig ny Schola anlagt, at then föga gifwit the Cathedral: Scholar efter, som hans fa der wid hwar Domkyrki på tilrekelig stat vprättat hade. Lika Scholewäsende och

Andre Delen

D

stat

stat inrättade Högberänte Herre i Mariestad, ther, under Superintendenternas flitiga uppsicht, höglärde Män hafwa varit Scholemästare, som tillika med Con- Rectoribus och flere ringare Docentibus, hafwa så yrkat studier, at under thes ras information munge kommit, som varit moque och stickelige til at antaga thet H. Predikömbetet. Och hafwer Mariestads Schole i thet Rick, såsom en fulls kommelig Trivial Schole, varit, intil år 1686, då Kongl. Maj:t, efter Biskops pens Doctor *SPEGELS* tillstyrkande, flytta Rectorem med thes Lön til Skara Gymnasium, at ther blifwa then kunde Lector.

§. IV. Efter Superintendents sätets flytning til Carlstad, hafwer then ther förrot warande Scholen efter hand ju längre thes mer kommit til at af en Trivial-Schola så form af ett Gymnasium. Sedan then förste Superintendenten, Mag. *SVENO CAMENIUS*, hade sådt thet nya Scholehuset sårdigt, delade han timar och Lectionerna (utom hwad the 3 Collegæ hade at sköta med piltarna) emellan 5 docentes, som woro Rector, Lector, ConRector, Adjunctus och Apologiska, ibland hwilka the 2 sidste fingo hwarthera 30 tunnor Spannemål til årlig lön och några Sochneångar; då Lector och Rector hade hwarthera 120 tunnor och ConRector 70. Men Superintendenten Doctor *BROMAN* utwärfade, at *K. CARL* then Elfoste gaf af Bibeltrösk, tunnorna hit år 1691 ett hundrade tio tunnor, hwilka så delades, at Apologisten eller Matheleos Lectorn theras fick 40 och Adjunctus eller Eloquentiæ Lectoren åstwen 40 til the 30, som the hade före haft och Notarius, som allena haft 6, fick thertil 30 tunnor. Collegæ fingo ock så liten förbättring på sin arma lön.

§. V. Består altså Gymnasium i Carlstad af 5 Lektorer, som ock äro Con- stitoriales, ibland hwilka Rectoratet är alt ifrå år 1706, efter Superintendentens *M. JONÆ ARNELLS* förordnande, ambulatorium eller årligen omskifteligt; men tit intil hade Logices och Ethices Lector varit perpetuus Rector och tillika Pastor i Hammarö. Elliest äro uti Carlstads Schola 3 Collegæ; men uti Christinæhamn, Philippstad och Uimål en Pædagogus på hwarthera stället; Dock är Pædagogus i Uimål tillika Stadsförsamlingens Capellan. Af thetta är klart och bewisligt, at Wärmeland hafwer, näst Guds alting styrande försyn och sin Christeliga höga Swerhets försörgande mildhet, at endast tillskrifwa sina Superintenders drift och waksamhet, then heder och förmohn, at thet, på hundrade år och thesöfwer, kommit til at tästa med alla Swea- och Gøtharikes länder uti lärda och berömliga insödingars myckenhet och förträffelighet. Thetta hade icke varit til förmodandes, om icke så i Wärmeland, som annorstädes, genom Scho-

lewåsendes inrettande och ypretthållande, studier och nyttiga wetenskapen blifwit öfwade och idlade:

Nam, studiis quæcunque caret, gens, torpet, & omni Virtutum nisi ac laudis amore caret.

Tret.

TRETTONDE BOKEN

Om

Hernösands: Superintendentia.

Första Capitel

Om

Hernösands: Superintendenties eller Stichts Anläggning,
Början, Wid och Grentsor.

S. I.

L Medan Upsala: Sticht, alt ifrån Påwedömets tid här i Riket hade haft vnder sig, utom hela Upsala, alla Nordländerna, så at thet sträckte sig öfwer hundrade mil til Torneå, ja ock widare in vti öfers-bothn åt Finland, alt in til Bleå-träst; ty war icke til förmodandes, at Archiebiskoparna, som sellan kommo til embedet, innan the woro af ålder och arbete förswagade, förmåtte så stötra, som behöfdes, serdeles med visiterande församlingarna vti the längst norr vt belägna länder, som betarswade blifwa båtst och sitigast wärdade.

S. II. Så skulle jag och andre med mig mena, jemwål thesfore, at the Påwiske Archiebiskopar woro, såsom the förnämste och högste i Rådet, alla år sysselsatte med Riks- och Regerings: ärender. Men annat finner man så wäl af berörda Archiebiskopars leswernes beskrifningar vti första bokens andra Capitel, som i synnerhet af en gammal igenfunnen annotation i Skellefteå: Kyrkio i Wästerbothn. Förthen skul wil man til at retta och vplysa thet, som anfördt är Libr. I. Cap. I, s. V. pag. 20, här korteligen vpräna the Archiebiskopeliga visitationer, som i the wästra Norländers församlingar äro stedde, förrän thesfore en serstildt Superintendentia blef inrettad. Vidre har man än icke påhittat, än these, som här nämnas.

År 1298 visiterade Archiebiskop *NICOLAUS ALLONIS* hela sitt Sticht, jemwäl norr vt.

År 1314 visiterade Archiebiskop *NICOLAUS KETILLI* församlingarna i Medelspad, då han d. 5 Mart. stedd wid Sköns Kyrkio, besalte, at S. Olofs stätt skule framdeles lestras i Upsala, thet hans altare war.

År 1345 visiterade Archiebiskopen, *HEMMINGUS LAURENTII*, ända vp til Torneå, thet inwiade Kyrkiogården, och i ett par, wid Capellet, döpte Finnar och Lappar.

År 1374 visiterade thet Archiebiskopen, *BIRGERIUS GREGORII*, och då, ibland annat, ransakade om gamla Landskifter emellan Swearike och Norge.

År 1386 visiterade Archiebiskopen, *HENRICUS CAROLI*, i Skellefteå och d. 18 Jun.

Jun. inwigde ther Eräbkyrkion, blifwandes sedan år 1389 af Drottning **MAR. GARELA** besald at bringa Lapparna til Christendom.

År 1445 d. 15 Maji war Archibisshopen **NICOLAUS RAGVALDI** i Skellefteå vnder sin visitation i Norländerna.

År 1472 d. 9 Julii wigde Archibisshopen, **JACOB ULPHONIS**, i Skellefteå: Kyrkio, S. Eriks, S. Olufs, S. Michels och S. Johannis belåten och Caput Johannis in disco, hwilka helgedomar än ther äro qwar. Och lärer han så widare ther omkring hafwa visiterat.

År 1507 d. 19 Febr. wigde samme Archibisshop i Skellefteå Stenkyrkion; dock sattes Kyrkio; mesodagen näst efter Johannis Döparens. Då har han, vthan twisf wel, förhaft visitation öfwer hela Norrlanden.

År 1525 förhadde Archibisshop **JOHANNES MAGNI** Store en widlöftig visitation vti Nordlanden. Huru han therwid sig vpförde och ther vtinnan misshagade Konungen, är nämndt vti hans lefwernes beskrifning tilförne pag. 53, 54.

År 1534 besökte **LAURENTIUS PETRI** Nericius, then förste Euangeliste Archibisshop, alla församlingar norröt, alt in til Torneå, allestädes aflaffandes then Påwisla Gudstiensten; men theremot satte Euangelist Gudstienst vti rett stiel och ordning.

År 1559 Petri & Pauli dag, war, såsom Norlandens Visitator, i Skellefteå, Bisshop **ERIC** i Gäfle, eller Kyrkioherden, som kallades Bisshop; emedan **K. GUSTAF** then förste thet året hade beslutit, at dela the gamla Bisshops; Stichten vti flere mindre: Såsom Linköping i Linköping, Jönköping och Calmar, Strengnäs i Strengnäs och Örebro, Västerås i Västerås och Tuna &c. äfwen så Upsala i Upsala, Stockholm och Gäfle. Hvilken resolution, genom Konungens död på nästföljande år, wardt til intet.

År 1585 visiterade Archibisshopen, **M. ANDREAS LAUR.** Bothniensis, om Sommarens Norlanden, och war honom fölschtig **M. Olavus**, Pœnitentiarius Upsal.

År 1616 war **M. PETRUS KENICIUS** Archibisshopen, die Petri & Pauli, på visitation i Skellefteå och för sedan genom alla the Norrsta Länder, hafwandes med sig **M. Johan Anthelium**, Kyrkioherdan i Gäfle, och Rectoren thes sammastädes, **M. Olaf Niurenium**.

År 1642 hafwer Archibisshopen, Doct. **LAURENTIUS PAULINUS**, så han war in emot 80 år gammal, visiterat alla församlingar i the widtbegrepna Norländer och Lappmarker. Och han war then sidste Archibisshop, som then beswärliga syflon ther hafwer förrettat.

S. III. Af thenna förteckning är lätt at finna, at församlingarna i Västerbotten och angränsande Länder, äro icke af Archibisshoparna i Upsala, hwarken the Påwisla eller the Euangeliska, lämnade vthan wård och vthan at blifwa visiterade, Men som thet, för aflagenheten och andra förrot nämnda orsaker, icke kunnat stela, vthan mycket sällan och med största swårighet, och så allenast på ett eller annat stiel,

le, theförre hafwer Drottning **CHRISTINA**, med Råds-Råde, funnit rådeligit och gagneligt, at slika ifrån Upsala: Sticht, the längst bort norrvt belägna länder, och at them förordna en enskildt Tilsyningsman eller Superintendent, hwilken uti Angermanland, i Staden Hernösand, then **R. JOHAN** then Tredje, år 1583, hade befalt byggas och år 1585 d. ii Martii, samt år 1587 Privilegier gifwit, skulle hafwa sitt DomCapitel, och sin boning i Säberå, samt wara Pastor öfwer Staden och Säberå: församling, i hwilken Staden är belägen.

J. IV. Blef ock besludet, at thenne nye Superintendent, skulle under sin wård och uppsigt hafwa, icke allenast Angermanland, Medelpad och Jemteland, utan ock hela thet så kallade Wästerbotn med the 4 thetill hörande Lappmarkker, nemligen Umeå: Pitheå: Luleå: och Torneå: Lappmark. Och thetta stedd de år 1647, när, efter Archibiskopens Doct. LAURENTII PAULINI döb, Upsala: Sticht war ledigt, och Theologiae Professoren, Doct. Johannes Lenæus hade fått fullmacht, at honom succedera. Någre wille säga, at Drottning **CHRISTINA**, af någon onåd til thenna sednare, welat således minska Stichtet; men ehuru thet med war; så war dock ganska nyttigt, at sådant stedd; ty thet igenom, at the Norrländske orter singo sin egen Superintendent, har hos them både Rorkio: och Scholewäsendet fått ett bättre stiel, än thet tilförene kunnat hafwa.

J. V. Här kan man icke undgå, til the wetgerigas tjenst och nöge, at giöra en kort berättelse om the Lapiska Församlingars nu warande tilstånd och beskaffenhet, i anledning af then underrettelse, som nu warande Superintendens, Doct. OLAV. KIRNING, behagat meddela. Berörda Församlingars tilstånd är, under glöwerdigsta i åminnelse, **R. SKJÖRJS** then Förstas, Regimente, mycket och margaledes förbetradt, jemwäl thetas antal förökt. Högbemälte Konung, gaf, til en början, d. 3 Oct. år 1723, ut en Kongl. förordning om Lapparnas flitigare underwising i Christendomen. Hwarefter han til at befrämja thenna sin Christeliga åstundan, bewiljade och påböd härtill år 1724, öfwer hela Riket, 4 allmänna Collecter til och med år 1726. Sammaledes år 1734 två slika at årligen samlas, til och med år 1738. Hwarefter bewiljades, af Ständerna på Riksdagen år 1738, en styfwer af hwart matlag i hela Riket. Ut the anseenliga penninga: summor, som blewit på förnämnda sett samlade, motte giöras fruchtbara, och rett användas, hwartil Hans Kongl. Maj: them ärat; förordnas de han med Kongl. bref d. 12 Jan. år 1739, en i Stockholm sittande Kongl. Direction öfwer Ecclesiastique wäsendet i Lapmarkerna, bestående af the tre Riks: Råd, som woro Academiernas Cancellairer, Archibiskopen, eller i hans frans waro, en Pastor i Stockholm, Justitia Cancellairen och Justitia Borgmästaren i Stockholm. These Herrar hafwa thetta wigtiga werket altsedan med mögelig lit berömligen wårdat och monga nyttiga anstalter gjort, så at, i synnerhet at

nämna, the Lapiska Församlingar, som förrest woro allenast 7, äro nu så inrettas de och förökta, at the äro 10, nemligen

1) Vti Torneå-Lapmark 4: *Juckasjerfwi*, *Enontekis* år 1748, *Kautakeino* år 1748 och *Utsjocki*, samma år, hwarhera med sin egen Pastor; dock hörer then sidsa til Kimi-Lapmark och alltså vnder Åbo-Sticht.

2) Vti Luleå-Lapmark 2: *Jockmock* och *Caitum* eller *Gelliware* fick Pastor år 1742 för Jernverket Skul.

3) Vti Pitheå-Lapmark äro the församlingar, som the förrest warit: nemligen *Silbojock* och *Arjeplog* med Annexan *Arvitsjaur*, som d. 26 Jun. år 1734 med Kongl. bref giordes til särskildt Pastorat, så *Silbojock* och *Arjeplog* lades tillsammans vnder en Pastor.

4) Vti Umeå-Lapmark är allena *Lycksele* med Annexan *Sorsele*. Vti Angermanland är Lapiska Församlingen *Ärsele* ifrå år 1693, som hade tilförne warit Annex til *Unundsiö*-Pastorat. Och vti Jemteland blef *Liss* Annex *Sölinge*, år 1745 ett Lapiskt Pastorat.

Thessa Pastoraters Lärare äro af Kongl. Maj:it och Kronon försedde med årlig lön och vnderhåll, samt utom them någre Missionarier förordnade och försörjde, som året igenom resa ifrå ort til ort til at informera, warandes redan och blifwandes efter hand Lapiska böcker tryckta A), alt til Lapparnas Christeliga vnderwisning. Hwad nyttig anstalt thenne Kongl. Direction gjort med Scholerwäsendet i Lapmarkarna, kommer i tredje Cap. at anföras.

§. VI. Thetta Sticht eller Superintendentia hafwer beständigt haft vnder sig alt thet, som wid första inrettningen henne vnderlades, så at Superintendenten i *Zernösand* har haft och än hafwer wård och uppsicht öfwer alla församlingar, ej allenast vti hela *Umeå*- eller *Wästerbotns* Landshöfdingedöme, utan ock vti *Angermanland*, *Medelpad*, *Jemteland* och *Jerjedalen*, hwilka provinçier lida vnder *Wästernorrlands* Landshöfdinga, som i *Gefle* boendes är. Är alltså thetta Sticht til widd och storlek mycket anseeligt, och thet vti

A) Til Christendomens forplantande och stadgande hos Lapparna, samt thet Lapiska Språkets i stånd sätande, vnder en huswud-dialect, kan öfrnekeligen ingen ting mer hielpa, än om i alla Lapiska församlingar Gudstiensten med predikan och sång stedd på en och samma dialect och efter enahanda formular. Så har *Swearike*, *Tystland*, *Ångland*, &c. sin Bibel, Gudstienst, Sång, Böner &c. på ett Språk, thet alle, ehuru the genom dialecter eller ensilda Talesätt wida årfiljas, lätt och vpbbyggeligen förstå. Förthenkul har *Söga* *Öfwerbeten*, utom hwad tilförne kan blefvet thewid pådåkt och tilgiordt, i thesa sednare tider, vnder K. *FRIDRIKS* regemente, låtit på Lapiska Språket trycka *Lutheri* och *Svebilii* Catecheser, en liten *Psalmbok* med *Sandbok*, *Guthners* lilla *Pokilla*, &c. Är ock en *Lapisk version* eller *Öfversättning* af *Nya Testamentet* serdig til Trycket. Genom Guds nåd kan frandeles hele Lapiske Bibelen följa efter. Ach! hwad nåd, glädje och salighet, at *Israels* Guds Ord, kenedom, åkallan, pris och loff bor, höres och klinga i the Lapiska marker, *Råtor* och *Kyrkior*!

vti alla the andra Sticht i Riket öfverträffande B). Men theremot ganfka litet bebodt, så at thet består allenast af 7 Probsterier och 4 Lappmarker, hwarvrtins nan äro 46 Swenska, 2 Finska och 10 Lapska, tilsamman 58 Pastorater, som bestå af 127 Sochnar eller Kyrkior: nemligen 117 Moder- och Annex- Kyrkior, 5 Sokne- Capell och 5 Bruks- Capell C), icke räknade 11 små Fiske- Capell.

- B) Thetta Sticht gränsar vti Sudväst med Upsala- Sticht, wid Landskilnaden emellan Medelpad och Helsingaland, ther Sodals församling Annexa Häfte i Upsala- Sticht, hörer vnder Heröfsands Dom- Capitel; Vti Sudväst med Västerås- Sticht, wid Landskilnaden emellan Herjedalen och Siljes- eller Stora Dalarna; Vti Väster, Norr och Nord- ost med Norige, som med Fiäll och Fogar stiles ifrå Kautokeino Lapska Pastorat. Ändteligen gränsar thetta Sticht i Öster tilsamman med Abo- Sticht, 50 å 60 mill, ifrå berörda Kautokeino neder til Torneå, hwarifrå Botniska hafvet åt Öster innesluter Västers- botn, Angermanland och Medelpad. Man kan altså ohugesfärligen sluta, at Heröfsands Superintendentia, inom the nu vpråkade gränser, sträcker sig i Lengden ifrå Herjedals södra gräns til norra ändan af Kautokeino- Pastorat väl 160 Swenska mill, och i Bredden ifrå Heröfsand til Åre i Jemteland, några och 30 sådana mill. Men dock innehåller hele thesse Tracten, nu sörtiden, icke flere, än 3327 och 13 diodels hela mantal, som dock hade bordt vara, och kunna i framtiden blifwa 4 å 6 gånger flere, om all mögelig vpodling med allvar, försigtighet och beständighet företages.
- C) Med thetta Stichtets gränser finnes, ifrå thes första anläggning, ingen ändring vara skedd, vndantagna, at år 1748 lades thesifrå til Abo- Sticht Ushockti, som tit in til varit annexa vnder Lappförsamlingen Kautokeino; men så bleswit giord til ett Lapskt Pastorat, försedt med sin egen särskilda Pastor.

Trettonde Bokens Andra Capitel

Om

Superintendenterna i Heröfsand eller öfver Västra Norländerna.

I. **M**ag. PETRUS ERICI STEUCHIUS, född d. 8 Maji år 1605, i Lid Sochn wid Nyköping, på Stattegården Speteby, af Vypunda- Håradstogda, Erik Pederfson D) och H. Maria Nilsson dotter ifrå Nyköpings. Studerat ifrå år 1615 i Nyköping, ifrå år 1620 i Strengnäs och år 1624 d. 18 Augusti

D) Om Stöckens eller Steuchiska Släkten, at hon varit fordomdags af Udel och wagn eller förnam, har jag haft samlada bewis, som bleswo mig år 1730 ifrå lanta och sedan, såsom förlorade, icke återfålda. Thet miås jag, at en Henric Stöck war i någon tienst vnder R.

ERIK

Augusti i Upsala, ther han then 7 Maji thet följande år 1625 disputerade. År 1629 d. 14 Octobr. ordinerades til Präst af Doctor Laurentiö Paulinö i Strengnäs år 1632 d. 8 Martii blef Magister i Upsala, och år 1633 Lector Physices i Strengnäs Collegio. Resse d. 22 Julii år 1634 ut til Wittenberg, och, när han war hemkommen, gifte sig d. 21 Septembr. år 1635, som war Matthiæ dag, med Brigitta, Probstens i Jäder uti Öddermanland, M. Matthiæ Georgii Ilsbodini dotter, som födde honom 4 Söner och 4 Döttrar. År 1638 wardt han Theologiae Lector och tillika Pastor på Fogdö, hwarifrån Drottning **CHARLSTINA** honom år 1644 kallade, til at blifwa sin Hoffpredikant. Thetta war han med så godt nöge, besked och alfvarsamhet, at han pröfwades werdig til at blifwa then förste Superintendentens öfwer Norrlanden, hwarpå han erhöit högbemälta Drottningens fullmakt d. 3 Junii år 1647. Resse altså thet följande år til Hernösand, emottog embetet och på alt sett böd til at skaffa sticl och ordning wid församlingarna i sitt widt belägna Stricht. Visiterade sitigt jemwäl ther, hwarest ingen Euangelisk Bisshop för warit hade. Om Informationswerket gjorde han sig synnerligen angelägen; Skaffade förthenslut, at ej allenast Barna-Scholar, här och ther blefwo inretade; utan ock, at ett wackeret Gymnasium på tillräckelig ståt blef af Drottning **CHARLSTINA** anlagt i Hernösand, med Trivial-Schola therwid. På thesa och flera sätt, gjorde han sig så förtient i Norrlanden, at hans namn ther sent eller aldrig förgätes. Omfider wardt han af ålder och arbete så förswagad, at han år 1682 föränlåt af Kongl. Maj:et anhålla, thet hans Son motte, ifrån Professionen i Upsala, komma til at uphålla Superintendentens-embetet. Hwilket ock d. 8 April. samma år Sonen fick Kongl. tilstånd at göra. Men Fadren dödde ifrån allsammans, på sitt 79 ålders år, i Säberå d. 16 Decembr. år 1683. Superintendenten M. Petrus Steuchius war gift andra gången med Elisabeth Bruggman then han lämnade efter sig änkiö, dock wihan hennes barn.

II. Doct. MATTHIAS PETRI STEUCHIUS, uti sitt rum ibland Upsala-Archibiskopar i första Boken pag. 79 seq. anförd och någorlunda beskrefwen, blef på sin faders begiäran, af R. **CHARL** then Ellofte sånd ifrån Upsala, ther han warit några år Phil. Theoret. Professor, och satt til Hernösand år 1682 d. 8 Aprilis, at ther warda sin högtbedagada Faders Vicarius uti Superintendentens-embetet; men efter Fadrens, icke langt therefter timada, död, fick han högbemälta Konungens fullmakt at warda sin Faders werkelige efterträdare, thet han ock war

ERIK af Pomeren. Twenne Stöfvar woro i Linköping wid DomCapitel emot Reformations tiden, Johannes och Petrus; then ene Notarius Publicus och then andre Kant, hwilken, wid år 1530, blefwit af R. **GUSTAF** then första satt til Euangelisk Pastor i Öddermanland wid Biskopwicks församling och ther länge lefwat. Om han warit Fogdens Erik Perssonens Fader och Superintendentens M. Petri Steuchii Farfader, som köpt och lemnat efterkommanderna Skattegården Speteby, jmd Elåkten närmare wöröna. Jag har af Pastore Loci therom begiärt, men icke sådt, underrettelse.

var med mycket beröm uti elstoftwa års tid, til thes han år 1694 d. 14 Junii blef förordnad Biskop i Lund, och 20 år therefter Archibiskop i Upsala, såsom på berörda ställen förvt finnes berättadt, uti första Bokens Tredje Capitel pag. 79, 80.

III. Doct. JULIUS ERICI MICRANDER, född d. 25 Decembr. år 1640 uti Upsland och Bro-Prästegård. Sedan han i Upsala studerat och thet Magister blefwit d. 10 Decembr. år 1668, samt gjort en nyttig reso til utländska Academi-er, blef han år 1676 d. 8 April. Extraordinarius, och år 1678 Ordinarius Græcæ Lingvæ Professor i Upsala. År 1685 d. 16 Septembr. Theologiæ Professor, samt tillika år 1688 d. 30 Januar. Pastor i Walsala. År 1694 med Kongl. fullmacht förordnad til Superintendentens i Hernösand, när han förvt then 23 Febr. år 1693 hade, ibland Kifets Biskopar och andra höglärda Lärare, blefwit i Upsala Doctor Theologiæ. Superintendentien tillträdde han år 1695 och med alla krafter gjorde hwad hans embete tillhörde, til thes en salig död honom kallade uti dödeligheten d. 2 Martii år 1702. Han dödde i Säberå; men i Walsala hwila hans ben, i then graf, som hans Enka thet låtit mura och utmärka med thenna korta Stenkrift:

JULIUS MICRANDER hic situs est, olim S. S. Theol. Doctor & Professor, simulque Waxalensis Pastor, & post permentas in Acad. Upsal. cunctas honorum vices, Superintendentens Norlandiarum. laudatissimus, Vir vitâ moribusque sanctissimus, natus 1640 d. 25 Decembr. Denatus 1702 d. 2 Martii. Conjugi dulcissimo triste monumentum posuit superstes vidua ANNA HALENIA.

IV. Doct. GEORGIUS NICOLAI WALLIN, tillförene ibland Biskoparna i Göteborg til sitt lefwertne beskrefwen uti Tionde Bokens tredje Capitel pag. 66. Eber berättas, huru han, som hade sådr Kongl. fullmacht på Biskopsdomnet i Göteborg, önskade heller komma til samma embete i sitt fosterland, thet thet så spordes wara ledigt; ty blef han ock med Kongl. fullmacht benådad samma år på Hernösands Sticht. Ehet han tillträdde år 1703, öfwer 20 år berömligen förestod, mycket ondt utstod och mycket godt utrettade. Ty lefwer hans namn i wälsignelse efter honom, som i Säberå dödde d. 8 Julii år 1723.

V. Mag. PETRUS JONÆ ASP, född på Kongsgården i Angermanland och Hiärerå. Sodn d. 26 Octobr. år 1667. Hans Fader war Rådman i Hernösand, benämnd Jonas Pedersson A. S. P. Sedan han lagt god grund til studier hema i Hernösands Schola och Gymnasid, reste han år 1684, på sitt 17 ålders år til Academien i Upsala, thet han på 6 års tid, genom sin synnerliga qwickhet och strighet, så snart mögnade, at han, efter afslagda wänliga lärdoms prof, blef Magister d. 10 Decembr. år 1691. Kom sedan strax, efter antagit Prästaembete, til at, såsom Extraordinarius uti Garde, för sina embetsgäfwer blifwa wäl bekant, serdeles i Stockholm, jämwäl in för theras Kongl. Majster. Hvilket til-

Stynde honom then lyckon, at K. CARL then Ellofte år 1692 d. 20 Aprilis be-
 nådade honom med fullmacht på Pastoratet i Norköping uti Östergöthland E).
 Fölsande år 1693, som war hans 26 ålders år, tillträdde han berödda anseeliga
 församling, och litet förrst d. 29 Januar. trädde i ächtenskap med då warande Su-
 perintendentens i Norrlanden, sedan Biskopens och sidst Archibiskopens, Doct.
 MATTHIÆ STEUCHII dotter, ELISABETH. I ägtensskapet wälsignades han med
 10 barn; och uti embetet gjorde han, som war af serdeles studier, gåfswor och kraf-
 ter, all mögelig flit til församlingens merkeliga förkofring och uppbyggelse, uti 32
 års tid. Härigenom hade han, efter alla rättfinnigas omdömen, gjort sig förtient,
 til at, efter wunnen Stichtets kallelse, af K. KRJDRJCS hugnas med full-
 macht på Hernösands Superintendentia d. 15 Nov. år 1723. Sedan han, på thet
 fölgande året, medelst en beswärlig flötning, hade til sitt fädernesland kommit,
 tog han med all macht och flit sig före at wärda församlingarna och Scholarna
 icke allenast the närmare belägna i Angermanland, utan ock the aflägnare, jäms-
 wäl in uti Lappmarkerna, tit han swära resor sig företog. Prästemöten höll han
 ett år i Hernösand och thet andra i Pitheå, och hade tänkt så framdeles fortfara;
 men SUD hade annorlunda beslutit. År 1726 reste han, efter Kongl. kallelse, til
 Riksdagen i Stockholm, ther han under thet trägna arbete siutnade, och sactmo-
 deligen affomnade Juledag eller d. 25 Decembr. år 1726, på sitt 60 ålders år.

VI. Doct. NICOLAUS STERNELL, född d. 6 Januar. år 1667 i Angerman-
 land och Båteå, ther hans Fader, M. Nicolaus Sternelius, war Probst, men
 hans moder, Catharina, war Häradsbördingens Carl Burmans dotter. Sedan han
 ifrå år 1676 til år 1684 hade med merkelig gwickhet och nytto genomgådt Trivial-
 Scholan och Gymnasium i Hernösand, blef han Student i Upsala år 1685, ther
 han understödd, några år, med Kongl. stipendio, werfwade sig thet namn af
 lärdom och alswarsamhet, at han blef år 1693 ombetrodd at intormera Kongl. Rå-
 dets, Gref Nils Gyllenstolpes, äldre Söner. Hwarefter han år 1697 med ett
 nytt Kongl. stipendii benådad, reste ut och besökte the förnämsta orter och Aca-
 demier i Tyskland, Frankrike och Holland, och då han år 1699, årnade sig öfwer
 til England, kom honom tilhanda K. CARLS then Tolftes fullmacht på Re-
 atoratet wid Fransöfka Scholan i Stockholm, gifwen d. 10 Decembr. år 1698.
 När han under hemresan besedt hwad merkwärdigt war i Danmark och andra Län-
 der, och nyss emottagit Rectoratet, benådades han med en annan Kongl. fullmacht
 på Pastoratet wid Fransöfka Församlingen i Stockholm, dat. Malmö d. 16 Julii
 år 1700, then han i fiorton år förestod, och i medlertid d. 28 Maji år 1702, ingick
 med Biskopens i Wästerås, Doct. CARLSSONS dotter, Margaretha Ceders-
 ström,

E) Thet är merkwärdigt, huru fort, emot wår tid, slika saker, på then tiden blefwo afgior-
 de; ty hans Företträdare, M. Arvidus Rydelius, hade d. 16 April dödt i Norköping, och
 på fierde dagen therefter, d. 20 April. fick thenne hans Efterträdare Konglig fullmacht i
 Stockholm.

ström, ett önskeligt ächtenkap. År 1714 d. 6 April. befalte K. CARL then Tolfte med fullmakt, ifrån Temirtesch wid Adrianopel i Turkiet, honom emottaga S. Jacobs och S. Johans församlingar på Norra Malm wid Stockholm, samt tillika at vara Prästeståndets fullmächtig vti thet så inrettada Contributions: renteriet. År 1718 d. 24 Septembr. skänkte Högberälte Konung honom för hans familje adeliga privilegier med thet tilnamnet CEDERMARK. År 1728 d. 28 Febr. erhööll han K. FRIDRICHS fullmakt, at blifwa Superintendent öfver Församlingarna i sitt fosterland och alla Norlanden, hwartil Prästerkapet, med ens hälliga röster, honom kallat. Samma år tilträdde han embetet och förwaltade: thet med mycken flit och icke mindre mödo, hållandes alla år Prästemöten ömsom i Hernösand och Viteå, samt vifiterandes församlingarna, jämväl the widast aflägna vti Lappmarkerna, så han öfver stora fiäll, flogar och träsk, med otrolig swårhet och stundelig lifsfara, 30 å 40 mill ofta resa måste. På Gymnasium och Scholarna hade han alltid wakande ögon, drifwandes thepå, at yngdomen, jemväl i Lappmarkerna, motte niuta all giörlig vnderwisning. Wid the allmänna Riksdagar insann ock han sig, såsom en Biskop, med råd och dåd wårdandes the förkommande ärenden. Vnder alt thetta blef han, jemte 14 andra män af thet andeliga Ståndet, förklarad för Doctor Theologiæ vti en offentlig Promotion i Upsala d. 22 Febr. år 1732. Omfider bestödt han sin Jordiska wandel med en stilla dödt d. 26 Aug. år 1744, 77 och ett halft år gammal, och wardt med mycken heder begrafwen vti Säberå: Kyrkio. Hans äreminne blef icke allenast beprisadt vti en Christelig Lifspredikan, som tillika med lärda graf: och hederskrifter af Trycket blef utgifwen; utan ock ännu bättre förwaradt både vti en prydelig Taflo vti öfver grafwen wid Kyrkiens mur, och vti en wäl huggen Sten på grafwen. Begge föreställa then Saliga Superintendentens biographie til thes förnämsta punctar. På taflon läses thenna Skrift:

Doct. NICOLAUS STERNEL,
 Progenitorib. Sternell & Burmannis
 Natus in Bothea d. 6 Januar. 1667,
 Hernoland & Upsaliae egregie doctus,
 Bienni apud Gallos, Britones &c. peregrinatione
 Studia consummavit.

Anno 1698 Scholæ Gallicæ Stockholmen. Rector,
 Anno 1700 Ecclesiæ Gallicæ ibidem Pastor,
 Anno 1702 Maritus MARGARETÆ CEDERSTROEM,
 Anno 1714 Stockholmenf. ad S. S. Jacob & Joh. Pastor
 Anno 1718 Nobilit. sub Nom. CEDERMARK suis Impetr.
 Anno 1728 Præviis Cleri votis Norland. Episcopus,
 Anno 1744 d. 26 Aug. Antecessores annis & meritis æmulatus,
 Beata morte mortalitatem exiit.

EPHORUS DESIDERATISSIMUS,
Angermannæ suæ Decus & Lumen.

Vir ceteroqui Pius, Probus, Prudens, Svavis & Amabilis,
In vicino pulvere gloriosam expectat resurrectionem.

Delineavit
AminthOR,

Men på Graffstenen äro följande rader at läsa uti wakra böfsläfwer:

HEIC IN PACE REQUIESCIT

VIR SANCTÆ VITÆ, ERUDITIONIS FAMÆQUE,

DOCT. NICOLAUS NIC. STERNELL,

A:o 1667 d. 6 JAN. NATUS IN BOTHEA ANGERMANN,

TANTIQ. STERNELL, & BURMAN. FAMILIIS,

POSTQUAM

AB 1676 IN LYCEO HERNOS. ADOLEVERAT &

AB 1685 IN PINDO UPSAL. MATURUERAT,

REGIO INTEREA STIPENDIO

ILLUSTRIQUE GYLLENSTORPIOR. PÆDAGOGIA

SUBLEVATUS,

A:o 1697 JUSSU SUMPTUQUE REGIO EXTERAS

IN GERMANIA, GALLIA AC BELGIO ACADEMIAS,

VIDIT ET URBES;

A:o 1700 CONSTITUTUS ECCLESIE GALLICÆ

A:o 1714 ECCLESIAE. S. S. JACOBI ET JOHANNIS

STOCKHOLM. PASTOR,

SOBOLI

EX NOBILISS. CONJUGE MARG. CEDERSTROEM

A:o 1718 INSIGNIA & TITUL. CEDERMARK ADEPTUS;

A:o 1728 SUMMAM ECCLESIAE. NORLANDIC.

ET LAPPONIC. CAPESSIVIT EPHORIAM.

TANDEM

CUM BONI VIRI, CIVIS, EPISCOPI LONGÆQUE VITÆ

MENSURAM LAUDABILITER IMPLESSET,

PLACIDE IN CHRISTO DEFUNCTUS

D. 26 AUGUST, A:o 1744, MORTALITATIS SUÆ 78.

Titulum consignab.

ANDR. OL. RHYZELIUS,

Episc. Lincop.

VII. Doct. OLAVUS KÖRNING, född i Medelpad d. 31 Augusti år 1704.

Studerat i Herodsand ifrån år 1713 och i Upsala ifrån år 1721. Döf d. 22 Febr.

OHRT

år

år 1729 Rector wid Fränsösta Scholan i Stockholm. År 1731 d. 14 Junii uti Magister-Promotionen i Upsala Primus ibland 85. År 1732 ordinerad Comminister wid Fränsösta Kyrkian i Stockholm och d. 22 Novembr. år 1737 thesammasstädes Pastor. I medlertid hade han med höga Öfverhetens tillstånd, rest ut til at besöka utländska Academier, thet han gjorde ifrån år 1734 til år 1739. Då han, efter wärswad bekänskap med the berömligaste män wid Academierna i Tyskland, Holland, England och Frankrike, med the öfriga lärdoms-prof förwärfwade sig, wid Academierna i Helmstedt, Doctorales in Theologiâ honores sidstnämnda år 1739. Efter hemkomsten gifte han sig år 1740 med *Elisabeth Margaretha HERMANS-SÖN*, Superintendentens hvar, sidst Archibiskopens, Doct. Matthiæ Steuchii Dotterdotter, och wardt, efter inkommen Församlingarnas kallelse, med *R. SKJÖRVALS* fullmakt d. 13 Novembr. år 1742 förordnad til Kyrkoherde wid S. Jacobs och S. Johans Församlingar i Stockholm. När han them knapt 4 år, med allmänt beröm och inbördes nöge, hade förestådt, blef han af Stichtets Prästerkap kallad, och af samma Konung fullmäktigad til at wara Superintendentens i Hernösand öfwer the widtbegrepna Norrländerna d. 10 Martii år 1746. Embetes tilträdde han strax, och som han då war i sin bästa ålder, och thejemte en lerd, gtwick, öfswad och drifswande Man, utträttade han mycket godt med sitt snille, sit och drift wid Kyrko- och Scholetwäsendet, jemwäl i the längst aflägna Lappmarkter. Säsom han år 1749 om wintern besökte Jockmock i Luleå-Lappmark 40 mill belägen ifrån Hernösand, år 1750 Jöfinge Lapp-Pastorat i Jemteland om Somnaren. År 1751 Jaukasjarwi, Enontekis och Kautokeino längst up i Torneå-Lappmark och Gellivare Församling, hos hwilka alla ifrån fundations-tiden inga Bisshopeliga visitationer blefwit hållne. Allestädes blef han med icke mindre sågnad och heder af Lapparna bemött och emottagen, än han med glädje förnam theas och theas barns både goda grund uti Christendomens kundskap och lärachtighet så wäl i Scholarna, som under Substiensten i Kyrkiorna til at lära, läsa och siunga, merendels och hållt på Finsta Språket. Om hwilket alt han til Lappsta Directionen utförliga berättelser hafwer ingifwit. Som sådan Christenhetens tilwärt i the förrest gräseliga mörka Länder hafwer förorsakat glädje och Guds tacksågande hos alla Rikets Ständer och inbyggare; Så hafwer ock höga Öfverheten thet uptagit med serdeles nåd och nöge, hwilket upmuntrar Superintendenten til at, med all mögelig hog och drift, jemte the öfriga sitt Bisshopeliga Embetets Öfnor, i thet widtbegrepna Sticht, påyrka Lapparnas inrettning, tilwärt och stadga i Christendomens både läro och lefwerne. Til upmuntran och tillika til försäkran om sin synnerliga nåd, behagade *R. ADOLPH SKJÖRVALS*, wid sin Rangl. Kröning, skäncka, d. 22 Nov. år 1751, hans barn eller famille adeligit Stånd och werde med Sköldemärke och thet namnet von Körning, thet them lände til ewerdelig heder och froma, sedan theas Fader upsytt thet högsta ålders mott til Guds äro och wår Swenska Församlings upbyggelse och styrki!

Trettönde Bokens Tredje Capitel

Om
Scholewäsendet i Hernösands = Sticht.

§. I.

Sörnämssta orsaken, hvarföre Drottning *CHRISTINA* satte en ordentlig Superintendens, såsom en enskyldt Biskop öfwer Norlännderna, vti *Hernösand*, war, at, näst Gudstienstens skötsel efter Rorkioordning och stadgar, Informations = werket thet norrvt, jemväl vti Lappmarkerna, motte komma i båts tre gång och stånd, än thet förr varit hade. Om Lapparnas, thet willa och ofstas digas Folkets, vndervisning och omvändelse til Christendomen, hafwa *Sweda = ris* Les Konungar, jemväl i Påwedömet, wisat sig sorgfälliga. Såsom *R. MAGNUS LADULAS* år 1277. Drottning *MARGARETA* år 1389 och *R. ERIK Pommeranus*, som therom skrifwit til Archibiskopen och DomCapitlet i Upsala; Men sora wid thet werket war ingen winst och förmohn at wänta, så finnes icke någon af the Catholiska Prælater eller Präster, som en gång rest in vti sielwa Lappland i thet ärendet.

§. II. Så snart *R. GUSTAF ERIKSSON*, eller then Förste, hade satt sig före at jaga Påwedömet af Riket, war han ock omtänkt på, at förtaga then myckna trulldom och asgudadyrkan, som the arme Lappar än då idlade; han besalte förthenskul, at en Munk, frater *BENEDICTUS PETRI*, år 1525 ifrån *Wadsstena = Kloster* skulle resa til Lappland och thet predika Euangelium. Thet berettas han ock hafwa gjort, och efter honom någre kringboende Präster, så at monge Lappar äro efter hand blefne döpte. Hwilket Högberälte Konung vti ett bref til Archibiskopen i Upsala lät förstå år 1559 d. 24 Julii. På hwilket år han, sände jemte andra in i Lappland en Präst benämnd *MICHAEL AGRICOLA*, F) och böd strengeligen Lappfogdarna, at the icke skulle i någon motto wara Prästerna til hinder. *R. CARL* then Tionde lät ej allenast bygga kyrkior i Lappmarkerna, och tilordna Prästerna thewid nöbtorstigt vnderhåll; utan ock tillade the Lapp = ynglingar, som wille studera i Upsala, Kongl. stipendier. Men som thetta icke wille förstå, til at ernå thet påsyftade ändamålet med Lapparnas vndervisning och bringande til Christendomen, hafwer *R. GUSTAF ADOLPH* år 1619, inrettat en Schola enkanterligen för Lappebarn i *Piteå*, thet the singo kläder och södo,

F) Man vågar icke för wisso utgiffwa thenna *MICHAEL AGRICOLA* för at varit then samma, som år 1554 blefwit Biskop i *Ubo*, anförd vti födra delens 7 bok 3 Cap. pag. 343; ty liberalkningen wil icke tillåta thet. Om icke så varit, at thenne *M. Michael* hafwer strax efter hemkomsten ifrån *Wittenberg*, varit på någon tid send in vti Lappland, innan han blefwit Rector Scholæ i *Ubo*.

och på sitt modersmål undervisas skulle, under Probstens inseende, så ock a b c bok, samt Sång- och Handbok på Lappsta blefwo tryckte.

J. III. Thenne Schole, at Lapparna thes willigare skulle sig af honom betiena, blef år 1632 G), flytt in i Lappland til Lycksele: Kyrkio, ther han under Riksrådets JOHAN SKYTTESE inseende, som af egna medel anseentligen ther til försköt, så inrettades, at Scholepiltarna skulle hafwa sin nödtorft uti mat, kläder, böcker och husrum; singo ock förälldrarna gästwor, som wille lemna sina barn til Scholan. År 1634 d. 5 Nov. gaf Drottning **CHRISTINA** til thenna Lycksele: Scholas wid macht hållande, både Hemmans rentor och Cronotionde, samt åtog sig at af Publico betala 8 procent för thet 5000 Riksdalers Capital, som bemålte Johan SKYTTESE dels gifwit, dels af andra härtil samlat hade. Hon lät ock år 1640 uti Lappmarkerna bygga 4 Kyrkior och therwid Prästegårdar, i thet wpsåt och med then befallning, at Pastores, som ock försågos med nödtorftigt underhåld, skulle, utom Gudstienstens wid macht hållande, hwar å sin ort undervisa Lapp- yngdomen både munteligen och i bok, til hwilken ända årskilliga små böcker på Lappsta språket äro tid efter annan af Trycket utkomne, alt in til vår tid.

J. IV. K. **CARL** then Ellofte lät, genom så warande Superintendenten, Doct. **MATTHIAS STEUCHIUS** och Landshöfdingen Baron **KRUSE**, in i sielfwa Lappmarkerna sammansöka och borttaga the ther så befintliga Lappe- trummor, hwilket ock Lappefogderna woro befalte at wid alla tillfällen göra. Han befalte ock, at the Lappar, som kommo til Upsala: Academie at studera, skulle hafwa dubbla Kongl. stipendier, 60 Riksdaler årligen. I hans, K. **CARL** then Ellof- tes tid, och sedermera, är Kyrkiornas antal så blifwit förökt, at the äro i Lappmarkerna tolf, ibland hwilka 7 äro Moderkyrkior eller sedes Pastorum. Och wid tre af them Barna: Scholar, som förmodeligen lära förbättras och förökas, sedan Rikssens Ständer wid Riksdagarna år 1731 och år 1738 samt the fölgande, så stora sammanstott til LappScholarna bewillat hafwa, som årligen inflyta til anseentliga summor, hwilka disponeras af enkannerlig så kallad LappCommission, hwarom i första Capitlet är nämndt.

J. V. Til bättre uplysning om thenna saken, är til wetandes, at utom then gamla Lapp- Scholan, som i Lycksele uti Umeå- Lappmark blef år 1632 anlagd af K. **GUSTAF ADOLPH**, är af K. **FRJDRJCK** genom bref en inrettad uti Årsele i Angermanland wid Nådret år 1732, och en annar i Luleå- Lappmark uti Jockmock d. 1 Febr. år 1734. Sedermera har, genom Kongl. LappDirectionens ansökt, år 1742, Piteå- Lappmark sådt en Schola i Årjeplog och Torneå- Lappmark en

c) K. **GUSTAF ADOLPH**ES bref härom är frefwit i Stettin d. 20 Junii år 1632, til thes innehåll af Biskopen, M. **JOHANNES BAZIO** infördt uti hans Inventario Histor. Eccles. Libr. 7. Cap. 15. Hwaruti Konungen tillade then Skyttiska familien Directionen öfwer thenna nya Lapp- Schola, som, jemte alla andra Scholar i Riket, fick ordentelig Sæt af Drottning **CHRISTINA** d. 24 Decembr. år 1652.

en i *Wtjocki*, samt *Torneå*: *Lapmark* år 1743 en *Schola* i *Tuckasjerfi*, såsom ock *Zemtlands*: *Lapmark* en i *Sölinge*. Är ock förslag at öka *Lap*: *Scholarnas* antal med en i *Caisum* eller *Gellinware* vti *Luleå*: *Lapmark*. Hvar och en af thesa *Schol* barn, gossar eller flickor, som har vnder årlig information til thet minsta 6 *Lap* barn, gossar eller flickor, them han lærer både på *Svenska*, *Finska* och *Lapiska*. Och när the äro grundade i *Christendomen*, utväljas af them the qvickaste, som förordnas til *Catecheter*, at wid wisa *Kätelag* sölja *Lapparna* efter, til at lära thesa barn. Gjöra the thet med slit och lycko; så få the äresläncker thesöre. Elliest blifwa barnen wid *Scholarna* wäl försörjde, *Stotte* och *hällne*, ja, ock försördrarne med *gåswor* lofade til at lämna sina barn til *Scholarna*, thet the ock med nöge gjöra. Hwad *Öfwerhets* omsorg kan wara *Christeligare*, än thenna?

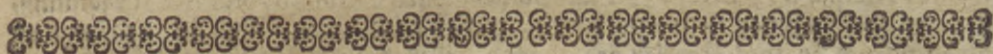
s. VI. *Barna*: *Scholar* hafwa fuller warit i thetta *Stichters* *Städer*, alt ifrå the blifwit antagde och med privilegier försedde; men genom then första *Superintendentens*, *M. PETRI STEUCHII*, goda försorg, äro the icke allenast i godt stånd bragte; utan ock *Scholewäsendet* ther i *Stichtet* så wida förbetradt, at på tilräckelig löningsstat, är i *Hernösand* anlagt ett fullkommeligit *Gymnasium* H), beständes af 7 *Lectoribus*, hvarjemte är en *Trivial*: *Schole* I), som hafwer, utom *Rektor* och *ConRektor*en, 4 *Collegas* med en *Cantor*. Vti *Zemtland* wid *Gröfs*

H) *Hernösands* *Gymnasium* är ett ibland the gamla, fullkomliga och anseeliga *Gymnasier* i *Rike*. Thet instichtades af *Drottning CHRISTINA* år 1648, gillades af *Ständerna* på *Riksdagen* år 1649 och war i fullkomligt stånd, vnder thes första *Rectore* *M. Petro Plantin*, år 1650. Thet består, på *Kongl.* iarettad stat, af sju *Lectorer* och en thesa *Adjuncto*. *LECTORES* äro 2 *Theologi*, 1 *Matheseos*, 1 *Logices* och *Metaphys.* 1 *Historiarum* och *Ethices*, 1 *Eloqu.* och *Poëtics* och 1 *Græca Lingvæ*. Vti thetta *Gymnasium* äro, inom 100 år, komne icke sårre *Archibiskopar*, *Biskopar*, *Superintendenter*, *Professorer* och andre förnåmde män vti *Civil* och *Militair* ståndet, än vti något annat. Thet har ock i medeltid haft swära öden; ty år 1710 d. 20 *Septembr.* blef thet, med nästan hela *Staden*, i grund brenndt af en häftig wäld; men wardt, genom så warande *Lectorens* och *Rectorens*, nu *Biskopens* i *Götheborg*, *Doct. GEORGII WALLINS*, makalösa slit och pådrift härligare återbyggde, at han thet med egen oration och annan högtidelighet i wiga künde d. 2 *Novembr.* nästföljande år 1711, så han öfwer thes öde lätit skrifwa med stora bokstäfwer: *OYAEIN EIEITΩ KAKON*. Dock thetta wachtadt, insiego, om nästen d. 4 *April*, eller 4 dag *Päsch*, år 1714, någre wanartige *Scholepitar*, genom ett uttaget fensler, in vti thetta wackra *Lærobns*, och satte ther eld vppå, hwaraf thet, tillika med en del af *Staden*, ömkeligen lades i asko. Theesjer, vader thet swära kriget, blefwo *Lectionerna* hållna vti enkilda hus i *Staden*, och sedan *Ryssen* honom i *Pingstweckon* år 1721 aldeles afbrändt, vti kringliggande hvar och gårdar, efter *Kongl.* tillstånd af d. 31 nästföljande *Augusti*. Dmsider, efter nådigst bewiljad tillmer och penninga: *Sammantröte* af *Stichtets* inbyggare, är thet nu stående *Gymnasium*, efter elofwa års ödesmål, blef wet fullbordadt. *ÖUD* hälle thesöfwer sin nådeshand ewerdeliga!

I) At thenne *Hernösands* *Trivial*: *Schole* redan warit iorettad vti *R. GUSTAVS ADOLPHS* tid, kan thesaflutas, at en *Parentation* finnes i manuseript, som blef wet hållen år 1626, öfwer en *Schole*: *Trivialis* *Hernösandensis* *Rektor*, wid namn *Mag. Johannes Hernodius*.

är och en *Trivial: Schole* K), i hwilken *Rector* hafwer vnder sig 3 *Collegas* och en *Apologift*. Afwen och i *Piteå*, *Rector*, *ConRector* och 3 *Collegæ*; men i *Sundwall*, *Umeå*, *Luleå* och *Torneå* äro allenast små *Barna: Scholar*.
 Är altså uti thetta *Sticht* ingen brist på *Yngdomens* information, när then idkas uti 4 *Svenska* och 6 *Lapska* *Barna: Scholar*, tre *Trivial: Scholar* och ett fullkomligt *Gymnasid*.

K) På *Femteländeska* *Præsterskapets* vnderdåniga ansöknig wid *Riksdagen* år 1672, hafwer *R. CARL* then *Ellofte*, med *bref* af d. 2 *April*. år 1674, förwandlat *Femtelands* *barna: Schola* uti then *Trivial: Schola*, som sedan warit och ännu är i *Femteland* wid *Stöfs* i *Sunna: Pastorat*. Thet fins och, at på *Riksdagen* i *Wysala* d. 24 *Sept.* år 1675, ansöknig blifwet giord om en *Barna: Schola* wid *Sialawad* uti *Ungermanlands* norra *Probsteri*; men thet dock icke blifwet *verksåldt*.

FORREORDNE BOKEN

Om

Bothlands: Superintendentia eller Sticht.

Första Capitel

Om

Thema Superintendentien i gemen.

§. I.

Bothland, then största och herligasta ö i *Nstersjön*, belägen emellan *Nstergöthland*, samt *Lif* och *Eurland*, allenast tio mill ifrå thet första, är wid 18 mill ifrå *Söder* til *Norr* long; men på få ställen 6 mill bred. Af *Göthar*, som ifrå *hedenhörs* och af the *aldradsta* tider hene bebodt, hafwer hon sitt namn. Dennes *inbyggare* hafwa, såsom theas *granar* å alla *sidor*, warit *hedningar* och *afgudadyrkare* in til samma tid, tå *Swega* och *Götharike*, hwilko the af *ålder* och med all *rett* warit *vnderdånige*, tit *Christendomen* är blifwet *omwändt*; ty *ehuruwål*, thet mycket *troliget* är, at *Bothlänningarna*, som warit *förfarande*, och *gansta* *wida* *omkring* *werlden* *rest* och *handlat*, *kunnat* hos *Christna* *Nationer* hafwa *longt* *tilbafa* sådt någon *kundskap* ont,
 Andre Delen och

och smäl af then Christeliga Låron, hafwer man dock swårt för at inbilla sig, at Christendomen mer hos them, än hos andra Nationer här i Norden, hafwer wunnit någon stadga, förrän wid slutet af thet tionde eller början af thet ellfte Seculd, efter Guds Sons födelse.

J. II. En mycket sannolik tradition är, at Norges Konung, **OLAF Haralds-son**, som sedan wardt kallad **OLAF** then Helige, hafwer, när han wid år 1028, med sin flotta och Sjöfolk låg öfwer, wid Gothland, om icke omvändt Gothlångarna ifrå hedendom til Christendom; dock mycket styrkt them theruti, och bettre inrettat hos them then Christeliga Gudstiensten, at hon ther til något Rick och ordning kommit. Thet tyckes kunnat slutas theraf, at strax thereafter och i samma Seculd, äro en hopy kyrkior på Gothland byggda. Och må thet wäl anses för merckwerdigt, om någor sanning är uti thet, som Superintendenten Johannes Nicolai STRELOV, uti sin Gutherländiska Chroniko, utgiffwer för sanning, at intet folk i Swea och Gøtharike, wet så wist, som Gothlångarna, på hwad tid och år thes kyrkior äro byggda, eller hafwer öfwer alt så wackra och jernbyggda kyrkior. The äro alla af täljesten eller Gothländisk marmor upmura da, anseeliga och wälprydd, alla inom 250 år anlagda och fullbordade.

J. III. Sedan Gothlångarna woro komne til och befastade i Christendomen, hafwa the godwilligt gifwit sig under Biskoparna i Linköping, som bodde them när mast; men dock med wisja wilkor och betingningar, som uti Gothlandslagen äro blesne införde, efter hwilka Biskoparna hade sig at retta, wid visitationer, gästningar, rettegångar och annat berörande thesas embete. Hörde alltså Gothland, hwad thes Gudstienst och kyrkiowäsende beträffar, til Linköpings Sticht och under Biskoparna i Linköping, så lange Påwedömet warade här i Norden, oansedt sielfwa landet bleswet Sweawelde undandraget och kommit under annat Herrskap, såsom antingen en tid under the Preussiska Korsherrar, eller ock sedan under the Danska Konungarna. Och fast the Påwiske Linköpings Biskoparna icke så ofta kunde komma tit öfwer; hade the dock altid then inrettning ther giort, at Gudstiensten bleswet ryktad, warandes församlingarna delade i tre Tredingar, som woro under tre Probster, hwilke, med flere thertil kallada Probster, höllo, å Biskoparnas wagnar, om sakerna thet fordrade, Consistorier, och så rettade och förordnade, hwariehanda, som icke kunde thola upplöf, tils Biskopen kunde komma öfwer; men the wigtigaste mål bleswo hänslutna til Biskopen och Dom Capitlet i Linköping.

J. IV. Then sidste Linköpings Biskop, som något befastat sig med Församlingen på Gothland, war then myndige och mächtige Doct. Hans Braske, som år 1527 seglade tit öfwer; men hade annat i sinnet, än upbygga Församlingen och wårda Christendomen. Hans upfat war tvegegghanda; Dels at förqwärja och omintet giöra then Religionens Reformation, som the två lärde Märksboerna, **O. LAVUS** och **LAURENTIUS Pederßöner**, några år förryt, under sin hemresö ifrå Witten-

Wikenberg, hade gifwit anledning til; Dels ock at frassa til sig några medel til sin företagna reso til Pärwan, til at med hans förbud och band hämnna reformationen och Lutheri läro. Thet förra gjorde han med mycken stränghet och myndighet, driftwandes en Lutherisk Präst, som ifrån Lübeck hade kommit, af S. Hanses Kyrkio i Wisby, ther han hade begynt at predika thet rena Euangelium. Men thet sednare werckstelte han på thet settet, at han vnder sten at visitera, tog til sig hward silfwer, guld och annat dyrbart, som han fann i the förmodnasta Kyrkior; steg themed om bord, och öfwerreste til Dantsig och sedan vidare, til thes han utom lands blef dödd. Hwarom vidare är at läsa uti första Bokens tredie Cap. pag. 121. Si, themed slapp Gothland at lyda vnder Linköpings Sticht och Biskopar.

J. V. Men thet gick tåmeliga langt ut på tiden, innan thet fick någon Biskop eller andelig förman igen. The Euangeliske Biskopar, som, efter then för sig gångna Religionens Reformation, blefwo sittande i Linköping, hade icke allenast händerna fulla med arbete hema; utan ock hade hwarcken macht eller fullmacht til at antaga sig wård öfwer Kyrkiowäsendet på Gothland, som tå innehades af the Dansta. Hade en Swenskt Biskop gädd obuden tit, wist hade han kommit otackad tådan. I Danmark, ther, icke long tid thereafter, vnder K. CHRJSTIAN then Tredje, Euangeliske Superintendenten blefwo förordnade i the affatta Catholiska Biskoparnas ställe, frågades litet eller intet efter Församlingenes tilstånd på Gothland, hwarcken af Superintendenterna, som wero öfwermotten sysselsatte med Religionens inrettande i sina Sticht, icke eller af Konungarna, som warande disput om Gothlands ägande rett, icke wessse, om the thet skulle få ewerdeligen äga. Blef altså Gothland en long tid lämnadt, såsom Biskopslöst, wårdslost, vidare, än at Tredings-Probsterna hafwa kunnat understundom hafwa haft sammanträde med the andra Prästerna, och tå samrådt och öfwerens kommit om hward them syns rådeliget och nödwändigd wid Gudstiensten, serdeles sedan Religionens ändring fick bifall och framgång ther på landet.

J. VI. Omfider, sedan Gothland uti thet Stettiniska Fördraget d. 13 Sept. år 1570, blefwo med all andelig och werldslig jurisdiction lagdt vnder Danmarks Krona, hafwa the Danste Konungar tit förordnat ordinarie Superintendenten uti hela 75 års tid, såsom the Swenske Konungar sedan i hundrade år hafwa thet gjort, then Gothlandiska Församlingen til mycken heder och froma. Hwille Superintendenten, ehuru the icke alle warit af lika myndighet, utan några blefwo nämnde Präpositi Generales och lydt vnder Biskoparna på Saland, blifwa med korta Biographier uti följande Capitel anförde i then ordning, som the på hwar andra hafwa följt: The Danste först och sedan the Swenske in til närwarande tid.

J. VII. Superintendenternas Säte hafwer warit och än i dag är Wisby, then ende Staden på hela ön och i hela Stichtet, belägen nästan mitt på landet wid thes wästra sido, är af en outforskelig ålder. Nämd af Wi, som betyder en

wigd eller helgad ort; emedan ther i hedna tid hafwer varit Landsfolkets förnämsta offer-plats, ther ock theras allmänna Landsting blefwet hållet. Thunne Stad hafwer fordom yfsteget til then förnögenhet och anseende, at han såges hafwa varit för alla Handels- och Hånsfestäder, såsom en hufvudstad, then then lag och rett kunnat föreskrifwa. Om hans förra herlighet, stor och styrka witna än i dag thes stora murar, höga torn och sköpeliga lemningar efter Kyrkior, Kloster, handelshus och Slott med mera, som ther i forna dagar varit dräpeliget och nu syn- och minnes-werdigt.

§. VIII. Ibland the tretton Kyrkior, som Wisby-stad i then Catholiska tiden, så Påweddömet ther hölls, hafwer prunkat med, är nu allena *S. Maria* eller *Wårfru-Kyrkia* wid macht och i herligt tilstånd. Hon är, såsom hon altid warit, *Domkyrka*, stor, anseelig och prydd med monga girater. Jemte henne, wti ett anstendigt rum, hålles Prästemöte och Consistorium, i hwilko Superintendentens bisittare eller Consistoriales äro någre Probster och Kyrkoherdar tillika med *Rectore Scholæ Trivialis*. Under thenna Superintendentia och Wisby-Consistorid lyder allt Prästerkapet på Gothland, som utom Wisby-stad, fördelas i tre Probsterier eller Tredingar, then *Norra, Medel och Södra*, wti hwilka äro 44 Pastorater, som begripa wti sig 94 Kyrkior.

Fjortonde Bokens Andra Capitel

Om

Gotthlands Danska Superintendententer.

SM them, som i Påweddömet tid, hafwa haft Gothland under Biskopelig Inspection och Jurisdiction, må man här icke giöra någon berettelse; emedan the, som alle varit Linköpings-Biskopar, äro ypråkade och efter giörligheten beskrefne wti andra Bokens andra Cap. pag. 100 seqq. Så snart *R. KR. DR. J. B.* then Andre hade, såsom i föregående Capitel blefwet nämndt, sådt, genom thet Stettimiska fördraget, lika som fasta på Gothland, at så thes under Danmark's Krona i ewerdelig besittning, hafwer han icke lenge drögt med at giöra anstalt om Kyrkioväsendets inrettande på Gothland i lika motto, som i the andra thes Rikes Provincier. Ifrå then tiden: nemligen år 1572, hafwer Gothland, såsom ett särskildt Sticht haft sina egna andeliga Förman eller Tilsyningsmän och Episcopos. Ibland them hafwa fuller någre, om man skal tro

3218

HANS STRELOW, haft mindre myndighet, än the förste och sidste ibland the Daniska, och thesfore, såsom lydande under the Roskiliska Biskopar på Seland, icke varit at anse såsom werkelige Superintendenter; utan allenast såsom Präpositi Generales, LandsProbster; Men, emedan thenna stelnaden icke finnes hafwa nog fast grund, och ingen af the här upräknade Superintendenter varit, som icke haft någon förmohn för, och något at säga öfwer the wanliga Land: och Tredings: Probsterna; Så wil man föra them alla an i en ordning, såsom Superintendenter, med the anmärkingar, som kunnat giöras. Hwartil nu warande Biskopen i Götheborg, Doct. **GEORG WALLIN**, som på Gothland några år varit Superintendent, betsta anledning gifwit uti the Gothlandeska samlingar N. III, som han med stor sit, under sitt wilstande ther på landet, samlat, med ej mindre snille sammanstrefwit och af trycket begynt at utgifwa. Efter hans förteckning hafwer ibland the Danska Superintendenter på Gothland varit.

I. Mag. **MAURITIUS CHRISTIANI LÆTUS**. När K. **FRJDERIK** i Danmark beslöt, at förordna en Superintendent på Gothland, som i årtancka thertil hos honom en af hans Hoffpredikanter, som förret hade varit Schole: mästare i Malmö, född i Røge på Seland, wid namn Mag. Thorerus Nicolai, hwilken han ock gaf sin fullmacht år 1571. Men Konungen fann rådeligare, at setta til thenna tiensten en mögnare man, och en, som förret war bekant på landet. Förslag altså Mag. Thore med en annan lägenhet, och befalte sin Gouverneur på Gothland, **Christoffer Walekendorf**, utse en af Probsterna på landet, then han funne wara tienlig, och senda honom öfwer til Köpenhamn, så wille Konungen gifwa honom instruction och fullmacht och ther låta wiga honom til thet H. Biskopsambetet. Gouverneuren, såsom nyss ankommen til orten, fende icke Prästerskapet, och thesfore tilmot sig icke kunna försvarligen giöra thetta wal. Kallade förthenstul Prästerna at hela Gothland til Wisby, och bad them utwäla af sin kroypp then, som the höllo wara werdig och stickelig til at blifwa thes was Förman. Walet gick strax för sig, och stannade med enhelliga röster på thenna M. Mauritium Christiani Lætum, eller, såsom han på Danska kallades, **Mester Moritz Christensøn Glad**, hwilken så war Solnepräst eller Kyrkoherde och Probst i Wisby. Han wille icke gerna ther an; men Gouverneuren, som hade Konungens befallning för sig, dref hårt therpå. Gaf altså M. Maurits år 1572 först uti Junii månad, nyss så walet war stedt, sig på wägen til Köpenhamn, med wal: acten och Gouverneurens recommendation både til Konungen och Biskopen, Doct. **PAUL MATSSON**. Han reste lyckeligen, så at han, efter wal förrettade saker, war i början af Septembri samma år tillbaka i Wisby och tillträdde embetet med full myndighet. Ty bles han nämnd icke allenast Superintendens, utan ock Biskop öfwer Gothlands: Sticht. Han hafwer varit en lärdd och wal beläsen man, til sinnet Gudfruchtig, from, ödmuul och tolig, hwilket giordes

giordes honom wäl behof; ty han moſte kennas wid mongahanda förtret och beſpinner uti embetet, af thet så mycket hårda och ohöſſada folket. Omſider blef han rörd af ſlag och så ſwag, at eſterträdaren wardt år 1586 med fullmacht ſatt i embetet. Hwarefter dock M. Maurits lefde 3 à 4 år. Men hwarfen när eller hwar han blefwit dödt, finnes anteknad.

II. Mag. PETRUS JOHANNIS, hade ſtuderat och reſt i ſin yngdom, ſedan några år rient wid Scholan i Köpenhamn, och therefter warit Söknepreſt eller Ryrkiherde wid Tiköpings församling på Seland, innan han med Konglig fullmacht år 1586 om Sommaren blefwit ſänd til Gothland at vara Superintendentens, medan Företrädaren ännu lefde, ſagt mycket ſwag. På Larsmeſodagen ſiſtnämnda år höll han ſitt förſta general-Capitel, lät upläſa ſin fullmacht och hade ſitt inträde med en lärd Oration om Martyren S. Laurentid. I embetet war han en wälfam och arbetsam man, ſom mycket winlade ſig at bringa ſtick och ordning ibland Präſterſkapet. Til at winna thetta ſitt ändamål, reſte han öfwer til Köpenhamn och werlade ut, ibland annat, Konungens förbud, at Präſterna på Gothland icke, ſåſom tit intil genom ſelſkwäld ſedt, ſtulle hwarfen så, eſter eget godtycke, byta Söknepreſter med hwarandra, eller flytta ifrå ſina Präſtegårdar och bo i Staden eller annorstädes utom och ifrå ſina församlingar. Under thenna ſin Kongas reſo läter han haſwa dödt, kan ſe, i Köpenhamn, år 1590, och finnes icke något bewis therepå, at han i Wiſby är blefwen begrafwen.

III. Mag. DAVID JOHANNIS BILEFELD, på fädernet, ſåſom tyckes och kan gifſas, utſlägtad ifrå Staden Bilefeldt i Tyſkland. Han war dock född i Danmark, och ther förſt, men ſedan wid the Tyſka Academier ſtuderat, til thes han år 1568 blefwit Magiſter i Koſtock. På Gothland hade han af thet tilfellet kommit til at ſtanna, at han blefwit Præceptor för Gouverneurens Jöns Bildes Söner. Thenne Herren halp honom år 1571 til at bliſwa Reſtor Scholæ i Wiſby, och så han med mycket nöge och beröm hade föreſtådt thet embetet i elloſwa år, wardt han år 1582 befordrad til Barlingo Paſtorat, therwid han ock blef Probt öfwer norra Tredingen. Alt, altid och allestädes med så godt behag och beſted, at när år 1592 d. 16 Febr. eſter höga Öfwerhetens beſallning, Superintendent ſtulle wäljas, haſwa 24, uti Capitelhuſet til then ändan förſamlade, Präſter gifwit honom ſina ſamhälliga röſter. Hwarpå Konglig fullmacht och ſedan werkelig embets förvaltning haſwer fölgt, med all mögelig ſit och trohet til Stadens, i hwilken han war Ryrkiherde, och hela Stichtets icke mindre glädje, än uppbyggelse; ty han war en driſwande, förſiktig och tillika behagelig man. Men hans complexion gjorde honom icke allenast fet och frodig, utan ock mycket ſuklig, hwarigenom hände, at han i ſin beſtta ålder, eſter en Chriſtelig beredelse, af döden hädanfallades tredje dag Jul, år 1596. Han wardt med icke mindre ſorg,

än heder begrafwen i Wårfru eller S. Mariæ Kyrko, och hans graf betäckt med en hwit Marmorsten, uti hwilken til hans werda äminnelse följande verkar inhög-
gos:

EPITAPHIUM

M. DAV. BILFELD,

Olim Superintend. vigilantiff.

Heic pia membra cubant docti DAVIDIS, origo

Cujus de BILFELD nomina stirpe tulit.

Præfulis officium duntaxat quinque per annos

Sustinuit, magnâ non sine laude, pii.

Visbua pudentem divini mystica verbi,

Suspiciens, dignò laudis honore colit

Flagitiis terror, scortis & furibus acris,

Mentibus at pavidis dulce levamen erat.

Vix Phœbo charus, virtuti charior uni;

Sed magis æthereo charus & ipse DEO.

Si septem numeres lustra & bis quinque Decembres,

Ætatis tibi dant tempora plena suæ.

An. Dn. 1596 27 Decembr.

Virtute crucis Christi floremus.

IV. Mag. PAULUS ANDREÆ MEDELBY, född d. 30 Martii år 1557 uti Hertigedömet Sleswit och then lilla bven Medelby, sådan han sitt tilnamn tagit. Sedan han länge och wäl hade studerat och Magistri titel sig förwerfwat, wårde han wigd til präst år 1585 och antagen til Kongelig Hoffpredikant med så godt tycke och nöge, at, sedan han blewit retteligen wald och kallad, R. **CHRISTIAN** then Fierde gaf honom sin fullmacht d. 28 Julii år 1597 til at wårda både Superintendent på Gothland och Soknepräst i Wisby. Tit kom han wäl och hederligen; men stildes sådan snart och snöpligen; ty han, genom sin Capellans list och arghet, råklade uti en process, sem icke bättre för honom ändades, än at Konungen år 1599 satte honom ifrå tjenst och embete; men slöt dock icke honom utu sin nåd; ty icke langt efter hans återkomst til Köpenhamn, satte Konungen honom til Otense på Jven, at ther wåra Soknepräst wid Wår-Fru Kyrko eller Pastor Primarius. Ther lesde han med heder och allas kärlek i godan ro, in til sin död d. 9 Maji år 1632. Han motte altså i sanning hafwa warit en berömlig och behagelig man, fast han råklade illa ut ibland elakt folk på Gothland. War ock mycket flitig och arbetsam, som i sin tid mycket predikat och skrefwit. Många hans Danska predikningar öfwer the årliga Euangelier och Epistlar, samt öfwer **CHRISTI** både pinos och upståndelses historier, äro af Trycket utkomna.

V. Dn. WILLADIUS SEVERINI, på Danska nämnd Willaz Söfrins
sön,

fön, en Norst man af goda både studier och meriter. Ty han hade redan år 1580 blefwit Socknepräst eller Kyrkoherde wid Årdre och Ale, och år 1587 flyttad til **Listad** och Spörge församling, samt therwid d. 19 Junii år 1594 utwald til Probst öfwer södra Tredingen. Sedan M. Paulus Medelby war ifrå Superintendents embetet affatt, blef thenne Probsten Willats af Prästerkapet wald och af **R. CZYJSTJAN** then Sierde, med fullmacht förordnad til at blifwa Socknepräst i Wisby och Superintendents öfwer Gothland år 1599. Han flytte ock til följande år 1600; Men hans tid i embetet war mycket kort. Han höll allenast ett General-Capitel en gång, d. 2 April. år 1601, och dödde samma år d. 8 Junii och begrofs d. 11 ejusdem, vti Choret i Wårfru-Kyrkio, ther honom til äreminne på lifstenen än i dag kunna, dock icke vthan swärhet, läsas thesa följande Danska rader, så liudande:

Anno Dni 1601 d. 8 Jun. hensöfvede vdi Herren hederlig oc wellærd mand, Herr WILLADTZ SÖFVERINSEN ifrå Norrig, fordom Provist vdi den sundre Treding oc Sogneherre vti Wisbye, ward begrafwen vnder denne sten, d. 11 Junii. Gud verre hans siel nådig.

Nedan vnder på samma sten läsas these efterföljande rim:

Jeg WILLADTZ siger endnu, min wen, hva siger du,
Som est her hos graven min, Betenck du fulvel wilkor din;
Ty det du est, var jeg nu, Det jeg er, det bliffver du.
Blif trønstast för du far hen.

VI. Dn. LAURENTIUS NICOLAI, en Skåning född i Helsingborg, som hade studerat både i Köpenhamn och wid några Academier i Tyskland, och sedan han några år varit Scholemästare i Wisby, blefwit år 1592 Kyrkoherde efter M. David Bilefeld wid Barlingbo och Ekeby församlingar, samt tillika d. 12 Febr. år 1595 Probst öfwer norra Tredinge, innan han år 1601 blefwit ordenteligen wald och med Kongelig fullmacht förordnad til at vara Pastor i Wisby och Gothlands Superintendens, hwilka tienster woro altsjemt sammanfogade. Han kallas fuller Præpositus Generalis Guthlandiæ vti ett bref af år 1607; men at han dock varit en biskopsmefig Superintendens, är theraf otwifslachtigt, at han hade macht til at wigå präster. År 1612 råfåde han i en träta med Gouverneuren eller Landsherren Brostrup Gedda, then han med heder slutade; ty han war en försigtig och alfwarsam man, som i sin tid rättade mycket oflick, som vnder the monga på en tid stedda omskiftelser hade insmugit sig. Hans dödsår war 1613 och fick hans döde kropp en hederlig begrafsning på norra sidon vti Wårfru-Kyrkios Chor, ther hans Epitaphium eller Græffskrift ännu finnes, så liudande:

Anno MDCC. XIII den IV Augusti dödde Hederlig och wellærd mand, Herr LAURITZ NIELSÖN Helsingburgicus Sogne-Prest her i Wisby och Proft

Prost. offwer Gulland, och ligger her nedan begrafwen, förwentendis en åretuld vpstandelse paa den yderste dag. Hans ganske alder 63.

VII. Mag. ANTONIUS JOHANNIS KOLDING, en Jute ifrå Coldingen, en stad, sådan han sig nämmt hafwer. Sedan han studerat, rest och Magistrat, hade han blefwit predikant eller Comminister wid S. Mariæ Kyrkio i Köpenhamn, och för sina herliga embetsgåfwoor antagen til Höfwpredikant af K. **CHRISTIAN** then Fjerde, som år 1615 förordnade honom til Superintendent på Gothland. Thet war han med behag och nöge i några år; men han råfåde sedan i hwarjehanda olågheter. Han bestyldes för egennyttighet och annat, som honom icke anstod. Dnda menniskior gjorde honom mycket förtret och förde honom uti stor förfölselse, så at ock Konungen, sinnandes icke ått riktigt med honom, dömdo honom ifrå the wanliga visitationspenningar och then tionde af Slottsafwelen, hwilken han, såsom Superintendens, årligen åtnutit hade, och ändres ligen ifråienst och embete, wid påß år 1624. Huru med honom sedan gådt, hwart han tagit wågen, samt hwar och när han dödt, therom kan ingen underrettelse finnas. Någor kunde theraf giöra hans lidande och förfölselse orettmätig, at en ibland hans förföljare, ett hans argaste belackare, wid namn Kruse, hafwer på slutet blefwit så jemmerfull och eländig, at han är worden wpaten af löß, them han, så erkennandes Guds hämnbehand öfwer sig, hafwer kallat *Antoni* tårar.

VIII. Mag. THEODORUS ERASMI, eller på Danska Mester Thor Kasimußön, en wäl studerad Skåning, född år 1590. Han hade warit Sotnepräst wid en församling på Seland icke langt ifrå Köpenhamn, samt, twiswels utan, andra tienster wäl förestådt, innan han pröfwats werdig och sticketlig til at warda Superintendens, thet han i sanning warit, fast han blefwit nämnd i bres och Skrifster *General*. Probst öfwer Gulland och Sotnepräst i Wisby. Han finnes icke hafwa, såsom Superintendens, hållit med sitt Prästerskap något *General*-Capitel, förrån d. 19 Martii år 1628. Han hafwer warit en lärð, wåltalig, nitist och i sitt embete gagnetlig man, som, jemte andra nyttiga inrettningar, tillsatte i församlingarna the så kallada Degnar, hwilke kunde wara både Blockare och tilliåla Scholemästare, som kunde lära barnen läsa och förstå Christendomens hufwudstycke. Men han fick icke lenge lefwa i embetet; ty döden ryckte honom bort i hans bästa ålder, år 1631, i then så grasserande påsten. Han ligger, tilliåla med två dottrar, begrafwen utom Chorsdören i Wisby Wärtru Kyrkio, och fick öfwer sig ett wackert äreminne uti Latinska versar, hwilke (om the ännu kunna ther läsas, wet man icke) woro these efterföljande:

Ad Lectorem.

Quid spectas tristis demissæ vertice? saxum

Ossa THEODORI condit pallentia, Phœbus

Andre Delen

R

Quem

Quem sacer Aëniis redimitum floribus, urbi
 Wisbiacæ dederat, Scandorum gente creatum.
 Tres erat heic annos Patriæ templique sacрати
 Præpositus, vixit dum lustra peregerat octo.
 At verò in nostros pestis cum Parca furentis
 Lurida terribilis stipat contagia cives,
 Heu! moritur, fatis id dispensantibus, atque
 Filiolæ binæ tumulatæ cespite eodem.
 Semper erat divi meditatus fulmina juris
 Atque beatifici pavidis solatia succi
 Stillabatque piis, veræ pietatis imago.
 Nunc superùm socius, vincla hæc licet exuit atra
 Corporis, Elysios campos tamen incolit almos.
 Hoc pia Musâ videns gemebundâ mente repositum
 Fuderat, & lachrymis genæ maduère secutis.

M. THEODORUS ERASMI Scanus.

Præfens vita trochus, dabit altera vita coronam.

Thenne Mester Thöres, rettare an Thore, och tre hans företrädare, äro the,
 som någre menn icke hafwa varit fullmyndige Superintendententer; emedan the fins
 nas blefvet nämnde Probstar, påstående, at the allenast varit, såsom Solnes
 präster eller Rytloherdar i Wisby och Probster öfwer en Treding, och icke Su-
 perintendententer öfwer hela landet, utan Primi inter pares. Men, som ock andre
 blefvit, jemväl i Kongabref, kallade Probster öfwer Gothland, och these befins
 nas hafwa både wigt Präster och hållit *General-Capitel* eller Prästemöten; samt äro
 niutit visitations-penningar och andra sina företrädares, the werkelige Superin-
 tendenters, förmöhner: Så fins intet tilrecketiget skidl, til at sluta them utur Su-
 perintendenternas antal. Superintendenten *Hans Sirelow* må hafwa kallat them
 Præpositos Generales eller LandProbster, eller hwad honom behogat. Han war
 hwarken af then trowerdighet, at man i alt kan lita på honom, icke eller af then
 myndighet, at han förmätte förringa thesa sina företrädares embete och wer-
 dighet, och gjöra them sämre, än han wille i samma embete blifwa. Förthenstul
 blifwa these 4 hederlige män här stående, såsom the i sanning varit, för Super-
 intendententer på Gothland.

IX. Mag. OLAVUS PHOCAS STAPHROPH, en infödd Danskt; men
 af en Rysk Fader, benämnd Phocas Staphrophski, hwilken, sedan han i monga
 krig tient sin Ryska Czar, af the Danska til fånga tagen på ösel, tog an Euange-
 lista Religionen, och wardt, af en Danskt fånga, hos Konungarna i Danmark
 en äfkelig Troman och tienare, til thes han i Julii månad år 1592 dödde i staden
 Slagelse, och wardt ther yti S. Michaelis kyrkio, vnder ett hederligt Epitaphium,
 begraf-

begrafwen. Denne hans Son OLAVUS hade wäl studerat och Magister blefwit, samt, innan K. CHRJSTJAN then Fjerde satte honom til Superintendens på Gothland år 1631, warit några år Socknepräst wid Nestad eller Nestweds församling på Seland, tit han kommit genom giftermål med företrädarens änio. Af K. CHRJSTJAN, hvars stipendiat han warit ifrå barndomen, finnes han blefwit nämnd i bref, West. Oluf Phoch, älskelig, hederlig och höglärd Superintendent öfwer Gullands: Sticht. Han winlade sig ock, at bestwara all Kongelig nåd med trogen tjenst i alla motto; dock enkannerligen i the stycken, som hörde til hans Superintendents: embete. Hwarifrå döden honom kallade år 1644, sedan han thet allenast tretton år berömligen hade förestådt, och wäl förtient at få efter sig någon grafwård vpretad; men then finnes icke.

X. Da. JOHANNES NICOLAI STRELOVIUS, en Gothlänning född i Wisby. Sedan han med qwickhet studerat, är han på sitt tiugonde ålders år 1607 worden Pastor wid Wall och Hogren, genom ähtenskap med företrädarens änio. År 1628 d. 19 Martii blef han antagen til Probst i Torra Tredingen, och d. 20 April. år 1630 til samma tjenst i Medel Tredinge. År 1633 lät han i Köpenhamn af Trycket utkomma sin Guehlandiska Chroniko, then han icke allenast til K. CHRJSTJAN dedicerade med ett widlöftigt företal; utan ock enkom tyckes hafwa sammanstrefwit til at behaga then Danska Nation och thes Konung, altsintet achtandes, at all historisk sanning lider genom orimeliga traditioner och gisningar. Then nåd och ynnest, som han härigenom sökte, slog honom icke felt; thesfore, när Superintendenten, M. Olavus Phocas war år 1644 död, är thenne Herr Hans Strelow worden i hans ställe Superintendent, antingen sielstagen för ålder och ambition skul, eller af Konungen i Danmark förordnad. Hwilket är owist; men thet är wist, at thenne Herr Hans Strelow hafwer warit then sidsste Danske Superintendent på Gothland i ordning efter andra Danska.

Fiortonde Bokens Tredje Capitel

Om
Gothlands Swenska Superintendenter.

Om then frid, som d. 13 Aug. år 1645, wid Brömsbro, blef sluten emellan Drottning CHRJSTJANA i Swea; och Góthariske och K. CHRJSTJAN then Fjerde i Danmark, som, i kraft af Fridsfördragets XXV

J. Gothland tillbaka under Swenska Kronon til ewerdelig besittning. Ebersöre hafwa ifrå then tiden, alle betiente och embetsmän, och alltså jemwäl Superintendenterna; ther på landet, warit Swenska Kronon med ed til undersätelig lydno, tro och huldskap förbundne. Ibland hwilka warit

I. Mag. JOHANNES I) NICOLAI STRELOVIUS, näst förrot ibland Gothlands Dansta Superintendenter anförd. Sedan Konungen i Danmark sagt Gothlands ländingarna lösa och fria ifrå then trohets ed, som the honom hade sworit, och these åter til Drottning *CHRISTINA* i Swearike sin hyldnings- och underdånighets ed hade gifwit; harwer högbenälde Drottning, uttan twiswel med sin fullmakt, bekräftat thenna *Mester Hans*, såsom sin nyss edsworna undersäta uti Superintendence; embetet år 1646. Sin aflagda huld- och trohets ed hafwer han både sielf obrotsligen hållit, och, ibland andra sina Embets- och plichter, styrkt landsfolket til undersätelig lydno emot sin nya Swerhet. Härtill gaf han god efterdömmelse themed, at han i sin höga ålderdom hafwer år 1650 bewisat i Stockholm Drottning *CHRISTINA* kröning, och år 1654 i Upsala hennes uppsägning, samt *R. CARL GUSTAFS* kröning. Therefter lefde han icke lenger, än til d. 27 Febr. år 1656 sedan han något öfwer siutio år lefwat, och i medeltid warit i 40 år en Dansk Soknepräst och Probst; men i tio år en Swenskt Superintendent. Han blef hederligen begrafwen i Choret uti *S. Maria* Byrkio i Wisby, och hans graf betäckt med en stor sten, uti hwilken these följande verlar, honom til äminnele, bleswit inhuggne.

Fatum nunc hominum verè mirabere, Lector,
Et stupeas fortem, quæ nos manet ultima rerum,
Hæc si devotè relegis, quæ scripta sequuntur.
Mistæ senum ac juvenum densantur funera, nulli,
Lurida mors parcit, miseros rapit atque potentes,
Mortuus est doctus, probus, omnibus atque benignus,
Quemque virum genuit nobis Gothlandia magnum.
Iplius heic nomen scripti primordia lastrant.
Ecclesiæ hic Christi Præsul bis quinque per annos
Et fuerat magnâ cum dexteritate sacerdos.
Sorte supernorum fruitur nunc, hilce reflectis,
Cum Domino placeat, sic nosque sequamur ovantes,

Men rundt omkring Stenen lasas thesa orden:

Epithaphium Ven. Dn. M. JOH. NICOL. STRELOV. Gothland. olim Superintendent. Vigilant. Denat. die XXVII. Febr. Anno clv. lsc. LVI. quod relicta ipsius vidua, Maria Dan. f. HOLM. parandum curavit; anno clv. lsc. LVII.

II. Doct. JOHANNES II) BRODINUS. Emedan Gothland, som ifrå the ålb-
sa

sta tider och för några hundrade år hade varit en Swenskt Provincia, war, såsom nyss förret blefwit sagdt, genom Brömsebroiska Fridslutet, åter inlifwadt i then Swenska regements: kroppen; Så war anstendigt och achtades rådeliget, at thet på landet motte ju för thes heller Lyrkiowäsendet på Swenskt sett inrettas, och jemwäl thet Swenska Språket efter hand hos Landsfolket komma i bruk och öfning. Thertfore wardt på Riksdagen i Upsala år 1654 belestwadt, at, efter then gamla Superintendentens Strelows fränfelle, altid Swenske Superintendenter skulle förordnas på Gothland. Therta beslut hafwer Prästerskapet på Gothland och Magistraten i Wisby antingen icke wetst af, eller icke welat weta, när the dagen efter Strelows begrafning, som war d. 7 Martii år 1656, trädde tillsammans och walde til Superintendent Probsten i Garde, Herr Nicolaum Laurentii, som strax tog sig embetet an och, utom andra thes søsler, til prest wigde och til Ryrkiowärde infatte en yng man, som skulle blifwa hans mäg. Men **K. CARL GUSTAF** vprog sådan selfrådighet med billig onåd, förklarade för os giordt alt hwad både Prästerskap och then olaglige Bisshop giordt hade, och, i sölsje af thet i Upsala fattada beslut, med sin Kongliga fullmacht af d. 31 Januarii år 1657 förordnade hit, til Superintendent, sin Hoffpredikant, **M. JOHANNEM BRODINUM**, som samma år reste tit öfwer, embetet emottog, Consistorium och Ryrkiowäsendet efter Swenska ordningen inrettade och i all annor motto giordt de sig werdig både höga Öfwerhetens nåd och Landsfolkets wördning och kärlek. Dock fattades icke the, som med owett och osog giorde honom bekymmer. Men han genomgick och öfwerwann alt med fogelighet och tolamod. Han hade wisserligen nyss set mer godt här utrettat, om han här lenger hade blefwit lämnad i frid. Men han wardt först i Maji månad år 1676 af the Danska, tillika med hustru och barn, fången, til Köpenhamn bortförd och illa handterad. Om hwilket och annat, som om thenna berömliga mannen är werdt at weta, fort berättelse finnes uti femte Bokens tredje Capitel pag. 273 om Wästerås: Stichts Euangeliska Biskopar.

Mag. **JOHANNES NICOLAI ENDISLOVIUS**, föres här an uthan numer; emedan han varit en Dansk Superintendentens ibland the Swenska, af Danska Konungen **CHRISTIAN** then femte, under kriget, sedan **DOCTOR BRODINUS** war tungslig bortförd, år 1676 insatt i Superintendentens embetet. Om thenna Messer Johan eller Hans hafwer Bisshopen **Doct. GEORG WALLIN** i sin tredje Gothländska Samling thenna berättelsen, at han varit en Ryrkiowärbas Son ifrån Endslöf i Halland, född år 1604. Warit Slotspräst blefwen på Wisborg år 1631. Fådt Konungens i Danmark tillstånd år 1633 til at med två unga Wdelsmän resa til utländska Academier, thet han Magistrerat. År 1640 kom mit til Zellunga och Walsena: Pakorat på Gothland och några år thet efter blefwit Probst öfwer Norra Tredingen. Och thet war han, när han, såsom sådes, wardt af Konungen i Danmark förordnad til Superintendent. Han war

tå redan en gammal man, dock tilltaggen och drifwande. Thet första och måsta han arbetade på, war at wrida DomCapitlets form eller stic i led igen, efter thet gamla Danska maneret, och at skaffa Danska Kyrkoherdar i the Swenskas ställe, som blefuit bortförde eller elliest bortstötte, samt at til intet giöra all then anstalt, som then Swenske Företträdaren, Doct. BRODINUS, hade gjort, på thet Gothland så i anseende til Kyrkiowäsendet, som alt annat, skulle aldeles blifwa Danskt igen. Men han kunde icke tro eller sig föreställa, at hans weide skulle så snart uphöra, och Danska regeringen på Gothland inom tre år löpa til ända; thet före war posten om friden, som blefuit i Lund slutet d. 26 Septembr. år 1679, i kraft af hwilken Danske Konungen moste öfwergefwä Gothland, honom så missagelig, at han thetörwer rördes af slag, och blef fengliggande. Och när, året näst thet efter uti Julid, honom blefuit berättadt, at then Swenske Superintendenten, Mag. HAQUINUS SPEGEL, war kommen på landet, skal han hafwa tagit mycket hårde wid sig, suckat diupt och sagt: *Nå, nå! han skal wara wälkommen.* Jag wil icke wara honom til hinder; mitt rum är ledigt. Therpå hafwer han wendt sig til weggen och sachtmodeligen affomnat i Källunge prästegård; ty han war icke flottad til Superintendece:sätet Wisby. Samma år, nemligen 1680 d. 18 Aug. blef han i Källunge kyrkis med anstendig heder begrafwen af sin efterträdare, sedan han lefwat nästan 76 år, och in på fyrationde året warit berörda församlingas lärare. Efter honom finnes intet minnesmerke, thet han dock kunde tyckas hafwa förtient; ty han i sanning warit en lär, sitig och Gudsfruchtig man, som til Symbolum eller minnespråk hafst thesa orden: *Vive diu; sed vive DEO!*

III. Doct. HAQUINUS DANIELIS SPEGEL, tilförne uti första bokens Tre dje Cap. pag. 77 ibland Upsåla: Euangeliska Archibiskopar bestrefwen, samt uti andra och tredje böckernas tredje Capitel pag. 123, 144 ibland Linköpings, och Skara: Euangeliska Biskopar nämnd; men på intet ställe med sådant beröm, at han icke langt större förtient hafwer. Sedan han, under thet Danska kriget i Skåne, hade warit K. CARL then Ellofves Richtsader och Öfwerhoffspredikant, wardt han med Kongl. fullmacht d. 3 Novembr. år 1679 förordnad til Superintendent på Gothland, thet han ifrå år 1680 (men fick icke Kongl. fullmacht på Wisby: Pastorat, förrän d. 2 Januar. år 1682) med all mögelig flit arbetade på at uppretta och i god ordning bringa thet thet, under kriget och Danska regeringen, förfallna, både Kyrkis och Scholewäsendet. Serdeles hafwer han låtit sig angeläget wara, at wid församlingarna på Gothland införa the Swenska Kyrkis ceremonierna, och thet med förtaga efter hand hos Landsfolket all smäl och tycke för thet Danska språk, maner och ordningar. Han visiterade alla församlingarna thet på ön, förhörde all almogen och lämnade altså Gothland efter sig Swenske, thet han i mong motto Danske hade emottagit. Dock litwål hade han i medertid

most

most wara mycket frånvarande i Stockholm både wid Riksdagar och för andra honom anbefalda wigtiga ärenden. Icke siel eller han lenger blifwa wid thenna Superintendentien, än in på år 1685, då han med Kunglig fullmacht blef befalld at flytta til Biskops: embetet i Skara, hwarifrån han år 1693 flyttades til Linköping och sist år 1711 til Archibiskops: embetet i Upsala, ther han år 1714 saligen affomnade. Sålom på the förrot anwisade ställen sinns berättadt.

IV. Mag. PETRUS OLAVI STIERNMAN, född d. 28 Martii år 1642 i Upsala, ther hans Fader, Mag. Olavus Nicolai Bothniensis, Archibiskopens Son, så war Professor, men sedan wardt Kyrkoherde och Probst i Torstuna, och war hans moder Anna Honthera. Sedan thenne theras Son hade wäl studerat i Upsala, och therester, med sin Discipel, Baron JACOB SPENS, år 1668 gjort en widlöftig och gagnelig reso til utländska Academier, Hoff, Städer och Länder, samt, efter hemkomsten år 1672, blewit Magister i Upsala d. 12 Decembr. år han, med fullmacht af d. 8 Septembr. år 1673, af K. CARL then Elfte antagen til Extraord. Kongl. Hoffpredikant, och d. 12 Octobr. wigd til präst af Archibiskopen, Doct. LAURENTIO STIGZELIO. Sinom Konung war han fölgachtig på Feldtoget i Skåne, hwarunder år 1677 uti feldslaget wid Ronneby högar, honom hende then olycka, at han af the Danska blef fången och öfverförd til Köpenhamn. När han, efter fem wefors förlopp, kom lös, tänkte han sig til Ufska: och Öfwanåkers Pastorat i Helsingaland, hwarpå han d. 13 April, år 1677, hade rådt Konglig fullmacht; men, som i medlertid Torstuna Pastorat i Wpland, genom hans faders död, blewit ledigt, erhöil han Konungens tillstånd af d. 4 Decembr. samma år, at thet heller tillflytta och uti Probsts: embetet blifwa sin Saliga Faders efterträdare år 1678. Sedan han år 1684 d. 5 Julii hade med allas nöge präsiderat på Prästemötet i Upsala, och themed å daga lagt sin grund och ferdighet i Theologien, påtänkte Konungen honom d. 30 April. år 1685 med sin nådiga fullmacht på Superintendence: embetet öfwer Gothland. Emedan han war ibland them, som woro befallde at öfwerse Kyrko: ordningen, moste han blifwa i Stockholm ett helt år, och kom altså icke til Gothland, förrän om Semnaren år 1686, då thet så påskade sig, at han, i stället för Sofnen N:är i södre Freding, siel för sig och sina efterträdare, Lådebro: och Helwig: Sofner, belägna i Norra: Freding, til Präbender under Superintendent: Sätet Wisby. Som han kom til en af sin berömliga företrädare wäl yppbrukad åker; Så lät han honom icke genom wanryckt försälla; utan lade sig all winning om at pryda sitt embete och gidra sin Konungs wilja; thesfore lät han sig angeläget wara, at i mögeligast motta skaffa thepå landet en lifformighet, efter Kyrko: ordningen, wid Gudstiensten med predikande, Catechization, cerimonier, Kyrko: disciplin och annat. Han tihöll ock Presterskapet, at antaga Swenskt Prästledragt och bruka i sina predikningar thet Swenska Språket. Härmed kom han så långt, at på Prästemöter.

d. 15 Junii år 1687, blef saksstäldt, at icke flere, än fem gamle Präster skulle efter then dagen få loff at predika på Danska. Han haffver varit en nitälskande och driftvande embetsman; men vti alt, med sådan försigtighet och fogelighet, at alle rettsinnige honom bemötte med lydno, vördrnad och kärlek. När han allenast några veckor öfver 50 år hade lefwat, affomnade han, efter några dagars sultdom, i sin bokelammar i Wisby, d. 9 Maji år 1692, och wardt ther i Domkyr- lion hederligen begrafwen d. 31 Augusti nästföljande. Thenna hederwerda Mans nenn namn lefwet i hans lärda Skrifter: men i Wisby, Domkyrlio förwaras thet ifrå förgätenhet icke allenast med en i Choret hengande luskrono; utan ock med es- tersöljande Latiniska Epitaphid, inhugget i en sien öfwer Bistopsgrafwen på nor- ra sidon om altaret.

TEXTUS FUNEBRIS

Jof. I. v. 2.

Moses. servus. meus. mortuus.

Heu! vixit. PETRUS. dictus. cognomine. STIERNMAN.

Upsala. quem. genuit. sangvine. conspicuū.

Quem. rectè. eductum. Musæ. fecere. Magistrum.

Upsalicæ. ut. Rheni. viderat. omne. solum.

Regius. hinc. verbi. divini. Præco. fidelis.

Tempore. bellorum. quem. Hafnia. captum. habuit.

Hinc. verò. reducem. Pastorem. Præpositumque.

Præclarè. meritum. Torstuna. nacta. fuit.

Illi. tunc. thalami. consors. erat. URSULA. JANNIS.

Matrona. insignis. splendida. conspicua.

Ipsam. quæ. fecit. formosâ. prole. parentem.

Hæc. quanquam. primo. flore. cadens. obiit.

Denique. Episcopum. eum. tandem. Gothlandia. cepit.

Atque. habuit. fructu. non. sine. multiplici.

Est. in. coelitis. jam. terque. quaterque. beatus.

Et. certè. fulget. ceu. nova. stella. Poli.

Ast. hoc. sub. saxo. nunc. illius. ossa. quiescunt.

Pulchrè. illata. suo. funereo. tumulo.

ISRAEL. heic. una. cubat. LINDELIUS. infans.

Qui. placidè. moriens. vix. quadrimestris. erat.

Dan. 12. v. 3.

Erudientes. splendebunt. quasi. splendore. expansi. &. justificantes.

multos. ut. stellæ. in. sempiterna. secula.

V. Doct. ISRAEL KOLMODIN, född år 1643 i Enelöping, ther så var Re-
ktor Scholæ, sedan Rytthierde och Probst vti Simtuna, hans Fader Mag. MI-
CHAEL

CHAELO KOLMODIN, som hade tagit sitt tilnamn af sin födelse: ort, gården Kuldmo i Arbro: Sockn uti Helsingeland. Men hans moder war CHRISTINA Nilsson: dotter EMPORAGRIA. Sedan thenne thessas Son, hade studerat och d. 12 Decembr. år 1672 i Upsala blefwit Magister, samt gjort en nyttig reso til utländska Academier, wardt han, efter någon wentan, wid Upsala: Academie, år 1686 först Adjunctus, och sedan extraordinarius Theologiæ Professor d. 15 Martii samma år. Wid thenna tjensten satt han, til yngdomens merkelige gagn, och blef i medlertid tillika med andra lärda män, efter Konglig befallning, brukad i Stockholm wid then Swenska Bibelens öfwerseende och förbättrande, til thes R. CARL then Ellofte med sin fullmacht d. 18 Junii år 1692 förordnade honom til Superintendent på Gothland. Emedan hans företrädare icke hade lämnat efter sig änki och barn, som kunnat gagna något nådär, så tilträdde han embetet samma år, och sedan han på thet följande, hade in Februari bewisat Jubel: Festen i Upsala, samt thet blefwit DOCTOR Theologiæ, kom han åter til Stichtet, och använde all sit och macht til at befrämja thes förkofring och froma. Ibland mycket annat, som Prästerskapet hade at tacka honom före, war at Kyrkoherder: na på Gothland singo och än så behålla all Cronotonden af sina församlingar, then the af ålder hade haft; men så ämnades them ifråtagas. Han förmådde ock så mycket hos Konungen, at Capellanerna på Gothland singo sig tilldelada wissa Boställen. Consistorii: rumet, som än i dag brukas, hafwer han inrettat, och på Prästemötet år 1695 d. 12 Junii med en lård oration inwigt. Han war en arbets: sam, lård, liufig och behagelig man. Såsom hans Latinska werck och skrifter wita om hans lärdom; Så kan man om hans Gudeliga andacht döma af the liufiga hans sångar, som blefwit införda i war Swenska Psalmbok, under Numeris 201, 203, 247 och 317. Han dödde ock under en Christelig andacht d. 19 April. år 1709 på sitt sextionde siette år, och begrofs i Wisby: Domkyrko d. 14 Octobr. samma år med tilbörlig heder; men thet äreminne, som han wäl hade förtient, förgat hans barnlösa Uxelia, MARGARETA HOFWENIA, at i kyrkon öfwer grafwen uppsätta,

VI. Doct. JOHANNES III) ESBERGIUS, född d. 2 April. år 1665 uti Näs: rike och Kumbla: prästegård. Hans fader M. ANDREAS ESBERGIUS war thet Probst och hans moder hette SARA FOGDONIA. Sonen Johannes hade studerat först i Strengnäs och sedan med ogemen qwickhet i Upsala, thet han på sitt första och tiugonde år d. 10 Dec. år 1685, hade blefwit Magister, när han på nästföljande år reste ut til Hamburg, Leipzig och Jena, och år 1687 hela Tyskland genom, öfwer Alperna in uti Italien, och thet besåg the måst synwerda orter, samt sedan åter genom Tyskland hem til Jäderne: landet år 1688. Strax thereafter blef han, jemte fem andra utökta och bepröfwada Theologiæ Studiosos, af R. CARL then Ellofte benådad med ett anseeligt Kongligt Stipendium,

dið, themed at besöka utländska Academier til at werfwa sig fast grund uti Theologiska sätser och controversier. Han reste altså ut igen, fullgjorde Konungens uppsät, och när han i Gießen på sitt 26 ålders år 1691 d. 2 Aprilis, som war hans 26 födelse dag, efter wanliga lärdomsprof, blefwit Doctor Theologiæ, wardt han år 1692 i Strengnäs wigd til präst och satt til Kyrkoherda i Almunge, icke langt ifrå Upsala. Men han war förlärd at wara en Bondepräst på landet; thes före blef han d. 8 Februarii år 1698 Græcæ Lingvæ, och år 1703 Theologiæ Professor i Upsala, hwilka sysslor han förestod til then studerande ungdomens merkelige upbyggelse; ty han war af förtrefliga gåttvor til at tala, lära, disputera och skrifwa, med kraft och tydelighet: thet hans Theologiska Disputationer och andra Skrifter liusliga legga them Lärdom för ögonen. År 1711 blef thenne Academiske Läraren med R. CARL then Tolftes fullmacht, skrefwen d. 21 April. wid Bender i Turkiet, kallad ifrå Academien til Superintendentien på Gothland, then han samma år emottog, och uti try och tiugo år beklädde med allmänt nöge och fullkomligt beröm, intet eftersettandes af sitt embete, som i någon motto kunde lenda Stichtet til tjenst, nytto och heder. Med sin behageliga myndighet wann han och behöll wördning och kärlek hos höga och låga. Hwad sörger, som honom tilstötte, och hwad krepkor, som hans ålderdom beswärade, them led och öfwer wann han med Christeliget tolamod, til thes GUD genom döden kallade honom uti dödeligheten d. 17 Aprilis, som war fierde dag Påscha, år 1734, sedan han 69 år och 15 dagar hade lefwat dödelig. Han wardt fuller anstendeligen begrafwen; men ingen grafwård blef öfwer honom uprest.

VII. Doct. GEORGIUS WALLIN, tilförne uti ottonde Bokens tredje Capitel pag. 68 anförd och någorlunda beskrefwen til hans härkomst, studier, resor, arbeten, tienster och meriter. Sedan han hade några år warit Bibliothecarius och tillika Theologiæ Professor wid Academien i Upsala, blef han, efter Prästerkapets inkomna kallelse ifrå Stichtet, med R. SKJÖLTKES fullmacht af d. 19 Augusti år 1735 besald at öfwer gifwa Academien, thet han dock gerna lenger wölat blifwa, och at emottaga Superintendentien öfwer Gothland. Dit sörfogade han sig år 1736 strax efter misommaren, och tog, efter ankomsten, embetsysslorna för sig både i DomCapitlet och elliest i Stichtet. Hans hog och lust war icke mindre, än hans sticelighet, maner och drift, at i all giörlig motto befrämja i Gemmen Stichtets och samteliga Prästerkapets; men i synnerhet Kyrkiors, Skolors och Hospitalets betska och wälstånd. Thet kunde icke annat, än gräma honom, at han thes ifrå blef hindrad af the ärligen på hwar andra fölgande, ifrå år 1738 til år 1743, Riksdagarna, hwilka han i Stockholm most bewista och i medeltid fierran ifrå Stichtet lefwa. Then korta tid, som han thes emellan fick wara på Gothland, anwende han så, at han werfde sig allas tycke och kärlek. Hwilket tilfyllest kunde rönas af then inbördes allmenna sorg, hwarmed Gothländingarna

garna låto honom fara, och han them lämnade, när han, efter vndfängen R. **FRJDRJAS** fullmacht på Biskopsembetet i Götheborg, öfvergaf Gothland och reste til Götheborg år 1745. Ibland hans meriter emot Gothland, är icke then minsta, utan werd oändelig tack och heder, at han ther och annorstädes hafwer skaffat sig tilrekeligt förråd til at sammanskrifwa och utgifwa en fullkomlig beskrifning om alt, wære sig nytt eller gammalt, som man om Gothland lyfter och behöfwer weta. Hwilken beskrifning han hafwer både offentligen loffwat och redan påbegynt med några samlingar, som han af Trycket lårit utkomma. Man bör icke tro annat om en slikt hedersman, än at hans upsat och alswar är, at hålla, hwad han loffwat, och fullborda thet, som han redan begynt. Hwar til man önskar honom af Gudi lif, helso, krafter, wälsignelse och lycko!

VIII. Doct. **MARTINUS KAMMECKER**, född d. 17 Junii år 1698, uti Wästerås: Län, Upsala: Sticht och Simtuna: Prästegård, ther hans Fader, Mag. **WILHELM KAMMECKER**, war Kyrkoherde och Probst. Sedan thenne hans Son hade ifrå år 1709 studerat i Upsala, in til år 1722, då han ther d. 5 Jun. blef Magister, reste han år 1724 utom Lands, til at söka och winna större mogenshet, serdeles i Theologiska studier. Then werfwade han sig och merkelig, på fem års tid, nyttjandes lärda mäns information och omgång, wid the förnämsta Aca-demier i Danmark, Tyskland, Frankrike, England och Holland. Efter återkomsten år 1729 blef han, wid Academien i Upsala, Adjunctus Facultatis Philo-sophicæ, och år 1732 Theologicæ, samt therjemte Kyrkoherde wid Præbende: församlingen Näs. Hwarjemte, någon tid thereafter, anförtröddes honom Probs-ta: embetet öfwer Sagunda: härads Contract. År 1738, på Prästemötet i Up-sala, försvarade han med icke mindre beröm, än allas nöge, sin grundlärda och widlöftiga Theologiska Dissertation de *MINISTERIO ECCLESIASTICO*. Genom beständig trohet och slit wid thesa embeten, serdeles, genom then upbyggelse, som han i sexton års tid hade gjort med then wid Academien studerande yngdomen, fann R. **FRJDRJAS**, honom blefwit werdig til at, efter Prästerkapets i Stichtet inkomna kallelse, med Konglig fullmacht förordnas til Superintendent på Gothland d. 24 April. år 1745. Samma år tilflytte han embetet, efter sin til Götheborg afträdande Swärfader; ty han war gift med sin Företrädares dotter, **ELISABETH WALLIN**. Wid ankomsten kunde han ej annat, än med allmän heder och fågnad emottagas; ty han war i sanning en wälförtient, lerd, behage-lig och lustig Superintendent. När han, jemte alla andra Swea: och Götha: Rikes Biskopar och Superintendenter år 1751 på Riksdagen i Stockholm bewissta de R. **FRJDRJAS** begrafning och R. **ADOLPH FRJDRJAS**, samt hans Gemäls Dr. **LOVICA ULRICA**, Kröning, wardt han wid thenna sedna-re, tillika med andra Rikes Prælater och Församlingens wärda Lärare, benä-dad af Kongl. Maj:it med DOCTORIS titel i Theologien. Denne heders: ti-tel,

tel, såsom af honom i synnerhet wäl förtient, blef honom och them androm, efter slutad Riksdag, i Upsala, uti solenne Doctoral - Promotion år 1752 d. 19 Junii offenteligen tillagd.

Fjortonde Bokens Fjerde Capitel

Om
Schole-wäsendet på Gothland.

Sururwål uti och wid ingen Stad i hela Norden, medan Påwedömet här war i stånd, ja, knapt i någon, på samma tiden, uti hela Tyskland, warit flere Kloster, än uti och wid Wisby på Gothland; ty uti sielfwa Staden och inom thes murar, hafwa, såsom af gamla Skrifter finnes, och rudera eller lämningar icke longesedan wisat, warit Fem anseeliga Kloster: nemligen 1) *S. Jacobi*, 2) *S. Catharina*, 3) *S. Bernhards*, 4) *Franciscanorum* eller Gråbröders, och 5) *Dominicanorum*, Swartbröders eller Predikomunkars; och utan för Staden twene ne: nemligen Solberga, Mons Solis, ett Nunne-kloster, och Roma- eller Guthswalds, ett Bernhardin-munkars Kloster, en och tre fjerdingis mill ifrå Staden, så at Stadens och Landets yngdom kunnat hafwa tilreckelig underwisning uti studier af Munkarna, som en del warit lärde och begifne på studier, och til then ändan haft wackra Bibliothek i sina Kloster. Sådant hafwer hos Bernhardinerna i Guthswalds-kloster warit, bestående af 2000 wäl strefna böker; men dock likwål finner man, at i Catholiska Religionens tid, medan berörda Kloster warit wid macht, i Wisby-stad warit hållen en publique Schole, som haft sina Ordinarios Docentes.

S. II. Mycket troliget är, at thenne Schole blefwit anlagd, i then stora och folkrika Staden, strax efter Christendomens införsel ther på landet, åtminstone så snart the monga Ryrkior ther blefwit byggda, på thet wid them motte wara tilreckelige Soknepräster; ty mycket öwigt och beswärligt hafwer warit at hemta och hafwa them alla ifrå Linköping och Östergöthland. Utan Linköpings-Bisshopar, när the kommit öfwer til Gothland at ther visitera, hafwa twiswels utthan funnit i thenna Scholan sådana ynglingar, som the kunnat wigga til präster och setta til Curatos eller Ryrkio-tienare wid Soknerna. Om thenna Scholans tilstånd i the äldsta tider, medan Gothland låg til Linköpings-Sticht, hafwer man ingen ting funnit i gamla Skrifter. Dock thetta allena, at under Drottning **MARGARETAS** regemens
te år

te år 1400 år Scholen i Wisby genom wädelid afbränd. Men under Riddaren och Swea: RikesRåd, Alguth Månson, som war Ståthållare på Gothland, är han åter blefwen upprettad, och bättre giord, än han förrut hade varit.

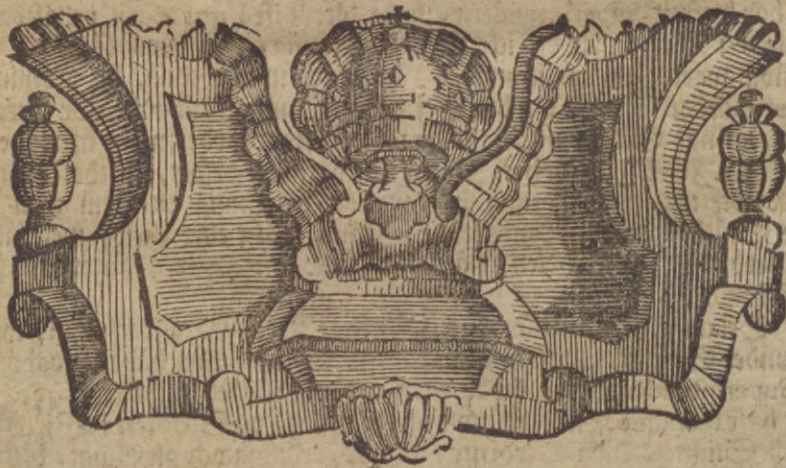
J. III. Efter Reformationen af Religionen, och sedan ingen Biskop i Linköping wärdade Ryrkio: och Scholens ämbetet på Gothland; emedan ock the Danske Konungarna, såsom owise, om the Skulle få behålla Gothland, therom sig litet brydde, är mycket troliget, at Wisby: Schole hafwer ju lenger thes mer kommit i lägerwall, och ändteligen stannat i odesmål. Hwarifrån han dock är på thet settet någorunda worden förwarad, at Prästerskapet i Norra Treding hafwer år 1544 skänckt thet Stenhus i Wisby, som hade i Påwebömet's tid varit thes Gillehus, och sedan någon tid stådt öde, til ett Scholehus; eller, at Schole theruti inrettas motte. Then Danske Ståthållaren eller Gouverneuren, Kilar Zardenberg, som gjorde mycken och kostsam förbättring på Wårfru eller S. Mariæ Ryrkio i Wisby, hwilken nu är Domkyrka, tog sig ock an berörda skänckta Stenhus, reparerade thet samt af: och indelade thet til ett beqvämt Läröhus, så at theruti blefwit hållen then förste Lutherste eller Euangeliste Schole på Gothland. Är ock samma hus Scholehus än thenna tid, såsom thet allsedan varit hafwer, til Stadens och Landets merkelige nytto.

J. IV. Så länge Gothland lydde under Danmark, hafwa thes Konungar hållit Wisby: Schola i godt stånd och försedt honom med dugeliga Rectorer och Praeceptorer; samt thesa med sådan lön och underhåll, at heberlige män ther welas och kunnat tiena. Såsom ofwansföre finnes berettadt, at Mag. David Bilefeldt, hwilken här blefwit Superintendent, hade förrut ifrå 1571 varit i elloftwa år Rector Scholæ i Wisby. Är ock icke skild til at twisla, thet hans före: och efterträddare hafwa varit (om icke jemngode) lärde och nyttige män. At Konungarna i Danmark wärdat sig om Wisby: Scholas wid macht hållande, är theraf handgripeliget, at när Scholehuset hade år 1627 blefwit förderfwadt af wädelid, hafwer K. CHRISSTIAN then Fierde alswarligen befalt, at thet ofördrögeliggen Skulle upprettas igen. Thenna sin Konungs besallning efterkom then då thet warande Ståthållare eller Landsfogde, Jöns Höig eller Hök, med sådan flit, drift och ferdighet, at Scholen, på nästföljande år 1628, wardt återsatt i fullkomligt wälstånd.

J. V. Sedan Gothland år 1645, i kraft af Bromsebroiska triden, war återkommet under Swenska Kronon eller Swea: wälde, hafwa både Landshöfdingarna och Superintendenterna, hwar efter annan, enligt sin höga Öfwerhets besallning, haft therom besynnerlig omsorg och wård, at Scholen i Wisby, såsom Länets och Stichtets enda Läröhus, til hus, ordning och allt annat, blefwit allsemt hållen wid macht och i skick, så at nu för tiden är, och länge i Wisby hafwer varit, en fullkomlig Trivial: Schole, bestående af Rector, ConRector, två Collegis eller Hörare, Apologist och Cantor. Af thesa underwisas så yng-

Dömen, at ifrå thenna Scholan ärligen monge komma, så wida bragte i sina studier, at the wid Academierna kunna antagas för Studenter, och, efter få år, finnas sticket til at blifwa Präster och Lärare wid Förfamlingarna i sitt Fädernesland. Utom thes äro ock monge ifrå thetta Gothlandiska Lärhus komne, och warda framdeles, genom Guds wälsignelse, kommande, (therom man icke twiflar,) uti studier och seder så beredde och sticket gjorde, at the blefwit med heder och nytto brukade wid förnåma beställningar icke mindre i Militair, än Civil: ståndet. Emedan sådant icke är af någon nation at wenta, uthan studier och Scholerwäsendets goda sticket, insicht och drift; ty är sannerligen billigt och höfdigt, at både tacka och prisa GUD, som alltid styrt och styrt wår höga Öfwerhet til at hålla the offentliga Scholar och andra större Lärhus wid macht och ordning; och låta således bedja GUD, thet han nådeligen tåckes bibehålla wår Christeliga Höga Öfwerhet wid samma sinne, tancka och nödwändig omsorg, besinnande, at, af och genom Scholerwäsendet eller Informations: werket, både Regimente och Församling, i ett Land eller Rike, äger (och thesutom omögeligen) beständig lycksalighet och wälstånd. Hvilket hierteligen och nu sluteligen önskas.

Aeternum cantanda DEO sit gloria solä
Lincopie d. 15 Dec. Ann. 1748.

Några

Några Anmärkingar

Til

Rettelse eller uplysning,

Som äro, sedan Episcoposcopien blefwit aftryckt, dels funne, dels af androm wid handen gifne; Theu man welat, förmodeliggen läsarenom til någon tiensst och nöge, korteligen anföra:

pag. 7. Blifwer R. OLAF Skötkonungs Fader nämnd *ERIK* Emunds-son; men han war dock, thet wære nyare Historici och Genealogister funnit och bewist, en Son af R. *BJORN* af Häga, och alltså R. *EMUNDS* icke Son, utan hans broder. Sammalunda war R. *JUSE* then äldre ingalunda R. *SWERKERS* Son, såsom han kallas pag. 25, utan R. *STENRIS*. Hwilket, såsom ett hastfel, bör rättas.

pag. 32. Är ofelbart, at R. *KWIL* Erikson, icke hafwer dödt, såsom thet förmåles, år 1197; utan d. 8 April. år 1199, på så warande Kongsgården Gata uti Eriksberga. Sochn i Wästergöthland.

pag. 64. Böt och kan thet, som berättas om Archibisshopens *NICOLAI BOTTNIENSIS* dottrar, så rättas, at hans dotter *CATHARINA* icke blefwit någon Rudbeckarnas Stammmoder; ty hon, warande Professorens, sedermera Bisshopens i Wästerås, Doct. *JOHANNIS RUDBECKII*, förra Fru, dödde i Upsala år 1610, uti sin första barnsäng; men *ANNA*, en af hennes yngre Syster, blef, i gifte med M. *JACOBO* Joh. *ZEBROSYNTHO* (hwilken d. 6 Julii år 1642 dödde Bisshop i Strengnäs) Stammmoder åt Burenskiöldar, och genom sina dottrar åt Liljemarkar och Gyllenkloar. Men Rudbeckarnas Stammmoder, eller Bisshopens Doct. Johans sednare Fru, war *MAGDALENA HYSING*. Se pag. 226 seq. och pag. 270.

pag. 69. Salig Archibisshopens, Doct. *LAURENTII PAULINI* Konstiga Eteosticha eller Tidewersar, som han sielf gjort och låtit inhuggas uti sitt Epitaphium eller Grafwård, wid muren i Strengnäs Domkyrko, har han hwarlen sielf getat, eller någor annar wägat sig til, eller funnat, continuera och uppfylla; utan thet hafwa stannat wid år 1617, så han i Upsala blefwit Doctor Theologiae. Omfider har en förmycket förtient Comminister wid Jacobstad och Pedersöre i Österbotn, Dn. Zacharias Dal, themed wisat sitt förtrefliga Poëtiska snille, at han lyckeligen både uppfyllt och in til Saliga Archibisshopens begrafsning: år, berörda konstiga Eteosticha eller Tidewersar continuerat. Under Nilsdagen år 1751, exeunte Novembri, sende til mig med posten bemänte Comminister åfkilliga sina, alla ingenieusa, förslag eller utkast til berörda Sten- eller Grafstrifts fyllnad och continuation. I bland them wil jag, then werda mannen til heder och tack, thesa söljande här anföra,

föra, på thet the, som thet wisja, måga pröfwa, om then supplerade versen med sina literis numeralibus utvisar Salig Doct. *PALLINI* Archibisops, embets år; och af the tre tillagda, then förste hans hållna Doctoral-Promotions, then andre hans döds, och then tredje hans begravnings, år. Så liuda the versar, som äro Communitri, Dn. Zachariæ Dals, å daga lagda Poëtiska snilles, rön:

SlCqVe eX Me ChristVs fVIt eXaLtatVs In orbe)
 CVI nVnC eXorltVr gLorla LaVsQVe noVa.) 1637.
 DoCtoresqVe Creo CLaros eX ordline laCro)
 VpsaLlæ, ChrIsto qVI pla thVra terVnt.) 1640.
 SplrltVs eX fragILi MoX CorporIs hoCCe soLVtVs) 1646.
 CarCere oVans ablt & regna beata tenet.)
 LangVIDa In hoC geLIDo reqVieCVnt Lenlter ossa)
 BVItto è qVo CLangor eXCItat Ista tVbx.) 1647.

pag. 119. Är Bistopen Doct. *HEMMING GADD*, nämnd til borden en Sins ne. Hvad skäl och grund man tå thertil haft, är nu förgåtet. Sedan har man fädt then orsaken til at förklara och hålla honom för at hafwa varit til borden en adlad *Hstgöthe*, at hans namn är igenfunnet uti Rostochiska Academiens Matrikel, år 1485 skrefwet med fulla Bokstäver: *HEMMING GADD*, och then anmärkningen therwid: *Nobilis S. Paues OsterGothus*. Häraf wil följa, at Gaddes skä familien mötte hafwa varit i OsterGöthland både af gammal och förnäm Udel, som föregifwes hafwa inkommit ifrå Norige. Öfwersten *Gustaf Gustafs* son *Gadde*, som d. 6 Mart. år 1706, tå warande Capitein af Kongl. Gardiet, blef adlad af K. *CARL* then Tolfte med sina förfäders namn och wapn, war en Sonesons Sonesoneson af Bistop *Hemmings* yngre broder, *Gustaf Gadde*, som lefde med wapn, i K. *GUSTAFS* then förstas tid.

pag. 151. När min Saliga f. Hustru år 1739 war begrafwen, hos sin S. Fader, i Linköpings, Domkyrkios högchor, lät jag öfwer grafwen, wid pelaren upsetta en förghld och i Stockholm belostad *Messingstaslo*, med efterbljande påskrift, som här i Christelig wälmening anföres, them begrafnom til en blott äminnelse.

Viro Summè Reverendo,
 Post Tres Peregrinationes
 Et XXIV Ann. Theol. Professorat.
 Ad Academiæ Upsal. Et Lundens.
 Dioceseos Huj. Lincop. ArchiPPosit.
 Dno. Mag. THOMÆ NIC. IHRE.
 Nato Visbyæ Gothl. d. 3 Sept. Ann. 1659.
 Denato Lincopiæ d. 11 Martii Ann. 1720.
 Atque
 Hujus, ex Birgita Steuchia, Filix
 Conjugique Suxæ Ac X. Liberos Matri

Dilectissimæ heu! Desideratissimæ,
Feminæ Pietate, Prudentia, Venustate Et
Animi Morumque Sanctitate, In Sexus
Sui exemplum, circumfulgenti

Dn. CATHARINÆ TH. IHRE.

Natæ Lundæ Scan. d. 1 Aug. Ann. 1700.

Post jucundissimum 18 Annor. conjugium,

Pie defunctæ d. 17 Jan. Ann. 1739.

Nec non

Communibus Liberis Sibi que

Monimentum posuit,

Requiem sub vicino saxo inviolabilem;

Ab Ecclesia hac et postfutura, pactus,

Istius Generi, illius Mariti. Viduus horum Pater

ANDREAS OLAV. RHYZELIUS

S. S. TH. DOCT. ET ARCHIP. POSITUS LINCOP.

Qui Natus in Odh W-Goth. d. 4 Oct. 1677.

Mori desit. D. Ann. 17

Nam mors reparatio vitæ est.

Men på Stenen, therned grafven tåckes, såses, til efterrettelse, thenne
Svenska Skrift.

Här ligger begrafven

M. JONAS PETRI Lincopiens.

Född här 1587. Bisk. 1637. Död

I Stockh. 1644 d. 13 Dec.

Men grafven köptes och murades

Åt DomProbsten

M. THOMAS IHRE,

Född i Visby 1652. PROFES. 1693.

Död 1720 11 Mart.

Hans Måg Biskopen

ANDREAS OLAV. RHYZELIUS

Som här begrafvit sin Hustru,

CATHARINA IHRE. Död 1739 d. 17 Jan.

Samt fäm sina barn

Matthias 1723. Sigrid 1725. Anna 1729.

Olavus 1732 och Joannes 1734.

Lät them och sig til någon Minnelse

Kosta och ristå thenna Sten

År 1744.

Andre Delen

3

Född

Född i Odh 1677 d. 4 Octob. Död 17 d.
 Åstundandes och therunder
 Niuta hvilo för sina ben.

Apoc. 14. v. 13.

Salige äro the döde, som i HErranom dö.

Sepulera ne violato: DEUS ultor.

pag. 147. Härvid böra icke förglömmas följande versar, hvilka, under Biskops
 pens, Doct. JACOB LANGS, Kopparstick, hans Någ, Prof. Arvid Moller, Skrefwit:

Sic faciem LANGI nitidum calamen adumbrat,

Qui variis Christi rexit ovile locis.

Transtulit is, quod missus erat, cum laude per Ingros,

Livonos, Æstos OstroGothosque pedum.

Infula, quam gessit, multo splendore refulsit,

Gratius à tanto Præsule nacta jubar.

Hinc natis LAURI CRUCE partæ insigne reliquit,

Quos LAGERCREUTZI nominis ornat honos.

pag. 158. Man bör icke här förtiga, at Linköpings Schole och Gymnasium
 hafwer nu förtiden orsak at tillstrifva sitt nu warande flor och styrko the an-
 seenliga Stipendier, som the nyttas, af hvilka ärligen en del medellöse och tillis-
 ka qwicke af landets yngdom vpmuntras til, och merkeligen forthielpas under ett
 flitigt lärda och nyttiga studiers idlande. Sådana, til thetta Nstgöthiska Läros-
 hus nu hörande Stipendier, äro både äldre och nyare. Them, som i ett Christeligen
 och pristwerdigt vpsåt them funderat och gifwit, til obödeliget och wälsförtient äres-
 minne, samt androm til vpmuntran och efterfölsjelse, wil man här STIPENDIA
 LINCOPIENSIA, efter thesas fundations: älder, porteligen vpråkna, med nå-
 gra anmärkningar, til vnderwisning om hwarththera. Si, thessa äro the:

1) STIPENDIUM SCHEDINGIANUM, på Biskopens Doct. Jöns Terleri
 tillstyrkande, gifwet af CHRISTINA von SCHEDING, Fru til Norrö och Ekess-
 bo, d. 8 Sept. år 1672, confirmeradt af R. CARL then Luofte d. 10 Sept. år
 1674 och, emot arswingars flander, förwaradt genom Götha: Rikets HoffRetts
 Dom d. 20 Nov. år 1675. Theas summa är 2000 Riksdaler, beständes dels vti
 600 Riksdaler i Banco, dels vti renta af 2 Prälsheimman: nemligen af Lund-
 by i Strahusby, Sökn och af Håckla i Wreta: Klosters Sökn. En studiosus
 nyttjar interesset af Banco och annar all Rentan af Lundby; men Rentan af hem-
 manet Håckla delas emellan 2 Gymnasister och en pilt i Linköpings Trivial: Scho-
 la. Efter then Testamentariska Dispositionen skola the, som hafwa thetta stipen-
 dium, studera Theologien och blifwa präster; och dock, efter Kongl. Resolutio-
 nen af d. 17 Dec. år 1693, ingen gagna thet öfwer 5; högst 6 år.

2) STIPENDIUM PIPERIANUM, Grefsliget, funderadt och gifwet d. 1 Nov.
 år 1699, af Hans Excellence, tå Kongl. Rådet, Herr Gref CARL PIPER, och
 confir-

confirmeradt d. 31 Decembr. år 1719 af hans Uncke-Grefwinna, Fru CHRISTINA PIPER, på ett i Låne Banco insatt Capital, hvars interesse är tillräckelig för efterföljande stipendier: Nämligen, at 4 Rectorister, eller piltar i Rectoris Classe, så theraf årligen i tre år, hwarthera 50 Daler S:mt; och 4 Gymnastiker, eller ynglingar i Linköpings-Gymnasid, så i fyra år hwarthera årligen 60 daler S:mt, så at then årliga stipendii. summan blifwer 440 daler dito mönt, för hwilken Præsidenten i Cammar-Collegio, Seraphin Ribbåren och Commendeuren af Kongl. Maj:ts Order, Herr Gref CARL FRIDRIC PIPER, nu och framdeles wördas och beprisas, som wil, at Stipendiaterna skola wara 1) Af sig sielfwa medellose, 2) qwicka, 3) slitige och 4) dygdige; elliest miste stipendium.

3) STIPENDIUM HAMMARSKÖLDIANUM, doneradt d. 1 Febr. år 1711, af Friherrinnan, Fru WENDELA HAMMARSKÖLD til Tuna, på 450 daler Ropp:mt årligen til en Upsala Student, at i 4 års tid riktigt hwarje år åtniuta. Och föreskrifwes, at thenne Stipendiat skal 1) wara född i Calmar-Län under Linköpings-Sticht. 2) hafwa varit Gymnast i Linköping och minst ett år Student i Upsala, innan han kan få thet. 3) Wara fattig; men synnerliga qwick och slitig 4) Wistas stadsse wid Academien, eller strax mistat. 5) Orera hwar annat år och 6) skola ej allenast hennes Arfwingar; utan och Inspector Nationis i Upsala och Biskopen med Consistorio i Linköping hafwa häröfwer hand och uppsicht, wid wite af all then förbannelse, som lases Deut. 28: 15 seqq.

4) STIPENDIUM KOSKULDIANUM, gifwet af Lieutenanten Herr ANDERS KOSKULD på Stiernewit. Thetta är tveggehanda. Thet förre, af S. Andrea dag år 1729, på 50 Daler S:mt årlig renta eller Skatt af Skattefrälse hemmanet L. Ö. och en Björd i Lårbo, begge i Ledbergs Sockn. Och skal, som föreskrifwes, Stipendiaten 1) wara ähta 2) fattig, hålft ifrån Hågerstad och Upspeby Sockner. 3) Wå i Linköpings Schola. 4) Wilsa blifwa Präst och 5) Nötiat, til thes han får tienst. Thet Sedmare blef wid hans död, år 1731, stadgad på utlånta 1500 Daler R:mt, hwaraf en Scholepilt skulle wndså årliga interestet 15 Plåtar eller 90 Daler R:mt; men nu är summan ökt med 100 Daler, så at piltten hafwer, til understödd, hwarje år 96 Daler R:mt.

5) STIPENDIUM FALKENBERGIANUM funderade d. 15 April. år 1732 Sältsmarckskinnan, Gref AXEL SPÄRNES Unckesfru, ANNA MARIA FALKENBERG til Brokind, på 8000 Daler Ropp:mt, at af thes ut Banco fallande interesse skulle 2 fattige ofrälse Scholepiltar hwarthera i 4 år årligen få 90 Daler och en fattig adelig Scholegosse så lenge årligen 180; eller i hans ställe, om ingen gifwes, två ofrelse gobar, hålften hwarthera, eller 90 Daler R:mt.

6) STIPENDIA COLLECTANEA eller Territorialia, Se pag. 131, samlas med häfwen i alla Kyrkor öfwer hela Stichtet, tre gånger om året, på Allhelgonadag, samt en dag i Påsk och Pingsthögstiderna. Hwad så kan falla, niuter en studerande til något understödd allenast i 4 år; dock en af hwarje Probsteri.

Si, af thesa Stipendier äro härtils, och blifwa härtefter monge af the Studerande i StGöthar, under sin tryckande fattigdom, i sin ungdom och än vidare, understödde och forthulpsne. I bland Biskopens ansvariga Embets-Syflor är oförneligen, at han tillika med Consistorio, som har om händer Stipendiernas fundations-bref eller Konstitutioner, hafwer them sig wäl bekanta, och årlig acht therpå gifwer, at the måga blifwa efterlefwade: enfannerligen, at inge oduglige och owerdige blifwa stipendiater, och at af thesa måga med tiden warda lärde och i fäderneslandet gagnelige Män.

pag. 167. Af thet, som här berettas om Biskopen, *BENEDICTO* sin Goda i Skara, om hans kostsamma brobyggnad, huru han låtit giöra i Wästergöthland brodar; nemligen: *Vllerfwa*, *Biörna*, *Träfwa*, och *Ofruds*: eller nu Broqvarn wid *V. WERED*, Ned- eller Annex: Kortio til Järpås; hafwer man anledning til at finna orichtigheten af then hypothef om watnets årliga förminskande eller aftagande; ty samma broar äro ther nu, som då; och så nödwendiga öfwer the än waturila åar eller strömar, nu, som i Biskop Bengts tid, snart för 600 år sedan: At watnet på all then tid icke aftagit wid then sistnämnda *Ofruds*: eller *Vfwereds*: bro, thet monde jag försöka år 1698 med yttersta lifsfara, när then ther framslytande åen *Lida*, ther jag moste öfwer, gick icke allenast öfwer sielfwa broen, utan öck steg å båda sidor up på landet.

pag. 194. Biskopens Doct. *PETRI RUDBECKII* contrefait, hwilket lærer wara giordt, medan han war Professor Prim. i Upsala, hafwer under sig thesa verlar:

Sic oculos, vultum, frontem, sic ora genasque

Fert pius Antistes Theologusque gravis.

Et meritis nomen Doctor *RUDBECKIUS* ingens.

Quem non scripta linent, quem nec imago mori.

pag. 195. När Biskopsätet wid Skara, *Brunn*: eller *Brungelebo*, war d. 11 Febr. år 1712 afbrunnet, fans, ibland asla och grus, Biskopens Doct. *JESPERI SWEDBERGS* Kopparstick osmåldt och ofladt, til mongas förvondran. Til åminnelse theraf stref Sonen Emanuel Svedenborg, och låt thevunder sebra soljande verlar:

Hæc erat in mediis facies illæsa favillis,

Cum deflagavit, nocte fluente, domus

Sic quoque post ignes, Genitor, tuæ fama, supremos

Postque rogos, vivet nomen amorque tui.

Här står Herr Swedbergs bild i Kopparstucke wisad,

Hvars lärdom och förstånd, samt nit om Christi hiord,

Är widt med stort beröm i Svea Rike spord

Och blir i Ceder-träd, med ewigt minne prisad.

pag. 196. När Biskopen, Doct. *PETRUS SCHYLBURG*, hwars ende Son och namne, Magister i Upsala år 1740, bles, warande Kongl. Secretaire, adlad år

1751 med thet namnet *Karlstiöld*, wardt afbildad i koppar, bleswo these versar, gjorde af Lectoren, M. Olavo Odellio, thevnder stuefne:

Sic oculos gessit placidos, sic ora verenda

SCHYLLBERG WestGothicö clarus in orbe pedd.

Effigiem hanc fugiet nudam, qui dogmata spargit

Impia, proh! larvâ sub pietatis ovans.

Qui verum atque pium stabili dilexit amore,

Suspiciet, tanti Præsulis æra videns.

pag. 225. Archibiskopens Doct. *LAUR. PAULINI* Konstiga Stenskrift, wid hans graf i Strengnäs Domkyrko, fins anford i första Bokens tredje Capitel pag.

68. Här wil man införa ett annat hans Epitaphium på tråd, så liudande:

Æternæ Memorïæ

Reverendissimi Patris ac D:ni	✻	Piissimæ honestissimæque Matro-
<i>LAURENTII PAULINI</i> Gothi,	✻	næ, <i>BRIGITTÆ ERICI</i> , Paulini
S. S. Theol. & Philof. Doctoris,	✻	Conjugis, svavissimæ, fidissimæ &
Episcopi & Ephori Colleg. Streng-	✻	utriusque liberorum dulcissimo-
fidelissimi, & de Ecclesia & Scho-	✻	rum, positum à
la optimè meriti.	✻	Josepho Cornbero Franco.

Hac facie spectandus erat *PAULINUS* ut olim

Strengnæo clarus Præsul in orbe fuit

Altera *PAULINI* Conjux *BRIGITTA* ferebat

Cum natis, quas hic conspicis, effigies.

pag. 230. Nedan för Biskopens, Doct. *CARL LITHMANS* Epitaphium, läs sas på Graststenen thesa, Professorens Petri Lagerlöfs versar, inhuggna:

Härvnder hwila sig Herr Doctör *LITHMANS* ben,

Hwars lofford större är, än alt på thenna Sten.

Thet ritas kan; ty han ifrå sin vngdoms tid,

Af himlens Anda förd och af en helig id,

Med penna och med röst har tolkat HERRans Ord,

Och sist en Biskop wardt för thenna Christi hiord.

Hwarst han af ålder mått sin jordka wandel slöt,

Samt för sin trogna nit then sällsta kronon nöt,

Och i thet glädje-rum nu ewigt warder hyft,

Tit han för androm har then retta wägen lyft.

pag. 269. Hvad, som här berettas om M. Nicolao Petri Strengnensi, som bleswit, af R. *CARL* then Nionde, förordnad til Biskop i Västerås, vti then affatta Biskopens, Mag. Olavi Stephani Bellini ställe; men inom några wefor dödt, innan han kommit at tråda til embetet: Thet kan så lius och rettelse af thet, som finnes vti Ellostte Bokens Andra Capitel pag. 75 om samma Mag. Nicolao Petri. Och motte saken så henga tishopa, at han, sedan han warit en tid Kyrkoherde i

Medellösa, år 1602 blefvit therifrå af högbenåtte Konung flott til Calmar til at ther wara Saperintendent. När han år 1606 infann sig på Riksdagen i Örebro, och Wåsterås: Sticht ansågs för at wara Biskopslöst, hafwer Konungen, som hade lärt kenna honom för en lärð, orthodox och allwarfam man, kastat the nådiga tankar på honom, at han förordnat honom til Biskop. Måster Nils thorde icke theremot säga; ehuru han med monga andra hade medömtan öfwer then gamla Biskopens affättning. Och som han befann sig så mycket opasslig, begaf sig til sitt wäl kända Medellösa, ther han mer siuknade, och efter 3 månader dödde både ifrå Calmar och Wåsterås. Hwarigenom stedde, at Biskop Olaf kom til sitt Sticht igen, och DomProbsten i Wågsjö, Mag. Johannes Unge, blef en verkelig Superintendent i Calmar.

pag. 271. Under min främwaro, wid Riksdagen, blef then anmärkning utsluten, som här följer: Hans, Biskopens Doct. *OLAVI LAURELII*, Son Lars, blef, med thet namnet Lagerstiöld, adlad, af Drottning *CHRISTINA* d. 4 Januar. år 1657, så han war General: Quartermästare: Lieutenant. Han, så som Öfwerste för Helsing: Regimentet, föll ogift, i thet tredagiga Feltslaget, wid Warscau, in Julid år 1656. Och mins jag mig hafwa, år 1701, sedt och läst R. *CARL GUSTAFS* egenhändig bref til Biskopen, theruti han med nådiga och ömme ord beklagat thenna hans brastwa Söns dö.

pag. 312. Biskopen *CANUTUS HAHN*, fick, under sitt Contrefait, efter döden, ett kort åreminne, uti thesa Elegiacis:

HAHNIUS in terris cecinit pia dogmata Jovæ;

Ast nunc in caelis carmina sancta canit.

Coetibus & Regno, Sociis sociæque Maritæ

Auxilium, fulmen, candor amorque fuit.

pag. 314. Biskopens Doct. *ZACH. ESBERGS* Son, *ERIK*, Assessor i Swea Rikets Hoff: Rett, blef af R. *ADOLPH SKJÖRJA* d. 22 Nov. år 1751, benådad med Adelskap, under namn af Bergenstiöld, tillika med sina Bröder.

pag. 315. När Biskopens Doct. *G. A. ZUMBLES* Postilla kom, efter hans dö, ut af Trycket, satte Doct. *JACOB SERENIUS*, under hans Kopparstuck, thesa sina versar:

Sistitur heic *PRÆSUL*, cujus rhomphæa, Novator,

Attulit exilium, seditiose, tibi.

Nulla gregis sanctos pulsant suspiria manes,

Exagitat gentis nec temerata salus.

Præsidium cœtus plangit, Respublica fulcrum.

Secla nefanda dolens, optat adesse parem.

pag. 318. Herr CancellieRådet och Riddaren *von STIERNMAN* har underrettat mig, at Biskop *MAGNUS* then Tredje i Åbo warit til ätten en Stiernkors, och Son af Nils Olofsson Stiernkors til Serkelax, som war wåpnare och Swe:

Sveriges Rikes Råd år 1440/1448. Men Biskopens Moder var Elisabeth Nilsdotter Tavast.

pag. 349. Medan man ventar, at Biskopens, Mag. PAULI JUSTENS, i Moscou, vnder Ryssa sengisset, egenhändig på Latin skrefna Analysis Euangeliorum Dominicalium totius anni, kan blifwa utgifwen af Trycket; må thetta hans bref, thet jag sådt genom Herr Professorens och Bibliothecariens, M. ALGOTHS SKARINS, tjenstbenågenhet, vara ett fulltygande bewis om bemästa Biskops rettsinniga nit och hierteliga omsorg om en sann Gudsfruchtan hos menigheten i sitt Stricht. Så liuder brefuot:

PAULUS Justen Episcopus Aboensis Honorabilibus Viris, Dominis Ecclesiarum Pastoribus, in Norfinslandia constitutis, Gratiam & pacem a DEO precatur in Christo Jesu Domino nostro. Viri ornatissimi, Optimates & alii præcipui quique, qui jam in populo præ ceteris sapere & videri volunt, Clerum accusant, quod minus curet, minus afficiatur publicis & in toto regno grassantibus calamitatibus. Ideoque se socordix tradere, nec intentos esse pietati, aut instare precibus, prout præsentia mala requirunt, multo minus alios cohortari, ad hujusmodi pœnitentiæ & quotidianæ invocationis studium. Hinc esse quod apud nos minus res sint prosperæ, quod tristis sit facies omnium actionum; quod nullus appareat finis bellicorum tumultuum: sed quod omnia ruinam minentur.

Vulgus ignobile videt quidem se subjectum & implicitum esse ingentibus & tristissimis gravaminibus, nec posse curare negotia domestica, aut lobelem in quiete quadam educare; sed omnia, quæ possidet, exposita esse injuriis violentiæ & iniquissimis rapinis (taceo jam alia mala quamplurima), quibus si se voverint opponere, imminet cervici ipsorum militum cruentus gladius. Ideoque multi abjecerunt spem recuperandæ pacis, & ambigunt de Providentia Divina, utrum DEUS amplius curet res humanas? utrum ejus consilio aut voluntate tam confusè omnia administrantur? utrum ille prorsus objecerit nos dilaniandos tam ab hostibus domesticis, quam externis. Maxima igitur difficultate talis conturbata mens se ad cœlestia desideria attollit, ut aliquid boni sibi a DEO polliceatur: & æquè difficulter ad cultum Divini nominis & publicas preces (propter impatientiam & auxilii divini diffidentiam) propelli se patitur.

Verum quidem est, quod sicut tota rerum creatura ad finem consummationis sæculi langvescit & debilitatur: ita et jam major fit securitas in maxima parte generis humani, & inter Ministros Ecclesiæ quoque, sicut sonat Christi dictum de ignavo & negligenti servo Lucæ 12 *Qui cepit edere, bibere, inebriari, & postea dissectus est a Domino.* Aliorum hominum securitas notata est his verbis: *Sicut erant in diebus, qui præcesserunt diluvium, edentes, bibentes, matrimonium contrahentes &c. ita erit & adventus Filii hominis.* Adversus hanc generalem omnium hominum securitatem gravissimè monuit nos ipse Filius DEI dicens: *Cavete, ne gra-*

ventur

ventur corda vestra crapula & ebrietate & curis hujus mundi. Hoc Christi dictum etiam ad nos, qui sumus in ministerio Ecclesiæ pertinet, admonemur enim officii nostri, quandoquidem collocati sumus velut in arce & vigilia quadam. Oportet igitur, ut nos ipsi primum sobrii simus & vigilantes, considerando non tam pericula & confusiones postremi hujus seculi; verum etiam præsentium temporum ærumnas & dilacerationes: atque propterea tempestive mederi adflictis conscientiiis doctrina Evangelii easque præmunire necessaria consolatione & institutione, ex verbo DEI depromptâ.

Si ergo non possumus adducere populum diebus profestis, ad habendas publicas preces pro mitigatione calamitatum, adhuc in Ecclesia grassantium (prout de his etiam Regio mandato sancitum est) debemus tamen tum nostra sedula cohortatione, minis, aut quacunque alia ratione quodammodo compellere, ut diebus Dominicis & aliis solennibus feriis omnes unanimiter adsint, dum sacra in templis fiunt, & DEUM, qui nostris peccatis graviter offensus est, pro delictorum condonatione fufis lacrymis implorent, animos Regum & Principum ad pacis & concordiæ studium flectat, rixas dirimat, bella componat, patriam nostram adversus hostium insultus clementer defendat, Dominum nostrum Regem benigne tueatur & proceres Reipubl. ad salutaria consilia & fortia facta dirigat & adjuvet. Exercitui Regio, si res aliter componi non potest, potenter adsit, mittatque Angelum de cœlis, qui una cum eis nos defendat & hostes procul abigat. Ipsi denique scitis sine nostra commemoratione, quid DEUS, misericordiarum pater, nobis conferre, & quæ a nobis clementer avertere dignatur. De his rebus vos hac vice, sicut & sæpe alias commonefacere volui. Insuper vestras humanitates Domino DEO longe & feliciter bene valituras commendo. Dab. Abo 14 Decembris Anno Salutis nostræ sesqui millesimo sexagesimo quarto.

P. S. Domini Pastores Ecclesiarum, legant has literas, deinde procurent, ut illæ ad vicinum Pastorem, indilate, per certum internuncium transferantur, sub pœna antiquitus consveta.

pag. 357. Thet kunde någor vndra, af hvad orsak, en del af the första Finlands: Biskopar varit ifrå VästerGöthland och af förnämliga Slågter. Men tvänne stial förminsta then förvndran. Thet ena-är, at, när in vti Svea och Götharife var belågen then Marchia Fennorum, som the gamle Historiæ Gothicæ Scriptoros samtelligen omtala, och af them delas in gentem Scrito-Findorum (Stid Finnar) och Finvidorum, som bodde på Weden eller the stora Skogarna; så motte Finnska Språket här, in vti Svea och Götharife, hafva varit mer belant. än thet nu för tiden är; doch måst och långst hos Wästgötharna eller i Skara:Sticht; emedan *Adamus Bremensis*, som lefde och skref Seculo undecimo, snart för 700 år sedan, förwisso berettar, at Finvidi, tillika med Wermelanis, woro så, i hans tid, Christne och hörde alle til Ecclesiam Scaranam. Hit kommer thet andra stialet, at i Skara:Sticht, eller Wästergöthland, när Finland fick sådan Lärare eller Biskopar, hade, såsom bewilliget är, varit inretade

läde Scholar öfwer hundrade år, i hvilka ock Herre barn utän twiswel lärt
Christendomens grundsatser, så at the them, på thet så mer, än nu, bekanta Fin-
widista Språk, kunnat tolka och tyda för Finnarna i Finland. Af thessa mening
är vår lärde Algoth SCARIN, then ock androm trowerdig förmodeligen före-
kommer.

pag. *39. Utom thet vackra Minnesmerke, som Biskopen Doct. MATTHI-
AS JANUS hafwer i Lunda Domkyrka, hugget i Sten, läsas under hans Kop-
parstuck, ehwar thet förelommer, följande Elegiaci:

Et decor & gravitas, humani pectoris index,
In pietâ hoc vultu, quâ decet, arte nitent.
Verùm doctiloquæ facunda incendia lingvæ,
Quæ sacrum officii rite decorat opus, W. W.
Et magni dotes genii, quas scripta revelant,

Quæ graphid pingat, dextera nulla viget.

pag. *67. Om Biskopens LAUR. NORRMANNI förtreffeliga lärdom, är ett
nått witnessbörd uti the förtä verfar, som finnas stuckne under hans bild i Koppar,
så liudande:

Maximus ingenid, doctrinâ maximus, orbis
Lumen Hyperborei, gloria, fama, decus.

Hinc ille est cunctis pariter celebratus in oris

NORRMANNUS. Similem, Patria, quando dabis?

pag. *116. Ut the Nämnen, som Superintendenten, Doct. NICOLAUS
STERNELL, sådt i Söderå Ryttsio, öfwer och wid sin graf, ristada i Sten,
och tryckta på papper wid hans lifpredikan, må ock nämnas thet förtä Elogium,
som finnes stucket i Koppar under hans portrait:

NICOLEI faciem STERNELLI sculptor adumbrat;

Virtutes poterit sistere nulla manus.

Semper enim Pietas, Probitas, Doctrina Laborque

Candor & alma Fides, hunc poliêre Senem.

His placuit Regi Patriæque his profuit, omnem

Mensuram implevit Præsulis hisce boni.

Reddita mens cælo est; recubat sub pulvere corpus;

Fama sed æternum nescia mortis erit.

AND. OL. RHYZELIUS,

Ep. Lincop.

Utom thessa Biskopeliga Minnesmerken, som nu äro anförda, emedan jag
finner än några vara förbigångna af the monga, som vår lärde, curieuse och
obegripeligen arbetsamme Polyhistor och Antiquarius, CantzlieRådet och Ridda-
ren af Kongl. Nordstjerne-Orden, Herr ANDERS ANTON von STIERNMAN,
mig gunstbenåget tillsickat; wil jag, med hans goda minne, och honom til skyldigt

pris och tack, thesa följande tillägga; emedan thet, som föregår, war så redan aftryckt. Här wisas dock, til hwad paginam the rätteligen höra.

Ad pag. 53. Archibiskopens *JOHANNIS MAGNI* Kopparstick hafwer på sig thesa versar, som motte wara gjorde efter hans död:

Hic est *STORORUM* genitus de stirpe *JOANNES*,
 Qui celebris Gothico Præsul in orbe fuit,
 Si vitium excipias fidei, vix indole nostro
 Huic similem monstrant secula prisca virum.

Ad pag. 68. Archibiskopens Doct. *LAUR. PAULINI* contrefait hafwer under sig thesa versar, hvilka hans lärde Son Johan Paulin *OLIVENCANTZ* lærer hafwa skrifvit:

Sic pius ora talit *PAULINUS*, sic fuit orbi
 Conspicuus, dum vita fuit; sed quæ fuit illi
 Inrita vis mentis, Patriæque *DEO*que dicatæ,
 Pulpita cum Cathedris & scripta salubria pendent
 Atque æterna ferent claræ præconia famæ.

Ad pag. 78. CanslieRådets Johan *Opmarks Rosenadlers* Elogium öfwer Salig Archibiskopen, Doct. *HAQ. SPÆGEL*, på thes Portrait, bör så mycket mindre wara vreslutet, som thet wisnar om then *Jörrens* lyckeliga snille och then *Sednares* makalöshet. Så liuder thet, med fullkomlig sanning.

Hæc est *HAQUINI* facies veneranda *SPEGELI*,
 Supremus mitræ quem decoravit honos.
 Si Pietas, Doctrina, animi Constantia recti
 Et gravitas tantò munere digna Viri,
 Ære simul sculpi possent, hoc pulcrius ære,
 Carius hoc totò num quid in orbe foret.

Ad pag. 84. Utom thet Latiniska äreminne, som Archibiskopen, Doct. *ERICUS BENZELIUS*, Junior eller Sonen, hafwer öfwer sig tädt i Upsala Domkyrko, hvilket hade bordt här få sitt rum, om thet warit ferdigt eller thes affskrift til hands; men nu kan läsas uti Andra Bokens tredie Capitel pag. 150; böra Professorens M. *Johannis* lhres versar, hvilka finnas på bemålte Archibiskops Kopparstick, icke här förbigås. These äro the:

Enthea vis animi verique arrecta cupido
BENZELII in vultu hæc signa dedere sui.
 Sed leviter depicta vides; mage fama fidelis,
 Qua sol & donec luxerit, auctor erit.

Ad pag. 227. På Biskopens Mag. *JACOBI ZEBRACYNTHI* grafsten, nedan för hans Latiniska Epitaphium, i Strengnäs Domkyrko, läses thenna korta Swenska Skrift: Här ligger begrafwen Ahrewyrdige och Höglärde Herr Mag. *JACOB ZEBRACYNTHUS BURE*, Biskop i Strengnäs, Föddes d. 17 Novembr. år 1582. Afsmnade d. 9 Julii 1642, på sitt 60 ålders år.

Ad pag. 235. Til Biskopens, Doct. DAN. LUNDII, åminnelse, som vti Mar-
mor: taflo, med ett Latinsk elogiö, förvaras i Strengnäs: Domkyrko, förties
na blifwa nämnde och här upförde the verfar, som af Poët. Professore, Doct.
Laurentio Hydrén, äro skrefne, och finnas vnder Biskopens i Koppar stuckna bild,
så liudande:

Talis erat DANIEL venerandö LUNDIUS ore,
Doctorem seclii gloria summa sui.
Sive illum Salicæ quando videre cathedræ;
Sive Ephori meritum velat honorus apex.
Hunc fidum princeps Ecclesia signat Achillem,
Fama vigil sed enim facta virumque canit.

Ad pag. 151. Andteligen, dock efter ofwan berömda Hert Cankli:Rådets tycke;
råd och tillstyrkande, kunde these Lectorens, nu Probstens, Mag. Wilhelmi
Andr. Wennerdahls verlar, som han låtit setta vnder Auctoris Koppar: bild,
finna något rum:

Enthea vis animi, Pietas, Constantia Veri
Tempus in omne tenax atque probata Fides
Præfulis en! nived quàm conspiciantur ab ore,
Sisters dum sculptor gestit in ære Senem.
Si studiis meritisque Viri laus justa maneret,
Ejus grande foret nomen in orbe decus.

Härmed stanna mina Anmärkingar, til hvilka mig anledning gifvit the tre vde
tids store Antiquarii och Polyhistores, Cancellie:Rådet och Riddaren, Herr
ANDERS ANTON von STIERNMAN, Professore och Bibliothecarien i Ubo,
Mag. ALGOTH SCARIN och Professore vid Caroliniska Academien i Lund,
Doct. SVEN BRING, hvilka tre haft för mig then godheten, och genomläst wisia
stycken af Episcoposcopien, innan hon gafs på Trycket. Thetta hafwer jag bordt
här som skyldigast erkenna, samt the mogna påminnelser och vndervisningar, som
them behagat mig meddela.

Sidst wil jag; emedan papperet thet tillåter, eller, rättare sagdt, fordrar, til-
läggga then sidsta Påwisla Archibiskopens, Doct. JOHANNIS MAGNI, grasskrift,
som JOHANNES MESSENIUS sielt diktat och insatt vti sin Scondiæ Illustratæ 9
Tom. 10 Cap. 52. pag. Ther af kan finnas icke allenast, hwad hemlig Papist Messeni-
us varit i hiertat, så lenge han lefde; utan ock hwad förrådiska anläggningar be-
målte Archibishop förehaft, vtom lands, emot sitt eget Fädernesland, för Religio-
nens Reformation skul. Archibisshopen införes sålunda talandes om sig sielfswom:

Hunc mihi Roma dedit tumulum; Lincopia vitam,
MAGNUS ubi genuit, nobile stemma gerens.
GOTTUS JOHANNES vocor hinc; mens imbibit artes
Lovanii, Doctor Brundusianus eram.

Syeticus orator, Præregis nomine caussas
 Romæ gnauus ago; creverat inde decus.
 Sedis Apostolicæ patrias demissus ad oras
 Legatus, reperi tristitia quæque statûs;
 Scilicet haud paucos Sveonum, cum Rege, Lutheri
 Partibus addictos, spernere dogma vetus;
 Cum quoque Præsulibus gladiô cecidisse Senatam,
 Qui prisca columen religionis erant.
 Metropolimque suô viduatam Antistite dudum,
 Impia qui dictæ cladis origo fuit.
 Huic ego suffectus, quod consentire Luthero
 Nollem, sustinui damna, pericla simul;
 Ex patriâ pulsus, Sveonum diadema Polono
 Offero, schismaticam ut pelleret inde fidem,
 Aut genero Gustavo per connubia facto,
 Efficeret veterem, quò colat ille fidem.
 Nil ago: propterea Papam cum Cæsare posco
 Atque Palatini flagito mœstus opem.
 Interea Patriæ Chronicon conscribere pergo,
 Et Venetis præsum Sub-Patriarcha lubens.
 Concilii auxilium præstolor, denique Romam
 Progredior, mihi quæ meta laboris erat.
 Condor honorificè Petrinâ, mortuus, æde,
 Sub vultu Domini, quem Veronica tulit.
 Mens mea sic ipsi consistat proxima Christo:
 Corpore non bene sum? menteque non bene sum?

REGISTERN

På the Personer och Saker, som förekomma til at beskriwas, eller med någon merkwärdighet nämnas, i thenna Episcoposcopia; så inrettadt, at blotta ziphretalet wisar Paginam eller Sidon i förra delen; men beörda tal med stierne, brederwid sig, sidon i sednare delen.

A. A.

- Abrahamus Andr. Angermannus, Archibiskop i Upsala, 62.
 Abrahamus Thauvonius, Superint. i Narwen * 61. Biskop i Wiborg * 55.
 Absalon Swit, Archibiskop i Lund * 12.
 Academia anlagd i Upsala 50, 89. i Upsala 359, och i Lund * 50.
 Aegidius, Biskop i Wästerås, 247.
 Aeschillus Se Eskillus.
 Acatius Åke, Biskop i Skara 171. i Wästerås 256.
 Acho, Archibiskop i Lund * 29.
 Adalwardus, Biskop i Skara 165.
 Adamus Bremensis, nämnes mongastades, såsom 5, 9 &c.
 Adlerbergar en adlad Biskops Slägt 72.
 Agilinus, Biskop i Skara 165.
 Agricola Michaël, Biskop i Ubo 344.
 Albinus, Nicolaus, Biskop i Lund * 36.
 Albogius, Ericus, Superint. i Narwen * 61.
 Algothus Scarin, Professor i Ubo, 327, 329, 332, 339. * 153, 155.
 Alstrin, Ericus, Biskop i Wägslö 316. i Strengnäs 235.
 Alvastrå: Kloster funderadt 28, 101.
 Amundus, Biskop i Wästerås 245.
 Andreas Amberni Omenius, Biskop i Skara 192.
 Andreas Antonius von Stiernman, Canonicus-Råd och Riddare 60, 244, 323. * 150, 153, 155.
 Andreas Birgeri Kilander, Superint. i Carlstad * 94.
 Andreas Johannis Smet, Biskop i Strengnäs 214.
 Andreas Laur. Bothniensis Bure, Biskop i Wägslö 307. Archibiskop i Upsala 61.
 Andreas Olavi Kalsenius, Biskop i Wästerås 280.
 Andreas Olavi Rhyzelius, Biskop i Linnepöping 150. * 145, 155.
 Andreas Petri, Probst i Upsala, nämnes 37.
 Andreas Prytz, Superint. i Göteborg * 64. Biskop i Linnepöping 137.
 Andreas Rydelius, Biskop i Lund * 45.
 Andreas Sunonis, Biskop i Lund * 13.
 Anmärkingar, begynnas * 145.
 Ansgarius, Archibiskop i Bremen, rest 2 gånger til Sverige 4, 5.
 Antonius Kolding, Superint. på Gotheländ * 129.
 Anundus, Biskop i Strengnäs 210.
 Arborensis Jacobus, förordnad Biskop i Linnepöping 119.
 Archibiskopar i Bremen 8. i Upsala. Wäselige 29, 45. Euangeliske 57 seqq. i Lund * 18.
 Archibiskopsätcets stötning 35.
 Arnell Jonas, Superint. i Carlstad * 98.
 Arnoldus Episcopus i Strengnäs 214.
 Arnoldus Clementis, förordnad Archibiskop i Upsala 45.
 Arrild Switfeldt, Dansk Cansler och Historicus nämnes ofta. Se * 11, 21, 26.
 Arvidus Kurck, Biskop i Ubo 340.

- Asmundius, Tycho, Biskop i Lund 35.
 Asmundus, Biskop i Wägslid 292, i Skara
 Archibiskop 164.
 Asp, Petrus, Superint. i Herodsand *113.
 Asser, Archibiskop i Lund *10.
 Asser, Biskop i Wägslid 298.
 Aurivillius, Magnus, Super. i Carlst *101.
 B. B.
 Balt, Bero, Biskop i Åbo 333.
 Barchius, Nicolaus, Biskop i Wästerås
 279.
 Basatömer, Olavus, Archibiskop i Upsala
 33. Biskop i Strengnäs 209.
 Bazius, Johannes Bened. Biskop i Wägslid
 309.
 Johannes Joh. Biskop i Wägslid 311. i Skara
 192, i Upsala Archibiskop 71.
 Bellinus, Olavus, Biskop i Wästerås
 269 *149 seq.
 Benedictus I Biskop i Linköping 105.
 Benedictus II Biskop i Linköping 107.
 Benedictus III Biskop i Linköping 115.
 Benedictus I hin Gode, Biskop i Skara
 167. *148.
 Benedictus II hin Unge, Biskop i Skara
 169.
 Benedictus III Thomæ, Biskop i Skara 172.
 Benedictus IV Biskop i Skara 174.
 Benedictus I Germundi, Biskop i Wästerås
 247.
 Benedictus II eller Bæne Korp, Biskop
 i Wästerås 254.
 Benedictus III Canuti, Biskop i Wästerås
 257.
 Benedictus, Biskop i Åbo 337.
 Benedictus Camenius, Superint. i Carlst
 stad *92.
 Benzelius Ericus Fadern, Biskop i
 Strengnäs 238. Archibiskop i Upsala 74.
 Sonea Biskop i Götteborg *68.
 i Linköp. 149. Archibiskop 83. *154.
 Henricus, Biskop i Lund *46, Archi-
 biskop i Upsala 85.
- Jacobus, Biskop i Götteborg *68.
 Archibiskop i Upsala 84.
 Bergenstiödar, adlade Biskops Sö-
 ner *150.
 Bergius, Nicolaus, Superint. i Narw. *61.
 Bernhardus, Biskop i Skara 169.
 Bero I Gregorii, Biskop i Åbo 328.
 Bero II Balt, Biskop i Åbo 333.
 Bero Laurentii, Biskop i Skara 178.
 Beronius, Magnus, Biskop i Calmar *79.
 Bilberg, Johannes, Biskop i Strengn. 230.
 Bilde, Torbernus, Archibiskop i Lund *31.
 Bilefeldt, David, Superint. på Gotl. *126.
 Billichius, Laur. Biskop i Götteborg *65.
 Birgerus Gregorii, Archib. i Upsala 41.
 Birgerus Magni, Biskop i Wästerås 258.
 Birgerus Gunnari, Archibiskop i Lund *27.
 Biskop ordets oprinn. och bemærkelse 22.
 Biskopar wårde sig om Stipendier årlig
 gen &c. *148.
 Biskopsdöme Se Stricht.
 Bitze, Conradus, Biskop i Åbo 337.
 Bletingsboer omwende til Christend. *8.
 Boëthius, Bowze eller Bono, Biskop i
 Linköping 107.
 Boëthius I Biskop i Wägslid 298.
 Boëthius II Biskop i Wägslid 299.
 Boktryckeri i Söderköping 120. i Skara
 195. i Strengnäs 98.
 Bothniensis, Nicolaus, Archib. i Upsal. 63.
 Bothvidi, Johannes, Biskop i Linköping 133.
 Bothvid Sunonis, Biskop i Strengn. 222.
 Braske, Johannes, Biskop i Linköping 120.
 Braun, Nicolaus, Biskop i Calmar *78.
 Braunerhielmar adlade Bisk. barn *79.
 Bremiska Archibiskopens intriguer 9.
 Brenner, Elias, Assessor, Antiquarius 335.
 Bring, Sveno, Professor i Lund, Doctor
 Juris och Polyhistor *11, 23, 28, 36. 155.
 Broar i Wästergöthland gamla, ännu
 nöwendiga *148.

- Brochsdorf, Johannes, Archib. i Lund *27.
 Brodinus, Johannes, Superint. på Gøth-
 land *133 seq. Biskop i Wästerås 273.
 Broman, Erlandus, Superint. i Carlsk. *96.
 Bromannista släkten Biskopelig adel *97.
 Browallius, Johannes, Biskop i Åbo 355.
 Brunsbo, Bisk. boning 161, 195, *148.
 Brynolphus I Bisk. i Skara, then Hel. 171.
 Brynolphus II Caroli, Bisk. i Skara 176.
 Brynolphus III Gerlaci, Bisk. i Skara 179.
 Bröms, Ingemundus, Superintendent
 i Carlstad *99.
Bröstoffeldt, en adlad Biskops, slägt 188
C. C.
 Calmar, förening, omtalas 176.
 Calmar, Stricht skildt ifrån Linköpings 98
 seq. Thes älter, widd &c. *72. Stad och thes
 öde *73. Superintendenten *75. Biskopat
 *78. Scholenswäsende *81.
 Camen, Benedictus, Superint. i Carls-
 stad *97.
 - - - Sveno Ben. Biskop i Wästerås 279.
 - - - Sveno Ben. Superint. i Carlstad *93.
 - - - Släkten i Wärmeland *94.
Canonizatio S. Birgitæ Stedde i Rom.
 S. Nicolai i Linköping 113. S. Catharinæ 118.
 S. Bryngels i Skara 172, 179. S. Hem-
 mings i Åbo 332.
 Canutus Bofson, Biskop i Lin*öping 113.
 Canutus Zahn, Biskop i Wägsjö 312. i
 Lund *40 150.
 Carolus I, Biskop i Linköping 104.
 Carolus II, Biskop i Linköping 108.
 Carolus Lithman, Biskop i Strengnäs
 229 *149.
 Carolus, Biskop i Wästerås 248.
 Carolus Carlsson Bisk. i Wästerås 274.
 Carolus Erici, Archibiskop i Lund *20.
 Carolus Papke, Biskop i Lund *46.
Carlstads, Stifts älter &c. *83 seq. 86.
 Stad *88. Superintendenten *93 seq. Scho-
 lenswäsende *105 seq.
 Carstenius, Henricus, Bisk. i Wiborg *56.
 Catillus eller Rettil Biskop i Åbo 329.
 Catillus Wase, Biskop i Linköping 116.
Cedermärkar, en adelig Biskops Slägt
 *115. (Adel 274.
Cederströmar, Biskopsborn, Baronier och
Cederstiernor, Adlade Biskops barn 313.
 Claudius, Biskop i Linköping 126.
 Claudius Ornhjelm, Professor, Kongl.
 Secretair och Historicus, nämnes 324.
 Clo adlade Archibiskops barn 69.
 Col, Biskop i Linköping 103.
 Col, Biskop i Strengnäs 209.
 Colding Se Kolding.
 Collegium Canonicorum i Upsala 34, i
 Stockholm 91, i Linköping 105, i Skara
 199, i Strengnäs 237. Clarz - montanum i
 Stockholm 92. Carolo - Gustavianum i Cal-
 mar *81.
 Conradus Bitze, Biskop i Åbo 337.
 Conradus Rogge, Bisk. i Strengn. 217.
Christendom först predikad i Norden 3
 seqq. Hwarföre så sent och långsamt 6 seq. när
 han omsider är antagen 7 seq.
 Christiaanus Papke, Biskop i Lund *42.
 Christopher eller Ofke, Archibiskop i
 Lund *15.
 Christopher eller Ofke, Bisk. i Streng-
 näs 209.
Cronhielmiska Brefswars möderne 226.
D. D.
 Dackefegden omtalas 306.
 Dalberg, Erik, Kongl. Råd, en malas
 löss Architecte, nämnes 205.
 Dalby Biskops, Stricht och Säte i
 Skåne *7.
 Dalin, Olavus, Kongl. Bibliothecarius,
 såsom Historicus nämnes 251.
 Daniel Laur. Vallerius, Biskop i Gøthe-
 borg *65.
 Daniel Norlind, Superint. i Carlstad *99.
 Biskop i Strengnäs 232.
 Daniel Juslenius, Biskop i Borgo *57.
 i Skara 197, död d. 17 Julii år 1752. *57.
 Daniel Lundius, Bisk. i Strengn. 233. *155.
 David

- David Joh. Biletfeld, Superint. på Goth-
land * 126.
David Lund, Biskop i Wiborg * 56, i
Wägslö 314.
David Sanctus nämnes 9, beskrifwes 244.
Degnar, tilfatte på Gothland * 129.
Digerdöden blifwer nämnd 110, 174.
Drakenberger, en Adelig Slägt 191.
Dröes, Johannes, Archibiskop i Lund * 17.

E. E.

- Ecclesiastique wäsende i Cappl. * 109 seq.
Edenberger en adelig Slägt, nämnes 85.
Egino, Biskop i Lund * 8.
Egillus Haquini, Biskop i Wästerås 252.
Ekehielm, adlad Biskops Son 310.
Elias Brenner, Assess. och Antiquarius 335.
Enander, Samuel, Superint. i Calmar * 77.
Biskop i Linköping 138.
Endislovius, Johannes, Superint. på
Gothland * 133.
Enewaldus Svenonias, Bisk. i Lund * 41.
Engestränd, Johannes, Biskop i Lund * 47.
Episcoposcopia företagande af hwad or-
sak II seq. Hwadn heanes namn 14.
Erasmus Nicolai, Biskop i Wästerås 262.
Ericus Albogius, Superint. i Narwen * 61.
Ericus Alkrin, Biskop i Wägslö 316, i
Strengnäs 235.
Ericus Andreae, Superint. i Calmar * 75.
Ericus Henr. Benzelius, Pater, Biskop i
Strengnäs 240, Archibiskop i Upsala 74.
Ericus Erici Benzelius, filius, Biskop i Gö-
theborg * 68, i Linköping 149, Archibisk. i Ups. 83.
Ericus Brunnus, Superint. i Göt. heb. * 64.
Ericus Emporagr., Bisk. i Strengn. 228.
Ericus Erici, Biskop i Wiborg * 54, i
Ubo 348.
Ericus Herkepæus, Bisk. i Wiborg * 54.
Ericus Falk, Bisk. i Skara 184, i Link. 127.
Ericus Hiort, Biskop i Skara 183.
Ericus Hwass, Biskop i Skara 184.

F. F.

- Falenius, Jonas, Biskop i Ubo 354.
Falk, Ericus, Biskop i Strengnäs 222,
i Skara 184.
Falkenbergiska stipendier beskrif. * 147.
Finska Språket fordom mer bekant i
Swea- och Göt. Rike * 152.
Finwedi, hwad fordom * 152.
Finvedus, Biskop i Strengnäs 210.
Folko, Archibiskop i Upsala 34.
Folko, Biskop i Ubo 327.
Forbesli Disputation omtalas 65.
Foreundus eller Folkwid, Biskop i Wäg-
slö 297.
Franciscus Vormundus, Bisk. i Lund * 33.
Frenderus, Biskop i Strengnäs 212.
R. FRIDRIKS I. anstole om Christendom
i Lappland * 109 seq.
Fridriks Kyrkia wid Kiofel på Kåls-
morden 221.
Frigelius, Petrus, Lector i Calmar Gym-
nasio * 79.
Fristadius, Olavus, Biskop i Skara 190.
Fröskö Schole, 120 seq.
G. G.
Gabriel Melartopæus, Bisk. i Wiborg * 55.
Gadd,

Gadd Henning, Biskop i Linköping 119.
 Gadolenus, Henricus, förordnad Biskop til Skara 66.
 Gamla Upsala, Afguda, säte 7, omfärd i Christnads 25.
 Georgius Nic. Wallin, Biskop i Göteborg *66. Superint. i Herndsand *113.
 Georgius Georg. Wallin, Superint. på Gothland *138, Biskop i Göteborg *68.
 Georgius Skotberg, Archibisk. i Lund *29.
 Gerderus, Biskop i Strengnäs 208.
 Gezelius, Johannes Georg. Pater, Bisk. i Åbo 351.
 - Johannes Joh. filius, Superint. i Narwen *61. Biskop i Åbo, 352.
 - Johannes Joh. nepos, Bisk. i Borgo *56.
 Gillett, confraternitates, i Calmar *73.
 Giorderus, Biskop i Strengnäs 213.
 Gisso, Biskop i Linköping 101.
 Glad Moritz, Superint. på Gothl. *125.
 Gothland beskrifves *121. Thes gamla kyrkor vntalas *122. Danske Superintendenter *124. Svenske dito *131. Schole väfande *141 seq.
 Gotškalkus, Biskop i Linköping 110.
 Gotškalkus, Biskop i Skara 164.
 Grand, Johannes, Archibiskop. i Lund *18.
 Gregorius, Biskop i Wågsjö 297.
 Grotte Sveno, Biskop i Skara 177.
 Gudmundus Nicolai, Bisk. i Wågsjö 303.
 Gunnarus Thomæ, Biskop i Skara 173.
GUSTAF ADOLPH, Konung, berömes allestädes. Se 21, 238 &c.
 Gustavus Adolph. humle, Bisk. i Wågsjö 315. *150.
GUSTAF Erikson WÄSE, Konung, krönt och gift, 59, bekräfas allestädes.
 Gustavus Trolle, Archibisk. i Upsala 52.
 Gyllenadlar adlad Biskops. slägt 138.
 Gyllentrotar sammaledes 309.
 Gymnasium i Stockholm 91, i Väste ibid. i Linköping 132, 155, i Skara 189, 201, i Strengnäs 68, 238, i Wästerås 287, i Wågsjö 309, 312, 321, i Åbo 349, 351, i Lund *50, i Wiborg *59 och Borgo *ibid. i Göteborg *70 seq. i Calmar *82, i Carlstad *106, Herndsand *120.
 Göteborgs Stad och Sticht, thes ålder &c. *62, Superintendenter *64, Biskopar *65, Schole 70 seq.

H. S.

Hahn, Canutus, Biskop i Lund *40, i Wågsjö 312. *150.
 Hammarstiöldiska stipendium beskrifves *147.
 Haquinus Spegel, Superint. på Gothl. *134. Biskop i Skara 183, i Linköping 146 och Archibiskop i Upsala 77. *154.
 Hedvardus, Biskop i Skara 166.
 Helsing, Olavus, Bisk. i Strengnäs 223.
 Hemmingus, Sanctus, Biskop i Åbo 331.
 Hemmingus Gadd, Bisk. i Linköping 119.
 Hemmingus Laur. Archibisk. i Ups. 40.
 Hemmingus Laur. Biskop i Wågsjö 301.
 Henning Skytte, Biskop i Calmar *74.
 S. Henricus, Biskop i Upsala 27, Finlands Apostel, Martyr och Helgon 327.
 Henricus I. Biskop i Linköping 106.
 Henricus, Biskop i Wågsjö 300.
 Henricus, Biskop i Lund *7.
 Henricus Benzelius, Biskop i Lund *46, Archibiskop i Upsala 85.
 Henricus Caroli, Archibisk. i Upsala 42.
 Henricus Canuti, Biskop i Åbo 347.
 Henricus Carstenius, Bisk. i Wiborg *56.
 Henricus Gadolenus, förordn. Biskop i Skara 66.
 Henricus Hermanni, Biskop i Åbo 332.
 Henricus Johannis, Bisk. i Wästerås 265.
 Henricus Pauli, Biskop i Wästerås 245.
 Henricus Stalius, Superint. i Narw. *60.
 Henricus Tidemanni, Bisk. i Linköp. 100.
 Herkepæus, Ericus, Bisk. i Wiborg *54.
 Hermannus Schröder, Bisk. i Calm. *79.
 Hermannus Witte, Biskop i Åbo 353.
 Hernd.

- Zernösands Sticht** begynnt 21. 69*107.
 109, thes widd och gräntser *111. Superintend. ibid. Schole *119, Gymnasium *120.
- Ziort, Ericus, Biskop i Skara** 183.
Historiens, then Sw. hüs och grund 10.
Zwass, Ericus, Biskop i Skara 183.
Zumble, Gustav. Ad. Biskop i Wägslö
 315. *150.
- Hyrne Johannes, Biskop i Skara** 163.
Sätuna-leken, bliswer omtalad 251.
- I. J. J.
- Jacobus Benzelius, Biskop i Götheborg**
 *68, Archibiskop i Upsala 84.
Jacobus Arborensis, förord. Biskop i Linköping 119.
Jacobus Johannis, Biskop i Skara 185.
Jacobus Erlandi, Archibiskop i Lund *15.
Jacobus Lang, Superint. i Narwen *61,
 Biskop i Linköping 146.
Jacobus Magni, kallad til Bisk. i Link. 125.
Jacobus Gerhardi, Archibiskop i Lund *24.
Jacobus Israëlis, Archibiskop i Upsala 35.
Jacobus Ulphonis, Archibiskop i Ups. 50.
Jacobus Wilde, Historiographus Regi-
 us 8, 10.
Jacobus Zebräsynthus, Biskop i Streng-
 näs 225. *154.
Jacobus Serenius, Doctor Theol. näm-
 nes *150.
- Janus, Matthias, Biskop i Lund** *38, 153.
Jerpulphus, Biskop i Skara 168.
Jesperus Marci, Superint. i Mariest. *89.
Jesperus Svedberg, Bisk. i Skar. 195*148.
Jlianus eller Ylianus, Bisk. i Wästerås 246.
Ingemarus Petri, Biskop i Wägslö 304.
Ingemundus Olavi Bröms, Superint. i
 Carlstad *99.
Interim en bok eller skrift 185.
Johannes I Archibiskop i Upsala 31.
Johannes II Adolphi, Archibiskop i Ups. 36.
Johannes III Polonus, Archibiskop i Ups
 sala 37. förvt Biskop i Abo 330.
- Johannes IV Jerechini, Archib. i Ups.** 45.
Johannes V Haquini, Archib. i Upsa. 43.
Johannes VI Benedicti, Archib. i Ups. 47.
Johannes VII Magni, Archibiskopi Ups
 sala 53. *153, 154.
Johannes Canuti Lenæus, Archibiskop
 i Upsala 69.
Johannes Bazius, Archibiskop i Upsala
 71, förvt Biskop i Skara 92, i Wägslö 311.
Joannes Steuchius, Archibiskop i Ups. 81,
 förvt Biskop i Linköping 149, Superint. i
 Carlstad *101.
Johannes I Biskop i Linköping 104.
Johannes II Braske, Bisk. i Linköping 120.
Johannes Bothvidi, Biskop i Linköping. 133.
Joannes Terferus, Biskop i Linköping 139,
 förvt i Abo 350.
Johannes I Hyrne, Biskop i Skara 168.
Johannes II Marquardi, Bisk. i Skara 178.
Johannes Magni, Biskop i Strengn. 216.
Johannes Christophori Kempe, Biskop
 Skara 191.
Johannes Bellenack, Bisk. i Strengn. 219.
Johannes Matthæ, Bisk. i Strengn. 227.
Johannes Bilberg, Biskop i Strengn. 230.
Johannes Nicol. Oteg. Bisk. i Wäster-
 ås 267.
Johannes Rudbeck, Bisk. i Wästerås 269.
Johannes Brodinus, Bisk. i Wästerås 273.
 förvt på Gotland *132.
Johannes I Biskop i Wägslö 295.
Johannes II Erenghonis, Biskop i Wäg-
 slö 296.
Johannes III Bazius, Bisk. i Wägslö 309.
Johannes IV Stalenus, Bisk. i Wägsl. 310.
Johannes I Petri, Biskop i Abo 332.
Johannes II Aboënsis, Biskop i Abo 333.
Johannes III Olavi, Biskop i Abo 340.
Johannes Gezelius, Pater, Bisk. i Abo 351.
 - - Gezelius, filius, Biskop i Abo 352,
 förvt Superint. i Narwen *61
 - - Gezelius, nepos, Bisk. i Borgo *56.
- Johan-

- Johannes Browallius, Biskop i Åbo 355.
 Johannes Dröes, Archibisk. i Lund *17.
 Johannes Grand, Archibiskop i Lund *18.
 Johannes Laxman, Archibisk. i Lund *25.
 Johannes Brochsдорff, Archib. i Lund *27.
 Johannes Vesselius, Archibisk. i Lund *30.
 Johannes Engeström, Bisk. i Lund *47.
 Johannes Nylander, Biskop i Borgo *57.
 Johannes Johan. Rudbeck, Superint. i Marw. *60.
 Johannes Rungius, Superint. i Marw. 61.
 Johannes Carlberg, Bisk. i Götth. *66.
 Johannes Poppelman, Bisk. i Götth. *67.
 Johannes Petri Unge, Superint. i Calmar *16, 150.
 Johannes Strelowius, Superintend. på Gothland *131.
 Johannes Endislovius, Superintend. på Gothland *133.
 Johannes Esberg, Superint. på Gothland *137 seq.
 Johannes Bymark Rosenadler *159.
 Johannes Ihre, Professor i Upsala *154.
 Johannes Mellenius, Historicus, nämnes mongestådes *155.
 Jonas Nic. Kylander, Bisk. i Linköp. 131.
 Jonas Petri, Biskop i Linköping 135 *145.
 Jonas Magni Wexionius, Bisk. i Skara 189.
 Jonas Boethij, Biskop i Wägslö 306.
 Jonas Scannius, Biskop i Wägslö 317 förrt Superint. i Carlstad *96.
 Jonas Falenius, Biskop i Åbo 354.
 Jonas Linnerius, Biskop i Lund *44.
 Jonas Rothovius, Superint. i Calm. *76.
 Jonas Orienshilanus, Superint. i Mariestad *91.
 Jonas Laur. Arnell, Superint. i Carlst. *98.
 Isaac Rothovius, Biskop i Åbo. 342.
 Isaac eller Ysar, Bisk. i Strengnäs 211.
 Iarnys, Archibiskop i Lund *19.
 Iser Matthias, Biskop i Wästerås 277.
 Iserhielmar en adlad biskopelig slägt ibid.
 Israel Erlandi, Biskop i Wästerås 251.
 Israel Joh. Zingel, Bisk. i Wästerås 249.
 Israel Kolmodin, Superint. på Gothland *136 seq.
 Julius Micrander, Superint. i Hernös. *113.
 Juslenius, Daniel, Biskop i Skara 197, förrt i Borgo *57.
 Justen, Paulus, Biskop i Åbo 345. *151.
 K. R.
 Kalfenius, Andreas, Bisk. i Wästerås 280.
 Kammecker, Martinus, Superint. på Gothland *139.
 Kanne: slägt gammal, omtalas 265.
 Kappa eller Käpa, Archibiskopelig dyr och nödvändig hällen 23, 36.
 Karlskiöld, M. Petrus, adlad Biskops Son *148 seq.
 Karla: Knap, hwad så hetat 29.
 Ketill, Catillus, Biskop i Linköping 116.
 - - - - - Biskop i Åbo 329.
 Kilander, Andreas, Superin. i Carlst. *94.
 Klingius, Zachar. Biskop i Götth. *65.
 Kloster the förste läro: hus i Upsala 87. i Linköp. 152 seq. i Skara 198 seq. i Strengnäs 237, i Wästerås 286, i Wägslö 318, och i Åbo 358, i Lund *5, 48. i Calmar *73, i Wisby eller på Gothland *140.
 Knop, Olavus, Biskop i Wästerås 256.
 Kolding, Antonius Johannis. Superint. på Gothland *129.
 Kolmodin, Israel, Superint. på Gothland *136 seq.
 Konga: Slägte, gamle i Sverige 4, 10.
 Kopmannus, Biskop i Upsala 28.
 Kostuldiste Stipendier omtalas *147.
 Korp, Bene eller Benedictus, Biskop i Wästerås 254.
 Kors bäres för Päweliga Archibisk. 24.
 Kräckla kallades Biskops staf 24.
 Krigebusch, Natne, Bisk. i Wästerås 255.
 Krokets: Kloster, nämnes 221.
 Krof,

- Krot**, Nicolaus, Biskop i Wäggsjö 308.
Kurt, Arvidus, Biskop i Åbo 340.
Kylander, Jonas, Bisk. i Linköping 131.
Kämppe, Johannes, Biskop i Skara 191.
Körning, Olavus, Superint. i Hernös-
 sand * 116 seq.
- L. L.**
- Latus**, Mauritius, Superint. på Goth-
 land * 125.
Lagercreutzar, adlade Biskopsbarn 147
 * 146.
Lagerlöf, Nicolaus, Superint. i Carl-
 stad * 103.
Lagerstiöld, Lars, en adlad Biskops-
 son, * 150.
Lambetunga, Olavus, Archib. i Ups. 32.
Lang Jacobus, Biskop i Linköping 146
 förrot Superint. i Narwen * 61. Se od * 146.
Lands-Probster i Wärmeland * på
 Gothland * 125.
Laplands Christendom befrämjad * 109.
 Thes Rorkior * 110. Scholar * 118 seq.
Laurelius, Olavus, Bisk. i Wästerås 271.
Laurentius, Archibiskop i Upsala 34.
Laurentius Petri Nericius, Archibiskop
 i Upsala 57 seq.
Laurentius Petri Gothus, Archibiskop i
 Upsala 59.
Laurentius Paulinus, Archib. i Upsala 67,
 förrot Biskop i Strengnäs 224. * 149, 154.
Laurentius Stigzelius, Archib. i Ups. 70.
Laurentius I Biskop i Linköping 105.
Laurentius II Biskop i Linköping 108.
Laurentius I Biskop i Skara 170.
Laurentius II Biskop i Skara 174.
Laurentius Wallius, Bisk. i Strengn. 225.
Laurentius Michaelis, Bisk. i Wäggsjö 302.
Laurentius Michaelis, Biskop i Åbo 339.
Laurentius Tammelin, Biskop i Åbo 354.
Laurentius Billichius, Bisk. i Götth. * 65.
Laurentius Normannus, Biskop i Götth-
 borg * 67.
Laurentius Birgeri, Super. i Calmar * 75.
- Laurentius Nicolai**, Super. på Gothl. * 128.
Laxman Johannes, Archibisk. i Lund * 25.
Lejonhielmar Baroner, Biskoplig ätt 310.
Lejonmarkar adlad Biskop. Slägt 346.
Lenæus, Johannes, Archib. i Upsala 69.
Liljemarker, adlade Archibisk. barn 70.
Liljeflychter, adlade Biskopsbarn 229.
Linnerius Jonas, Biskop i Lund * 44.
Linnerhielmar, hans Barn adlade ibid.
Linköpings-Stricht 93, thes ålder 94
 Domkyrka 96. Stichtets gränser 97. Wänt-
 ske Biskopar 100. Theras modra Hoffbäll-
 ning 122 seq. Evangeliske Biskopar 125
 Schole 154 och Gymnasium 155.
Lithman, Carolus, Bisk. i Strengnäs 229.
 * 149.
Lithmänner hans adlade Familia ibid.
Liturgiska ordafendet omtalas 60, 268.
Ludovicus Keisare berömmes 4.
Lunda-Scichts ålder, storlek ic. * 3
 Domkyrka * 5, Wänelige Biskopar * 7 Ar-
 chibiskopar * 10, Affatte * 31. Evangeliske Bi-
 skopar * 33. Scholar * 48. Academia * 50.
Lundeberg, Zacharias, Bisk. i Wäggs. 311.
Lund, David, Biskop i Wäggsjö 314. förro-
 vt i Wiborg * 56. (* 155.
Lundius, Daniel, Bisk. i Strengnäs 233.
Lärare the förste här i Norden 4 seqq.
Lydichinus Abelis, Bisk. i Wästerås 258.
Löf kallade Antonii lärar * 129.
Lutheri, D. Martini, bref införes 344.
- M. M.**
- Magnus Boosson**, Archib. i Upsala 36.
Magnus Pontinus, Biskop i Linköping 143.
Magnus Haraldi, Biskop i Skara 181.
Magnus Sommar, Bisk. i Strängn. 220.
Magnus Erici, Biskop i Wästerås 248.
Magnus Arvidi, Biskop i Wästerås 31.
Magnus Es killi, Biskop i Wästerås 253.
Magnus, Biskop i Wäggsjö 229.
Magnus Thunsson, Biskop i Åbo 337.
- Magnus

- Magnus Olavi Tavast, Biskop i Åbo 334.
 Magnus Nicolai, Biskop i Åbo 338*150.
 Magnus Nicolai, Archibiskop i Lund *23.
 Magnus Matthiæ, Biskop i Lund *36.
 Magnus Beronius, Biskop i Calmar *79.
 Magnus Aurivillius, Super. i Carlst. *101.
 Malmén, Nicolaus, Biskop i Wiborg *55.
 Matthias Gregorii, Bisk. i Strengn. 219.
 Matthias Janus, Biskop i Lund *38, 153.
 Matthias Iser, Biskop i Wåsterås 277.
 Matthias Laurentii, Bisk. i Wåsterås 253.
 Matthias Marci, Super. i Mariestad *90.
 Matthias Steuchius, Archib. i Upsala 79,
 förret Super. i Hernös. *112. Bisk. i Lund *43.
Mariestad beskrives *87, thes Superintendenter *89. Probstar *92.
 Martinus Kammecker, Superint. på Gotthland *139.
 Martinus, Ol. Helsingus, Bisk. i Finl. 127.
 Martinus Skytte, Biskop i Åbo 343.
 Mauritius Lætus, Super. på Gotthl. *125.
 Medelby, Paulus, Super. på Gotthl. *127.
 Melartopæus, Gabriel, Bisk. i Wib. *55.
 Messenius, Johannes, Doctor, Professor, Assessor, Historicus, nämnes ofta 8, 11, 15 &c. *155.
 Michæl Agricola, Biskop i Åbo 344.
 Micrander, Julius, Super. i Hernös. *113.
 Molitæus, Matthias, Super. i Carlst. *90.
- N. N.**
- Narwen thes Superintendententer *60.
 Navno, Krigebusch, Bisk. i Wäst. 255.
 Nettelblad, Christian, nämnes 323, 347.
 Nicolaus, af Ronga, Elågt, Biskop i Upsala 25.
 Nicolaus Allonis, Archibisk. i Upsala 37.
 Nicolaus Catilli, Archibiskop i Upsala 38, tilförne Biskop i Wåsterås 250.
 Nicolaus Ragvaldi, Archibiskop i Upsala, 46, tilförne Biskop i Wågsjö 302.
 Nicolaus Ol. Bothniensis, Archibiskop i Upsala 63.
- Nicolaus I. Biskop i Lindöping no.
 Nicolaus II. Hermanni, Bisk. i Linköping, nr.
 Nicolaus III. Boëthii, Biskop i Linköping, nr. 115.
 Nicolaus eller Claudius, Bisk. i Link. 126.
 Nicolaus de Kaln, Biskop i Skara 174.
 Nicolaus Michaëlis, Bisk. i Wåsterås 254.
 Nicolaus Rudbeckius, Biskop i Wåsterås 272.
 Nicolaus Barchius, Bisk. i Wåsterås 279.
 Nicolaus Olavi, Biskop i Wågsjö 304.
 Nicolaus Canuti, Biskop i Wågsjö 307.
 Nicolaus Stephani, Bisk. i Wågsjö 307.
 Nicolaus Krok, Biskop i Wågsjö 308.
 Nicolaus Johannis, Archibisk. i Lund *22.
 Nicolaus Palladius, Biskop i Lund *34.
 Nicolaus Albinus, Biskop i Lund *36.
 Nicolaus Magni, Biskop i Wiborg *55.
 Nicolaus Malmén, Biskop i Wiborg *55.
 Nicolaus Bergius, Superint. i Narm. *61.
 Nicolaus Petri, Superint. i Calmar *75. *149. seq.
 Nicolaus El killi, Superint. i Calmar *77.
 Nicolaus Braun, Biskop i Calmar *78.
 Nicolaus Lagerlöf, Super. i Carlst. *103.
 Nicolaus Sternell, Superint. i Hernösand *114, *153.
 Nordlind, Daniel, Biskop i Strengnäs 232, tilförne Superint. i Carlstad *99.
 Normannus, Laurent. Biskop i Götthborg *67, *153.
 Nydala, Kloster, byggt 101.
 Nylander, Johannes, Bisk. i Wiborg *57.
 Nådendals, Kloster, bygges och flyttet 334.
- O. O.**
- Odelstiernor, Odelströmar, adlade af Präste-Elågt 271.
 Odinkar Herriglige Lärare 6, 8.
 Ofeg, Johannes, Biskop i Wåsterås 267.
 Offo eller Christopher, Bisk. i Strengnäs 209.
 Offo

- Offo eller Christoffer, Archib. i Lund *15.
 Olaf, Stöckonung, Christnade Swi-
 thiot, 7 seq. Hans tid merkwerdig 10.
 Olaf Tryggafson, Noriges Konung 7.
 Olaf then Helige, Noriges K. Christina-
 de Gotthland *122.
 Olavus Lambetunga, Archib. i Ups. 32.
 Olavus Basatömer, Archibisshop i Ups.
 sala 33, förvt Bisshop i Strengnäs 209.
 Olavus hin Wise, Archibisshop i Upsala 38.
 Olavus Laurentii, Archibisshop i Upsal. 45.
 Olavus Martini, Archibisshop i Upsala 64.
 Olavus Svebilus, Archibisshop i Upsala
 72, förvt Bisshop i Linköping 143.
 Olavus Sven. Fristadius, Bisshop i Skar. 190.
 Olavus Nicolai Helsing, Bisshop i
 Strengnäs 223.
 Olavus Helgonis Knop, Bisshop i Wä-
 sterås 256.
 Olavus Gunnari, Bisshop i Wästerås 257.
 Olavus Andreae, Bisshop i Wästerås 259.
 Olavus Laurentii, Bisshop i Wästerås 260.
 Olavus Stephani Bellinus, Bisshop i Wä-
 sterås 268.
 Olavus Laurelius, Bisshop i Wästerås 271.
 Olavus Cavallius, Bisshop i Wästerås 313.
 Olavus Olander, Bisshop i Wästerås 316.
 Olavus Henrici, Bisshop i Åbo 337.
 Olavus Elimæus, Bisshop i Wiborg *54.
 Olavus Nezelius, Bisshop i Göttheborg *67.
 Olavus Körning, Superint. i Hernö-
 land *116.
 Olavus Phocas Staphroph, Superint.
 på Gotthland *130.
 Oljeqvistar, adlade Bisshopsbarn 228.
 Oliventrans, en adlad Archibisshops
 Son 68 *154.
 Omenius, Anacæus, Bisshop i Skara 192.
 Otto Olavi Swinhufwud, Bisshop i
 Wästerås 260.
 Palladius, Nicolaus, Bisshop i Lund *34.
 Pallium Episcopale. Se Kappa.
 Papke Christianus, Bisshop i Lund *40.
 Paphe, Carolus, Bisshop i Lund *46.
 Paulinus Laurentius, Archibisshop i Upsala
 67, tillförne Bisshop i Strengnäs 224 *149, 154.
 Paulus Andr. Medelby, Superint. på
 Gotthland *127.
 Paulus Justen, Bisshop i Åbo 345, förvt
 ut i Wiborg *54. 151.
 Paulus Mart. Grumius, Bisshop i Lund *37.
 Paulus Pauli, Bisshop i Skara 187.
 Pedersöre hwad så kallades 251.
 Peringskiöld, Johannes, CancellieRåd,
 en stor Antiquarius och Genealogist, nämnd
 25, 45, 323.
 Petrus, Elkillus, Bisshop i Åbo 349.
 Petrus I Archibisshop i Upsala 31.
 Petrus II Philippi, Archibisshop i Upsala 39.
 Petrus III Tyrgilli, Archibisshop i Upsala
 la 40, förvt Bisshop i Linköping 109.
 Petrus Kenicius, Archibisshop i Upsala
 66, tillförne Bisshop i Skara 187.
 Petrus I Michaelis, Bisshop i Linköping 128.
 Petrus H. Caroli, Bisshop i Linköping 129,
 tillförne quasi-Superint. i Calmar *75.
 Petrus III. Bened. Oelandus, Bisshop i
 Linköping 130, tillförne i Wästerås 268.
 Petrus de Husaby, Bisshop i Skara 113.
 Petrus Rudbeckius, Bisshop i Skara 193.
 *148.
 Petrus Schyllberg, Bisshop i Skar. 195 *148.
 Petrus Johannis, Bisshop i Strengnäs 213.
 Petrus Jonæ, Bisshop i Strengnäs 223.
 Petrus Ol. Samsöensis, Bisshop i Wäst. 246.
 Petrus Elavi, Bisshop i Wästerås 249.
 Petrus Inggesti, Bisshop i Wästerås 255.
 Petrus Matthiæ, Bisshop i Wästerås 257.
 Petrus Simmanwäder, Bisshop i Wä-
 sterås 261.
 Petrus Magni, Bisshop i Wästerås 262.
 Petrus Niger, Swart, Bisshop i Wäst. 266.
 Petrus Malmberg, Bisshop i Wästerås 276.
 Petrus

- Petrus Seland, Biskop i Wägsjö 301.
 Petrus Jonæ Angerm. Bisl. i Wägsj. 308.
 Petrus Follingus, Biskop i Åbo 346.
 Petrus I Sunefson, Archibisl. i Lund *15.
 Petrus II Johannis, Archibisl. i Lund *21.
 Petrus III. Archibiskop i Lund *24.
 Petrus IV Kruse, Archibisl. i Lund *24.
 Petrus V Lycke, Archibiskop i Lund *25.
 Petrus Winstrup, Biskop i Lund *39.
 Petrus Biugg, Biskop i Wiborg *55.
 Petrus Bromius, Biskop i Wiborg 55.
 förrt Superint. i Marwen *50.
 Petrus Bång, Biskop i Wiborg *56, til-
 förne Superint. i Marwen *51.
 Petrus Laurbeckius, Bisl. i Wiborg *56.
 Petrus Schomerus, Superint. i Calm *77.
 Petrus Melartopæus, Superint. i Ma-
 riestad *91.
 Petrus Steuchius, Superint. i Hernö-
 sand *111.
 Petrus Åsp, Superint. i Hernösand *113.
 Petrus Frigelius, Lector i Calmar *79.
 Petrus Johannis, Superint. på Gøthl. *126.
 Petrus Ol. Stiernman, Superint. på
 Gøthland *135.
 Phoc, Olavus, Superint. på Gøthl. *130.
 Pipersta Grefl. stipend. bestrif. *146 seq.
 Pontinus Magnus, Bisl. i Linköping 143.
 Poppelman, Johan. Bisl. i Gøtheb. *67.
 Phrygius, Sylveker, Superint. i Gø-
 theborg *64.
 Prytz, Andreas, Biskop i Linköping 137.
 tilförne Superint. i Gøtheborg *64.
 Påwehoffwets intriguer omtalad
 mongastades 2 seq. 22, 36, 49 &c.
 Påwiske Archibiskopar högmådige och
 emot höga Öfverheten swäre, kan läsas 48
 seq. 51 seq. 54 seq. add. 117.
 R. N.
 Ragwaldus, Biskop i Skara 171.
 Ragwaldus I. Biskop i Åbo 329.
 Ragwaldus II Biskop i Åbo 330.
 Richardus, Biskop i Linköping 101.
 Richardus, Biskop i Wästerås 246.
 Richolphus, Biskop i Skara 166.
 Richwaldus, Biskop i Lund *8.
 Rimbertus, Archibiskop i Hamburg be-
 römes 4.
 Robertus, Biskop i Wästerås 247.
 Rodolphus, Biskop i Åbo 327.
 Rodulward, Biskop i Skara 165.
 Rogge, Conrad, Bisl. i Srengnäs 217.
 Romskatten Se Pedersöre.
 Rothovius, Jonas, Superint. i Calm. *76.
 Isaacus, Biskop i Åbo 348.
 Rudbeck, Johannes, Pater, Biskop i
 Wästerås 269.
 - - - Johannes fil. Superint. i Marwen *60.
 - - - Nicolaus, Biskop i Wästerås 272.
 - - - Petrus, Biskop i Skara 193 *148.
 Rudbeckar, adlade Bisl. barn 278 *60.
 Ruden, Thorstanus, Biskop i Linköping
 147 förrt Superint. i Carlstad *99.
 Rudenskiöldar, Biskopens adl. barn 148.
 Rudolphus, Biskop i Skara 175.
 Rungius, Johannes, Superint. i Mar-
 wen *61.
 Rydelius, Andreas, Biskop i Lund *45.
 Rhyzelius, Andr. Bisl. i Link. 150. *145, 155.
 S. S.
 Salonista Slågten af Distopelig ätt 189.
 Salomon Matthiæ, Superint. i Marw. *60.
 Samuel Enander, Biskop i Linköping 138,
 tilförne Superint. i Calmar *77.
 Samuel Troilius, Biskop i Wästerås 283.
 Samuel Wirænius, Bisl. i Wägsjö 312.
 Scarinius, Jonas, Biskop i Wägsjö 311,
 förrt Superint. i Carlstad *96.
 Skarin. Se Algothus.
 Schedulingsta stipendium bestrifwes *146.
 Scholasticus, om hans Synlo. Se 88, 153,
 199, &c.
 Schyllberg, Petrus, Bisl. i Skar. 195 *148.
 Schole

- Scholewäsendet i Stichten: 3 Bpsala 87 seq. i Linköpings 152 seq. i Klara 198 seq. i Strengnäs 236 seq. i Wästerås 286 seq. i Wägås 318 seq. i Åbo 357 seq. i Luuds *48 seq. i Borgås *59 seq. i Götteborgs *70 seq. i Calmar *81 seq. i Carlstads *105 seq. i Herndsands 117 seq. och på Gothland *140 seq.
- Schütte, Henning, Biskop i Calmar *78.
- Schröder, Herman, Bisk. i Calmar *79.
- Schytt, Martinus, Biskop i Åbo 343.
- Siälamesfor therom finn. något *21 seq.
- Sigfrid, then sanskyllige nämnes 7, 9, beskrifwes 293.
- Sigge Ståte, Biskop i Klara 173.
- Sigge Uddonis, Biskop i Klara 177.
- Sigurd John, som orett kall. Sigfrid 7, 293.
- Sivard, Biskop i Upsala 26.
- Sivard, Biskop i Klara 180.
- Sivard, Archibiskop i Lund *29.
- Stara: Seichte, äldst 157, fordom störst 158, Biskopars-Säte 159 seq. Stad och Kyrkor 161. Biskopar Påwisse 163, Euangeliske 153. Scholar 198. Gymnasium 201.
- Stotberg, Georgius, Archib. i Lund *29.
- Storlegging. Se Canonizatio.
- Styrare, Ericus, Bisk. i Strengn. *111.
- Ställwit, sedan kallad Stegeberg 109.
- Smet, Andreas, Bisk. i Strengnäs 214.
- Sommar, Magnus, Bisk. i Strengn. 220.
- Sparre, Sigismundus, Biskop i Strengnäs 216.
- Sparre Åke, Archibiskop i Lund *29.
- Spegel, Haquinus, Archibiskop i Upsala 77, *154, förret Superint. på Gothland *134. Biskop i Klara 193, och i Linköping 144. Hans Biskops Ebrönika eller Kyrkohistoria nämnes 10, 11, 23, 300 &c.
- Staf Biskops hurudan han war 24.
- Stalenus, Johannes, Bisk. i Wägås 310.
- Stahlius, Henricus, Superint. i Narwen *60.
- Staphroph, Olav, Superint. på Gothland *130.
- Stenen i Grönan dal, omtalas *89.
- Sten: Kyrkor, först och merendels byggda 101, 297.
- Stephanus förste Archibisk. i Upsala 29.
- Sternell, Nicolaus, Superint. i Herndsand *114 seq. 153.
- Steuchius, Johannes, Archibiskop i Upsala 81, förret Superint. i Carlstad *101, Biskop i Linköping 149.
- Marthias, Archibiskop i Upsala 79, förret Superint. i Herndsand *112, Biskop i Lund *43.
- Petrus, förste Superint. i Herndsand *111.
- Stenar, Biskop i Linköping 102, i Wägås 296.
- Stenar, Biskop i Klara 170.
- Sticht eller Stift, hwad så egentligen kallad 17 seqq. warit på förslag at blifwa flere *52, 108.
- Stiernman, Petrus, Superint. på Gothland *135.
- von Stiernman Se Andreas.
- Stiernkors, en Finst adelig Slägt *150.
- Stigzelius, Laurentius, Archibiskop i Upsala 70.
- Stipendier til Upsala Academie 91, til Götteborgs Gymnasium *71. Stichtens 131. Lincopiensia *146 seq.
- Stol och Staf, hwad dermed förstods 23 seq.
- Storbernius, Biskop i Klara 166.
- Strelowius, Johannes, Superint. på Gothland *131 seq.
- Strengnäs: Stichts ålder 203 seq. Domkyrka 205, Påwellige Biskopar 207, Euangeliske 222. Schole 236, Gymnasium 238.
- Sturbernius, Biskop i Strengnäs 211.
- Studente-stipendier af Stichten 131.
- Stof eller Steuchiska Släkten *111.
- Swanesång, Christi en bok så kallad *56.

Swart, Ericus, Biskop i Skara 184.
i Strengnäs 222.

Swea, och Götharikes ålder i seq.
Svebilius, Olavus, Archibiskop i Upsala
72 tillförne Biskop i Linköping 143.

Swedberg, Jesper, Biskop i Skara
125. *148.

Swedenborgar, adlade Biskopsbarn
125. *148.

Sven Bring. Se Bring.

Sveno Ben. Camen, Biskop i Västerås
279.

Sveno Ben. Camen, Superint. i Carl-
stad *93.

Sveno Colsson, Biskop i Upsala 26.

Sveno Grotte, Biskop i Skara 177.

Sveno Jacobi, Biskop i Skara 183.

Sveno Svenonis, Biskop i Skara 188.

Succentur, hurud. man. Se Not. pag. 115.

Swinhufvud, Otto, Biskop i Västerås
260.

Sylvestre Phrygius, förste Superint. i
Götheborg 64.

T. E.

Tammelin, Laurentius, Bisk. i Åbo 354.

Taval, Magnus Olavi, Biskop i Åbo 334.

Thauonius, Abraham, Biskop i Wiborg
*57, förvt Superint. i Narva *61.

Theodorus Erasmi, Superint. på Goth-
land *129.

Theodorus Slageheck, (Didrik Slage-
höl) Bisk. i Skara 180, Archibisk. i Lund *29.

Terferus, Joannes, Biskop i Linköping 139.
förvt i Åbo 350.

Thomas Anglus, Biskop i Åbo 328.

Thomas, Biskop i Strengnäs 215.

Thomas Ihre, nämnes *144 seq.

Thomas Johannis, Biskop i Wägst 300.

Thorbernus Bilde, Archibisk. i Lund *31.

Thorlacus, förord. Archibisk. i Upsala 45.

Thorstanus, Biskop i Skara 175.

Thorstanus Rudén, Biskop i Linköping 147.
förvt Superint. i Carlstad *99.

Thorgothus, förste Biskop i Skara 163.

Troilius, Samuel, Biskop i Västerås 283.

Trolle, Gustavus, Archibisk. i Upsala 52.

Trugothus Thorstani, Archib. i Lund *17.

Tunnofångstet nämnes och beskri-
ves 266.

Turgillus eller Tyrgil, Bisk. i Streng-
näs 212.

Tuwo eller Tuo, Archibisk. i Lund *26.

Tycho Asmundius, Biskop i Lund *35.

V. U. B.

Vallerius, Archibiskop i Upsala 32.

Vallerius, Daniel, Bisk. i Götheborg *65.

Valleriske Slägter omtalas *66.

Vallius, Laurentius, Bisk. i Strengn. 225.

Vastovius, Johannes, citeras ofta. Se
204, 249.

Vesalius, Johannes, Archibiskop i
Lund *30.

Uffo. Se Offo.

Vincentius, Bellenack, Biskop i Skara
189.

Visitationer Archibiskopars i Norlan-
den *107.

Ulto, Biskop i Skara 171.

Ulfwa-Slägten gamal och förnäm 168.

Unge, Johannes, Superint. i Calmar *76.

Unio Calmariensis; nämnes 76.

Upsala: Sticht icke äldst i Riket 19, thes
förra widd 20 seq. Påwisse Biskopar 21. Ar-
chibiskopar 29, Evangeliske 57, Academic
anlagd 50, förbåtrad 66.

W. B.

Waldemarus, Biskop i Skara 170.

Wallin, Georgius Nicolai, förord. Biskop
i Götheborg 66, Superint. i Herndсанд *113.

Georgius Georgii, Biskop i Götheborg
*68, förvt Superint. på Gothland *138.

Wallenstedt Grefwe en Biskops Son
225, seq.

Wase, R. Gustaf Erikson, allestädes be-
römd

- - Catillus, Rettel, Biskop i Linkö-
ping 116.

Wanets förminskning är disputer-
lig *148.

Wexonius, Jonas M. Bist. i Skara 189.

Wiborgs Stad och Sticht *52 seq.
Biskopar *54.

Wigning Biskopelig. Setherom 23, 58.

Wilhelmus, Biskop i Strengnäs 209.

Willadius Severini, Superint. på Goth-
land *127. seq.

Wisby: Stad *123. Kloster och Scho-
lar *140 seq.

Witte, Herman, Biskop i Åbo 353.

Wreta: Nunnekloster byggdt 101.

Wägsjö: Sticht 289, Stad 290, Doms-
kyrka 291. Biskopar Påwiske 293, Ewan-
geliste 306, Schole 318, Gymnasium 321.

Wärmeland beskrifwes *83 seq. affbildt
ifrå Skara: Sticht *85 seq.

Wästergöthland först Christet 81, 17,
157. Wästgötda- dal beskrifwes *84. Wästgö-
thiske Biskopar i Finland *152.

Wästerås: Sticht 240, Domskyrka 241.
Biskopar Påwiske 244 seq. Euangeliste 265
seq. Scholewäsende 286 seq.

Y. Y.

Ynglingiska Konga: ätt omtalas 3, 4.

Z. Z.

Zacharias Elberg, Bist. i Wägsf. 313, *150.

Zacharias Klingius, Biskop i Gøtheb. *65.

Zacharias Lundeberg, Biskop i Wägsf
sid 311.

Zebräsynthus, Jacob, Biskop i Streng-
näs 226, *154.

A.

Åbo: Sticht, thes ålder &c. 323, Bis-
kopar Påwiske 327, Euangeliste 343, Scho-
lewäsende 357 seq. Gymnasium och Acade-
mia 359.

Åke, Acatius, Biskop i Skara 171.

Åke, Johannis, Biskop i Wästerås 256.

Åke Sparre, Archibiskop i Lund *29.

Årsmot, Siälamesor, thesom merkes
*21 seq.

A.

Achtenskap, Prästaståndet förbudet
34. *10. Archibiskopenas M. L. P. Nericii 58

Ängel, Israel, Biskop i Wästerås 249.

Ängelholms Stad anmerkes *6.

D.

Dodgrimmer, Biskop i Skara 167.

Dodgisl, Haquini, Biskop i Wästerås 252.

Drnhjelm, Claudius, en berömlig Hi-
storicus, nämnes ofta. Se 9, 324.

Drnar adlade Biskops: Söner 35.

Linköping d. 13 Febr. år 1753

Soli DEO Gloria!

Trycke = fel,

Them en gunstig Läsare wille med sin penna, på en kort stund,
retta, innan han läs boken, ju thesa efterföljande:

Pag.	lin.	
19	20	utstrykes icke.
23	16	läs utan man menar.
25	16	läs Stenkilsson.
32	22	läs dödde år 1199 d. 8 April.
	23	läs samma år.
44	23	läs år 1432.
50	33	läs Sixtus IV. ästven så lin. 3. 7.
129	29	läs år 1582.
144	20	läs servatur in.
	22	läs en sty hållande skild.
177	13	läs 1435.
187	16	läs d. 3 Augusti år 1605.
214	2	läs 1409.
217	35	läs hedersäte, thet.
218	2	läs Sår. lin. 13 läs 1487.
219	17	läs 1508.
224	18	läs Sigrid.
251	3	läs pag. 38 och lin. 8 läs i thet <i>rapt.</i>
269	23	läs tit år 1602 flyttad ifrå <i>Mede</i>
271	16	läs 1617.
282	33	läs ubi natus.
287	5	läs i Köping.
309	19	läs Erysipelas.
316	32	läs 1730.
330	27	läs RAGVALDUS.
346	31	läs 345.
*25	ult.	läs 1439.
*26	ult.	läs LXXII.
*30	26	läs Lundensi in Daniâ.

Zweite Teil

Item in dieser Bucher Reihe sind zu finden, die in Fort (Lund)
Lund, durch den Buchhändler, in dieser Verfertigung:

1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

LAGVALDUS

Lundschol in Danm.

6000029571

Göteborgs universitetsbibliotek

